

BLOMMORNAS FOLK

KULTURBOKEN

INNEHÅLL

Kapok **4**

Välkommen till Kanton! 8

Rök över Kanton 50

Röda turbaner 68

Gwongseuis tionde år 90

Den gula blommans kulle 110

Plommon **128**

Intro till republiken 132

Krigsherretrilogin 142

Madame Wongs dynasti 164

Brödrakriget 182

Pion **202**

Introduktion till folkrepubliken 206

Hundra fängslade blommor 220

Revolutionens röda blod 248

Bauhinia **276**

Introduktion till Hongkong 280

Hongkong 1974 294

Den himmelska friden 322

Den siste guvernören 340

Hongkong brinner 362

Appendix **382**

Önskningar och Rädslor 384

Namnlistor 388

Jag, författare till detta verk, avsäger mig härmed all upphovsrätt till textinnehållet samt kartorna, som jag gjort själv. Jag har försökt att försäkra mig om frånvaron av upphovsrätt till bilderna, men den som vill använda dem gör det på eget bevåg. Gör vad du vill med texten; den är fri att kopieras, bearbetas, översättas eller på annat sätt brukas och missbrukas. Jag blir lite missnöjd om spelet översätts till engelska, men jag tänker inte förbjuda något.

木棉

KAPOK

三月一十雨寒

楊萬里

姚黃魏紫向誰賒。郁李櫻桃也沒些。
卻是南中春色別，滿城都是木棉花。

Kallt regn den tionde dagen av tredje månaden,
av Yeung Maan-lei

De gula och lila pioner finns ej här.
Ej nordplommon, körsbär eller persika.
Ty söderns vår är av annorlunda prakt,
Hela staden blommar i kapok.

SAIGWAN
PÄRLFLODEN
SHAMEEN

廣州
KANTON
GAMLA STADEN
DUNG-GWAAN
NYA STADEN
NAAMGWAAN
HONAAM

VÄLKOMMEN TILL KANTON!

Staden Kanton, eller 廣州 Gwongdjau som lokalinnevånarna kallar den, ligger vid Pärlflodens mynning i södra Kina, i ett av världens mest bördiga områden. Kanton är huvudstaden i provinsen 廣東 Gwongdung i södra Kina. Området som består av Gwongdung och dess systerprovins 廣西 Gwongsai i väst kallas ofta gemensamt för 嶺南 Lingnaam, ”Söder om Ling-bergen”. Området befolkades i antik tid av olika folkgrupper, framförallt ett folk kallat 越 yuet, släkt med sydostasiatiska folk i dagens Thailand och Vietnam. Det var inte förrän Hon-dynastin runt 100 f.Kr. som området integrerades helt i den kinesiska kulturen. Men även efter detta har barriären som Ling-bergen utgör inneburit en kontinuerlig isolering norrut som tillsammans med regionens öppenhet mot omvärlden genom havet gjort att den kantonesiska kulturen, född som en blandning av det kinesiska folkets och yuet-folkets kulturer, fortsatt att ha en unik prägel, och kantonesernas språk har utvecklats på annorlunda sätt gentemot den kinesiska kulturen i norr.

Kanton är en enorm stad, med tidens mått mätt. Vid början av *Blommornas folk*, mot slutet av den första halvan av 1800-talet, är det den tredje största staden i världen, med runt 900 000 invånare, och en av de absolut rikaste. Vi kan grovt dela upp staden i fyra områden: Först och främst själva innerstaden, innanför murarna, på Pärlflodens norra strand. Här finner vi de gamla husen, de administrativa byggnaderna, examineringsområdet i öster, och de manchuriska kvarteren. Sedan Sai-gwaan väster om muren. Här har en hel del bebyggelse vuxit upp för att täcka stadens växande befolkning när den inte längre kunde rymmas inom murarna. I den här delen ligger även de tretton varuhus som utgör den begränsade yta där utländska handlare tillåts vistas. Utanför den östra muren, i distriktet Pun-yu, finns betydligt färre byggnader och staden övergår relativt snabbt i fält och bondgårdar. Till sist, på Pärlflodens södra strand, ligger Ho-naam, ”Söder om floden”, ett fattigare område ökänt för sina spelhålor och opiumhus.

1800-talets Kanton präglas av slingrande nätverk av trånga gator som ger skugga i den ofta brännande solen. Gatorna är belagda med granitblock, där vatten samlas upp och rinner ned i diken som leder ut det till små bäckar och vidare ut i floden. Dessa kanaler ska rengöras varje höst av magistraten (men det sker inte alltid, och då svämmar gatan lätt över av vatten och skräp som folk slängt i dikena). Här och där finns brunnar täckta av brunnslock av granit, som enbart ska användas för brandsläckning.

De något bredare gatorna skuggas av enkla markiser. Husen är generellt byggda av sten eller tegel med tak av tegelpannor, med typiskt kinesiska svängda takfall. Utanför varje affär hänger vertikala skyltar som visar det ofta flärdfulla namnet på affären och dess produkter. Tiotusen blommors keramik. Den eviga

hälsans apotek. Entréerna pryds vidare av färggranna lanternor med tecken för lycka, rikedom och välgång, eller vackra bilder som illustrerar produkterna för den som inte kan läsa. Affärerna är vanligtvis grupperade efter typ, med hela kvarter dedikerade åt samma varor eller tjänster. Ett kvarter för skräddare, ett annat för möbler, ett tredje för rökelse, statyetter och andra religiösa ritualföremål.

De flesta husen är bara en våning höga. Rika människor bor i stadiga och stråtliga hus, ofta stora, men sällan i två våningar. Större hus har generellt inga fönster på ytterväggarna, utan bara mot innergårdarna. Vid ingången står en dörrvakt som tar emot besökarnas visitkort (en röd pappersremsa med besökarens namn i stora svarta tecken, ofta vikt flera gånger) och lämnar dem till husets herre. Besökaren släpps sedan in på en innergård, ofta omgiven av kolonnader. På pelare står krukor med vackra blommor. Det rika huset har sovrum och rekreationsrum för både män och kvinnor i familjen, där även hedrade gäster tas emot. Mindre hedrade gäster tas emot i en audienssal. Ett altarrum för förfäderna finns också, med sandfyllda krus fulla av utbrända rökelsepinnar efter de dagliga hedersbetygelserna till förfädersandarna. Vidare en andra innergård och eventuellt en trädgård med vackra stenar, träd och en fiskdamm. Är familjen riktigt rik är varje rum fyllt med vackert snidade möbler och skärmar, och varje mjuk yta, som gardiner och kuddar, är täckta av intrikata broderier.

Hus för de fattiga är betydligt mer spartanska, och gjorda i tegel eller sten, eller i trä. De har oftast två eller tre små, mörka och smutsiga rum. Kantonesiska hus har ingen eldstad, så på vintern måste man klä sig varmt eller hålla sig nära en liten kruka av mässing eller keramik där glödande kol placeras.

De flesta hus och affärer, rika som fattiga, har nära entrén en liten statyett, ett porträtt, ett stenplakat eller bara ett pappersark med namnet på husguden som en form av vördnad, och en liten sandfylld kruka för rökelseoffer. Vid köket finns ofta en liten skylt tillägnad köksguden. Här och var i staden ser man tempel tillägnade olika gudar. Gwun-yam, nådens gudinna. Gwaan-yu, krigsguden. Man-cheung, litteraturens och kulturens gud, där de som ska genomgå den kejserliga examineringen utför sina offerritualer i hopp om att gudens välsignelse ska ge dem chansen till ett lyckat prov och en ämbetsmannapost. Och naturligtvis stadens tempel, tillägnat Kantons skyddsgud, ”murarnas och vallgravarnas gud”.

I Kanton möter man en mångfald av människor som rör sig genom stadens slingrande gränder och affärsgator. Handelsmän gör affärer och förhandlar med kunder. Livliga marknadsstånd pryder trottoarerna, där gatuhandlare i enkla hampakläder ropar ut sina varor. Pengalånare förhandlar om räntesatser med de som försöker låna ihop till en affärsverksamhet (eller spelskulder). En förnäm dam i lager av sidenkläder täckta med broderade blommor och fåglar bärs fram i en bärstol av två bastanta tjänare. Hennes bundna fötter gör att hon har svårt att gå långa sträckor själv även om hon hade velat. I hamnen ser man hamnarbetare i bar överkropp och med svetten lackande i värmen kånka runt på tunga trälådor. Bärare med sina laster balanserade på bambukäppar lagda över axlarna strävar framåt längs de trånga gränderna. En ung man som misslyckats med den kejserliga examineringen står i blåfärgad fotsid bomullskaftan och en svart sidenmössa, i vilken han rullat upp sin hårpiska, och erbjuder sina

kunskaper som skrivkunnig till den analfabetiska majoriteten, och strax bredvid ställer en vandrande taoistpräst upp sitt bärbara altare och gör sig redo att teckna talismaner med rött bläck på gult papper, som han säljer till förbipasserande som vill skydda sig mot onda andar. En liten målarstudio producerar oljemålningar i en stil de vet att västerlänningar gillar, för att sälja dem till européerna på besök. Och här och var en jonglör, en sångare, en dockteater. I de välbesökta områdena nere vid vattnet är det fullt av folk, ljud, dofter, liv och rörelse, och vad du än vill köpa eller få uträttat så finns det att få tag på. Kläder, skor, hattar, penslar och bläck, tobaks- och opiumpipor, inlagda gurkur, risgröt, frukt och grönsaker, fisk och kött, insekter och ormar, porslinsvaror, rakning, reparation, akupunktur, spådomar, nästan allt du kan tänka dig säljs i gatustånd och av ambulerande försäljare som slår upp sin bänk på en ny plats varje dag.

På grund av landets strikta isolationspolicy sker all utländsk handel till det enorma riket genom Kantons hamn, vilket bidragit till dess rikedom och livliga energi. Handeln måste ske genom särskilt auktoriserade så kallade Hong-handlare, som ansvarar för de utländska köpmännen enligt kinesisk lag. Detta system, känt i väst som Kantonsystemet, är mycket impopulärt bland européer och amerikaner, men har gjort Hong-handlarna otroligt rika. Systemet innebär en hel del strikta regler och extremt begränsad rörelsefrihet för utlänningar i Kanton. Skeppen kommer generellt inte in i staden, utan stannar vid hamnen Whampoa, ett tjugotal kilometer bort, varifrån handlarna skeppas in till Kanton för att göra affärer. Utlänningarna måste hålla sig i eller runtom Hong-handlarnas varuhus, de får inte vistas inom staden, de får inte ta med sig kvinnor, de måste dra sig tillbaka till den portugisiska handelsutposten Macao varje sommar, och de får inte lära sig kinesiska språk eller kommunicera direkt med kejsarens ämbetsmän. All officiell kommunikation sker genom Hong-handlarna, som är personligt ansvariga för vad barbarerna från väst tar sig till. Vanligt folk kan dock komma i kontakt med européer om de beger sig till området runt varuhusen, och det gör många – av nyfikenhet, för att söka arbete som bärare eller passopp, eller för att sälja hantverk och souvenirer. De bleka utlänningarna frustreras av de hårda begränsningarna, men knyter näven i fickan, för den kinesiska tehandeln är otroligt lukrativ – för att inte tala om opiumsmugglingen.

Men alla tar inte del av den rikedomen. I skuggan av stadsmurarna och längs flodstränderna finns fattiga människor som bor i enkla skjul. Här och var ser man tiggare som sträcker fram sina magra händer i hopp om en nådig allmosa från förbipasserande. Vid floden kan man få en skymt av det utstötta båtfolkets karaktäristiska halmhattar och sampan-skutor. Vissa av dem fungerar som flytande bordeller, och en del av dessa besöks av utlänningarna. Ingen kinesisk glädjeflicka skulle sänka sig så lågt som att ligga med någon av de blekhåriga barbarerna, men båtfolket har inga sådana skrupler.

Restauranger och tehus är samlingsplatser för såväl lokalinnevånare som inresta handlare. Det lokala köket är berömt i hela Kina för sin subtilitet och höga klass. I norra Kina äter man nudlar, men här i söder är det ris till varje måltid. Och naturligtvis också te, själva destillatet av kinesisk civilisation, och varför inte en pipa opium? Opiumrökandet är såklart förbjudet, men som ordstävet lyder: himlen är hög och kejsaren är långt borta. Rika och fattiga, soldater och hamnarbetare, män och kvinnor, opiumrökandet förenar dem alla, även om

det finns de som menar att det inte så mycket förenar som förorenar. Opiumet smugglas in genom Kanton från britternas skepp, som i sin tur hämtar det från odlingar i Indien.

I Kanton, liksom i hela Gwongdung och Gwongsai-provinserna, talas kantonesiska, ett av många kinesiska språk. Det är mycket annorlunda än den mandarin som talas i huvudstaden Bakging i norr. Medan mandarin förändrats mycket och inte minst påverkats en hel del av manchuriskan som talas av dess styrande etnicitet, har kantonesiskan behållt många av den klassiska kinesiskans karaktärsdrag. Den lokala kulturen har också många särdrag som skiljer sydkineserna från nordlänningarna; isolerat av en bergskedja är södern på många sätt mer öppen mot omvärlden än mot resten av landet.

Klimatet i Kanton är präglat av subtropiskt väder med varma, fuktiga somrar och milda, torra vintrar. Under sommarmånaderna, som sträcker sig från maj till september, dominerar en hög luftfuktighet och temperaturen kan stiga till mycket höga nivåer. Temperaturen under denna tid ligger ofta över 30 grader, och närmar sig inte sällan 40-strecket. Solen bränner starkt och luften kan kännas kvalmig på grund av luftfuktigheten, vilket gör att skuggan på de trånga gatorna blir välkomnande. För att undvika att vakna i svettindränkta lakan sover man ofta på en bambumatta med en svalkande ihålig huvudkudde gjord av porslin, en av Kantons traditionella industrivaror.

Vintrarna är relativt milda och sträcker sig från december till februari. Under denna period sjunker temperaturen något, men håller sig vanligtvis över 10 grader. Det är vanligt med torra och soliga dagar, och nätterna kan bli ganska kyliga.

Kanton upplever också regnperioder under året, särskilt under våren och sommaren. Regnet kan vara intensivt och ackompanjerat av åskväder. De årliga nederbördsmängderna är betydande, och grönskan i staden frodas tack vare det fuktiga klimatet, vilket givit upphov till det poetiska smeknamnet ”blommornas stad”. Kanton drabbas tidvis av tyfoner, särskilt under sommarmånaderna. Dessa kraftiga tropiska stormar kan medföra starka vindar, ösregn och översvämningar.

ATT ROLLSPELA EN KANTONES

Texten nedan förlitar sig till stor del på den kinesiske antropologen 費孝通 Fai Haau-tungs (*m: Fei Xiaotong*) bok 鄉土中國 *Heungtou djunggwok* (*m: Xiangtu Zhongguo, e: From the Soil*). Den är lämplig av flera anledningar: För det första är den skriven av en kinesisk sociolog, vilket minskar risken för att basera bilden av Kina på stereotyper och missförstånd. För det andra är den publicerad 1947, innan kommunistrevolutionen tog över landet, vilket betyder att den har en bättre möjlighet att beskriva samhället som det såg ut innan kommunisterna försökte sudda ut allt det gamla och skriva en ny identitet på den kinesiska folk-

själen. Detta betyder dock inte att analysen är irrelevant för Kina efter 1949; den sortens djupt rotad kultur som han beskriver raderas inte så enkelt.

Beskrivningen nedan är såklart översiktlig och generaliserande, men kan förhoppningsvis hjälpa dig att sätta dig in i en artonhundratalskantonesisk begreppsvärld.

Du är centrum av ett nätverk av relationer

Fai beskriver skillnaden mellan det västerländska och det kinesiska sättet att se på sig själv och sin plats i samhället genom två olika liknelser. Det västerländska samhället liknar han vid rishalm som samlas ihop till små buntar, som i sin tur grupperas i större buntar, som till slut läggs på hög. Individen i det västerländska samhället ingår i organisationer. Vem som är medlem och inte i dessa organisationer är klart och tydligt avgränsat, och vilka rättigheter och plikter medlemmarna har är också tydligt. Dessa organisationer kan vara företag, statliga institut, universitet, sociala föreningar, och så vidare. I väst arbetar man dessutom med en sorts universella principer, som antas gälla för alla. Man fokuserar på människors rättigheter, som antas vara lika för alla.

Det kinesiska samhället liknar Fai istället vid ringar i vattnet som sprider sig när man kastat i en sten. Varje människa är centrum för sina egna ringar. De närmsta ringarna är starkast, och ju längre bort man kommer, desto svagare är de. Detta är människans sociala relationer och sociala inflytande. En mäktig person har stort inflytande och hens ringar når långt bort, medan en enkel bonde har betydligt mindre ringar och påverkar endast sin omedelbara omgivning.

Dessa ringnätverk är olika för olika individer, och deras gränser är inte skarpa, utan gradvis avtagande. Varje person har sitt eget nätverk av relationer, och varje relation är unik. Den västerländska individen är autonom, medan den kinesiska är i ömsesidigt beroende med en mängd andra individer, en mängd ringar som överlappar med varandra. Individen kan inte skiljas från sin kontext. Där det västerländska samhällsbygget fokuserar på universella rättigheter, fokuserar det traditionella kinesiska på specifika skyldigheter.

Var och en av dina relationer är definierad, i det att den har en specifik natur (fader–dotter, mästare–tjänare, köpare–säljare, äldre vän–yngre vän), och unik, i det att det är en personlig relation som beror av de två personerna, deras historia och personlighet, präglad av reciprocitet och plikter. Det sociala samröret mellan individer, kallat 關係 gwaan-hai (*m: guanxi*), är otroligt viktigt i det kinesiska samhället. Du gör inte affärer med en organisation, utan men en person, och din relation med denna person påverkar hur dessa affärer utförs. Detta gäller allt, från affärskontrakt till interaktion med rättvisan. Därför är det också otroligt viktigt att odla sitt nätverk och sina relationer, och ska man prata affärer så behöver man först skapa en relation och lära känna varandra, så att man vet vem man har att göra med, eller låta en tredje part som båda känner vara en brygga.

Dessa relationer är i de flesta fall inte valbara. Du föds in i ett nätverk av relationer, vare sig du vill eller inte, och det är din plikt att uppfylla de krav dessa relationer ställer. Du är inte en fri individ som väljer en riktning i ditt eget liv,

utan en integrerad del i en komplex väv av krav och plikter som du förväntas uppfylla. Till din hjälp har du andra människor, med krav och plikter gentemot dig. Allteftersom du blir äldre och odlar ditt rykte och ditt nätverk, kommer fler och fler personer att ha skyldigheter gentemot dig; inte minst dina egna barn och barnbarn.

Det konfucianska idealet, som samhället bygger på, erbjuder ingen universell moralisk lag som alltid ska följas. Moralen ligger i enskilda situationer och i relationer, och din plikt gentemot din medmänniska beror på din relation till henne. Ju närmare relation ni har, desto fler och viktigare plikter har du. Mencius, en av Konfucius viktigaste efterföljare, menar till och med att kejsaren inte kan tjäna landet och sin egen far med samma hängivenhet, och att fadern bör prioriteras framför staten. Detta är ganska långt ifrån ett västerländskt utilitaristiskt ideal. Även din släkt består av koncentriska cirklar, där den närmaste familjen – föräldrar, barn, syskon, make, maka(r) – har den högsta prioriteten, medan du fortfarande har en moralisk plikt att ställa upp för kusiner, farföräldrar, barnbarn, vidare till bryllingar och kusiners sonhustrur och långväga klanmedlemmar, med en bibehållen, men gradvis svagare, plikt. Det kantonesiska språket har en extrem rikedom av släktskapstermer, som ofta används som tilltal, vilket alltid påminner om släktskapet och den tillit och lojalitet det för med sig.

Detta gör även släktingar moraliskt, och ibland juridiskt, ansvariga för varandras beteende. Om dottern begår ett felsteg så är fadern ansvarig. Om den yngre brodern begår ett hyss kan den äldre brodern straffas för att inte ha hållit koll på sin lillebror. Det är likaledes tjänarens plikt att varna mästaren som håller på att begå ett misstag, och hustruns plikt att förebrå sin make när han beter sig illa. Det värsta straffet som kan utfärdas av kejsaren mot en undersåte är ”utrotning i nio led”, där inte bara du själv, utan även människor besläktade med dig i nio led (med lite olika tolkningar om hur detta ska räknas) dödas för ditt brott. Det är knappast ett vanligt straff, men ett som potentiellt fortfarande kan användas under hela kejsartiden. Det är i ditt eget intresse att hålla koll på dina släktingar så att de inte drar skam eller straff över dig.

Det är såklart inte heller enbart släktförhållanden som genererar sådana förpliktelser. En vän, en arbetsgivare, en ämbetsman, en granne, någon från din hemby som du möter på en annan plats, någon som gjort mycket för att hjälpa dig (och som du därmed står i tacksamhetsskuld till), alla dessa människor ligger i dina olika ringar av relationer och förpliktelser, och det är relationer och förpliktelser till människor, inte till organisationer.

Dina relationer är förbestämda och asymmetriska

Notera att dessa förpliktelser inte är symmetriska. Det finns en statusskillnad mellan individer, även inom familjen, där fadern står över sonen, och mannen över hustrun. Personen med lägre status har som en av sina främsta plikter lojaliteten, medan personen med högre status har som sin plikt omhändertagandet. Sålunda lyder sonen sin far, som i sin tur tar hand om sin son, hustrun lyder sin man, som tar hand om henne, och så vidare. Mer jämlika relationer existerar såklart också, framför allt mellan vänner, och där är ömsesidig lojalitet och hjälpsamhet viktigt. Men även mellan vänner finns ofta en senioritet, och i de flesta sammanhang delar man upp folk i hierarkiska relationer. Om du och din

vän studerar under samma kung fu-mästare, så är den av er som först blev lärjunge 師姐 si-dje (ung. lärar-storaryster) eller 師兄 si-hing (storebror), medan den som anslöt sig senare är 師妹 si-mui (lillasyster) eller 師弟 si-dai (lillebror). Liknande mellan kollegor i samma verksamhet, eller bröder/systrar i samma hemliga sällskap. De flesta relationer är på detta sätt asymmetriska, med en senior och en junior part, och även statiska, i det att den juniora parten generellt aldrig kommer att kunna bli senior, utan får skaffa sig andra relationer i vilka hen är den seniora parten.

Just senioritet är en fundamental och otroligt viktig del av hur människor interagerar. När man träffar någon för första gången frågar man om hens ålder, för att kunna placera personen på rätt plats i respekthierarkin. Alla som är äldre än mig har något att lära mig, och är värdiga min respekt. Respekten för ålder går djupt. Där det moderna västerländska samhället ofta dyrkar ungdomen, dyrkar det traditionella kinesiska samhället ålderdomen. Att visa tillbörlig respekt mot de äldre, släktingar eller ej, är otroligt viktigt. En artonhundratalskantones skulle förfasas över vår benägenhet att låta våra gamla släktingar ta hand om sig själva, eller, Himlen förbjude, sätta dem på ett hem där de tas om hand av främlingar. Olika släktingar klassas efter senioritet och närhet när det gäller sorgearbetet efter att de avlidit. När din far dör ska du klä dig i sorgekläder, avstå från alkohol och fester, och dra dig tillbaka från det offentliga livet, i tre års tid.

Att bjuda varandra och göra varandra tjänster är ett viktigt sätt att upprätthålla kontakter. Vänner och släktingar tävlar hela tiden om att få betala notan, de ger varandra gåvor, gör varandra tjänster genom sina resurser och kontakter. När någon gjort dig en tjänst betalar du gärna tillbaka med en större tjänst. Relationsnätverket hålls ihop genom en oräknelig mängd tjänster och gentjänster, som inte räknas, men som intuitivt förstås, vem som är skyldig vem och ungefär hur mycket. Att göra upp, att betala igen, att se till att ingen är skyldig den andra något, är en mycket avståndstagande gest. Det betyder att man säger upp relationen, att man inte längre vill ha något att göra med personen ifråga. Detta ger också upphov till en informell ekonomi, räknad i tjänster, som är minst lika viktig som den formella som räknas i silver. En person med stort kontaktnät har alltid en mängd tjänster att samla in, och har dessutom alltid möjligheten att be om en tjänst från någon, som bara blir glad att en såpass viktig person knyter kontakter med dem. Men skillnader i ekonomisk kapacitet och i personlighet kan ibland sträcka dessa tjänsteekonomier till bristningsgränsen. Medlemmar i samma familj har en plikt att stötta varandra, men när en relation samlar på sig alltför mycket informell skuld åt ena hållet så knakar det i fogarna, och just konflikter om lån och pengar mellan släktingar är en vanlig källa till slitningar. Naturligtvis stöttar jag dig, du är min kusin och jag ställer upp, och vi räknar inte skulder inom familjen, men nu har du bott i vårt hus i fyra år utan att bidra till familjens ekonomi …

Dina relationer definierar vem du är

Dessa olika relationer, framför allt familjerelationerna, är en del av din identitet, en del av hur du ser på dig själv och hur andra ser på dig. När du bedömer en människa, bedömer du inte bara personen ifråga, utan även hennes make, hennes makes familj (som för en kvinna är hennes primära familj, och hon har

större förpliktelser gentemot makens föräldrar än gentemot sina egna), hennes hushåll, hennes barn, hennes utökade släkt och deras status och rykte. Den som lyckas nå en hög status, som att bli minister eller annan högt uppsatt tjänsteman, höjer statusen för hela släkten. Ett experiment i modern tid har visat att när västerlänningar ombes att skriva ned 20 fraser som börjar med ”Jag är” så tenderar de att skriva saker som relaterar till dem som individ (lycklig, extrovert, intresserad av jazz), medan östasiater tenderar att skriva saker om sina roller och relationer till andra (en son, en make, en anställd på Fujitsu). När någon ansöker om ett arbete som tjänsteman på distriktsmagistratens kontor, behöver han inte bara uppge sitt eget namn, utan redogöra för tre generationer av fäder, för att visa att hans familjebakgrund är god. Om man hårdrar det finns det inte, enligt Fai, ett jag utanför relationerna. Där det västerländska jaget konstrueras av individen själv genom sina egna erfarenheter och genom sin vilja, konstrueras det kinesiska jaget genom att förhålla sig till andra.

Detta får även ett starkt inflytande på kön och könsroller. I den västerländska synen finns det två kategorier (åtminstone på 40-talet då Fai skriver): män och kvinnor. Att vara man eller vara kvinna kan såklart föra med sig stereotyper, antaganden och egenskaper, men det är upp till individen att relatera till dessa och forma sina relationer med andra efter egen vilja. I den kinesiska synen är man och kvinna framför allt en fråga om relationer. Mans- och kvinnorollen är inte definierade utifrån sig själva, utan ifrån deras relation till varandra; en relation som är fördefinierad och stipulerad i samhället och i konfucianismen. Man–kvinna, make–hustru, mor–son; det är dessa relationer som definierar könsidentiteterna, och bilden av hur en idealisk kvinna ska bete sig kan inte skiljas från hur hon ska bete sig mot människorna i hennes omgivning (män som kvinnor). Och eftersom dessa relationer alltid är asymmetriska så kan relationen aldrig vara helt egalitär. Mannen definieras utifrån hur han i sitt agerande och i sina relationer skiljer sig från kvinnan, och kvinnan utifrån hur hon skiljer sig från mannen. Samtidigt är vardagslivet ganska separerat, där män umgås med män och kvinnor med kvinnor (relationen med svärdottern är ofta starkare än relationen med sonen), vilket ger en viss sorts frihet för kvinnorna inom sina egna domäner, och kvinnan är inte alltid den juniora parten i en relation. En mor är till exempel den seniora parten i relationen till sin son, och han förväntas lyda henne och vara lojal, medan hon förväntas ta hand om honom, åtminstone medan han är ung.

Att låta sina egna begär och drömmar gå före gruppens, de närmastes, de innersta ringarnas behov, är naturligtvis ett tecken på självviskhet och moralisk brist. Men ingen människa är jaglös, och självklart har du dina egna mål och drömmar. Under hela perioden som den här kampanjen utspelar sig i är 武俠 mou-haap-litteratur (*m: wuxia*) en populär genre bland folket, även om tidvis censurerad av övermakten. Mou-haap-hjältar är mäktiga svärdskämpar som lyfts fram som ideal och förkroppsligar många av de kinesiska dygderna, som rättrådighet och vänlighet, men de är också individualister, de sätter sig inte sällan upp mot den strikta hierarkin i samhället, och låter ibland sina egna ambitioner gå före gruppens. Genrens popularitet är ett tecken på den spänning som finns mellan lojalitet och frihet, och det är också en spänning som ger mycket bra drama, såp tveka inte att spela på detta i de olika scenariorna.

Samhället styrs inte genom lag, utan genom normer

Där väst styrs av lagar, menar Fai, styrs Kina av ritualer, av traditioner, av normer. Både lagar och ritualer är sociala normer, men medan lagarna upprätthålls genom statens makt upprätthålls ritualerna av traditionen. Ordet ”ritualer” ska inte nödvändigtvis tolkas som utstuderat och komplicerat, som en japansk teceremoni som tar timmar i anspråk. Ritualer är det traditionella sättet att bete sig, det är helt enkelt normer, djupt förankrade i traditionen. Dessa normer gör livet förutsägbart och gör att alla vet vad de kan vänta sig i en social situation. Det minskar social friktion och risken för missförstånd och problem. Att uppfylla dessa ritualer blir något individen gör av egen fri vilja, eftersom det är det enklaste sättet att navigera i ett ritualstyrt samhälle. Ritualerna erbjuder fördefinierade lösningar på livets problem.

Centralt i ritualbeteendet är konceptet 面 ”min” (*m:* 面子 *mianzi*), ”ansikte”. Ditt ansikte är ditt rykte, ditt anseende, din förmåga att hålla huvudet högt och bli bemött med respekt. I alla sociala situationer är det viktigt att inte tappa ansiktet, och att aldrig få motparten att tappa ansiktet, framför allt i formella situationer och i alla relationer med personer du inte är nära bekant med. Detta yttrar sig genom att alltid tala respektfullt och ödmjukt, och gärna använda titlar. ”Om handlare Mui ville visa ynnesten att ge en enkel man ett ögonblick av hans dyrbara tid?” (Detta låter pladdrigt på svenska, men kantonesiska har egenskapen att ju mer formellt du talar, desto mer kortfattat blir det.) Om en person gör bort sig bör du absolut inte påpeka det eller nå något sätt dra uppmärksamheten till det, utan låtsas som om du inget märkte. I den självbiografiska romanen *Monsieur le consul* av Lucien Bodard berättar författaren om hur hans far i egenskap av fransk ambassadör besöker en av krigsherrarna på 1920-talet och ger ett badkar i gåva. Generalen tror att det är en gryta och beordrar en eld att tändas och en soppa att lagas i karet. Varken ambassadören eller någon i hans närhet nämner överhuvudtaget misstaget, och eventuellt inser generalen själv sitt misstag när badkaret inte är särskilt väl lämpat för detta ändamål, men låtsas också som ingenting. Allt för att bevara generalens ansikte.

En annan viktig och besläktad norm är ödmjukheten. Den som mottar en komplimang förväntas neka till den, och den som erbjuds en gåva förväntas vägra den flera gånger innan hen motvilligt accepterar den, eventuellt efter en bön från givaren att du kan väl ”ge mig lite ansikte”. Det här är också en fråga om ringarna och hur närstående man är. Du talar nedvärderande om dig själv inför din farbror, och ger honom komplimanger. Men när du talar om din farbror inför en utomstående så är din farbror någon som står dig nära, och du kan då inte hylla honom eftersom det skulle vara ett indirekt sätt att lyfta fram dig själv. Du nämner honom såklart respektfullt, men undviker att prisa honom.

Makt är lokal och personlig

Principen med de koncentriska ringarna har också en viktig påverkan på hur makt ser ut och fungerar i samhället. I det västerländska samhället finns staten som en övergripande organisation där alla människor är medlemmar, vilket ger vissa specifika rättigheter och skyldigheter. I kejserliga Kina är all makt lokal, och utövas genom relationer. Eftersom relationerna består av någon med högre och någon med lägre status, har den med högre status ett ansvar för att utbilda

den andra, och att ”rätta” henne när hon inte uppfyller sina sociala plikter. Social kontroll sker genom att familjefäder ansvarar för sina familjer, byäldste ansvarar för sina byar, magistraten för sitt distrikt, och så vidare. Oavsett vem du är så finns det en eller flera människor med vilka du har en relation som är ansvariga för att du beter dig. Att ljuga, stjäla och slåss är därmed inte bara något som påverkar ditt eget anseende, utan hela nätverket tappar ansiktet. De som är ansvariga för dig måste korrigera ditt beteende, annars riskerar de själva att ses som undermåliga i sina sociala plikter och blir i sin tur korrigerade av andra. En far som inte kontrollerar sin son, en make som inte kontrollerar sin fru, drar skam över sig själv, och i förlängningen sin egen far, sin byäldste, sitt grannskap, sin klan.

Genom detta nätverk av kontroll och moralisk tuktan hålls samhället ihop utan att staten ska behöva ingripa i varje litet ärende. När en man beter sig olämpligt mot en kvinna kan det hela lösas genom att hans far tar med honom till kvinnans familj för att reda ut saken och be om ursäkt för att han inte tuktat sin son ordentligt. Kanske bjuder han på en bankett för att släta över saken, då mat är ett viktigt socialt smörjmedel och en dyrköpt festmåltid fungerar som en sorts informell böter. Om det behövs kallar man in en respekterad tredje part som medlare för att lösa konflikten. Om dessa två familjer inte kommer överens måste deras by, deras grannskap, eller deras vidare släkter reda ut det. Om oordningen sveper igenom hela byn eller staden, måste distriktsmagistraten eller provinsguvernören gripa in, och så vidare. Och eftersom alla vet att alla kan komma att straffas om inte konflikten löser sig så måste alla gripa in för att lösa den.

Staden är en samling överlappande byar

Den här kulturen har vuxit fram under årtusenden i ett jordbrukssamhälle, vilket Kina fortfarande är under större delen av den här kampanjen. Fai understryker att den kinesiska traditionella kulturen är en lantlig kultur, utvecklad i små byar där alla känner varandra, vilket anges redan i titeln på hans verk, som bokstavligt betyder ”Byarnas och jordens Kina”. I en by där alla känner varandra är relationer och personlig kontakt allt, för de personer du har runtomkring dig är samma personer som du kommer att ha runtomkring dig i hela ditt liv. Men *Blommornas folk* utspelar sig i Kanton och i Hongkong, några av världens största städer, och det finns en spänning i hur den här kulturen handskas med en stad där man har att göra med främlingar. Svaret den kinesiska kulturen ger är till stor del att hålla fast vid de personliga kontakterna, skapa sig en by i staden, bygga sitt nätverk och rykte som tillförlitlig människa. Tillit kommer inte ur ett skrivet kontrakt, utan genom att man litar på människan man gör affärer med, och för detta krävs att man skapar en relation och en gemensam historia.

Men en effekt av ett samhälle som knyts ihop av personliga kontakter är också att när dessa personliga kontakter saknas, som ofta är fallet i en stad, så faller moralen lätt åt sidan. Fai berättar om hur människorna i 蘇州 Sou-djau (*m: Suzhou*) ofta har bakdörrar som öppnas mot långsamt flytande kanaler, vilket låter vackert (och literära verk liknar Sou-djau vid Venedig), men det finns nog inte någonstans, säger Fai, en kanal så skitig som de i Sou-djau. Man slänger ut sina sopor i kanalen, man gör sina behov där, utan att tänka på att andra an-

vänder vattnet för att bada och tvätta sina kläder. När skiten är ute ur det egna huset är det inte längre ens problem. Anonymiteten och allmänheten i kanalen gör att den inte värderas, eftersom den inte kan knytas till en mänsklig relation. Fai skriver ”Jag tänker ofta att kineserna skulle offra sina familjer för sitt egenintresse, sitt parti för sin familjs intresse, sitt land för sitt partis intresse, och hela världen för sitt lands intresse”. Detta är inte en anklagelse om omoral, utan ett påstående om hur en konfuciansk moral fungerar. De inre cirklarna är viktigare än de yttre, och att prioritera sina nära och kära är att vara en moralisk och rättrådig människa. Andra människor har sina egna nära och kära som tar hand om dem; det är inte ditt ansvar. Om alla tar hand om de sina är alla omhändertagna. Moraliska standarder är inte universella; för att kunna avgöra vad den korrekta handlingen är när ett brott begås måste du först veta vad din relation är till de relevanta personerna. Din plikt är annorlunda om din far är offer eller förövare. Eller snarare är din plikt i båda fallen densamma: att skydda och hjälpa din far.

En handling kan vara moralvidrig även om inget offer finns

Den amerikanske psykologen Jonathan Haidt beskriver sex moraliska dimensioner: omhändertagande, rättvisa, lojalitet, auktoritet, renhet och frihet. Moderna västerländska människor, framför allt de som som drar åt vänster på den politiska skalan, tenderar att fokusera på ett fåtal av dem, framför allt omhändertagande, frihet och rättvisa. Men de flesta samhällen aktiverar betydligt fler av dessa moraliska dimensioner, och så även det traditionella kinesiska samhället. Det är en kultur som värderar självbehärskning över självförverkligande, plikter över rättigheter, och lojalitet till den egna gruppen över sympati för utomstående. Västerländsk progressiv moral fokuserar ofta på huruvida en handling skadar någon. Du är fri att göra vad du vill så länge ingen annan far illa, enligt John Stuart Mills skadeprincip. Detta gäller inte i ett traditionellt och konservativt samhälle som under Ching-regimen, där alla sex moraliska dimensioner är i full kraft. En handling kan vara omoralisk även om ingen individ skadas av den, eftersom den besudlar något heligt, eftersom den innebär ett förräderi mot familjen, eller eftersom den undergräver den legitima auktoriteten hos ett familjeöverhuvud eller annan senior person.

Nedan är ett försök att exemplifiera de sex olika moraliska dimensionerna i traditionell kinesisk kultur:

Omhändertagande: Detta uttrycker sig framför allt i den ”seniora” parten i varje relation, som alltid bör ta hand om den juniora. Föräldrar tar hand om sina barn, män tar hand om kvinnor, äldre syskon tar hand om yngre syskon. När människor blir gamla förväntar man sig också att deras barn ska ta hand om dem, och överhuvudtaget ska hela familjen ta hand om sina medlemmar och se till att de har det bra och inte råkar illa ut.

Rättvisa: Det traditionella kinesiska konceptet för rättvisa handlar inte om att alla ska ha lika mycket, utan att var och en ska ha det hen förtjänar. I ett hierarkiskt samhälle är det rimligt att vissa är rikare än andra, men dessa personer måste förtjäna sin rikedom, till exempel genom att studera hårt och visa prov på hög moralisk standard. Ett annat ställe där vi ser rättvisemoral är i den informella tjänsteekonomin, där man bibehåller en känsla av vem som är skyldig

vem, och ser till att båda parter bidrar på ett jämlikt sätt, eller i alla fall efter förmåga, till relationen.

Lojalitet: Här finner vi såklart den så viktiga lojaliteten till familjen. Den som försöker leva ett eget liv, självständigt från familjen, visar prov på illojalitet, vilket är omoraliskt (även om hen har familjens välsignelse till att göra detta – det är inte relaterat till att någon far illa, utan att det är fel att vilja vara självständig från dem man är skyldig allt man är). Konfucius säger att sonen som döljer sin faders brott agerar moraliskt rätt och riktigt. Lojaliteten till vänner är också otroligt viktig och något som Konfucius upphöjer till det allra viktigaste i en vänskap.

Auktoritet: I alla relationer som har en senior och en junior part finner vi denna viktiga moraliska dimension. Du förväntas lyda de äldre i allmänhet och dina föräldrar i synnerhet, och naturligtvis även staten, inkarnerad i magistraten. Inom familjen är patriarkens ord lag och ska respekteras. Kvinnan ska följa sin far som ogift, sin make som gift och sin son som änka. Din belöning kommer när du själv blir gammal och kan utöva din auktoritet mot de yngre generationerna.

Renhet: Denna dimension kommer framför allt fram i de religiösa och ceremoniella omgivningarna, där saker som förfädernas namntavlor behandlas med respekt, eller avhållsamheten under sorgeperioder. Men vi ser också detta i hur vissa folkgrupper, framför allt hakka och båtfolket, exkluderas från samhället och tillåts inte gifta sig med ”riktiga” kantoneser.

Frihet: Den här kan man tänka sig är frånvarande i ett såpass auktoritärt och hierarkiskt samhälle som detta, men det är just här vi hittar en hel del av spänningarna i samhället. Mou-haap-litteraturen, vars hjältar står upp för de förtryckta och besegrar tyranner, är ett tydligt tecken på att även denna moraliska dimension finns representerad i folksjälen, och ilskan och frustrationen över korrupta tjänstemän är ett annat tecken. Och naturligtvis alla uppror mot Ching-regimen, från de Röda turbanerna och Taaiping-rebellerna till Sun Yat-sens revolutionärer och kommunistpartiet, och alla de hemliga sällskap som arbetar för att kullkasta regimen och återinsätta Ming-dynastin. Överhuvudtaget ska nämnas att mycket av det material vi har är från den skriftlärda överklassen, som naturligtvis prisar den hierarkiska moralen. Det lilla material vi har från vanliga människor hintar då och då om förakt för de som har det bättre, med sarkastiska kommentarer om fisförnäma knösar och självupptagna ämbetsmän.

Använd detta för din gestaltning

När du spelar dina rollpersoner i *Blommornas folk*, försök att tänka på dig själv genom dina relationer till andra, dina förpliktelser gentemot dem, dina koncentriska ringar. Vilka personer står dig närmast? Vilka är längre bort? I vilka av dina relationer är du senior, och i vilka junior? Vem kommer att läxa upp dig om du gör fel, och för vem är du ansvarig att se till att hen beter sig? Hur påverkar berättelsens olika händelser ditt anseende, och hur kan du se till att andra människor behåller sitt (eller förlorar det, när du vill sätta dit dem)? Hur kan du balansera dina olika förpliktelser gentemot de olika personerna när de kolliderar? Och hur kan du balansera detta i relation med dina egna, privata,

mål och drömmar? Tänk på de sex moraliska dimensionerna och hur en handling kan vara moralvidrig även om den inte direkt skadar någon, eftersom den undergräver auktoritet eller visar illojalitet (självständighet) mot familjen.

Använd såklart även detta för att bygga in konflikter och drama i berättelsen. Skapa situationer där relationer hamnar i kläm, där förpliktelser ställs mot varandra, där anseende hotas, där individens vilja kolliderar med gruppens bästa, där auktoritet missbrukas. Och glöm inte att rollpersoner inte är perfekta, varken med dina moraliska mått eller med det kantonesiska samhällets! Ovanstående text beskriver det moraliska idealet, men verkligheten är såklart inte lika enkel, så spela en rollperson som bryter mot dessa moraliska ideal och utforska konsekvenserna av dessa brott.

Men allt detta är såklart bara information och verktyg, och är inga heliga regler du måste ha koll på. Det går utmärkt att spela igenom det här spelet utan att ha stenkoll på detta, och ingen kommer att hänga dig för att du inte agerar enligt en kantonesisk världsbild. Om inte annat så är alla rollpersoner (och alla andra personer i dramat) individer, och inga generella regler applicerar på individnivå. Oavsett om vi kan beskriva kulturella skillnader på gruppnivå så är individernas variation såpass stor att man kan hitta folk med alla möjliga beteenden. Så slappna av; det går egentligen inte att göra fel!

KINA UNDER MANCHURISKT STYRE

Under 1600-talet föll den kinesiska Ming-dynastin under anfall av manchurier från nordöst, vilka utropade en ny dynasti i Kina: 清 Ching-dynastin (*m: Qing*). Kina kom att regeras, inte av kineser, utan av en etnisk minoritet, en nomadisk krigarkultur med ett eget språk och egna traditioner. Även om de styrande manchurierna kom att assimileras till stor del in i den kinesiska kulturen, så behöll de en särprägel, och beblandade sig inte fullständigt med den kinesiska majoriteten. Manchuriska kvinnor binder inte sina fötter, vilket den kinesiska traditionen kräver sedan århundraden. Manliga kineser tvingas bära hårpiska, en frisyr som innebär att man rakar den främre delen av huvudet och gör en lång fläta av den bakre. Att vägra att bära hårpiska är straffbart med avrättning och identifierar kinesen som en rebell mot det manchuriska styret.

Den tidiga Ching-dynastin var framgångsrik och expansiv, och under dess första århundrade vid makten skedde en expansion av gränserna samt en befolkningsexplosion i riket. Mot slutet av 1700-talet var Kina under Ching fortfarande ett av världens mäktigaste riken, och den kinesiska självbilden av riket som väldens mitt, ett rike till vilket andra länder endast kunde hoppas på status som vasaller, var fortfarande relativt välgrundad. Men en konservativ och korrupt byråkrati kombinerad med militära, ekonomiska och politiska bekymmer gör att några årtionden in på 1800-talet är Stora Ching ett rike med problem. Och den industriella revolutionen har hunnit ge Europa ett definitivt maktförsprång, utan att Chings självbild som världens centrum och främsta nation

uppdaterats. En stor del av problemet är den låga landskatten, rikets huvudsakliga skatteinkomst, som inte har kunnat ökas sedan 1712, då kejsar 康熙 Honghei (*m: Kangxi*) lovade att aldrig mer höja den. Kejsar Hong-hei är sedd som dynastins störste kejsare, och ingen har sedan hans tid vågat höja skatten, vilket tillsammans med befolkningstillväxten lett till en extrem penningbrist i den kejserliga staten.

Ching-dynastin är illa ansedd inom många delar av Kina och att vara regerad av en etnisk minoritet som anses ”främmande” till den kinesiska kulturen är outhärdligt för vissa kineser. Många underjordiska organisationer finns i hela Kina vars syfte är faan ching fuk ming (反清覆明), ”störta Ching och återupprätta Ming”.

Ching-dynastin har fortsatt det uråldriga kinesiska bruket med den kejserliga examineringen, etablerat sedan år 605 e.Kr., som testar studenters kunskaper om de klassiska texterna inom konfucianismen, kinesisk statsideologi sedan årtusenden tillbaka. Genom studier av dessa texter kan i teorin ”vem som helst” (nå, stora kategorier, som kvinnor, båtfolket, musiker, skådespelare, skarprättare och tiggare, är förbjudna från att ta provet) genomgå och klara proven, och därigenom bli anställd av den enorma kinesiska statsapparaten som ämbetsman. I praktiken är det svårt att genomgå alla dessa studier utan att ha gott om pengar, då vanliga människor varken har tid eller lärare. Aspiranter får gå igenom en kedja av olika prov, från lokal nivå via provinsiell nivå till att göra provet i huvudstaden Bakging (Peking) och till sist i palatset, ofta under överinseende av kejsaren själv. Provtagare graderas i olika skalor beroende på vilka prov de genomgått och hur väl de lyckats, vilket ger olika titlar med olika privilegier. Kunskapskraven om de konfucianska klassikerna är höga, liksom kraven på diktning och essäskrivning, och endast runt 1,5 procent av kandidater lyckas ta sig igenom ens den första nivån. På varje nivå är det allt färre som tar sig igenom, men bara att ha tagit sig igenom den första nivån är en källa till stolthet för hela släkten. Att kandidater efter flertalet misslyckade försök kan se manchurier och mongoler klara proven med de mest basala kunskaper på grund av kvoteringsregler gör knappast underverk för Ching-dynastins image.

Ett lyckat prov var förr i tiden en biljett till ett bekvämt liv som ämbetsman, men med ökad befolkning har platserna på proven expanderats utan att ämbetsmannapositionerna har följt med, då staten har alldeles för låga skatteintäkter för att ha råd att utöka sin administrativa apparat. Detta gör att den finns en hel del människor som lyckas ta sig igenom det prestigefulla provet utan att ha något annat än diplomet samt lite statliga privilegier, som undantag från vissa skatter och spöstraff, att visa för det.

Den statliga ämbetsmannabyråkratin är på sätt och vis ganska ironisk. Det finns en spänning här, mellan å ena sidan den konfucianska moralen som säger att familj alltid kommer först, och å andra sidan statens intressen att undvika svågerpolitik och gynnande av särintressen. För att bli ämbetsman genomgår man strikta prov, nogsamt kontrollerade mot fusk och bedömda av examinatorer som inte känner till vem som skrivit vad. Detta för att administrationen ska vara helt meritokratisk. Ämbetsmän posteras inte i sina egna hemtrakter, eller i sin hustrus hemtrakter, och omplaceras vart tredje år för att de inte ska skaffa sig korrupta nätverk och bli alltför involverade i lokalpolitiken. Systemet är

uppbyggt för att förhindra jäv och svågerpolitik, samtidigt som de texter som alla ämbetsmän noga studerar säger att plikten mot familjen kommer före allt och att om din far begår ett brott så är det din plikt att skyla det.

Den konfucianska moralen står också lite i konflikt med det faktum att vem som helst med tillräckligt mycket pengar helt sonika kan köpa sig en ämbetsmannatitel. Det är en välkommen inkomst för staten och det ger vissa privilegier och status till köparen (i Kanton är det vanligt att Hong-köpmän som blivit rika på sitt handelsoligopol med utlänningarna skaffar sig en ämbetsmannatitel), men det sticker såklart lite i ögonen på den som studerat i åratal för sin.

LAG OCH ADMINISTRATION

När man föreställer sig Kina under 1800-talet bör man inte tänka sig en modern västerländsk stat med lagar och dekret som bestäms av regeringen och som sedan verkställs av en opartisk statsapparat. Men det är heller inte en totalitär autokratisk stat som kontrollerar sina medborgares liv. Den typen av organisation är varken möjlig eller önskvärd. I det konfucianska tankesystemet styrs en stat av moral, inte av lag. Lagar finns naturligtvis, men deras efterlevnad är en fråga om omdöme på den lokala nivån. Systemet baseras inte på en objektiv samling regler som ska efterlevas, utan på ansvar och respekt. De mest lokala makthavarna är ansvariga inför sina överordnade för att se till att deras distrikt är välmående, ordningssamma och håller god moral. Dessa överordnade är i sin tur ansvariga inför sina egna överordnade, hela vägen upp till kejsaren. Ämbetsmannen ses som en familjefar som håller ordning på sina barn, och bör göra det med hänsyn till omständigheterna. Subjektiviteten i systemet är inte ett problem, det är en dygd. Målet är inte rättvisa, utan ordning och samhällsharmoni. Ämbetsmännen förväntas uppvisa omdöme och flexibilitet i vilka lagar som ska efterlevas och när. Det är deras jobb. Detta innebär också en sorts paternalistisk stat där individens rättigheter står under samhällets, och där ämbetsmannen kan utföra åtgärder för sina ”barns” skull, även mot deras vilja. Eftersom den bildade eliten vet bättre än de obildade bönderna kan de mycket väl driva igenom åtgärder som de ser som nödvändiga, oavsett om de som skulle gynnas av åtgärderna ser det på det sättet. Detta inom rimliga gränser, såklart, eftersom deras främsta roll, förutom att samla in skatt, är att hålla den sociala ordningen och förhindra uppror.

Men faktum är att för de flesta kinesiska invånare är lagen och staten ganska oviktiga företeelser som inte har mycket att göra med deras vardag. Staten är väldigt svag och oftast inte närvarande. En ensam ämbetsman, en magistrat, kan vara ansvarig för ett distrikt på hundratusen människor. Ordning, konfliktresolution, bestraffning av missdådare, vakthållning, allt det där sköter generellt medborgarna själva, och staten behöver bara gripa in om det går för långt, eller om de informella systemen inte klarar av att hantera konflikten. Generationer av kinesiska filosofer har menat att den ideale makthavaren är en som inte gör någonting alls, eftersom i den ideala staten sköter sig människor på grund av den dygd och moral som finns i riket. Kejsaren ska främst se till landets moraliska utbildning. När landet förstår och tillämpar moral och rättrådig-

het, sköter de sig själva, och denna moral och rättrådighet lärs ut från generation till generation av folket själva, inspirerade av kejsarens och ämbetsmännens dygdiga exempel. Kina är varken diktatur eller demokrati, utan en sorts ”åldersstyre”, där medborgarnas liv i första hand kontrolleras av de äldre, av fäder och klanpatriarker.

När kejsaren väl utfärdar lagar och dekret så handlar det om att rikta ett ljus mot ett visst problem och få hela folket att engagera sig i att lösa det. Alla förväntas hjälpa till med efterlevnaden av dessa dekret, eftersom alla respekterar kejsaren som vis och god, och vet att från sin upphöjda position kan han se vad som behöver göras. Det är inte ovanligt att saker som redan är förbjudna förbjuds igen. Inte för att något ändras i lagen, utan för att kejsaren ser vikten av att återigen rikta sitt ljus mot ett samhällsproblem. Såväl tobak som opium har förbjudits upprepade gånger, ofta med initial entusiasm hos ämbetsmän, men allteftersom hovets uppmärksamhet vandrade vidare rann även de lokala kampanjerna ut i sanden. Försök till alkoholförbud har också gjorts, eller snarare förbud mot jästförsäljning, men här tenderade de lokala ämbetsmännen att utöva sin flexibilitet genom att mer eller mindre helt ignorera dem.

Detta är också anledningen till att vad vi skulle se som korruption är en sådan fundamental del av den kejserliga statsapparaten. Även här måste vi ta av oss våra moderna västerländska glasögon. Att ta emot gåvor och utföra tjänster för rika medborgare är inte korruption om det utförs med samhällets bästa i åtanke. Det är ämbetsmännens jobb att sköta sina förehavanden som de anser bäst, och de behöver också samla in pengar för att sköta sin verksamhet. Korruption är inte ett organisatoriskt problem i statens ögon, utan ett moraliskt. När ämbetsmannen slösar pengar på lyx och låter sina undersåtar svälta så är det såklart ett problem, men det handlar främst om att han som fader ska ta hand om sin familj och förväntas spendera sina egna resurser för att åstadkomma detta, oavsett var dessa resurser kommer ifrån. Ämbetsmannen är statens representant, och ingen åtskillnad görs mellan hans privata medel och hans budget. Objektiva regler som är samma för alla är ett alltför trubbigt verktyg som riskerar att slå fel. Bättre att se till att ha en god och vis man på posten som kan göra avgöranden i varje specifikt fall, för allas bästa.

Den statliga apparat som de flesta medborgare har att göra med är magistraten och hans ämbetsverk, kallat 衙門 nga-mun (*m: yamen*). Magistraten är den lägsta statliga ämbetsmannen och är ansvarig för den lägsta administrativa indelningen av landet, distriktet. Ett distrikt kan innehålla många olika byar, och hela eller delar av städer. Staden Kanton befinner sig på gränsen mellan två distrikt och delas i mitten av distriktsgränsen: i väster Naam-hoi, till vilket tillhör de utländska fabrikerna där handeln sker, och i öster Pun-yu. Båda dessa distrikt sträcker sig långt ut på landsbygden och sköter därmed inte endast ärenden som relaterar till själva staden. Båda dessa nga-mun ligger dock innanför stadsmurarna. Här finns även prefekturmagistraten (dji-fu 知府), som styr 15 distrikt runt Kanton, provinsguvernören (巡撫 seun-fu), som styr hela Gwongdung-provinsen, samt generalguvernören (總督 djung-duk) för Leunggwong, den sammanslagna regionen Gwongdung och Gwongsai. Hela skalan upp till riktigt höga statstjänstemän finns alltså representerad här, men de har generellt bättre saker för sig än att blanda sig i lokala spörsmål.

Magistratens kontor sköter i princip all kontakt mellan stat och medborgare. Det är skatteverk, notarie, stadsplanering, socialtjänst, polishus och domstol i ett. I teorin ska magistraten själv ha fullständig koll på alla dessa ärenden, men i praktiken sköts allt av tjänstemännen i nga-mun. På grund av statens kritiska brist på pengar är denna organisation brutalt underfinansierad, och anställer mångdubbelt fler tjänstemän än vad som står på de officiella listorna som skickas in till staten. För att finansiera den organisation som behövs för att uppfylla magistratens uppgifter driver man in pengar genom ”avgifter” från de medborgare som behöver magistratens hjälp. Dessa avgifter är tekniskt sett olagliga, men helt oumbärliga för att kunna driva verksamheten. Eftersom det är de enskilda tjänstemännen som driver in dessa avgifter har dessa generellt ett dåligt rykte som giriga profitörer.

I teorin är detta endast offentlig rätt, straffandet av människor som utför olagliga handlingar. I praktiken utgör dock magistratens rättssal även en plats där civilrättsliga tvister avgörs genom magistratens visa omdöme.

RELIGION

När vi talar om religion i Kina under kejsartiden måste vi öppna våra sinnen lite. Religion i Ching-dynastins Kina är inte som religion i moderna Europa (eller för den delen i någon annan tidsepok i Europa, åtminstone sedan kristendomen tog över). Det finns vissa viktiga skillnader.

För det första har folk i gemen inte en religion. De tre dominerande religionerna i Kina brukar benämnas som konfucianism, taoism och buddhism, eventuellt med tillägg av anfädersdyrkan, men det är inte så att vissa människor är buddister och andra är taoister. Eller, för vissa människor, specifikt buddistmunkar och taoistpräster, fungerar det så, men inte för gemene man. Om du frågar någon på gatan ”Vad är din religion?” får du antagligen en förvirrad blick till svar. Folk deltar på en konfuciansk ceremoni ena dagen, ber till en bodhisattva nästa och anlitar en taoistpräst för att utföra en exorcism den tredje. Många tempel är tillägnade gudar och gudinnor som en gång importerades som bodhisattvor men som nu antagit taoistiska ritualer. Gränserna för vanligt folk är varken tydliga eller viktiga, och man gör ingen större åtskillnad mellan dem.

För det andra är konceptet tro, så viktigt i den kristna traditionen, överhuvudtaget inte särskilt relevant i den kinesiska. Det viktiga är inte ortodoxi (rätt tro) utan ortopraxi (rätt handling). Det spirituella livet handlar om att följa vissa regler, utföra vissa ritualer, fira vissa högtider, utföra vissa offer, för att på så sätt skydda sig själv och sin familj från onda andar, respektera och helga sina förfäder, integrera sig i samhällsordningen och överhuvudtaget vara en rättrådig och god människa. Den som inte utför dessa handlingar uppfyller inte sin plikt som människa och stör den himmelska ordningen.

För det tredje får vi lite ge upp konceptet ”kyrka”. Det finns definitivt olika ordnar och religiösa samfund, och till och med strikta religiösa rörelser med med-

lemmar, trossatser och specifika ritualer, men de flesta människor är inte med i någon sådan, och de är inte heller medlemmar av något specifikt tempel eller så. De kanske tycker om att gå till något specifikt tempel och be, men generellt är tron mer utspridd och allmän, och integrerad i samhälle och familjeliv snarare än något man gör en gång i veckan. Vilket tempel man går till för att be beror på vilken högtid det är eller vad man ber om. Det finns inte någon specifik ”församling” på det sättet vi ser i en kristen kyrka.

En av det andliga livets viktigaste funktioner är just att skapa band mellan människor, att ena familjer och hela samhället. Om alla utför de rätta ritualerna är samhället harmoniskt och andarna lugna och välvilliga. Parallelliteten mellan det andliga och det jordiska är stor, och harmoni på det ena planet kommer att skapa harmoni på det andra. Det betyder också att den som inte utför sina religiösa plikter, som inte deltar i ritualer och högtider, stör denna ordning och harmoni. Det är en person som ställer sig utanför och som utmanar både andarna och samhället i stort. Den religiösa ordningen och samhällsordningen är intimt sammanvävda, och ingen tydlig separation mellan sekulär och andlig makt finns.

Trots ovanstående beskrivning om hur det inte går att separera de olika religionerna kommer jag nedan att dela upp dem under olika rubriker. Detta är helt enkelt för att lättare organisera texten och förklara varifrån de olika koncepten kommer, men kom ihåg att allt är sammankopplat. Konfucius talar mycket om ”Himlen” i sina texter, och det gör även taoisterna. Många taoistiska gudar har smält samman med bodhisattvor. Och den taoistiska ordningen av gudar och andar liknar buddhismens, men är arrangerad som en konfuciansk hierarki.

Konfucianism

Det är omöjligt att förstå det kinesiska samhället under Ching-regimen utan att ha en uppfattning om konfucianismen. Det är den filosofi som mer än något annat satt grunden för den kinesiska folksjälens bild av hur en god människa beter sig och hur ett gott samhälle är strukturerat. Men det är inte helt lätt att föra in läran under en etikett. Den har ritualer och tempel som en religion, och övernaturliga koncept som ”Himlen”, en övergripande och överjordisk kraft. Men himlen dyrkas inte och är inte personifierad. Det är mer en sorts genomgående andlig princip, en världens harmoniska ideal, som följs och eftersträvas. Ritualerna är inte till för att kontakta Himlen, utan för människornas skull, för att se till att människor lever väl. Och det mesta Konfucius, ”religionens” grundare, skrev, är snarare filosofiska avhandlingar om politik och etik. Det bästa sättet att se konfucianismen är kanske som en ideologi, en politisk världsbild och ett ideal som genomsyrar samhället och den enskilde individen.

Konfucius och hans efterföljares skrifter är det teoretiska ramverk på vilket hela det kejserliga samhället vilar. Alla statliga tjänstemän förväntas förkroppsliga bilden av den konfucianske ”gentlemannen”, och alla är intimt bekanta med varje tecken av dessa skrifter. Detta eftersom det enda sättet man överhuvudtaget kan bli en kejserlig ämbetsman (förutom att köpa sig titeln) är att genomgå långa studier av klassikerna och sedan passera de kejserliga examina som sker vart tredje år runtom i riket, i vilka man under stäng övervakning för att förhindra fusk skriver essäer som behandlar olika problem, och relaterar dem till de konfucianska klassikerna. Endast de som således visat sin intima kunskap

om konfuciansk moral och etik genom dessa prov kan sedan hoppas erhålla en statlig tjänst, vilket är något av den högsta status man kan erhålla. Status och beundran i Kina erhålls inte främst genom rikedom eller militär framgång (även om dessa naturligtvis kan erbjuda mycket makt), utan genom offentligt ämbete. Människor drömmer om att bli kejserliga ämbetsmän som tonåringar idag drömmer om att bli popidoler.

Genom att anta konfucianska ideal kan Ching-regimen skapa en konservativ och stabil samhällsstruktur, där hierarkier och social ordning upprätthålls. Konfucianska värden som respekt för auktoriteter och lojalitet gentemot regeringen bidrar till att bevara kejsarens makt och legitimitet. Konfucianismen spelar därmed en central roll för att bibehålla social och politisk stabilitet. Andra filosofiska och religiösa inriktningar existerar såklart och är viktiga, men de är mer folkets och individers filosofi. Konfucianismen är statens officiella ideologi, på samma sätt som marxism-leninismens var Sovjetunionens.

Filosofins grundare Konfucius, eller 孔夫子 Hung Fu-dji (*m: Kong Fuzi*), levde på 500-talet före Kristus och såg sig själv som en budbärare av gamla sanningar som förlorats av hans samtid, snarare än som en innovatör. Han betonade vikten av att upprätthålla sociala relationer och hierarkier, att respektera traditioner, etikett och ritualer, och han fokuserade särskilt på den moraliska utvecklingen hos individen. Han framhöll dygd och rättfärdighet samt betonade vikten av lojalitet, respekt och plikter gentemot familjen, samhället och staten. Han betonade också behovet av att regent och ämbetsmän skulle vara föredömen genom att exemplifiera de moraliska principer som han förkunnade.

Konfucianismens lära om hur en god människa bör bete sig centrerar kring begreppet 仁 yan (*m: ren*), som kan översättas som "humanitet" eller "godhet". Enligt konfucianismen är en god människa någon som strävar efter att odla dygder och upprätthålla harmoniska relationer med andra.

I Konfucius etik betonas betydelsen av att leva i enlighet med fem grundläggande relationer:

- Furste och undersåte
- Man och kvinna
- Förälder och barn
- Äldre bror och yngre bror
- Äldre vän och yngre vän

Det finns alltid en hierarki, alltid en högre och en lägre, en över- och en undersåte. Detta framhålls som något naturligt och rättvist, och att söka att utplåna dessa hierarkier vore att gå emot Himlens naturliga ordning, vilket kommer att leda till kaos och lidande. Himlen i konfuciansk filosofi kan liknas vid en sorts opersonlig gudom, em moralisk och naturlig princip, en högsta godhet, vilket alla rättrådiga människor bör respektera och vars principer man måste följa för att kunna leva ett dygdigt liv och inordna ett harmoniskt samhälle. Individuell moral och harmoniskt samhälle är två aspekter av samma mynt, och de förstärker varandra. Dygdiga härskare och dygdigt folk ger ett harmoniskt samhälle, och ett harmoniskt samhälle kultiverar dygd hos folk och härskare.

Inom varje relation betonas ömsesidig respekt, lojalitet och uppfyllandet av sina plikter och ansvar. Till exempel förväntas barn vara respektfulla och lydiga gentemot sina föräldrar, och äldre individer har ansvar att vara vägledande och visa omsorg för de yngre. Den juniora parten har alltså lydnad och lojalitet som riktmärke, men även den seniora har ansvar i form av omsorg och rättvisa. Det är härskarens godhet som gör att han förtjänar sin undersåtes lojalitet, och utan denna dygd blir han bara en tyrann.

En annan viktig aspekt av konfuciansk etik är betoningen på självförbättring och personlig moral. En god människa strävar efter att kultivera dygder som visdom, rättvisa, medkänsla, tålamod och självbehärskning. Det är genom att uppnå personlig moralisk perfektion som en individ kan bidra till harmoni och ordning i samhället, inte genom att efter utilitaristisk modell sträva efter mesta möjliga lycka för största möjliga antal.

Ett viktigt verktyg för att upprätthålla ordning, harmoni och moral i samhället är ritualer och traditioner. Ritualer och traditioner hjälper till att forma och styra människors beteende genom att ge riktlinjer för hur man bör agera i olika situationer och relationer. Genom att följa ritualerna lär sig människor uttrycka respekt, lojalitet, ödmjukhet och andra dygder. Genom att delta i ritualer och traditioner internaliserar man också dessa moraliska värden och skapar en känsla av gemenskap och samhörighet.

Ritualer anses vara sätt att markera och hedra viktiga händelser och relationer, som till exempel bröllop, begravningar, högtider och officiella ceremonier. Genom att utföra ritualer på ett korrekt sätt visar man respekt för sina anfäder och förankrar sig själv i den historiska och sociala kontinuiteten.

Konfucius betonar att ritualer och traditioner inte bara ska följas mekaniskt utan också förstås och genomlevas på ett autentiskt sätt. Genom att förstå bakgrunden och syftet med ritualerna kan man anpassa sig och tillämpa dem på ett meningsfullt sätt i olika sammanhang. Genom att leva enligt ritualer och traditioner uppnår människor moralisk förbättring och främjar social stabilitet och harmoni.

Detta betyder inte att traditioner aldrig får förändras, att samhället är evigt statiskt. Men de måste anpassas med försiktighet för att inte bryta kontinuiteten och framför allt utan att förlora de värden och den vördnad de representerar.

Taoism och folkreligion

Taoismen är på många sätt konfucianismens antites. Där Konfucius predikar om hierarkier och ritualer, lär 老子 Lou-dji (*m: Laozi*), taoismens grundare, ut en lära om naturlighet, enkelhet och ett avsägande av den strikta hierarkin. Där Konfucius är hovets och statens ideologi, gav Lou-dji upp hovlivet för ett enkelt liv i vildmarken. Många av de taoistiska förgrundsgestalterna har varit upproriska mot överheten, och vissa har hyllat dryckenskap och berusning. Som en generell regel kan man säga att Konfucianismen är starkare i norr, medan taoismen är starkare i söder, inklusive i Kanton.

Grundprincipen i taoismen är 道 Dou, (*m: dao*) som betyder ”väg”. Dou är den fundamentala kraften som genomsyrar hela universum och betraktas som den yttersta verkligheten. Inom taoismen strävar människor efter att leva i harmoni

med Dou genom att följa dess naturliga flöde och undvika onödigt motstånd. Man hyllar vattnet, som formar sig efter sin behållare och söker sig till de lägsta platserna. Man hyllar det mjuka, som kan böja sig utan att knäckas.

En annan grundprincip är 無為 Mou-wai (*m: wuwei*), som betyder "icke-handlande" eller "icke-agerande." Det innebär inte passivitet utan snarare att agera på ett naturligt och skickligt sätt, utan att tvinga eller kämpa emot livets naturliga förlopp. Att inte stå emot krafter, utan flyta med eller omdirigera dem.

Sedan har vi 氣 hei (*m: qi*), som är alltings livskraft. Denna kraft flödar genom kroppen i olika meridianer, och är ursprunget till människans liv och hälsa. Genom att manipulera hei-flödet genom andningsövningar, akupunktur eller meditation kan man påverka och balansera sin egen hälsa, och många taoister trodde traditionellt att man på så sätt kan uppnå odödlighet. Förutom att flöda i kroppen flödar livskraften också i omgivningen, och man bör ta hänsyn till den genom geomantiska principer, kallat fung-seui (風水 *m: feng shui*). Den som vill bygga ett hus, inreda ett rum eller finna en lämplig plats för en ceremoni konsulterar gärna en expert på fung-seui för att se till att det är gynnsamma flöden av livskraft på platsen.

Den taoistiska världsbilden är en av dualism och balans, och allting balanseras mellan de två krafterna 陰 yam och 陽 yeung (*m: yin-yang*). Yam är det mörka, det passiva, det kvinnliga, det mjuka, och yeung är det ljusa, aktiva, manliga och hårda. Enligt kinesisk och taoistisk tro är det i livet och i hälsan viktigt att ha en balans mellan de två, och ett överflöd av den ena på den andras bekostnad leder till dålig hälsa och ett dåligt liv.

På samma sätt som man konsulterar en geomantiker för att besluta om geografi, konsulterar man en astrolog för att besluta om datum. Datum har olika inneboende krafter och principer, och den som ska arrangera ett bröllop, påbörja en verksamhet eller resa, eller göra något annat viktigt behöver se till att det sker på en lyckosam dag.

Taoismen i Kina har beblandat sig med allehanda lokala och importerade folkreligiösa företeelser till den nivå att det är omöjligt att separera dem. Det är en världsbild är full av andar och gudar, där vardagen är genomsyrad av spöken och demoner. Av denna anledning används smatterband av smällare vid högtider och festligheter, för att skrämma bort onda andar, och den som tror sig vara förföljd av onda andar (antingen för att hen gjort något som kan ha upprört dem eller för att någon fiende förbannat hen) kan tillkalla en taoistpräst som utför en exorcism. Denna exorcism kan se ut på många olika sätt beroende på prästens bakgrund, men innebär ofta tecknandet av magiska talismaner i form av komplexa mönster och tecken i rött bläck på gult papper, som kan bäras på kroppen, sättas upp vid dörren eller runtom i huset, eller brännas upp, varpå askan blandas med te och konsumeras.

Dessa taoistpräster är inte nödvändigtvis lärda och respekterade gentlemän, utan kan vara fattiga och har ofta en begränsad läs- och skrivkunnighet. De kan tillräckligt för att kunna recitera sina heliga texter och skriva sina talismaner, men har kanske inte ett fullständigt bemästrande av skrivsystemet. Vissa av de finare och mer välutbildade skrattar lite åt dem, men många är de som rådfrå-

gar dem och ber om deras tjänster. Kunskapen går från mästare till lärling eller far till son.

Kanton är fullt av tempel. Det finns tempel till Kantons stadsgud, tempel till de stora klanernas förfäder för släkten i området, tempel för skiftens och lärandets gud som tillbes av dem som vill genomgå den kejserliga examineringen, och tempel till alla möjliga gudomar som anses kunna hjälpa dem som offrar till dem. Vilka tempel som finns i en kinesisk stad varierar mycket beroende på region, och vissa av de gudar som tillbes i Kanton är okända i andra delar av landet. Flera av de dyrkade gudarna är olika sorters sjöfartsgudar, då fiske och sjöfart är mycket viktigt för en stor del av Kantons befolkning. Många tempel är tillägnade så kallade ”odödliga”, mer eller mindre verkliga personer från den kinesiska historieskrivningen som anses ha uppnått odödlighet och uppgått till en sorts guda- eller hjältestatus.

Sättet man dyrkar dessa gudar och odödliga varierar, men ofta firas de på vissa högtider associerade med guden, för odödliga generellt deras födelsedag, alltid räknat efter den kinesiska lunisolara kalendern. Generellt offrar man rökelse, och eventuellt te (tre koppar) eller frukt. Rökelse offras genom att man håller ett antal rökelsepinnar (generellt ett udda antal, så tre, fem eller nio) mellan handflatorna och bugar medan man visar sin respekt eller ber om något. Vill man vara riktigt underdånig så knäfaller man medan man gör detta. Därefter placeras rökelsepinnarna i en sandfylld urna vid altaret, så att de kan brinna upp där. Det är också viktigt att återvända till templet och tacka för hjälpen efter att bönen besvarats.

Större arrangemang, med folksamlingar, dans och trumspel, arrangeras också för att hylla eller blidka gudarna på vissa datum. Den som har råd kan också säkra sig om en guds tjänst genom att låta tillverka nya gudastatyer eller till och med uppföra ett nytt tempel, eller finansiera en expansion eller restauration av ett existerande.

Kinesisk buddhism

Buddhismen i Kina har rötter som går tillbaka till det första århundradet efter Kristus, och är av Mahayana-traditionen. Mahayana-buddhismen i Kina har en mer tillbedjande prägel än den Theravada-buddhism man hittar i länder som Sri Lanka och Thailand. Flertalet buddor dyrkas, mer eller mindre som gudar, och att be till dem kan hjälpa den troende att uppnå fördelar i detta liv, samt såklart att återfödas till ett bättre.

En central idé är tron på buddhanaturen, vilket innebär att alla levande varelser har inom sig potentialen att nå upplysning eller buddhaskap. Denna buddhanatur ses som den gemensamma tråden som förenar alla människor och allt liv. Genom att förstå och odla denna inre potential strävar människor efter att nå upplysning och befrielse från lidande.

Karma, en annan central doktrin, betonar principen om orsak och verkan. Handlingar och intentioner i det förflutna påverkar individernas nuvarande och framtida öde. Genom att förstå karma kan människor förändra sina handlingar och medvetet välja att agera för att bryta den negativa cykeln av lidande.

Buddhismen innefattar tro på själavandring, att själen är evig och genomgår en process av återfödelse i olika livsformer beroende på karma. Praktikanter,

framför allt buddhistmunkar och -nunnor, försöker nå upplysning och därigenom nå Nirvana och frigöra sig från den ständiga cykeln av födelse, död och återfödelse. Olika metoder finns för detta, som att studera buddhistiska texter, meditera för att förstå sanningen om verkligheten och genomföra goda handlingar för att odla kärlek och medkänsla gentemot andra. Man följer och dyrkar buddhor och bodhisattvor, de som har nått upplysning men väljer att stanna kvar i världen för att hjälpa andra. Många av dessa har blandats med den kinesiska traditionen och dyrkas som taoistiska gudar.

Även om det är blandat med mycket kultur och folktro, är buddhismens kärnbudskap dock klart och tydligt även i Kina. Världen är full av sjukdom, lidande och död. Källan till detta är våra begär, vårt fastklamrande vid det som är njutningsfullt och vår flykt från det som är smärtsamt. Vi håller oss fast vid världen, trots att allt inom den är flyktigt, och vi är egoistiska, trots att jaget är en illusion och det inte finns någon skillnad mellan dig och mig. Vägen mot att komma ur denna cykel av lidande är genom mental träning, meditation och tillbedjande av de buddor som uppnått upplysning. En människa kan själv uppnå upplysning genom träning eller vägledning, och upplysta människor finns att besöka i tempel och kloster, där de delar med sig av sin visdom för att hjälpa världen. Den som uppnår upplysning kan undkomma den eviga cykeln av lidande och återfödelse och uppnå Nirvana.

Anfädersdyrkan

Kinesisk anfädersdyrkan är en aspekt av den kinesiska traditionella religionen som kretsar kring ritualen att fira deifierade (manliga) förfäder och skyddsgudar, antingen i det enskilda hemmet eller organiserat i förfäderstempel som drivs av släktledssammanslutningar. Anfäderna anses kunna medla med Himlen. Anfädersdyrkan är speciellt stark i södra Kina, där släktskapsband är starkare och den patriarkala hierarkin inte endast baseras på den äldste sonen, utan alla manliga avkommor anses föra blodslinjen vidare.

I kinesisk folktro anses en person ofta ha flera själar, som kategoriseras som 魂 wan (*m: hun*) och 魄 paak (*m: po*), vilka associeras med yeung respektive yam. Vid döden separeras wan och paak. Vanligtvis stiger den förra upp till himlen, medan den senare sänker sig ner i jorden och/eller residerar inuti en anfaderstavla, en trätavla med personens namn och datum inskrivna, som förvaras i hemmet eller i släktledstemplet.

När en familjemedlem dör sörjer hennes närmaste under en period beroende på släktskap, upp till tre år för en död fader. En begravningsceremoni hålls för att hedra den avlidne, hjälpa själen att komma till sin rätta plats, och skydda familjen från onda andar. Under begravningen klär man sig i vitt, som är dödens och sorgens färg, och bränner rituella ”andepengar” som ska komma den avlidne till godo i livet efter detta (och eventuellt kunna användas för att muta demoner till att ge passage och en bättre tillvaro). Även andra saker offras, som mat och vin (dock inte kött), statyer av tjänare, och annat som är relaterat till den avlidnes liv, och man bränner rökelse. Ofta placeras en bild eller en anfaderstavla centralt under ceremonin. En taoistpräst eller buddhistmunk kanske utför någon ritual för att driva bort onda andar, och vänner och släktingar kommer för att betyga sin vördnad.

Efter begravningen fortsätter man att bränna andepengar och rökelse en eller två gånger om dagen i 49 dagar, den tid man anser att det tar för själen att bli dömd och given sin plats i nästa liv. Detta görs vid ett litet altare installerat i hemmet, där anfaderstavlan står. Efter denna tid flyttar man den till familjens andra tavlor, som står på en plats speciellt reserverad för detta. Det kan finnas en tavla både i hemmet och en i släktledstemplet, om ett sådant finns. Vid anfaderstavlorna bränner man rökelse dagligen. Två gånger i månaden offrar man frukt och te, och knäböjer inför anfäderna. Familjeöverhuvudet talar regelbundet till altaret för att hålla anfäderna uppdaterade om vad som händer med familjen. Vissa ber dem om hjälp i livet eller ber om förlåtelse för sina felsteg.

FAMILJEN

Familjen är en otroligt viktig enhet i traditionell kinesisk kultur. En kinesisk familj ska inte föreställas som en modern svensk kärnfamilj, utan är en multigenerationell historia där en stor och utökad familj kan huseras under samma tak. Det är inte ovanligt att finna tre, fyra eller till och med fem generationer boende i samma byggnadskomplex, och traditionella bostäder, framför allt för de mer välbärgade, är designade med detta i åtanke, med flera byggnader och innergårdar.

Familjen innehåller ofta flera manliga avkommor från samma patriark, i olika generationer, tillsammans med deras fruar, söner och ogifta döttrar. När en dotter gifts bort tillhör hon en annan släkt och flyttar in hos dem (även om hon behåller sitt familjenamn och inte byter det mot sin makes, som i väst). Naturligtvis, om familjen fortsätter att ha flera manliga avkommor, kommer hemmet förr eller senare inte att räcka till för att husera alla, och vissa kommer att behöva flytta ut och hitta egna bostäder.

Hur många som bor tillsammans varierar med familjens välfärd. Om familjen är rik kan egendomen vara stor, och kusiner och fastrar och barnbarn och gammelonklar kan alla samsas i samma komplex. Men en fattig familj har inte råd med detta, utan måste skicka ut sina söner för att finna sina egna bostäder. Endast den äldste sonen kan stanna hemma och ta över det spartanska familjehemmet. Idealet är ”fem generationer under samma tak”, men för att alla dessa generationer ska få plats behövs ett rejält tak. Sålunda har rika människor stora familjer och fattiga människor små familjer. Den stormrike köpmannen 伍秉鑑 Ng Bing-gaam, i väst känd som ”Howqua” och en av historiens rikaste människor, har ett familjekomplex i Kanton med runt femhundra inneboende familjemedlemmar. De stora familjekomplexen i Kanton tenderar att tillhöra just handlare, men även ämbetsmän och ibland släkter som äger stora landtillgångar utanför staden men som väljer att bo innanför murarna. Femhundra inneboende är såklart extremfallet, med ett tjugotal familjemedlemmar som bor tillsammans är inte ovanligt.

Men länkarna mellan släktingar är såklart starka även i fattiga familjer, trots att de inte bor under samma tak. På landsbygden bosätter de sig inte sällan i när-

heten, vilket över tid kan ge en effekt som liknar det stora, rika byggnadskomplexet. Runtom på den sydkinesiska landsbygden finner vi denna process driven till sin spets, med hela byar med hundratals invånare som alla delar samma familjenamn, alla av samma släkt. När en man av släkten gifter sig flyttar hustrun in till byn. När en kvinna från släkten gifter sig flyttar hon ifrån byn till sin makes hem. I städer som Kanton är detta naturligtvis omöjligt, men grannskap med många av samma släkt förekommer, dock begränsat av möjligheten att köpa ett hus i närheten av föräldrahemmet.

Det faktum att flera generationer bor tillsammans, att du inte, som i moderna Sverige, flyttar hemifrån när du blir vuxen, gör också att du inte kommer ut från dina föräldrars skugga förrän de dör. Allteftersom de blir gamla kanske de lämnar mer av de praktiska detaljerna och besluten i hushållet till dig, men om de har en åsikt förväntas du respektera och lyda den. Herre i huset är patriarken, tills patriarken dör, och därefter är det inte sällan matriarken, om hon är i livet.

Den utökade familjen, människor med samma familjenamn och som kan spåra sina släktband till varandra, utgör ett släktled. Alla i släktledet (utom de ingifta kvinnorna) härstammar från en gemensam anfader, och ledet hålls ihop genom anfädersdyrkan. Släktledet har viss gemensam egendom; ett stort eller gammalt släktled har inte sällan ett tempel någonstans dedikerat till sina anfäder. Människor av samma släktled förväntas hjälpa och ställa upp för varandra, delta i gemensamma ekonomiska resurser, husera varandra under resor, och liknande. Släktledet är lokalt förankrat, och huserar på en viss plats. Den som flyttar därifrån kommer i ett antal generationer antagligen fortfarande att ange släktens plats som sin hembygd, tills de blir såpass skilda att ett nytt släktled bildas. Dessa två släktled kan dock fortfarande ha relationer mellan varandra, så att det bildas ”besläktade släktled”.

Ovanför detta finns två ytterligare nivåer. Flera släktled med samma familjenamn kan organisera sig i en klan, som är en ännu mer löst hållen och stor grupp. Till sist har vi den lösaste släktgruppen, som bildas av alla i hela landet med samma familjenamn. Två personer från olika delar av landet som delar samma familjenamn förmodar sig på ett eller annat sätt vara släkt och beter sig som långväga släktingar, även om det i själva verket är ytterst tveksamt om de delar en gemensam anfader som de båda fått namnet ifrån.

I städer som Kanton är släktled betydligt ovanligare än på landsbygden, av både ekonomiska och praktiska anledningar. Livet i staden är kanske alltför föränderligt för den sortens svagt sammanhållna, multigenerationella organisationer, och den ekonomiska skillnaden mellan olika delar av släkten kan göra sammanhållningen svagare. En stadsbo kan vara mer behjälplig av att odla ett kontaktnätverk med andra av samma ekonomiska status snarare än att stärka banden med långväga släktingar. Släktled i städer existerar, men de tenderar att vara mindre i omfång och i betydelse.

Å andra sidan kan klaner ofta ha ett säte i städer, då flera släktled i omkringliggande byar gärna väljer staden som en plats för sin gemensamma klanorganisation och för sitt klan-tempel, med en ”första anfader” (ibland något kreativt framkrystad) som dyrkas där.

Din familj är inte bara en social organisation, utan även en ekonomisk. Familjer är en sorts ekonomiska nätverk som använder sina olika kontakter som ekonomiska resurser för att driva sin verksamhet. Släktingar hjälper varandra, och ju närmare släkt man är desto bättre kan man arbeta tillsammans, men familjen kan expandera genom personer med indirekta kopplingar när den ekonomiska verksamheten kräver det. När vår tehandel har mycket att göra kan vi ta in en kusin, en brylling, en avlägsen släkting från samma klan, som kan hjälpa till ett tag. Går det dåligt kanske den där bryllingen blir tvungen att be om anställning som dörrvakt hos en rik familj, eller jobba som daglönare i hamnen. Kanske återvänder han hem till sina föräldrar på landet för att arbeta på deras risfält. När man bedriver affärer långt hemifrån hittar man gärna andra från samma hemtrakt att arbeta med, eller i alla fall någon med samma släktnamn, då man är närmare relaterad till dessa. Ekonomiska resurser delas inom dessa familjenätverk, och eftersom dina ekonomiska möjligheter är en konsekvens av ditt nätverk så är dina intjänade pengar inte dina egna, utan förvaltas av familjen (det vill säga familjeöverhuvudet). Det finns inga affärer som görs inom släkten. Du säljer inte till en släkting, du ger.

Giftermål arrangeras generellt av föräldrarna, inte sällan med hjälp av en äktenskapsmäklare, som har stora kontaktnät och kan passa ihop lämpliga familjer med varandra. Dessa arrangeras ofta men inte nödvändigtvis när barnen fortfarande är relativt unga, och även giftermålet sker ofta vid ung ålder, inte sällan i tonåren, men kan även ske i 20-årsåldern. Ibland flyttar flickan in hos sin trolovades familj redan innan giftermålet, och en familj kan således ta hand om sonhustrun redan från det att hon är barn. Det händer att när det sedan börjar bli dags för giftermål anser sig flickans familj ha hittat en bättre partner för sin dotter och avblåser giftermålet, vilket kan ge upphov till mycket infekterade familjekonflikter.

Motsatsen till att låta flickan flytta in hos pojken redan från trolovning är att hos vissa familjer tillåts ingen direktkontakt mellan de trolovade mellan förlovning och giftemål, vilket inte sällan innebär att bröllopsdagen är första gången bruden och brudgummen träffas. Däremot är det vanligt att de skriver till varandra, brev som kan bli nog så kärleksfulla, men som också är hämmade av det skrivna ordets begränsningar.

Incest definieras i Kina som giftermål mellan två personer med samma familjenamn, vilket är förbjudet. Därmed kan kusingifte förekomma (då en kvinna kommer att få barn med ett annat familjenamn än hennes eget), medan totala främlingar kan komma att dela familjenamn och därmed inte få gifta sig.

Månggifte är generellt inte tillåtet, utom i speciella fall, men det är fullt tillåtet och inte ovanligt att ta en eller flera konkubiner. Detta är ett tecken på välfärd, och ytterligare en anledning till att rika familjer är stora familjer. Konkubinerna har en lägre status än hustrun, som de förväntas lyda, och de har ingen bröllopsceremoni. Däremot är det inte omöjligt att mannen föredrar sin konkubin, som han själv valt, framför sin hustru, som han blivit tilldelad av sin släkt. Konkubiner kan också vara ett sätt att garantera en manlig avkomma om hustrun inte kan göra detta. Att producera en arvtagare ses som hustruns främsta plikt och att inte lyckas med detta är en giltig anledning till skilsmässa. Det händer också att hustrun tar över uppfostran av konkubinens barn, som om de vore

hennes egna. I ett samhälle utan preventivmedel och med konkubiner är det heller inte ovanligt med rejält stora barnkullar, speciellt bland de rika som har råd med det. Tio eller fler barn är inte otänkbart för den som har råd; ytterligare ett exempel på ”rika familjer är stora familjer”.

KVINNOR OCH MÄN

”Mellan män och kvinnor finns bara skillnader”, säger Riternas bok, en av de helgade konfucianska klassikerna. Mäns och kvinnors roller i det kejserliga Kina är strikt åtskilda, och allting i det sociala livet beror på ditt kön.

Det börjar redan vid födseln. Att föda en son och att föda en dotter är inte samma sak, och det finns stor press på kvinnor att producera en manlig avkomma som kan föra släktnamnet vidare. En familj som har döttrar men inga söner anses barnlös. Detta har att göra med att när en kvinna gifter sig så lämnar hon familjehemmet och flyttar in hos sin makes familj. Därmed har den som saknar söner ingen som tar över familjens egendomar och affärer, och bildar nya generationer. Släkten dör helt enkelt ut under detta släktled. På grund av detta finns en tydlig preferens för manlig avkomma, och speciellt bland fattiga familjer är det inte helt ovanligt att man gör sig av med en dotter när hon föds, eftersom hon kostar pengar att uppfostra, men inte kommer att kunna ta hand om sina föräldrar när de blir gamla. Kombinerat med att en del flickor dör i komplikationer på grund av fotbindning (mer om detta senare) samt att rika män kan ta konkubiner, så finns det en obalans mellan giftaslystna män och kvinnor i samhället.

En kvinna förväntas lyda regeln om ”tre följanden”: Hon ska följa sin far som ogift, sin make som gift och sin son som änka. Den här tydligt patriarkala strukturen har sin grund i konfucianismen, men har under Kinas historia varierat fram och tillbaka. Under vissa perioder har kvinnor haft mer frihet, och under andra mindre. Ching-dynastin har dock, bland annat för att legitimera sitt styre som etnisk minoritet över kineserna, tryckt hårdare på dessa strikta roller och hierarkier, och kvinnans frihet är generellt lägre än den var under Ming-dynastin. Ching-dynastin har kriminaliserat sex utanför äktenskapet, men endast för kvinnor.

Ett extremt tydligt tecken på de skilda rollerna mellan män och kvinnor är fotbindningen. Denna närapå tusenåriga tradition innebär att man från ung ålder binder flickors fötter hårt med bandage för att på så sätt forma deras fötter och minska storleken, då små fötter anses fagert och kvinnligt. Idealet är en ”gyllene lotus”, en fot som är ungefär 11 cm lång i vuxen ålder. Detta ger upphov till en hel del komplikationer och kvinnor med bundna fötter kan ofta inte gå alls utan speciella skor som ger stöd, och även med dessa har de svårt att gå långa sträckor eller röra sig fort. De går med en trippande gång som anses kvinnlig och vacker, lätt framåtlutad och med vikten på hälarna. Det är inte ovanligt med komplikationer och infektioner, och uppemot 10 % av flickor som binder fötterna dör av proceduren.

Från början var fotbindning framför allt något som skedde bland eliten i norra Kina, men under århundradena har bruket spritt sig till hela landet och till folk längre ned på samhällsstegen. Fattiga bönder binder relativt sällan sina döttrars fötter, då det försvårar arbete på fältet, men det är inte ovanligt att man låter binda den äldsta dotterns fötter i hopp om att ge henne möjligheter att gifta upp sig. Bland de rikare samhällsskikten är det mycket ovanligt att se någon med obundna fötter, om det inte är en tjänare. De två stora minoritetsgrupperna i Kanton-området, hakka och båtfolket, binder dock inte sina fötter, en attityd som bara ökar majoritetens motvilja inför dem.

Det är viktigt att påpeka att fotbindning så som den utförs i praktiken inte är något som män tvingar på ovilliga kvinnor. Det är en kulturell institution som går i arv från mor till dotter, och det är kvinnorna som utför värvet.

Överhuvudtaget tar kvinnor hand om kvinnor, och män om män. De starkaste banden i familjen är ofta inte mellan man och hustru, utan mellan far och son, och mellan mor och svärdotter. Män och kvinnor är relativt separerade i sina traditionella roller, där män arbetar utanför hemmet och kvinnor tar hand om hushållet. I större hus lever de ofta i skilda delar av huset: män i de yttre delarna, kvinnor i de inre, och de äter kanske inte ens tillsammans i vardagen. I många hushåll finns ett ”flickhus” där ogifta kvinnor i familjen huserar under natten. Män umgås oftast med andra män, de går ut och träffar andra män på tehus eller besöker varandras hem, umgås, pratar och skrattar. Mellan man och hustru är relationen ofta mer distanserad, och många kommunicerar mest när det gäller hushållets behov. Vissa ser en man som vek om han umgås för mycket med sin hustru.

När en kvinna gifter in sig i en familj är det inte bara med mannen hon gifter sig, utan med hela familjen, som bor tillsammans. Hennes svärmor blir i praktiken hennes nya mor, och en stark relation kan utveckla sig där, och med andra ingifta kvinnor och ogifta flickor i familjen. I familjen och hushållet finns det därmed en samling kvinnor som umgås med och stöttar varandra, och tillsammans tar de hand om hushållet. Detta innebär till exempel städning, barnuppfostran, matlagning och broderi. En kvinna som blir änka stannar generellt med sin makes familj, men det händer att hon återvänder till sina föräldrar om hon ännu är ung. Eventuellt behöver föräldrarna betala en kompensation för att få tillbaka sin dotter. Att gifta om sig är inte olagligt och det sker då och då, framför allt bland fattigare små familjer som inte har ett stort stöd bland den utökade familjen, och en ensamstående mor kan knappast ta hand om sina barn själv. För en kvinna att gifta om sig är dock något skamligt, och rynkas på näsan åt. Framstående kvinnor som förblir trogna sina döda makar eller till och med tar sitt liv efter att maken dött framhålls som moraliska exempel att följa. För en man som förlorat sin hustru är det dock vanligt och okontroversiellt att gifta om sig, och har han inte fått någon manlig avkomma är det närmast obligatoriskt.

Innan Opiumkriget på 1840-talet finns inte några starka feministiska organisationer, men det betyder inte att alla lojt finner sig i patriarkatet. Ett intressant exempel är boken 鏡花緣 *Blommor i spegeln* från 1827, en fantasyroman med flertalet historier, bland annat ”Kvinnolandet”, där det berättas om ett land

som styrs av kvinnor, där alla i regeringen är kvinnor, där män blir gravida och binder sina fötter.

Efter Opiumkriget, när Kina öppnas för missionärer, börjar idéer om jämlikhet långsamt att spridas. Taaiping-upproret 1850-1864 försökte grunda en ny och mer jämställd samhällsordning. De förbjuder fotbindning och konkubiner (förutom för rörelsens manliga ledare, som har stora harem), deklarerar jämlikhet mellan könen och tillåter kvinnor att genomgå den administrativa examen. De håller dock fortfarande hårt på separation mellan könen.

Från 1880-talet och framåt börjar ”kvinnofrågan” äntligen dryftas bland samhällets intellektuella, och regelrätta jämlikhetssamfund och organiserat motstånd mot fotbindning börjar försiktigt dyka upp. Under de kommande decennierna blir ”moderna” kvinnor ett begrepp (och många män klagar på det) och kvinnliga författare skriver polemiska essäer och skandalösa noveller. Kvinnorörelsen är en viktig del av motståndet mot Ching-regimen som till slut kullkastar den 1911.

Det är upp till er hur mycket ni vill spela på detta under era sessioner. Om det känns som att kvinnoförtryck i spelet gör det mindre kul så finns det flera sätt att angripa frågan. Dels kan ni såklart ignorera det helt och hållet. Strunta i fotbindning, håll en mer jämlik ton mellan män och kvinnor, och spela inte på dessa frågor överhuvudtaget. Ett annat sätt är att ta fasta på att ni inte spelar ”Det kinesiska samhället” utan ni spelar en specifik kinesisk familj, och beskrivningen ovan är en allmän beskrivning som inte behöver gälla i alla individuella fall. Kanske är det så att ”I familjen Mui behandlar man kvinnor som jämlikar”.

Om ni spelar igenom kampanjen så kan ni dock även ta fasta på den historiska utvecklingen. Kampanjen börjar i kejserliga Kina, men slutar i Hongkong 2020, som är ett otroligt mycket mer jämställt samhälle. Den resan, den kulturella utvecklingen under 200 år, är en intressant och dramatisk utveckling att spela ut, och de intergenerationella skillnaderna i synen på män och kvinnor är spännande att utforska. Så min rekommendation är att ta fasta på detta och spela på den djupt orättvisa strukturen i början av spelet (utan att spela så hårt på det att det saboterar ert kul, såklart), för att sedan följa med i kampen och förändringarna över tid, och vara medvetna om att läget i början helt enkelt är kampanjens startpunkt, och att det inte kommer att vara likadant genom hela spelet.

KLÄDER

Män

Vanliga människor klär sig generellt i hampa eller bomull. Bomull är ett vanligt tyg som odlas i stora mängder i södra Kina, och hampa är populärt bland grovarbetare då det är svalt och nötbeständigt. Ofta har man någon utstyrsel i silke eller siden, som kan användas vid speciella tillfällen, men man har inte råd att bära dessa material i vardagen. För finare tillfällen och högtider kan man hyra

en dräkt i silke. Under högtider börjar priset högt och sjunker sedan under dagens lopp, så den som har ont om penningar kan behöva anlända sent till bjudningen.

Den vanligaste utstyrseln för män är en enkel 衫褲 Saam-fu (*m: shanku*), en pyjamasliknande kombination av en ganska vid jacka som går ned till låren och ett par lösa, enkla byxor. Jackan och byxorna är inte alltid i samma material eller samma färg, men de är generellt färgade i svart, blått eller grått, och jackan hålls ofta in i midjan med ett vitt bälte av bomull som knyts framtill eller vid sidan.

De som arbetar utomhus har ofta kläder av rishalm eller palmfiber som skydd mot elementen, kombinerat med en stråhatt. Regnkläder av halm och palmblad har en förvånansvärd möjlighet att hålla bäraren torr under de stundtals kraftiga ovädren.

Generellt används ingen speciell typ av underkläder. Man kan bära ett gammalt plagg under det yttre, och använder även gamla plagg som sovkläder.

Ute på landet bär många inga skor alls, men inne i stan har man generellt enkla svarta tygskor, alternativt träskor, för den som arbetar i våta förhållanden.

Den lagstadgade frisyren för alla kinesiska män är hårpiskan: Den främre delen av huvudet rakas, medan den bakre tillåts växa och flätas till en lång fläta som kan gå hela vägen ned till svanken (men ser du en såpass lång fläta är den sannolikt förlängd genom att väva in falskt hår). Ovanpå detta har man ofta en enkel silkesmössa, sydd av sex tygstycken som möts i toppen. Om man blivit av med sin hårpiska som ett straff (mycket förödmjukande) eller för att man varit utomlands, där man generellt klipper av den, kan man dölja detta genom att skaffa en mössa med en insydd falsk hårpiska tills ens egna har vuxit ut. Den som kommer från landsbygden kan kännas igen på sin konformade bambuhatt, som används ute på fälten för att skydda mot sol och regn.

Fläkten är en närmast obligatorisk accessoar för män, antingen som en bladformad fläkt av palmblad (Sunwui i närheten av Kanton har tillverkat dem sedan urminnes tider), en fjäderfläkt, eller en hopfällbar solfjäder av papper.

Män som inte behöver arbeta med kroppen bär gärna en längre skrud som går ned till anklarna. Den är mindre praktisk och därmed ett tecken på en mer stillsam livsstil. Detta behöver inte vara rika människor, utan kan handla om barberare, administratörer eller hantverkare.

Ämbetsmän

Ämbetsmän har kläder av manchurisk tradition. Det huvudsakliga klädesplagget är en mörkblå skrud som når hela vägen ned till marken, med vida ärmar med fickor i. Bröstet och ryggen pryds av ett stort ämbetsmärke som visar ämbetsmannens rang i det niogradiga rangsystemet. Det är en stor broderad fyrkant med ett djur som beror på rangen. Civila ämbetsmän har fåglar och militära har andra djur eller mytologiska varelser. Ämbetsmannens hustru har vid formella tillfällen ett matchande märke på sig. Detta är spegelvänt, så att när de sitter sida vid sida tittar varelserna mot varandra. Mannens tittar åt bärarens höger och kvinnans åt vänster. Runt midjan har han ett bälte i mörkblått silke, med ett bältesspänne av material som varierar beroende på rang.

En ämbetsman av grad ett till och med fem bär ett stort halsband av 108 ädelstenar som räcker ned till magen. Som skodon har han svarta knästövlar av silke med vita sulor. Stövlar är dyra och bärs endast av ämbetsmän och välbärgade. Ett ordstäv säger ”En man i stövlar talar inte med en man i skor”.

På huvudet har ämbetsmannen en hatt, som finns i två varianter. Vinterhatten är en svart hatt med uppvikt brätte, med ett runt krön täckt av röda silkesflätor som hänger från toppen i mitten. Sommarhatten är en konisk bambuhatt med röda silkesflätor som går från toppen och hela vägen ned till kanten och täcker hela utsidan. På toppen av båda hattyperna finns en liten kula vars färg speglar ämbetsmannens grad.

Civila ämbetsmäns broderade märke och hattkula:

- Rang 1: Trana, genomskinlig röd kula (ursprungligen rubin)
- Rang 2: Gyllene fasan, solid röd kula (ursprungligen korall)
- Rang 3: Påfågel, genomskinlig blå kula (ursprungligen safir)
- Rang 4: Vildgås, solid blå kula
- Rang 5: Silverfasan, genomskinlig vit kula (ursprungligen kristall)
- Rang 6: Häger, solid vit kula (ursprungligen pärlemor)
- Rang 7: Mandarinand, gul eller klar bärnstenskula
- Rang 8: Vaktel, gul eller klar bärnstenskula
- Rang 9: Paradismonark, gul eller klar bärnstenskula

Distriktsmagistraten har rang 7 och har därmed en mandarinand på sitt ämbetsmärke, tillsammans med gul eller klar bärnsten, som är karaktäristiskt för officerare av rang 7 till 9.

För militära ranger gäller följande emblem:

- Rang 1: 麒麟 Kei-leun (*m: qilin*), en mytologisk varelse
- Rang 2: Lejon
- Rang 3: Leopard
- Rang 4: Tiger
- Rang 5: Björn
- Rang 6: Panter
- Rang 7-8: Noshörning
- Rang 9: Sjöhäst

I icke officiella sammanhang, när han är hemma eller besöker vänner, anses det dock ohyfsat att bära officiella kläder, och ämbetsmannen bär istället en lång silkesskrud, ofta rödbrun, grå eller blå, under en överrock. Hatten bärs dock ofta oavsett tillfälle.

Kvinnor

Ogifta kvinnor bär en knälång jacka med vida ärmar och byxor, som överlappar åt höger. Gifta kvinnor bär även en kjol över byxorna, men ogifta kvinnor bär aldrig kjol. De flesta klär sig i bomull, precis som männen. Den som är rik

bär silke, och gärna i stora och många plagg, då mycket silke är ett tecken på rikedom. Ett annat tecken är broderier, som är ett tidskrävande och därmed dyrbart hantverk. Att brodera ses som en essentiell kunskap för den kinesiska kvinnan, och hon lär sig konsten från tidig ålder. Innan giftermål behöver hon visa upp sina kunskaper för sin blivande make och svärmor. Dessa bröllopsbroderier kan ta upp till två år att förbereda.

Medel- och överklassen bär broderier på alla sina kläder, och även i hemmet är kuddfodral, gardiner, dukar, i princip allt i tyg broderat om man har råd. Rika familjer anställer tjänare för att brodera deras kläder och artiklar, medan fattiga säljer sina broderier för att dra in lite extra pengar. I staden finns mängder av affärer som säljer kläder, ofta specialiserade på en viss typ. En hel gata kan vara full av affärer som bara säljer damjackor.

Kinesiska kvinnor gifta med ämbetsmän tillåts bära traditionella kinesiska kläder, till skillnad från deras makar. Man kan se skillnaden mellan en kinesisk och en manchurisk kvinna på att kinesiskan bär kläder i två delar, den knälånga lackan och kjolen eller byxorna under, medan manchuriska kvinnor bär klänningar som går hela vägen ned till marken. Kinesiska kvinnor är förbjudna att bära enkelplagg, som liknar mannens traditionella skrud, utan måste ha kläder med en skild topp- och bottendel.

Gifta kvinnor, framför allt på landsbygden, bär ibland en fa lap, ett ofta broderat och utsmyckat hårband som täcker hårfästet på pannan. Dessa bärs speciellt efter barnafödande, för att skydda kvinnan från kall vind-energi som sägs kunna tränga in i kroppen via huvudet. Kammen är en annan vanlig hårdekoration. Den används inte bara för att kamma håret, utan håller fast det i olika håruppsättningar.

Spektakulära håruppsättningar är överhuvudtaget väldigt populärt. Den rådande stilen är att vira upp håret på en sorts ställning, som delar upp det i två ”mussepiggöron”. Ju rikare och förnämare kvinna, desto mer överdådig frisyr, och desto fler smycken och dekorationen pryder frisyren.

Guldsmycken är ett populärt sätt att förvara sina besparingar. De stämplas med en juvelerares märke vilket enligt lag tvingar juveleraren att vid begäran köpa tillbaka den för materialvärdet. Silver är inte lika prisat, men ett alternativ för den som inte har råd, och baaktung (kopparnickel) för den som inte har råd med det. Smycken i jade är också mycket populärt och sägs bringa långt liv, speciellt armband i jade. Gifta kvinnor bär ibland dubbla armband, ett extra för maken. Halsband med små pendanger är också populärt, speciellt buddastatyer, mynt med ett hål i mitten omgivet av lyckosamma symboler, eller baatgwa, de åtta trigrammen från taoistisk mysticism, eventuellt med yam-yeung-symbolen i mitten (m: yinyang). Örhängen är också populärt, av silver, korall eller pärlor, och kinesiska kvinnor har ofta hål i öronen. Fattigare kvinnor som inte har råd med dyra material har örhängen i kopparnickel.

De flesta kvinnor från medel- och överklassen har bundna fötter. Endast hakka och båtfolket, samt fattiga bondefamiljer där alla behöver arbeta ute på fälten binder inte sina döttrars fötter. Kvinnor med bundna fötter har små bomullsskor, ibland med olika typer av träinlägg för att ge foten stöd. De kvinnor som inte har bundna fötter bär ofta så kallade båtskor, som är välvda undertill så att man kan gunga fram och tillbaka på dem.

Bilder

Bilder från *Geschichte des Kostüms* (1905), av Adolf Rosenberg och Eduard Heyck.

Övre bilden från vänster: **1.** Kinesisk kvinna från lägre samhällsklass. **2.** Kinesisk kvinna från Chingdou (*m: Qingdao*, norra Kina). **3.** Dam från norra Kina. **4.** Brud från Seunghoi, med pärlörhängen och siden- och guldbroderi. **5.** Yiwu-spelerska (二胡 *m: erhu*) från norra Kina.

Nedre raden från vänster. **1.** Kinesisk kvinna från norr. **2** och **3.** Flickor från södra Kina i hembygdsdräkter. **4.** Kvinnlig dräkt enligt äldre nationell tradition. **5.** Kvinna från Seunghoi i festdräkt.

I det övre högra hörnet, nedre raden: Illustration av fotbindning hos kvinnor.

Övre raden från vänster: **1.** En domare, med halmhatt och enkel underklädnad. **2.** En ämbetsman, med underklädnad, två överplagg av siden samt halskedja och vinterhatt. **3.** En khan ("furste") av mongolisk härkomst. **4.** Hans ämbetsman. Underklädnad, ärmlös kort överdragsjacka. **5.** Köpman med silkesbyxor, underklädnad, ärmlös jacka och huvudbonad av tyg.

Nedre raden från vänster: **1.** Kinesisk mor. **2.** Tjänarinnan. **3.** Barnet. **4.** Amma med barn. **5.** Kvinna från Manchuriet. **6.** Kvinna med träskor.

Från vänster: **1.** Tjänare (barhuvad). **2.** Enkel man från norra Kina, vinterklädsel. **3.** Domstolsbetjänt. **4.** Gatubarberare. Vadderad jacka. **5.** Man från det lägre samhällsskicket. **6.** Jordbrukare, med filthatt.

MAT OCH DRYCK

Det kantonesiska köket är ett av Kinas åtta stora kulinariska traditioner. Det kännetecknas av ett fokus på färska ingredienser, mindre användning av stekning och fritering (även om det förekommer), och ett begränsat användande av kryddor, för att inte överrösta råvarornas egna smaker.

Man äter tillsammans i familjen, även om det är vanligt att män och kvinnor äter separat. På bordet ställer man flertalet skålar och tallrikar med olika rätter, och var och en plockar med ätpinnar de matbitar de vill ha och lägger det i sin egen skål, som redan är fylld av ris, stapelvaran som är grunden i varje måltid. Ibland plockar man upp fina bitar och lägger i någon annans skål, generellt en senior person till en junior, som ett sätt att bjuda hen på något gott, eller kanske bara säga ”Ät lite mer, du är ju alldeles trådsmal!”. Till maten dricker man te, den allra vanligaste drycken. Har man inte råd att dricka te så dricker man kokt vatten. Kallt vatten dricks generellt inte, då det anses kunna ge diarré och andra problem (vilket ofta är sant, om vattnet inte är rent).

Innan maten äts ofta soppa, och det kantonesiska köket är välsignat med många olika versioner – att hålla uppe vätskenivåerna i det varma klimatet är trots allt nödvändigt. Soppor puttrar ofta under flera timmar, för att vattnet ska hinna ta smak från alla ingredienser.

Ett annat sätt att svalka sig i värmen och hålla uppe vätskenivåerna är att dricka leung cha, ”kallt te”, som inte är vanligt te utan en sorts kallt örtte med ingredienser som ger smak, släcker törst och kompletterar med yam-energi i det yeung-energiska solljuset och därmed återställer balansen.

Det kantonesiska köket inkorporerar i stort sätt alla former av ätbart kött, och ett ordspråk säger att ”allt med ryggen mot himlen är människoföda”. Gris-, nöt- och kycklingkött förekommer såklart, men även grodlår, kycklingfötter, ormkött, råtta, hund, anktunga, sniglar och det mesta annat man kan föreställa sig. Man är även noga med att äta alla delar av djuret, så inälvor, organkött och fiskhuvuden är vanliga ingredienser; det senare anses den bästa delen av fisken och ges till hedersgästen. På grund av Kantons läge som hamnstad är såklart fisk en mycket viktig del av dieten, och är generellt vanligare än kött, som är dyrt. Tofu, gjort från sojabönor, är också populärt och billigt.

En stapelvara är 粥 djuk, en sorts risgröt som görs genom att helt enkelt koka ris i mycket vatten under lång tid. Till skillnad från svensk risgrynsgröt är den inte söt, och äts antingen ren eller med ett inlagt ägg, en bit kött eller några grönsaker. Den äts ofta till frukost, och är speciellt rekommenderad till den som är sjuk, då den anses vara lätt att få i sig och enkel för kroppen att smälta.

ARTIGHETSGESTER

När man hälsar på någon håller man fram höger knytnäve och lägger vänster hand omkring den för att täcka över den, och skakar den gärna ett par gånger i den andra personens riktning. Det kan ses som motsvarigheten att skaka hand i Sverige, men kan göras mot flera personer i en grupp, genom att titta på dem en i taget och göra gesten i deras riktning. En buddhistmunk håller istället handflatorna mot varandra, med fingrarna uppåt, och nickar eller bugar lätt, alternativt gör samma gest men bara med ena handen.

Vill man visa på stor respekt inför en riktigt högt uppsatt person, en anfader eller en gudom, eller demonstrera sin underkastelse och be om förlåtelse för en synd eller ett misstag, så gör man en ”kau-tau”, vilket innebär att man knäfaller på marken och bugar djupt så att pannan nuddar marken, ofta tre gånger.

När man träffar folk för första gången frågar man dem ofta om deras ålder, för att kunna placera dem i den sociala hierarkin, och kunna tilltala dem korrekt. 梅官貴庚 ”Mui-gun gwai-gang?” ”(Får jag be om) Ämbetsman Muis högaktade ålder?”

Komplimanger och gåvor nekas, eventuellt flera gånger, innan de ”motvilligt” accepteras.

Yngre medlemmar av sällskapet häller upp te åt de äldre och måste vara uppmärksamma på när deras koppar är tomma. Tekoppen ska aldrig fyllas upp till brädden. Den som får te upphällt åt sig tackar traditionellt genom att knacka med två fingrar i bordet. Detta härstammar från en historia i vilken kejsaren gav sig ut förklädd tillsammans med en tjänare för att kunna se hur hans rike egentligen ser ut. I ett tehus där de dricker te tillsammans häller kejsaren upp en kopp te till sin tjänare. Detta är en enorm ära och tjänaren borde rimligtvis kasta sig på knä och böja sitt huvud till golvet för att visa sin tacksamhet, men detta skulle undanröja kejsarens identitet. Istället visar tjänaren med två fingrar på bordet hur han ”knäfaller”, utan att avslöja sin kejsare.

NAMN

Kinesiska namn består oftast av tre tecken, varav det första är familjenamnet. Någon men namnet Mui Yam-yin har alltså familjenamnet ”Mui” och personnamnet ”Yam-yin”. Vissa undantag till detta mönster finns:

- Vissa har bara ett tecken i sitt personnamn, vilket ger ett namn på endast två tecken.
- Ett fåtal familjenamn finns som har två tecken, såsom 歐陽 Auyeung eller 司馬 Sima. De som har dessa namn har ofta endast ett tecken i sitt personnamn, så att de fortfarande har ett namn med tre tecken, men det händer att de har två tecken i sitt personnamn.
- Manchurier har namn bestående av fler tecken, eftersom de är transkriberingar av det manchuriska namnet.

Vissa namntraditioner upprätthålls inom vissa familjer, men inte hos alla:

- Det är ganska vanligt att använda ett och samma tecken för alla medlemmar av samma generation, alltså alla bröder och systrar. Så om Mui Yam-yin har tre barn och dessa ges generationsnamnet ”Ying” så kanske de heter Mui Ying-ming, Mui Ying-mei och Mui Ying-wai, till exempel. Det är något vanligare att ha generationsnamnet som det första tecknet i personnamnet, men det kan också vara det andra, och vissa släkter växlar mellan de två modellerna varje generation.
- Vissa familjer exkluderar döttrar från generationsnamnet, eller använder ett separat generationsnamn för dem.
- En del av dem som använder generationsnamn plockar dem från en generationsdikt, en dikt komponerad av någon anfader som använder en mängd tecken, utan att repetera samma tecken två gånger. Varje generation plockar nästa tecken från dikten. När dikten tar slut börjar man ofta om igen, eller i vissa fall utökar man den med nya verser.

Så gott som alla håller dock på namn-tabu, som innebär att man undviker att använda samma tecken i namnet som en äldre släkting. Dessutom får man inte använda ett tecken som den regerande kejsaren använder. Detta tabu är såpass starkt att det är förbjudet att överhuvudtaget använda tecknen i den regerande kejsarens personnamn i skrift. För att undvika detta är praxis att man hoppar över ett streck i tecknet, och därmed undviker det, alternativt använder ett annat tecken som låter likadant. Detta kan användas som ett hjälpmedel vid datering av gamla texter, då man kan se vilka tecken som undviks och därmed vem som var regerande kejsare.

Det finns ingen fast regel för vilka tecken som används av män och kvinnor, men tecken med betydelser som ”vacker”, ”väldoft” och liknande tenderar att användas endast av kvinnor, medan tecken med betydelser som ”styrka” och

”makt” tenderar att användas av män. Dubbelnamn som ”Pei-pei” eller ”Ding-ding” är vanligare för kvinnor än för män.

I dagligt tal används välfigt ofta ett tilltal baserat på förledet 阿 ”Ah”, följt av någon av stavelserna i personnamnet. Detta används ofta om vänner, men kan även användas för familjemedlemmar. Så Mui Ying-ming kan kallas ”Ah-ying” eller ”Ah-ming”.

Ovanstående regler går relativt enkelt att använda för rollspelande svenskar. Informationen nedan är intressant och historiskt korrekt, men det är sannolikt alltför krångligt att använda sig av detta i ert spel (men om ni vill, så kör hårt!). Det är nämligen så att i Kina har man traditionellt ofta inte bara ett namn, utan använder sig av olika namn i olika sammanhang.

- När ett barn föds ges det ett ”Mjölknamn”. Detta är tillfälligt och används fram tills dess att ett mer permanent namn bestäms, ofta i samråd med äldre familjemedlemmar. Mjölknamnet kan dock leva kvar som smeknamn bland familjemedlemmar även i vuxen ålder. Det betyder otur att använda barnets riktiga namn under den första månaden efter födseln, då det sägs att onda andar kan använda det för att ta barnet i besittning. Mjölknamnet är ofta något som inte ska locka till sig andarna, som ”lilla apan” eller liknande.
- Sedan har man personnamnet, som används generellt fram till 20 års ålder, men därefter endast av äldre.
- Smeknamn, ofta enligt ”Ah”-modellen ovan, men ibland också rent deskriptiva, som ”Halte Ying” eller ”Tjockis” (en komplimang, då fetma är ett tecken på rikedom).
- När man studerar tar man ofta ett skolnamn, som används av lärare och skolkamrater.
- När man fyller 20 år tar man ett tilltalsnamn, som är separat från personnamnet, men ofta bär någon sorts relation till det. Efter 20 års ålder anses det oartigt av folk från samma eller lägre generation att referera till en med ens personnamn, så detta används endast av äldre generationer. Andra använder tilltalsnamnet (även kallat ”stilnamn”), som ofta väljs med omsorg. Detta gäller främst män, men ibland tar kvinnor ett tilltalsnamn när de gifter sig.
- Författare använder ofta en författarnamn som beteckning när de skriver. Inte så att det är hemligt vem personen är, utan det används främst som ett nom de plume. Även andra kan ha ett eller flera alternativa tilltalsnamn, ibland för att det finns någon annan med samma tilltalsnamn i närheten.
- Kristna kineser kan också ta sig ett kristet namn när de döper sig.
- De som umgås med utlänningar tar sig ett namn som är lättare för dem att uttala. Ofta har de efterledet ”qua”. Till exempel är Hong-handlaren 伍秉鑑 Ng Bing-gaam (*m: Wu Bingjian*) känd i väst som ”Howqua”.
- Kejsare har ytterligare namn, som ett ”Era-namn” som används för kalendern, och ett ”Tempel-namn” som används postumt på andetavlan i det kejserliga anfäderstemplet.

TILLTAL

Nedanstående tilltalsregler får ses som en försvenskning och en förenkling, i syfte att få ett system som fungerar på svenska och är realistiskt att följa under spel, men bör vara tillräckliga för att ge en korrekt ”känsla” till interaktionerna mellan personer i ett traditionellt kantonesiskt sammanhang.

Det är såklart helt och hållet upp till er hur mycket ni vill hålla er till dessa regler, om alls, och det går utmärkt att helt strunta i detta om det känns krångligt.

- För äldre familjemedlemmar, tilltala folk med deras relation till dig. Använd inte namn alls. Säg ”storasyster”, ”farbror”, ”far”, ”andrekusin”, och så vidare. Gör gärna detta även när du talar om dina äldre familjemedlemmar med andra familjemedlemmar eller med vänner.
- För yngre familjemedlemmar, använd personnamnet, så Mui Ying-ming tilltalas som ”Ying-ming” av sina äldre släktingar, alternativt med smeknamn enligt ”Ah”-modellen (se ovan).
- Om det behövs, numrera familjemedlemmarna. ”Andre storebror” (näst äldsta storebrodern), ”Tredje moster”, och så vidare.
- För manliga icke familjemedlemmar, använd titel och familjenamn. ”Lärare Wong”, ”Handlare Li”, och så vidare. För personer som inte har en tydlig eller respektabel titel, använd ”Mäster”.
- För goda vänner, använd smeknamn av ”Ah”-modellen.
- För gifta kvinnor, titulera dem med ”Fru” följt av deras makes familjenamn. Så även om fröken Mui behåller sitt familjenamn när hon gifter sig, tituleras hon med sin makes.
- Tjänare tilltalar husbonden med ett enkelt ”Mäster” och ”Frun”. Olika generationer av ”mäster” i familjen kan särskiljas med ”Unge mäster”, ”Gamle mäster”, ”Andre mäster” och så vidare, i enighet med ålder, och ogifta döttrar med ”Fröken Familjenamn”.
- Tjänare tilltalas av sina mästare med ”gamle/gamla” eller ”unge/unga” följt av familjenamnet, så ”Gamle Tong” eller ”Unga Li”. Alternativt, i en mindre formell familj, kan smeknamn användas enligt ”Ah”-modellen.
- Om ni känner att det känns rätt kan ni nia äldre och respekterade personer för att simulera ett respektfullt språkbruk. En sådan distinktion finns i mandarin, där man skiljer mellan ett respektfullt och ett informellt ”du”, men inte i kantonesiskan, så det är mer korrekt att bara använda ”du”.
- Däremot undviker man ofta pronomen överhuvudtaget i mer formellt tilltal, inklusive ”jag”, utan använder titlar och namn, och beskrivningar och omskrivningar. ”Er tjänare är mycket nöjd med att kunna vara Handlare Li till tjänst i den här frågan.” (Här blev det ändå ett ”er”, men det är på grund av svårigheterna i översättning. Något pronomen skulle inte funnits här i en kantonesisk mening.)

BILDER

Flicka med bundna fötter

Kvinna i Kanton

Tjänsteflicka

Man i sidenskrud dricker te. Stövlarna tyder på att han är ämbetsman.

Ämbetsman med hustru

Imponerande frisyr

Prostituerade flickor

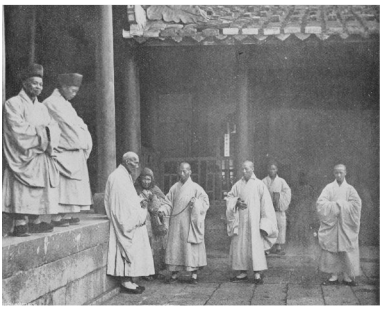
Magistrat håller rättegång

Ämbetsman i bärstol

Sheungmuntai, butiksgata i Kanton

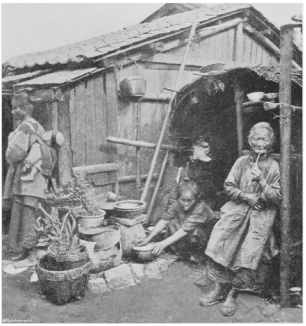
Buddhistmunkar

Tehandlare

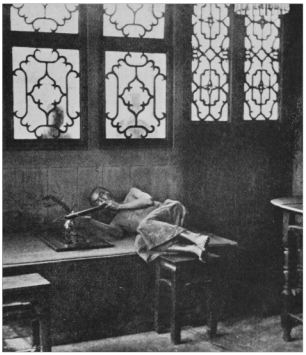
Tebutik

Enkelt hus utanför Kanton

Affärsverksamhet på gatan

Opiumrökare

RÖK ÖVER KANTON

Opium: Vallmons narkotiska sav, som har hela Kina i sitt grepp, och gör utländska handlare rika. Sidan 52.

Kanton-systemet: Det strikta system som kejsardömet använder för att se till att utlänningar inte kommer in i landet och ställer till med besvär. De kantonesiska handlare som har monopol i att interagera med utlänningarna gör sig ofantligt rika på systemet. Sidan 54.

Magistraten och Nga-mun: Kinas rättssystem och statliga representation i staden, baserat på en överarbetad och underbetald magistrat, och den oundvikliga korruptionen som uppstår. Sidan 56.

Te och tehus: Te, ångkokta bullar, skvaller, ritualer, tusenårig tradition, och såklart en stadig inkomst. Sidan 58.

Fotbindning: Den anrika och högst civiliserade konsten att misshandla kvinnors fötter så att de knappt kan gå. Sidan 60.

Porslin: En av Kantons huvudsakliga exportprodukter, förutom te, numera på nedgång. Sidan 62.

Kalligrafi: Att kunna läsa och skriva, och att dessutom har en vacker handstil, gör dig genast till en del av en bildad och eftertraktad minoritet, och öppnar många dörrar. Sidan 64.

Familjeliv: Patriarkat, konfucianism, flera generationer under samma tak, arrangerade äktenskap och konkubiner. Sidan 66.

Lam Djak-cheui	林則徐	Lin Zexu	Kejserlig inspektör utsänd för att stoppa opiumhandeln.
Charles Elliot			Brittisk överintendent, för opiumhandlarnas talan.
Lam Wai-hei	林維喜	Lin Weixi	Bybo från Tsim Sha Tsui.

Kowloon	九龍	Jiulong	Halvö nära Hongkong-ön.
Tsim Sha Tsui	尖沙咀	Jianshazui	By på Kowloon-halvön.
Macao	澳門	Aomen	Portugisisk koloni i närheten av Kanton.
Chuen-bei	穿鼻	Chuanpi	Ö i Pärlflodens delta.
Seunghoi	上海	Shanghai	Viktig handelsstad på östkusten.
Naamging	南京	Nanjing	En av Kinas viktigaste städer, tidigare huvudstad.

OPIUM

Opium prepareras från vallmoblommas knopp. Knoppen skåras på morgonen och en vit kåda läcker ut under dagen. På kvällen skördas kådan och torkas och pressas till stora svarta kakor, mjuka och klibbiga, som sedan täcks i torkade vallmostammar och -blad, så att de kan kan fraktas för konsumtion. Traditionellt i Kina användes opium som medicin sedan länge tillbaka mot smärta och hosta, men var även associerat med sexualakten, och intogs i ett te, men sedan tobakspipans intåg började opium blandas med tobak och rökas, vilket kraftigt ökade både dess potens och dess beroendeframkallande effekt. I början av 1800-talet har opiumet blivit såpass vanligt att tobaken helt fallit bort och drogen röks ren. Mycket opium fraktas in genom Kanton, men mycket odlas också lokalt. En bonde tjänar tio gånger så mycket på att odla vallmo som på att odla ris. Men det utländska opiumet, ofta odlat i Indien och insmugglat av britterna, är av bättre kvalitet och mer eftertraktat.

I en typisk opiumhåla ligger brukarna ned på en säng eller divan, med huvudet upplyft av en kudde. Opiumet stoppas i en lång pipa som sedan tänds över en liten låga, vartefter röken andas in. Men drogen brukas inte bara av hålögda och dekadenta ynglingar i smutsiga källare. Kantons hårt arbetande hamnarbetare tar gärna en paus i middagssolen för att återhämta sina krafter med en opiumpaus. Soldater använder det inför strider. Vissa blir lugna, andra blir exalterade. Att de kinesiska soldaterna strider höga på opium är en starkt bidragande faktor till deras modesta effektivitet. Och opiumbruket är ingalunda begränsat till de lägre klasserna: Jadepipor, silverlampor och luxuösa divaner är ett måste bland många fashionabla personer ur överklassen. Poeter skriver dikter om dess berusande rök. Själve kejsaren komponerade i sin ungdom en dikt om hur rökningen får berg och moln att framträda från ett främmande hav. Och gott om tehus erbjuder en pipa opium delad bland vänner tillsammans med te och dim sam.

Men det finns också kritiker, vilket illustreras av att bruket faktiskt varit förbjudet i hundra år. Kritiken är ofta moralisk, där opiumet anklagas för att underminera samhällets stabilitet och leda till en hedonistisk opiumkultur. Både entusiaster och kritiker står att finna hos både kineser och västerlänningar, och debatten engagerar. Men även om vissa ifrågasätter det, så är opium helt lagligt i Storbritannien vid den här tiden, och kan köpas över disk i vanliga butiker.

Opiumsmaken är lite söt och lukten liknar rökelse. Effekten liknar morfin, som utvinns ur just opium. När effekten kickar in så är det som att alla dina bekymmer smälter bort och du slutar att bry dig om någonting. Alla dina muskler slappnar av och din kropp pulserar av vällust. All smärta försvinner och ersätts av en lugn eufori. Opiums smärtstillande effekt kan kännas närmast mirakulös. Dessutom lugnas magen och eventuell hosta undertrycks. Intellektuella hävdar att en lägre dos opium skärper tanken och koncentrationen.

De negativa bieffekterna, förutom beroende, inkluderar förstoppning, illamående och en hämmande effekt på andningen, vilket i fall av överdos kan vara dödlig. Det lugna sättet på vilket en opiumöverdos tar ditt liv har gjort det till ett populärt sätt att ta självmord på. Snedtripp på opium kan även generera kraftiga känslor av rädsla, paranoia och schizofreni. Den opiumbrukare som inte får sin dos drabbas av illamående, skakningar, diarré, feber och sömnlöshet.

I Kanton kan opium ofta inte fraktas in öppet i hamnen. Istället släpps den av på ön Lintin, i flodmynningen, där den säljs till kinesiska smugglare, varav många arbetar för Kantons handelsmän, som gör sig rika på smugglingen. Men vissa skeppar helt sonika in den i hamnen som vilken vara som helst, och mutar alla som har i uppgift att kontrollera lasten.

Detaljer:

- En gammal kvinna med en jobbig hosta, som endast ger med sig efter en stunds opiumrökning.
- En man som har råd med högkvalitativt opium ger den hårdnade askan i hans pipa till vänner och släktingar, som blandar dem i te, vilket anses vara bra för hälsan och ge ett långt liv.
- En pamflett som fördömer opiumets frätande effekter på samhället och den goda moralen, tryckt i en importerad västerländsk tryckpress.

KANTON-SYSTEMET

Det första en utlänning som kommer för att handla med Kina ser är öarna vid Pärlflodens mynning. Här måste man vänta på att det ska komma en lots som kan guida skeppet genom de vindlande vattenvägarna, fyllda av grund och oförutsägbara strömmar. De guidas till hamnen Whampoa, där de lägger till. Whampoa ligger runt 20 kilometer öster om Kanton, och här kommer de flesta av dem att få stanna. Några åker vidare via mindre båtar till de tretton varuhusen som ägs av Hong-köpmännen, de enda som har tillåtelse att handla med utlänningar.

Utlänningarna är beroende av Hong-köpmännen för allt. De hyr boende och lagerutrymme i varuhus, och de förhandlar med Hong-köpmännen om de varor de vill köpa. Te, silke och porslin är de största handelsvarorna. Hong-köpmännen arbetar sedan för att införskaffa det som önskas av andra handlare som forslar varorna inifrån staden. Det är inte ovanligt att en utlänning beställer sina varor inför nästa år så att han vet att när han kommer tillbaka kommer de att finnas till hands.

Övriga inköp, såsom livsmedel, souvenirer eller material till skeppsreparationer, sker genom en så kallad comprador, som i sin tur ger sig in i staden eller skickar någon för att införskaffa de efterfrågade varorna. Compradorer finns både i varuhusen och i Whampoa. Kommunikation mellan köpman eller comprador och utlänningarna sker antingen genom en licensierad tolk eller via pidgin-engelska, ett över tid framvuxet språk baserat på en förenklad engelska men fullt av portugisiska och kantonesiska låneord. ”Pidgin” är språkets variant av det engelska ordet ”business” (affärer).

På området runt varuhusen finns dock tre gator som utlänningarna tillåts besöka, och dessa är fyllda av små affärer och gatustånd som säljer byxor av gult bomullstyg från Naamging, linneskor och stråhattar, lackvaror, maträtter, och de populära målerierna som avbildar olika kinesiska scener och som är omåttligt populära hos besökande sjömän. I området finns även (sedan 1835) ett litet sjukhus som drivs av amerikanske missionären 佰駕 Baak-gaa (Peter Parker) och som framför allt arbetar med operationer i ögonen samt bortskärandet av tumörer.

Utlänningar lever under väldigt strikta regler, som måste följas, och det är Hong-köpmännens ansvar att se till att de följs. Den som hyr ut utrymme i sitt varuhus till en utlänning har också ansvar för denne. Nedan är några av de regler som gäller:

- Inga utländska kvinnor eller skjutvapen får tas in till Kanton.
- Endast kaptener och handelsmän får hyra in sig i varuhusen. Besättningen måste stanna på skeppet i Whampoa, utom en enda dag under besöket, då de får möjligheten att beträda varuhusområdena.

- Främlingar får inte kommunicera direkt med kinesiska ämbetsmän utan all kommunikation måste ske genom Hong-köpmännen.
- Utlänningar får endast ro på floden den 8:e, 18:e och 28:e i varje månad, och får på dessa datum besöka blomsterträdgårdarna och Honaam-templet, men inte i grupper på fler än tio.
- Utlänningar tillåts röra sig fritt inom hundra meter från varuhusen där de arbetar
- Utlänningar får inte stanna i staden efter att handelssäsongen (oktober till maj) är slut, utan måste resa hem eller till Macao, den portugisiska handelskolonin i närheten.
- Utlänningar får inte köpa kinesiska böcker eller lära sig kinesiska språk.
- Hong-köpmän får inte sätta sig i skuld till utlänningar.

Hela systemet överses av en ämbetsman kallad Hoppo, som tar ut avgifter som skickas direkt till kejsaren, och som är ansvarig för att hela systemet fungerar och att utlänningarna inte ställer till med problem. Han är även ansvarig för att stoppa opiumsmugglingen.

Opiumsmugglingen, som är omfattande, sker ofta genom att man lämnar lasten ute på öarna i deltat, där de tas om hand av lokala smugglare, men det är också vanligt att man helt sonika fraktar det som vilken vara som helst och mutar alla som har ansvar för att kontrollera lasten. Det är framför allt engelsmännen som smugglar opium, som de odlar i sin koloni Indien.

Detaljer:

- Den lyxiga trädgården hos en rik köpman, med broar, vattendrag, små paviljonger, exotiska klippor, orkidéer och blommande träd.
- En opiumsmugglare rekryterar bland fattiga daglönare; de kan tjäna en rejäl hacka på kort tid.
- En gåva till den lokale magistraten: En statyett av en stegrande drake snidad ut elfenben av en skicklig hantverkare.

MAGISTRATEN OCH NGA-MUN

Magistraten styr över ett distrikt och är den lägsta nivån av geografisk kontroll som det kejserliga styret utövar. Magistratens kontor, kallat nga-mun (衙門 *m: yamen*) är den enda nivån av administration som vanliga medborgare har kontakt med, och sköter såväl skatteinsamling och jordbruksadministration som brott och straff.

Magistraten har en stor flexibilitet i tolkningen av lagen, både i att ignorera saker som formellt är olagliga (som opium), och i att straffa saker som inte är olagliga (om magistraten känner att handlingen är omoralisk och/eller hotar samhällets harmoni).

Till sin hjälp har han tjänstemän och biträden. Dessa sköter uppgifter som att skriva utkast, kopiera och arkivera dokument, notera landundersökningar, registrera lagfarter och landförsäljningar, motta och vidarebefordra anhållan till magistraten, sätta upp officiella notiser och proklamationer, utfärda licenser och tillstånd, leverera dokument och meddelanden till och från de högre nivåerna i administrationen, och alla möjliga andra småsysslor, både praktiska och administrativa, för att inte tala om arresteringar, förhör, undersökningar och offentlig säkerhet.

Magistraten presiderar över en rättssal, där han frågar ut och dömer brottslingar till böter, spöstraff (med bambukäppar), fängelse, tvångsarbete eller vad han finner lämpligt. I teorin är detta endast offentlig rätt, straffandet av människor som utför olagliga handlingar. I praktiken utgör dock magistratens rättssal även en plats där civilrättsliga tvister avgörs genom magistratens visa omdöme.

Trots deras oumbärliga roll i rikets administration ses tjänstemän och biträden i allmänhet på med förakt. De sägs vara giriga, arroganta och skamlösa. Magistraten har passerat en kejserlig examen och är därmed del av den literära överklassen, medan tjänstemän är pöbel som sköter tekniska uppgifter och utövar auktoritet utan denna moraliska utbildning, och biträden har ingen utbildning alls. En stor del av det dåliga ryktet kommer från deras benägenhet att samla in ”avgifter” för sina tjänster från alla som behöver magistratens hjälp. Dessa avgifter är officiellt olagliga, men omöjliga att vara utan, då budgeten från staten inte är i närheten av tillräcklig för att uppfylla uppdraget. Korruption är därmed inte bara accepterat, utan helt oumbärligt för systemets funktion.

För att göra saken värre finns inga statliga riktlinjer för hur deras arbete ska utföras (det är magistratens personliga ansvar), och det finns officiella gränser för hur mycket personal magistratens nga-mun får anställa. Dessa riktlinjer är såpass begränsade att de i praktiken blir helt irrelevanta. Magistraten behöver därmed förlita sig på informella metoder, alternativa inkomster och personal som officiellt inte existerar, vilket ger upphov till ett system över vilket staten saknar kontroll och bara har en vag aning om hur det fungerar. Samtidigt ger det också magistraten och hans personal en stor dos flexibilitet i att anpassa sitt arbete efter lokala förutsättningar och bringa ordning och harmoni istället för att utföra rigida förordningar som kommer ovanifrån. Det finns således tre nivåer av ”lag” som samexisterar: De officiella riktlinjerna från staten, de inofficiella men mycket reella praktiska rutinerna, samt de informella sociala kontakterna, släktskapen, klientrelationerna och de lokala fraktioner som existerar i samhället och som tjänstemän och biträden i högsta grad är en del av. Allt detta

sammanhålls och garanteras av magistratens konfuciansk-etiska utbildning och personliga rykte och anseende, åtminstone i teorin.

I ett försök att undvika alltför mycket partiskhet placeras magistrater inte i sina hemtrakter, och de flyttar regelbundet (generellt vart tredje år) till nya posteringar. Därför saknar de också den lokalkännedom som krävs för att effektivt förstå och sköta sina uppgifter. Därför är magistraten extremt beroende av de lokala tjänstemännen för att kunna utföra sitt arbete effektivt. De kommer från olika bakgrunder; många tjänstemän har en bakgrund av handel (eventuellt misslyckad sådan), andra har passerat kejserlig examen men inte lyckats få ett officiellt arbete inom administrationen. Eftersom magistraten ofta byts ut är hans översikt över allt som pågår begränsad, och en stor del av den faktiska makten ligger hos administratörerna, av vilka det finns ett par hundra, uppdelade i olika ansvarsområden. De växlar mellan att arbeta med administrativa uppgifter och med juridiska fall relaterade till deras avdelning. Det är de juridiska fallen som tillhandahåller de eftertraktade ”avgifterna” som står för både avdelningens budget och tjänstemannens egen lön, och en hel del gnabb och internpolitik kommer ur fördelningen av dessa lukrativa fall.

Tjänstemännen arbetar i tre skift à tre månader var (med sex månaders vila). Var tredje månad lämnas allt pappersarbete över till nästa skift. I teorin är detta för att arbetet ska vara en sorts obetalt beordrat arbete och tjänstemannen ska kunna förtjäna sitt uppehälle under den lediga tiden. I praktiken är ofta nga-mun-arbetet den huvudsakliga inkomsten. Under de tre månaderna måste tjänstemannen bo på nga-mun och arbeta där heltid. I teorin får ingen arbeta där längre än fem år, i praktiken är senioritet uppskattat och belönat.

Förutom administratörerna finns också biträden, som sköter alla manuella arbeten som behöver göras. De är ännu fler än administratörerna och har ännu värre rykte, förtjänt eller ej. De sätter upp notiser, levererar kallelser, arresterar misstänkta, driver in skatt och alla andra sysslor som behöver göras. Deras arbete kan ofta vara farligt och inte sällan tar de hjälp av vänner eller familjemedlemmar när de behöver understöd. Liksom administratörer är de uppdelade i olika hierarkier, och liksom administratörer är den absoluta majoriteten ”inofficiell arbetskraft” som inte syns i rapporterna som skickas uppåt.

Kanton befinner sig på gränsen mellan två distrikt och delas i mitten: i väster Naam-hoi, till vilket tillhör de utländska varuhusen där handeln sker, och i öster Pun-yu. Båda dessa distrikt sträcker sig långt ut på landsbygden och sköter därmed inte endast ärenden som relaterar till själva staden. Båda deras nga-mun ligger dock i Kanton. Här finns även prefekturmagistraten (chee-fu 知府), som styr 15 distrikt runt Kanton, provinsguvernören (seun-fu 巡撫), som styr hela Gwongdung-provinsen, samt generalguvernören (djung-tuk 總督) för Leung-gwong, den sammanslagna regionen Gwongdung och Gwongsai. Hela skalan upp till riktigt höga statstjänstemän finns alltså representerad här, men de har generellt bättre saker för sig än att blanda sig i lokala spörsmål.

Detaljer:

- Den smickrande informella titeln på en magistrat hos sitt eget folk: Fu-mu-gun (父母官), ”Föräldraämbetsman”.
- En tjänsteman förhandlar: En man behöver arresteras, men biträdet menar att han måste ta hjälp av sina kusiner, som kommer att vilja ha betalt.
- Den distinkta doften av opium tillkännager för den administrativa personalen att magistraten inte vill bli störd just nu.

丙

TE OCH TEHUS

Ah, te, denna civilisationens essens. Bryggda blad av växten camellia sinensis har druckits i Kina sedan innan vår tideräknings början, men fick sin centrala roll inom kinesisk kultur under Tong-dynastin på 600-talet eKr. Det är svårt att överskatta teets betydelse i den traditionella kinesiska kulturen. Klassiska literära verk är hängivna dess uppskattning, specialiserade attiraljer och ceremonier ritualiserar dess konsumtion och rika människor stoltserar med dyra och fina teer och kringföremål. En ofta citerad text från Song-dynastin nämner te som en av sju nödvändigheter för livet.

Det finns flera olika sorters te, varav grönt och svart (i Kina kallat rött) te är de vanligaste. Grönt te (luk-cha) erhålls genom att bladen ångas eller rostas lätt för att avbryta oxideringen som sker när de torkar. Svart te (hung-cha) knådas istället lätt och torkas i solen, vilket gör att de tillåts oxidera fullt ut. Oolong-te (wulung-cha) är ett delvis oxiderat te som har en gulaktig färg. Pu'er-te (pouneicha) är ett mycket mörkt te som är fermenterat, pressat i kakor och lagrat. Ett bra pu'er åldras som ett fint vin, och blir bättre och dyrare med åren.

Förutom dessa grova kategoriseringar finns det mycket mer som avgör teets kvalitet. Var är det odlat, när är det plockat (ett grönt te plockat innan Ching-ming-festivalen på våren är av högre kvalitet, medan det som plockas senare anses vara sämre), och hur det är preparerat. Förutom oxidering ska teet också rullas, och olika rullningar ger olika egenskaper. Lung djeng-te är berömt för sina barrliknande smalt hoprullade blad, medan Tit-gwun-yam består av stora blad hoprullade i små kulor som vecklar ut sig när de bryggs.

Te kan bryggas på lite olika vis beroende på tillfälle. Det vanliga är att man har en 蓋碗 goi wun, en knytnävsstor porslinskopp utan öron, på ett litet fat och med ett lock. Tebladen läggs direkt i koppen, vatten hälls på och teet bryggs på så sätt i själva koppen, med bladen fritt cirkulerande. Locket används sedan när man dricker för att hålla borta tebladen så att man inte får dem i munnen, något som kräver lite skicklighet.

Ett annat, mer ceremoniellt sätt att brygga kallas för "gungfu-cha". Här används en liten träbricka med håligheter genom vilka det te som hälls ut kan rinna och samlas i ett fat under brickan. Två tekannor behövs: en för bryggning och en för blandning. Dessa kannor är ofta mindre än en modern europeisk tekopp. En större kanna används för att värma och hålla vattnet. Själva kopparna som används är små öronlösa koppar stora som snapsglas. Även en metallpincett är att rekommendera för tvättningen av kopparna.

Lägg i tebladen i bryggkannan. För gungfu-cha används mycket teblad och lite vatten. Häll över vattnet i bryggkannan och häll snabbt därifrån över i de olika kopparna samt blandkannan. Använd pincetten för att skvalpa runt teet i kopparna och därmed rengöra dem, och häll sedan ut teet. Detta kallas för att "öppna teet". Den första bryggningen är av sämre kvalitet och används därför för att rengöra kärlen. Ett bra te kan bryggas många gånger med samma teblad.

För nästa bryggning, häll återigen över varmt vatten i bryggkannan, vänta några sekunder och häll sedan över teet i blandkannan. I och med den stora mängden teblad bryggs teet väldigt snabbt. Gör ett par sådana bryggningar tills

blandkannan är full. Från blandkannan hälls sedan teet över till de enskilda kopparna, varifrån de dricks. En kopp dricks i tre klunkar.

Yngre medlemmar av sällskapet häller upp te åt de äldre och måste vara uppmärksamma på när deras koppar är tomma. Tekoppen ska aldrig fyllas upp till brädden. Den som får te upphällt åt sig tackar traditionellt genom att knacka med två fingrar i bordet. Detta härstammar från en historia i vilken kejsaren gav sig ut förklädd tillsammans med en tjänare för att kunna se hur hans rike egentligen ser ut. I ett tehus där de dricker te tillsammans häller kejsaren upp en kopp te till sin tjänare. Detta är en enorm ära och tjänaren borde rimligtvis kasta sig på knä och böja sitt huvud till golvet för att visa sin tacksamhet, men detta skulle undanröja kejsarens identitet. Istället visar tjänaren med två fingrar på bordet hur han ”knäfaller”, utan att avslöja sin kejsare.

Tekulturen i Kanton är naturligtvis gammal, men staden har ännu inte utvecklat den stora mängd tehus som den senare kommer att bli känd för. Det finns naturligtvis tebutiker, som säljer olika typer av teer som kommit från landets alla hörn. Kanton som viktig handelsstad har naturligtvis en stor variation att välja mellan. I tebutiken är väggarna täckta av hyllor som radar upp cylindriska burkar med teblad av olika sort. Poetiska namn som ”Jade-kvinnan”, ”Väldoftande vårvind” eller ”Drakens brunn” pryder burkarna, och hela affären doftar av den himmelska växten. Här kan du samtala med personalen, förklara vad det är du söker, och kanske provsmaka några sorter innan du bestämmer dig. Föreståndaren sätter sig gärna med dig och brygger några koppar.

Det finns också etablissemang där man kan sätta sig ned för en kopp te och en matbit. Dessa är oftast relativt enkla verksamheter. Några bord och bänkar, koppar med teblad och hett vatten på beställning, och kanske några ångkokta bullar lagade över samma vatten som används till teet. Det finns också människor som säljer tevatten från stånd eller vagnar ute på stan. Men den välbärgade sätter sig inte på dessa offentliga etablissemang, utan dricker naturligtvis hemma hos sig själv eller, om hen kommer utifrån, hemma hos sin värd. Den som kommer på besök hos någon kommer nästan garanterat att bjudas på en kopp te, om man inte är såpass fattig att man inte har råd. Det är grundläggande gästfrihet.

Den riktigt välbärgade har kanske en liten tepaviljong i sin privata trädgård. Där finns allt som behövs för att laga te: en eldstad med kol, vatten, en vacker teservis i porslin, och flera burkar med olika teer. Att ha tepaviljongen som en separat bostad utanför hemmet har den ytterligare fördelen att minska brandrisken om något skulle hända med eldstaden.

Detaljer:

- Ett tolvårigt pu’erh-te, väl åldrat, med en smak av halm och solvarma klippor.
- En last svart te som ska exporteras till britterna. Ett primitivt folk som inte vet skillnaden på bra och dåligt te (ryktet säger att de häller mjölk i det!).
- En slav håller alltid eldstaden lätt glödande, så att varmt vatten kan produceras snabbt efter behov.

丙

FOTBINDNING

Fotbindning är en kinesisk sed som praktiserats från 900-talet i Kina. I snart ett årtusende har små flickor fått sina tår krossade och invikta under foten, och hålfoten bruten och hopsnörad för att föra hälen och fotsulan närmare varandra. Proceduren påbörjas vid 5-8 års ålder, då hålfoten ännu är mjuk och kan böjas, och innebär att en fullvuxen kvinna kan ha fötter runt en decimeter långa. Den pågår i 2-5 år och är extremt smärtsam för flickan. Generellt utförs proceduren av en äldre släkting i flickans familj, eller av en professionell fotbindare som anlitas för syftet. Det senare kan ibland vara fördelaktigt, då flickans mor eller nära släkting kan vara alltför känslig för hennes gråt och smärta och därmed inte binda så hårt som krävs.

Proceduren börjar med att flickans fötter badas i ett varmvattenbad tillsammans med vissa örter, som ska hjälpa till att mjuka upp foten. Tånaglarna klipps tillbaka så mycket som möjligt eller ts bort helt för att förhindra att de blir ingrodda och skapar infektioner. Alla tår utom stortån trycks nedåt med hård kraft tills de böjer in sig eller bryts. De hålls på plats medan man drar foten nedåt i linje med benet och hålfoten trycks uppåt. Långa bandage dras runt i ett 8-mönster, och med varje varv dras de hårt åt för att tvinga in tårna och press ihop hålfoten.

De bundna fötterna behöver regelbundet ses över. I en rikare fmilj binds de upp och binds om varje dag, medan en fattigare familj kanske gör det två-tre gånger i veckan. Varje gång kontrolleras de för sår och infektioner, tånaglarna klipps, och de masseras för att mjuka upp dem. Till sist tvättas de för att få eventuellt dött kött att falla bort. Sedan binds de igen, och varje gång hårdare för att trycka ihop dem än mer.

Bundna fötter inskränker kraftigt kvinnans rörlighet, och hon går med en trippande gång som är mycket uppskattad av männen, likt högklackade skor idag. För att kunna hålla balansen utvecklar hon starka muskler i ben och rumpa, och många behöver ta stöd på väggar och räcken för att kunna ta sig runt, vilket förhindrar att kvinnor springer runt för mycket. För längre promenader behöver hon bäras i en bärstol. Fotbindning har bidragit till att kvinnlig danskonst, en populär och utvecklad dansform i antika Kina, numera är en sällsynt syn, vilket är ironiskt, då legenden säger att bruket uppkom för att efterhärma en skicklig danserskas vackra små fötter. Bundna fötter gör det svårare (men inte omöjligt) att arbeta på risfälten, och därför är det ett tecken på status och välstånd. Det är vanligt att en fattigare familj binder sin äldsta dotters fötter i hopp om att hon ska kunna gifta upp sig, medan de andra döttrarna blir tjänarinnor eller arbetar på fälten.

Problem som härstammar från bundna fötter är inte ovanligt. Då blodcirkulationen är dålig och inte alls når tårna kan nekros och infektion lätt få fäste, och i vissa fall kan tår helt falla av, vilket ibland ses som en fördel då foten blir än

mindre. Vissa lägger in glasskärvor i bindningen för att påkalla skada och infektion av denna anledning. Kallbrand är en stor risk och dödsfall som konsekvens av komplikationer från fotbindning är inte ovanligt.

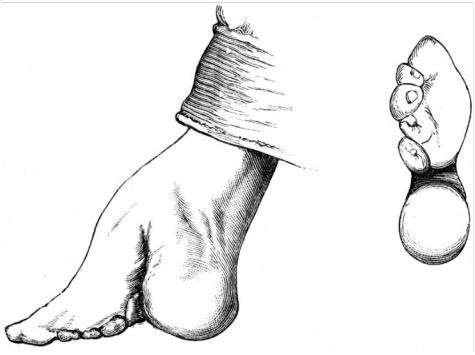
Bundna fötter anses mycket erotiskt av män, och en del finner lukten av bundna fötter upphetsande. Det sägs att bundna fötter ska ge upphov till extra flikar i vaginan och göra den trängre. De bundna fötterna är den mest intima kroppsdelen, och inte ens erotiska målningar som visar könsorganen visar nakna fötter.

På 1800-talet är fotbindning såpass allmänt spritt att det uppskattats att runt hälften av kinesiska kvinnor har bundna fötter, och bland de övre klasserna är siffran nära 100 %. Särskilt spritt är det i de norra provinserna där det praktiseras av alla samhällsklasser; i Gwongdung-provinsen är det framför allt praktiserat i de större städerna och bland de rikare. Där finns det även stora mängder av kineser av hakkafolket, som sticker ut genom att inte binda sina fötter alls. Även det allmänt utstötta båtfolket vars sampan-båtar flockas runt Pärlflodens banker vägrar att binda sina kvinnors fötter, vilket naturligtvis spär på folks förakt för dem. Vissa fattigare kan göra en lättare bindning som inte bryter sönder foten lika mycket, eller försöker binda ihop den vanligtvis obundna foten så gott det går om de ska in till staden eller inför sitt giftermål, för att sedan släppa ut foten igen för att kunna arbeta som vanligt. Det är ett sätt att ”klä upp sig” för att verka fin.

Före 1840-talet finns väldigt lite inhemsk kritik mot fotbindning. Det anses rätt och civiliserat, och som högstatussymbol är det generellt kvinnor själva som tar en aktiv roll i att binda sina döttrars fötter.

Detaljer:

- En ung kvinna med särdeles små lotusfötter väcker beundran när hon tar sig fram med hjälp av sin tjänarinna, då hon inte kan gå själv.
- En gammal slavkvinna av hakkafolket, själv obunden, hjälper sin ägarinna att tvätta och binda om sina fötter.
- En festlig tillställning bland kvinnorna i familjen: Unga fröken ska idag för första gången få sina fötter bundna.

丙

PORSLIN

Porslinet uppfanns i Kina för tusentals år sedan och har länge varit en prisad konstform både bland folket och vid hovet. Européerna visste länge inte hur man tillverkade det, och hemligheten, likt silkesframställning, var svartsjukt vaktad av kejsarna genom historien. Det gjorde att det enda sättet att få tag på porslin var att importera det från Kina, en handel som började redan under Ming-dynastin, och det blev dyra lyxföremål som var mycket populära i Europa. Men 1712 lyckades en jesuitpräst till slut ta reda på tillräckligt mycket av proceduren för att Europeisk tillverkning skulle kunna börja rivalisera den kinesiska, och med industrialiseringen får det kinesiska porslinet på 1800-talet svårt att konkurrera. Men de första amerikanska skeppen börjar dyka upp i början av 1800-talet och de blir snart de främsta kunderna för kinesiskt porslin, som får sig ett litet uppsving.

Mycket keramik tillverkas speciellt för att exporteras, anpassad efter utlänningarnas preferenser. Själva keramiken som exporteras via Kantons hamn är dock inte tillverkad i Kanton, utan generellt gjord i inlandet, speciellt i provinsen Gongsai (江西 *m: jiangxi*), då porslinskvaliteten är beroende av grundämnet, och den lera som finns runt Kanton inte är så väl lämpad för kvalitetsporslin.

Däremot sker målningen av porslinet i Kanton och i grannstaden Fatsaan, då man har skickliga konsthantverkare och känner bättre utlänningarnas tycke och smak. På detta sätt kan man också snabbare färdigställa speciella kundönskemål. Porslinsmålningsverkstäderna ligger i Honaam, på den södra flodstranden, mitt emot Hong-handlarnas varuhus, i 溪峽 Kai-haap och 興隆里 Hinglung-lei. Där finns flera olika små och stora keramikmålningsverkstäder. Utlänningarna föredrar underglaseringsmålat porslin, eftersom de finner det vackrare och eftersom färgen inte riskerar att nötas bort. Därför behöver man efter målning täcka varorna med ett extra lager glasyr och sedan bränna dem en andra gång, vid längre temperatur än det som krävs för att torka råleran. Dessa brännugnar eldas med kol och man kan se röken från ugnarna om man ser ut över Honaam från Kanton-sidan. Efter att man målat, bränt och låtit det svalna packas varorna i halm i trälårar som sedan fraktas bort till varuhusen och kunderna, och därifrån till skeppen i Whampoa.

Exportporslinet tillhör mellansegmentet när det gäller kvalitet. Den högsta kvaliteten är det kejserliga porslinet, som görs speciellt för hovets alla behov, medan de porslinsvaror som säljs till vanliga kinesiska familjer håller en generellt lägre kvalitet och även lägre pris. Den som har en uppsättning kvalitetsporslin hemma är rädd om den, då det inte är helt billigt att ersätta, och på gatorna i Kanton vandrar en och annan porslinsreparatör runt och erbjuder sina tjänster på plats.

Kantonporslinet målas framför allt i rosa och gröna färger, och dekoreras med bilder av blommor, fåglar och insekter. Den klassiska vitblå stilen som var rå-

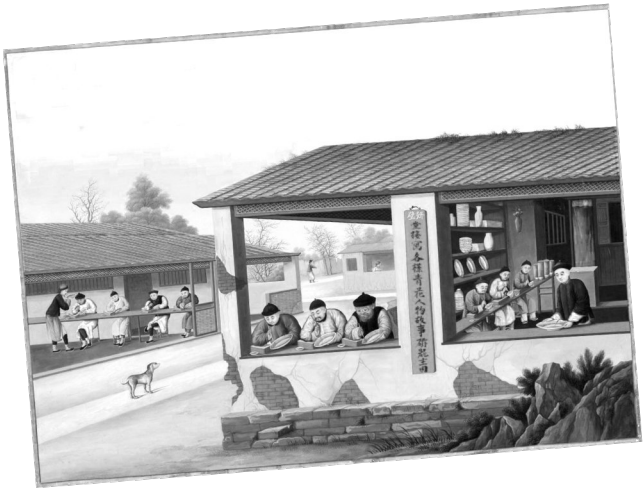
dande på Ming-dynastins tid är också fortfarande producerad, och alla möjliga tidigare stilar imiteras. Detta kan ibland gå så långt som att man sätter märken på varorna som imiterar datummärken från regeringstider för kejsare som regerade under Ming-dynastin. De flesta kineser ser inte detta som förfalskning, speciellt eftersom konceptet värdefulla antikviteter är främmande för deras vardag, utan mer som inspiration och aspiration, att efterlikna de gamla mästarna. Europeiska köpare som söker efter antika porslinsvaror är dock inte nödvändigtvis lika förtjusta.

Det finns också en trend mot mer komplicerade verk, både när det gäller formen och målningen, med håligheter, snirklande ornament och flera olika färger i komplexa mönster. En annan favorit bland utlänningarna är keramikmålningar som föreställer livet i Kanton. Européer är fascinerade av Kina, speciellt eftersom de inte själva släpps in i landet. Därför tycker de mycket om keramik med bilder av kinesiska byggnader och människor. Bilder på kinesiska yrkesmän är populärt, så det finns tallrikar, skålar eller bara keramikplattor med bilder av gatuförsäljare, spåmän, tehandlare och till och med porslinsmålarverkstäder. Andra vill ha sin släkts vapensköld målad på äkta kinesiskt porslin.

Porslinsmålarverkstäder i Honaam varierar i storlek, från små familjeföretag till enorma verksamheter med över hundra anställda, från små barn till gamla mästare, som sitter i rader vid långa bord böjd över porslinvaror med en pensel i handen.

Detaljer:

- En assiett uppdelad i fyra delar, med en scen från fyra olika årstider, plus ett dekorativt geometriskt mönster i mitten.
- En hel teservis, skapad på beställning åt en rik amerikansk fabrikör som vill ha något ”exotiskt”.
- En dåligt byggd brännugn i Honaam sätter eld på huset, och panik sprider sig medan man försöker rädda liv och egendom.

丙

KALLIGRAFI

Att ha vacker handskrift är inte bara en trevlig egenskap; det är en fundamentalt viktig färdighet för den utbildade kinesen, och en duktig kalligraf är beundrad och respekterad av hela sin omgivning. Det går att försörja sig enbart på sin kalligrafi, genom att ta betalt för att skriva skyltar, brev, banderoller och andra synliga skrifter. Men det är inte bara dessa ambulerande kalligrafer som övar på sin handskrift. I varje rikt hem tränas barn i skriftkonsten, vilket ger upphov till ännu en viktig inkomstkälla för den med god kalligrafi: Som lärare.

Läs- och skrivkunnighet är långt ifrån alla förunnat. En fattig bonde är antagligen i princip analfabet, och det gäller överhuvudtaget för runt sju av tio kineser. Kanske kan han något dussin tecken, kanske skriva sitt eget namn i en oträngad och vulgär handskrift. Människor i staden kan ofta klara sig funktionellt med några hundra tecken, och den som vill kunna skriva skuldsedlar, föra räkenskap, göra enklare kontrakt kanske kan uppemot tusen tecken, medan den lärde och i sanning skriftkunnige kan läsa och skriva åtskilliga tusen tecken, vilket tar åratal av studerande för att lära sig. En stor del av denna tid går ut på att skriva tecknen igen och igen, och därmed öva in både deras form och god kalligrafi på samma gång. Men den sortens utbildning är dyr och generellt förunnad de rika.

Den som ska producera text kommer att behöva det som är känt som ”den lärdes fyra skatter”: bläck, bläcksten, pensel, papper. De bästa bläckstenarna i Kina görs i Siu-hing (肇慶) i Gwongdung-provinsen, inte långt från Kanton, och kallas ”Dyun-stenar” (端硯 *m: duanyan*). Bläcket, i form av en stång gjord av sot och lim från djur, mals mot bläckstenen, som även håller en liten reservoar med vatten, som därmed kan blandas till en lämplig svärta. Sedan doppas penseln och skriften kan börja, uppifrån och ned, höger till vänster, på papper av bambu, ris eller mullbärsträdets bark.

Det finns flera olika stilar av kalligrafi. *Normalstilen* eller *reguljärskriften* är för text som ska vara standardiserad och läsbar, och är generellt den som används i trycksaker, brev, kontrakt, essäer och böcker, och på andra platser där läsbarhet är det viktigaste kriteriet. *Kanslistilen* är en mer arkaisk stil som används där man vill ge en känsla av ålder och respekt utan att offra alltför mycket läsbarhet, då den är relativt lik normalstilen. Den *löpande stilen* är mer flödande, går snabbare att skriva och kan liknas vid västerländsk skrivstil. Man lyfter mindre på penseln och låter olika penseldrag flöda samman. Den kan vara mer svårläst, men den insatte kan fortfarande läsa texten, och den kan användas både dekorativt och för snabba skrivna meddelanden och anteckningar. Den *kursiva stilen*, eller ”gräs„skriften”, offrar all läsbarhet till förmån för flödande linjer. Den handlar om estetiskt uttryck, om expressiva penseldrag som fångar en känsla snarare än att avbilda ett tecken, och är i regel nästan helt omöjlig att tyda för den som inte själv studerat stilen. Till sist har vi *sigillskriften*, en arkaisk stil som nyttjas framför allt i de sigill som används som signatur på viktiga dokument eller mål-

ningar och kalligrafiska konstverk. Sigillet är fyrkantigt och kan tillverkas i trä, täljsten, sjöglas eller jade, snidat av en expert och med innehavarens namn i sigillskrift, fast naturligtvis spegelvänt. Detta sigill pressas mot en pasta med cinnoberpigment och sedan mot pappret, vilket lämnar ett starkt rött avtryck. Namnet på sigillet kan vara innehavarens personnamn, skolnamn, tilltalsnamn, nom de plume, nom de guerre eller någon titel eller ämbete. Det finns även sigill med ett motto eller en dikt, och ett dokument eller konstverk kan signeras med flera sigill. Sigillen behöver förvaras säkert, då ett stulet sigill kan användas för att förfalska dokument.

För en 文人 manyan, en ”kulturens man”, är det såklart inte bara god kalligrafi som är viktigt – kunskap inom litteratur och de klassiska verken, förmågan att kunna skriva poesi, måla och liknande är också viktigt. Sådana literati träffas på tehus och i varandras trädgårdar där de reciterar poesi, diskuterar politik, lyssnar på eller spelar musik, gärna 琴 kam (*m: qin*), ett sjusträngat instrument som läggs i knät eller på bordet framför utövaren och spelas med båda händerna plockandes på strängarna. Poesireciterandet kan vara i formen av egenskrivna eller memorerade berömda verk, eller i form av improviserade poesidueller, där utövarna tävlar om att hitta passande och vackra ord som svar på varandras strofer. Den som har ett kvickt sinne och en känsla för språklig elegans kan vinna vänskap och respekt i kultiverat sällskap.

Den som arbetar med skrift och papper, som skrivare, kalligrafer, studenter och ämbetsmän, ber ofta till Man-cheung, kulturens och litteraturens gud, vars hjälp man ber om när man behöver inspiration eller framgång i den kejserliga examen. Kanton huserar tre Mancheung-tempel: Ett i anslutning till prefekturens studiesal, där elever förbereder sig för examineringarna, ett äldre och mindre utanför västra porten och ett annat äldre, med ett högt torn, utanför den lilla östra porten. Det är även vanligt att rika människor bygger ett Mancheung-torn i anslutning till sina trädgårdar, då det anses förbättra områdets fung seui (*m: feng shui*). Stadens högsta kan ses på Honaam, mitt emot utlänningarnas tretton varuhus. Där har Howqua, hong-köpman och världens rikaste människa, sin bostad och sin enorma trädgård, och han har byggt ett högt torn till Man-cheung som utlänningarna kan beundra från andra sidan Pärlfloden.

Detaljer:

- Ett viktigt brev eller dokument, skrivet på mullbärspapper, som sägs hålla i tusen år. Vanligt bambupapper sägs bara hålla i femhundra.
- En kringvandrande sigillkarvare erbjuder sina tjänster, ritar och karvar stensigill till kunder som behöver ett nytt, eller sitt första.
- En driftig läskunnig har införskaffat några böcker om medicin, och tar en slant från den som söker hjälp genom att helt enkelt slå upp åkomman och läsa vad det står i boken.

丙

FAMILJELIV

Familjen är en otroligt viktig enhet i traditionell kinesisk kultur. En kinesisk familj ska inte föreställas som en modern svensk kärnfamilj, utan är en multigenerationell historia där en stor och utökad familj kan huseras under samma tak. Det är inte ovanligt att finna tre, fyra eller till och med fem generationer boende i samma byggnadskomplex, och traditionella bostäder, framför allt för de mer välbärgade, är designade med detta i åtanke, med flera byggnader och innergårdar.

Familjen innehåller ofta flera manliga avkommor från samma patriark, i olika generationer, tillsammans med deras fruar, söner och ogifta döttrar. När en dotter gifts bort tillhör hon en annan släkt och flyttar in hos dem (även om hon behåller sitt familjenamn och inte byter det mot sin makes, som i väst).

Hur många som bor tillsammans varierar med familjens välfärd. Om familjen är rik kan egendomen vara stor, och kusiner och fastrar och barnbarn och gammelonklar kan alla samsas i samma komplex. Men en fattig familj har inte råd med detta, utan måste skicka ut sina söner för att finna sina egna bostäder.

Det faktum att flera generationer bor tillsammans, att du inte flyttar hemifrån när du blir vuxen, gör också att du inte kommer ut från dina föräldrars skugga förrän de dör. Allteftersom de blir gamla kanske de lämnar mer av de praktiska detaljerna och besluten i hushållet till dig, men om de har en åsikt förväntas du respektera och lyda den. Herre i huset är patriarken, tills patriarken dör, och därefter är det inte sällan matriarken, om hon är i livet.

Din familj är inte bara en social organisation, utan även en ekonomisk. Familjer är en sorts ekonomiska nätverk som använder sina olika kontakter som ekonomiska resurser för att driva sin verksamhet. Släktingar hjälper varandra, och ju närmare släkt man är desto bättre kan man arbeta tillsammans, men familjen kan expandera genom personer med indirekta kopplingar när den ekonomiska verksamheten kräver det. När vår tehandel har mycket att göra kan vi ta in en kusin, en brylling, en avlägsen släkting från samma klan, som kan hjälpa till ett tag. Går det dåligt kanske den där bryllingen blir tvungen att be om anställning som dörrvakt hos en rik familj, eller jobba som daglönare i hamnen. Kanske återvänder han hem till sina föräldrar på landet för att arbeta på deras risfält. När man bedriver affärer långt hemifrån hittar man gärna andra från samma hemtrakt att arbeta med, eller i alla fall någon med samma släktnamn, då man anser sig närmare relaterad till dessa. Ekonomiska resurser delas inom dessa familjenätverk, och eftersom dina ekonomiska möjligheter är en konsekvens av ditt nätverk så är dina intjänade pengar inte dina egna, utan förvaltas av familjen (det vill säga familjeöverhuvudet). Det finns inga affärer som görs inom släkten. Du säljer inte till en släkting – du ger.

Giftermål arrangeras generellt av föräldrarna, inte sällan med hjälp av en äktenskapsmäklerska, som har stora kontaktnät och kan passa ihop lämpliga familjer med varandra. Dessa arrangeras ofta men inte nödvändigtvis när barnen fortfarande är relativt unga, och även giftermålet sker ofta vid ung ålder, inte sällan i tonåren, men kan även ske i 20-årsåldern. Ibland flyttar flickan in hos sin trolovades familj redan innan giftermålet, och en familj kan således ta

hand om sonhustrun redan från det att hon är barn. Det händer att när det sedan börjar bli dags för giftermål anser sig flickans familj ha hittat en bättre partner för sin dotter och avblåser giftermålet, vilket kan ge upphov till mycket infekterade familjekonflikter. Och tvärtom, hos vissa familjer tillåts ingen kontakt mellan de trolovade mellan förlovning och giftemål, vilket inte sällan innebär att bröllopsdagen är första gången bruden och brudgummen träffas.

När en kvinna gifter in sig i en familj är det inte bara med mannen hon gifter sig, utan med hela familjen, som bor tillsammans. Hennes svärmor blir i praktiken hennes nya mor, och en stark relation kan utveckla sig där, och med andra ingifta kvinnor och ogifta flickor i familjen. I familjen och hushållet finns det därmed en samling kvinnor som umgås med och stöttar varandra, och tillsammans tar de hand om hushållet. Detta innebär till exempel städning, barnuppfostran, matlagning och broderi. En kvinna som blir änka stannar generellt med sin makes familj, men det händer att hon återvänder till sina föräldrar om hon ännu är ung. Att gifta om sig är inte olagligt och det sker då och då, men för en kvinna är att gifta om sig något skamligt. För en man som förlorat sin hustru är det dock vanligt och okontroversiellt att gifta om sig, och har han inte fått någon manlig avkomma är det närmast obligatoriskt.

Överhuvudtaget tar kvinnor hand om kvinnor, och män om män. De starkaste banden i familjen är ofta inte mellan man och hustru, utan mellan far och son, och mellan mor och svärdotter. Män och kvinnor är relativt separerade i sina traditionella roller, där män arbetar utanför hemmet och kvinnor tar hand om hushållet. I större hus lever de ofta i skilda delar av huset: män i de yttre delarna, kvinnor i de inre, och de äter kanske inte ens tillsammans i vardagen. Vissa ser en man som vek om han umgås för mycket med sin hustru.

Månggifte är generellt inte tillåtet, utom i speciella fall, men det är fullt tillåtet och inte ovanligt att ta en eller flera konkubiner. Detta är ett tecken på välfärd, och ytterligare en anledning till att rika familjer är stora familjer. Konkubinerna har en lägre status än hustrun, som de förväntas lyda, och de har ingen bröllopsceremoni. Däremot är det inte omöjligt att mannen föredrar sin konkubin, som han själv valt, framför sin hustru, som han blivit tilldelad av sin släkt. Konkubiner kan också vara ett sätt att garantera en manlig avkomma om hustrun inte kan göra detta. Att producera en arvtagare ses som hustruns främsta plikt och att inte lyckas med detta är en giltig anledning till skilsmässa. Det händer också att hustrun tar över uppfostran av konkubinens barn, som om de vore hennes egna. I ett samhälle utan preventivmedel och med konkubiner är det heller inte ovanligt med rejält stora familjer, speciellt bland de rika som har råd med det. Tio eller fler barn är inte otänkbart för den som har råd; ytterligare ett exempel på ”rika familjer är stora familjer”.

Detaljer:

- En långväga släkting kommer på besök, och förväntar sig mat och husrum under sin vistelse i Kanton.
- Kvällen innan ett giftermål: Brudparet tvättar sig med pomelobladsvatten, tar på sig nya kläder, och sitter sedan vid fönstret där en kvinnlig släkting kammar brudens hår, medan hon deklamerar välsignelser.
- Hustrun är inte alls positiv till att maken ska ta en konkubin, men han menar lite undergivet att det är förväntat av en man i hans ställning.

RÖDA TURBANER

Hemliga sällskap: Syskonskap, hemliga handsignaler, lojalitet, ritualer. Störta Ching och återupprätta Ming! Sidan 70.

Hakkafolket och Taaiping-upproret: ”Gäst-folket”, som varit gäster i provinsen i hundratals år, fattiga med eget språk och egna traditioner. En av dem har proklamerat sig vara Jesus lillebror och skövlar nu landet. Sidan 72.

Bou-gaap: Systemet för social kontroll, där familjer vakar över varandra, sköter ordningen och till och med delar ut bestraffningar. Sidan 74.

Utbildning: Begränsad läs- och skrivkunnighet, konfuciansk indoktrinering, och akademier för att förbereda unga män för att genomgå den kejserliga examen. Sidan 76.

Alkohol: En viktig del i den kinesiska kulturen. Dricker du vitt eller gult vin? Håll inte i blomvasen när gonggongen slutar slå! Sidan 78.

Slaveri: Att äga en människa är inget ovanligt, och många äger flera. Det enklaste är att köpa dem när de är barn. Sidan 80.

Homosexualitet: Den skurna ärmens romans, traditionellt hyllad, numera illa ansedd, men så länge du gifter dig och skaffar barn kan du väl få ha lite äventyr vid sidan av. Sidan 82.

Traditionell kinesisk medicin: Ginseng och malda tigerben, akupunktur och kraftmeridianer, och konsten att diagnosticera en sjukdom genom att känna på pulsen. Sidan 84.

Sex och prostitution: Förbjudet, förkättrat, och naturligtvis jättevanligt. Sidan 86.

Tiggare och spetälska: De fattiga finns överallt, och så även i Kanton. Men de hemlösa är mer organiserade än man kanse anar, och de spetälska inte alltid lätta att identifiera. Sidan 88.

Hung Sau-chuen	洪秀全	Hong Xiuquan	Jesus lillebror (enligt egen utsago)
Ho-luk	何六	Helu	Smugglare och upprorsmakare
Chan Sung	陳松	Chen Song	Ledare för rebellarmén
Lei Man-mou	李文茂	Li Wenmao	Senare ledare
Chan Hoi	陳開	Chen Kai	Senare ledare

Taaiping-tin-gwok	太平天國	Taiping tianguo	Den yttersta fredens himmelska rike
Naamging	南京	Nanjing	Ming-dynastins gamla huvudstad, omdöpt till Tinging
Tinging	天京	Tianjing	Den ”Himmelska huvudstaden”, det nya namnet på Naamging
Dung-gun	東莞	Dongguan	En stad öster om Kanton
Fatsaan	佛山	Foshan	En stor stad precis till väster om Kanton

Tindeiwui	天地會	Tiandihui	Himlens och jordens brödraskap, en samling förbjudna hemliga sällskap
Bou-gaap	保甲	Baojia	System för social organisation av hushåll
Daai-ning	大寧	Daning	Deklarerad ny dynasti

HEMLIGA SÄLLSKAP

Kina under Ching-dynastins styre kryllar av hemliga sällskap. Det talas om De tre punkternas eller De tre harmoniernas sällskap, om Hung mun och många andra namn. Det är oklart i vilken grad dessa är en och samma organisation, ibland till och med för dem själva, då de är organiserade i många mindre grupperingar i kontakt med varandra. Det namn som återkommer mest är dock 天地會 Tindeiwui, Himmelens och jordens sällskap.

Deras ursprung är inte helt känt, men de uppstod sannolikt i mitten av 1700-talet på grund av behovet av säkerhet i ett samhälle med en svag stat, och var sammanslutningar som beskyddade sina medlemmar, ofta med våldsamma metoder. Eftersom Ching-dynastin inte tolererade dem bannlystes de, och de började snart associeras med motstånd mot den manchuriska Ching-regimen och försök att återupprätta den etniskt kinesiska Ming-dynastin (faan ching fuk ming, 反清復明, ”Störta Ching och återupprätta Ming”). Själva menar de att de grundades av de fem överlevande medlemmarna från det mytomspunna Siulam-templet (少林 *m: Shaolin*), som sägs ha förstörts av Ching-regimen på 1600-talet, som ska ha svurit en ed i Den röda blommans paviljong tillsammans med Ming-lojala rebeller. Eventuellt ska de ha haft samröre med det ”södra Siulam-templet”, vars historiska existens inte är etablerad.

Det säregna med de hemliga sällskapen är att de inte är baserade på släktskap. I ett samhälle där allting utgår från familjen, släktlinjen, klanen, familjenamnet, är de hemliga sällskapen ett undantag. Den som blir medlem i sällskapet svärs in genom olika typer av esoteriska ceremonier, ofta med någon sorts blodsritual, och medlemmarna kallar varandra ”broder” och ”syster”. På sätt och vis är det alltså en sorts surrogatfamilj, för folk som inte har någon stark familj som kan skydda dem, eller som inte vill befatta sig med dem, även om många medlemmar har en ”vanlig” familj också. Liksom i verkliga familjer är senioritet viktigt, och yngre medlemmar förväntas lyda de äldre utan att ifrågasätta. De har namn som ”De små knivarnas sällskap”, ”Den sovande drakens sällskap” eller ”De tre harmoniernas sällskap”, och de varierar i storlek och organisation, men de är ofta mer eller mindre sammanvävda i den större organisationen Tindeiwui. Det finns dock inget högkvarter, inget centrum – varje sällskap har sin egen ledare, kallad 堂主 Tong-djyu, ”Salmästare”.

Man kan se på dessa hemliga sällskap som en blandning av maffia, kult och motståndsrörelse. De bedriver olika typer av illegal verksamhet, ofta riktad mot regimen eller mot de rikare i samhället. De ger utstötta, desillusionerade, rotlösa, äventyrslystna och fattiga ett sammanhang och en reell politisk makt, för om det ryktas att någon är medlem så undviker man gärna att stöta sig med denne. Medlemskap är förbjudet, men vissa medlemmar vågar magistraten inte stöta sig med, och i vissa områden på landsbygden är det Tindeiwui som härskar. Sällskapen är höljda i mystik och kännetecknas av esoteriska ceremonier, numerologi och astrologi, de har ofta komplicerade (och fabricerade) historier med kopplingar till antika hjältar och religiösa sällskap, och de praktiserar diverse magiska ritualer som sägs ge övernaturliga krafter. De är tätt sammankopplade med olika sorters kampkonstträning.

Förutom att ställa till det för regimen så är ett viktigt syfte med medlemskapet också stöttning av varandra, och den som behöver hjälp – ekonomisk eller social – kan räkna med sina bröder och systrar, och de finansieras ofta delvis av donationer från olika personer som stöttar dem (eller bara vill undvika att stöta sig med dem), och som därmed också kan utnyttja dem för sina egna ändamål. Men en viktig del av aktiviteten hos många sällskap är också motståndet mot Ching-regimen, som de ser som en ockuperande främmande makt. Man anfaller kornbodar och värdetransporter, man stjäl vapen från armén, man utför räder mot vakthus och rånar rika ämbetsmän och andra som har samröre med regimen. Naturligtvis är många även inblandade i opiumhandeln, och det är en bidragande orsak till att dessa organisationer fick ett enormt uppsving på 1820-talet. En del når mäktiga positioner i samhället.

De hemliga sällskapen är generellt nitiska i upprätthållandet av den inre disciplinen och lojaliteten, och en stark känsla av heder råder. Precis som i en familj med blodsband respekterar man de äldre (framför allt de som är högre upp i organisationen, eller de som varit medlem längre), man ställer upp för de andra medlemmarna, man ger sig inte på de svaga och hjälplösa, och man ser generellt på sig själva som en lojal och patriotisk organisation, även om den faktiska dagliga verksamheten kanske inte alltid visar prov på detta.

Organisationen är full av ritualer och legender, som hjälper till att bygga lojalitet bland både medlemmar och civila. Den som vill bli medlem i en gruppering behöver genomgå en initieringsritual, som kan se olika ut, men ofta innebär att man tvättar sig och klär sig i vitt, renhetens men också dödens och sorgens färg, för att hedra de fem martyriserade Siulam-munkarna. Det vita symboliserar också det gamla jagets död för att kunna pånyttfödas in i ens nya familj. Ofta fortsätter det hela med olika symboliska handlingar, ofta bland annat passagen genom en port, inte sällan bestående av andra medlemmar som håller upp svärd för att bilda en passage. Det sägs att den som misstänks försöka infiltrera organisationen på uppdrag från regimen kommer att erfara att svärden plötsligt faller ned och dödar honom. Till slut förs man till ett altare för Gwaan-yu, den legendariske och gudaförklarade generalen med det röda ansiktet, där man svär en blodsed av lojalitet till brödraskapet. En vit tupp eller höna offras, blodet samlas i en kopp, eventuellt blandat med vin och/eller de närvarandes egna blod, och alla närvarande dricker. Blodseden innebär inte bara att den nye medlemmen svär att göra allt för de andra, utan även att de andra svär att göra allt för honom.

På samma sätt är organisationen full av mysticism och symbolik. Siffran tre, för himlen, jorden och människan, är helig och nyttjas i ritualer och symboler. Medlemmar använder hemliga hälsningar, kodspråk och andra medel för att känna igen varandra och kommunicera.

Detaljer:

- En hemlig symbol med de fyra tecknen 義氣心忠: rättfärdighet, kraft, hjärta och lojalitet.
- En medlem anser sig förorättad och ber sitt ordenssyskon om hjälp att skipa rättvisa.
- Ett hemligt sällskap som organiserar många kvinnor, både de utstötta och frustrerade hustrur eller rebelliska döttrar.

HAKKAFOLKET OCH TAAIPING-UPPRORET

Hakkafolket är en gruppering av etniska kineser som tros ha sitt ursprung i norra Kina, men som migrerat söderut för länge sedan. När de anlände i Gwongdung och Gwongsai fann de sina platser här och var i regioner där den goda jorden redan var tagen av lokalinnevånarna. De blev kända som 客家 Haakgaa (bokstavligen ”gäst-familjer”), då de inte hörde hemma i de regioner där de bosatt sig och hade andra traditioner och ett annat språk. Hakka-språket är mer likt kantonesiskan än mandarin, men är ändå ogenomträngligt för den som inte tillbringat tid med att lära sig det. Som resultat har de under hela sin historia varit offer för diskriminering från andra kineser, liksom från manchurierna i Ching-regimen. Att vara hakka är att vara avsides, annorlunda. De är inte lika främmande som miao-folket, som inte ens är etniska kineser, och inte lika utstötta som båtfolket, som inte får äga land eller gifta sig med kantoneser. Men hakkafolket är aldrig lika fina som de som kallar sig 本地人 Bundei-yan, bokstavligt talat ”detta lands människor”, alltså kantoneserna. Hakkafolket håller sig för sig själva och gifter sig med varandra, till viss del för att deras kvinnor inte binder sina fötter och därmed är oattraktiva för andra kinesiska män. Ofta känner man igen hakkakvinnor på deras svarta huckle.

Under 1800-talet är hakkafolket spridda över hela södra Kina, men som senkomlingar har de fått etablera sig i bergsregioner, i obördig och svårodlad jord, i avlägsna avkrokar långt bort från de stora städerna. De är bönder, men även snickare, smeder, rismjölnare, gruvarbetare, vandrande barberare, spåmän, herdar, tofuförsäljare och apotekare, för att inte tala om alla de daglönare som skrapar ihop sitt leverne bäst de kan. Det har alltid funnits banditer i bergen där hakkafolket har en stor del av sina byar. Banditerna nyttjar bergen som skydd efter sina räder mot rikare bönder i lågländerna, men på senare tid har ett nytt inflöde av pirater och rövare vällt in i området. Dessa har jagats bort ur Sydkinesiska havet av brittiska kanonbåtar, som rensar upp vattnen från pirater nu när de vunnit sina handelsrättigheter i opiumkriget. Det gör livet ännu svårare för de ofta fattiga bönderna, och en del av dem har letat sig in till Kanton för att pröva lyckan där som hamnsjåare, springpojkar eller inom andra daglöneyrken.

Hakka-köket består av mycket grytor och inlagda grönsaker. Likt det kantonesiska köket används inte alltför mycket starka kryddor, men salt är rikligt förekommande, eventuellt på grund av det hårda arbetet i värmen som får en att svettas mycket. En stapelvara är lei-cha, som består av teblad som mals tillsammans med andra ingredienser, som nötter, linser, bönor och frön, rostat ris eller vete, och olika örter, ibland med medicinska egenskaper. Alltihop stöts med mortel och sedan tillsätts hett vatten för att göra en sorts välling eller soppa.

Hakkafolket, likt det än mer utstötta båtfolket, har haft en mindre fientlig hållning mot utlänningar, och en större acceptans gentemot kristendomen. Kanske

är det inte konstigt att budskapet om att de fattiga ska ärva jorden finner villiga öron bland de utarmade hakka-bönderna. Det är långt ifrån alla som lyssnar, men när en ung man från Kanton av hakka-börd vid namn 洪秀全 Hung Sau-chuen proklamerar att han är Jesus yngre bror och att han ska leda Kina till seger mot de demoniska manchurierna som ockuperar henne så är det många som släpper sina plogar och följer honom. Människor från vitt skilda delar av Kina blir en del av Taaiping-upproret, som det kommer att kallas, men hakka-folket är en stor del av dess kärna, och deras språk, de utstöttas språk, är det som talas av den himmelske kejsaren vid hans hov i Tinging, den himmelska huvudstaden, tidigare Naamging, Ming-dynastins huvudstad, nu erövrad av Taaiping-styrkorna.

Taaiping-troende håller generellt kristna föreställningar, men med tillägget att Hung är Jesu broder, nedstigen till jorden för att förverkliga Guds rike. Förr i tiden, säger Hung, följde Kina den sanne gudens väg, men falska profeter och avgudadyrkare kom att leda in folket på fel väg, varav de demoniska manchurierna är kulmen. Hung har nu kommit för att styra riket tillbaka på den sanna vägen. Man har strikta lagar med total separation av kvinnor och män, och ett proto-kommunistiskt samhälle där land omfördelas, privat egendom förbjuds, och män och kvinnor ges samma rättigheter. (Den Himmelske konungen själv bor dock i Ming-dynastins gamla palats och omger sig med 88 fruar och konkubiner, plus kvinnliga tjänare i palatset.) Den kejserliga examen baserad på konfucius texter ersätts med en baserad på äldre kinesiska texter samt bibeln, och hålls för första gången även för kvinnor. Fotbindning förbjuds, flera av rörelsens militära ledare är kvinnor, och det finns hela militära enheter bestående av endast kvinnliga soldater. Familjer separeras, och inte ens gifta par tillåts leva tillsammans eller ha sexuella relationer. Barn tas ifrån sina föräldrar och adopteras av militära ledare. Dödsstraff införs för opium, hasardspel, tobak, alkohol, polygami and koncubinage (utom för den Himmelske kejsaren, naturligtvis), slaveri and prostitution.

De rebeller som följer Hung klipper av sig sin hårpiska och ger sig ut i strid mot manchurierna, ett uppror som hittills har mestadels skonat Gwongdung-provinsen, men resulterat i enorma stridigheter och massvält i andra delar av landet, med tiotals miljoner döda i vad som utvecklas till världshistoriens blodigaste inbördeskrig. I Kanton är guvernören livrädd och söker med ljus och lykta efter Taaiping-troende, och hakkafolket är misstänkt. I staden går man hyfsat säker, men våldsamheter mellan kantoneser och hakka har rapporterats från landsbygden runtom i provinsen.

Detaljer:

- *Flickan och hennes treårige make*, en av många ”bergssånger” som många av folket kan sjunga, om en flicka som tvingas gifta sig med ett barn och ta hand om sin lille make.
- Några fraser på Hakka: *zhuk ngi ho yun* (lycka till), *fon ngiang* (välkommen), *di jak namzai woi wan* (denne herre betalar för allt), *ngai oi ngi* (jag älskar dig), *ceu!* (Stick!), *kao* (knulla/helvete), *jiak baan* (är skit), *diao nia ma* (knulla din mamma)
- Ett altare med tre koppar te, en symbol för Taaiping-troendes vördnad för Herren och hans son Hung Sau-chuen.

BOU-GAAP

Det kejserliga Kina har ett gammalt problem: Många människor och få administratörer. En ensam magistrat, den lägsta nivån av kejserlig administration, kan behöva hantera tiotusentals eller hundratusentals människor med en intäkt och en personalstyrka som är skrattretande låg. För att lyckas med detta konststycke finns två huvudsakliga metoder. Den ena är korruption, där magistraten kan samla in en hel del extrapengar och använda dem för att anlita inofficiella hjälpredor. Den andra är Bou-gaap-systemet.

保甲 Bou-gaap (*m: baojia*) är ett system för säkerhet och social kontroll och har som syfte att organisera lokalbefolkningen för att upprätthålla ordning och bekämpa kriminalitet. Tio hushåll grupperas ihop i en 牌 paai, som styrs av en 牌頭 paai-tau, en av de tio hushållens familjeöverhuvud. Tio paai blir en 甲 gaap som styrs av en 甲頭 gaap-tau, ansvarig för hundra hushåll. 10 gaap blir en 保 bou som styrs av en 保長 bou-djeung, som alltså är ansvarig för tusen hushåll. Eller, så ser det åtminstone ut i teorin, och på landsbygden. I städer ser grupperna annorlunda ut, och en gaap kan innehålla både betydligt fler och betydligt färre än teorin, beroende på omständigheter och rimliga grupperingar, som inte alltid är helt enkelt i städer där folk tenderar att vara mer rörliga än på landsbygden.

Detta system, som alltså använder befolkningen själva och en gammal kinesisk princip där man sätter människor till att övervaka varandra, används för att hålla ordning, tillsätta vaktpatruller, rapportera oegentligheter och misstänkta främlingar, samt hjälpa till vid folkräkningar, som en sorts övervuxen och beväpnad bostadsrättsförening. Men varje paai (grupp om tio hushåll) ska inte bara hålla koll på sitt grannskap, de ska också hålla koll på varandra. Om någon i din paai begår ett brott och er paai inte bestraffar det, så kan samtliga hushåll bli bestraffade för brottet. På så sätt håller de olika hushållen koll på varandra, av egenintresse. Systemet har dock en ganska varierande effektivitet, och på många ställen är det ganska tandlöst och ineffektivt. Ledarna för varje nivå är obetalda ”hedersuppdrag”, och entusiasmen är ofta därefter. Men i teorin ska din paai-tau hålla koll på din familj, titta förbi och fråga om vilka som befinner sig i hushållet, vilka som varit ute på senare tid och var de befunnit sig. Han är ansvarig inför sin gaap-tau att hålla ordning på detta, och register över hushåll och deras medlemmar ska upprättas och hållas aktuella. Han är skyldig att rapportera stöld, kätteri, hasardspel (aktiviteten eller bara innehav), härbärgerande av flyktingar, våldtäkt eller bortrövande, korruption, försäljning eller tillverkning av reglerade varor såsom salt, salpeter eller svavel, hemliga sällskap, hemliga möten eller insamling av pengar, kontraband, eller närvaron av misstänkta eller mystiska personer. Detta innebär naturligtvis både arbete och kostnader, som han själv måste stå för, vilket är en starkt bidragande anledning till att ämbetet inte är så populärt.

En gaap-tau behöver organisera sina runt hundra hushåll för att bilda en vaktstyrka som samlas och patrullerar området regelbundet. Dessa små vaktgrupper kan sedan organiseras tillsammans av bou-djeung i större grupper när så behövs. Uppdraget som paai-tau, gaap-tau och bou-djeung växlar regelbundet och representanter väljs av gruppen, men kan avsättas av den högre nivån om man anses oduglig.

Kina har därmed två överlappande system för att upprätthålla lagen: magistraten och hans män, samt bou-gaap-systemet. Dessa överlappar till viss del, men tjänar lite olika syften. Bou-gaap-systemet sköter patrullering, övervakning och akuta ingripanden, medan magistraten arbetar mer genom att ta emot klagomål och döma brottslingar. Det är dock inte så enkelt som att bou-gaap är polisen och magistraten är domaren. När magistraten ska arrestera en person eller undersöka ett brott skickar han sina egna män, och använder dem även ibland för kontroll av uppror och folkmassor, och bou-gaap-systemet dömer i många av sina egna ärenden utan att blanda in magistraten, även om regelrätta brottslingar såklart bör lämnas över. Det är således två överlappande system, som ibland behöver interagera med varandra. Då magistratens styre i sig självt består av odokumenterade tjänstemän i ett informellt och ofta korrupt detaljstyre kan dessa möten bli komplicerade.

Systemet är redan ansträngt sedan lång tid, och har otroligt svårt att hänga med i folkförflyttningar, sociala oroligheter och lokal aktivism.

Detaljer:

- Någon går på nattpatrull med en papperslanterna för att vara lätt identifierbar.
- Någon i en paai ryktas ha samröre med hemliga sällskap, och en orolig paai-tau besöker familjeöverhuvudet för att reda ut det.
- En gaap-tao anser sig ha rätt att få betalt för sitt arbete, och driver in ”avgifter” från de undre nivåerna. Ingen vågar göra något då han är nära vän med magistraten.

諭弭盜之法莫良於保甲乃地方官憚其煩難視為具文奉行不實稽察不嚴

Edikt: För att förhindra röveri och banditverksamhet finns ingen metod bättre än bou-gaap. Men de lokala ämbetsmännen fruktar besväret, betraktar systemet som blott tomma formaliteter, genomför det inte ordentligt och utövar inte noggrann kontroll.

– Yungdjing-kejsaren, 1726

丙

UTBILDNING

Under den sentida Ching-dynsting är Kina ett strikt stratifierat och reglerat samhälle. För en stor del av de vanliga bönderna är organiserad utbildning inte en del av livet överhuvudtaget, och runt 70 % av Kinas befolkning var analfabeter fram till mitten av 1900-talet. Du växer upp på din bondgård, lär dig av dina föräldrar, tar över bondgården och arbetar tills du blir gammal och dina egna barn kan ta över efter dig. Allt detta utan att gå i någon form av organiserad skola. Överhuvudtaget är många endast delvis läskunniga. De flesta kan skriva sitt namn och känner igen vanliga tecken som används i butiksskyltar och i handeln. Handlaren kan läsa och skriva kvitton och enkla kontrakt, och prästen kan läsa och recitera religiösa texter, men ofta får de problem med texter utanför sina specialområden.

En viss typ av generell utbildning existerar dock, och har spridit sig alltmer under den senaste tiden. Dessa är en sorts ”välgörenhetsskolor” (義學 yi-hok) som lär ut grundläggande läs- och skrivkunnighet till bönder ute på landsbygden och de fattigare arbetarna inne i städerna. Tre klassiska litterära verk används som läroböcker och har gjort det i många århundraden: Den trimetriska klassikern, där varje rad består av tre tecken, De hundra namnen, som lär ut tecknen för de hundra vanligaste familjenamnen i Kina, samt De tusen tecknens text, som lär ut tusen vanliga tecken och där vart och ett används exakt en gång i texten. Tillsammans kallas dessa tre böcker för 三百千 saam baak chin, ”tre hundra tusen”. Dessa texter är samtidigt fulla av konfucianska värderingar om bättrandet av individen och hur den perfekte gentlemannen beter sig. Även vissa tempel håller lite utbildning för lokala ungdomar, och vissa klaner eller släktled med många medlemmar i staden kan ordna utbildning för sina medlemmar i klantemplet.

Förutom dessa skolor hålls även regelbundet offentliga moraliska seminarier av lärda ämbetsmän, i form av högläsning och förklaring av det ”Heliga dekretet”, en text skriven av Yungdjing-kejsaren 1724, som är en utveckling och förklaring av Honghei-kejsarens 16 punkter, som skrevs 1670. Dessa seminarier är gratis och öppna för alla, men är inte så mycket utbildning som indoktrinering i konfuciansk moral och värderingar. Den välbärgade eliten har såklart råd att anlita privatlärare åt sina barn.

Den som inte har råd med skola alls och inte har möjlighet att gå i en välgörenhetsskola har en sista möjlighet att erhålla en grundläggande läs- och skrivkunnighet. Du kan få tag på en ordbok, en billig liten bok med listor på ord. Du behöver fortfarande se till att någon läskunnig läser upp orden för dig så att du vet vilket ord som betyder vad, men sedan kan du själv sitta och kopiera orden igen och igen och därmed erhålla en rudimentär läs- och skrivkunnighet. Många ordböcker är organiserade i rim, för att underlätta memorerandet.

Sedan finns det 書院 syu-yun (*m: shuyuan*), akademierna. Dessa institutioner, från början tänka som allmänna platser för lärande och intellektuell diskussion, har med tiden specialiserats till ett enda syfte: att förbereda studenter på att ta den kejserliga examen. Akademier kan ibland grundas av den lokala eliten, men oftast grundas och drivs de av distriktsmagistraten eller andra tjänstemän. Finansiering sker genom bidrag från välgörare (ämbetsmän, godsägare och – framför allt i Kanton – köpmän) och genom att akademin äger land som drar in hyra. En substantiell del av inkomsterna går till studenternas uppehälle, och hur mycket man erhåller som student beror på ens akademiska resultat.

Varje år vid nyår reser examinatorer ut från akademierna (av vilka det finns en handfull inom stadsmurarna) för att träffa kandidater som vill studera där, och endast de med mest talang väljs ut till att få bli studenter. De som inte lyckas få en plats får förlita sig till privatlärare eller välgörenhetsskolor. Men den som studerar väl och sedan lyckas passera den kejserliga examen har traditionellt mer eller mindre garanterat en plats i den statliga administrationen och därmed respekt och en god lön. På senare år har dock antalet examinerade växt utan att administrationen hängt med, vilket gör att det finns en hel del män som studerat hela sitt liv och klarat examen, bara för att sedan finna sig utan arbete. Och även den som lyckas få en post i administrationen har inte en lika god lön som förr, och ”tvingas” ofta ta emot mutor för att dryga ut kassan, speciellt som de utgifter han har i tjänsten kommer ur egen ficka.

Detaljer:

- En kalligrafilärare tittar kritiskt över axeln på en pojke, som om och om igen övar på det horisontella strecket. Avslutet är okej, om än spretigt, men nedsättningen av penseln är under all kritik.
- Konfucius sade: ”Skynda inte, och sukta inte efter små vinster. Den som skyndar kommer inte fram, och den som suktar efter små vinster utför inga stordåd.”
- Ett litet altare till Man-cheung, kulturens och litteraturens gud, hedrad av alla som arbetar med skrift och papper.

天地玄黃，宇宙洪荒。
日月盈昃，辰宿列張。

Himlen är mörk, jorden gul;
universum är vidsträckt och uråldrigt.

Solen och månen fylls och avtar;
stjärnorna och stjärnbilderna breder ut sig.

– Början av De tusen tecknens text

丙

ALKOHOL

Kina har en mångtusenårig historia av alkoholproduktion. Runt 30 till 50 procent av kineser, och ännu högre andelar i sydöstra delen av landet, har en genetisk disposition till att bli röda i ansiktet och drabbas av lättare illamående, huvudvärk och psykomotoriska svårigheter vid stort alkoholintag. Detta teoretiseras av vissa forskare ha att göra med den långa historien av alkoholkonsumtion i området, vilket lett till att folk som inte kan dricka så stora mängder har överlevt bättre och har mindre tendenser till alkoholism.

Alkohol i Kina görs på många olika baser, alla under det generella namnet 酒 djau, som ofta översätts till ”vin”, även om det generellt inte är gjort på vindruvor. Vanligare är vin gjort på ris, durra och olika sädesslag. Man klassificerar de vanligaste sorterna i 白酒 baakdjau (vitt vin) och 黃酒 wongdjau (gult vin), där det vita vinet, eller snarare spriten, är destillerat, medan gult vin är odestillerat. Eliten dricker generellt främst gult vin, då vitsprit anses alltför stark och rakt av giftig. Vanligt folk dricker gärna destillerat, och framför allt de fattiga gör vin av vad de kan få tag på, ofta sädesprodukter eller frukter. En annan, mindre vanlig, typ av alkoholhaltig dryck är 稠酒 chaudjau, en mjölkvit fermenterad dryck gjord på ris. Öl var vanligt i antikens Kina, men föll i popularitet och hade i princip försvunnit innan européer kom och återintroducerade det till landet. Under 1800-talet är det dock fortfarande främst begränsat till de utländska koncessionerna på Shameen i Kantons västra delar. Vin gjort på druvor introducerades av portugiserna och är även det relativt ovanligt utanför Shameen och kristna församlingar. Öl kallas på kantonesiska 啤酒 bedjau efter engelskans ”beer”, och druvvin kallas 葡萄酒 poutoudjau efter namnet på Portugal 葡萄牙 Poutounga.

Alkoholkonsumtion har tidvis varit kontroversiellt och under 1700-talet försökte kejsar 乾隆 Kin-lung förbjuda det i hela landet, ett förbud som han dock aldrig lyckades genomdriva, mycket i samma stil som de senare försöken att förbjuda opium. Alkohol har en lång historia i den antiauktoritära filosofin inom taoismen. Medan den alltid strikta konfucianismen ser illa på dryckenskap, och endast använder vin i begränsad mängd och i ceremoniella syften, hyllar taoismen mjukhet och att släppa kontrollen, och berusning av alkohol kan inducera båda dessa effekter. Historien berättar om De sju visa i bambulunden och De åtta vindrickande odödliga, taoistiska intellektuella legender som hyllade vindrickandet och berusningen, och många dikter har skrivits som hyllningar till vinet. 莊子 Djong-dji, en taoistisk filosof, skrev att om en berusad man faller av en kärra, så skadar han sig mindre än en nykter. Hans ben är lika hårda, men han är mjuk i sina rörelser och hans ande är utan rädsla. Det här går i linje med taoismens hyllande av mjukheten som övervinner hårdheten. En hel stil av kung fu, kallad den berusade näven, hämtar sin inspiration från en berusad mans mjuka och oberäkneliga rörelsemönster. Dess mest berömde utövare är tiggaren So Chan, en av Kantons tio tigrar, stadens främsta kamp-

konsthjältar, som lever i staden under 1800-talet och vars liv blir legender och kung fu-filmer i framtiden.

Det sociala drickandet, utöver filosofiska taoister och legendariska kampmästare, sker gärna i en 酒樓 djaulau, bokstavligt talat ett ”vinhus”, men det är det generella namnet på en restaurang som serverar mat. Det faktum att de döper platsen efter drycken och inte maten signalerar dock eventuellt en viss inklination mot glatt dryckeslag. Kantoneser har rykte om sig att dricka till maten snarare än till berusning, men berusning finns det fortfarande gott om även i söder.

Olika typer av dryckeslekar praktiseras också. En gammal och populär variant är att gissa fingrar. Två personer sträcker fram ett valfritt antal fingrar och ropar samtidigt ett nummer mellan två och tjugo. Om någon ropat ut summan av antalet fingrar så förlorar den andre och måste dricka. Ofta har varje siffra en associerad liten fras, som ”TVÅ vänliga bröder”, ”TRE glimmande stjärnor”, och så vidare. Om ingen gissat rätt fortsätter man. Mer raffinerade dryckesgäster har istället gärna poesitävlingar, där man måste komma på en poetisk fortsättning på den andres vers. En annan lek med litterära förlagor, då den förekommer i den klassiska romanen *Drömmar om röda gemak*, går ut på att en blomvas skickas runt bordet medan någon slår på en trumma eller i en gonggong och när trummandet slutar måste den som håller i vasen dricka, och eventuellt göra ett litet uppträdande.

Detaljer:

- En man tar sin hustru till magistratens rättssal för att hon dricker för mycket.
- 九江雙蒸酒 Gaugong seungdjing djau, *Gaugongs dubbeldestillerade vin*, en stark och smakrik vitsprit från Gaugong, inte långt från Kanton.
- En viktig affärsuppgörelse föregås av dryckeslag. Man kan inte göra affärer med någon man inte känner, och människans sanna natur kommer fram i ruset!

王維《送元二使安西》

渭城朝雨浥輕塵，
客舍青青柳色新。
勸君更盡一杯酒，
西出陽關無故人。

Staden Wais morgonregn väter det lätta dammet.
Härberget, grönt av nyutsprungna pilträd.
Drick en till kopp vin, min herre!
Väster om Yeungpasset finner ni inga vänner.

Avsked av Yuen-yi, sändebud till Onsai,
av Wong Wai

丙

SLAVERI

När manchuriern Nurhaci kullkastade Ming-regimen och grundade Ching-dynastin som dess förste kejsare 太祖 Taai-djou ägde erövrarna redan runt två miljoner kinesiska slavar. Slaveri var en del av många östasiatiska samhällen, inklusive både det manchuriska och det kinesiska, även om deras system såg något olika ut. Kina är under 1800-talet fortfarande en av världens största marknader för att köpa och sälja människor, och i de södra delarna av landet finns platser där närapå varenda bondehushåll är direkt eller indirekt involverat i människohandel.

En egenskap som skiljer kinesisk människohandel från europeisk är dock fokuset på barn, och den överväldigande majoriteten av människor som köps och säljs är under tio år gamla, och väldigt många spädbarn. Det händer att äldre människor på grund av skuldsättning hamnar under ett slavkontrakt tills dess att skulderna är betalda, men det är nästan bara barn man köper på permanent basis, med undantaget för vuxna kvinnor som köps och säljs som konkubiner av rika män som söker variation.

När man köper eller säljer ett barn skrivs det generellt ett kontrakt som stipulerar i detalj köparens rättigheter och skyldigheter. Den familj som säljer sin dotter till att arbeta som tjänarinna i ett rikare hushåll skriver till exempel oftast in i kontraktet att köparen är ansvarig för att hitta en make åt henne när hon blir giftasvuxen. En slav som gifter sig friges generellt från sin status som slav, och det är ett ganska vanligt arrangemang att på det här viset sälja en dotter som får arbeta som tjänarinna medan hon är ung, för att sedan giftas bort till en man som kommer att ta hand om henne. På detta sätt slipper familjen kostnaden att uppfostra henne, och erhåller en summa pengar, medan köparen får en tjänarinna under ett tiotal år, som inte erhåller någon lön. Denna sorts slavtjänarinna kallas i folkmun 妹仔 mui-djai, ungefär ”ungflicka”. Tyvärr finns inte alltid sådana kontrakt, och även när de finns så efterlevs de inte alltid, och det är inte helt ovanligt att muidjai säljs vidare som prostituerade.

Att sälja sina barn kan vara resultatet av extrem fattigdom, och av den anledningen är utstötta minoriteter som hakka eller båtfolket överrepresenterade bland försäljarna. När svåra år och missväxt drar över landet och familjen svälter innebär försäljningen av ett barn både en livräddande inkomst och en minskning av antalet munnar att mätta. Men bruket är såpass utbrett och okontroversiellt att det sker rutinmässigt och ofta utan större samvetskval, speciellt när det handlar om spädbarn. En familj som får en flicka men som hoppades på en pojke, som oroar sig för att de inte kommer att kunna hitta en make till henne, eller som helt enkelt inte vill ha fler barn, kan sälja barnet som en enkel lösning, och inte bara överklassen utan familjer i alla utom de lägsta klasserna kan använda sig av köpta barn för att skaffa sig tjänare, lärlingar, arbetskraft (inklusive i bordeller), arvtagare, hustrur eller sexualpartner. Ett familjeöverhuvud har den legala rätten att sälja sina barn, sin hustru, sin konkubin

eller sina slavar, och en känslokall mästare som blir vred på sin hustru eller konkubin kan helt lagligt sälja henne som prostituerad.

Ching-regimen har dock under sin tid vid makten försökt att minska slaveriet i riket, och har frigivit sina egna slavar. Försäljningen av barn är nominellt förbjudet, men det finns ett antal undantag i lagen som utnyttjas flitigt, som att familjen riskerar att svälta eller att försäljningen görs av välgörande anledningar. Dessa undantag är lätta att argumentera och de flesta magistrater tenderar att acceptera dem, speciellt som de själva är en del av systemet och ofta äger flertalet slavar.

Manliga barn köps av två huvudsakliga anledningar: som arvtagare eller som tjänare. Den som köps som arvtagare till en familj som inte producerat någon manlig avkomma har tur. Han kommer att behandlas som en legitim son och ta över släktnamnet, i enlighet med vad som står i kontraktet. Den som köps som tjänare är däremot en ägodel, och behandlas som sådan i resten av sitt liv. Skulle hans mästare dö ärvs han av dennes son, och skulle han själv få barn ärver de hans status som slav. Hans möjligheter att röra sig fritt kan också vara strikt begränsade, framför allt för att hålla honom borta från familjens kvinnor. Medan det är vanligt att gifta bort en mui-djai till en man när hon når giftasvuxen ålder och därmed frige henne, är det olagligt att gifta sin manliga slav med dottern till en fri man, och både slaven och ägaren kan straffas för en sådan handling.

Kvinnliga barn tenderar inte att ha den typen av typskillnad, utan köps som egendom och vad mästaren väljer att göra med henne får framtiden avgöra. Hon kan köpas som en dotter när hon är barn, nyttjas som slav när hon är ung, och sedan ges till någon av familjens söner som hustru eller konkubin.

Detaljer:

- En slav som fött en dotter försöker ge bort henne till en annan familj, för att hon inte ska växa upp med samma mästare som slaven själv.
- En ung man vill gifta sig med familjens slav. Hans moder är emot det, och säger att han kan ta henne som konkubin, men att han bör skaffa sig en bättre kvinna som hustru.
- En gammal och välutbildad man erbjuder sig som slav för att arbeta av sin sons skulder till en rik familj.

《荀子》

故制禮義以分之，使有貧富貴賤之等，足以相兼臨者，是養天下之本也。

Därför skapade de gamla kungarna ritual och rättfärdighet för att skapa åtskillnad, så att det skulle finnas grader av fattig och rik, ädel och låg, tillräckligt för att människor skulle kunna stå över och under varandra. Detta är grunden för att försörja världen.

– Seun-dji,
konfuciansk filosof

丙

HOMOSEXUALITET

Under större delen av Kinas historia har bi- och homosexualitet inte varit något särdeles anmärkningsvärt – åtminstone inte manlig sådan. Då de texter vi har nämner kvinnor överhuvudtaget betydligt mindre än män är det svårt att dra några definitiva slutsatser om kvinnlig homosexualitet, men inget tyder på att det skulle ha varit mer anmärkningsvärt. Listan på kejsare som haft dokumenterade homosexuella förhållanden är lång, även om de i de allra flesta fall även haft heterosexuella sådana, vilket inte är underligt, då trycket på att producera en arvtagare är stort för alla i den kinesiska traditionen, och än större för en kejsare. I en mycket berömd scen kapar kejsar Oi av Hon-dynastin sin ärm för att inte väcka sin älskare, som somnat på den, en akt som hyllats och refererats i många skrifter sedan dess, och homosexualitet kallas ibland poetiskt för ”den skurna ärmens romans”.

De homosexuella relationer som dokumenterats är ofta hierarkiska, likt de grekiska, där en äldre eller åtminstone mäktigare man tar en ung vacker man som sin älskare eller till och med slav. Konfucius nämner inte homosexualitet, men hierarkin och statusförhållandet inherent i alla relationer gör sig påmint även här. Ett fåtal dokumenterade fall av mer jämlika förhållanden existerar dock, till exempel mellan två av ”bambudungens sju vise”, en berömd grupp poeter och filosofer på 300-talet, men det är eventuellt noterbart att denna grupp var mystiker och motståndare mot etablissemanget, och ville bryta mot intrigerna och statuslekarna vid hovet.

Fukkien-provinsen, Gwongdungs granne i nordöst, var länge känd för sin homosexuella kultur, och arrangerade till och med äktenskap mellan män. I ett tempel där dyrkas ”harguden” 兔神 Tou-san (*m: tushen*) som vakar över homosexuella älskare. Legenden säger att han var en soldat som smygtittat på en officer han älskade och blev dömd till döden för detta, men att han sedan blev till gud över manliga älskare. Under sentida Ching-dynastin är ”hare” en vanlig slangterm för en manlig homosexuell (och guden har fått sitt namn efter detta, snarare än tvärtom). Hargudens anhängare refererar till honom tom 大爺 Daai-ye, ”Stor-mäster”. När europeiska missionärer börjar anlända till Kina skriver de upprört om de ”perversioner” de ser.

Men med tiden, eventuellt under inflytande av europeisk och arabisk kultur, börjar homosexualitet att ses på med mindre välvilliga ögon. Under Ming-regimen börjar antisodomi-lagar att komma, och under Ching-regimen är homosexualitet explicit förbjuden, och straffas med en månads fängelse och 100 slag med käppen (vilket dock räknas som ett relativt milt straff). I praktiken är det dock få fall som går till rättegång, och homosexualitet är generellt tolererat, även om många rynkar på näsan åt det. Det är framför allt i fall av våldtäkt, sex med minderåriga eller när den ena parten utnyttjar en maktställning över den andra som man ser straff, men då är det inte homosexualiteten själv som bestraffas. Samma sak med sex mellan buddhistmunkar, som är förbjudna att ha

sex överhuvudtaget, vare sig det är med män eller med kvinnor. Sex utom äktenskap är dock generellt straffbart, och speciellt när en ung mans far är emot det hela riskerar man straff. Homosexuella bordeller förekommer, ofta drivna av en barberare eller badhusföreståndare. De är dock illegala och verkar mer eller mindre i skymundan.

Transsexuella är betydligt värre ansedda; de anses ha kopplingar till häxkonst, och kan ofta straffas för detta. Konfucianismen har mindre problem med homosexualitet, då den framför allt är bekymrad över mäns tillgång till kvinnor för att säkra legitimiteten för manliga arvingar, men transsexualitet undergräver den socialt viktiga distinktionen mellan män och kvinnor, och anses därför som ett värre socialt problem.

Det som komplicerar saken är såklart också ovanstående press på att gifta sig och producera en arvinge. Mencius, den mest inflytelserike filosofen efter Konfucius, skrev att underlåtelsen att skaffa barn är den mest illojala akt man kan göra mot sina föräldrar. Exakt hur det såg ut under kejsartiden vet vi såklart inte, men en modern studie i Kina visade att 90 % av kinesiska homosexuella män gifter sig med en kvinna, ofta utan att nämna sin sexuella orientering. Man kan gissa att liknande tendenser existerar på 1800-talet.

Detaljer:

- Ett hemligt tempel till Tou-san, med en staty av två män som omfamnar varandra, där män offrar rökelse och ber om en partner, eller träffar någon i templet.
- En äldre man agerar täckmantel för två kvinnor som blir hans hustru och konkubin för att få vara tillsammans.
- En föreställning av kantonesisk opera, där män spelar alla roller, inklusive de kvinnliga, fungerar som tillflyktsort för homosexuella.

丙

TRADITIONELL KINESISK MEDICIN

Den medicin som praktiseras i Kina under 1880-talet är, med undantag för ett fåtal utländska läkare och kanske en eller annan kines som studerat under dem, så kallad ”traditionell kinesisk medicin”. Detta är en tradition av teorier och behandlingar som går tillbaka tusentals år i kinesisk historia och inbegriper ett komplicerat system som tar många år av studier att lära sig.

En av hörnstenarna inom läran är 氣 hei (*m: qi*), en sorts livskraft som genomsyrar alla levande varelser. Bokstavligt talat betyder det ”luft” och är intimt kopplat till andningen. Kroppen innehåller ett antal meridianer, genom vilka hei flödar, ungefär som blodomloppet. Sjukdomar kan ofta spåras till att detta flöde inte fungerar riktigt, och att hei samlar sig någonstans, vilket orsakar obalans. Meridianerna är kopplade till olika organ, som får näring av blodet och som koncentrerar och distribuerar hei i enighet med olika kroppsliga funktioner. Det finns därmed en njurmeridian, en lungmeridian, en levermeridian, och så vidare. Dessa meridianer går genom hela kroppen och är inte bara lokaliserade vid organet ifråga, så du kan till exempel finna hjärtmeridianen i ditt lillfinger och magmeridianen i ditt knä. Problem relaterade till funktionen hos olika organ kan därmed avhjälpas genom stimulans av olika punkter på dessa meridianer, där hei inte flödar korrekt. Olika sätt att manipulera dessa punkter är genom massage (akupressur), nålar (akupunktur) eller genom att bränna en viss växt för att värma upp punkten (moxa eller moxibustion).

Andra viktiga koncept inom läran inkluderar 陰 yam och 陽 yeung (*m: yinyang*), hämtade från taoismen, en av Kinas inhemska religioner. Yam (bokstavligt talat ”skugga”) är feminin, mjuk, mörk, våt och kall, medan yeung (bokstavligt talat ”solsken”) är maskulin, hård, ljus, torr och varm. Denna dualism är väldigt gammal inom kinesisk tanke, och även här kan obalans i kroppen slå till. Kroppen kan ha för mycket yam eller för mycket yeung, vilket kan uttala sig i kyla eller hetta, diarré eller torrhet, och så vidare. Detta behöver därmed kompenseras genom medicin eller genom mat, där vissa typer av mat kan kategoriseras som ”heta” och andra som ”kalla”.

En annan teoretisk modell som används använder de fem elementen, som ofta räknas upp som trä, eld, jord, metall och vatten, men som precis som yam och yeung har en stor mängd olika representationer. Lungorna är till exempel metall, medan hjärtat är eld, sälta är vatten medan sötma är jord. Och så vidare. Dessa element påverkar varandra i olika typer av cykler, genom att förstärka och försvaga varandra, vilket kan användas som behandlingsmetod.

För att diagnosticera en sjukdom finns olika trick. Naturligtvis kan man lyssna på patientens symptom, men det finns även andra sätt att erhålla en djupare förståelse för vad som gått fel. Ett sätt är att känna på patientens puls. Pulsen

tas på olika platser och olika djup, och dess styrka, rytm och volym undersöks. En skicklig doktor tros kunna diagnosticera patienten endast genom att känna på hens puls. En annan metod är att undersöka tungan, där dess form, färg, beläggning och så vidare kan berätta hur det står still med de olika organen.

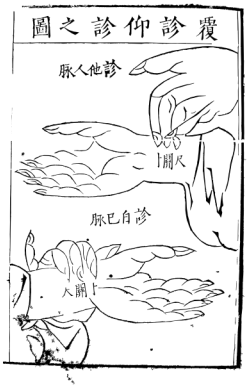
Behandlingar sker ofta genom olika sorters örter och torkade djurdelar. Läkaren skriver ihop ett recept på vad som behövs, som patienten tar till något av stadens apotek, där apotekaren lägger de olika örterna på ett papper som sedan viks ihop till ett paket och knyts ihop med ett litet snöre. Hemkommen tar patienten dessa ingredienser och maler och kokar ihop dem till ett (ofta illasmakande) te.

Exempel på medicinska ingredienser:

- **Ginseng** för att behandla trötthet och svaghet.
- **Astragalusrot** för att förbättra magens och lungornas funktion.
- **Noshörningshorn** mot feber och skakningar.
- **Aktenolit** (asbest) mot impotens.
- **Deiwong**-piller, en blandning av diverse örter, mot ryggsmärta, bentrötthet, yrsel, diabetes, suddig syn, halsont och en hel rad andra åkommor.

Detaljer:

- En gammal änka försörjer sig på att skriva ut recept för grannskapet för diverse små krämpor. Hennes stamkunder kommer alltid tillbaka med samma besvär, och ibland kommer någon av stadens prostituerade för hjälp med en oönskad graviditet.
- Den som lider av för mycket hetta, vilket visar sig i saker som feber, hög puls, tandvärk och en mycket röd tunga, behöver konsumera ”kalla” födoämnen för att balansera sin hei, som till exempel bittergurka, gräsgelé (en hakka-specialitet, mörkbrun och bittersöt gelé) eller gips utblandat i vatten.
- 本草綱目 Bun-chou mong-muk, *Den stora farmakopén*, utgiven år 1578 i 52 volymer, anses vara det mest kompletta och ingående medicinska verk som skrivits om traditionell kinesisk medicin.

丙

SEX OCH PROSTITUTION

Sexuell aktivitet är i princip endast tillåtet inom äktenskapet enligt lag, men ”äktenskap” definieras här väldigt brett, och inkluderar såväl konkubiner som slavflickor. Att bedriva hor (utomäktenskapligt sex) är straffbart med 80 till 100 slag med den kraftiga bambukäppen, beroende på omständigheterna. Om kvinnan samtyckt straffas båda, men vid våldtäkt straffas endast mannen. Dock ställs ganska höga krav och en kvinna kan straffas om hon inte anses ha gjort tillräckligt motstånd. Sex med ett barn under 12 år klassas också som våldtäkt, vilket straffas med ”strypning, med möjlighet till justering”, medan försök till våldtäkt straffas med spöstraff medelst kraftig bambu och bannlysning. Notera att detta alltså även straffar ett ungt par som flyr för att deras familjer inte tillåter dem att gifta sig. Notera även att exakta straff i praktiken bara är riktlinjer för magistrater som förväntas utöva personlig diskretion från fall till fall, speciellt när det explicit finns ”möjlighet till justering”. Det är också generellt så att man endast blir straffad om man ertappas under själva akten.

Homosexuellt sex är även detta nominellt förbjudet, åtminstone mellan män, men detta är generellt inte något som efterlevs, och homosexuella par kan i vissa fall mötas av missnöje, men får ofta vara ifred. En ung mans fader kan dock bli mycket upprörd och dra sin sons älskare inför rätta, eller värre, om han får reda på hur det förhåller sig. Inte alla har dock negativa uppfattningar om homosexualitet, och i den kinesiska historien finns många hyllade exempel på (manliga) homosexuella älskare.

Trots att utomäktenskapligt sex, och därmed även prostitution, alltså är nominellt förbjudet, så blomstrar bordellverksamheten i Kanton. Inte nog med att den tolereras, den beskattas också, och inkomster från skatt på prostitution finansierar många offentliga projekt. Vid sidan av gatan utanför bordeller kan man se kvinnor sittandes på stolar eller filtar, småpratandes med varandra. De har inte nödvändigtvis utmanande och avslöjande kläder, men de sträcker alltid fram en fot framför sig, för att visa hur liten den är. En bunden fot, resultat av en process där foten hos flickebarn viks och missformas, är den mest erotiska kroppsdelen. Det sägs att fotbindning skapar extra veck i vaginan, och lukten av den nekros som kan ske när blodflödet stryps till delar av vävnaden anses av många män vara djupt erotisk.

Prostitution existerar över hela den sociala skalan.

- I botten hittar vi de stackars flickor som tvingas gå på gatan, och som straffas av sina ägare (de lägre klasserna av prostituerade är nästan uteslutande slavar) om de inte drar in tillräckligt med pengar. Även de prostituerade som kallas ”blommor”, som håller till i opiumhålor, tillhör de lägsta klasserna.

- Ovanför dessa hittar vi de regelrätta bordellerna, som kan hittas över hela staden. Det finns också ett antal flytande bordeller på floden, drivna av kvinnor från båtfolket. Som marginaliserad grupp är dessa kvinnor kraftigt överrepresenterade bland prostituerade.
- En till nivå ovanför finner vi ”cheung-saam” (長三 *m: changsan*), som är fullfjädrade underhållare. De är bildade, de kan sjunga och recitera poesi, och en kund betalar bara för att tillbringa tid med henne, men betalar extra om han vill stanna över natten. Dessa kvinnor har också möjligheten att välja sina kunder, och en man kan behöva lägga ut både tid och pengar för att vinna en cheung-saams gunst och få dela hennes säng.
- Den högsta nivån på skalan är kurtisanerna. Dessa är utvalda från ung ålder, tränade i litteratur, musik, poesi, måleri och etikett, allt för att vara ett förtjusande och intagande sällskap till en kultiverad man. Kurtisaner är närmast att likna med societetsdamer, och kan vara berömda och beundrade, och det är få förunnat att ha råd att tillbringa tid med dem. De erbjuder ofta inte sexuella tjänster till sina kunder, utan endast sitt sällskap, men målet är generellt att bli köpt av en rik man och tagen som hustru eller konkubin. Allt är dock inte glamour, för när ungdomen och skönheten passerat är det inte ovanligt att mannen tröttnar och skjuter henne ifrån sig.

Det finns inga fungerande preventivmedel i Kina under den här tiden, men en stor efterfrågan på abortinducerande örter, som dock sällan går att köpa offentligt i de stora apoteken i staden, vilket gör utomäktenskapligt sex utomordentligt riskabelt. Även sex inom äktenskapet behöver ta hänsyn till barnafödande, då en fattig familj inte har råd med för många barn; framförallt döttrar, som måste födas upp för att sedan ges bort till en annan familj i äktenskap. Undantaget till ovanstående är naturligtvis för bordeller, där kvinnlig avkomma är en framtida inkomstkälla. Spädbarnsmord är relativt vanligt, liksom försäljning av barn som slavar till rikare familjer. Eftersom trycket hos kvinnor för att föda manlig avkomma är stort är det inte ovanligt att ge bort eller döda en dotter efter födseln, om man inte har råd med en amma, eftersom amning försvårar en ny graviditet. Och den unga hustru som inte föder barn inom ett år efter bröllopet blir snart attackerad med fertilitetstalismaner, besök till tempel, diverse dekokter och eventuellt ett adopterat barn, då man tänker att det är bra för fertiliteten att vara omgiven av barn. På grund av undernäring och sjukdomar är dock begränsad fertilitet mycket vanligt i de lägre klasserna.

Gällande sjukdomar är den vanligaste sexuellt överförbara sjukdomen syfilis, som är spridd i hela Kina. Drabbade kvinnor är mycket socialt utsatta, män mycket mindre.

Detaljer:

- En ung man, förälskad i en prostituerad, försöker samla ihop pengar för att köpa henne fri.
- En gift kvinna som inte lyckats få barn, desperat och beredd att göra vad som helst för att inducera graviditet.
- Ett lätt, smärtfritt sår på könsorganet. Första tecknet på syfilis?

丙

TIGGARE OCH SPETÄLSKA

Fattiga och hemlösa finns i alla världens länder, och Kina är inget undantag. I det varma klimatet i söder är åtminstone risken att frysa ihjäl på vintern betydligt lägre än i norr, men de utblottades leverne är hårt och når ofta ett snöpligt slut.

Viss välgörenhet finns för stadens hemlösa, men den är tunn och ojämn. Magistraten har i uppgift att ordna med tak över huvudet för människor som förlorat sina hem till rövare och banditer, men finansieringen av detta saknas ofta. Vid större katastrofer kan rikare medlemmar av samhället, i Kanton framförallt de välbeställda köpmännen, förväntas finansiera bygget av någon sorts skydd för dessa människor. Religiösa organisationer hjälper till, framförallt buddhisttempel, som ser donationer till de fattiga som en meriterande handling, som förbättrar en människas karma. Därmed kan dessa tempel ibland organisera insamlingar av kläder eller liknande för att distribuera till de fattiga. Det är även kutym för rika klaner som äger mark att skänka en del av intäkterna från denna mark till de fattiga medlemmarna av klanen, något som görs en gång på hösten och en gång på våren. En hemlös stackare som tillhör en rik klan kan därmed erhålla ett visst mått av uppehälle från denna.

Det finns även fördelar för rika medborgare att göra en stor gest av att skänka pengar till de fattiga, att bjuda dem på en festmåltid eller liknande, både för att erhålla ära och utmärkelser från kejsaren (den som funnit att han inte kan stiga högre i graderna efter egen förmåga använder ibland detta som ett sätt att erhålla bättre poster eller hedersbetygelser), och för att genom en oskriven överenskommelse få de fattiga att inte störa honom eller hans verksamhet under en tid framöver. Andra vanliga sätt för de bättre bemedlade att visa sin goda vilja är genom att ställa ut en kruka kallt te under varma sommarmånader, eller ginsensoppa under kalla, eller att köpa och dela ut kläder, solfjädrar eller annat som de fattiga kan behöva. En något mer morbid typ av välgörenhet är att i ett tempel betala för si och så många kistor, som kan användas för att begrava de fattiga som annars hade ruttnat vid vägkanten.

I övrigt kan den hemlöse försöka försörja sig som tiggare, och söka sig till ett tiggargille. Dessa gillen är etablerade institutioner som tar ut en medlemsavgift och erbjuder kamratskap och ett visst mått av skydd. Inte sällan äger gillet ett enkelt hus där medlemmar får övernatta för en billig peng. Ledaren för gillet ansvarar för medlemmarna inför magistratens tjänstemän, och upprätthåller ett visst mått av disciplin bland dem. På större festligheter såsom nyår, bröllop eller liknande, kommer ofta en gillesledare till en familj och ber om almosor, varpå mat serveras till en handfull av tiggarna, beroende på familjens rikedom. Familjen erhåller en stämpel på en bit papper, som sedan sätts upp ovanför dörren, vilket signalerar andra gillesledare att de redan gjort sin plikt och fler tiggare göre sig icke besvär. Inte sällan kan sådana gillen samarbeta med eller till och med drivas av ägaren till ett företag som hyr ut bärstolar till festligheter. På det sättet vet tiggarna genast var firande kommer att ske och man därför kan söka almosor, och ägaren har möjligheten att använda några av de mer välbyggda av tiggarna som billiga bärare.

Den som är hemlös behöver hitta en plats att sova, och den plats där man löper minst risk att bli bortsjasad eller misshandlad är på torget framför ett tempel. I den västra delen av staden ligger ett torg som kantas av flera tempel, och som har fått smeknamnet ”Tiggartorget”. Den som passerar det på natten finner en massa av hundratals tiggare som under dagen vandrat runt på stadens gator och som nu tagit sig ”hem” för att tillbringa ännu en natt under bar himmel. Många av de utmärglade trashankarna är döende, och det är inte ovanligt att en tiggare eller annan fattiglapp som riskerar att dö någon annanstans skyndsamt forslas hit, eftersom det är de som bor i närheten som förväntas betala begravningen för en uteliggare som dör på gatan. I Kanton i allmänhet och på Tiggartorget i synnerhet, är en eller annan död kropp inte en ovanlig syn.

Tiggarna har många trick för att väcka människors sympatier. Vissa skär sig själva i ansiktet eller slår sig blodiga, andra bär på små tobakspipor av koppar och erbjuder förbipasserande ett bloss mot en almosa, ytterligare andra täcker sig själva med avföring eller på annat sätt försöker att se så eländiga som möjligt ut. Ju värre deras utseende, desto mer pengar kan de tjäna, inte bara av medkänsla, utan för att affärsinnehavare tvingas ge dem något för att ge sig av, när de ligger och jämrar sig utanför porten, stångar sitt huvud mot väggen eller till och med kommer in i affären. Med tanke på hur dåligt detta är för verksamheten är det ofta bäst att bara ge en slant för att få tiggaren att ge sig av.

Men vissa behöver inte ta till några trick för att verka ömkliga. Lepra, även känt som spetälska, är vanligt i Kanton, och de drabbade är ofta en fruktansvärd syn. Lepra är en bakteriesjukdom som smittas genom inanding av bakterier från en smittad individ. En bärare kan vara symptomfri i åratal, och även med symptom kan de vara mycket milda i vissa fall, och i andra dödliga. De flesta som smittas utvecklar inga symptom alls, men kan fortfarande smitta andra. Mycket lite av allt detta är naturligtvis känt av gemene man i Kanton i mitten av 1800-talet. Sjukdomen manifesterar sig genom olika förhårdnader, pigmentlösa fläckar och nervskador som kan ge upphov till förlamning och känselförlust. Speciellt det senare är farligt då man lätt kan drabbas av sår utan att veta om det, och dessa kan bli infekterade, vilket gör att variga sår inte är en ovanlig syn bland drabbade. Men för den som först börjar visa symptom kan dessa döljas under lång tid, om man är försiktig med att inte låta dem ses.

Ett par kilometer utanför Kanton finns en leprakoloni med runt 400-500 smittade, där de lever tillsammans, gifter sig och skaffar barn. Många lever ett relativt långt liv. De tigger almosor vid gravplatser, som alltid betalas. De tigger även vid floderna, och plundrar de lik som ibland flyter i Pärlfloden. Smittade får inte vistas i staden, men ibland, för vissa, utan förklaring, går symptomen i remission, och den leprasjuke kan ta sig in som vem som helst.

Detaljer:

- En tiggare ser mycket och kan agera som informant till många som vill veta vad som försiggår i staden, inklusive de hemliga sällskapen.
- En välboren man ser symptom på lepra och gör allt för att dölja dem för sin omgivning.
- Gillesmästaren i tiggargillet driver en utpressarverksamhet genom sina lojala undersåtar som kan driva vilket etablissemang som helst i konkurs.

GWONGSEUIS TIONDE ÅR

Notera: Det finns antagligen tillräckligt med bakgrunder i detta scenario för en omgång, men det går också utmärkt att använda bakgrunderna från det tidigare scenariot, Röda turbaner, förutom ”Hakka och Taaiping-upproret”, som inte är lika aktuellt längre.

丙 **Coolies och kinesisk emigration:** Kineser, och framför allt kantoneser, lever ett hårt liv som arbetskraft i Amerika, framför allt i Förenta staterna, där de drabbas av stark diskriminering, tills landet helt förbjuder dem från att komma in. Sidan 92.

丙 **Stadsgudens tempel:** Ett av Kantons stora tempel, fullt av rökelse, siare, och trogna dyrkare; en lukrativ verksamhet för köpmännen som driver det. Sidan 94.

丙 **Båtfolket:** Föraktad minoritet som, under hundratals år förbjudna att bosätta sig på land, har tagit sin tillflykt till livet på båtarna. Sidan 96.

丙 **Taoism och andebesvärjande:** Smatterband, mystiska symboler, andeutdrivning och fattiga ambulerande präster. Sidan 98.

丙 **Giftermål:** Naturligtvis den största händelsen i en kvinnas liv, när hon lämnar sitt familjehem och får en ny familj, i vissa fall en som hon aldrig träffat förut. För mannen är det såklart också en stor händelse. Åtminstone hans första hustru. Sidan 100.

丙 **Sino-franska kriget:** Kina och Frankrike strider om inflytande i Vietnam. Ska detta bli första gången Kina lyckas stå upp mot de europeiska imperialisterna? Sidan 102.

丙 **Spådom och ödet:** Den som inte tar sitt öde på allvar riskerar att få ett allvarligt öde. Och se till att konsultera en expert för att se om din son och flickan du vill gifta honom med har kompatibla födelsedagar. Sidan 104.

丙 **Kejserlig examen:** Vem som helst i hela kejsardömet har möjligheten att nå de högsta posterna, genom att passera den kejserliga examen. Förutsatt att han är en man, inte slav eller av fel etnicitet, och har råd att studera i årtionden. Sidan 106.

丙 **Naam-yam:** Det södra ljudet, de blindas livnäring, folklig musik för tehus och bordeller. Sidan 108.

丙

COOLIES OCH KINESISK EMIGRATION

Kinesiska män har länge varit en källa till arbetskraft i Sydostasien och i Amerika, framför allt i det drygt hundraåriga landet Amerikas förenta stater. Emigration från Kina är officiellt förbjudet utan tillstånd från den lokale magistraten, men i praktiken är det många som lämnar landet för att söka sin lycka utomlands, som arbetare eller som handlare. Fattigdom och överbefolkning i hemlandet skapar incitament att lämna, och berättelser om möjligheternas land i öst driver på. En stor våg av emigranter lämnade landet under klankrigen mellan kantoneser och hakkafolket på 1850- och 60-talet. Samtidigt har Kalifornien just annekterats av Förenta staterna efter en framgångsrik invasion av Mexico, och guldrushen har drivit upp behovet av arbetare, inte minst i järnvägsarbetet. San Fransisco har blivit ankomsthamn för stora mängder kinesiska grovarbetare, kallade ”coolies” av amerikanerna, efter ett ord på mandarin som betyder ”krävande arbete”. Men trots namnet på mandarin är det till större delen kantoneser som anländer, och kantonesiska blir snart lingua franca i Amerikas växande kinesiska stadsdelar, kallade ”chinatowns”. Men även runtom i Stilla havet, i Malaysia, i Sydamerika, på skepp i Sydkinesiska havet, gnetar kinesiska arbetare som en populär källa till billig arbetskraft för skeppare och hamnchefer.

Livet som coolie är inte lätt, och i Kina sprids berättelser om slavliknande förhållanden, eller rakt av slaveri, då vissa kinesiska emigranter lockas med löften om hederligt arbete för god lön för att sedan säljas som slavar i Kuba och Peru. Reformisten 鄭觀應 Djeng Gun-ying skriver med empati och humanism om fruktansvärda förhållanden och dessa essäer cirkulerar i landet, både bland eliten, som ser det som en skymf mot riket, och bland arbetare, där de bildar en sorts föregångare till socialistisk litteratur. Reportage om arbetsförhållanden publiceras i kejsardömets gryende tidningar. Samtidigt publiceras i kinesiskspråkiga tidningar ägda av utlänningar annonser för rekrytering av arbetskraft, med löften om guld i främmande land. Många är de som tror på löftena, men få är de som faktiskt lyckas uppnå någon rikedom. Och dessa reportage sprids inte bara i Kina, utan även i väst talas det om den förslavade kinesiske arbetaren, som ett inlägg i antislaveridebatten som pågår i Europa och Amerika, medan plantageägare försvarar sig och säger att kineserna frivilligt ingått dessa arbetskontrakt. Dessa debatter översätts sedan till kinesiska, och de utbildade kineser i Hongkong, Seunghoi och Kanton som utforskar det nya medielandskapet finner sig mitt i en globaliserad debatt.

När det gäller de kinesiska arbetarna i Kalifornien finner de sig snarare mitt i en främlingsfientlig och rasistisk omgivning. I Oktober 1871, efter att en kinesisk man skjutit en vit, samlas runt 500 vita och latinamerikanska män för att attackera Los Angeles kinesiska område. De plundrar hela området och lynchar nitton kinesiska invandrare. Åtta av dem döms för dråp, men blir senare

frigivna. 1877 i San Fransisco samlas arbetslösa vita arbetare för ett socialistmöte, konstaterar att det är kinesernas fel att de saknar arbete, och börjar attackera kinesiska invandrare, varav fyra dödas. Även i småstäder blir kinesiska invandrare utdrivna, lynchade eller får sina hem nedbrända.

1882 tar den amerikanska regeringen tag i problemet genom att förbjuda all invandring av kinesiska arbetare till Förenta staterna. Det är den första lag som begränsar invandring till landet baserat på etnicitet eller nationalitet. Handlare kan fortfarande få inträde, men kraven att bevisa sin status är hårda. Kvinnor nekas om de inte är gifta med en amerikan eller en invandrad handlare. Om en kvinna inte har bundna fötter, ett tecken på rikedom, är det mycket svårt för henne att komma in, då hon antas vara prostituerad. Den som lämnar landet för att besöka släkt och vänner hemma i Kina kommer inte att kunna komma tillbaka, och mängder av hoppfulla emigranter får vända om i hamnen och åka tillbaka till Kina – ett hårt slag för någon som spenderat sina sista pengar på passage över Stilla havet. Kanton ser plötsligt ett överflöd av invandring från människor som tvingats lämna Amerika och kommer hem igen. Dessa kan i sin tur få problem med den lokala makten, då de emigrerat utan tillåtelse, och vissa kanske till och med klippt av sig hårpiskan, obligatorisk frisyr för kineser under det manchuriska styret.

Detaljer:

- En mössa med en falsk hårpiska, för att dölja att man klippt av sig den när man emigrerade.
- Smugglare i den närbelägna franska kolonin Gwongdjauwaan säljer falska papper som intygar att man är barn till en amerikansk medborgare av kinesiskt ursprung.
- En journalist intervjuar återvändare från Amerika för ett reportage om deras situation.

THE ONLY ONE BARRED OUT.

ENLIGHTENED AMERICAN STATESMAN.—"We must draw the line *somewhere*, you know."

丙

STADSGUDENS TEMPEL

Stadsgudens tempel byggdes under Ming-dynastin och har länge varit Kantons största och viktigaste tempel. Varje större stad har sin egen stadsgud, som styr stadens andevärld likt magistraten styr den i den mänskliga världen. Varje gång en ny magistrat tillträder måste han rapportera till stadsguden för tjänstgöring, och magistrater och andra uppsatta tjänstemän för staden besöker templet för att be om regn under torrperioder, för att utföra ritualer såsom blidkandet av de dödas andar under gravsoparfestivalen, och liknande viktiga tillfällen när den mänskliga och den andliga världen behöver samarbeta. I templet förvaras även stadsgudens sigill, en kopparstämpel som behövs för att få gudens tillåtelse för handlingar som rör andevärlden. Den som transporterar lik in i eller ut ut staden, eller den som utför ritualer för att frälsa de dödas själar, behöver erhålla gudens stämpel på ett gult papper för att få hans välsignelse.

Templet drivs av köpmän, som hyr det i tre år i taget av staden. De betalar en rejäl summa för privilegiet, men templet är en god inkomstkälla. Den som vill ha en stämpel behöver betala för sig, och det är inte bara vid andehantering som detta sker; många är de som köper ett stämplat papper att bära med sig som en amulett mot onda andar och förbannelser. Templet fungerar även som rättssal för övernaturliga ärenden. Den som blivit förbannad kan komma till templet och lägga fram sin anklagelse, göra ett offer och hoppas få sin sak hörd, precis som man kan gå och klaga hos magistraten för världsliga rättsfall. Och på stadsgudens födelsedag, den tjugofjärde dagen i den fjärde månaden i den kinesiska kalendern, vill många komma och övernatta i templet, för att absorbera jordenergi. Under natten kommer stadsguden att avslöja det kommande årets fram- eller motgångar i den sovandes drömmar. Då är templet fullt av män och kvinnor med filt och kudde, till den grad att alla inte får plats i det enorma komplexet utan måste sova i dörröppningen eller utanför.

Förutom detta är templet en samlingsplats för kommers, både andlig och världslig. Lyckoamuletter, rituella föremål och rökelse för offer till guden säljs, och till och med mat och bruksföremål erbjuds av de som sätter upp sitt stånd i templet eller på gården utanför, och här finns också många historieberättare och underhållare som kan förtälja historier om gamla kungar och hjältar. Och templet är hem till enorma mängder spåmän och -kvinnor, som erbjuder tjänsten att spå din lycka, kallat ”kau chim”, för en billig peng. Den hugade får en mugg med träpinnar, stora som ätpinnar, som skakas under koncentration och fokus på frågan som ställs, tills en av pinnarna trillar ut. Om flera pinnar trillar ut måste ritualen göras om, eller så anses svaret oklart. Varje pinne bär ett nummer eller en symbol som motsvarar en poetisk text som konsulteras utifrån en orakelbok. Versen läses upp eller ges på en papperslapp, och tolkas i samband med frågan som ställts. Siaren betalas, och ofta tänds även rökelse till stadsguden som tack.

Både stadstjänstemän, den rika och bildade eliten, och vanliga kantoneser av alla sorter och klasser besöker templet, som därmed har en viktig plats i människors liv. Dit går man på högtider, dit går man för att be om lycka eller råd inför ett viktigt beslut, dit går man för att få hjälp med att välja ett lyckosamt datum för ett giftermål eller invigningen av en ny affärsverksamhet, eller för att få gudens hjälp med att hålla andar och dåliga energier borta.

Tempelkomplexet är stort och har många rum, men den huvudsakliga samlingspunkten är den stora tempelhallen där stora statyer av stadsguden och hans hustru sitter på sina troner. Det ekar mellan pelarna och luften är fylld av rökelse, som köps och sätts i sandtråg som offer. Det finns en annan sal, de tio konungarnas rättssal, där tio statyer visar tio konungar som dömer själen efter döden. Var och en har ansvaret för att döma olika synder, och salen visar exempel på de fruktansvärda straff som syndare drabbas av.

Hela templet är väl underhållet av de köpmän som driver det, och det finns ingen som helst motsättning mellan att driva ett tempel och att driva en affärsverksamhet. Pengar och andlighet är djupt sammankopplade, och rikedom är en av de viktigaste välsignelser som man ber om i templet och som en välvillig gud kan ge. Att välsignelser och amuletter kostar pengar är en självklarhet. Ett tempel är inte välgörenhet, det är en plats för utbyte av tjänster. Vill du köpa mat går du till marknaden, och vill du köpa välsignelser eller beskydd från andar så går du till templet.

Detaljer:

- På kejsarens födelsedag offrar magistraten rituella behållare fyllda med mat till stadsguden, samt bränner rökelse och knäböjer och bugar. Andra deltagare i ritualen har fastat och rakat sina huvuden. När andarna tagit del av matens essens äts resterna upp av deltagarna.
- En historieberättare agerar ut berättelsen om hur drottningen av Naamyut, det antika kinesiska riket som Kanton för tvåtusen år sedan varit en del av, ville underkasta det till kejsar Mou av Hon, och hur minister Leui Ga ledde ett uppror mot henne.
- Undermålig rökelse ger en rökelsepinne som brinner ojämnt och långsamt. Ett dåligt tecken?

丙

BÅTFOLKET

Båtfolket har många namn, men kallas i folkmun oftast 蜑家 tanka. Denna term anses dock idag nedsättande, och den föredragna termen på kantonesiska är 水上人 seui-seung jan, vilket bokstavligt betyder ”folket på vattnet”.

Båtfolket har alltid funnits vid Pärlfloden. Källor redan för tusen år sedan nämner dem, och även om deras ursprung är omtvistat är det nästan säkert så att de bott här längre än kineserna. Sannolikt drevs de ut i vattnet när etniska kineser invaderade och koloniserade området för tvåtusen år sedan. Antika kinesiska källor påstår att båtfolket härstammar från havsormar och att de kan överleva tre dagar i vatten utan att andas. Över tid har de anammat kantonesiska som språk, men talar med en dialekt som särskiljer dem från kantoneserna själva. Båtfolkets kvinnor binder inte sina fötter.

Båtfolket har alltid varit diskriminerat och utsatt. Under lång tid var de helt förbjudna från att bosätta sig på land, och var tvungna att leva hela sina liv i sina båtar. Sedan 1730 har de tillåtits att upprätta boningar i närheten av floden, och några byar har etablerats, men många vågar inte, och i vilket fall som helst är livet i båtarna numera deras tradition. De är förbjudna från att delta i den kejserliga examineringen, de får inte delta i officiella festligheter, och även om det inte är förbjudet i lag är det i praktiken förbjudet för dem att gifta sig med de landlevande, inklusive hakkafolket, som trots sina konflikter med kantoneserna förenar sig med dem i föraktet mot båtfolket.

Båtfolket lever främst av fiske, och säljer sin fångst på marknaden. Genom att leva hela sitt liv i båtar är de skickliga fiskare, och konkurrerar med de kinesiska fiskarna. En del använder den något ovanliga metoden att fiska med skarv, en sjöfågel. Genom att binda ett snöre runt fågelns hals låter man den fånga fisken, men hindrar den från att svälja den. En del arbetar med frakt eller smuggling, till exempel saltsmuggling (för att undvika saltskatten). En annan vanlig sysselsättning är prostitution, och det finns flertalet större båtar som fungerar som flytande bordeller. Båtfolket är också den grupp som har närmast samröre med utlänningarna. Kantoneserna ser generellt med ett visst förakt även på européerna som okultiverade barbarer, men båtfolket har inga problem med att ha att göra med dem, och är behjälpliga som guider och lotsar för att hjälpa dem att navigera i vattnen runt Kanton, samt säljer varor och tjänster till dem, inklusive prostitution, något som de kinesiska glädjeflickorna vägrar att göra.

Det är inte helt ovanligt att familjer tvingas sälja sina barn, och många slavar i kantonesiska hushåll är köpta från båtfolket på detta sätt. Det händer också att män köper kvinnor för att ha som konkubiner.

Båtfolket klär sig gärna i ljusa kläder, eller kläder i en sorts gummerat silke som är mycket slit- och vattentåligt. De känns ofta igen på sina stråhattar, med ett brätte med en nedvikt kant runtom.

De vanligaste familjenamnen för båtfolket i Kanton är 麥 Mak, 濮 Buk, 吳 Ng, 蘇 Sou och 何 Ho. Ett annat namn för båtfolket är ”De nio familjenamnen”, men ingen verkar vara överens om exakt vilka nio namn det skulle handla om. Faktum är att båtfolket är något unika bland människorna i södra Kina i det att de inte alls bryr sig om blodslinjer, klaner och förfäder, och deras familjeband sträcker sig endast till den omedelbart nära familjen.

I kontrast till kantonesernas nedsättande legender om havsormar berättar en del av båtfolket en annan legend om sitt ursprung. Den talar om en konkubin som under Sung-dynastin flydde från kejsarens harem och tog sin tillflykt i en by vid namn Djyu-gei i norra Gwongdung. Där gifte hon sig med en rik köpman. Kejsaren bad sina generaler att genomsöka hela landet, men de kunde inte hitta henne på många år. När köpmannens hustrus identitet till slut uppdagades genom ett förräderi av någon i byn valde generalerna att dölja sitt misslyckande genom att eliminera hela byn. För att undkomma sitt öde flydde innevånarna i byn söderut till Pärlflodens delta. Medan de fattiga familjerna bad om land från de lokala makthavarna föredrog de rika familjerna att stanna på sina båtar och leva av sina rikedomar. Men när deras pengar tagit slut var allt land upptaget, och de tvingades försörja sig genom fiske. Denna legend ger istället båtfolket ett romantiskt ursprung och ett förflutet som rika och högvälborna medborgare. Legenden är känd även bland kantoneser, och välkänd i Djyu-gei, men kantoneserna accepterar inte den sista delen om båtfolkets ursprung från de rika familjerna, utan endast om ett gemensamt ursprung av många kantoneser från de som flydde Djyu-gei.

Detaljer:

- Den distinkta lukten av torkad fisk som hänger på ställningar på båtarna, för att senare kunna säljas till köpare på land.
- Viss fisk som fångats anses helig, och offras till gudarna istället för att ätas.
- ”Saltvattensånger”, båtfolkets traditionella sånger, ibland poetiska, ibland romantiska, ibland ganska explicit sexuella, svävar ut över vattnet.

丙

TAOISM OCH ANDEBESVÄRJANDE

Taoismen är på många sätt Kinas folkligaste religion, och den är sammanfogad med den kinesiska folksjälen och beblandar sig gärna även med de andra stora religionerna konfucianismen och buddhismen. Taoismen har en filosofisk gren, som främst ser mot de grundande filosofiska skrifterna av 老子 Lou-dji (I väst känd som *Lao-tze*) och 孟子 Maang-dji (*Mencius*). Dessa talar om vikten av att vara flytande som vatten, att böja sig för att inte knäckas, att flöda med naturen och inte kämpa mot den. I politiken sägs att den gode härskaren styr med en så lätt hand att folket knappt märker av att de styrs, och läraren låter eleverna själva upptäcka sina sanningar. Den som vet, säger inte så mycket, och den som säger mycket, den vet oftast inget.

Men förutom denna filosofiska taoism, som främst intresserar intellektuella, så finns en folkligare taoism som är sammanvävd med myter och religiös praxis. Här finns ett prästerskap som utför renande ritualer, här finns tempel dedikerade till gudar och gudinnor, här finns folktro om spöken och demoner, och här finns geomantiker och astronomer och andebesvärjande.

Taoismen i Kina har beblandat sig med allehanda lokala och importerade folkreligiösa företeelser till den nivå att det är omöjligt att separera dem. Det är en världsbild är full av andar och gudar, där vardagen är genomsyrad av spöken och demoner. Av denna anledning används smatterband av smällare vid högtider och festligheter, för att skrämma bort onda andar, och den som tror sig vara förföljd av onda andar (antingen för att hen gjort något som kan ha upprört dem eller för att någon fiende förbannat hen) kan tillkalla en taoistpräst som utför en exorcism. Onda andar finns lite överallt och är ofta andar av människor vars ättlingar inte gjort de korrekta riterna, eller som dött ensamma, ihjälsvultna på gatan, eller kvinnor som tagit självmord, eller barn som dödats av sina föräldrar, och så vidare. Exorcismen kan se ut på många olika sätt beroende på prästens bakgrund, men innebär ofta tecknandet av magiska talismaner i form av komplexa mönster och tecken i rött bläck på gult papper, som kan bäras på kroppen, sättas upp vid dörren eller runtom i huset, eller brännas upp, varpå askan blandas med te eller vatten och konsumeras. Ibland ackompanjeras det med högtidliga rituella ord som åkallar gudar och odödliga för kraften att bannlysa de vådliga andar som besitter platsen, samt höga ljud, som slag på en gonggong (ofta gjort av assistenten) eller smatterband för att skrämma bort dem.

Talismanerna, kallade 符籙 fu-luk, är en av taoistprästernas viktigaste verktyg för allehanda syften, och de används för att driva ut andar, bringa lycka och välstånd, eller ge hälsa och bota sjukdomar. Symbolerna som skrivs liknar kinesiska tecken, men är omöjliga att tyda för andra än prästen själv, och det hemliga språket går i arv från mästare till lärjungar. De innehåller ofta begäran till

gudar och andar att försvinna eller att skydda eller hela bäraren av talismanen.

Dessa taoistpräster är inte nödvändigtvis lärda och respekterade gentlemän, utan kan vara fattiga och har ofta en begränsad läs- och skrivkunnighet. De kan tillräckligt för att kunna recitera sina heliga texter och skriva sina talismaner, men har kanske inte ett fullständigt bemästrande av skrivsystemet. Vissa av de finare och mer välutbildade skrattar lite åt dem, men många är de som rådfrågar dem och ber om deras tjänster. Kunskapen går från mästare till lärling eller far till son. De bor i enkla boningar med sina familjer, och när de går ut i tjänst klär de sig i röda eller gula klädnader, med en svart hatt, rustade med allehanda talismaner och föremål, och såklart gott om gult papper, penslar och bläck för tecknandet av talismaner.

Taoistpräster och även medium i tempel kan också anlitas för att utföra exorcism när någon är mentalt sjuk. Den som utför en sådan exorcism ställer sällan många frågor, då hen förväntas känna till svaren genom gudomlig inspiration. Den som utför ritualen kan mässa heliga texter och skriva talismaner, som hjälper till att skydda personen. I vissa fall vill man göra det motsatta till andeutdrivning, och medvetet besättas av en ande. Det kan vara för att erhålla speciella krafter, såsom osårbarhet eller förmågan att uttala profetior.

Notera att exakta ritualer och praktiker kan variera en hel del mellan olika taoistpräster och skolor, så en viss kreativitet av spelaren här är inte nödvändigtvis ett problem när det gäller historisk korrekthet.

Detaljer:

- Ett svärd av sandalträ, med en röd tofs, påminner onda andar om demonbetvingaren 鍾馗 Djung Kwais kraftfulla svärd, och kan användas för att driva ut andar, speciellt de som orsakar feber.
- En bronsspegel med ingjutna symboler av de åtta trigrammen från spådomsboken 易經 Yik ging (*I ching*) ska spegla negativa krafter bort från huset om den hängs över dörren. Om den hängs så att den pekar mot grannens hus så riktas de negativa krafterna om …
- En präst kallas in för att rena vattnet i en brunn. Han ritar några mystiska tecken på ett gult papper, bränner det och häller askan i brunnen tillsammans med socker och pomeloblad.

丙

GIFTERMÅL

Giftermålet är en stor och viktig ceremoni för hela familjen, och det är viktigt att det hela går rätt till. Det hela börjar med att hitta en partner för ens barn. När detta görs kan variera. Vissa planerar sitt barns giftermål redan när barnet är ungt, även om själva bröllopet inte kommer att ske förrän vid äldre ålder. Andra finner en partner när det börjar bli dags, någonstans i äldre tonåren. Sökandet efter en partner sker ofta genom en äktenskapsmäklare, ofta en äldre kvinna med mycket goda kontakter med många familjer, som kan para ihop familjer med liknande social status och med barn i lagom ålder. Detta är en viktig och prestigefylld roll, och hon kan ofta få bra betalt när det handlar om rika familjer. Hon behöver även konsultera en präst eller annan astrologikunnig för att undersöka huruvida de två är kompatibla med varandra baserat på deras födelsedatum, samt hitta ett lyckosamt datum för giftermålet.

Den formella förlovningen är ett viktigt datum, och pojkens familj beger sig till flickans familj och ger gåvor samt brudpriset, som tack för att denna familj har uppfostrat flickan, som kommer att flytta in hos pojkens familj. Brudpriset kan ofta vara ganska mycket pengar, och kan mycket väl vara föremål för förhandling mellan familjerna. Även flickans familj ger ett antal gåvor till pojkens. Gåvor ges också till äktenskapsmäklaren. Gåvor bör vara i jämnt antal, för att symbolisera tvåsamhet.

Om barnen förlovas som unga är det inte ovanligt att dottern redan vid förlovningen flyttar in hos sin nya familj, som uppfostrar henne tills det är dags att gifta sig. En speciell sorts giftermål är 入贅 yap-djeui *(m: ruzhui)*, i vilket en välbärgad familj utan manlig avkomma gifter bort en av sina döttrar till en fattig familjs son, men där mannen flyttar in i sin hustrus familj, snarare än tvärtom, och där barnen ärver sin mors familjenamn.

Kvällen innan bröllopet är fylld av ritualer. Speciellt viktig är hårkamningsceremonin. Först ska flickans ansikte ”öppnas”, vilket innebär att man medelst en tunn tråd snärjer och rycker bort hårstrån runt hennes ansikte, framför allt i pannan, där hårlinjen flyttas bakåt, vilket anses ge ett större och vackrare ansikte. Denna hårstil kan mycket väl behållas i resten av livet, som gift kvinna. Därefter ska håret kammas i väldoftande vatten och kammas av kvinnliga familjemedlemmar, medan de reciterar välsignelser:

- Första kamningen, tillsammans till slutet.
- Andra kamningen, hundra år av harmoni.
- Tredje kamningen, barn och barnbarn fyller huset.
- Fjärde kamningen, vitt hår och ömsesidig respekt.

På dagen för bröllopet kläs flickan i sitt hem i röda kläder broderade med drakar och fenix-fåglar och har en röd slöja framför ansiktet. Flickan gråter av sorg över att lämna sitt födelsehem. Detta är ett rituellt gråtande, med eller utan

äkta känsla, som är en viktig del av flertalet aspekter av kinesiskt liv, inklusive bröllop och såklart begravningar. Gråtandet kan kodifieras i gråtblandade sånger som sjungs under flera dagar innan bröllopet, vars innehåll kan inkludera farhågor om hur maken kommer att behandla bruden illa, böner om att hennes familj ska komma och besöka henne, och frågor om varför hon behandlas sämre än sina bröder. Dessa sånger sker generellt inför en publik av kvinnor i hennes familj, och kan vara en blandning av traditionella och improviserade verk. Ibland kan till och med andra kvinnor delta, som en kör.

Efter gråtandet leds hon till en bärstol, och en procession går från hennes hem till makens, som kan vara enkel eller överdådig, med musiker, fler bärstolar, gåvor och annat.

Brudgummens hus dekoreras i rött och med många 囍-tecken, vilket är tecknet för ”lycka”, 喜 hei, dubblerat. Där spelas musik och smälls smatterband för att skrämma iväg onda andar som annars kan ge upphov till olycka i äktenskapet. Under ceremonin bugar de båda tre gånger.

- Första bugningen för himmel och jord
- Andra bugningen för föräldrarna
- Tredje bugningen för varandra.

Därefter betygar paret sin respekt inför gudar, husguden, förfäder, vid de altare som finns i huset, och drar sig sedan tillbaka till bröllopskammaren, där de ska tillbringa resten av kvällen och natten tillsammans. Resten av gästerna är dock kvar, och en bröllopsbankett vankar.

Skilsmässa kan ske av olika anledningar, och mannen kan kräva skilsmässa till exempel om hustrun inte är trogen, om hon är svartsjuk (till exempel om hon motsätter sig att mannen tar en konkubin), om hon inte respekterar hans familj, om hon stjäl eller skvallrar för mycket, eller om hon inte lyckats ge honom manlig avkomma. En man som blir änkling kan gifta om sig, och det kan även en kvinna som blir änka. Detta anses dock något skamligt, och kvinnor som vägrar att gifta om sig eller till och med tar livet av sig när deras make dör hyllas av den konfucianska eliten.

Detaljer:

- Ett älskande par kan inte gifta sig, då de delar samma familjenamn. De är inte släkt, men i kinesisk lag definieras detta som incest.
- En äktenskapsmäklare besöker huset, för att höra sig för om giftasvuxna söner och döttrar. Hon noterar födelsedatum för att kunna analysera kompatibiliteten med kandidater.
- På bröllopsbanketten måste naturligtvis soppa på svalbon serveras! Brudgummens far, som ska betala för kalaset, ler nervöst.

丙

SINO-FRANSKA KRIGET

Under 1880-talet utkämpas en konflikt mellan Kina och Frankrike om kontrollen över norra Vietnam. Det vietnamesiska folket har stått under kulturellt och politiskt inflytande från Kina sedan tusentals år, och faktum är att det vietnamesiska ordet 越 ”viet” har samma ursprung som ordet 粵 ”yut”, som betecknar kantoneserna, och de uttalas likadant på kantonesiska. Vietnameserna var en gång i tiden ursprungsbefolkningen i södra Kina, som trängdes bort och fick flytta sig söderut när Kina expanderade för tusentals år sedan. Den kantonesiska kulturen kan på sätt och vis ses som en blandning av vietnamesisk och kinesisk kultur, även om de aldrig skulle säga så själva. Vietnameserna skriver sitt språk med kinesiska tecken, och det lärda skriftspråket, som används i administrationen, är klassisk kinesiska (som läses med vietnamesiskt uttal). Rent genetiskt är dock vietnamesiskan inte släkt med de kinesiska språken, men har under tvåtusen år av kinesiskt inflytande ansamlat en enorm mängd kinesiska termer i sitt ordförråd.

Frankrike började intressera sig för Vietnam under 1700-talet, men deras koloniala ambitioner sätter igång på allvar 1858, och 1862 erövrar de södra delen av landet och döper det till Basse-Cochinchine, med Saigon som administrativ huvudstad. Detta räcker dock inte, utan de börjar snart även titta lystet på norra Vietnam, och 1873 börjar de skicka trupper norrut. Den vietnamesiska regimen har till sin hjälp den Svarta flaggans armé, en kinesisk styrka som tagit del av Taaiping-upproret mot Ching-regimen och när detta misslyckats flytt söderut till norra Vietnam. Där har de tagits emot av landet och lever i en sorts beskyddar-symbios, där de tar ut höga tullar från handelstrafiken mellan Kina och Vietnam, samtidigt som de ser till att hålla området fritt från andra banditer. De består av kineser med brokig bakgrund, men mycket folk från Gwongdung och Gwongsai, däribland många med hakka-bakgrund.

När Frankrike börjar ge sig på norra Vietnam tar landet därmed hjälp av Svarta flaggan, som utkämpar ett antal strider mot fransoserna, ibland framgångsrikt, ibland med förluster. Till slut, 1882, meddelar Kina att man inte tänker tillåta fransk kontroll över norra Vietnam, och skickar in egna trupper för att tillsammans med de vietnamesiska soldaterna och Svarta flaggan kämpa mot fransosernas attacker. Under 1883 pågår förhandlingar mellan Kina och Frankrike, men de avbryts av Ching-regimen i tron att Frankrike inte vill riskera krig med Kina, vilket visar sig vara felaktigt. Under hösten 1883 är spänningarna höga mellan kineser och européer i Kina, och i Kanton går det så långt att utländska egendomar på Shameen-ön attackeras av arga kantoneser, och flera europeiska länder skickar kanonbåtar för att skydda sina tillgångar.

Därifrån bryter fullskaligt krig ut, och 1884, när detta scenario utspelar sig, är konflikten i sin begynnelse. Ingen vet riktigt hur det kommer att sluta. Är Kina äntligen tillräckligt starkt för att kunna motstå en europeisk nation, eller kommer hon återigen att tvingas till förödmjukande nederlag? Den svarta flaggans

armé har haft några imponerande framgångar, men i slutet av 1883 kämpar de tillsammans med vietnamesiska och kinesiska armén för att försvara Sơn Tây, och det är Svarta flaggan som tar de största förlusterna.

Stämningen i Kanton är blandad. Vissa rycker på axlarna och menar att det som sker i Vietnam inte bekymrar kantoneserna, så länge fransoserna inte kommer hit. Men hos andra väcks återigen minnen från Opiumkriget och de västerländska imperialisterna. Utlänningar som rör sig i staden, utanför deras eget område i Shameen, börjar känna sig osäkra, och stämningen är tryckt. Om nu européer och amerikaner är Kinas vänner, som de påstår, och gör sig feta på handeln med Kina, varför stoppar de inte Frankrikes anfall? De är gäster i vårt hus, och nu kommer rövare och bryter sig in, och de gör ingenting? Det ryktas om att Kina kanske kommer att stänga all trafik på Pärlfloden, vilket skulle gå emot fredsfördraget i Tin-djeun, och därmed riskera ett krig mot fler makter, såsom Förenta staterna, som är lovade fri passage och handel. Det går andra rykten om att Frankrike planerar en attack mot Kanton.

30 Augusti 1884 (den tionde dagen i den sjunde månaden) kommer dock en proklamation från provinsguvernören som utlovar monetär belöning för att döda franska officerare, soldater och sjömän. Detta utlöser en våg av våldsamheter, inte bara mot franska soldater, eller ens bara mot fransmän, utan mot kristna och kyrkor i provinsen generellt, inklusive kinesiska kristna. (Det här kan naturligtvis användas som en händelse under spel, även om detta scenario inte har några högläsningstexter.)

Detaljer:

- En utsänd försöker rekrytera frivilliga till att ansluta sig till Svarta flaggans armé. För fattiga och utslagna är det lockande.
- En kristen släkting knackar på, livrädd för att hon sett misstänkta män utanför hennes hus, och hon vågar inte gå hem. Hennes familj är kvar därinne.
- En vietnamesisk lärd man besöker Kanton för att köpa böcker. Han kan läsa och skriva klassisk kinesiska mycket väl, men talar inte ett ord kantonesiska eller mandarin.

Den svarta flaggan

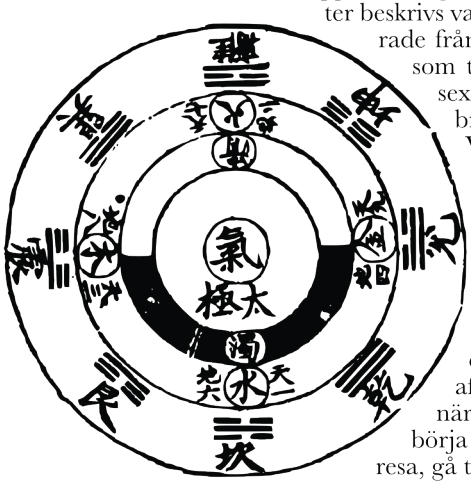
丙

SPÅDOM OCH ÖDET

Astrologi, geomanti, spådomar och lyckosamma datum – kineser av alla samhällsklasser lever i ett metafysiskt system där himlen och ödet spelar en avgörande roll. Den som ska ge sig in i affärer söker spå sitt företags framgång, den som letar efter en maka till sin son behöver veta om deras födelsedagar är en bra kombination, den som planerar ett bröllop eller begravning behöver välja ett lyckosamt datum, och den som köper ett hus behöver veta hur jordenergierna flödar i området. Och alla, alla behöver veta sitt eget öde. Detta är en förutsättning för ett liv välsignat av himlen, som ger lycka och välstånd till den som vet att navigera de järtecken och symboler som döljer sig bakom de världsliga tingen.

Den kinesiska bilden av ödet är inte något fastslaget och orubbligt, utan något man behöver förhålla sig till. Ett dåligt öde kan hanteras och vändas, men den som inte vet om det riskerar att råka illa ut. Därför finns en myriad olika regler och förhållningssätt att följa, och när det är viktigt konsulterar man ett proffs. Det finns många olika metoder, och olika siare har sina egna. Vissa spår genom att läsa ditt öde i ditt ansikte, din handflata eller dina knogar. Andra analyserar ditt födelsedatum, andra drar lotter eller singlar slantar, ytterligare andra tolkar dina drömmar. Sedan finns det de som kanaliserar dina förfäder eller andra andar, ofta genom att skriva en text under påverkan av anden.

Många av dessa metoder har sin grund, eller påstår sig ha det, i 易經 ”Yik ging”, den uråldriga ”förändringarnas bok”, känd i väst som ”I ching”. Den innehåller åtta olika symboler av tre horisontella streck, som kan vara hela eller brutna. Dessa kombineras två och två för sextiofyra kombinationer totalt. Var och en av dessa har en vers kopplad till sig som beskriver dess betydelse. Därefter beskrivs var och en av de sex linjerna numrerade från botten och upp, med siffran nio som tecken på en heldragen linje, och sex för en bruten. Så 64 innebär en bruten linje på plats fyra underifrån. Var och en av dessa beskrivs i sin tur. Sedan tillkommer diverse kommentarer från olika författare genom årtusendena. Tolkningen kan naturligtvis vara vid, men verserna är ibland väldigt raka på sak, och kan säga saker som ”Det är inte lyckosamt att korsa vatten” eller ”Det är lyckosamt för att göra affärer”. Det är vanligt att fråga sig när det är en lyckosam tid för att påbörja studier, gräva en brunn, göra en resa, gå till doktorn, och så vidare.

En av de populäraste metoderna att analysera ödet är att ställa upp födelsedagen i enighet med det traditionella systemet av himmelsstammar och jordgrenar för året, månaden, dagen och timmen, och sedan gruppera dessa åtta tecken i fyra kolumner, som ska berätta om din relation till förfäder, föräldrar, make/maka och söner. Detta korreleras med 陰 yam och 陽 yeung (*yin* och *yang*) och de fem elementen, och en kraft som kan vara kreativ eller destruktiv. Alla, från kejsare till slav, vet att fästa vikt vid födelsedatumet, speciellt när det gäller giftermål.

Till detta kommer omen och järtecken, som också de anses viktiga. Ett dåligt omen kan båda problem, och det är inte orimligt att en affärsuppgörelse går i stöpet för att en olycksam fågel sjöng vid fel tillfälle eller att vaxet från ett ljus bildar en form som påminner om något oroväckande.

En annan viktig aspekt är utseende, där olika ansiktstyper (och även andra saker som röst, händer, till och med urin eller kroppsbehåring) associeras med olika egenskaper. Den som har rätt sorts ansikte – enligt de olika handböcker som florerar och som studeras flitigt – kan erbjudas ett arbete eller en gemål nästan helt utan egen ansträngning, vilket naturligtvis bara visar hur effektiv metoden är, för många med den typen av ansikte blir ju framgångsrika!

Och självklart har vi geomantiken, den berömda fung seui (*m: feng shui*), som analyserar landskap, byggnader och interiörer för att finna positiva platser som har en god balans mellan yam och yeung. Geomantikerns instrument, en komplex skiva med en myriad olika symboler, används för avancerade uträkningar för att lista ut den bästa placeringen av en byggnad, en grav, eller till och med en hel stad.

Andeskrift är en av de mer spektakulära och mest populära spådomsformerna. Den innebär ofta komplexa ritualer, bugningar och rökelseoffer, för att den besatte ska komma i trans och, ofta i våldsam frenesi, skriva ned ett antal tecken på papper, som svar på en fråga som ofta överlämnas på papper även den, och som läses upp och tolkas efteråt, antingen av mediet själv eller av någon annan. Fenomenet har blivit så populärt att andeskrift-klubbar har börjat dyka upp, där entusiaster kan lära sig och utöva aktiviteten själva.

Många siare är fattiga stackare som tillbringar sina dagar i templen där de försöker locka kunder i konkurrens med dussintalet andra (eller, i det stora Stadsgudens tempel, hundratals andra). Andra som har ett gott rykte kan tjäna bra pengar, och anlitas av magistraten och av välbärgade hushåll.

Detaljer:

- Ovanför dörren, en inristning av en fladdermus. Tecknet för fladdermus (蝠) uttlas likadant som tecknet för lycka (福), ”fuk”.
- En stol med symbolen för de åtta trigrammen från yik ging inristade i stolsryggen.
- En ung pojke kläs som flicka, för att lura andarna att det inte är en son, efter att den förstfödde sonen dött i sjukdom.

丙

KEJSERLIG EXAMEN

Den kejserliga examineringen! En flertusenårig tradition som utgör kärnan i den kinesiska administrationen, och den viktigaste dagen i många ambitiösa människors liv. Den kom till under Cheui-dynastin runt 600 f.Kr. som ett försök att begränsa adelns makt. Sedan dess är examineringen entrébiljetten till alla viktiga poster inom stat och provins, från magistrat till guvernör.

Den som vill kunna godkännas i examineringen måste börja tidigt. Läs- och skrivkunnighet är såklart en grund, men sedan gäller studier av de konfucianska klassikerna som bildar grunden till vad det innebär att vara en moralisk och god medborgare. Du förväntas kunna citera långa stycken från minnet, och göra referenser till olika skrifter som stöd till dina idéer. Examineringen innebär i teorin att vem som helst har möjlighet att nå framgång, baserat på egen förmåga i en sann meritokrati, men i praktiken är det svårt att uppnå den sortens bildning som krävs om man inte har en privatlärare eller lyckas få en plats i en av stadens akademier. Att få en god placering i examineringen kräver årtionden av studier. Någon som lyckas i tjugoårsåldern anses osedvanligt full av talang, medan trettioårsåldern är vanligare och fyrtioårsåldern eller ännu senare inte är ovanligt. Och examineringen är stängd för den lägsta klassen av människor: båtfolket, sexarbetare, underhållare, slavar och liknande lägre stående människor. Kvinnor är likaledes förbjudna.

När det är dags för examen tillåts endast ett fåtal föremål tas med in i den lilla cell där provet ska skrivas: Ett vattenkrus, en potta, lakan, mat, en bläcksten, bläck och penslar. Vakterna genomsöker noggrant varje student efter fusklappar. Därefter stänger studenten in sig för att skriva en uppsats i en klassisk form kallad en ”åttabenad essä”. Det kan ta två-tre dagar innan han är klar, under vilken tid all kontakt med omvärlden är förbjuden. Essän kommer sedan att kopieras av skrivare för att eliminera möjligheten för examinatorn att veta vem som skrivit vilken uppsats baserat på handstilen eller andra märken, men försök görs ändå att kommunicera till examinatorn vem det är som ligger bakom en viss essä, om man kommer från en högt ansedd familj eller om man lyckats muta examinatorn i förväg. Efter en lång period är studenten utmattad och orolig medan han väntar på att resultaten annonseras och han får veta huruvida han godkänts eller inte.

Det finns tre nivåer av examinering, där den första genomförs på provinsnivån, och därmed i Kanton, den andra i huvudstaden Bakging och den tredje i palatset, ofta under övervakning från självaste kejsaren. Varje prov hålls vart tredje år, så att varje år har ett prov, men att lyckas gå igenom alla tre på efterföljande år är få förunnat. Förutom dessa tre stora prov sker även mindre lokala examineringar för barn runtom i landet, samt inträdesprov för akademierna. Nedan är en lista på olika titlar som man kan erhålla om man genomgått olika prov:

- 童生 Tung-sang: Barnstudent, godkänd på länets/prefekturens inträdesprov, den lägsta nivån i examenssystemet.
- 生員 Sang-yun: Studentmedlem, godkänd på akademiexamen, med officiella privilegier som befrielse från tvångsarbete, tillgång till lokala myndighetsbyggnader och begränsad immunitet mot kroppstraff.
- 舉人 Geui-yan: Rekommenderad man, godkänd på provinsexamen.
- 貢士 Gong-si: Tributlärd, godkänd på examen i huvudstaden.
- 進士 Djeun-si: Framstegslärd, godkänd på palatsexamen, den högsta akademiska titeln.

Förutom dessa titlar finns en mängd olika vackra titlar som erhålls av den som placerat sig först, tvåa eller trea i varje examen.

När man lyckats väl i examen och erhållit en titel, framför allt om man lyckats med examen i huvudstaden, har man traditionellt haft sin lycka gjord. Det har varit en garanterad biljett till en post i den statliga administrationen. Men på senare år har två saker hänt. Dels har jobben inom administrationen inte följt med ökningen i antalet studenter, vilket har gjort att det finns en ny klass av arbetslösa akademiker som satsat allt och lyckats med examen, men som nu inte lyckas finna arbete. Dels har examenssystemet kommit under allt hårdare kritik för att det är gammalmodigt och inte anpassat till den nya verkligheten. Européerna är mer framstående än Kina, säger man, eftersom de premierar praktisk kunskap och vetenskap framför mossiga gamla texter, och allt fler röster hörs om att avskaffa examineringssystemet, vilket för den som tillbringat ett årtionde med att förbereda sig på just detta inte är en lätt sak att höra.

Detaljer:

- Rökelse offras vid en bronsstaty i ett tempel till Man-cheung, skrivandets och litteraturens gud, i hopp om gott resultat till examineringen. Han håller i en penna och en bok där det står skrivet ”Himlen avgör litterär framgång”.
- En hätsk kritik om det stela konfucianska systemet och vikten av att modernisera, skriven som en klassisk åttabenad essä.
- En begåvad ung man av båtfolket adopteras av en kantonesisk familj och ges därmed möjligheten att ta den kejserliga examen.

Examenslokalen i Kanton, med celler vid sidorna

丙

NAAM-YAM

南音 Naam-yam betyder bokstavligen ”söderns ljud” och är en musikstil som har sitt ursprung i området runt Kanton. Det är en utveckling av tidigare musikstilar och har blivit populär bland folket under den senaste tiden. Stilen består i en sorts pratliknande sång ackompanjerad av ett stränginstrument, såsom den liggande sextonsträngade cittran som kallas 箏 djaang (*m: zheng, guzheng*) eller det tvåsträngade stråkinstrumentet 椰胡 yewu (*m: yehu*), byggt av kokosnötter. Oftast är det en enda sångare som står för framträdandet, men duetter kan ibland ses. Naam-yam har blivit associerat med blinda, och väldigt många av utövarna är blinda människor som på detta sätt hittat ett sätt att försörja sig.

Musiken är melodiös, och sången är rytmisk, med en sorts mellanting mellan prat och sång, och den varierar mellan mer sångliknande partier och mer ”pratlika” partier. De traditionella sångerna är ofta mycket långa och kräver mycket ansträngning att lära sig. Det är även mycket vanligt med improvisation, och en sång kan anpassas baserat på platsen, publikens reaktioner eller bara sångarens humör. Detta kräver stor förmåga, och ännu mer om det är två personer som uppträder samtidigt. Sångerna kan behandla alla möjliga teman. En del, då musiken spelas på folkliga platser och i bordeller, har romantiskt eller till och med sexuellt innehåll. Många av sångerna handlar om vanligt folk och fattiga människors kamp i en hård tillvaro, och de är solitt grundade i det lokala livet i Kanton. Inte sällan är de inspirerade av sångarnas egna hårda liv, och en del är satiriska låtar om samhället och korruption. Då det är en folklig musikstil är sångerna uteslutande på kantonesiska. Olika underkategorier kan också urskiljas, som 乙反 yut-faan som är speciellt tragisk och klagande och sjungs i en sorgsen tonart, eller 流水 lau-seui, som påbörjar sången från första tonen och sedan sjunger kontinuerligt utan pauser genom hela föreställningen.

Det finns olika stilar av naam-yam, men den populäraste är 地水南音 dei-seui naam-yam, som betyder ”jordens och vattnens naam-yam” (från en term som används som artig benämning på blinda), och denna stil har blivit populär framför allt på Kantons tehus, bordeller och opiumhålor. En sångare eller liten grupp kan där kontrakteras per tillfälle, eller ges ett längre kontrakt för att uppträda regelbundet. På tehusen serveras små ångkokta knyten av mat kallade ”dim sam” tillsammans med te, och sällskap sitter tillsammans runt ett bord och dricker te, beställer in små munsbitar och i bakgrunden spelar en sångare eller sångerska. På bordeller är det inte ovanligt att de prostituerade själva spelar och sjunger för att underhålla kunderna, och de har sin egen stil av naam-yam (och är inte nödvändigtvis blinda), men på vissa ställen anlitas speciella flickor som inte är där för att erbjuda sexuella tjänster utan endast spela musik, och kallas 琵琶仔 peipa djai. Naam-yam spelas även på gatan som ett sätt att tjäna lite pengar från förbipasserande.

En respektfull term för en manlig blind sångare är 瞽師 gu-si och för en kvinnlig 師女 si-neui. Man kan se dem på gator, utanför tehus och restauranger, vän-

tandes på att någon ska kontraktera dem för att spela. De anlitas även ibland av rikare hushåll för underhållning inom familjen eller för en tillställning i hemmet. För att ta sig runt i staden tar de ofta hjälp av ett barn, sitt eget eller någon de betalar, för att ledsaga dem genom Kantons vindlande gränder.

Den mest berömde gu-sin är tvivelsutan 鍾德 Djung Dak, som togs om hand av den inflytelserike saltköpmannen och akademikern 孔繼勳 Hung Gai-fan i dennes ”Snöbergets paviljong”, som han låtit upprätta på Naam-ngok-berget, och där han samlade konstskatter och lärda från landets alla hörn. Dit bjöd han in Djung Dak, och under en tid arbetade några av landets kulturella elit tillsammans med den blinde sångaren för att skapa 14 sånger baserade på den klassiska romanen *Drömmar om röda gemak*, under namnet *Dagens drömmelodier*.

Tre sånger:

- *Mannen bränner hennes kläder*, en sång om en ung man och en prostituerad från båtfolket som förälskar sig, men han har inte råd att köpa henne fri från bordellen, så hon tar livet av sig, varpå han bränner hennes kläder.
- *Leung Tin-lois sju lik och åtta liv*, en berättelse om korruption och social orättvisa, om en man vars familj dör i en mordbrand, men som sedan förlorar rättsfallet på grund av en korrupt domare.
- *Härskarens avsked till konkubinen*, en berättelse om förlust, separation och tragisk kärlek, om en härskare som tvingas skiljas från sin älskade konkubin efter hans nederlag i en avgörande strid.

Detaljer:

- En si-neui erbjuder en fattig familj att köpa deras dotter. Hon kan ledsaga den blinda kvinnan, och de slipper på så sätt sälja henne till bordellen.
- En gu-si spelar sin musik i en gränd, i hopp om att någon ska ge honom en slant eller erbjuda honom att uppträda. Hans klagosamma sång beblandas med fiskmånglare och vävare som ropar ut sina varor.
- En tehusföreståndare ger sin tjänare i uppdrag att finna stadens vackraste sångröst, då en ytterst högstående gäst har bokat en hel våning och önskar ha musik till sitt te och dim sam.

有情酒，斟落無情杯，
飲過此杯不知幾時回？
四海江湖盡在此杯，
臨行玉手拍下郎腰背，
去者難分，別者難回。

Kärlekens vin hälls i kärlekslös kopp,
När du druckit denna kopp – vem vet när du återvänder?
De fyra haven, alla floder och sjöar, ryms i denna kopp.
Inför färden klappar en jadevit hand sin älskares rygg,
Den som far är svår att skiljas från; den som farit är svår att få tillbaka.

(En prostituerads avskedssång)

DEN GULA BLOMMANS KULLE

Tungmang-wui: Den revolutionära organisationen, grundad av Sun Yat-sen, som vill omkullkasta kejsarregimen. Sidan 112.

Kvinnorörelsen: Kvinnorna börjar vakna och kräva sina rättigheter. Kejsarregimen står för den patriarkala konfucianska världsordningen. Revolutionen ligger i luften. Sidan 114.

Reformism och modernisering: De hundra dagarnas reform var ett försök av regimen att modernisera samhället, men en stadskupp satte stopp och rullade tillbaka förändringarna. Sidan 116.

Kantonesisk separatism: De kinesiska folken är inte alla lika, tycker vissa. Kanton har sin egen kultur och historia, och ska inte styras från Bakging. Sidan 118.

Hung mun: De hemliga sällskapen lever på brottslighet och ljusskygg verksamhet. De utsattas fabricerade familj, nu i allians med Sun Yat-sens revolutionära rörelse. Sidan 120.

Tehus: Te och dim sam, det fulländade förverkligandet av kantonesisk matkultur, och en viktig plats att diskutera politik. Sidan 122.

Böcker och tidningar: Pressen, både i form av tidningar och i form av faktiska tryckpressar, har börjat sprida det skrivna ordet till fler än bara eliten. Sidan 124.

Sinojapanska kriget och boxarupproret: I norr reste sig folket mot de främmande djävlarna, med magiska ritualer och talismaner för att skydda dem mot europeiska kulor. De visade sig inte fungera. Sidan 126.

Chi-hei	慈禧	Cixi	Mäktig änkekejsarinna, död 1908
Pou-yi	溥仪	Puyi	Nykrönt barnkejsare
Gwong-seui	光緒	Guangxu	Kejsare, död 1908
Sun Yat-sen	孫逸仙/ 孫中山	Sun Yishen/ Sun Zhongshan	Ledare för Tungmang-wui, i exil utanför Kina
Wong Hing	黃興	Huang Xing	Vän och medkonspiratör till Sun Yat-sen
Li Djeun	李準	Li Zhun	Amiral

Toiwaan	臺灣	Taiwan	Ö sydöst om Kina, erövrad av Japan 1895
Fukkien	福建	Fujian	Provins till öster om Gwongdung
Moucheung	武昌	Wuchang	Stad i norra Kina
Gwongsai	廣西	Guangxi	Provis till väster om Gwongdung, där Kanton ligger

Taaiping-upproret			Uppror mot Ching-regimen på 1850-talet
Boxaruppproret			Uppror mot kolonialmakterna 1900
Tungmang-wui	同盟會	Tongmenghui	Organisation som vill kullkasta kejsarregimen

TUNGMANG-WUI

Om den kinesiska rörelsen för att störta Ching-regimen har en ledare så är det Dr. Sun Yat-sen. Född 1866 i Cheuihang utanför Kanton som son till en skräddare som arbetade i Macao hade han från tidig ålder kontakt med omvärlden. Hans bror bodde i Honolulu, Hawaii och unge Sun Man, som var hans födelsenamn, bosatte sig där från 13 års ålder och fick därmed en utländsk utbildning. Han utmärkte sig snabbt som student och vid sin examinering erhöll ett pris för akademisk utmärkelse av kungen av Hawaii (vid detta tillfälle ännu en självständig monarki).

Efter att han återvänt till Kina vid 17 års ålder förstörde han och en vän en staty i ett tempel och han tvingades fly till Hongkong, där han fortsatte sin utbildning och även blev döpt som kristen. Genom studier i Kanton och Hongkong utbildade sig den unge Sun till läkare. På universitetet i Hongkong kom han även i kontakt med revolutionärer som ville störta Ching-regimen, och snart blev han inblandad i den verksamheten. 1895 deltog han i planeringen av ett uppror i Kanton, men information om planerna läcktes till regimen som arresterade över 70 konspiratörer. Fem år senare och med hjälp av de hemliga sällskap som kallas ”Hung mun” organiserade han ett uppror i Waidjau (*m: Weizhou*), till öster om Kanton, men även detta misslyckades.

Sun levde sitt liv i exil, på flykt från Ching-regimen och dess agenter. Han tillbringade mycket tid i Malaya, Japan, Förenta staterna och Europa och samlade in donationer från utlandsboende kineser som delade hans drömmar om en revolution i hemlandet. I Tokyo 1905 grundade han organisationen 同盟會 Tungmang-wui, ” Den enade alliansen ”, med målet att störta regimen. Han tillbringar nu sin tid med att skriva och utveckla sin politiska ideologi, centrerad kring hans ”tre principer för folket”: demokrati, nationalism och välfärd, samt att planera och samla in pengar för uppror i Kina. Dr. Sun är populär i utlandet, som en bild av det moderna Kina. Elegant, belevad och med god engelska gör han sig väl i pressen, och efter en incident i London där han kidnappades av agenter på kinesiska konsulatet är han en kändis hos både européer och exilkineser.

Rörelsen är en eklektisk blandning av olika strömningar av människor som vill se slutet på den kinesiska kejsarregimen. Det finns ännu inget kinesiskt kommunistparti, och Tungmang-wui är den plats där de första socialistiska idéerna börjar spridas i landet. Samma år som rörelsen grundas i Tokyo översätter doktor Suns vän 朱執信 Djyu Djap-seun, född och verkande i Kanton, för första gången det kommunistiska manifestet till kinesiska. Den nyfödda rörelsens första andetag tas därmed i Kanton.

Oktoberrevolutionen i Ryssland har ännu inte skett, och Sovjetunionen inte grundad. Marxism är en politisk ideologi debatterad i caféer och på fabriksgolv i Europa, men de flesta i Kina har inte hört talas om den. Men idéer från det

fåtal intellektuella som varit i Europa, och pamfletten nyligen översatt av Djyu Djap-seun som cirkulerar, finner viss grogrund inom den revolutionära rörelsen.

En annan rörelse som föds ur Tungmang-wui är den Kinesiska lönnmördarkåren. 1910 försöker Sun Yat-sens vän och vapendragare, anarkisten 汪精衛 Wong Djing-wai, mörda en manchurisk prins, men misslyckas. Strax därefter grundas lönnmördarkåren av en gren av Tungmang-wui-rörelsen som är frustrerade på bristen på framgång med att uppvigla massorna och föredrar att ta saken i egna händer. Inspirerade av ryska och serbiska rörelser, däribland Svarta handen, som ska komma att starta Första världskriget några år senare, organiserar man mordförsök och attentat för en ”dådets propaganda”, som ska väcka folket.

Kinesisk anarkism har på senare år börjat väckas som en rörelse, och intellektuella finner stöd för en anarkistisk samhällssyn i den inhemska taoistiska filosofin om att vara lätt på handen och låta folket styra sig själva. En stor kinesisk anarkistisk grupp grundas i Paris av exilkineser som flytt efter boxarupprorets misslyckande 1900. Denna grupp har något andra visioner för Kina än de som vill se en republik, men är medlemmar i Suns allians för att de tror att en revolution åtminstone är ett steg i rätt riktning.

På detta sätt finns en brokig skara idealister, nationalister, socialister, kvinnorättskämpar, republikaner och anarkister inom den lösa revolutionära alliansen. Men även om deras visioner för framtiden skiljer sig har de en sak gemensamt: Målet att störta kejsarregimen. Och i detta har de sina kontakter hos många i Kanton, både arbetare och intellektuella, som håller hemliga möten i unkna källare och eleganta trädgårdar, och utbyter förbjudna pamfletter tryckta i de utländska koncessionerna, som uppmuntrar till handling eller drömmer om en ny framtid för det kinesiska folket.

Några viktiga medlemmar:

- 汪精衛 Wong Djing-wai: Anarkist, snygg, och mycket beundrad efter att ha försökt bomba en manchurisk prins. Just nu i fängelse på livstid.
- 陳璧君 Chan Bik-gwan: Wong Djing-wais trolovade. Malaysisk-född dotter till en rojalist.
- 陳炯明 Chan Gwing-ming: Federalist, opiummotståndare, avslöjade en korrupt magistrat och skänkte belöningen till välgörande ändamål.
- 唐群英 Tong Kwan-ying: Kvinnorättskämpe, alliansens första kvinnliga medlem, tränad i vapenhantering och bombtillverkning av ryska anarkister.

KVINNORÖRELSEN

Den traditionella kvinnorollen i Kina såsom beskriven i Konfucius texter är en som känns igen: Vänlig, lydig, blygsam, kysk, stannar i hemmet, föder barn. Men teori har alltid varit en sak och praktik en annan. Under Ming-dynastin på 1500-talet var kvinnorna relativt fria att röra sig på gatorna, bedriva handel, klä sig i extravaganta kläder och på många sätt hade de fler rättigheter och friheter än sina europeiska systrar. När den manchuriska Ching-dynastin erövrade riket hade man dock ett legitimitetsproblem. Eftersom den regerande eliten inte var etniska kineser behövde de etablera och legitimera sitt styre som sant kinesiskt, och ett av sätten de gjorde detta på var genom att upphöja och sprida det konfucianska budskapet. Samhället blev mer formellt och traditionsbundet under Ching, och kvinnorna föll offer för detta när de traditionella könsrollerna stärktes.

Under slutet av 1800-talet, när västerländskt inflytande började på allvar göra sig kännbart i Kina, följde även den västerländska kvinnokampen med till Mittens rike. Feminismens första stora front var fotbindningen, den tusenåriga traditionen att deformera flickors fötter genom att dubbelvika dem och binda ihop dem hårt. 1883 grundades anti-fotbindningssällskapet i Kanton, och bland reformister ansågs praktiken alltmer som en del av den kinesiska kulturen som behövde avskaffas. Detta var dock mest ett fenomen i de av västerlänningar influerade storstäderna, med begränsad framgång i de lantligare delarna av landet.

Men många välutbildade kvinnor tog kampen långt längre än bara till fotbindningen. Ekonomisk, social och sexuell jämlikhet var explicita krav från de mer framträdande kvinnorättskämparna. Reformrörelsen var dominerad av män, men kvinnors rätt var en viktig del av budskapet, och ett antal kvinnor hade framträdande roller inom rörelsen – kvinnor som 秋瑾 Sau Gan (*m: Qiu Jin*) från Fukkien-provinsen, som lämnade sin man och två barn för att studera i Japan 1904. Hon var poet, författare och politisk radikal men arresterades efter ett försök att döda manchuriska ämbetsmän och avrättades 1907. Eller 丁玲 Ding Ling (*m: Ding Ling*), författare till *Fröken Sofies dagbok*, som blandade politiska kommentarer och metaforer med huvudpersonens liv och observationer, inklusive beskrivningar av såväl föräktenskapligt sex som bisexualitet och onani. Kinesiska kvinnor började få vittring på frihet, och de var beredda att kämpa för att uppnå den.

Medvetenheten och kvinnokamp är främst något för relativt välbärgade kvinnor som läser, skriver poesi och träffas och diskuterar tillsammans. Kvinnans roll har traditionellt varit de inre rummen i hushållet. Kvinnan härskar över hemmet, och mannen ute i offentligheten. Men en av de viktigare kryphål där kvinnlig medvetenhet kommit in har varit hälsan. Då kvinnan ansvarar för familjens hälsa och välbefinnande, är det viktigt för en välbärgad och intelligent kvinna att studera medicinska böcker. Dessa böcker har blivit tillgängliga tack

vare den alltmer vitt spridda och billigare boktryckarkonsten, som gjort mängder av medicinska texter tillgängliga för kvinnor i hela Kina. Och välbärgade familjer har ofta rejäla bibliotek, inklusive medicinska texter. Detta ger dem tillgång till praktiska och teoretiska kunskaper, och väcker inte sällan ett intresse för lärdom mer generellt. Flera kvinnor lyckas även praktisera som läkare i det offentliga, tack vare kunskaper de erhållit på detta sätt.

En del av reformagendan från Ching-regimen har varit relaterad till kvinnors utbildning. Först skedde det genom missionärer, därefter genom privatfinansierade flickskolor, och de senaste tre åren har till och med kejsarregimen börjat etablera offentliga flickskolor. Detta innebär möjligheter inte bara för miljoner unga flickor att utbilda sig, utan även för många kvinnor att börja verka som lärare, ett intellektuellt och respekterat yrke, ute i offentligheten, och därigenom även komma i kontakt med andra välutbildade och ambitiösa kvinnor, inklusive utländska kvinnor och missionärer, vilket också har börjat skapa nätverk av kvinnor som diskuterar frågor som ligger dem varmt om hjärtat. Det har till och med börjat dyka upp kvinnomagasin som publiceras och köps av kvinnor som vill veta vad som händer i världen och läsa tankar och åsikter från andra som dem. Trots detta är skolorna fortfarande framför allt ämnade att skapa bra hustrur och mödrar, även om vissa skolor lär ut ämnen som geografi, litteratur, filosofi, matematik, naturvetenskap och samhällskunskap.

I antal är dock kvinnorna fortfarande en mycket liten minoritet bland reformister och revolutionärer, och även om många av deras manliga kamrater är progressivt inställda är de ingalunda skonade från traditionella värderingar och välmenande maningar om att revolution är för farligt för det täcka könet. Men samtidigt finns en känsla, speciellt sedan nederlaget mot Japan i kriget 1894-95, att landets gamla värderingar har gjort att det halkat efter, och att kvinnors utbildning och rättigheter kanske är en av dessa gamla värderingar som måste omvärderas.

Detaljer:

- Ett möte för anti-forbindningsrörelsen i Kanton. Intellektuella håller tal, hundratals i publiken. Flera provinsguvernörer har bett sina fruar och döttrar att sluta binda sina fötter, men inte guvernören för Gwongdung och Gwongsai.
- En amerikansk missionärsskola utbildar unga kvinnor i medicin för att de ska kunna försörja sig själva.
- En nygjord översättning av några av den svenska särartsfeministen Ellen Keys skrifter börjar cirkulera.

REFORMISM OCH MODERNISERING

50 år har gått sedan Ching-regimens katastrofala nederlag i Det första opiumkriget, som satte djupa ärr i den kinesiska folksjälen. Mitt under den turbulenta Taaipingperioden utkämpades dessutom ett Andra opiumkrig, där brittiska och franska soldater trängde in i självaste Förbjudna staden i Bakging, och brände ned kejsarens sommarpalats. Kina tvingades till ett förödmjukande avtal där de gav upp än mer territorium till Storbritannien, i form av Kowloonhalvön utanför Hongkong, och dessutom en del av Manchuriet till Ryssland. Fler och fler i Kina börjar inse landets allvarliga underläge gentemot Europa.

Under 1880-talet upptar denna fråga en central position i kinesiska intellektuella kretsar: Hur kommer det sig att västvärlden är såpass överlägsen och hur kan Kina återta sin rättmätiga maktposition? En stor rörelse kallad 自強運動 Dji-koeng wan-dung. ”Självstärkanderörelsen”, tar fart. I grunden finns tre skolor: Först Anti-traditionalisterna, som ser Kina som vekt, sjukt, korrupt och värdelöst, och förespråkar komplett västifiering. Dessa har dock stöd varken hos folket eller regimen. Pro-traditionalisterna i sin tur avvisar helt västerländska värderingar och teknologi. Att lära av utlänningarna vore att lära av djur, säger man. Kina har ingenting att hämta där. Denna fraktion har starkt stöd hon en stor falang i regeringen och även hos folket. Till sist finns kompromissarna, som ser västerländsk teknologi som enda sättet att rädda kinesisk kultur. De anser att Kina borde lära sig av västs praktiska kunskaper, men utan att förlora sin egen essens. Denna gruppering har sin främste förkämpe i Prins Gung, en av den styrande eliten som är väldigt västvänlig. Debatten går het i publikationer och tehus: Är Kinas konfucianska moralkultur problemet eller lösningen? Hur kan Kina bäst moderniseras? Är det utlänningarnas eller Ching-regimens fel att det blivit som det blivit? Många sneglar också på Japan, som moderniseras i rask takt och börjar kunna tala med utlänningarna på lika villkor.

När teknologisk industri började introduceras på 1860-talet var den främst fokuserad på statskontrollerad tillverkning av militär teknologi: skjutvapen och ångskepp. Men resultaten var till stor del en besvikelse. Den andra industrialiseringsvågen som påbörjades på 1870-talet gick dock över till mer privat företagsamhet och mer civila användningsområden, även om de fortfarande sponsrades av och till viss del dirigerades av provinsguvernörer. Resultatet var till en början lovande, men korruption, oklara ansvarsförhållanden, uppror från befolkningen och brist på finansiering fick många sådana lovande företag att kollapsa efter en initial framgång. Till exempel lyckades man 1881 bygga ett antal järnvägslinjer, men på grund av folkligt uppror över att de väckte och förargade förfädersandarna kunde de inte försättas med lokomotiv, utan var tvungna att dras av åsnor. Ett telegrafföretag och ett handelsföretag betalade under sin existens i Ching-eran 60 % av sina intäkter i gåvor till regering och tjänstemän.

Ett transportföretag drivet av västerlänningar hade för låga priser, så det förbjöds att sköta transporter för staten, vilket gjorde att affärerna gick dåligt och företaget kunde köpas upp av ett kinesiskt företag. Och så vidare. Alla dessa faktorer gjorde att även om debatten gick het och försök till modernisering startades, så förändrades i praktiken väldigt lite i det kinesiska samhället under de senaste årtiondena.

Men efter det förödande nederlaget i Korea mot Japan 1895 var Kina i chocktillstånd. Behovet av modernisering var nu omöjligt att förneka, och ett reformprogram började snickras ihop. Med hjälp av några framstående reformivrare drev kejsare Gwongseui igenom ett mycket ambitiöst projekt. Avskaffande av examenssystemet, införsel av moderna skolor, en utrensning av byråkratin, konvertering till en konstitutionell monarki, industrialisering, kapitalism och många andra projekt sattes i verket i en rasande fart.

Problemet var att ledarna av reformrörelsen dessutom ville göra sig av med änkekejsarinnan Chi-hei, som var den som de facto hade makten i landet. För att behålla sin makt stängde änkekejsarinnan in kejsaren i husarrest och avblåste reformerna, tillsammans med den traditionella eliten som såg sin makt raseras. Denna period kom att kallas ” De hundra dagarnas reform ”, och många såg detta som ett tecken på att regimen aldrig skulle tillåta modernisering utan måste avskaffas med våld.

Men faktum var att de allra flesta av de avblåsta reformerna kom att återföras, fast gradvis istället för allt på en gång. 1905 avskaffades de traditionella examineringarna för gott och nya universitet och skolor tog form. Fem högt uppsatta ministrar skickades ut till hela världen för att studera olika länders styren och konstitutioner och bära med sig kunskapen tillbaka för att stödja författandet av en kinesisk konstitution. Ett modernt polisväsende infördes istället för det traditionella magistratsystemet. Dessa reformer var djuplodande och omfattande, men kom alltför sent för att rädda regimen vars rykte ohjälpligt släpats i smutsen.

Reformerna har dessutom skapat en klass av upprörda unga män som studerat konfucianska klassiker sedan barnsben i syfte att genomgå den kejserliga examen och som nu plötslig finner att all denna kunskap är värdelös, och att viktiga jobb istället går till de som studerat matematik och ingenjörskonst i Japan eller andra länder. Kejsarregimen är därför ansatt från båda håll: Av reformister som tycker att det är för lite och för långsamt, och av konservativa som tycker att det är för mycket och för fort.

Detaljer:

- En ingenjör utsätter en klassiskt utbildad tjänsteman för offentligt åtlöje när han kritiserar driften av en lokal textilfabrik som använder föråldrad teknologi.
- En grupp vänner samlas i en vacker trädgård för att dricka te och diskutera politik och reform.
- En anonym publikation förlöjligar hela den kinesiska kulturen och säger att hela samhället måste rivas ned och byggas upp från grunden under japanskt ledarskap.

KANTONESISK SEPARATISM

Det är långt ifrån en konstant att Kina varit ett stort och enat land genom historien. Under långa perioder har olika kinesiska folk varit uppdelade i olika stater, däribland kantoneserna. Bilden av ett enhetligt kinesisk folk är viktig för centralstaten, men kantoneserna har en egen kultur och ett eget språk, och många känner sig inte så nära sina landsfränder i de norra delarna av landet som man kan tro. Speciellt när Kina knakar i fogarna är det flera som argumenterar för en kantonesisk stat genom att provinsen Leung-gwong (som består av Gwongdung och Gwongsai) utropar sin självständighet gentemot Bakging.

Under boxarupproret 1900 var detta en hårsmån från att bli verklighet. Guvernören av Leung-gwong, 李鴻章 Lei Hung-djeung, som hade många fiender i Bakging och nära kontakter med de utländska makter som då invaderade landet, satt i hemliga förhandlingar med både doktor Sun Yat-sen och hans revolutionära organisation, och kolonialmakterna via guvernör Sir Henry Arthur Blake i Hongkong, om att utropa självständighet för södra Kina och därigenom både rädda landet och provinsen. I slutänden vände dock kriget till hans fraktions fördel och han avstod i sista stund från sin plan, till Sir Blakes stora förtret.

Flertalet intellektuella ser uppdelningen av Kina som en oundviklighet (och historien skulle ge dem rätt, om än bara under en övergångsperiod innan landet enades igen), och många ser sig långt ifrån Bakging både kulturellt och geografiskt, och tycker inte om att styras från tronen i norr.

Allteftersom Ching-regimen signerar olika avtal som ger bort land till främmande makter, som Hongkong till Förenade kungariket och Toiwaan till Japan, börjar det 1901 cirkulera ett rykte om att Gwongdung-provinsen ska lämnas över till Frankrike. I detta sammanhang grundas i Japan det Kantonesiska självständighetssamfundet av ett antal exilkantoneser som studerar i Japan. Organisationen lockar över 200 medlemmar, framför allt studenter, och propagerar för att Gwongdung ska förklara sig självständigt, inspirerade av den kortvariga självständighetsförklaringen av Toiwaan när det blev känt att ön skulle lämnas över till Japan efter nederlaget i Sino-japanska kriget 1895. Gwongdung tillhör kantoneserna, och behöver inte lyda order från det manchuriska hovet i Bakging, säger man. Men allteftersom ryktena om att provinsen ska överlämnas till Frankrike dör ut så gör Kantonesiska självständighetssamfundet det också.

En artikel av en man vid namn 歐榘甲 Au Ku-kap, under namnet , kallad ”Nya Gwongdung” börjar cirkulera i provinsen och i landet runt 1902. Au förklarar att ingen är lika lojal mot Kina som mot sitt eget folk och sin egen provins. Det är naturligt att kantoneserna ska vilja söka självstyre, eventuellt i federation med Gwongsai-provinsen till väster. I verket föreslår han flera olika sätt att dela upp Kina i suveräna stater, som tål att jämföras med de mäktiga natio-

nerna i Europa. En del av argumentet är att Kina inte är självständigt idag, utan underkastat imperiers styre, och det är bättre för varje provins att söka sin egen självständighet, eftersom människor har större lojalitet till sitt eget folk. När provinser själva lyckats göra sig självständiga, inte bara från Kina utan från Västs imperialism, kan man fundera på att återförena landet i en federation likt Tyskland.

Artikeln möter stöd hos vissa, och våldsamt motstånd hos andra, och blir ett hett debatterat ämne bland intellektuella i Kanton. Naturligtvis följer snart ett dekret från Bakging som strikt förbjuder publicering av sådana rebelliska propositioner.

Au Ku-kap, under pseudonymen ”Den nye kantonesiske gentlemannen”, skriver även ett manus till en opera titulerad ”Wong Sau-yeungs återkomst”, i vilket 黃蕭養 Wong Sau-yeung, en rebell från Kanton under Ming-dynastin, återvänder till provinsen för att frita folket från Ching-regimens grepp. Au själv får leva i exil i Förenta staterna där han försöker skaffa kapital genom olika affärsrörelser till stöd för hans revolutionära kamp.

Detaljer:

- En kantonesisk legend: En fiskare i Vitgåstjärnen i Kanton hittade en grotta. Därinne satt en gammal man omgiven av vita gäss. När fiskaren skulle tala försvann mannen, och där han suttit fanns en inskription: ”Nio kor flyter på vattnet, Sau-yeung återvänder”.
- En artikel skriven av en kines som studerar i Japan, titulerad ”Kantonesernas Gwongdung” propagerar för Kinas uppdelning. Författaren är dock inte kantones, utan från Wunaam-provinsen.
- 劉士驥 Lau Si-kei, en medlem av konstitutionella monarkistpartiet och affärspartner med Au Ku-kap (men inte separatist), mördades förra året i Kanton av fyra män med kniv. Både revolutionärer och rojalister har anklagats för mordet, som aldrig blivit löst.

於鄰省尚然，況中國之名，於其身泛而不切，尊而不親，大而無所屬，遠而無所見

Om det redan är så mellan grannprovinser, hur då namnet ”Kina”? För den enskilde är detta namn abstrakt och inte nära; det är vördat men inte älskat; det är stort men inspirerar ingen tillhörighet; det är långt borta och kan inte ses.

-Au Ku-kap, Nya Gwongdung

HUNG MUN

洪門 Hung mun är ett av namnen på en hemlig organisation som finns spridd över hela Kina och även bland kinesiska samhällen i utlandet. Andra namn på organisationen är 天地會 Tindei-wui (Himlens och jordens samfund) eller bland Hongkongs brittiska invånare: Triaderna. Delvis hemligt sällskap, delvis motståndsrörelse mot Ching-regimen, delvis organiserad brottsorganisation är Hung mun en svårdefinierad och brokig skara.

Organisationen har sitt ursprung i religiösa och revolutionära rörelser som Vita Lotus-rörelsen och Taaiping-upproret, och har också många religiösa inslag. De dyrkar 關羽 Gwaan-yu, en general från Hon-dynastin på 200-talet, som över tid upphöjts till helgonstatus. Han avbildas som en skäggig man, högröd i ansiktet och med en hillebard i handen, och sägs straffa de orättfärdiga och besegra demoner. Under 1850-talet, när Taaiping-rebellerna försatte landet i kaos, gjorde Gwongdungs hemliga sällskap uppror mot regimen och lyckades nästan inta Kanton. Men i sista stund räddades staden av européerna och hakka-miliser, och upproret slogs ned. Uppemot en miljon människor slogs ihjäl under den vita terrorn, när den manchuriska regimen återtog kontrollen över Kanton och Gwongdung.

Rörelsen idag, 60 år senare, är splittrad. Olika grupperingar och bossar samarbetar eller krigar mot varandra, organiserar sig på olika sätt och sysslar med olika aktiviteter. En gemensam faktor är att de bildar en alternativ stat och rättsväsende för medlemmar. När man inte kan lita på statens beskydd, kan man lita på att ens ”storebror” beskyddar en. Folk undviker att stöta sig med medlemmar, eftersom de vet att konsekvenserna kan bli ödesdigra.

Bossen i en sådan organisering kallar oftast för 大哥 daai-go, storebror, och en hierarki av underbossar och löjtnanter sträcker sig ned till de lägsta medlemmar som gör det faktiska arbetet. Opiumhandel, spel och dobbel, beskyddarverksamhet och andra traditionella maffiaverksamheter kan vara del av deras inkomstkällor, men även frivilliga donationer från lokalinnevånare som stöder deras sak. De ses ofta som en motpol mot Ching-regimens förtryck, och slagordet ”反清復明 faan Ching fuk ming” (Störta Ching, återupprätta Ming) hörs fortfarande bland deras medlemmar.

Organisationen är full av ritualer och legender. Man hävdar bland annat härkomst från de legendariska fem kampkonstmunkar som överlevde förstörelsen av Siulaam-templet (*m: Shaolin*) av Ching-regimen, som vid den Röda blommans paviljong svor en blodsed att hämnas mot den manchuriska kejsarregimen. Sådana legender hjälper till att bygga lojalitet bland både medlemmar och civila. Den som vill bli medlem i en gruppering behöver genomgå en initieringsritual, som kan se olika ut, men ofta innebär att man tvättar sig och klär sig i vitt, renhetens men också dödens och sorgens färg, för att hedra de martyriserade munkarna. Det vita symboliserar också det gamla jagets död för att

kunna pånyttfödas in i ens nya familj. Ofta fortsätter det hela med olika symboliska handlingar, bland annat passagen genom en port, inte sällan bestående av andra medlemmar som håller upp svärd för att bilda en tunnel. Det sägs att den som misstänks försöka infiltrera organisationen på uppdrag från regimen kommer att erfara att svärden plötsligt faller ned och dödar honom. Till slut förs man till ett altare för Gwaan-yu, generalen med det röda ansiktet, där man svär en blodsed av lojalitet till brödraskapet. En vit tupp eller höna offras, blodet samlas i en kopp, eventuellt blandat med vin eller med de närvarande brödernas blod, och alla närvarande dricker. Blodseden innebär inte bara att den nye medlemmen svär att göra allt för de andra, utan även att de andra svär att göra allt för honom.

På samma sätt är organisationen full av mysticism och symbolik. Siffran tre, för himlen, jorden och människan, är helig och nyttjas i ritualer och symboler. (Därav britternas benämning ”triader”.) Medlemmar använder hemliga hälsningar, kodspråk och andra medel för att känna igen varandra och kommunicera.

Sedan den stora emigrationen från södra Kina, där organisationen är som starkast, har den spridit sig överallt där kineser etablerat sig. Vilken medlem som helst kan grunda en loge och lära ut de hemliga tecken och ritualer som binder brödraskapet samman, och inte för inte börjar organisationen att kallas ”kinesiska frimurarna” av utlänningar. I utlandet fyller Hung mun i stort sätt samma roll som därhemma: Stöd för sina medlemmar i ett samhälle som inte erbjuder dem trygghet. På platser där kineser är en utsatt och fattig minoritet som ibland hamnar i konflikt med främlingsfientliga lokalbor kan hjälp från den lokala organisationen rädda ens liv.

På senare tid har de revolutionära ambitionerna hos rörelsen betytt en allians med doktor Sun Yat-sen och hans revolutionära organisation Tungmang wui. Det sägs att doktor Sun svurits in i en loge i Honolulu och använt flera olika loger för att vinna stöd och finansiering, både utanför och inuti Kina.

Detaljer:

- Exempel på typen av namn som Hung mun-organisationer kan ha: Gröna sekten, Rättvisans samfund, Röda drakens rörelse, Lotusvägen, etc.
- Några exempel på gradbeteckningar i en sådan rörelse: Gamla handen, Storfarfar, Andra/tredje/fjärde broder, Blå roten.
- 江湖公約, Gongwu gungyeuk, Flodernas och sjöarnas allmänna kontrakt, ett ”kontrakt” om korrekt uppförande bland Kinas hemliga sällskap, ofta outtalat, men ibland nedskrivet. Talar om lojalitet, rättvisa och kollektiv handling.

丙

TEHUS

Ett kantonesiskt tehus, eller 茶樓 cha lau, är en grundpelare i det sydkinesiska kvarteret. Det är en social samlingsplats för kreti och pleti, en plats där man kan tala affärer, äta frukost, röka en pipa opium med vännerna eller till och med hålla en bröllopsfest.

I en cha lau är teet naturligtvis viktigt, men det är inte bara te som serveras. Ett tehus är framför allt en plats dit man går för att äta 點心 dim sam, ett samlingsnamn för en mängd olika traditionella smårätter. Dessa är så omistliga att när man säger att man ska gå och dricka te (yam cha), så menar man generellt att man ska äta dim sam (och dricka te till). Traditionen med yam cha är gammal och har sina rötter i Kantons långa historia som handelsstad redan på 900-talet, men populariteten har exploderat på senare tid, och den kulinariska komplexiteten i rätterna likaså.

Te dricks ofta i en 蓋碗 goi wun, en knytnävsstor porslinskopp utan öron, på ett litet fat och med ett lock. Tebladen läggs direkt i koppen, vatten hälls på och teet bryggs på så sätt i själva koppen, med bladen fritt cirkulerande. Locket används sedan när man dricker för att hålla borta tebladen så att man inte får dem i munnen, något som kräver lite skicklighet. Typen av te är viktig och olika tehus har olika leverantörer, och konkurrerar med sina teer. Riktiga finsmakare kan till och med ta med sig egna blad till tehuset. Kanton har allt från enorma tehus (cha lau) med stora skyltar i svart eller guld på röd botten, som serverar stora sällskap, till mindre, mer intima platser, ibland kallade ”teplatser” (茶居 cha geui) ”terum” (茶室 cha sat), ned till enkla stånd på gatan där du kan få en kopp te och lite ångkokta degknyten för en billig peng. ”En kopp och två bitar” är en standardmeny på dessa ställen, medan större tehus erbjuder ”tre teer och två måltider”, där man förutom lunch och middag kan komma förbi på frukost- eftermiddags- eller kvällste för lite mindre snacks och te. Ett större tehus har två eller till och med tre våningar, där nedervåningen ofta har försäljning, lagring av te och ingredienser, samt bageri. Den som vill kan komma förbi och köpa lite bakverk, till exempel inför en festival eller en fest, utan att behöva gå in i själva restaurangdelen.

Den som vill dricka te får istället gå upp en våning för att hitta ett bord till sitt sällskap. Är tehuset såpass stort att det har en tredje våning kan man där ofta finna mer avskilda utrymmen, där en förnäm gäst eller ett sällskap som ska fira ett bröllop eller en affärsuppgörelse kan hyra ett utrymme eller till och med en hel våning för sig själva.

Teet är såklart en viktig del, och olika tehus har olika leverantörer och sorter. Grönt te (luk-cha) erhålls genom att bladen ångas eller rostas lätt för att avbryta oxideringen som sker när de torkar. Svart te (hung-cha) knådas istället lätt och torkas i solen, vilket gör att de tillåts oxidera fullt ut. Oolong-te (wulong-cha) är ett delvis oxiderat te som har en gulaktig färg. Pu’er-te (pounei-cha) är ett myck-

et mörkt te som är fermenterat, pressat i kakor och lagrat. Ett bra pu'er åldras som ett fint vin, och blir bättre och dyrare med åren. Gästerna dricker från tekoppar som kontinuerligt fylls på av den uppmärksamma personalen.

Maten som serveras, dim sam, består av olika sorters knyten, bullar och bakelser, tillagade i bambukorgar som staplas ovanpå varandra och placeras över kokande vatten, så att ångan filtrerar upp och kokar de små rätterna. Är det mycket folk i tehuset kan det hända att maten lagas på förhand och bärs ut, så får kunderna plocka det de vill ha, medan en mindre full lokal tillagar på beställning. De vanligaste rätterna är olika typer av dumplings: ångkokta degknyten med olika typer av fyllning, som kål, lök, spenat, fläskkött, skaldjur och annat. Innehållet kan variera beroende på vad som är tillgängligt under säsongen.

En annan vanlig typ är bullar, också ångkokta, men mjuka och fluffiga. Vissa, lite dyrare, är fyllda med kött. Andra är fyllda med grönsaker, och ytterligare andra är söta och fyllda med en pasta av röda bönor eller krossade lotusfrön. Den senare är dock ganska dyr och äts ofta bara vid festivaler, bröllop och liknande tillställningar. Förutom dessa standardrätter finns massor av mer eller mindre fantasifulla kreationer och lokala specialiteter. Medan nordländska munsbitar ofta är enkla familjerecept så är de kantonesiska recepten komplexa och kräver mycket tid, vilket gör att den som vill äta dem behöver komma till ett tehus. Den mest populära rätten just nu, och en *tour de force* för en dim samkock, är pyttesmå har gow (räkor i degknyten) stora som en tumme och serverade nio stycken i en bambukorg.

För riktigt moderna tehus finns också en annan trend att haka på: Filmkameran har kommit till Kina och små filmvisningar av kortfilmer är ett sätt att locka förbluffade och förtjusade kunder till lokalerna.

Här är några dim sam man kan beställa i ett tehus i början av 1900-talet:

- 腸粉: Cheung fan: Ångkokta risnudlar, med eller utan fyllning.
- 燒賣 Siu maai: Ångkokt bulle av fläskkött, räkor och svamp.
- 叉燒包 Chaa siu baau: Ångkokta bullar med honungsglaserat fläskkött.
- 蘿蔔糕: Lo baak gou: Stekt rädiskaka.
- 鳳爪 Fung zaau/fenixklor: Friterade, kokta och sedan ångkokta kycklingfötter med fermenterade sojabönor.
- 糯米雞: No mai gai: Ångkokt klibbigt ris med fyllning av kyckling, kött, svamp och grönsaker, insvept i lotusblad.
- 芋角 Wu gok: Fläskkött friterat i tarodeg.

丙

BÖCKER OCH TIDNINGAR

Länge var den enda källan till kunskap om modern vetenskap och västliga ämnen översättningar från europeiska språk gjorda av missionärer. Dessa trycktes i de områden där västerlänningar tilläts verka, som Macao, Kanton och Seunghoi (*Shanghai*). Men från 1870-talet började även kineser importera modern tryckutrustning och trycka sina egna publikationer. Mot slutet av 1800-talet har en tryckindustri börjat frodas, med centrum i Seunghoi men med mycket aktivitet även i Kanton. Tryckerier ligger fortfarande helst på mark som tilldelats de europeiska kolonialmakterna, såsom Shameen-ön i Kanton, eftersom man på så sätt kommer undan den annars brutala kejserliga censuren. Med järnväg och flodbåtar sprids tidningar och böcker över stora delar av Kina, och bokaffärer börjar dyka upp i flera distrikt.

Fram till det sino-franska kriget på 1880-talet var tidningar tvungna att hålla sig mestadels till kommersiella nyheter, då politik var alltför känsligt och farligt, men efter kriget ökar både nyfikenheten och ilskan gentemot utländska makter, och även en stark känsla av att Kina riskerar att gå under om hon inte moderniseras, och flodvågen av politiska tidningar och magasin kan inte stoppas. Hundratals tidningar publiceras i fördragshamnar som Kanton, även om många är kortlivade, bland annat på grund av kejsarmaktens försök till censur. Under de hundra dagarnas reform 1898, när ett försök till reformering och modernisering av kejsardömets lagar görs, släpps en del av censuren och under en kort period flödar information och opinion relativt fritt, men när de konservativa falangerna inom regimen tar över och drar tillbaka reformen dras snaran om igen, och många tidningar stängs ned av kejsarmakten. De som vill fortsätta publicera tidskrifter som inte ligger i linje med kejsarregimens policy tvingas återigen dra sig tillbaka till de europeiskt kontrollerade områdena, eller gömma sina tryckerier i källare och bakgårdar, och distribuera tidningar, böcker och pamfletter i hemlighet. Så sent som 1908 kommer en lag som kraftigt begränsar pressfriheten.

En annan ny genre är kvinnomagasin, skrivna av och för den moderna kvinnan, som sprider medvetenhet och idéer bland det täcka könet som tidigare varit förpassad till de inre kamrarna och bortkopplad från det offentliga livet. Vissa är mer konservativa och håller sig till tips om sömnad och barnpassning, medan andra är mer radikala med debattartiklar om kvinnors rätt till utbildning, och söker väcka och ena en ny politisk klass.

Tryckerikonsten ger upphov till ett experimenterande och en blandning av moderna och traditionella, västliga och kinesiska idéer. Man trycker både klassiska kinesiska och översättningar av europeiska verk, och den klassiska åttabenade essäformen som användes för de kejserliga examineringarna har letat sig in som format för opinionskolumner i nyhetsrapporteringen. Dessutom citeras och approprieras de gamla kinesiska klassikerna flitigt, och man kan notera att ju mer radikal en artikel är, desto mer pepprad är den med klassiska citat för

att grunda dess åsikter i traditionen och skydda sig från anklagelser om att blint kopiera västerlänningarnas idéer.

Egentligen är tryckerikonsten, med blocktryck av trä, en mångtusenårig kinesisk uppfinning, men att producera sådana är omständigt och tar mycket lång tid. Under 1800-talet blir därför litografin populär i Kina, importerat från väst, och ett enklare och snabbare sätt att trycka text och bilder, vilket är det som får mängden producerat material att öka kraftigt.

Litografi innebär att sidan som ska tryckas målas spegelvänt med en fet oljebaserad färg på tryckplattan, gjord av porös sten, varefter plattan täcks med en lösning av vatten, syra och gummi. Denna lösning sugs upp av porerna i stenen och gör den hydrofil, men inte där den feta färgen täcker den. Färgen kan sedan tvättas bort och när man sedan ska trycka applicerar man vatten, som attraheras av de hydrofila ytorna, och ett oljebaserat bläck, som då endast fastnar på de ytor som från början var övermålade. Stenen pressas sedan mot pappret för att ge den slutgiltiga formen. Denna metod är väl anpassad för kinesisk skrift, som kan appliceras med penslar, även om det tar en del träning att lära sig att skriva spegelvänt, då de olika strecken i kinesisk kalligrafi inte är symmetriska. Den är dessutom relativt billig att sätta igång med och kan producera vackra, kalligrafiska verk.

Men litografin, även om den är snabbare och enklare än blocktryck, är fortfarande för långsam för det allt hetare medieklimatet där tidningar ska kunna produceras med daglig upplaga. Detta har gjort att tryck med rörliga typer till sist börjat bli mer spritt i Kina, om än framför allt bland större tidningar och boktryckerier, med tanke på den höga kostnaden. Medan ett tryckeri i väst endast behöver ett sextiotal olika tecken för att kunna trycka i stort sett vilken text som helst, kan man behöva tusentals för att kunna trycka en kinesisk text. Det gör att de mindre tryckerierna, framför allt kanske källartryckerier som producerar regimkritiska trycksaker, fortfarande håller sig till litografi.

Några tidningar som publiceras i eller om Kanton:

- 廣州週報: Gwongdjau djaubou (Kantons veckoblad), en tidning publicerad i Seunghoi, men för och av kantoneser, med nyheter hemifrån.
- 粵東公報: Yutdung gungbou (Kantonesiska allmänbladet), publicerad av regimen, med nyheter om inrikes- och utrikespolitik. Alla artiklar granskas av redaktören och tidningen får inte diskutera för- och nackdelar med kejsarregimens eller provinsregeringens politik.
- 七十二行商報: Chatsapyi hong seungbou: De 72 yrkenas affärsblad, en affärs- och ekonomifokuserad tidning.
- 時事畫報: Sisi waakbou: Tidernas bildmagasin, en en regimkritisk serietidning publicerad av den revolutionära rörelsen Tung mang wui. Förra året stängdes den ned av Ching-regimen, öppnade därefter i Hongkong och fortsatte publikationen därifrån, men efter påtryckningar från Kina stängdes den nyligen ned även där.
- 妇孺报 Fuyu bou: Kvinno- och barnmagasinet, ett månadsmagasin med lättförståeligt språk, finansierat av donationer, som propagerar för kvinnlig utbildning.

丙

SINOJAPANSKA KRIGET OCH BOXARUPPRORET

Kina har under 1800-talet lidit många förödmjukande nederlag mot Europa. De två opiumkrigen mot England gjorde att de förlorade rätten att reglera sin egen handel, och tvingades ge upp Hongkong och mindre områden i några av sina hamnstäder. Kriget mot Frankrike på 1880-talet gjorde att de förlorade inflytandet över Vietnam, som varit en kinesisk tributstat sedan urminnes tider. Men det var kriget mot Japan 1894-95 som verkligen skakade hela landet. Ching-regimen hade gjort försök med att modernisera sin armé och sin flotta, men ändå besegrades armén i Pyongyang och flottan i Koreabukten, och fienden tog kontrollen över inloppet mot Bakging. Kina tvingades ge upp sitt inflytande i Korea och överlämna Toiwaan till Japan. Att besegras av europeiska makter var en sak, men nu har man även förödmjukats av Japan, en gammal tributstat och tidigare minst lika hopplöst efter som Kina, men som lyckats modernisera och bygga upp sin makt på ett sätt Kina helt enkelt inte klarat av. Kina finner sig för första gången på tusentals år inte vara den dominerande makten i Asien. Slaget är brutalt och kritiken mot Ching-regimen reser sig.

Allt det här får några år senare konsekvenser i norra Kina, när bönder upprörs av den alltmer inkräktande närvaron av utlänningar, såväl japaner som européer, som ignorerar lokala seder och använder sitt inflytande för att immunisera sig från kinesisk lag. I vissa fall har banditer i området påstått sig vara kristna för att undkomma straff, vilket skapar en tydlig koppling mellan kristendom och våld mot kineser. Fientligheten mot de främmande djävlar som förödmjukat Kina når bristpunkten när naturkatastrofer, både översvämningar och torka, skylls på missionärers häxkonster, och 1899 sprider sig ett bondeuppror i Saandung-provinsen. Man förstör utländsk egendom, såsom järnvägar, och dödar missionärer och kinesiska kristna över hela provinsen.

Upprorsmakarna får epitetet ”boxare” av européerna, då de använder sig av kinesisk kampkonst och med ritualer och andebesbesättning säger sig göra sig osårbara för fiendens kulor och kanoner (vilket demonstreras genom att avfyra lösa skott mot varandra), och få miljoner soldater att komma ned från himlen för att driva ut utlänningarna. Själva kallar de sig 義和拳 Yi-wo-kuen, rättvisans och harmonins nävar. De rör sig mot Bakging och ropar ”Stötta Ching och döda främlingarna!”. Utlänningar och kinesiska kristna tar sin tillflykt i legationskvarteren, där utländska ambassader har sitt säte.

En allians av åtta nationer – Storbritannien, Förenta staterna, Frankrike, Österrike-Ungern, Tyskland, Italien, Japan och Ryssland – invaderar Kina för att rädda sina medborgare. Änkekejsarinnan Chi-hei stöder boxarna och förklarar krig mot invasionsstyrkan och beordrar alla att kasta ut utlänningarna ur riket. I de södra provinserna och framför allt Kanton, där utländska missionärer och handlare är en daglig syn, ignoreras dock ordern och även om stäm-

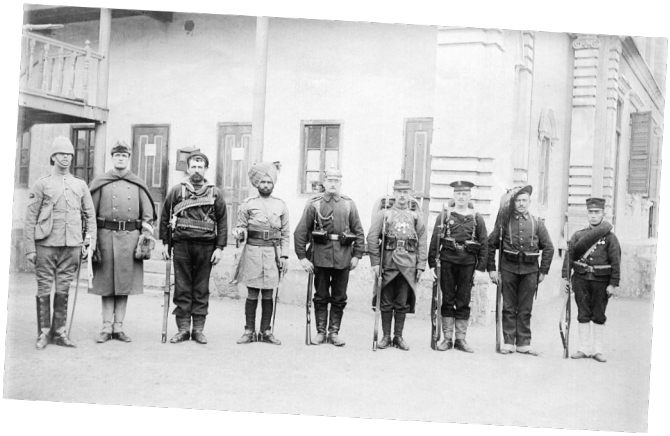
ningen är spänd utbryter inga stridigheter. Guvernören av Gwongdung och Gwongsai, 李鴻章 Lei Hung-djeung, deklarerar officiellt att ordern från hovet är falsk och att hans provinser inte kommer att lyda den. Han sprider dessutom historier om fruktansvärda handlingar och urskillningslösa mord på utländska medborgare av kejserliga trupper, som ett vapen mot hans politiska motståndare i huvudstaden.

Invasionsarmén kan förutsägbart nog inte besegras, och huvudstaden plundras med fruktansvärd grymhet, till viss del eftersom trupperna hade hört de fruktansvärda, men påhittade, historier som guvernör Lei hade spridit. Misstänkta upprorsmän och de kinesiska officerare som varit dem behjälpliga avrättas kallblodigt av kolonialmakterna, medan de hyllar guvernören av Gwongdung och Gwongsai. Straffexpeditioner sänds ut till byar som deltagit i revolten och många bränns ned och innevånarna slaktas. Framför allt de tyska, ryska och japanska trupperna visar prov på osedvanlig grymhet. Ett avtal signeras där främmande trupper tillåts stationeras i Bakging och ett enormt skadestånd på 450 miljoner tael silver, mer än statens årliga skatteinkomst, ska betalas under 39 år till de drabbade länderna.

Upproret och kriget får resultatet att stödet för kejsarregimen sjunker ännu mer, framför allt i söder. Antingen anser man dem för svaga för att skydda Kina, eller för dumma som givit sig i krig mot åtta övermäktiga fiender, eller både och.

Detaljer:

- En pappersamulett med mystiska tecken skrivna i rött på mullbärspapper, som gör dig osårbar för skjutvapen.
- Ett brev som visar hur guvernörens påståenden om omänskliga grymheter mot oskyldiga utlänningar var falska.
- Ryktet sprids att en fransk missionär i Kanton har kidnappat kinesiska barn för att uppfostra dem som kristna.

梅花

PLOMMON

卜算子・詠梅

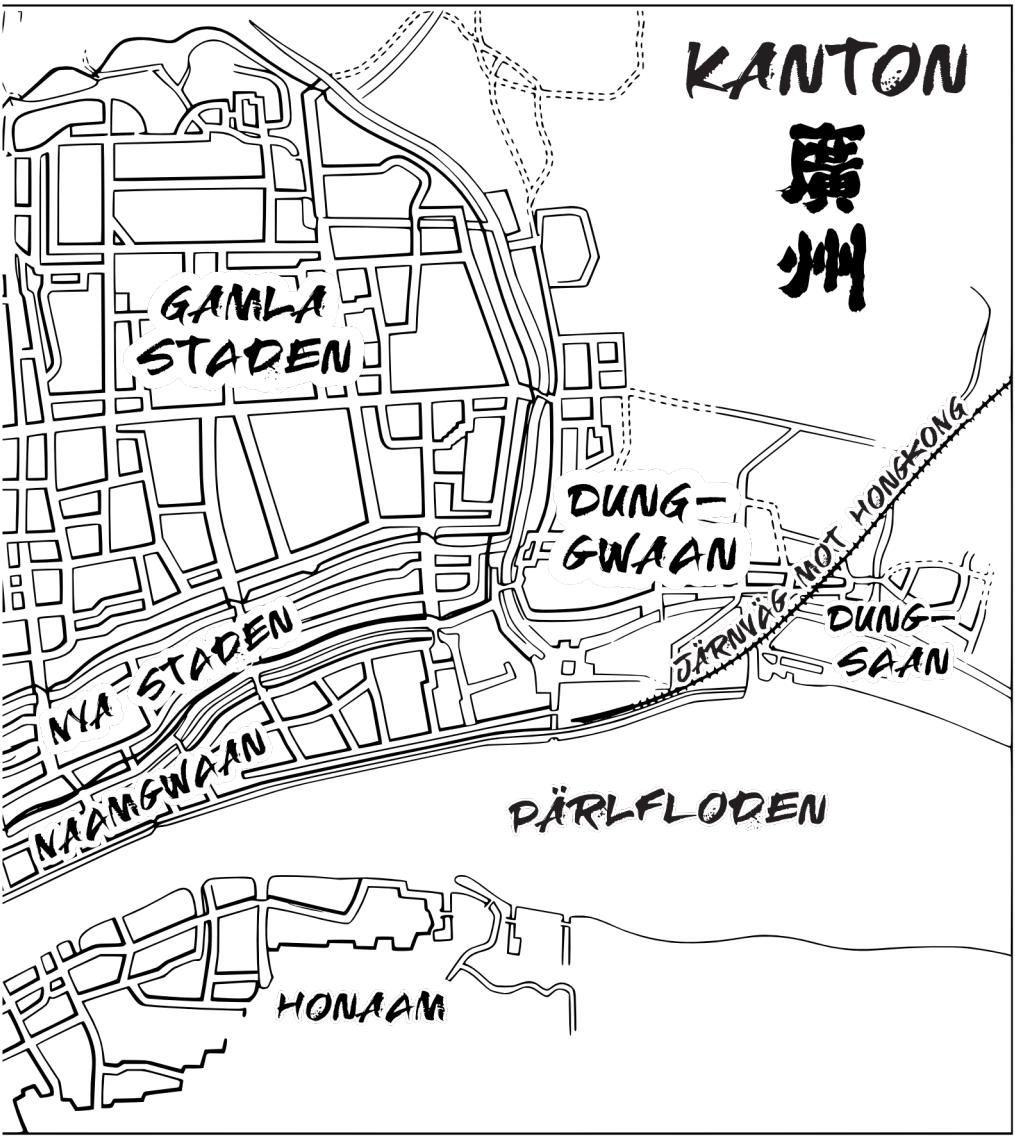
陸游

驛外斷橋邊，寂寞開無主。
已是黃昏獨自愁，更著風和雨。
無意苦爭春，一任群芳妒。
零落成泥碾作塵，只有香如故。

Spåmannen – om plommonblomster, av Luk Yau

Bortom utposten, vid en brusten bro, blommar hon herrelöst.
Ensam sörjande i nalkande skymning, utstår hon vindar och regn.
Hon söker ej utmana vårens blomster, låtsas ej om deras avund.
Hon faller i leran, vissnar till stoft; blott doften är ännu som förr.

JÄRNVÄG MOT HONHAU
SAIGWAAN
SHAMEEN

KANTON
廣州
GAMLA STADEN
DUNG-GWAAN
JÄRNVÄG MOT HONGKONG
DUNG-SAAN
NYA STADEN
NAAMGWAAN
PÄRLFLODEN
HONAAM

INTRO TILL REPUBLIKEN

KRIGSHERRAR

Den himmelska ordningen som regerat Kina sedan urminnes tider har fallit till marken när de krackelerade pelare som höll den uppe till sist rasade samman. Ur det grumliga kaoset stiger krigsherrarna, som reser sina banér och strider om herraväldet över ruinerna.

Efter kejsardömets fall hyllades de tappra revolutionärer som förpassat det föråldrade systemet till historiens källarförvar. Doktor Sun Yat-sen gick från förkättrad brottsling till folkhjälte och en av de viktigaste politiska figurerna i landet. Men han visste att upprorets framgång inte var bara hans och revolutionärernas förtjänst. Den som egentligen kastat ut kejsaren var 袁世凱 Yuen Sai-hoi, general över den mäktiga Bakyeung-armén i norr. Yuen Sai-hoi var arvtagare till 曾國藩 Djang Gwok-faan, generalen som med sin av egen kraft mobiliserade armé besegrade Taaiping-rebellerna på 1860-talet. Sådana mer eller mindre privata arméer, mer lojala till sina generaler än till kejsaren, hade blivit allt större och vanligare mot slutet av Ching-regimens tid, och Yuens förräderi var den pil i kejsarväldets hjärta som fällde det till marken.

Detta lämnade Sun Yat-sen i en knipa. Han utropades som Kinas förste interimpresident och 黃興 Wong Hing, hjälten från upproret i Kanton, blev arméminister, men den verkliga makten låg hos general Yuen, och om inte denne kunde göras nöjd så skulle landet snart kastas in i ännu ett blodigt inbördeskrig. Sun hade redan lovat Yuen presidentposten som lockbete för hans kappvänderi, och efter bara ett par månader överlämnades makten till generalen, som skulle föra landet mot en ny statsform. En tillfällig president, en Kinas George Washington.

Men Yuen Sai-hoi var mer av en Napoleon än en Washington. Han centraliserade snart makten kring sin person och utsåg sina officerare till ”militärguvernörer” i de olika provinserna. Dessa tilldelades mer makt än de klenfödda demokratiska institutioner som installerats, och den nya republikanska regeringen i Bakging blev heller inte mycket mer än en symbolisk historia. Yuen hade skapat en feodal struktur och som bokstavlig krona på verket utropade han 1915 sig själv till kejsare och grundare av en ny dynasti.

Detta var dock ett steg för långt. Folket hade just gjort sig av med kejsardömet och var inte alls sugna på att se det återinföras. Inte ens hans militärguvernörer stöttade honom och flera provinser förklarade självständighet. Yuen insåg sitt misstag och abdikerade efter bara 83 dagar, men det var försent. Han fördes bort från makten och dog inte långt därefter av uremi.

Kina befinner sig nu i en fruktansvärt farlig situation. Mäktiga militärguvernörer med privata arméer styr sina provinser med järnhand, och makten som höll dem samman har just försvunnit. Nominellt har regeringen i Bakging makten, men i praktiken styr varje militärguvernör, eller ”krigsherre”, som de kallas i folkmun, med oinskränkt makt inom sitt område. Dessutom ser de alla med lystna ögon på vakuumet i toppen och allianser, krig och förräderier rasar över landet i halsbrytande hastighet. Fraktioner bildas och för krig med varandra. Områden byter ägare, krigsherrar besegras och ersätts av andra. Kina är ett lapptäcke av färgstarka generaler med privata arméer, imponerande uniformer och än mer imponerande mustascher. De får olika smeknamn av befolkningen. ”Hundköttsgeneralen” (så kallad, inte för att han äter hund, utan efter en nordländsk slang om hasardspel) är en nära två meter lång, brutal och obildad före detta gängboss som längs vägarna hänger upp huvuden på de journalister som kritiserar honom och har ett harem med 40 konkubiner från olika länder som han inte bryr sig om att lära sig namnen på, utan refererar till efter nummer. ”Den kristne krigsherren”, i sin tur, lever ett strikt asketiskt liv, håller fast vid en puritansk moral och ryktas döpa sina trupper medelst brandslang.

Samtidigt försöker den ”republikanska” regeringen i Bakging stöpa om landet i en ny form som ger bilden av en modern nationalstat. En ny flagga hissas, kallad den ”femfärgade”, med fem horisontella fält i rött, gult, blått, vitt och svart, som ska symbolisera de fem folkens enhet (kineser, manchurier, mongoler, muslimer och tibetaner). Man har en nationalsång och man går över till att följa den västerländska solkalendern istället för den kinesiska månkalendern, som dock fortfarande används för de traditionella högtiderna. Man klär sig mer västerländskt, man skaffar sig bara en fru även om man har råd med flera, kvinnor slutar binda sina fötter, och hela den statliga apparaten stöps om i en ny form, inspirerad av Europa och Japan. Men för många känns hela processen som att hänga girlanger på en krackelerad byggnad. Kina är inte en modern stat; hon är knappt en stat överhuvudtaget. Hon är en samling de facto självstyrande provinser, och i den mån de underkastar sig centralmakten i Bakging är detta inte så mycket på centralregeringens villkor som på deras egna.

Och kolonialmakterna? De har knappast mist chansen att profitera på kalabaliken. De håller hårt i sina koncessioner, och tävlar med varandra om att kontrollera de olika krigsherrarna. De vill ha inflytande, handelsrättigheter och ägandeskap i järnvägar och fabriker. Och krigsherrarna vill ha vapen. Gevär, artilleripjäser, kulsprutor, pistoler, allt som kan avlossas i trynet på deras fiender är hett eftertraktat i varenda hörn av landet, och Frankrike, Ryssland, Tyskland, Danmark, Storbritannien, i stort sett varenda europeiskt land plus Japan och Amerika är mer än villiga att stå till tjänst.

Kina har dött, krigsherrarna är hyenor som slåss om hennes lik, och Europa står bredvid och satsar pengar på vem som ska bita halsen av vem. Välkommen till krigsherrarnas tidevarv!

SOCIAL ORGANISATION

Revolutionen 1911 förde med sig en stor skillnad i olika gruppers sociala status, framför allt för tre grupper:

- De landägande rika familjerna på landsbygden som haft så stor prestige och haft så mycket inflytande över den lokala politiken har fått stiga tillbaka till förmån för städerna, och då i söder framför allt Kanton.
- Handelsmän, som man rynkat på näsan åt i den traditionella kejserliga hierarkin, har nu fått en betydligt högre status som byggare av industri och rikedom, och deras närvaro i Kanton, södra Kinas maktcentrum, gör dem än mer inflytelserika.
- Utlandskineser, som under kejsardömet varit förbjudna att återvända till Kina och som, i de fall de ändå lyckades komma tillbaka, ofta var offer för utpressning av den lokale magistraten som kan arrestera dem när han vill, ses nu istället som bärare av kunskaper som hjälper landets modernisering, och välkomnas hem. De som inte återvänder skickar fortfarande hem pengar till familjerna därhemma, vilket ger en välbehövlig motvikt till landets handelsunderskott.

De två sistnämnda grupperna bildar en gemensam klass av rika industrialister och formar ofta olika företag och organisationer tillsammans, och utövar stort inflytande på lokalpolitiken.

Det gamla systemet med magistrater har helt och hållet kastats ut, redan i slutet av kejsartiden, och ersatts av en modern polisstyrka. Administrationen görs om och bemannas med partimedlemmar av Sun Yat-sens nationalistparti Gwok man dong, av människor med examen från moderna tekniska skolor, men även till stor del av ämbetsmän från den gamla regimen, varav vissa köpt sina ämbeten snarare än att ha förtjänat dem via studier. Nya poster som annonseras ut ges dock endast till den som har en universitetsexamen, och södra Kina med Kanton i spetsen genomför en storsatsning på utbildningar med massor av nya moderna skolor och universitet för statens modernisering.

Det som inte förändrats är korruptionen, som är djupt rotad i samhällsstrukturen sedan århundraden tillbaka, och bara för att mandariner med kejserlig examen i konfucianska principer ersätts av teknokrater med ingenjörsexamen från Japan så betyder det inte att människor slutar att försöka använda sin ställning till att sko sig själva, kräva ”tepengar” för att utföra sitt jobb, sälja kontrakt och tillstånd mot gåvor och gentjänster, och sätta vänner och släktingar på lönsamma poster.

Men den stora urbanisering som skett ända sedan Opiumkrigets slut har också lett till en social förändring i släktbandens betydelse. Familjen är fortfarande viktig och många beger sig fortfarande till de stora familjetemplen och återvänder då och då till hembyn, men deltar i övrigt inte i bygemenskapen som var så

viktig i det ruralt fokuserade Kina. I staden har man mer och mer affärer med främlingar, istället för inom släkten. Familjen är fortfarande otroligt viktig, och de traditionella konfucianska värderingarna har ingalunda försvunnit, men familjen har krympt, och den närmaste släkten, ett fåtal generationer som bor tillsammans eller i närheten av varandra i staden, tar fokuset medan den större klanen och kopplingen till hembyn försvagas, inte sällan till de gamlas förfäran.

Ideologiskt är den kantonesiska politiken uppdelad i två läger: de som vill använda Kanton som bas för att återförena Kina och erövra henne från de krigsherrar som styr henne, och de som vill behålla provinsen som en oberoende stat, för evigt skild från den gamla makten i Bakging. Den kantonesiska nationalismen, som funnits som en undanskymd och förtryckt strömning under kejsartiden, blossar upp i full styrka när Kanton uppnår de facto självständighet, även om alla fortfarande låtsas som om Kina är ett enat land.

SUN YAT-SENS KANTON

Kantons historia sedan revolutionen har varit omtumlande, precis som för resten av landet. Staden och provinsen har styrts av Sun Yat-sen i omgångar, men han har blivit bortjagad av diverse krigsherrar, senast hakka-generalen 陳炯明 Chan Gwing-ming (*m: Chen Jiongming*), en tidigare allierad till Sun som brutit med honom när Sun utropats till ”extraordinär president”, i praktiken diktator, vilket inte var i enighet med den konstitution de båda kämpat för. General Chan föredrar en federalistisk lösning och att genom Gwongdung leda med exempel, medan Sun vill erövra landet med militärmakt.

Men sedan Sun återtog staden 1923, med hjälp av Wannaam-generalen 唐繼堯 Tong Gei-yiu (*m: Tang Jiyao*) samt en stor mängd legosoldater, regeras den av honom och partiet. Det är dock långt ifrån ett ”gott exempel” som visar hur en stad ska skötas. Regeringen är i desperat behov av pengar och beskattar allt från grisar till opium, det senare så hårt att stadens 800 opiumetablissemang organiserar en protest. Men på grund av korruption och en svag regering når väldigt lite av skattemedlen staten, utan det mesta stannar hos de lokala garnisoner som samlar in den. Staden hemsöks av de legosoldater som hjälpt till att inta den, och då de inte ser sig bli tillräckligt betalda av regeringen sysslar de med stöld, kidnappning, beskyddarverksamhet, privat ”skatteinsamling”, prostitution, piratverksamhet, droghandel och spelhålor.

Staden auktionerar ut monopol, offentlig egendom och lukrativa tjänster. Båtar måste betala 50 dollar för en speciell flagga, annars blir de anfallna av polisen som pirater. Sun har själv ingen kontroll över de många medel som skickas vidare till regeringen i Bakging, då dessa skyddas av utländska köpmän. Men Sun driver in pengar med nya skatter på allt han får tag på. Opium, prostitution, religiösa ceremonier, försäljning av rituella föremål, banketter, matvaror, till och med en skatt på insamlingen av avföring för gödsel, vilket ger upphov till talesättet att ”i Kanton är det skatt på allt utom fjärtar”. Speciellt religion, symbol för ett primitivt och vidskepligt Kina, blir mål för regeringens hungriga

blickar. Tempel bjuds ut till försäljning till av staten bestämda priser, och medan templets skötare får första möjligheten att köpa så säljs fastigheten till privatpersoner om skötarna inte kan eller vill skramla ihop de stora summor som krävs.

Men med sina 800 000 innevånare och en lång tradition av handel och entreprenörskap är staden ändå relativt rik. Cigarettfabriker, garverier, väverier och tygfärgare verkar i staden, den har en automatiserad tändsticksfabrik och över tjugo företag som gör skodon i gummi. Och på landsbygden utanför kryllar det av mullbärsträd som används för uppfödningen av silkesmask, vars kokonger vävs till vackra tyger som bärs av rika affärsmän och exporteras till utländska marknader genom Kantons hamn. Gatorna i de nyare delarna är breda och delas av bussar och spårvagnar samt runt trehundra bilar, som främst körs av partiets tjänstemän. I övrigt kan man ta sig fram med rickshaw (för medelklassen), den allt mer populära cykeln, bärstol (för den traditionella överklassen) eller till häst (för officerare). Fattiga tar sig naturligtvis fram till fots.

Staden har transformerats sedan kejsartiden. Den har växt ut över sina gamla gränser och i utkanterna växter informella bostadsområden utan stadsplanering. De gamla stadsmurarna, redan förfallna i slutet av 1800-talet, har nästan helt rivits bort; de sista delarna demolerades under arbetet med att bredda gatorna för buss- och spårvagnstrafik.. Detta blev den första stora uppgiften för Kantons nya kommunala styre. Under hela den långa historien om kejsartiden hade det aldrig funnits någon som faktiskt styr över staden Kanton. Det fanns provinsguvernörer som satt i Kanton, och det fanns magistrater, men staden låg på gränsen mellan två distrikt, och båda dessa distrikt sträckte sig långt ut på landsbygden. Detta har nu till sist åtgärdats, och sedan 1918 har Kanton ett kommunstyre som har som uppgift att hantera alla stadens interna politiska ärenden. Den nya kommunen styrs av 孫科 Sun Fo (m: *Sun Kē*), son till Sun Yat-sen. Han tillsätter sex administratörer, varav alla sex har studerat i utlandet. Borttagandet av de gamla stadsmurarna var ett enormt projekt, kreativt finansierat av diverse avgifter, konfiskeringar, försäljning av spårvagnsdriften (som dock ännu inte kommit igång), och en hel del skuldsättning. Men där de gamla tegelmurarna en gång stått går nu istället breda avenyer. Kanton har tagit ett stort kliv mot att bli en modern stad! Moderniseringen går förvisso långsamt, och det finns fortfarande under tusen motorfordon i hela miljonstaden, och runt hundra bussar.

Man har till och med blivit den första staden i landet med en offentlig park, där vem som helst kan tillbringa några ögonblicks lugn i flykt från det hektiska stadslivet. Byggnader av västerländsk stil börjar dyka upp lite överallt i staden, både av mode och eftersom allt fler västerlänningar etablerar sig när tidigare förbud och restriktioner avvecklas. Och symbolen för den nya staden är framför allt kei-lau, den ”ridande byggnaden” som den så poetiskt kallas, ett flervåningshus där undervåningen används för kommersiell verksamhet och övervåningarna för boende, precis som man länge har byggt i Kanton. Men en kei-lau är speciell: medan undervåningen drar sig tillbaka från vägen sträcker sig ovanvåningarna ut ovanför gatan, stöttade på ett par pelare. Dessa byggnader står vägg i vägg, ofta med smala fasader men djupa våningar, och deras pelarstödda övervåningar bildar på så vis arkader, täckta korridorer som fungerar som trottoarer på sidan av gatan. Fasaden ovanför pelarna är ofta i modern västinspi-

rerad stil, även om själva byggnadstypen inte är typiskt västerländsk. Byggnaden representerar en fusion av öst och väst, lämpligt för Kanton som så länge har varit en mötesplats, och blir snart en symbol för det moderna Kanton. I de övertäckta arkaderna får man skugga från den stekande solen och skydd när det regnar, och de hjälper till att hålla fotgängare borta från gatan, som ska tillhöra bilarna. Nya butiker öppnar upp i arkaderna med moderna underverk som armbandsur och symaskiner, kostymer, böcker, importvaror från Europa och Amerika, kryddor, matvaror, porslin, te, möbler, målningar och allt mellan himmel och jord. Konsumtionssamhället har kommit till Kina. Två stora varuhus ligger vid vattnet, varav ett har en biograf på toppenvåningen. I den gamla delen av staden är dock de smala gränderna kvar, belamrade med skyltar från de många små familjeägda verksamheterna, så trånga att det känns som att man vandrar inomhus, i ett oändligt palats av vindlande korridorer.

Kanton är en stad full av kontraster. Nybyggda höghus blandas med traditionella muromgärdade hus med innergårdar och svängda tegeltak. Bilar och bussar delar gatorna med rickshawar och en och annan bärstol. Och breda asfalterade avenyer möter vindlande klaustrofobiska gränder. Kontrasten råder även i folks sinnen. I det gamla konfucinska samhället hyllades den rena och vackra landsbygden, medan staden sågs som en illaluktande stendjungel fylld av korruption och lös moral. Den synen på stadslivet är fortfarande spridd och syns i många romaner och tidningsartiklar. Men samtidigt börjar en ny bild komma fram, där staden är en skinande fyr av kultur, modernitet och frihet, medan landsbygden är primitiv, fattig, smutsig och utsatt för krigsherrarnas våldsamma kamp. Dessa två sinnebilder tävlar med varandra i folkets hjärtan, och ger upphov till både känslor av längtan och förakt när stadsborna ser på sina lantliga hembyar.

Nere vid hamnen anländer fartyg med varor och passagerare från hela världen. En nyanländ fransk affärsman, rödblommig och svettig i värmen, ser på medan muskulösa hamnarbetare lastar av hans varor. Bredvid ligger en hjulångare som ska avgå om en timme uppför Pärlfloden, mot samhällen i inlandet. För inte så länge sedan ett tecken på landets modernisering, nu en föråldrad teknologi som visar att Kina fortfarande dras med omodern infrastruktur. Längre bort står en av kokerskorna till en närbelägen restaurang och köpslår om priset för dagens fångst med den solbrände kaptenen på en traditionell fiskedjonk. En skog av master och skorstenar från alla de skepp och båtar som ligger an i hamnen breder ut sig över vattnet och det luktar salt och tång. Längre in i skuggan under en kei-lau-byggnads pelarburna arkad, utanför restaurangen och bredvid en klockreparatörs stånd, sitter en man med kalligrafens fyra skatter: pensel, bläck, papper och bläcksten. Han säljer sin handstil till den som vill betala. Snart är det dubbel-yeung-festival, och en äldre herre ser nyfiket på medan kalligrafen skickligt skriver lyckönskningar med nattsvart bläck på rödfärgat mullbärspapper. En ung ovan cyklist i västerländskt inspirerade kläder kör nästan in i dem och ropar ut en ursäkt och styr ut mot gatan, där han nästan kolliderar med en bärstol framburen av åtta ymnigt svettande bärare i bar överkropp.

En rickshaw släpper av en tjänsteman i nationalistpartiet i sin vita uniform utanför restaurangen. Han har vattenkammat hår och små runda glasögon med smal skalm. När han träder in möts han av doften av te, stekt hundkött, moskitavvisande rökelse och opium från de bakre rummen. Ljudnivån är hög. Diskus-

sioner från stamgäster och skratt från öldrickande soldatkadetter i grå uniformer på permission från militärakademin i Whampoa, smattret av mahjongbrickor som blandas av entusiastiska spelare, och ljudet av musik från restaurangens grammofon. Det är en skiva nyss importerad från Seunghoi, där västerländska influenser blandas med traditionella instrument och skapar en helt ny musikkultur. Ny musik för en ny tid! I ett hörn av restaurangen sitter några medlemmar av ett lokalt gäng och talar med ägaren. De avkräver honom beskyddarpengar, så att inget ska behöva hända med hans etablissemang. Tjänstemannen från nationalistpartiet låtsas som om han inte ser ägarens bedjande blickar, och beställer in en kanna te och en tallrik stekt ris med tomat och ägg, samt en flaska ”holländskt (kolsyrat) vatten”.

Går man igenom restaurangen kommer man till den lilla innergården, där ett kapokträd blommar i scharlakansrött, symbolen för Kanton sedan urminnes tider. Vid ett bord under trädet, i ett försök att komma undan larmet inne i restaurangen, sitter en ung kvinna och läser tidningen. Hon är klädd i en kortärmad cheungsaam-klänning enligt senaste modet från Seunghoi, och hennes kortklippta hår signalerar att hon är en ”modern kvinna” som vet att ta för sig och sätta sig upp mot patriarkatet. Hon röker en Hongkongtillverkad ”Double Happiness”-cigarett och dricker en kopp te med mjölk, en europeisk vana som hennes far hade blivit rasande över att se henne efterapa. Tidningen hon läser är Kantons dagblad, som drivs av stadens nystartade kommunistparti. Ledaren talar illa om revolutionshjälten Sun Yat-sen och kallar honom ”diktator”, något som säkerligen kommer att ge dem problem. Förra månaden var det Chan Gwing-ming, den federalistiske krigsherren, som styrde Kanton. Hon undrar förstrött vem det kommer att vara nästa månad. Kanske kommer den excentriske opiumgeneralen Tong från väst att ta över istället? Den som trodde att kejsarregimens fall skulle inleda en era av fred och frihet måste ha blivit gravt besviken; staden verkar byta herre lika ofta som den unga kvinnan köper nya klänningar. Hon lägger ifrån sig tidningen och fimpar cigaretten i ett litet askfat av jade med handsnidade drakar som jagar varandra runt kanten. Hon tittar upp mot den gråmulna skyn. Det verkar som att det kommer att regna. Tur att hon har med sig ett paraply.

MODE

Revolutionen 1910 var en revolution som genomsyrade hela samhället, inklusive klädmodet. Kinesiska kvinnor var under Ching-dynastin förbjudna från att bära klänningar i ett stycke, utan behövde ha en separat över- och underdel, så en jacka och byxor, eventuellt med en kjol över byxorna. Män var tvungna att bära hårpiskan, en ursprungligen manchurisk frisyr där framdelen av huvudet rakades, medan håret där bak tilläts växa sig långt, och flätades till en lång svans som hände bakom huvudet. Alla dessa konservativa regler och förbud föll med regimen, och känslan av en ny tid av frihet och modernisering har även spridit sig till modet.

Kvinnor som nu tillåts bära klänningar har snabbt tagit dem till sig som en symbol för frigörelse, och en åtsittande klänning med korta ärmar som kallas ”cheungsaam” (*m: qipao*) har blivit populär, framför allt bland den urbana medelklassen. Den härstammar från de klänningar som den manchuriska överklassens kvinnor bar under kejsartiden, men anpassade för en ny era. Klänningen har korta ärmar och en längd som kan variera från mitten av låren och ned till anklarna, med vadlängd som den vanligaste. Öppningen på bröstet är asymmetrisk och stängs väster över höger och fästs oftast med en dekorativ rund knut som fungerar som knapp och träs genom en ögla på mötande del. Då klänningen är mycket snäv runt kroppen har den en slits på ena eller bägge sidor, vars höjd kan anpassas efter mode och hur vågad bäraren är. Upp till knät är respektabelt, till låret är vågat och till höften är skandalöst. Klänningen är på 20-talet ofta gjord i lite grövre tyg och bärs nästan alltid tillsammans med byxor, men allteftersom åren går drar modet mer åt tunnare bommullstyg, silke, och strumpbyxor eller till och med bara ben under.

Men medan cheongsaam är plagget för den moderna modemedvetna stadskvinnan så klär sig mindre bemedlade och urbana kvinnor fortfarande i de mer traditionella kläderna bestående av en långärmad jacka med en stående krage knäppt i fronten, och ett par byxor eller en kjol.

Manligt mode har likaledes två vanliga varianter, där den mer traditionella klädnaden är en fotsid och långärmad skrud, knäppt i mitten eller ibland på sidan, likt en cheongsaam. Denna kan bäras som den är, men kombineras ofta med en jacka som täcker överkroppen, framför allt under de kallare vintermånaderna.

Men en annan klädsel, inspirerad av japanska uniformer, som i sin tur hämtat sin inspiration västerifrån, är det som kommer att kallas en Djungsaan-kavaj, döpt efter Sun Yat-sen, som också kallas Sun Djung-saan. Han började bära den under sin tid i Japan, och den har sedan anpassats efter kinesiskt snitt. Kavajen är lik en europeisk skjorta, men av grövre material och ofta grå eller blå, med en liten och tillknäppt krage, fem knappar och fyra fickor, två bröstfickor och två större fickor vid höften. Den har blivit populär hos den urbana moderna ungdomen, men kryper även upp i åldrarna, framför allt hos den som vill signalera att han är en modern man som inte sitter fast i gamla traditioner, men som fortfarande tror på Kinas storhet. Nationalistens uniform.

De mindre bemedlade männen bär, liksom kvinnorna, fortfarande en jacka och ett par byxor, och det är vanliga kläder för den som inte klär sig för att visa upp sig, utan för att arbeta.

Och sedan finns det såklart de som helt anammat den europeiska klädstilen. Kostym och slips för mannen, och varför inte ett plommonstop på huvudet? Klänning av västerländskt snitt för kvinnan. Det är de som tillbringat tid i Europa eller Förenta staterna, de som vill ses som världsmedborgare, de som interagerar med utländska affärsmän, eller de som åtminstone vill ge det intrycket.

Även kroppsidealen har förändrats. Borta är idealbilden av en försynt plattbröstad kvinna med bundna fötter. Nu ska kvinnor ha en stark fysik, stora bröst, en rejäl rumpa och kort, gärna permanentar hår. Den ideale mannen är heller inte längre en belevad kalligraf med långa naglar, utan en muskulös kraftkarl.

BILDER

Busshållplats i Cheungtai-området

Tehuset 莲香楼 Lin heung lau i Kanton

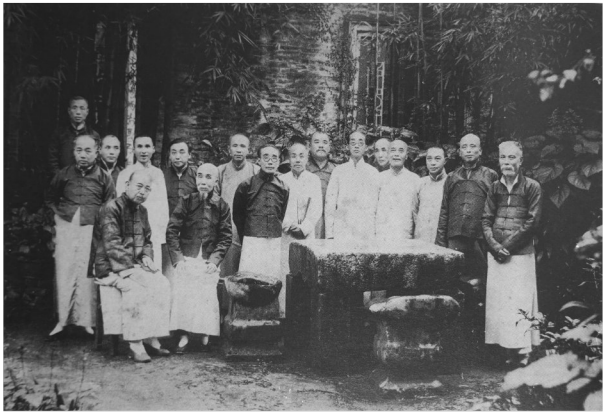
Sun-byggnaden, varuhus i Kanton

漿欄街 Djeunglaan-gaai i Kanton

Kvinna i cheungsaam

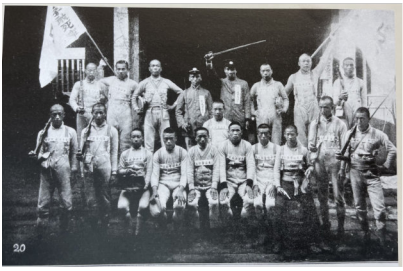
Naamyuens poesiklubb i Kanton

Irreguljära trupper

Sun Yat-sen i Djungsaan-kavaj

Kantonesiska självmordstrupper

Fångade soldater

KRIGSHERRETRILOGIN

(Dessa bakgrunder används för de tre scenariorna **Staten och kapitlet**, **Krigets herrar**, samt **Generalissimus**.)

甲 **Handelsförbundet:** Kantons handelsmän, med egen säkerhetsstyrka, som säkrat ordningen i staden under kaotiska tider. I ”Staten och kapitalet” rekommenderas att någon har denna bakgrund. Sidan 144.

甲 **Whampoa:** I Sun Yat-sens militärakademi tränas framtidens officerare, som ska en gång för alla ena riket under republikens flagg. I ”Krigets herrar” rekommenderas att någon är kadett eller instruktör på militärakademin. Sidan 146.

甲 **Kommunister och nationalister:** Ett konvenansparti ingått av nödvändighet. De har mycket gemensamt, men litar inte på varandra. I ”Generalissimus” rekommenderas att någon är kommunist eller har kommunistsympatier. Sidan 148.

乙 **Den demokratiske krigsherren:** Chan Gwing-ming, revolutionär som styrde Kanton tills nyligen, innan Sun Yat-sen jagade bort honom. Federalist, opiummotståndare, och enligt många stadens välgörare. Sidan 150.

乙 **General Tongs opium:** Tong Gei-yiu, krigsherren till väster om Kanton, med bas i Wannaam där han odlar hela Kinas opium. Enligt honom själv en av nationalistpartiets högsta höns. Sidan 152.

丙 **Tehus:** I de mest kaotiska av tider finns två fasta punkter i den kantonesiska tillvaron: te och dim sam. Sidan 154.

丙 **Den nya kulturen:** Grammofonskivor med ny musik från Seunghoi! Ny litteratur fri från den litterära kinesiskans bojor! Allt det gamla ska ifrågasättas, nu byggs en ny, sprudlande kinesisk kultur! Sidan 156.

丙 **Mahjong och pai gow:** De populäraste spelen i staden, som spelas i såväl fina salonger som mörka spelhålor. Sidan 158.

丙 **Stadsgudens tempel och Manlaan-akademin:** Det progressiva nationalistpartiet vill rensa Kanton från vidskepelser, men alla är inte på samma sida, och en del av stadens elit skyddar det viktiga templet. Sidan 160.

丙 **Kantonesisk opera:** Den hetaste underhållningen i staden har fullkomligt exploderat efter revolutionen. Färgglada kostymer, akrobatiska konster och rynkade näsor från kultureliten. Sidan 162.

Chan Gwing-ming	陳炯明	Chen Jiongming	Krigsherre som styrde Kanton under en period
Sun Yat-sen	孫逸仙/ 孫中山	Sun Yishen/ Sun Zhongshan	Ledare för Tungmangwui, i exil utanför Kina
Chiang Kai-shek	蔣介石	Jiang Jieshi	General, Sun Yat-sens närmste man
Chan Lim-baak	陳廉伯	Chen Lienbo	Ordförande i Handelsförbundet
Wong Djing-wai	汪精衛	Wang Jingwei	Hjälte från revolutionen, nära allierad till Sun
Liu Djung-hoi	廖仲愷	Liao Zhongkai	Civilguvernör av Gwongdong-provinsen
Djau Yan-loi	周恩來	Zhou Enlai	Kommunist vid militärakademin
Tong Gei-yiu	唐繼堯	Tang Jiyao	Krigsherre i Wannaam-provinsen
Yuen Sai-hoi	袁世凱	Yuan Shikai	General som hjälpte till att störta kejsaren och sedan försökte utropa sig själv till ny kejsare
Wu Hon-man	胡漢民	Hu Hanmin	Medlem av nationalistpartiet Gwok man dong
Sung Hing-ling	宋慶齡	Song Qingling	Sun Yat-sens hustru

Bakging	北京	Beijing	Kinas huvudstad Peking
Saigwaan	西關	Xiguan	Förmöget distrikt i västra Kanton
Shameen	沙面	Shamian	Ödistrikt i Kanton , hem till de internationella koncessionerna
Whampoa	黃埔	Huangpu	Hamnstad utanför Kanton, och dess militärakademi
Wannaam	雲南	Yunnan	Provins i sydvästra Kina
Seunghoi	上海	Shanghai	Stad i sydöstra Kina
Naamging	南京	Nanjing	Stad i norra Kina, huvudstad för den gamla Ming-dynastin
Gwok man dong	國民黨	Guomindang	Sun Yat-sens parti, även kallat ”nationalistpartiet”
Djungsaan	中山	Zhongshan	Krigsskepp döpt efter Sun Yat-sen (även kallad Sun Djungsaan)

HANDELSFÖRBUNDET

Kanton har varit inkörsporten till Kina för utländska handlare i hundratals år, och även om landet öppnats upp av europeiska kanonbåtar så är blommornas stad fortfarande tillsammans med Seunghoi den viktigaste hamnen i riket. Staden har blivit rik på handel, och naturligtvis har handlarna blivit ännu rikare.

Mycket av handelsverksamheten sker i området Saigwaan, den rikaste delen av Kanton, och en av de rikaste i landet. Det är stadens affärsdistrikt, och kallas ibland för ”Kantons Wall Street” av utlänningarna. Här ligger ön Shameen, där de utländska koncessionerna ligger, med hus i europeisk kolonialstil som kontrasterar mot resten av staden. Områdets namn betyder ”Västra gränsen”, eftersom det förr låg utanför Kantons stadsmurar och därför inte räknades till själva staden.

Runt kejsarregimens fall organiserade sig handlarna i Kanton i ett handelsförbund, kallat *Kantonesiska handelsmäns förbund för allmän säkerhet*. Under upprorstiden kunde inte polisen hålla staden och varorna säkra, och problem med stölder och banditgäng gjorde att man tvingades ta saken i egna händer. Och staden har inte blivit mycket säkrare sedan dess, då olika krigsherrar och allianser tävlar med Sun Yat-sens nationalistparti Gwok man dong om makten i staden. Våldsamheter har utbrutit flertalet gånger, men Handelsförbundets säkerhetsstyrka har lyckats hålla den viktiga handeln säker. Trupperna uppgår till 13 000 man, beväpnade med krigsmateriel inköpt från utlandet via handelsmännens europeiska kontakter. De är välutrustade och neutrala, men inte så väldrillade, och Förbundet har inte valt sida i de många maktbyten som skett i Kanton sedan kejsarens fall.

Kantonesiska handelsmäns förbund för allmän säkerhet är det största i provinsen, men det finns över hundra olika förbund i regionen. Oavsett vem som styr staden så vill man gärna hålla sig väl med de mäktiga köpmännen, då de driver hela stadens ekonomi och därmed dess skatteintäkter. Man möter representanter från förbundet och diskuterar politik och policy med dem, och handelsmännen har blivit vana vid att man lyssnar på deras åsikter. När politik förs fram som riskerar att skada näringslivet så utövar man påtryckningar på makten, oavsett om det är nationalistpartiet eller någon krigsherre.

Sedan 1919 har man organiserat Förbundet enligt västerländsk modell med råd, röstning, undergrupper för särskilda frågor, och representanter som ska föra Handelsförbundets talan. Dess lokaldemokrati och interna stadgar gör att de ses som en relativt oförvitlig organisation, och de är respekterade av de flesta i staden, om än kanske inte av kommunisterna, för att de hjälper till med säkerheten och stöttar ekonomin.

Det senaste regimskiftet skedde nyligen, 1923, när Sun Yat-sen lejde legosoldater för att återta staden från sin tidigare bundsförvant Chan Gwing-ming. Dessa legosoldater, från provinserna Wannaam och Gwongsai, har sedan stannat

kvar för att ”hjälpa till att hålla ordningen”, men de har börjat ta ut skatter och sätta upp egna tullar, vilket har gjort att befolkningen i allmänhet, och handelsmännen i synnerhet, hyser en växande motvilja mot dessa utbölingar som utpressar hederliga medborgare. Sun Yat-sen har nyligen grundat en militärakademi i Whampoa utanför staden i syfte att skaffa sig sin egen militära styrka, men ännu så länge är han beroende av legosoldaterna.

En sak som inte har förändrats sedan kejsartiden är att de rika har stora hus och stora familjer. En rik handelsman bor gärna i en stor villa, med en trädgård, gärna med vatten, någon liten pagod eller lusthus och vackra stenformationer, och flera olika sidobyggnader, eventuellt öppna mot en central innergård. Där samlas flera generationer av familjemedlemmar och tjänstefolk, som passar upp på herren i huset. En anställd chaufför kör runt honom till hans viktiga möten i en av de få bilarna i staden. Sina pengar har man helst i de utländska bankerna på Shameen, där regeringen inte kommer åt att konfiskera dem.

Man kan dock som kines inte bo på Shameen, vilket innebär att den rike köpman som vill ha en flott adress har två alternativ: Antingen bor man i Saigwaan, det rika och flärdfulla området väster om de gamla stadsmurarna. Här är det fullt av butiker, kontor och modernt stadsliv. Här är man nära Shameen och nära pengarna som handeln med utlänningarna ger. Eller så bor man i Dungsaan, en förort till öster om Kanton. Här är man längre ifrån händelsernas centrum, men har mer plats att breda ut sig. Detta är också platsen de västerlänningar som inte får plats på Shameen har valt att bosätta sig, så här är fullt av västerländska byggnader, ett modernt sjukhus, och flotta grannar från England och Frankrike. Och har man råd så är det inte en dålig idé att ha en fastighet i Hongkong, också, som en trygg tillflyktsort.

Detaljer:

- En Handelsförbundets patrull i hamnen frågar ut en grupp kringströvare som inte verkar ha något hederligt ärende.
- För att göra affärer behöver man först lära känna varandra, och detta görs helst under en festlighet med rejält med gult risvin, eller ännu hellre importerad fransk konjak. Man kan inte lita på någon man inte sett berusad!
- I all social samvaro, glöm inte vikten av att få behålla ansikte. Säg aldrig emot någon direkt, utan håll med dem, höj upp dem och sänk dig själv. Och när du inte vill göra som de säger, säg att det är för deras egen skull!

譬如就通商而論，這本是兩利的事，但是中外通商，每年進口貨極多，出口貨極少，進出口貨總是不能抵消。

Om man till exempel ser till handeln mellan länder, är detta i grunden något som gynnar båda parter. Men när det gäller handeln mellan Kina och utlandet är importen varje år mycket stor, medan exporten är mycket liten, så import och export kan aldrig uppväga varandra.

– Sun Yat-sen

WHAMPOA

Whampoa, eller 黃埔 Wong-bou på kantonesiska, är en liten ö och hamnstad i inloppet till Pärlfloden. Under den tid som nu känns så avlägsen, när Kantonsystemet var i full effekt och utlänningar endast fick vistas på begränsad plats i Kanton, så var Whampoa ankringsplatsen för europeiska skepp som väntade på att få segla in till Kanton. Efter att brittiska kanonbåtar gjort slut på Kantonsystemet blev hamnen mindre viktig. Men på Cheungdjau-ön mitt emot den gamla hamnen invigdes 1876 en skola för ”Västerländska studier”, som ändrade namn ett par gånger tills den blev *Gwongdungs armé- och flottakademi* 1887, där Ching-regimen utbildade militära officerare och ingenjörer, framför allt för sin flotta, men strax efter revolutionen lades den ned.

Den första maj 1924 invigs Whampoas militärakademi på samma plats av doktor Sun Yat-sen själv, iklädd den asiatiska kavaj som ska komma att kallas ”Djungsaan-kavaj” (*m: Zhongshan*) efter honom, samt en vit bicorne i sann Napoleon-stil. Akademin ska träna republikens soldater och officerare, och göra nationalisterna till en militärkraft som kan ta tillbaka makten från de krigsherrar som sliter sönder landet och ge den tillbaka till folket. Här ska framtidens hjältar utbildas! Suns tal under invigningsceremonin ska komma att bli texten till den kinesiska republikens nationalsång och används ännu (av den kinesiska republiken i Taiwan) i våra dagar.

Reklam för akademin skickades i början av året runt i hela Kina, och av 1 200 ansökningar antas 350 elever, med 100 i reserv. De kommer från hela landet, lockade av doktor Suns vision om ett enat demokratiskt Kina, och en del kommer till och med från Vietnam, Korea, Malaysia och Thailand. Alla behöver bli medlemmar av nationalistpartiet Gwok man dong, men det är acceptabelt att ha dubbelt medlemskap om man redan är medlem i kommunistpartiet. Trots den revolutionära framtoningen är en klar majoritet stadsbor från medel- eller överklassen.

Akademin grundas med hjälp av sovjetiska pengar, och eftersom erfarna instruktörer är svåra att få tag på är många av dessa också ryssar, med namn som Bubnov, Gilev, Dratvin och Naumov. Andra lärare kommer från den nyligen nedlagda Boudings militärakademi i Hobaak-provinsen (*m: Hebei*) i nordöst, som utbildat många prominenta lärare sedan kejsartiden, en annan militärakademi i Wannaam-provinsen (*m: Yunnan*) i sydväst, och ett antal från Japan. Militärträning varvas med föreläsningar om militärhistoria och skillnaderna mellan västerländsk och sovjetisk teori. Till en början finns här bara en avdelning för grundläggande träning, och fokuset är infanteriutbildningen, men specialutbildningar för artilleri, ingenjörskonst, kommunikation, logistik och maskingevärsenheter hålls också.

En av instruktörerna är den karismatiske Wong Djing-wai, något av en ledare för nationalistpartiets vänsterflygel. Han undervisar i politik. Han är en char-

mig och populär man från Saamseui strax utanför Kanton, och är berömd i hela landet efter att tillsammans med sin fru ha försökt bomba en prins av Ching-regimen strax innan revolutionen 1911, för vilket han sonade ett livstids fängelsestraff tills revolutionen frigav honom.

Som överhuvud för denna grundpelare i Sun Yat-sens plan för återerövringen av Kina sätts en ung man vid namn Chiang Kai-shek, en gryende stjärna inom nationalistpartiet och nära bundsförvant till doktor Sun själv. Han förtjänade ledarens förtroende när han tog hand om Sun och hans fru när de blivit bortdrivna från Kanton. Chiang är dock en hård motståndare mot kommunismen och partiets vänsterfalang, och när Sun samarbetar så tätt med Sovjet för driften av akademin avsäger sig Chiang sin post efter bara en månad, även om han motvilligt återvänder på sin väns begäran. Chiang är populär bland studenterna på akademin och får snart en stark ställning inom partiets militära gren. Och i Kina på 1920-talet är militären det enda som har någon betydelse.

Trots Chiangs motvilja är alltså en stor del av finansieringen och lärarkåren från Sovjetunionen, och andra lärare och flertalet elever är medlemmar av kommunistpartiet, som inom ramen för den ”Enade fronten” är allierade med Sun Yat-sens nationalistparti Gwok man dong. Förutom militärträning sker även politisk utbildning baserat på doktor Suns ”Folkets tre principer”: nationalism, demokrati och folkets välfärd. Även västerländsk politik och ekonomi, samt nationalistpartiets historia står i läroplanen. Målet är inte bara att utbilda soldater, utan en lojal armé som är trogen partiet och dess vision för ett enat republikanskt Kina.

Läroplanen innehåller både teoretiska, praktiska och politiska ämnen. Några ämnen som kadetterna studerar inkluderar:

- Infanteriexercis
- Skjutreglemente
- Taktik
- Vapenlära
- Militär organisation
- Logistik
- Exercis och drill
- Skjutträning
- Närkamp med bajonett
- Gruppexercis
- Sun Yat-sens tre principer (socialism, demokrati och välfärd)
- Imperialism och Kinas moderna historia
- Statsvetenskap
- Nationalekonomi

Detaljer:

- Skolans huvudbyggnad i två våningar i tegel och trä, med korridorer löpande på utsidan, som löper runt innergårdar som används för exerciser.
- Studenternas sovsalar, rader av enkla träbäddar där kamrater sover tillsammans.
- Uniformen: En khakifärgad eller mörkgrön jacka med fyra fickor på framsidan, läderbälte och axelrem, och en skärmmössa med Gwok man dong-partiets emblem: en vit sol på blå bakgrund.

KOMMUNISTER OCH NATIONALISTER

När Oktoberrevolutionen kullkastade tsarregimen i Ryssland hyllade Sun Yatsen Lenin som en stor man och kände genast ett brödraskap, då han själv organiserat en liknande revolution mot Kinas eget kejsarstyre. Men revolutionen får också en stark effekt på många i Kina som hyst liknande idéer. Kommunismen har inte varit en stark kraft i Kina innan revolutionen i Ryssland, och endast ett fåtal intellektuella har läst Marx i översättning, men när man ser den starka kraft som reser sig i norr och hur effektivt man enar folket så väcks ett stort intresse för ideologin även i Kina.

Detta intresse växer sig ännu starkare under den så kallade fjärde maj-rörelsen 1919. Efter första världskrigets slut trodde man i Kina att Tyskland, den förlorande staten, skulle tvingas ge upp sina koloniala territorier i Kina och återlämna dem till landet. Man hade trots allt slagits på ententens sida mot axelmakterna, och väntade sig att bli belönad. När fördraget i Versailles skrevs på visade det sig att man haft delvis rätt – de tyska besättningarna gavs upp, men lämnades över till Japan. Kinas land delas ut till främmande makter som om det vore dim sam i ett tehus, och i landet är man rasande. Massor av studenter samlas i protest på Himmelska fridens torg för att demonstrera mot den kinesiska regeringens vekhet inför de främmande makterna. Man hade kullkastat kejsarregimen, men landet var fortfarande svagt och lät sig trampas på av främmande kolonialmakter. (Det är något av en historisk ironi att det kinesiska kommunistpartiet på många sätt föddes ur en regeringskritisk studentprotest på Himmelska fridens torg.)

Marxistiska studiegrupper organiseras och intresset väcks för ett annat sätt att organisera landet, där folket till slut ska regera och där landet kan resa sig starkt, likt Ryssland i norr. Med hjälp från de ryska bolsjevikerna grundas den kommunistiska Internationalens fjärranösternbyrå, och några mindre kommunistorganisationer bildas i Seunghoi. 1921, fyra år efter oktoberrevolutionen i Ryssland, grundas Kinas kommunistparti när den första partikongressen hålls i Seunghoi, i den franska koncessionen. 57 personer från 13 kommunistgrupperingar från hela landet deltar. Från Gwongdung deltar 譚平山 Taam Pingsaan som startat upp en marxistisk studiegrupp i området runt Kanton. Han har ett förflutet i Tungmang-wui, den revolutionära organisation som under Suns ledning störtade kejsarregimen, och han deltog också i fjärdemaj-rörelsen när han studerade i huvudstaden.

Kanton är en viktig stad för kommunisterna. Kinesisk nationalism och massrörelser föddes här, och nästan alla revolutionära rörelser sedan Opiumkriget har drivits av kantoneser. Hung Sau-chuen, ledaren för Taaiping-rebellerna, var från Kanton. De stora reformisterna i slutet av Ching-regimen var kantoneser. Revolutionen som kullkastade kejsarregimen började i Kanton, och Sun Yatsen, mannen som skapade det nya Kina och som nu förbereder sig på att ena landet, är här. Kanton är centrum för revolutionär aktivitet, och det är hit kom-

munisterna kommer för att studera och organisera sig, även om ledningen är i Seunghoi.

Inom kommunistpartiet uppstår dock snart en splittring. Partirepresentanterna i Kanton och deras tidning Kantons folkblad argumenterar för en socialdemokrati av tysk modell, med utbildning av folket, demokratiska val, och en långsam förändring av systemet mot kommunism, medan partiledningen i Seunghoi anser att demokrati och utbildning inte kommer att förändra något, utan bara är borgarfällor för att förhindra radikal förvandling, och att den enda lösningen är väpnad revolution. En inflytelserik artikel i Seunghois kommunisttidning argumenterar att ”proletariatets diktatur” måste innebära ett fåtals diktatur, eller till och med en enskild persons diktatur, efter sovjetisk modell. Den här splittringen växer så småningom till en allvarlig konflikt inom kommunistpartiet. Samtidigt hyllar Seunghoikommunisterna Sun Yat-sen till skyarna och spyr galla över hakka-generalen Chan Gwing-ming, den krigsherre som kommit i konflikt med Sun och kastat ut honom ur Kanton, medan kommunisterna i Kanton, som sett Chans relativt progressiva policyer och stöd för federalism och demokrati på nära håll och som oroar sig över Sun Yat-sens diktatoriska roll inom nationalistpartiet, har en mer nyanserad bild. Sun pratar vackert om demokrati, men hans regering i Kanton är en strikt enpartistat.

Sun själv är som sagt inte marxist och ser inte kommunism som svaret på Kinas problem. Han ser inte kampen mellan rik och fattig som Kinas problem – landet har inte tillräckligt mycket av en rik överklass för det. Kinas problem är att det är fattigt och splittrat av krigsherrar med militära medel, inte att det ägs av en kapitalistisk överklass som suger ut folket.

Sovjetunionen i sin tur ser inte Kina som redo för en kommunistisk revolution. Marxistisk historisk dialektik säger att kommunismen föds ur kapitalismen, och kapitalismen ur feodalismen. Eftersom Kina ännu är ett feodalt jordbrukssamhälle och inte ett kapitalistiskt industrisamhälle och därmed saknar ett stort proletariat så rekommenderas inte ett försök till socialistisk revolution, men man uppmuntrar revolutionär aktivitet som stör den internationella imperialismen. Sovjetunionens stöd går därför främst till Sun Yat-sens nationalister, och det nyfödda kommunistpartiet får order från Sovjet att samarbeta med dem. I januari 1923 tillkännages Sun-Joffe-manifestet, ett avtal framtaget av doktor Sun och den sovjetiske diplomaten Adolph Joffe, som proklamerar Sovjetunionens stöd för nationalistpartiet och dess vision för ett enat Kina, och att den sovjetiska modellen inte är rätt för Kina. Sun skickar sin nära vän Chiang Kai-shek för att studera den sovjetiska militären och politiken. Då Sun blivit besviken på uteblivet stöd från västländerna gällande hans projekt att ena Kina accepterar han stöd från Sovjet.

Detaljer:

- En kommunist som varit i Seunghoi säger åt sina partikamrater i Kanton att rätta in sig i ledet, följa partiledningens linje och stötta Sun.
- En bok för självstudier av ryska, med kinesiska tecken som försöker visa uttalet av ryska ord. Men boken är baserad på mandarin, vilket ger helt fel uttal för en kantones.
- En hetsig debatt mellan kinesiska trotskister och stalinister om kommunistiskt internationalism kontra socialism i ett land.

DEN DEMOKRATISKE KRIGSHERREN

陳炯明 Chan Gwing-ming är en av det nya Kinas många ”krigsherrar”, som regerar i stora delar av Gwongdung-provinsen, dock inte i Kanton. Han började sin politiska bana med att bli vald till den provinsiella församlingen i Gwongdung 1909, i kejsardömets sista försök till modernisering. Men desillusionerad över kejsardömets framtid anslöt han sig till doktor Suns revolutionära Tungmang wui-sällskap, och deltog i en misslyckad aktion i Kanton 1909, varefter han flydde till Hongkong och där grundade en anarkistisk organisation av lönnmördare som siktade in sig på manchuriska Ching-ämbetsmän. Han deltog i planeringen av revolutionen i Kanton, som slutade med martyrerna på Den gula blommans kulle. Efter kejsardömets fall blev han utsedd till Gwongdung-provinsens militärguvernör under president Yuen Sai-hoi, men när Yuen försökte konsolidera makten till sig själv utropade Chan Gwongdung-provinsens självständighet 1913. Försöket misslyckades dock, och han tvingades till exil i Malaysia. Men efter Yuens eget misslyckade försök att gripa kejsartronen lyckades Chan samla ihop en ny armé och återvände till Kanton tillsammans med Sun Yat-sen.

Från Kanton drog han sedan med sin armé och besegrade pro-Bakging-styrkor i grannprovinsen Fukkien (*m: Fujian*) 1918, där han etablerade sig och regerade i två år. Chan försökte där etablera en sorts modellsamhälle som visade hur Kina kunde vara. Han bjöd in intellektuella, byggde infrastruktur, stöttade tidningar och ”ny kultur”-rörelsen, och lyckades på många sätt reformera provinsen till det bättre. Chan är närmare anarkisterna än marxisterna i ideologin och avböjde hjälp från Sovjetunionen på grund av deras våldsamma brott mot mänskliga rättigheter.

Efter att Sun Yat-sen blivit ovän med en mäktig grupp krigsherrar i Gwongdung och Gwongsai så blir han utkastad ur Kanton och Chan Gwing-ming hjälper honom att återta staden och provinsen. Chan tar då över i Kanton och börjar med sitt reformarbete. Han förbjuder opium, prostitution och spelhålor, reformerar skolsystemet, grundar ett universitet, stöttar industrin, bjuder in kinesiska investerare från utlandet och börjar planera järnvägsbyggen. Han driver igenom en konstitution med fokus på civila rättigheter och provinsiell autonomi.

Men efter att Sun i vad som närmast liknar en statskupp konsoliderar sin makt i Kanton och väljs till ”president” under ett hastigt genomfört parlamentsmöte med anklagelser om mutor och under uppsyn från 700 hotfulla busar, kommer han och Chan i konflikt med varandra, och efter en drabbning i juni 1922 där doktor Sun beordrar ett bombardemang av Kanton från sitt fartyg som lämnar över hundra civila dödsoffer så jagas han bort från staden av Chan, som fortsätter sitt reformarbete i staden. Men Sun har fler allierade och återvänder i

januari 1923. Chan retirerar till sin hemstad Hoifung i östra Gwongdung, där han fortfarande håller till, och provinsen är nu uppdelad mellan området kontrollerat av Sun och nationalistpartiet i väster, och det som kontrolleras av Chan i öster, där han fortsätter sina reformer. De tidigare vännerna har blivit bittra fiender, och båda samlar sina styrkor för att kunna jaga bort den andre ur provinsen.

Chans vision av Kina är av en federal stat med stark autonomi för varje provins, i kontrast med nationalistpartiets och det unga kommunistpartiets centralstyrda, auktoritära visioner. Chan har fortfarande många anhängare i Kanton, inte minst bland det nybildade kommunistpartiet, vars kantonesiska gren fick stöd av Chan. Detta är något av en skiljelinje mot kommunistpartiet i Seunghoi, där man förordar samarbete med Sun och är fientlig till Chan. Men han har också goda kontakter med många av köpmännen i staden, som organiserar sig under ett förbund för offentlig säkerhet. Många i staden ser Chan som Kantons välgörare. Under hans styre förbättrades civila rättigheter, utbildning och infrastruktur. Han byggde en bro över Pärlfloden och började riva de gamla stadsmurarna för att göra plats för nya elupplysta gator, medan Sun höjer skatterna igen och igen för att finansiera sin militärexpedition mot norr. Det leder till en misstänksam stämning, där vem som helst kan anklagas för att vara en av Chans agenter, och därmed en fiende till revolutionen.

Chan umgås med framstående kinesiska anarkister och medan Sun vill driva på ett erövringståg norrut vill Chan skapa ett Gwongdung som kan vara ett föredöme för andra provinser, och långsamt vinna över andra till hans vision. Samtidigt är han en krigsherre, och för allt hans tal om reform och antiauktoritär ideologi så är det han som sitter på militärmakten i östra Gwongdung, och han är inte demokratiskt vald till sin position.

Detaljer:

- Ett stelt samtal, där båda parter är osäkra på om den andre är lojal mot Sun eller mot Chan, och försöker ta reda på det utan att avslöja sina egna tankar.
- En agent för Chan i Kanton, redo att sluta avtal och stötta den som är beredd att sabotera för Sun.
- En opiumhåla öppnar sina portar igen efter att ha varit stängd under Chans tid vid makten. För att fira ställer man till med stor fest och serverar såväl opium som risvin och kvinnor till billiga priser.

GENERAL TONGS OPIUM

Till väster om Gwongdung ligger Gwongsai, och till väster om det ligger Wannaam (*m: Yunnan*), där general 唐繼堯 Tong Gei-yiu är ”militärguvernör” eller, som det heter i folkmun, ”krigsherre”. Han har tagit sin provins med militärmakt och är känd för att byta sida när det passar honom. Han är medlem av nationalistpartiet Gwok man dong, men har också startat sitt eget parti, Folkstyrepartiet 民治黨 Man dji dong. Efter att doktor Sun Yat-sen brutit med general Chan Gwing-ming och blivit utkastad ur Kanton hjälpte general Tong honom att återerövra staden 1923, och han ser sig själv som en viktig del av nationalistpartiet.

Tong är ambitiös, flamboyant och opportunistisk. Han klär sina livvakter i antikkinesisk rustning för att likna sig själv vid en gammal härförare. Han använder inte sällan olika propagandakanaler för att göra reklam för sig själv. Hans styre är ganska hårt och han använder militären för att hålla sig själv vid makten och undertrycka demokratirörelser, men han är också medlem i nationalistpartiet och ser sig själv som Sun Yat-sens närmste man och efterträdare, då han är den främste generalen inom partiet. Han är starkt negativ till kommunisterna.

Tong har blivit något av hela Kinas knarkbaron. Inom Wannaam har han tagit kontrollen över opiumhandeln, och klimatet i provinsen är ytterst gynnsamt för odling av ”svart ris”, som bönderna kallar det. Väl torkat och format till kakor kalls det ”jord”, på grund av dess färg och textur, och fraktas via olika vägar: ibland genom Gwongsai, ibland genom Vietnam och därifrån via skepp till Kina, bland annat Kanton, sedan gammalt en inkörsport för drogen in i landet.

Chan Gwing-ming hade under sin tid vid makten i Kanton förbjudit opium i lag, men de lejda arméer från Wannaam och Gwongsai Sun tagit hjälp av för att återta makten dröjde inte med att öppna upp opiumhålor i hela staden, och strax snart legaliserades opiumbruket för skatteintäkternas skull, under ett licenssystem. Dessa ”gästarméer” driver nu många av stadens opiumhålor. Dessa opiumhålor är generellt olicensierade och därmed olagliga, och regeringen försöker stänga ned dem, men det är svårt, på grund av deras association med de militära trupper som huserar i staden (och på grund av mutade tjänstemän). Trupperna från Wannaam leds av en man vid namn 楊希閔 Yeung Hei-man (*m: Yang Ximin*), som är något av en egen maktfaktor i staden, delvis oberoende av både Sun Yat-sen och general Tong.

Kanton har hundratals opiumhålor, varav de flesta ligger söder om Pärlfloden, i området Honaam, där gränderna är smutsigare, människorna fattigare och staten svagare. Hit färdas hamnarbetare i smutsiga arbetskläder, rickshawförare som vill ”slå tigern”, som slanguttrycket lyder, för att få nya krafter till att arbeta några timmar till, och ibland till och med nationalistpartiets funktionärer i sina vita uniformer för att äta på de billiga restaurangerna, roa sig på bordellerna och jaga den flyktiga opiumeuforin, även om de som har råd kanske hellre går på något av de dyrare, licensierade etablissemangen.

Innan opiumet kan rökas behöver det kokas ned till en kletig gegga. Detta sker genom att lösa upp kakorna i vatten, skrapa bort eventuella orenheter från ytan, och sedan koka i upp till tio timmar under svag låga för att koncentrera vätskan. Ett underkokt opium är svampigt och kan inte rökas, överkokt smakar bränt och obehagligt.

I en typisk opiumhåla ligger brukarna ned på en säng eller divan, med huvudet upplyft av en kudde. Opiumet stoppas i en lång pipa som sedan tänds över en liten låga, vartefter röken andas in. Opiumsmaken är lite söt och lukten liknar rökelse. Effekten liknar morfin, som utvinns ur just opium. När drogen kickar in så är det som att alla dina bekymmer smälter bort och du slutar bry dig om någonting. Alla dina muskler slappnar av och din kropp pulserar av vällust. All smärta försvinner och ersätts av en lugn eufori. Opiums smärtstillande effekt kan kännas närmast mirakulös. Dessutom lugnas magen och eventuell hosta undertrycks. För många grovarbetare är det både ett sätt att umgås med vänner och ett sätt att dämpa smärtorna och orka med långa, hårda arbetsdagar. Det är också populärt i stadens fängelser, där det praktiseras öppet, trots förbud, vilket ger en extra inkomst till fångvaktarna i form av mutor. Och även om drogens popularitet minskat kraftigt bland studenter och modernister så är det även populärt bland delar av stadens kulturelit. Många är de konstnärer och poeter som behöver en pipa för att hjälpa inspirationen flöda.

De negativa bieffekterna, förutom beroende, inkluderar förstoppning, illamående och en hämmande effekt på andningen, vilket i fall av överdos kan vara dödlig. Det lugna sättet på vilket en opiumöverdos tar ditt liv har gjort det till ett populärt sätt att ta självmord på. Snedtripp på opium kan även generera kraftiga känslor av rädsla, paranoia och schizofreni. Den opiumbrukare som inte får sin dos drabbas av illamående, skakningar, diarré, feber och sömnlöshet.

Detaljer:

- En skeppslast opium är på ingång och tjänstemän behöver mutas så att man kan frakta det till olicensierade opiumhålor utan problem.
- En opiumhåla, där män ligger på våningssängar medan en ung kvinna stoppar en pipa med opium, tänder och sedan går från säng till säng för att gästerna, som betalar per timme, ska få dra ett bloss. När tiden är ute får de inget mer, och kastas ut på gatan om de inte betalar igen.
- En spion för general Tong försöker köpa information om Sun eller Chiang, om storlek på deras trupper samt deras förflyttningar.

丙

TEHUS

Ett kantonesiskt tehus, eller 茶樓 cha lau, är en grundpelare i det sydkinesiska kvarteret. Det är en social samlingsplats, en plats för studenter och kontorsarbetare att hitta billig mat, för affärsmän att diskutera uppgörelser eller bara ha en lokal kontorsplats medan de fyller i pappren för den senaste ordern, eller för konspiratörer och revolutionärer att diskutera politik i privata rum.

I en cha lau är teet naturligtvis viktigt, men det är inte bara te som serveras. Ett tehus är framför allt en plats dit man går för att äta 點心 dim sam, ett samlingsnamn för en mängd olika traditionella smårätter. Dessa är så omistliga att när man säger att man ska gå och dricka te (yam cha), så menar man generellt att man ska äta dim sam (och dricka te till).

Kanton har allt från enorma tehus med stora skyltar i svart eller guld på röd botten, som serverar stora sällskap, till mindre, mer intima platser, ibland kallade ”terum”, ned till enkla stånd på gatan där du kan få en kopp te och lite ångkokta degknyten för en billig peng. På senare tid har en del finare etablissemang börjat kalla sig ”tepaviljonger”. Dit går man inte om man inte tillhör de bättre bemedlade i samhället, som handelsmän, butiksägare, fabriksdirektörer, allehanda chefer, regeringstjänstemän eller utländska dignitärer. I en sådan tepaviljong börjar besöket oftast med att man inspekterar tebladen för att se att de är av god kvalitet, och även vattnet, då rinnande vatten inte finns tillgängligt, så ett billigt tehus hämtar grumligt vatten från Pärlfloden, medan en tepaviljong väntas ha friskt källvatten, gärna från Nio drakars källa i Vita molnens berg norr om staden. Är man nöjd med utbudet så får man ett litet häfte till meny där paviljongens olika dim sam listas. Kunden skriver i vilka och hur många som hen vill ha, och servitören river av en sida för att ta in till köket.

Men trenden de senaste åren har stadigt gått mot de stora tehusen, som vuxit till enorma etablissemang. De koncentrerar sig framförallt i de rika handelskvarteren i Saigwaan, i de nyligen reklamerade gatorna vid floden, samt i den gamla staden nära regeringsbyggnaderna, men de finns över hela staden. De har en bottenvåning med enormt högt i tak, fem eller i vissa fall sju meter, med försäljning och reception, och ett allmänt umgängesutrymme. Här säljs mat och bakverk från köket, och närhelst en festival nalkas så trängs människor för att köpa de traditionella bakverken som behövs för firandet. På de övre våningarna kan finnas stora gemensamma salar, mindre privata rum och bås dekorerade med färgat glas, kalligrafi och målningar. Stora öppna utrymmen med fönster och balkonger för att ge luft och ljus är viktigt för den nya tidens tehus. Köket i en tepaviljong eller tehus ligger generellt mellan andra och tredje våningen, så att te och mat enkelt kan transporteras till gästerna. Hovmästare går runt balanserande flertalet bambukorgar på armarna, ofta staplade på varandra, på väg till olika bord med rykande färska varor. På en del ställen används små vagnar för att göra arbetet enklare. Många etablissemang färgar korgarna i olika färger för olika prisnivåer, så att man när man ska ta betalt är det bara att räkna de olika korgarna för att få en slutsumma. Då och då ertappas någon med att försöka gömma en korg eller två för att få ned slutpriset. För att komma runt problemet använder en del små stämplar på en papperslapp istället.

Teet är såklart en viktig del, och olika tehus har olika leverantörer och sorter. Grönt te (luk-cha) erhålls genom att bladen ångas eller rostas lätt för att avbryta oxideringen som sker när de torkar. Svart te (hong-cha) knådas istället lätt och torkas i solen, vilket gör att de tillåts oxidera fullt ut. Oolong-te (wulong-cha) är ett delvis oxiderat te som har en gulaktig färg. Pu'er-te (pounei-cha) är ett mycket mörkt te som är fermenterat, pressat i kakor och lagrat. Ett bra pu'er åldras som ett fint vin, och blir bättre och dyrare med åren. Gästerna dricker från små tekoppar, som fylls på kontinuerligt av den uppmärksamma personalen.

Maten som serveras, dim sam, består av olika sorters knyten, bullar och bakelser, tillagade i bambukorgar som staplas ovanpå varandra och placeras över kokande vatten, så att ångan filtrerar upp och kokar de små rätterna. De vanligaste rätterna är olika typer av dumplings, ångkokta degknyten med olika typer av fyllning, som kål, lök, spenat, fläskkött, skaldjur och annat. Innehållet kan variera beroende på vad som är tillgängligt för säsongen. En annan vanlig typ är bullar, också ångkokta, men mjuka och fluffiga. Vissa, lite dyrare, är fyllda med kött, gärna det läckra marinerade och honungsglaserade fläskköttet kallat "char siu". Andra är fyllda med grönsaker, och ytterligare andra är söta och fyllda med en pasta av röda bönor eller krossade lotusfrön. Den senare är dock ganska dyr och äts ofta bara vid festivaler, bröllop och liknande tillställningar. Förutom dessa standardrätter finns massor av mer eller mindre fantasifulla kreationer och lokala specialiteter. Medan nordländska munsbitar ofta är enkla familjerecept så är de kantonesiska recepten komplexa och kräver mycket tid, vilket gör att den som vill äta dem behöver komma till ett tehus.

Förutom te och dim sam, börjar fler och fler tehus även erbjuda underhållning, som musik eller historieberättare. Den största trenden just nu är blinda sångerskor, som är ett stort dragplåster för det tehus som kan skaffa sig en (eller som kan övertala en seende sångerska att spela med). Kanske ännu bättre är den som kan erbjuda en sångerska från Hongkong, vars utvecklade underhållningsindustri speglar av sig på det sofistikerade rykte dess stjärnor har i Kanton.

Här är några dim sam man kan beställa i ett tehus på 1920-talet:

- 春捲 Cheun gyun: Vegetariska eller köttfyllda vårrullar. Äts traditionellt under nyårsfirandet.
- 蝦餃 Har gow: Räkor, fläskkött och bambuskott i degknyten så tunna att de blir genomskinliga.
- 山竹牛肉: Saan djuk ngau yuk: Ångkokta nötköttbullar med bambuskott.
- 鮮竹卷 Sin djuk gyun: Ångkokta rullar av tofu med bambuskott, fläskkött och ostronsås.
- 金錢肚: Gam chin tou: Kokt komage i sås.
- 牛柏葉 Ngau paak yip: ångkokta inälvor från nöt.
- 鴨腳扎: Aap geuk djaat: Ankfötter insvepta i tofu.
- 煎堆 Djin deui: Friterade bollar av lotusfrön, söta röda bönor, eller annat, rullade i sesamfrön.
- 芝麻糊 Dji ma wu: Svart, krämig, varm och söt soppa av ris och svarta sesamfrön.

丙

DEN NYA KULTUREN

Efter att kejsardömet fallit och Kina blivit en republik, om så bara till namnet, ser sig kineserna om efter en ny identitet. De är inte längre bundna till det förflutna, kopplade till en oändlig serie kejsare som avlöser varandra så långt bak att de första blott är legender och gudar. Ett brott har skett, draken är död, och ett nytt, modernt Kina har fötts. De intellektuella, fria från den kejserliga censuren, utforskar entusiastiskt de nya möjligheterna. Först att ryka är den klassiska kinesiskan. Inte längre ska man skriva på samma manér som Konfucius. Nej, skriftspråket ska följa talspråket, som i Europa. ”Min hand skriver mina läppar.” Men det ”talspråk” man skriver är mandarin, den manchuriskinfluerade kinesiska som talades av de kejserliga ämbetsmännen i Bakging. För de i Kina som inte tillhör den bildade eliten blir det ofta att lära sig ett nytt främmande språk. I Kanton byter man ut ett skriftspråk skiljt från kantonesiskan med tusen år, mot ett skiljt med tusen kilometer. Så är det med all ny kultur: en fot i det gamla och en i det nya. Men små texter, sånger och operor skrivna på kantonesiska vinner också popularitet, och kantonesiska som skriftspråk börjar utvecklas i skymundan av ”standardkinesiskan” (skriven mandarin).

Men likafullt frodas den nya kulturen, och Kina upplever en explosion av nya tankar och former. Romaner, noveller, essäer, artiklar, till och med en begynnande filmindustri tar sina första stapplande steg i Seunghoi. Allehanda ismer från väst frodas, från socialdarwinism till anarkism och såklart kommunism. Europeiska och amerikanska filosofer som John Dewey och Bertrand Russel reser till Kina och föreläser för en intresserad och välutbildad publik, och Rabindranath Tagore, nobelpristagare i litteratur och den förste asiat att vinna Nobelpriset i någon kategori, håller flera föreläsningar i Kina. Detta är såklart den välbeställda eliten, men sakta men säkert sprider sig idéerna ut i landet. Alla idéer är fashionabla, och de beblandar sig med den kinesiska tankevärlden för att skapa nya lokala hybrider. Exilkineser i Tokyo och Paris läser och studerar, översätter och kommenterar och skeppar hem sina tankar till fosterlandet.

I Kanton bildas den så kallade ”Kantongruppen”, landets främsta anarkistiska krets, som publicerar en tidning i staden vid namn ”Folkets röst”. De argumenterar emot den vanliga bilden av revolutionen 1911 som ett uppror av kineserna mot manchuriskt förtryck, som de menar är rasistisk. Revolutionen är en frihetsrörelse för alla människor oavsett ras, säger de, och de har en internationalistisk syn som hyllar människans frihet från statligt förtryck. Anarkismen söker bilda ett land där en stark stat inte ska behövas, eftersom människor är humana mot varandra och samarbetar. Kinesiska anarkister bildar tillsammans med europeiska gelikar ett studiearbetesprogram där unga kineser mellan 16 och 30 reser till Frankrike och Belgien för att arbeta i fabriker och därigenom finansiera sina studier av fransk kultur och västerländsk vetenskap. Programmet påbörjas under brinnande världskrig och fortsätter efter freden. Paris i synnerhet hyser en stor grupp av kinesiska anarkister som flytt dit under Boxarupproret och bildat en gemenskap.

Den nya kulturen förespråkar ett slut på den gamla tidens kultur, avståndstagande från konfucianismens strikta hierarkier, och för en individualism baserad

på jämlikhet mellan kön och raser. Även den kinesiska chauvinismen ifrågasätts, och Kina ses som ett land bland andra, snarare än en uråldrig titan, civiliserad och överlägsen sin omgivning, oavsett hur faktiskt svag den blir. Gamla klassiska texter som ingått i kulturkanon i årtusenden och vördats som heliga ifrågasätts och analyseras med modern textkritik.

Den kinesiska litteraturen får en ny energi av de nya tankarna och möjligheten att plötsligt skriva som man talar (eller åtminstone som man talar i huvudstaden), och moderna, psykologiskt komplexa, samhällskritiska, satiriska och experimentella romaner frodas.

Även inom musiken blåser förändringens vindar och i Seunghoi, influerat av de jazzklubbar som förr endast besöktes av européer, föds en ny musikstil: 新代曲 san doi guk, ”den nya tidens melodi”. En fusion av traditionell kinesisk musik och västerländsk, framförd på mandarin på den traditionella kinesiska pentatoniska skalan, ackompanjerad av instrument som saxofon, piano och trumpet. I januari 1923 börjar Kinas första radiostation att sända i Seunghoi. Den nya musiken är ännu okänd i större delen av landet, men växer stadigt. Det märks att Kina är redo.

Även skönhetsidealen förändras, påverkade framförallt av västliga ideal. Storbystade västerländska kvinnor ändrar bilden av den ideala kinesiska kvinnan, och rejäla bröst ses som både höjden av sensualitet, hälsa och frihet från det ”feodala” skönhetsidealet där brösten ofta var bundna mot kroppen. Likaså håret påverkas, där den moderna kvinnan bör ha kort och/eller lockigt (permanentat) hår. Och kläderna förändras också: Under kejsartiden var kinesiska kvinnor förbjudna att bära klänningar, vilket de tar igen med råge i form av de åtsittande kortärmade eller ärmlösa cheungsaam-klänningarna, till vaderna för de modesta, till låren för de vågade, eventuellt till och med med slits. Männen klär sig gärna i Djungsaam-kavaj, som liknar en europeisk skjorta, men av grövre material och ofta grå eller blå, med en liten och tillknäppt krage, fem knappar och fyra fickor, två bröstfickor och två större fickor vid höften.

Men naturligtvis är inte alla ombord. Den ”nya kulturen” är en kontrakultur, riktad mot de som har makten, de som fortfarande håller fast vid den gamla världen och gamla värden, de som inte är villiga att anamma den nya tidens demokrati, individualism, jämlikhet, vetenskap, anarki, musik och allt det andra som de unga radikala förespråkar som lösningarna på landets alla problem.

Detaljer:

- En novell av den beundrade författaren 魯迅 Lou Seun (*m: Lu Xun*): *Den sanna berättelsen om Ah Q*, ger en bitande satirisk bild av det kinesiska samhällets övertro på sig själv, trots att Kina är svagt.
- Antiktvivelsskolan, en kontroversiell akademisk rörelse som kritiskt analyserar antika kinesiska verk med moderna verktyg, ifrågasätter legenders sanningshalt och menar att hela kungalängder i de antika dynastierna är påhittade av senare kejsare för att legitimera deras eget styre.
- En konsert av en österrikisk orkester ska spelas i ett konserthus på de internationella koncessionerna på ön Shameen.

丙

MAHJONG OCH PAI GOW

Mahjong, eller 麻雀 ma-djeuk, är ett kinesiskt spel för fyra spelare. Under 1920-talet börjar det få spridning i Europa och framför allt i Amerika, där det som lanseras som ett ”antikt kinesiskt spel”, men det är mest för att västerlänningar tror att allt som kommer från Kina är 5 000 år gammalt. I själva verket har spelet mindre än hundra år på nacken. Dess exakta ursprung är oklart, men en populär teori är att det härstammar från soldater som spelade det under Taaiping-upproret. Sedan dess har det spridit sig långsamt, men efter att väst fått upp ögonen för det blir det också mer populärt i Kina, och från Kantons restauranger, spelhallar och privata hem hörs ett ständigt smattrande av mahjong-brickor som blandas.

Spelet kräver fyra spelare och reglerna finns i flertalet varianter, men grunderna är desamma. 144 brickor, kallade ”stenar”, blandas av samtliga spelare med båda händer, vilket ger upphov till ett högljutt smattrande ljud. Därefter bygger de upp fyra murar av stenar, med baksidan upp, och varje spelade bygger sin hand av 13 stenar. Sedan turas man om att dra en sten och kasta in en sten i mitten. Stenar som kastas kan plockas av andra spelare genom att ropa ”Pong!”, ”Kong!” eller ”Dji!”, beroende på vilken sorts kombination de kan bygga med stenen. Spelaren bygger en kombination av den tagna stenen och några av stenarna hen har på handen, och lägger ut den framför sig. Spelet går ut på att ha en hand som endast består av kombinationer och inga lösa stenar. En vinnande hand (kallad mahjong) består av 14 stenar (inklusive den som just dragits) i fyra kombinationer à tre stenar, plus ett par. Den spelare som är en sten ifrån att bilda mahjong måste deklarera att hen sitter på en ”vinnande sten”. När man bildar mahjong ropar man ut ”sik wu” och njuter av sina medspelares nedslagna ansikten. Olika poängvärden innebär olika vinst, och får konsekvenser för hur mycket pengar man vinner.

Mahjong spelas i flertalet omgångar, där man turas om att vara första spelare (kallad ”östanvind”). Det är ett tillfälle att socialisera, skvallra, roa sig och kanske spela av sina vänner lite pengar. Spelet spelas i alla samhällsklasser, både rika societetsdamer och hårdnackade brottslingar kan samlas runt ett bord och lägga stenar. Det spelas både hemma, när man har vänner över, på olika restauranger, och på speciella klubbar eller spelhålor.

Det är vanligt med en mängd olika föreställningar om hur man ser till att ha tur i spelet. Vissa vill se till att sitta på den plats de anser har bäst fung seui, andra har olika amuletter som bringar tur, ytterligare andra byter underkläder efter varje förlust, och vissa tror att det är otur att börja med vissa specifika brickor på starthanden.

Ett annat populärt hasardspel är Pai gow, ett enkelt spel med mycket tur men en viss grad av skicklighet. Det spelas med kinesiska dominobrickor. Varje spelare får fyra brickor med värden på ett till tolv som ska grupperas i två set, som kan vara par eller inte. Rankningen av olika par är komplicerad och svår att lära sig, och grundar sig i kinesisk mytologi. Set som inte bildar ett par värderas

efter antalet prickar, och om värdet överstiger tio så drar man bort tio (så 6+8=14 är värt 4).

Det lägre värderade paret kallas spelarens främre hand, och det högre paret bakre hand. Varje spelare jämför sin främre med givens främre, och bakre med bakre. Vinner man båda så vinner man pengar, förlorar man båda så förlorar man pengar, och om man vinner en och förlorar en så får man tillbaka vad man satsat. Varje spelares hand jämförs endast med givens, inte med varandras.

För inte så länge sedan var hasardspel förbjudet i Kanton, när staden styrdes av krigsherren 陳炯明 Chan Gwing-ming. Även opium var strängeligen förbjudet. Mahjong kunde tillåtas i rent sociala sammanhang, om det inte spelades om pengar, men beroende på vem som gjorde bedömningen kunde lagen tolkas olika. Och när han fick ont om pengar tvingades även den stolte general Chan tillåta visst hasardspel för att få del av skatteinkomsterna. 1923, när Sun Yat-sen jagade ut Chan ur staden, öppnades snart spelhålor och opiumhålor igen, drivna av de legotrupper från Wannaam och Gwongsai som Sun använde för att inta staden. De ockuperade hus, kastade ut de som bodde där, och gjorde om dem till spelhålor. Olika militärförband bråkar med varandra i kampen om kontroll över de lukrativa spelhålorna. Och Sun vill ta sin del av kakan, då han behöver pengar, så han legaliserar verksamheten för att driva in skatt.

Honaam-området, söder om Pärlfloden, huserar mycket av Kantons mer ljusskygga verksamheter, som spelhålor, opiumetablissemang och bordeller, och just dessa tre etablissemang går ofta hand i hand. Prostituerade rekryterar gärna sina kunder bland vinnarna i spelhusen, och opiumhålorna rekryterar sina bland förlorarna.

Den officiella retoriken kring hasardspel är mycket tydlig: Förr var kantoneserna ett hederligt folk som inte sysslade med dylika ting, men korrupta manchuriska tjänstemän från norr under kejsartiden, och sedan kaoset under krigsherrarna, har gjort att lasten spridit sig bland folket. Nationalistpartiet står för ära och redlighet och gör allt för att utrota hasardspelet. Sanningen är naturligtvis betydligt mer komplex, och det är många framstående nationalister som inte skyr ett parti mahjong mellan vänner, med lite pengar för att göra det intressant. Men det är naturligtvis *en helt annan sak*.

Detaljer:

- En utblottad spelare, upp till öronen i skulder, beredd att göra vad som helst för att kunna betala tillbaka dem.
- En skål med rostade pumpafrön som skalas med tänderna, varpå skalet spottas ut på marken. Man märker tydligt vem som har vanan inne. Tillsammans med en teservis och ett mahjongspel en perfekt eftermiddag för skvaller.
- En casinobåt guppar i Pärlfloden, med tända papperslanternor och en landgång. Musiken från en cittraspelare blandas med sorlet av röster och klickandet av mahjong- och dominobrickor. Det luktar cigarettrök, svett och risvin.

丙

STADSGUDENS TEMPEL OCH MANLAAN-AKADEMIN

Stadsgudens tempel byggdes under Ming-dynastin och har länge varit Kantons största och viktigaste tempel. Varje större stad har sin egen stadsgud, som styr stadens andevärld likt magistraten styrde den i den mänskliga världen. Magistrater och andra uppsatta tjänstemän för staden besökte templet för att be om regn under torrperioder, för att utföra ritualer såsom blidkandet av de dödas andar under gravsoparfestivalen, och liknande viktiga tillfällen när den mänskliga och den andliga världen behöver samarbeta.

Templet drevs förr av köpmän, som hyrde det i tre år i taget av staden. Men efter Ching-regimens fall tillföll templet den prestigefulla 文瀾書院 Manlaan-akademin, en sammanslutning grundad av stadens köpmän och andra högstående medborgare 1810. Namnet till trots är den ingen skola, utan mer av en social klubb för intellektuella, politiker och rika bosatta i Kantons välbärgade Saigwaan-distrikt. För att bli medlem måste man vara boende i Saigwaan. Det är till klubben man kommer för att diskutera de stora frågorna, för att sluta avtal, för att bli introducerad till rätt tjänsteman eller helt enkelt för att diskutera politik och kultur bland likasinnade.

Akademins huvudsäte består av tolv hus i Saigwaan, donerade till den 1810, varv tre används av akademin för sin kulturella verksamhet och en används som kontor för institutionen som är ansvarig för att rensa Saigwaans kanaler, vilket faller under akademins uppgifter. Övriga nio hus hyrs ut till olika affärsverksamheter och köpmän för att bringa inkomst till akademin. Man har även byggt ett tempel till 文昌 Man-cheung, litteraturens och kulturens gud.

Även om Manlaan-akademin själv inte är en skola, så driver den en högstadieskola, som i sin tur finansieras av intäkterna från stadsgudens tempel. Och templet är en god inkomstkälla. Där förvaras stadsgudens sigill, en kopparstämpel som används för att stämpla talismaner på gult papper, som många bär med sig som en skyddsamulett mot onda andar och förbannelser. Guden fungerar även som rättssal för övernaturliga ärenden. Den som blivit förbannad kan komma till templet och lägga fram sin anklagelse, göra ett offer och hoppas få sin sak hörd, precis som man kan gå och klaga hos magistraten för världsliga rättsfall. Och på stadsgudens födelsedag vill många komma och övernatta i templet, för att absorbera jordenergi. Och under natten kommer stadsguden att avslöja det kommande årets fram- eller motgångar i den sovandes drömmar. Då är templet fullt av män och kvinnor med filt och kudde, till den grad att alla inte får plats i det enorma komplexet utan måste sova i dörröppningen eller utanför.

Förutom detta är templet en samlingsplats för kommers, både andlig och världslig. Lyckoamuletter, rituella föremål och rökelse för offer till guden säljs,

och det finns bland annat en barberare, en skomakare, två nudelstånd och en bokförsäljare. Här finns också många historieberättare och underhållare som kan förtälja historier om gamla kungar och hjältar. Och templet är hem till över hundra spåmän och -kvinnor, som erbjuder tjänsten att spå din lycka, kallat ”kau chim”, för en billig peng. Den hugade får en mugg med träpinnar, stora som ätpinnar, som skakas under koncentration och fokus på frågan som ställs, tills en av pinnarna trillar ut. Om flera pinnar trillar ut måste ritualen göras om, eller så anses svaret oklart. Varje pinne bär ett nummer eller en symbol som motsvarar en poetisk text som konsulteras utifrån en orakelbok. Versen läses upp eller ges på en papperslapp, och tolkas i samband med frågan som ställts. Siaren betalas, och ofta tänds även rökelse till stadsguden som tack.

Men efter revolutionen har Sun Yat-sens nationalistregering velat göra sig av med primitiv ”vidskepelse”, och många av stadens progressiva elit ser templet som en symbol för allt som är fel med Kina. Och i jakten på inkomster för att finansiera den militära upprustning som behövs för att återerövra landet under Suns kommando har templen och deras egendom varit frestande mål, och många har konfiskerats av staten eller sålts till privatpersoner. När man försöker göra det med stadsgudens tempel lyckas dock rektorn av skolan som templet finansierar argumentera för att det bidrar till utbildning, och det klarar sig därför. Men mycket av fastigheterna omkring templet konfiskeras och säljs, och de tio konungarnas rättssal, en viktig sal för alla stadsgudstempel, demoleras för att ge plats åt en ny väg. Templet är därmed något förminskat i sin storhet, men den huvudsakliga tempelhallen är ännu stående och populär bland folket.

De reformivrande och västdyrkande må rynka på näsan över deras primitiva vidskepelse, men kantoneser av alla sorter och klasser besöker templet, som har en viktig plats i människors liv. Dit går man på högtider, dit går man för att be om lycka eller råd inför ett viktigt beslut, dit går man för att få hjälp med att välja ett lyckosamt datum för ett giftermål eller invigningen av en ny affärsverksamhet, eller för att få gudens hjälp med att hålla andar och dåliga energier borta.

Den stora tempelhallen hyser två stora statyer av stadsguden och hans hustru på sina troner. Det ekar mellan pelarna och luften är fylld av rökelse, som köps och sätts i sandtråg som offer. Hela templet är ännu relativt väl underhållet av Manlaan-akademin, som ser till att lokalerna hålls hela och rena.

Detaljer:

- Ett klubbmöte i Manlaan-akademin. Idel silkesskrudar och västar, hälsningar med ena handen kupad över den andra handens näve, artighetsfraser och sedan promenader i trädgården för politiska samtal eller en avslappnande kopp te och kanske en pipa opium.
- En osäker frågeställare går runt och ställer samma fråga till flera olika spåmän och -kvinnor, för att sedan ta majoritetens svar.
- En orolig medlem av nationalistpartiet tar sig till templet med rockkragen uppdragen för att inte bli igenkänd av sina partikamrater, som inte ser med blida ögon på sådana vidskepelser.

丙

KANTONESISK OPERA

Kantonesisk opera är en traditionell form av teater och musikaliskt drama som har en long historia i Gwongdung-provinsen. Den är känd för sin färgstarka och symboliska kostymdesign, sitt komplexa smink och sina akrobatiska rörelser, och kombinerar olika konstformer som sång, dans, skådespeleri och akrobatik för att berätta historier och förmedla känslor. Traditionella instrument som används inkluderar bl.a. gonggongar, trummor, cymbaler och stränginstrument.

En viktig aspekt av kantonesisk opera är dess roller. Det finns ett antal karaktärstyper som representerar olika personligheter och sociala positioner. En viss skådespelare spelar generellt en viss typ, även om det händer att de behöver spela en annan arketyp i någon föreställning, av olika skäl. De delas upp i 生 ”Saang”, manliga roller, och 旦 ”Daan”, kvinnliga roller. Notera att traditionella grupper är enkönade, även om blandkönade grupper numera också finns, och att det inte är ovanligt att en man spelar en kvinnlig roll, och tvärtom. Det är också vanligt att skådespelaren behåller sin roll efter pjäsen för att interagera med besökarna. Detta har gjort kantonesisk opera till någon av en fristad för många queer-personer. De vanligaste rollerna är:

文武生 **Man mou saang:** Manlig roll, en kultiverad (文) och militärt duktig (武) person. Bär inte skägg. Vanlig i alla historiska draman.

小生 **Siu saang:** är en ung, manlig roll. Dessa figurer är ofta romantiska eller unga hjältemodiga typer och kännetecknas av sin charm, elegans och ungdomlighet. De har vanligtvis en mjuk och melodisk sångröst och umgås ofta med vackra kvinnor.

正印花旦 **Djing yan fa daan:** En ung och livlig kvinna, med en öppen och rak personlighet, eller ibland en kvinna av tvivelaktig moral.

二幫花旦 **Yi bong fa daan:** Kvinnlig biroll. Denna roll kan innefatta en mängd olika kvinnliga typer från olika samhällsskikt, som tjänarinnor, fina damer eller en gammal mor.

丑生 **Chau saang:** Detta är den komiska rollen, som kan vara såväl god som ond, och som bryter upp det episka dramat med skämt och slapstickkomedi.

正印武生 **Djing yan mou saang:** En militär manlig roll, som framför allt är med i stridsscener. Det krävs en stor skicklighet i akrobatik och kampkonst för att kunna spela den här rollen.

Kantonesisk opera har alltid ringaktats av den litterära eliten, och under lång tid var det förbjudet för kantonesiska operatrupper att etablera sig i Kanton, till fördel för trupper som framförde de nordländska operaformerna som ansågs mer sofistikerade. Men förbudet lyftes några årtionden före revolutionen, och ”patriotiska” operatrupper som framförde pjäser som kritiserade det manchuriska styret var en viktig del av den revolutionära rörelsen. Dessa kämpade dock naturligtvis istället mot den kejserliga censuren.

Idag är kantonesisk opera fritt från sina bojor, och popularitеten och kreativiteten har verkligen exploderat. Teatrar etablerar sig över hela staden, och det finns fortfarande kvar några av de traditionella operabåtarna på Pärlfloden. Nya verk skrivs löpande, och de flesta teatrar byter till en ny pjäs varje helg. De anställer fasta manusförfattare och omsättningen är så snabb att skådespelarna inte hinner lära sig alla repliker, vilket fostrar en kultur av improvisation på scenen, något som vinner stor uppskattning från publiken när det görs väl, och mycket skratt när det görs dåligt.

Och vilka shower! Teatrar tävlar med varandra om de mest spektakulära spektaklen. Färgglada och komplicerade dräkter, hisnande akrobatik, allt mer påkostade målade och skulpterade scenografier och innovativa tekniker. Färgglad ljussättning, tillägg av västerländska instrument som banjo, saxofon och fiol, och till och med tysktillverkade glittriga paljetter som sprakar i strålkastarskenet. En teater dekorerade till och med en gravsten med färgglada glödlampor, till publikens förtjusning. Eftersom kostymerna och scenografin är såpass påkostad medan pjäserna byts ut varje vecka så återanvänder man samma material flera gånger, ofta utan större hänsyn till anakronismerna som skapas. Således kan den kinesiske riddaren i traditionell rustning ha ett gyllene armbandsur och dyka upp i en scenografi som visar moderna kontorsbyggnader. Och på samma sätt kan domaren i ett modernt rättsfall dyka upp klädd i en magistratdräkt från kejsartiden. Det viktiga är spektaklet, inte den historiska korrektheten.

Innehållet i pjäserna ska gärna vara likaledes spektakulärt. Extraordinära berättelser om storslagna krig, gråthistorier om flickor som tvings till prostitution och politisk satir som utmanar statsmakten och narrar krigsherrarna avlöser varandra. Operatrupper kan vara helt manliga, som traditionen erbjuder, blandkönade eller helt kvinnliga, där de senare har blivit speciellt populära hos publiken.

De bildade, naturligtvis, ser på dessa pjäser med förfäran. Modernisterna klagar på den anakronistiska dekoren och de sprakande spektaklen, och jämför med europeisk teater, som enligt dem är idel Brecht och Ibsen, med djuplodande psykologi och subtila budskap. Västerländskt drama har lanserats i Kanton, men blivit utkonkurrerat av operan, till stor del på grund av bristen på musik. Traditionalisterna klagar på slakten av de traditionella operaverken och hur experimentlustan hånar en gammal konstform. Och alla förfäras över den vulgära tonen, men plumpa skämt och svordomar. Och värst av allt är att publiken inte verkar förstå hur dålig kultur det är. I sanning ett tecken på tidens moraliska förfall.

Detaljer:

- En pjäs om 越女 Yuetneui, ”Kvinnan från Yuet”, en legendarisk sydkinesisk kvinna som sägs ha varit en mästerlig svärdsfäktare och som tränade Yuet-kungens armé.
- Två närbelägna teatrar försöker bräcka varandra med allt mer spektakulära och påkostade operor. Den ena har just använt en enorm vattenbassäng på scen, till publikens jubel.
- En föreställning med lite väl tydlig politisk kritik får problem med nationalistpartiet.

MADAME WONGS DYNASTI

甲 **Livet i staden:** Kanton under japansk ockupation. Dagliga förödmjukelser och undran om var nästa mål mat ska komma från. Sidan 166.

乙 **Japan och Kina:** Först var Japan Kinas vasall, sedan hennes hjälte, nu hennes bittraste fiende. Sidan 168.

乙 **Massakrer:** Det japanska kejsardömets brott mot Kina och mänskligheten. Varning: mycket obehaglig läsning. Sidan 170.

乙 **Motståndsrörelsen:** Nationalister och kommunister förenade i sitt hat mot japanerna, men delade av sitt hat mot varandra. Sidan 172.

丙 **Måleri:** Lingnaam-skolan, en avantgardistisk kantonesisk konströrelse som försöker förena traditionellt kinesiskt måleri med nya tekniker från Europa och … Japan. Sidan 174.

丙 **Stadsgudens tempel:** Plundrat och övergivet, men under stadens svåraste tid återvänder människor till den gamle beskyddaren. Sidan 176.

丙 **Tehus:** I krig och kris blir det allt svårare att servera högklassig dim sam, och ännu svårare att neka ockupationsmakten. Sidan 178.

丙 **Film:** Den kantonesiska filmindustrin skulle naturligtvis ha sitt centrum i Kanton, men kris och krig får allt fler filmmakare att flytta till brittternas Hongkong. Sidan 180.

Pou-yi	溥儀	Puyi	Den siste kejsaren av Kina, numera Japansk marionettregent av Manchuriet
Wong Djing-wai	汪精衛	Wang Jingwei	Tidigare högt uppsatt medlem av nationalistpartiet och hjälte från revolutionen
Paang Dung-yuen	彭東原	Peng Dengyuan	Ledare för provinsregeringen i Kanton
Madame Wong/ Chan Bik-gwan	陳璧君	Chen Bijun	Wong Djing-wais hustru
Ng Kan	吳勤	Wu Qin	Ledare för motståndsrörelsen i Kanton, kommunist
Yu Hon-mau	余漢謀	Yu Hanwu	Ledare för motståndsrörelsen i södra Kina, nationalist

Bakping	北平	Beiping	Nytt namn på den tidigare huvudstaden Bakging (Peking)
Seunghoi	上海	Shanghai	Stor kuststad i östra Kina
Naamging	南京	Nanjing	Kinas huvudstad, nu ockuperad av Japan
Chunghing	重慶	Chongqing	Tillfällig ny huvudstad under kriget

LIVET I STADEN

Livet i ockuperade Kanton är som en blek imitation av livet innan kriget. Många har övergivit staden och de som stannat kvar håller sig helst hemma när de kan. På kvällarna är det utegångsförbud och endast japanska eller kollaboratörkinesiska patruller är ute på gatorna. Den som vill kunna röra sig genom staden behöver ett ”certifikat för god medborgare” som indikerar att man är en lydig undersåte till det japanskvänliga styret. Om japanerna inspekterar dig och du inte kan producera ditt intyg blir du kvarhållen, utfrågad, bötfälld, kanske fängslad eller avrättad, så se till att ha det med dig dag och natt, varhelst du går.

På viktigare genomfarter och i korsningar står beväpnade japanska vaktposter som kontrollerar medborgarna. Kineser som passerar måste ställa sig och buga en respektfull 90-gradersbugning till soldaterna när de passerar. Den som inte bugar blir överöst med skällsord och kastad till marken. Ute i byarna runtom staden är det än värre, och soldaterna där tar sig än större friheter. Om de ser en kvinna de fattar tycke för kan de dra iväg henne från sina kamrater. En kvinna som inte samarbetar kan få sin mage uppsprättad från genitalierna och uppåt av en bajonett. Sådana fall är dock ovanliga i själva staden, utan försiggår framför allt i byarna runtom. Den japanska militärpolisen kallas 憲兵隊 hinbing-deui (*j: kenpeitai*) och de har vida rättigheter att agera som de vill i staden. De är både polis, domare och bödel.

Fattigdomen sprider sig och priserna på ris ökar. Staden hade redan haft problem med tillgången på ris innan kriget. Gwongdung i allmänhet och Kanton i synnerhet har alltid varit beroende av handel för sin överlevnad. Provinsen är långt ifrån självförsörjande på ris, och nationalistregimen, efter att ha erövrat Kina, såg en svaghet och ett handelsunderskott där kantoneserna själva såg en naturlig och lönsam handel. Nya handelshinder från huvudstaden Naamging ställde till det för Kantons risförsörjning och 1938, strax innan invasionen, led Kanton för första gången på hundratals år av matbrist. Sedan dess har ockupationen och den nästan avstannade handeln knappast förbättrat situationen, och ockupanterna använder den bördiga mark som finns i Pärlflodsdeltat för att föda andra ockuperade städer, vilket innebär att inte ens det lokalt odlade riset går till Kanton i några större mängder. Människor svälter, äter växter de hittar i trädgårdar och parker, letar i japanska arméns sopor efter rester, och rykten går att vissa av de stånd som säljer kötträtter (till höga priser) har människokött i receptet. Gatorna städas inte och avskrädet och stanken genomsyrar staden, men de råttor och hundar som vanligtvis festat på detta har sedan länge försvunnit i människors hungerskrikande magar.

Alla svälter dock inte. Japan ser till att de egna trupperna, japanska civilister inklusive etniska kineser från Toiwaan, samt priviligierade kineser (kollaboratörer) har att äta. Ris och vete är stapelvarorna, som kompletteras med fryst fisk, viltkött, burkkött, saltad och torkad fisk, soja, socker, misosoppa, salt och te.

Även matlagningsolja, öl, tändare, konserverad frukt, kläder samt hästfoder tillhandahålls av japanska Arméministeriets administreringsbyrå. Exakta förnödenheter varierar dock beroende på vad man får tag på.

På många sätt klarar sig staden visserligen bättre än till exempel Seunghoi, och såklart oändligt mycket bättre än Naamging, men det är klen tröst för dem som har svårt att ha råd med mat för dagen. Den officiella valutan är japanska militär-yen, som Japan producerar efter behov i kriget. Allteftersom kriget går sämre trycks allt mer, och den resulterande inflationen lägger sten på börda hos befolkningen. Sjukdomar som kolera och malaria sprider sig i staden, och här och var kan man se lik ligga vid vägkanten. Liksamlare åker runt i bil eller på cykel för att samla in kropparna.

En annan fara är illvilliga grannar. Den som ogillar någon har ett enkelt vapen mot sin fiende: Tala med den japanska militärpolisen och anklaga din ovän för att vara medlem i eller samarbeta med gerillan, den motståndsrörelse som kämpar mot japanerna. Soldaterna kommer att göra allt grovjobbet åt dig. Den japanska militärpolisen har ett nätverk av kollaboratörer bland befolkningen för att rota ut motstånd och gerillaverksamhet, och en av deras grenar, kallad 特高 dak-gou (*j: tokkō*), helt oironiskt även kallad 思想警察 ”tankepolisen”, sysslar specifikt med kontraspionage och propaganda. Att tala illa om ockupanterna med fel person kan kosta dig livet, och kanske även din familj och dina vänner.

Specialregel:

Livet i ockuperade Kanton är hårt och det är svårt att få ihop ris för dagen. Arbete i staden är svårt att få, men mat kan införskaffas genom att:

- Lyckas behålla eller hitta arbete.
- Stjäla.
- Lura andra på pengar.
- Prostituera sig.
- Delta i en räd mot ockupanterna tillsammans med motståndsrörelsen.
- Ange någon annan för att erhålla belöning från tankepolisen.
- Ta anställning i kollaboratörsregimen och arbeta för Japan.

Samtliga ovanstående sätt att införskaffa mat, eller andra som ni kan komma på, kräver ett tärningsslag för att lyckas, med potentiella konsekvenser som skada, arrestering, social uteslutning eller annat. Varje kapitel måste samtliga rollpersoner hitta ett sätt att skaffa mat om de inte vill svälta. Det kan ske på något av ovanstående sätt eller på något annat vis, och en rollperson som får tillräckligt med mat kan såklart försörja en annan.

Detaljer:

- Den lokala skolan har en ny läroplan och nya historie- och geografiböcker, samt en ny lärare i japanska, från Toiwaan.
- För att minska belastningen i staden plockar armén upp stadsbor och ”eskorterar” dem till landsbygden där de sätts i arbete att odla ris.
- För den utan mat är opium den enda flykten från den ständiga hungern.

JAPAN OCH KINA

Japan är ett land som upplevt en modernisering i hiskelig fart. Från att varit helt isolerade från omvärlden har de vänt om helt och söker att utveckla sin ekonomi och militärmakt för att kunna tävla med de europeiska stormakterna. Men de har ett problem: Landet är en liten önation utan kol, olja eller gummi, resurser som är oersättliga i en modern industriell ekonomi. För att föda sin modernisering och utveckling behöver de skaffa resurser genom handel. Eller genom erövringar.

Relationen mellan Kina och Japan har vänt 180 grader under de senaste 100 åren. Förr var Kina herren och Japan vasallen. Japan importerade skriftspråk, ord, kultur och religion från Kina. Men medan Kina svarade på européernas ankomst med att vända sig inåt och förstärka sina egna traditioner, gjorde Japan en total omstöpning av hela sitt samhälle och moderniserade från grunden. 1895 besegrade de Kina för första gången, och sedan dess har Japan sett sig själv som Asiens självklara ledare. Japan sågs under slutet av Ching-regimen som en förebild av många kineser. Det var ett asiatiskt land som lyckats modernisera och vuxit sig starka, och tävlar med de europeiska stormakterna på samma spelplan. 1904-1905 krigar Japan mot Ryssland om inflytande i Manchuriet och Korea. Det är knappast odelat positivt från en kinesisk synvinkel, då det är deras land och inflytande de slåss om, men Kina är inte i stånd att göra motstånd, och när Japan besegrar Ryssland är det många i Kina som ser på det som en seger. För första gången har ett asiatiskt land besegrat en av de europeiska stormakter som under ett århundrade har delat upp Kina efter eget lynne.

Tusentals kineser har åkt till Japan för att studera, och landet var värd för många revolutionärer under Ching-tiden, inte minst Sun Yat-sen och Chiang Kai-shek, som båda tillbringat många år i Japan. Länge var det en direktbiljett till ett välbetalt arbete inom den nationella administrationen eller i privata företag att ha studerat i Japan, och en stor del av den nya kinesiska eliten, den del som starkast driver på moderniseringsarbetet, har under en tid bott i Japan och studerat vetenskap, litteratur, ingenjörskonst och administration. Men tiden går, och allteftersom Japan växer sig starkare växer också hennes självförtroende och Kina ser henne bli mer och mer som de kolonialmakter hon en gång bekämpade. Att se Japan, en gång kinesisk vasallstat, nu föra sig som om Kina vore Japans vasallstat, gör ont i den stolta kinesiska folksjälen. Och när Ryssland gör revolution och kastar av sig bojorna från sitt kejsarvälde, precis som Kina nyligen gjort, binds nya band mellan bolsjevikerna och det åtminstone på pappret socialistiska Gwok man dong-partiet.

Problemet, som Japan ser det, är att Kina inte accepterar Japans ledarroll. Och att söka kontakter med och få stöd från från Sovjetunionen, Japans fiender, är inte vad en brodernation borde göra. De förstår inte att Japan och Kina delar ett djupt andligt band, att de behöver enas mot västmakterna och kommunisterna. Under japanskt ledarskap, såklart.

Till skillnad från Tyskland och Italien är Japans imperialism och krigshets inte centrerad kring en stark ledare. Det finns ingen japansk Führer eller Duce. Kejsaren håller visserligen en stark makt över landet och den folkvalda regeringen är kraftigt begränsad, men även om kejsar Hirohitos ansvar för och inblandning i kriget är en debatterad fråga, är han knappast en karismatisk ledare som hetsar upp folket, som aldrig ens hört sin kejsare tala till dem. Det är hela det japanska samhället som är upptrissat i krigshets och nationalism. Det japanska ledarskapet ser med stark oro på Kinas enande under Chiang Kai-shek, och hans alltför goda relationer med Stalin. Japan ser det som oundvikligt att hamna i konflikt med Sovjet, och de är bittra över att Kina, som borde vara deras allierade, istället visar fientlighet och lierar sig med Moskva. En misslyckad kupp bland unga officerare mot den mer moderata regeringen får allmänhetens stöd och snart är en krigshetsande ny regering utsedd. Allt fler tycker att det är dags att ”lära Kina en läxa”.

1912 annekterar Japan Korea. 1931 invaderar de Manchuriet i norra Kina, för att ”skydda japanska intressen”. Ching-regimens historiska hemland utropar sin ”självständighet” och ingen mindre än Pou-yi, den gamla regimens siste kejsare som avsattes när han var blott fyra år, sätts återigen på en tron och regerar över sin släkts hemland. Han är dock bara en galjonsfigur, och all makt ligger hos Japan. Kina har förlorat den första delen av sitt land till det expansionistiska Japan. Manchuriet är dock långt ifrån Kinas centrum, och även om kineserna är upprörda så är det ingen existentiell kris. Men öriket vittrar blod, och under åren som går har det blivit alltmer tydligt att ett krig är oundvikligt. Det är bara en fråga om tid. Medan Chiang Kai-shek desperat försöker modernisera sitt land och ena det genom att rensa ut kommunisterna kämpar han också för att fördröja kriget med Japan tills Kina är redo. Men samtidigt som Kina får igång sin egen modernisering så växer sig Japan också starkare.

I Kina har naturligtvis vindarna vänt helt, och Japan ses inte längre som en föregångare, utan som det största av alla hot. Just när de europeiska kolonialmakterna verkar besinna sig och erkänna Kina som stat, tar Japan över facklan. Japan är en fiende, och plötsligt blir de som studerat och bott därborta inte längre lika hyllade och beundrade, utan ses istället på med misstänksamhet. Kinesen på gatan talar om japanerna med hat och bitterhet, och de kallas 倭寇 wo-kau, ”dvärgbanditer”, en rasistisk term baserat på ett tillmäle som användes för Japan på den tiden Kina såg sig som den självklare herren och Japan blott en underlägsen och perifer lydstat.

Detaljer:

- En kinesisk ingenjör som studerat i Japan ser sin bostad nedsmetad med antijapanska slagord.
- En japansk fänrik med goda minnen från kinesiska vänner gör sitt bästa för att skydda civilbefolkningen i Kanton.
- En bild av den japanska solgudinnan 天照大 Amaterasu, på kantonesiska Tin-djiu-daai, anmoder till den japanska kejsarfamiljen.

MASSAKRER

Varning: Följande text innehåller beskrivningar av massmord, övergrepp och tortyr. Se till att alla runt bordet är bekväma med detta innehåll i spelet om du väljer denna bakgrund.

De flesta som tänker på vidriga handlingar som begicks under Andra världskriget tänker antagligen på Nazityskland, men Japan hade mer än sin beskärda del av övergrepp. Det mest kända är massakern i Naamging (*Nanking*).

I augusti 1937 intog Japan Seunghoi (*Shanghai*). De mötte kraftigt motstånd och led förluster under striden och initialt ville man inte fortsätta att expandera. Men i december kom ordern att inta Naamging, där Chiang Kai-shek och nationalisterna satt upp landets huvudstad. Den manchuriska kejserliga huvudstaden Bakging (*Peking*) hade bytt namn till Bakping och Naamging var nu centrum för landet, som den varit under Ming-dynastins tid. Chiang visste att han inte skulle kunna hålla Naamging, och regeringen flydde staden innan anfallet kom. Samtidigt kunde han knappast lämna landets huvudstad utan skydd, och beordrade garnisonerna att försvara Naamging till sista blodsdroppen. Men de kinesiska trupperna visste att staden var dömd, och kaos bröt ut när japanerna anföll. De av stadens civilbefolkning som kunde utrymde staden, och endast en fjärdedel av stadens befolkning var kvar när japanerna anlände. Anfallarna hade lovat att inte visa någon nåd om staden inte frivilligt gav upp, och de skulle uppfylla sitt löfte på ett värre sätt än någon kunnat föreställa sig. Soldaterna var fyllda av hämndbegär efter den hårda striden i Seunghoi, och de hade tränats att inte se kineserna som människor. Vidare hade deras strikta bushidokod lärt dem att kapitulation är värre än död, och de kineser som gav upp eller bad om nåd möttes med förakt.

Under sex veckors tid pågick det som skulle komma att kallas ”Massakern i Naamging”. De japanska soldaterna buntade ihop stora grupper av krigsfångar och avrättade dem genom att avfyra maskingevär in i massan av kroppar. Andra grupper avrättades med landminor eller med bensin och eld. En japansk tidning rapporterade om två officerare som tävlade om vem som först kunde döda 100 kineser med svärd. Då de inte kunde avgöra vem som varit först, höjde de ribban till 150.

Våldtäkter på stadens kvinnliga befolkning pågick dag och natt under sex veckors tid. Japanska soldater gick in i hus, dödade männen och våldtog kvinnorna. Allt från prepubertala flickor till gamla kvinnor utsattes, och de som gjorde motstånd möttes ofta med en bajonett i skötet. I många fall avrättades kvinnan i vilket fall som helst efter att värvet var fullbordat. Runt 20 000 till 80 000 kvinnor beräknas ha våldtagits, men siffrorna är svåra att estimera, då många mördades och även de som överlevde ofta inte ville tala om det. Rapporter finns även om våldtäkt av män samt forcerad incest, där män under vapenhot tvingades våldta sina mödrar.

Uppskattningar av antalet döda varierar stort beroende på vem man frågar och vad som räknas in. De lägre uppskattningarna ligger på över 40 000 och de högre en bit över 200 000. Kinesiska källor uppger 300 000, men detta är antagligen högre än den verkliga siffran.

Andra krigsbrott utförda av japanska armén inkluderar den forskning som utfördes av *Departementet för epidemiförebyggande och vattenrening*, däribland den notoriska *Enhet 731* i det ockuperade Manchuriet. Fångar samlades in från lokalbefolkningen av japanska militärpolisen och smittades med diverse sjukdomar för att studera deras progression och för att hjälpa utvecklingen av biologiska vapen. De skars upp, ofta utan bedövning, för att studera deras inre organ. Lemmar amputerades för att studera effekten av blodförlust, och ibland syddes de på igen på motsatt sida. Andra användes för vapentester, genom att placera granater på olika platser och avstånd, eller studera effekten av eldkastare. Kvinnor våldtogs för att studera sjukdomar under graviditet. Inget av deras barn rapporteras ha överlevt. Forskarna på Enhet 731 kallade skämtsamt sina offer ”stockar”, då lokalbefolkningen trodde att platsen var ett sågverk, och skrev vetenskapliga artiklar om sina experiment på ”manchuriska apor”.

En enhet av Departementet för epidemiförebyggande och vattenrening, Enhet 8604, verkade inom Kanton och även dessa experimenterade på människor. Enhet 8604 huserade på Sun Yat-sens universitet för medicinsk vetenskap, och omfattningen av deras experiment är inte klarlagd än idag.

Detaljer:

- En brittisk tidningsartikel om massakern i Naamging visar de fruktansvärda övergreppen som skedde där. Att ertappas med denna artikel vore extremt farligt.
- En japansk löjtnant har beordrats att samla ihop försökspersoner till enhet 8604, och letar efter anledningar till att arrestera folk.
- En ung kvinna har lyckats undkomma från Naamging med livet i behåll. Hon är gravid.

人の悪心盛んなれば、天に凶変、地に凶天出来す。

När människors onda hjärtan blomstrar, uppstår katastrof i himlen och förödelse på jorden.

– Nichiren

MOTSTÅNDSRÖRELSEN

Ända sedan Chiang Kai-shek beordrade massakern på kommunisterna i Seunghoi 1927 har regeringen varit i konflikt med kommunistpartiet. Efter att ha varit nära att utplånas i sin bas i Gwongsai-provinsen 1934 ledde en ung man vid namn 毛澤東 Mou Djaak-dung (*m: Mao Zedong*) tillsammans med kadetten 周恩來 Djau Yan-loi (*m: Zhou Enlai*), från Whampoa-akademins andra årsklass, den Röda armén i en lång och strapatsfylld marsch genom hela Kina, utmattade och jagade av regeringstrupper hela vägen. Många dog på denna marsch, men armén överlevde, och lyfte Mou till en frontfigur inom partiet. Inbördeskriget har rasat sedan dess, och även om Chiang varit framgångsrik i sina expeditioner mot deras nya bas i Simsai-provinsen (*Shaanxi*) har han inte lyckats besegra dem, och deras politik där de tar land från större landägare och distribuerar det till fattiga bönder har vunnit dem en hel del stöd på landsbygden. Men när Japan attackerar landet blir de två fienderna tvungna att begrava stridsyxan och de ansluter sig i en ny allians, den Andra enade fronten. Dock är misstron mellan dem ännu stor. Kommunisterna vill inte ge Chiang kontroll över Röda armén, och Chiang vill inte ge dem för mycket oberoende.

När Japan invaderar Kanton är kommunistpartiets aktivitet i staden ännu relativt liten, men växande. Efter den hyllade men katastrofala Kantonkommunen 1927, när kommunisterna tog över Kanton under en dag, för att sedan brutalt slås ned av militärkadetterna från Whampoa-akademin, har partiet varit svagt i staden. Men vid Japans invasion har det ändå 400 medlemmar, främst studenter, lärare och intellektuella; nästan inga arbetare. Gruppens avdelningschef heter 羅范群 Lo Faan-kwan. När den japanska armén närmar sig beslutar sig de flesta, inklusive Lo, att överge staden och fly till Hongkong. Endast ett fåtal insisterar på att stanna och delta i motståndsrörelsen inifrån. Kommunisterna och nationalisterna som är kvar i staden gör gemensam sak och organiserar ett gemensamt motstånd.

Gerillasoldaterna i Kanton leds av en av dessa kommunister, 吳勤 Ng Kan, med nationalistpartiets högst motvilliga välsignelse. För att förhindra att rörelsen helt tas över av kommunisterna sätter de dock sin egen man, 史文堅 Si Man-kin som vice befälhavare. De två sidorna är enade mot den gemensamma fienden, men under ytan sjuder misstron, och alla försöker manövrera så att det är den andra parten som ska ta de största riskerna och förlusterna. Inbördeskriget är inte över, bara pausat, och såväl kommunister som nationalister vill se till att när japanerna till slut besegras så är det den egna sidan som har övertaget. Och stämningen förbättras inte av att kommunistledda gerillatrupper på landsbygden inte drar sig för att konfiskera egendomen hos stora godsägare.

Ng Kan är en man med lång erfarenhet, en gammal kommunist som flydde Kina och bröt med partiet efter ett misslyckat revolutionsförsök, men som återvände när Japan anföll Kina och återupptog kontakten med kommunisterna. I spetsen på Kantons anti-japanska gerilla, andra detachementet, leder han rä-

der mot japanska transporter, förstör järnvägar, plundrar vapenförråd, och på andra sätt saboterar den japanska militära verksamheten i provinsen runtom staden. Det är hans framgång och folkliga stöd som gör att nationalisterna till slut motvilligt erkänner honom som ledare för motståndsrörelsen i Gwongdung. Japanernas närvaro är alltför stark och rörelsen alltför liten för att man ska ha en chans att frita staden eller provinsen, men man gör vad man kan för att sabotera, sprida antijapansk propaganda, stötta människor som drabbats av ockupanternas vrede, samt försöka läcka uppgifter om japanska truppförflyttningar till det fria Kina, ofta genom Hongkong, som fungerar som en fri bas för mycket av rörelsens kontakt med utlandet. Men att ta sig från japanskockuperade Kanton in i brittiska Hongkong är såklart inte helt enkelt.

Motståndsrörelsens medlemmar håller sig gömda genom anonymitet. De flesta är inte kända av japanerna eller kollaboratörerna och lever därmed ”normala liv”, om något sådant existerar i ockuperade Kanton. De umgås med vänner och familj, de skaffar arbete om de kan, de beblandar sig med folket och söker skydd i massan. I detta kan de också rekrytera nya medlemmar, men försiktigt, då informanter och folkförrädare kan finnas var som helst. Vissa försöker infiltrera kollaboratörerna, i jakt på information som kan användas för att planera räder och sabotageoperationer. Man försöker minska kontakten med andra medlemmar och undvika att träffas i grupp, för att minimera förlusterna om någon fångas och torteras. Den som driver en affär eller annat etablissemang kan agera bas för operationer och kontaktpunkter för transport av personer, varor och dokument. Kontakt sker ibland med gerillatrupperna som verkar ute på landsbygden utanför staden, för att utbyta personal, förnödenheter och information.

Detaljer:

- En räd mot en japansk lastbilskonvoj utanför staden kan både försämra för deras trupper och dessutom lägga vantarna på mat och kanske vapen.
- En medlem har blivit röjd och behöver nu en plats att gömma sig , för att sedan smugglas ut ur staden via Hongkong.
- Ett möte mellan gamla klasskamrater från Whampoa-akademin. Förr kamrater, sedan fiender, nu åter vapenbröder i kampen mot fienden.

隱蔽精幹，長期埋伏，積蓄力量，以待時機。

Håll en liten och hemlig organisation, verka under ytan under lång tid, samla styrka och invänta rätt tillfälle.

– Motståndsrörelsens uttalade strategi

丙

MÅLERI

Kinesisk bildkost är en av världens äldsta måleritraditioner. Till skillnad från oljemåleriet i väst så använder man i princip samma sak som i kalligrafi: vatten och bläck, antingen för helt svartvita bilder, eller med valda pigment för att accentuera med färg. De två traditionella skolorna är 工筆 Gung-bat, där man målar detaljerat, med noggranna små penseldrag och mycket färgpigment, och 水墨 Seui-mak, vilket betyder ”vatten och bläck”, där man använder få penseldrag, oftast endast med svart bläck, för att fånga formen och essensen av det man målar, och där områden som lämnas vita berättar lika mycket som de områden som målas. Denna stil anses traditionellt vara gentlemannens måleristil, och kan liknas med impressionismen i väst. Oavsett stil målar man på papper eller på silke, och ofta monteras bilden i en rulle, som kan hängas på väggen vertikalt eller horisontellt, snarare än att använda en tavelram som i väst.

Mycket av kinesiskt måleri är symboliskt, med blommor och djur som representerar olika egenskaper eller städer. Till exempel målas ”de fyra gentlemännen”, bambu, plommon, orkidé och krysantemum, som representerar olika dygder. Plommonblomman, tillsammans med tall och bambu, kallas ”vinterns tre vänner” och representerar uthållighet, då de blommar under vintern. Krysantemum representerar ett ädelt sinne och är Bakgings stadsblomma, men den används även i Japan som en symbol för kejsarfamiljen. Kapokträdets röda blomma är en symbol för staden Kanton, och representerar en enkelhet och folklig ihärdighet, då dess fibrer kan användas för stoppning och kuddar. Vissa målningar hämtar inspiration från poesin, och eventuellt symbolism. En ryttare på en åsna kan vara en referens till en klassisk dikt av 杜甫 Dou fu (*m: Du Fu*) om hur ryttaren kan ändras, men landskapet förblir detsamma, en metafor för hur härskaren kan bytas ut, men landet är oförändrat. Målning är också tätt sammanknutet med kalligrafi, och ofta skrivs en liten dikt eller förklarande text med vacker kalligrafi på målningen, för att skapa en fullständig komposition.

Landskapsmåleri är också en gammal tradition, gärna dramatiska bergslandskap, ibland höljda i dimma. Berget är en viktig symbol, då det är en koppling mellan himmel och jord, och det har en viktig plats i buddhistisk symbolism. Naturen rent generellt är viktig i taoismen. När byggnader och människor avbildas i kinesiskt landskapsmåleri är de ofta små detaljer, som man vid första anblick kanske inte ens lägger märke till.

Mot slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, när västerländskt inflytande blir fashionabelt i Kina, börjar även västerländska måleristilar med oljefärg att populariseras, och man börjar kunna se stilleben och porträttmålningar i europeisk stil gjorda av kinesiska konstnärer, såsom 李鐵夫 Lei Tit-fu, en kantonesisk revolutionär som hjälpte Sun Yat-sen att finansiera revolutionen, och som anses vara den som tog västerländsk oljemålning till Kina, bosatt i Hongkong sedan 1935.

Men mellan den traditionella bläckmålningen och den västerländska oljemålningen dyker i början av 1900-talet en ny skola upp i Kanton, den så kallade ”Lingnaam-skolan” (*m: Lingnan*), efter ett annat namn på Gwongdung-provinsen. Dessa kantonesiska konstnärer söker att förnya den kinesiska måleritraditionen med inflytande från väst och från Japan, men utan att helt frångå den och förlora dess själ. Pionjärerna är de två bröderna 高劍父 Gou Gim-fu och 高奇峰 Gou Kei-fung, som studerat västerländskt måleri från en fransk konstnär och sedan bosatt sig i Tokyo, där de studerade japansk och västerländskt måleri och även blev inblandade i Sun Yat-sens revolutionära sällskap Tungmang-wui, och de deltog sedan i revolutionen som kullkastade kejsarregimen.

När de återvände till Kanton mot slutet av 1910-talet grundade de en konstskola och började måla, och deras verk fick snabbt nationell uppmärksamhet i den nya republiken. Deras syntes mellan kinesisk tradition och moderna utländska tekniker vinner uppskattning i ett land som söker modernisera sig utan att tappa sin nationella stolthet. De får många elever och efterföljare, och snart bildar Lingnaam-skolans kantonesiska konstnärer en distinkt stil som känns igen av många.

Deras nydanande skola börjar dock få dåligt rykte när spänningarna mellan Japan och Kina tar fart på 30-talet, och när kriget bryter ut smutskastas Lingnaam-skolan för sin inspiration av japanskt måleri. Att ta avstånd från Japan och dess inflytande blir en politisk nödvändighet, och att blanda in japansk stil i kinesiskt måleri slutar att ses som nydanande och istället som en förolämpning mot landet och en skam. De konstnärer som bekänner sig till skolan försvarar sig med argument som ”Japanerna har ingen egen konsttradition; allt de lärt sig har de tagit från Kina” och ”Konst känner inga gränser”, men det faller på döva öron. Gou Gim-fu flyr till Macao, där han ställer ut sina verk och producerar konst som är kritisk mot kriget, men hans verk, liksom hans efterföljares, finner ingen publik i Kina.

Detaljer:

- En klassisk manual för målning av plommonblommor av 宋伯仁 Sung Baak-yan, från Sung-dynastin.
- En rik köpman har flytt Kanton och hans konstsamling ska nu konfiskeras och fraktas till Japan.
- En liten burk äkta karminröd, ett mycket dyrt klarrött pigment, nästan omöjligt att få tag på under kriget.

丙

STADSGUDENS TEMPEL

1929 bildades *Kommittén för reform av sociala seder*, en organisation som argumenterade för avvecklandet av gamla kinesiska traditioner och vidskepelser för att anamma en modern och vetenskaplig världsbild, för att uppfylla Kantons roll som ”revolutionens vagga”, där det nya Kina föddes. Kommittén bildades av Kantons lokala gren av nationalistpartiet och hade fullt statligt stöd. När Chiang Kai-shek enade landet och bildade sin nya regering i Naamging 1928 var en av hans första åtgärder att försöka rensa landet från gammal ”vidskepelse”. Yrken som spåmän, geomantiker och schamaner förbjöds, och man talade om vikten av att utveckla samhället till en modern och sekulär stat driven av vetenskap och framsteg. Utvecklingsläran inspirerade många intellektuella och det talades friskt om människans evolution bort från ett gammalt obildat förflutet mot en ny och rationell framtid. Flera gamla festivaler som härstammar från dyrkan av gudar och andar och som firas i enighet med den traditionella kinesiska kalendern togs bort som nationella helgdagar, och ersattes av åminnelsedagar som nationaldagen och Sun Yat-sens födelsedag, som firas på specifika datum enligt den nyligen anammade gregorianska kalendern. Flertalet tempel konfiskerades av staten och gjordes om till skolor och sekulära möteslokaler.

Men tusenåriga traditioner dödas inte genom statligt dekret, och en stark motståndsvilja föds i folket, som envetet fortsätter att fira de gamla högtiderna, trots att försäljningen av traditionella kalendrar förbjudits. Den traditionella kalendern, denna ”vidskepelsens högborg” som den nationalistiska regeringen gjort allt för att utradera, fortsätter att vara grunden för hur både det enkla folket och många mer traditionellt lagda intellektuella lever sina liv och firar sina högtider, även om regeringen stipulerat nya datum för de viktigaste högtiderna i enighet med den nya kalendern. Och de tempel som finns kvar, och i vissa fall till och med de som inte längre finns kvar, fortsätter att vara centrum för vördnad och tillbedjan, såsom var fallet med stadsgudens tempel.

Detta tempel var under kejserlig tid stadens viktigaste och var tillägnat stadsguden, som vakar över Kanton och dess invånare. Guden är stadens administratör i andarnas rike, liksom stadens magistrat var det i människornas värld under kejsartiden. Det var beläget bredvid den gamla magistratens kontor, ngamun, och fyllde en viktig roll i stadens rituella liv. Trots att dess officiella roll kollapsade samtidigt som kejsarregimen har det fortsatt att vara ett av stadens populäraste tempel. 1929 verkade inte mindre än 120 spåmän och -kvinnor i templet, trots det nationella förbudet mot deras värv, då stadens styre inte vågat genomdriva lagen. Människor gick dit för att be om skydd, och de köpte en stämpel som de sedan kunde använda som amulett. På stadsgudens födelsedag på sommaren var det många som sov i templet för att absorbera jord-energi. Templet var lukrativt för dess ägare, som drev det som en affärsverksamhet, och statyerna av stadsguden och hans hustru var vackra och väl underhållna. I templet fanns även kommersiell verksamhet, som en skoaffär, nudelstånd, barberare och en bokförsäljare.

Men för de reformivrande intellektuella var templet en styggelse och ett centrum för primitiv vidskepelse som måste bort. 1931 beslutar man därmed att konvertera templet till en utställningssal för lokalproducerade gods. En del ska användas för att visa kinesiska varor, en del ”fiendevaror” (japanska) och en del ska erbjuda kinesiska varor för försäljning. De gamla statyerna och artefakterna i templet skickas till stadens kommunala museum, och de mindre gudastatyetterna till universitet. Den officiella stämpeln som så länge använts för att producera skyddsamuletter tas om hand av den ansvarige för konverteringsprojektet, som en souvenir. Spåmännen och -gummorna jagas bort.

Men även om befolkningen i staden inte avskydde den nya utställningen (den säljer kinesiskproducerade artiklar billigt), så fortsatte man att komma till byggnaden som ett tempel, man fortsatte att peka på rottingutställningen och säga ”Där stod stadsgudens tron”, och platsen kallades fortfarande för ”Stadsgudens tempel” i folkmun. En mindre staty lyckades man bevara, och den finns i ett rum långt inne i komplexet, dit de trogna fortfarande kan hitta för att betyga sin vördnad och be om beskydd. I övrigt var platsen en stor marknadsplats.

Men när japanerna invaderar staden tillåts naturligtvis inte den nationalistiska och antijapanska utställningen att fortgå, och platsen rensas ut. Långsamt återvänder de troende, de som fortfarande respekterar den gamla tron, och dyrkar den gamla stadsguden, vars beskydd tycks behövas mer än någonsin. Salarna ekar tomma och här och där visar de spår, antingen av det gamla templets storhet, eller av utställningen som fanns här. Lukten av rökelse fyller återigen lokalerna, och siare letar sig dit igen för att erbjuda sina tjänster till de hungrande själar som hittar hit.

En vanlig metod som används för att spå sin framtid hos siarna är ”kau chim”. Den hugade får en mugg med träpinnar, stora som ätpinnar, som skakas under koncentration och fokus på frågan som ställs, tills en av pinnarna trillar ut. Om flera pinnar trillar ut måste ritualen göras om, eller så anses svaret oklart. Varje pinne bär ett nummer eller en symbol som motsvarar en poetisk text som konsulteras utifrån en orakelbok. Denna läses upp och tolkas i samband med frågan. Siaren betalas, och ibland offras rökelse till stadsguden som tack.

Offer sker genom att hålla ett antal rökelsepinnar (generellt ett udda antal, så tre, fem eller nio) mellan handflatorna och bugar medan man visar sin respekt eller ber om något. Vill man vara riktigt underdånig så knäfaller man medan man gör detta. Därefter placeras rökelsepinnarna i en sandfylld urna, så att de kan brinna upp där. Det är också viktigt att återvända till templet och tacka för hjälpen efter att bönen besvarats.

Detaljer:

- Någon har hämtat en liten statyett av stadsguden från universitetet och placerat den vid den gamla rottingutställningen. På marken står en sandfylld kruka där man kan placera sina rökelsepinnar, om man har några.
- En ilsken troende menar att om nationalisterna inte rensat ut stadsgudens tempel så hade han skyddat staden från japanernas invasion.
- Ett slitet exemplar av tung sing, den Gule kejsarens kalender, som används för att finna lyckosamma datum för olika aktiviteter, såsom giftermål, resor, affärsprojekt eller begravningar.

丙

TEHUS

Ett kantonesiskt tehus, eller 茶樓 cha lau, är en grundpelare i det sydkinesiska kvarteret. Det är en social samlingsplats för kreti och pleti, för affärsmän att förhandla, för kontorsarbetare att hitta en ledig arbetsplats, och nu även för japanska soldater och kinesiska kollaboratörer att visa vem som bestämmer. Många är de tehusägare som gärna skulle vägra servera japaner, men det enda sättet att slippa är att stänga ned, något som många förvisso ändå blir tvungna att göra när inflationen skenar, kunderna har flytt staden, importer är blockerade och ingen har råd med just något alls.

I en cha lau är teet naturligtvis viktigt, men det är inte bara te som serveras. Ett tehus är framför allt en plats dit man går för att äta 點心 dim sam, ett samlingsnamn för en mängd olika traditionella smårätter. Dessa är så omistliga att när man säger att man ska gå och dricka te (yam cha), så menar man generellt att man ska äta dim sam (och dricka te till). Traditionen med yam cha är gammal och har sina rötter i Kantons långa historia som handelsstad redan på 900-talet, men populariteten har exploderat på senare tid, och den kulinariska komplexiteten i rätterna likaså.

Köket i ett tehus ligger generellt mellan andra och tredje våningen, så att te och mat enkelt kan transporteras till gästerna. Större tehus har två separata kök: Ett för bakverk och desserter, och ett för ångkokta eller friterade dim sam. Bottenvåningen hyser försäljning och reception, och ett allmänt umgängesutrymme. Det är ofta högt i tak, upp till sju meter i vissa lokaler, och fungerar som ett lokalt bageri och utskänkningsställe, där man kan köpa bakverk, snacks och enklare maträtter om man är på språng. Den som vill dricka te sätter sig på någon av de högre våningarna. På varje sådan våning kan finnas stora gemensamma salar, mindre privata rum och bås dekorerade med färgat glas, kalligrafi och målningar. Hovmästare går runt med små vagnar med rykande bambukorgar fyllda med delikatesser. Maten beställs från en meny där kunderna fyller i vad de vill ha och som sedan tas med till köket för tillagning. På enklare ställen med en stadig ström av kunder så kan serveringspersonal istället helt enkelt hämta rätter från köket och gå runt mellan borden, så kan folk plocka det de vill ha.

Teet är såklart en viktig del, och olika tehus har olika leverantörer och sorter. Grönt te (luk-cha) erhålls genom att bladen ångas eller rostas lätt för att avbryta oxideringen som sker när de torkar. Svart te (hong-cha) knådas istället lätt och torkas i solen, vilket gör att de tillåts oxidera fullt ut. Oolong-te (wulong-cha) är ett delvis oxiderat te som har en gulaktig färg. Pu'er-te (pounei-cha) är ett mycket mörkt te som är fermenterat, pressat i kakor och lagrat. Ett bra pu'er åldras som ett fint vin, och blir bättre och dyrare med åren. Allt fler tehus har gått ifrån de vackra porslinskopparna och kannorna och gått över till robusta tekannor av aluminium, som är billiga och håller om de tappas i golvet. Teälskare suckar över dessa åtgärder, då de menar att smaken blir lidande.

Maten som serveras, dim sam, består av olika sorters knyten, bullar och bakelser, tillagade i bambukorgar som staplas ovanpå varandra och placeras över kokande vatten, så att ångan filtrerar upp och kokar de små rätterna. De vanligaste rätterna är olika typer av dumplings, ångkokta degknyten med olika typer av fyllning, som kål, lök, spenat, fläskkött, skaldjur och annat. Innehållet kan variera beroende på vad som är i säsong. En annan vanlig typ är bullar, också ångkokta, men mjuka och fluffiga. Vissa, lite dyrare, är fyllda med kött, gärna det läckra marinerade och honungsglaserade fläskköttet kallat char siu. Andra är fyllda med grönsaker, och ytterligare andra är söta och fyllda med en pasta av röda bönor eller krossade lotusfrön.

De senaste trenderna har gått mot inspiration från utlandet och från övriga Kina. Siu lung baau från Seunghoi, brittiskinspirerade puddingar och malaysiska kakor. Innan japanska invasionen var den kulinariska experimentlustan i sitt esse, och tehus stoltserar fortfarande med namnet på sin huvudkock på framsidan.

Men naturligtvis har allt blivit svårare under ockupationen. Ett stort antal byggnader har brunnit ned, bombats eller på annat sätt skadats i stridigheterna, och ekonomin precis efter Kantons fall kollapsade helt och hållet. Efter detta har man dock försökt att återfå någon sorts normalitet i staden, och många ser med förvåning hur tehusen, tillsammans med spelhålor och opiumhus, ploppar upp igen, trots den katastrofala ekonomin och svält på gatorna. En del av hemligheten är säkerligen att vissa av etablissemangen är populära hos de ockuperande japanerna och kollaborationsregimens anställda, även om dessa kanske inte är så populära hos tehusen …

På senare år har det blivit vanligare att tehus både drivs och frekventeras av kvinnor. Det finns till och med ett ”Jämlikhetstehus” av och för kvinnor. Men andra ställen går åt motsatt håll, och på många platser förväntas den kvinnliga personalen vara tillmötesgående mot kundernas närmanden, umgås och flörta med dem. På vissa platser ordnas banketter med kvinnlig personal som sitter som ”sällskap” bredvid betalande kunder, och om det står en bukett färska blommor framför dörren betyder det att man välkomnar ”blomkunder”, det vill säga sexköpare. Tiderna är hårda, och för många unga flickor med inte annat än sitt utseende till sin fördel är det ändå bättre än att svälta.

Här är ett fåtal dim sam-rätter man kan hitta, om man har tur:

- 小籠包 Siu lung baau: Ångkokta degknyten fyllda med buljong och kött eller skaldjur.
- 臘腸卷 Laap cheung gyun: Ångkokta bullar med korv i.
- 壽桃包 Sau tau baau: Söta bullar med lotusfröpasta i, formade att likna persikor.
- 鮮竹卷 Sin djuk gyun: Fläskkött och bambuskott rullade i tofuskinn med ostronsås.
- 潮州粉粿 Chiudjau fan gwo: Ångkokta degknyten från Chiudjau i östra Gwongdung, med fläskkött, räkor, grönsaker, vitlök och jordnötter.
- 蛋花湯 Daan faa tong: Soppa av buljong och ägg.
- 芥蘭 Gai laan: Ångkokt kinesisk broccoli.

丙

FILM

Allteftersom Kanton har moderniserats och vänt sig mot väst för kulturell inspiration har en robust kantonesisk filmkultur slagit rot i staden. Det kryllar av biografer, och den växande medel- och överklassen är hungrig för filmer, både inhemska och importerade från den växande amerikanska filmindustrin. Staden är också hem för flertalet filmbolag, och producerar en strid ström av berättelser för silverduken. Seunghoi håller på att etablera sig som landets största filmcentrum, men Kanton är nummer två, och låg länge före det andra centrat för kantonesisk filmproduktion i den brittiska kolonin Hongkong.

Filmen kom till södra Kina genom Hongkong redan 1898, tre år efter att den uppfunnits, och under slutet av kejsartiden visades ibland korta filmer på tehus eller operor som en sidoverksamhet. I början av den republikanska eran visade stadens biografer nästan bara utländska filmer, men sedan 1920 har den lokala produktionen formligen exploderat. Speciellt 1925, med den stora strejken i Hongkong som ledde många involverade i kolonins filmindustri att återvända till Kanton, var en vändpunkt för stadens filmstudior. Under 1920-talet var filmen fortfarande stum, vilket innebar att kantonesiska och seunghoinesiska filmer tävlade mycket om samma publik, även om de kantonesiska filmerna hade en annan stil och talade mer om ämnen relevanta för den kantonesiska publiken. Den kantonesiska filmindustrin är också mer vänd mot export, då majoriteten av de 30 miljoner exilkineser man finner framför allt i Sydostasien är kantoneser. Att spela på dessas hemlängtan och nostalgi är en säker kassako, och gör att även lågbudgetrullar från Kanton, inspirerade av traditionell kultur och gamla berättelser om gudar och hjältar, kan konkurrera med amerikanska filmer med betydligt högre budget.

Men nyligen har stumfilmerna ersatts av ljudfilm, och plötsligt har Seunghoi, som producerar film på mandarin, och Kanton, som producerar på kantonesiska, separerat hela marknaden i två läger. Detta är till viss nackdel för Kanton, då mandarin är ett större och mer utbrett språk, men samtidigt gör det staden ännu starkare i den regionala produktionen, då de välmående medborgarna i Kanton och Hongkong, samt majoriteten av exilkineserna, föredrar att höra sitt fylliga modersmål framför gnälliga norrländska toner.

En viktig genre har blivit inspelning av kantonesisk opera. Denna folkliga operaform, med sång och musik, extravaganta kostymer och akrobatiska konster, har länge varit populär i Kanton, och att spela in föreställningar som film är ofta en enkel kassako. Med moderna filmtekniker börjar dessa berättelser också utvecklas i riktning mot något som mer börjar likna ”kung fu-filmer”, med dramatiska strider och imponerande akrobatik, gärna med övernaturliga krafter och till och med specialeffekter. Denna genre skapas framförallt i norr, men dess popularitet sprider sig i hela landet. Genrens antiauktoritära och individualistiska budskap får dock nationalistregimen att förbjuda dessa filmer i början av 30-talet, då de uppmuntrar till anarki och revolt.

Ett för den kantonesiska marknaden värre slag kom 1936, när Chiang Kai-sheks regering i Naamging försökte ena landet och lade fram ett förbud mot ”dialektala” filmer (det vill säga filmer på andra språk än mandarin). Detta riskerade att bli en dödsstöt för den kantonesiska filmindustrin, men ett antal filmbolag från Kanton bad om uppskov och fick tre års frist innan förbudet skulle träda i kraft. Sedan invaderade Japan. Osäkerheten om den kantonesiska filmens framtid i staden är stor, och många ser mot Hongkong som en naturlig tillflyktsort om de inte tillåts utöva sin konst i landet.

Det stora centret för filmproduktion i Kanton är Saigwaan-distriktet i stadens västra delar. Det gamla distriktet var förr centrum för handeln med utlandet och gav upphov till en välmående klass av köpmän och affärsidkare med en öppenhet mot omvärlden, och dessa omfamnade det nya mediet med stor iver.

I många andra hamnstäder i Kina är biograferna ägda och kontrollerade av utlänningar, eftersom dessa till en början utgjorde den främsta publiken, men i Kanton är biograferna till största delen ägda av kantoneserna själva, som bestämmer vilka filmer som ska visas. Staden har gott om rika compradorer med kontakter i utlandet som har näsa för affärer och de kunde snabbt bygga upp en inhemsk biografindustri. Närheten till havet och handeln gjorde också att man snabbt kunde få tillgång till de senaste utländska filmerna för att kunna ha premiär före andra städer i landet. 1937 har staden inte mindre än trettionio biografer.

Men allteftersom oron om konflikter med Japan växer i landet och ett krig känns oundvikligt har allt fler filmbolag börjat lämna Kanton och dra till Hongkong, där en stabilare politisk situation tycks erbjuda säkrare möjligheter inför framtiden. En oro har svept genom stadens filmindustri på sistone; inte bara en oro för Japanerna, utan även för att den blomstrande produktionen av rörliga bilder ska avstanna.

Några filmbolag: 南粵 Naam-yut (Kantonesiska), 光雅 Gwong-nga (Strålande), 天南 Tin-naam (Kallaväxten)

Några biografer: 太平 Taai-ping (Stora freden), 南光 Naam-gwong (Söderns ljus), 黃沙 Wong-saa (Gula sanden)

Några kantonesiska filmer: 從軍夢 (*Armédrömmar*, 1926, om katastrofer som drabbar vanligt folk på grund av stridande krigsherrar), 添丁發財 (*Föd en son och bli rik*, 1928, en samhällssatirisk komedi), 慈母淚 (*En moders tårar*, 1938, familjedrama om en sons plikt till sin moder, inspelad i Hongkong).

Detaljer:

- En Newman-Sinclair-kamera med 35 mm objektiv, lite gammal, handvevad, men av god kvalitet. Chassit är av duralumin, som är mycket tåligt.
- Det japanska propagandadepartementet söker hjälp med att spela in patriotiska filmer i Kanton. Många kulturarbetare är på svältgränsen …
- En filmvisning av *Armédrömmar* i en nedlagd biograf. Endast inbjudna, och se till att inte ockupationsmakten får reda på det!

BRÖDRAKRIGET

- **Organiserad brottslighet:** Organiserad av en agent från den hemliga polisen är brottsligheten ett politiskt verktyg i Kanton. Sidan 184.
- **Nationella revolutionära armén:** Kinas armé, som har allt svårare att bekämpa kommunisternas styrkor. Sidan 186.
- **Det kantonesiska proletariatet:** Fackrörelser, kommunism och svåra arbetsförhållanden, men mer av det senare än av de två första. Sidan 188.
- **Politik och ideologi:** I en enpartistat bildas det snart fraktioner inom partiet med olika idéer om hur landet ska styras, och av vem. Sidan 190.
- **Byrån för bevarandet av hemligheter:** I hemliga polisens jakt efter kommunister och dissidenter är alla medel tillåtna, och lagen är något man använder, inte något man följer. Sidan 192.
- **Hotell Oi kwan:** Sydostasiens högsta byggnad, ett lyxhotell med alla bekvämligheter du kan önska dig. Hoppas hajfenssoppan smakar, och ursäkta röran; det är inbördeskrig. Sidan 194.
- **De återlämnade koncessionerna:** Till slut är Kina fritt från imperialismens bojor. Shameen, taget av främmande makter för hundra år sedan, är nu istället centrum för stadens ambassader och konsulat, som har ganska mycket att göra just nu. Sidan 196.
- **Kvinnokampen:** Den förra revolutionen levererade inte riktigt den utlovade jämlikheten. Kanske denna revolution är bättre? Sidan 198.
- **Den konsekventa vägen:** En ny religion, populariserad under kriget. Världen är på väg att gå under, men du kan rädda dig om du följer den rätta vägen. Sidan 200.

Chiang Kai-shek	蔣介石	Jiang Jieshi	Generalissimus, ledare för nationalistpartiet Gwok man dung
Lei Djung-yan	李宗仁	Li Zongren	President i nationalistpartiet och Chiangs rival
Mou Djaak-dung	毛澤東	Mao Zedong	Kommunisternas ledare
Yip Gim-ying	葉劍英	Ye Jianying	Ledare för kommunisttrupperna i Gwongdung-provinsen

Bakping	北平	Beiping	Nytt namn på den tidigare huvudstaden Bakging (Peking)
Seunghoi	上海	Shanghai	Stor kuststad i östra Kina
Naamging	南京	Nanjing	Kinas huvudstad
Oi kwan	愛群	Aiqun	Lyxhotell i Kanton
Taai-yuen	太原	Taiyuan	Hårt befäst nationalistposition
Whampoa	黃埔	Huangpu	Hamnstad strax utanför Kanton med en militärakademi
Chunghing	重慶	Chongqing	Stor stad i inre Kina
Toiwaan	臺灣	Taiwan	Ö sydöst om Kina
Toiping	臺平	Taiping	Största staden på ön Toiwaan

Yuen	元	Yuan	Den nya, redan värdelösa, valutan

ORGANISERAD BROTTSLIGHET

Kina under nationalisternas regim i andra halvan av 40-talet är ett paradis för organiserad brottslighet. Inte nog med att inbördeskrigets kaos är en utmärkt hav för fula fiskar, den utbredda korruptionen gör det enkelt att komma undan med vågade brott, och faktum är att allianser mellan det regerande nationalistpartiet Gwok man dung och de så kallade 洪門 Hung mun-sällskapen har inträffat både en och två gånger. Chiang själv tog hjälp av Gröna gänget, Seunghois största kriminella organisation, för att organisera masslakten av kommunister som påbörjade inbördeskriget 1926.

Många av dessa brottsorganisationer har sina ursprung i de hemliga sällskap som växte upp under Ching-dynastin, i syfte att störta den främmande kejsaren och återupprätta den etniskt kinesiska Ming-dynastin. Efter att den kejserliga regimen föll fann sig dessa hemliga sällskap utan tydligt mål, men sammanbundna av blodseder och lojalitet kunde de inte bara upplösas, utan fortsatte att verka i skuggorna. Skillnaden är att de nu verkar för sin egen skull, snarare än för politisk reform. De fann en mycket lukrativ inkomstkälla i opiumsmuggling och -försäljning, en verksamhet som gradvis håller på att gå över till det förädlade heroinet.

Hung mun försörjer sig genom beskyddarverksamhet, opiumhandel, människohandel, utpressning och illegal spelverksamhet. Deras makt och inflytande sträcker sig över olika samhällsskikt och deras aktiviteter sprider sig över landet. Vissa av dessa organisationer är anrika samfund grundade i behovet av att hjälpa varandra under osäkra tider. Medlemmar använder ofta familjetermer som ”broder” och ”syster” om varandra, och gängledaren kallas ofta ”storebror”, 大哥 daai-go. En hierarki av underbossar och löjtnanter sträcker sig ned till de lägsta medlemmar som gör det faktiska arbetet. I ett samhälle där mycket hänger på släktband och där familjen är skyddsnätet för den som behöver hjälp blir de utan sådana starka släktband mycket utsatta, och bildar därför en sorts surrogatfamilj tillsammans. Denna surrogatfamilj kan sedan verka helt lagligt för att hjälpa sina medlemmar, eller fungera som en brottsorganisation som lever på inkomsterna från kriminella aktiviteter. Liksom i verkliga familjer är senioritet viktigt, och juniora medlemmar förväntas lyda de seniora utan att ifrågasätta.

Många organisationer är fulla av ritualer och legender. Man hävdar bland annat härkomst från de legendariska fem kampkonstmunkar som överlevde förstörelsen av Siulam-templet (*m: Shaolin*) av Ching-regimen, som vid den Röda blommans paviljong svor en blodsed att hämnas mot den manchuriska kejsarregimen. Sådana legender hjälper till att bygga lojalitet bland både medlemmar och civila. Den som vill bli medlem i en gruppering behöver genomgå en initieringsritual, som kan se olika ut, men ofta innebär att man tvättar sig och klär sig i vitt, renhetens men också dödens och sorgens färg, för att hedra de martyriserade munkarna. Det vita symboliserar också det gamla jagets död för att kunna pånyttfödas in i ens nya familj. Ofta fortsätter det hela med olika symboliska handlingar, bland annat att träda genom en port, inte sällan bestående av andra medlemmar som håller upp svärd för att bilda en passage. Det sägs att den som misstänks försöka infiltrera organisationen kommer att erfara

att svärden plötsligt faller ned och dödar honom. Till slut förs man till ett altare för 關羽 Gwaan-yu, generalen med det röda ansiktet, där man svär en blodsed av lojalitet till brödraskapet. En vit tupp eller höna offras, blodet samlas i en kopp, eventuellt blandat med vin och/eller de närvarandes egna blod, och alla närvarande dricker. Blodseden innebär inte bara att den nye medlemmen svär att göra allt för de andra, utan även att de andra svär att göra allt för honom.

På samma sätt är organisationen full av mysticism och symbolik. Siffran tre, för himlen, jorden och människan, är helig och nyttjas i ritualer och symboler. Medlemmar använder hemliga hälsningar, kodspråk och andra medel för att känna igen varandra och kommunicera.

Den största brottsorganisationen i Kanton under slutet av 40-talet är 洪門忠義會 Hung mun chung yi wui, ungefär ”Hung muns lojala samfund”. Organisationen grundades av kollaboratörer under den japanska ockupationstiden, men efter Japans kapitulation infiltrerades den av 葛肇煌 Got Siu-wong, agent för nationalistpartiets hemliga polis Byrån för bevarandet av hemligheter, som lyckades utropa sig själv till ledare och döpte om organisationen till Det lojala samfundet. Allt detta gjorde han på helt eget initiativ, men genom sina kontakter inom hemliga polisen lyckades han få deras godkännande för att driva organisationen, då de antogs kunna vara användbara. Got satte genast igång med att utveckla sin organisation i ett trevåningshus på 寶華路14號 Bou-wa-gatan nummer 14, i Saigwaan-distriktet i västra Kanton.

Det lojala samfundet bedriver tobakssmuggling och bedrägerier, men framför allt driver de en olaglig spelklubb, som frekventeras av många viktiga personer i Kantons övre skikt, samt medlemmar av den hemliga polisen. Order om att stoppa verksamheten och arrestera Got har av någon anledning aldrig slutförts, och till sist lagts ned.

Men maktspel inom Byrån innebär att Lojala samfundet ömsom samarbetar, ömsom motarbetar dem, beroende på vem och när. Byrån försöker använda dem för att motarbeta kommunister och fackrörelser, och Got försöker använda Byrån för att komma undan med brott och öka sitt inflytande. Tack vare sina kontakter med Byrån för bevarandet av hemligheter har Got Siu-wong skaffat sig en dominant roll inom den organiserade brottsligheten i Kanton, och de flesta andra hung mun-sällskap har tvingats knäböja inför hans herravälde över samhällets undersida.

Detaljer:

- Hemliga polisen vill ha hjälp med att misshandla någon som misstänks ha kommunistsympatier.
- Got Siu-wongs spelhåla, mörka rum med målade vikväggar åtskiljer spelborden där män och kvinnor spelar tärning och pai gow (ett spel med dominobrickor). Röken är en blandning av opium och cigarettrök, och det serveras maautoi, sprit gjord på durra och vete, tillverkat i staden där Mou Djaak-dung utnämndes till ordförande för kommunistpartiet.
- En mindre hung mun-organisation vill inte ansluta sig till Lojala samfundet, trots hårda påtryckningar.

NATIONELLA REVOLUTIONÄRA ARMÉN

Den nationella revolutionära armén är landets och nationalistregeringens militära arm. Den grundades 1924 i Kanton som Gwok man dong-partiets egen beväpnade styrka, i syfte att erövra Kina och återförena landet, och dess första kärna av officerare var utbildade på Whampoas militärakademi utanför staden. Armén var också Chiang Kai-sheks maktbas och genom att stiga till makten som general steg han också i partiet och blev dess, och landets, ohotade ledare.

Under kriget mot Japan införlivades de kommunistiska trupperna i NRA, under två separata fältarméer som i teorin lydde under staten men i praktiken endast tog order från kommunistpartiets ledning. Oavsett vilket så stred de alla tillsammans mot en gemensam fiende, och många inom NRA lämnade sina poster för att ansluta sig till kommunisternas Folkets befrielsearmé efter 1945, vilket gör att en hel del soldater har gamla vapenbröder på andra sidan.

Efter att Chiang Kai-sheks hustru 宋美齡 Soong Mei-ling 1937 uppmuntrade landets kvinnor att delta i striderna har flertalet kvinnliga enheter skapats. Dessa stred framför allt mot japanerna, och de flesta sådana förband har upplösts, men armén har fortfarande flera kvinnliga soldater och veteraner i sina led, och ingen som vill riskera sitt liv för Chiang Kai-shek och fosterlandet refuseras. Även barn, i vissa fall så unga som tio år, har rekryterats till armén, och under kampen mot Japan användes ”Våga dö-trupper” för högriskuppdrag, inklusive självmordsbombare. Dessa bestod av frivilliga män och kvinnor, och de använde i vissa fall traditionella vapen som svärd och spjut.

Den formella rekryteringen är en ordnad och välorganiserad historia, med tester för fysisk kondition, och för vissa enheter, såsom militärpolis eller flygvapen, krävs ytterligare kunskaper såsom grundläggande läskunnighet eller engelska. Men utanför denna formella rekrytering finns en annan, betydligt mörkare, verklighet. Framför allt i de arméförband som införlivats i armén från tidigare krigsherrar sker tvångsrekrytering. De mildare metoderna går ut på att supa någon redlös och lura dem att skriva på ett kontrakt, medan de värsta innebär attacker mot byar, tillfångatagande, marscher i kedja och påtvingad träning som i vissa fall inte ens hälften överlever. Dessa delar är rena slavförband som nyttjas i kriget, men sådana trupper beblandas generellt inte med de centrala trupperna. En annan praxis som blivit allt vanligare under de senaste årens kamp mot kommunisterna är rena straffbataljoner, där desertörer och sådana anklagade för feghet placeras i en egen enhet som skickas på farliga och svåra uppdrag där man förväntar sig stort manfall, som att se om det går att vada över en flod, eller att vandra över ett minfält.

En stor enhet är också militärpolisen, som har uppdraget att säkra städer som Kanton, och framför allt vakta och skydda viktiga byggnader och personer. Så fort det hålls ett viktigt möte står militärpolisen på vakt utanför och inuti byggnaden för att förhindra kommunistiska terroroperationer. Militärpolisen är direkt underställd armén. Förutom dessa finns såklart även diverse typer av soldater och trupper, såsom artillerister, sappörer, kavallerister, stridsvagnsförare, radiooperatörer, militärorkester etc.

Officersgraderna i armén är grovt uppdelade i tre: wai (尉), haau (校) och djeung (將), ungefär lägre officer, högre officer och general. Dessa är i sin tur klassade i tre grader siu (少), djung (中) och seung (上), ungefär lägre, mellan och högre. Den högsta generalsgraden är i sin tur uppdelad i tre olika grader, och en extra lägsta grad läggs till, vilket ger totalt tolv olika grader. En ungefärlig svensk översättning skulle kunna se ut såhär:

1. 特級上將 Dak-kap seung-djeung – Generalissimus
2. 一級上將 Yat-kap seung-djeung– General
3. 二級上將 Yi-kap seung-djeung – Generallöjtnant
4. 中將 Djung-djeung – Generalmajor
5. 少將 Siu-djeung – Brigadgeneral
6. 上校 Seung-haau – Överste
7. 中校 Djung-haau – Överstelöjtnant
8. 少校 Siu-haau – Major
9. 上尉 Seung-wai – Kapten
10. 中尉 Djung-wai – Löjtnant
11. 少尉 Siu-wai – Fänrik
12. 准尉 Djeun-wai – Kornett

Underofficerare och soldater delas upp i sex grader:

1. 上士 Seung-si – Fanjunkare
2. 中士 Djung-si – Sergeant
3. 下士 Haa-si – Korpral
4. 上等兵 Seung-dang-bing – Högste menige
5. 一等兵 Yat-dang-bing – Menig av 1:a klass
6. 二等兵 Yi-dang-bing – Menig av 2:a klass

Detaljer:

- Ett Typ 24-gevär, även kallat Chiang Kai-shek-gevär, kinesisktillverkad version av det tyska Standardmodell, för 8 mm Mauser-ammunition.
- Polisen har fått ett inofficiellt direktiv att öka antalet arresteringar av unga män, så att fler personer kan dömas till straffbataljonerna.
- Sergeanten är stupfull på destillerat risvin hela dagen. Han vet att kriget är förlorat. Flera av hans mannar har redan deserterat.

DET KANTONESISKA PROLETARIATET

Den 11 december 1927 deklarerades ”Kantonsovjeten”, en kommunistisk fristat och arbetarklassens triumf. Händelsen har hyllats som ett folkligt uppror, ett startskott för den kommunistiska revolutionen som nu sveper genom landet, och ett tecken på hur de urbana arbetarna stöder kampen mot kapitalismen och nationalisterna. I själva verket slogs upproret ned redan dagen därpå, och var på alla sätt ett spektakulärt misslyckande. Den främsta anledningen till detta misslyckande var antagligen bristen på stöd hos arbetarna i Kanton.

Den kinesiska kommuniströrelsen, till skillnad från den ryska, är till större delen en bonderörelse, där fattiga bönder gör uppror mot rika godsägare. I landsbygden i Gwongdung-provinsen har flertalet kommunistuppror organiserats, men i staden är stödet lägre. En enorm strejk mot britterna 1925 hade förvisso organiserats i Kanton, och letts av kommunister, men den var inte riktad mot kapitalister utan mot imperialister, och kommunistpartiet har knappast monopol på nationalism. Och där kommunisterna har tagit över städer har man inte kullkastat privat ägande och givit arbetarna kontroll över produktionsmedlen. Tvärtom varnar ordförande Mou mot att lättvindigt utlova högre löner och kortare arbetstider, eller organisera kampen för förbättrad levnadsstandard i städer som tagits över av kommunisterna, och man samarbetar öppet med och försöker vinna förtroendet hos de vinstdrivande företagarna och entreprenörerna. Fokus ligger på ökad produktion, lägre kostnader, och till och med bättre vinst för ägarna, i vad som kallas ”gemensam nytta för arbete och kapital”. Däremot organiserar man en stor, kommunistkontrollerad fackrörelse som samlar alla fack i de av partiet kontrollerade områdena. Samtidigt sprids mycket propaganda om hur arbetare i kommunistkontrollerade områden arbetar hårdare av tacksamhet till kommunisterna, vissa till utmattningens gräns, eftersom deras liv blivit så mycket bättre.

Ovanstående står i kontrast till landsbygden, där masskamp, kampsessioner, lynchningar och radikala landomfördelningsprojekt är vardag. Även dessa tendenser har dock ordförande Mou försökt att mildra och varnar för misstaget att kategorisera ”mellanbönder” som rika. Man försöker också ändra taktik när det gäller städerna. Där man tidigare plundrat de städer som intagits av kommunisterna, eftersom de snart skulle falla tillbaka i fiendehänder, börjar partiet nu se städerna som viktiga och produktiva industribaser.

På nationalistpartiets sida har man gjort som kommunisterna och samlat alla fackföreningar i en enda organisation, den *Kinesiska arbetsfederationen*. Det är den enda erkända (och tillåtna) fackföreningen, och kontrolleras av nationalistpartiet. Den anklagas för att vara alltför styrd av arbetsgivarna och kapitalet, men för många arbetare är det den enda vägen till inflytande de har. Kommunister försöker naturligtvis infiltrera organisationen, och även organisera hemliga

fackföreningar vid sidan om, där de har mer inflytande. Regeringens hemliga polis, Byrån för bevarandet av hemligheter, har en egen sektion ansvarig för arbetarrörelser, för att förhindra kommunistiskt inflytande. Det gör fabrikerna till ett viktigt ideologiskt slagfält, men kommunistsympatier bland arbetarna är inte alls så vanligt som man skulle kunna tro – återigen, kommunisternas maktbas är bönderna, inte arbetarna. Samtidigt finns mycket missnöje bland många fabriksarbetare. Korruptionen och girigheten är hög, och på vissa fabriker hålls arbetarna mycket kort. De förbjuds att tala under arbetspassen och kan till och med pryglas om de inte uppfyller sin kvot.

De viktigaste industrierna i Kanton är textilen, keramiken och järnvägen, även om den senare försvårats av att kommunisterna tar mer och mer kontroll över landsbygden. Även den viktiga silkesproduktionen och handeln med denna riskeras när kommunistuppror sker i provinsen, där mycket av mullbärsodlingarna som föder silkesmaskarna ligger. För regeringen är naturligtvis även vapenindustrin kritisk, och där är kontrollen än hårdare. Arbetare inom vapenproduktion räknas som militärpersonal och har inte samma rättigheter som civila. Minsta olydnad och de kan ställas inför krigsrätt.

Men de hårt övervakade arbetarna inom vapenindustrin har i alla fall jobb, vilket blir mer och mer av en bristvara i staden allteftersom inbördeskriget går allt sämre för nationalisterna. Fler och fler fabriker drar ned på produktionen eller stänger ned helt, och i mitten av 1949 har produktionen minskat med 50 % jämfört med för bara några år sedan. Och även de som har jobb lider hårt av den skenande inflationen, som gröper ur deras lönekuvert för varje månad som går. Många handlare, direktörer och fabrikörer säljer vad de kan, växlar pengarna till hongkongdollar och tar nästa båt till den brittiska kolonin för att etablera sig där. Även de som stannar köper gärna en fastighet i Hongkong om de har råd. Som ordspråket lyder: 好天收埋落雨柴 ”Medan vädret är fint, samla ved för regniga dagar”.

Arbetarklassens liv är hårt, och för att lätta sina bördor tar man till samma trio av bedövningsmedel som varit stadens laster i över ett århundrade: opium, hasardspel och prostitution. Nationalistregeringen har alltid sagt sig bekämpa vad man ser som sociala problem, men de är fortfarande en viktig del av fritiden för många ur arbetarklassen (och andra klasser också, för den delen). Efter en hård dags arbete resulterat i krämpor och värk är det många som tar sig en pipa opium och ett parti mahjong med vänner, för att lindra värken i kroppen och drömma lite om ett bättre liv. Vissa gör det i salongen hemma hos en vän, andra i någon av de många illegala opium- och spelhålor som drivs av stadens organiserade brottslighet. Och för den delen behöver man inte ta till pipan; Kanton har många barer och nattklubbar där glaset står till tjänst istället.

Detaljer:

- En fabrik har inte betalat sina arbetare på tre månader.
- En arbetare berättar för sina kollegor att hen har kontakter med kommunistpartiet som är beredda att betala dem för att sabotera fabriken.
- En tallrik stekt ris med silkesmaskar, delikatess och restprodukt av serikulturen (silkesproduktionen).

POLITIK OCH IDEOLOGI

Nationalistpartiet Gwok man dong, vars namn betyder ”Medborgarpartiet”, grundades baserat på Sun Yat-sens politiska ideologi, och partiet ses fortfarande mycket som doktor Suns parti. Men även om Sun skrev och agerade mycket som politiker så var han aldrig så detaljerad gällande sin politiska vision. Under tiden han ledde rebellorganisationen Tungmang-wui var hans fokus främst på störtandet av kejsarregimen och grundandet av en republik, och när kejsaren väl störtats fann han landet uppdelat av krigsherrar och hans stora fokus var att samla ihop en armé för att ena riket igen. Men Sun dog innan riket var enat, och Chiang Kai-shek, hans efterträdare, är en general i första hand och en politiker i andra, och visionär är han nog inte ens i tredje hand.

En stor del av problemet är att så länge det fanns en tydlig fiende – kejsaren, krigsherrarna eller japanerna – kunde partiet samla under sig vitt skilda grupper som enades i kampen. Men när det nu är partiet självt som styr börjar sprickorna synas allt tydligare. Grunden i Suns ideologi är de tre pelarna: demokrati, socialism och folkets välfärd. Denna ideologi kallas ibland ”tridemism” efter dessa tre grundpelare, och är den enande ideologin alla svär sig till i partiet. Men detaljerna är vaga, och när nu Chiang försöker ena partiet i kampen mot en fjärde gemensam fiende blir det ideologiska vakuumet allt tydligare. Sun inledde alliansen med kommunisterna och samarbetade med dem under sin tid vid makten i partiet, och en av hans tre pelare är trots allt ”socialism”. Att då satsa allt på att förgöra kommunisterna, som ju är socialister, ekar ihåligt.

Och under Chiangs tid tycks landet inte ha blivit mycket bättre än under kejsartiden eller ens under krigsherrarna. Ekonomin raseras av hyperinflation, korruptionen är så utbredd att ingen höjer på ögonbrynen längre, och Chiang sitter på makten som en envåldshärskare, så inte ens en republik fick man. Suns efterträdare har helt enkelt inte lyckats leverera varken demokrati, socialism eller folkets välfärd. De unga ser ingen framtid, och de gamla ser svikna löften om ett Kina som aldrig fick chansen. Samtidigt pågår komplexa maktkamper och allianser inom partiet, där olika fraktioner kämpar om herraväldet.

En sådan fraktion är ”CC-klicken”, en grupp inom partiet, ledd av bröderna Chan. Dessa har sin maktbas inom Centralbyrån för undersökning och statistik, innan och under kriget den civila hemliga polisorganisationen i Kina. Men under kriget mot Japan och därefter kriget mot kommunisterna har Centralbyråns inflytande minskat, till fördel för Byrån för bevarandet av hemligheter, den andra, militära underrättelseorganisationen, och 1947 omorganiserades den som Byrån för partikommunikation. Men CC-klicken är fortfarande en viktig maktfaktor i politiken. CC-klicken är traditionalister, antikommunister, konstitutionalister och frimarknadsliberaler, och propagerar starkt för en landreform i Kina. De står nära Chiang Kai-shek och inkluderar hans fru 宋美齡 Soong Mei-ling.

En annan fraktion är de så kallade ”blåskjortorna”, döpta efter Mussolinis och Hitlers svart- respektive brunskjortor. De är en grupp partimedlemmar som håller starka ultranationalistiska och konservativa åsikter och är mycket inflytelserika för regeringens policyer. Medlemskap i gruppen är hemligt, så ingen vet med säkerhet vem som är blåskjorta, och dess existens är inte officiellt erkänd. Det är en elitorganisation, till skillnad från de andra färgskjortornas organisationer, och de flesta medlemmar är tjänstemän inom Gwok man dong, men många arbetar även inom armén eller den militära hemliga polisen, Byrån för bevarandet av hemligheter. Många kommer från militärakademin i Whampoa utanför Kanton. Det vore förenklat att kalla dem fascister, då det handlar om en konservativ ideologi grundad i ett kinesiskt tankegods, men det finns klara likheter och inspiration. Blåskjortorna tror inte på liberalism, men vidmakthåller en lojalitet till Suns tre grundpelare demokrati, socialism och folkets välfärd, men med en kraftig antipati mot kommunister, japanska fascister och västerländska imperialister.

Blåskjortorna kom framförallt i rampljuset under 1934-36, när Chiang lanserade ”Nytt liv-rörelsen”, som skulle bota kinesernas smutsiga, vidskepliga och förlustande leverne och göra dem till ett upplyst och renlevande folk, mycket inspirerat av konfucianismen, och Konfucius skrifter citerades flitigt. Man försökte få kineserna att sluta röka, spela, besöka prostituerade, spotta, urinera och nysa offentligt, göra ljud när de äter och liknande ociviliserade beteenden, och återvända till de konfucianska dygderna. Ledorden var ”renlighet och disciplin”, och man skulle ”militarisera samhället”. Blåskjortorna tog detta på högsta allvar och attackerade nattklubbar och biografer, och kastade syra i ansiktet på kineser i västerländska kläder.

CC-klicken och blåskjortorna är rivaler och kämpar om makten i partiet under Chiang. Varje nominering är en liten strid och det faktum att de båda kontrollerar varsin hemlig polisstyrka ger en till dimension till konflikten. En tredje, mer vänsterinriktad fraktion, som också är mer kritisk mot Chiang, kallas ”Reorganiseringsgruppen”, men denna grupps inflytande har fallit djupt efter att 汪精衛 Wong Djing-wai, deras ledare, styrde kollaborationistregimen under japansk ockupation (och hans fru, ”Madame Wong”, styrde i Kanton under perioden). Till vilken grad man ska acceptera eller avvisa tjänstemän som arbetat under ockupationsregeringen är också en brinnande fråga med olika sidor, och de som verkat i Kanton under den tiden utan att vara medlemmar i motståndsrörelsen möter många hinder i statsapparaten. Detta har gjort att den mer reformistiska vänsterfalangen, historiskt stark i partiet, har fått stå tillbaka mot de ultrakonsevativa blåskjortorna och den frimarknadsliberala CC-klicken.

Detaljer:

- En talangfull tjänsteman nekas befordran eftersom han arbetat under Wong Djing-wai.
- En ambitiös partimedlem vill bli medlem i blåskjortorna, men eftersom de är hemliga är det svårt att vara säker på vem han bör närma sig för att få en inbjudan.
- En klick i partiet anlitar sin hemliga polis för att finna eller fabricera kompromettерande material på en politisk motståndare.

乙

BYRÅN FÖR BEVARANDET AV HEMLIGHETER

Efter att Chiang Kai-shek inlett sitt frontalangrepp mot kommunisterna 1926 behövde han en pålitlig hemlig polisstyrka som kunde leta rätt på dolda fiender. Under den policy som instiftats av Sun Yat-sen som tillät kommunistpartimedlemmar att även bli medlemmar i Gwok man dong-partiet, och de två partiernas långa samarbete, hade många kommunister spridit sig överallt i Chiangs organisation, och dessa var nu hans fiender. Han instiftade därför en militär underrättelsebyrå och satte en man vid namn 戴笠 Daai Lap (*m: Dai Li*) som dess post. Daai Lap var kadett från militärhögskolan i Whampoa utanför Kanton, där han redan tjänat Chiang genom att spionera på sina studiekamrater. Under dennes ledarskap blev byrån, kallad 軍統 Gwan-tung, ökänd och fruktad för sin kontroll och sin verksamhet i att rota ut kommunister och utföra lönnmord.

Gwan-tung organiserades som ett edsvuret syskonskap under Chiangs direkta ledning, inspirerat av gamla hjälteberättelser, och Daai Lap försökte styra organisationen som en familj. Dess medlemmar, manliga och kvinnliga, ålades att leva i celibat, då deras enda kärlek skulle vara till Kina. Chiang lyftes fram som en otadlig ledarfigur och medlemmarna av organisationen, som väntades utföra sitt arbete i hemlighet, intalades att de var anonyma hjältar. Daai Lap föredrog att rekrytera genom familjeband, där syskon rekryterade varandra till den hemliga organisationen.

När Japan invaderade Kina tog Gwan-tung sig an rollen som gerillarörelse bakom fiendens linjer och utförde lönnmord mot japaner, men framför allt mot kollaboratörer, de förhatliga kineser som arbetade för den projapanska regeringen ledd av Chiangs gamle rival 汪精衛 Wong Djing-wai, Kinas egen Quisling. Men medlemmarnas lojalitet visade sig inte alltid lika stark som spionmästaren trodde, och flertalet agenter deserterade till fiendesidan, och för Japans räkning motarbetade de Gwan-tung i ett lönnmördarnas krig i skuggorna av ockupationen.

Strax efter ockupationens slut omkom Daai Lap i en flygolycka (med rykten om att den var organiserad antingen av kommunisterna eller amerikanerna). Organisationen tas över av 毛人鳳 Mou Yan-fung (*m: Mao Renfeng*) och delas upp, med underrättelsedelen nu inom försvarsministeriets sekretessbyrå, kallad 保密局 Bou-mat guk, ”Byrån för bevarandet av hemligheter”. Huvudsätet i Naamging har sju avdelningar: underrättelseavdelningen, operationsavdelningen, personalavdelningen, telekommunikationsavdelningen, juridiska avdelningen, förvaltningsavdelningen och allmänna avdelningen. Huvudsätet har dessutom tre kontor: inspektionskontoret, revisionskontoret och budgetkontoret, samt specialenheter som sekretessgruppen (kryptering och avkryptering av telegram och annan text), gruppen för specialpolitiska frågor (består enbart av avhoppade kommunister, och hålls separerade från övrigt arbete) och gruppen för specialteknisk forskning (tar fram vapen, gifter, bomber och liknande). En ny planeringsgrupp är även instiftad så sent som 1948, som specialiserar sig på infilt-

ration och operationer i kommunistkontrollerade områden. De utför även preventiva operationer där radiostationer och infiltratörer placeras ut i områden som snart kommer att falla till kommunisterna. En ytterligare grupp består av högprofilerade informanter, som politiker, affärsmän och andra som rör sig i de noblare samhällsskikten, och som rapporterar in vad som händer där till underrättelsetjänsten. Till slut har vi avdelningen för krigsmateriel, som ser till att ingen infiltration sker i landets vapenfabriker. Arbetarna där anses vara militär personal, förbjuds att organisera sig fackligt och behandlas enligt militär lag vid misskötsel eller protest.

Fältkontoren indelas i tre kategorier, enligt vikt: 甲 gaap, 乙 yuet och 丙 bing. Kantons fältkontor är av högsta klassen gaap, och kan därmed hysa upp till 160 medarbetare, men det är svårt att fylla alla poster, på grund av säkerhetskraven för rekrytering. Kontorets huvudsakliga syfte är att övervaka kommunistisk aktivitet i området, samt bevaka utvecklingen vid gränsen mot brittiska Hongkong och portugisiska Macao. De två sistnämnda har en varsin hemlig grupp vars syfte är att utföra gränsöverskridande underrättelseverksamhet mot kolonierna.

På kontoret finns: en stationschef och en biträdande stationschef, en sekreterare, en eller två biträdande sekreterare, en underrättelseredaktör och en eller två biträdande redaktörer, två kontorister, en telegrambefattningshavare, personal för personalfrågor, administration, ekonomi och transport, en som ansvarar för studentrörelser och en för arbetarrörelser, några underrättelseofficerare direkt underställda stationen, samt en inspektör utsänd av Säkerhetsbyråns inspektionsavdelning, som rapporterar till både inspektionsavdelningen och stationschefen. Förutom detta finns även en radiostation som opererar oberoende av fältkontoret. De flesta faktiska underrättelseagenter är antingen drivna lojalister som rekryterats under Daai Lap, eller före detta gangstrar och brottslingar, eller både och. Lönnmord, inbrott, fabricerade bevis, alla metoder anses tillåtna om de tjänar statens och partiets syften.

Provinskontoret har också möjligheten, om än försvagad jämfört med Daai Laps tid, att placera ut agenter i andra organ inom partiet och statsapparaten, för att bedriva kontraspionage och hålla kontrollen över staten. Mou Yan-fung är också i konflikt med ledaren för statens polisväsende, som försöker ta över kontrollen över den militära underrättelseverksamheten, och har för detta syfte en egen avdelning. Mou har flertalet kontakter inom denna avdelning, och försöker få dem att sabotera deras verksamhet för att hans egen byrå ska vara den som levererar även militär underrättelse. Dessutom har han stort inflytande i Kantons poliskår, och byrån har stora möjligheter att genomföra räder, husrannsakan och arresteringar som de vill.

Detaljer:

- Ett morgonmöte, där agenter rapporterar om sina förehavanden innan en slutgiltig rapport författas till huvudkontoret.
- Traditionella smatterband används för att fira högtider och invigningar, och är även ett praktiskt sätt att dölja ljudet av pistolskott.
- En brottsling har kontakter inom byrån, och tillåts härja fritt i staden.

乙

HOTELL OI KWAN

Ah, 愛羣大酒店 Oi kwan grand hotel! Med sina 15 våningar och 300 gästrum är det Kantons och hela Sydostasiens högsta byggnad, belägen vid Yuen-gong-gatan 113, invid den vackra Pärlfloden. Invigt 1937 är det en hypermodern byggnad, Kantons första i armerad betong. Dess triangulära form sträcker sig fram med rundad spets mot trevägskorsningen, och marknadsföringen lovar ”elektriska takfläktar över huvudet och blommiga golvplattor under fötterna”. Hela hotellet är hypermodernt, med elektriska hissar, privata badrum i varje rum (det första hotellet i staden med denna lyx) och trendriktig art deco-stil, men med en klassisk kantonesisk kei-lou-arkitektur på bottenvåningen, där byggnaden hänger ut över trottoaren på pelare, så att fotgängare kan vandra förbi under dess skydd vid regn och dess skugga vid sol. Men platsen är så imponerande och associerad med status och makt att vanligt folk knappt vågar gå i dess arkader. Till och med dess plats är modern, då marken hotellet står på tills nyligen var grund flodbank, värdelöst för både båttrafik och byggnation, tills den reklamerades i början av 30-talet. Området Cheungtai är nu stadens modernaste och lyxigaste. I närheten ligger Kantons nya tullhus och postkontor, båda med västerländskt inspirerade granitklädda fasader, och Luen Hing-kajen i närheten har erbjuder nattbåt över till Hongkong. Här ligger även Sun-byggnaden, fram till Oi kwans invigning Kantons högsta byggnad, ett tolvvåningars varuhus; det största i södra Kina.

Hotellet är en produkt av den nya kosmopolitiska världen, byggt av ett försäkringsbolag i Hongkong med branschkontor i Kanton (närmare bestämt hotellets hela andra våning) och New York, med pengar från en kantones som utvandrat till Singapore och återvänt. Arkitekten har studerat på universitetet i Michigan i Förenta staterna.

Vid hotellets invigning förbereddes nästan hundra set av ”studiekammarens fyra skatter”, allt som behövs för kinesisk kalligrafi, och ett stort antal illustra personligheter i Kanton och Kina gjorde kalligrafiska verk, som nu dekorerar väggarna. En av dessa personer var ingen mindre än 李宗仁 Lei Djung-yan, fram till nyligen Kinas vicepresident, och nu plötsligt i presidentpositionen, efter att Chiang Kai-shek dramatiskt avsagt sig rollen efter kritik mot kommunisternas många segrar. Hans stolta ”賓至如歸”, ”Ärade gäster, känn er hemmastadda”, signerat, stämplat och inramat, är ett av hotellens skatter.

Sedan sin invigning har Oi kwan blivit det praktfullaste hotellet i södra Kina, och *de rigeur* för den statusmedvetne besökaren till staden. Hotellet har tilldelats hederstiteln ”Sydkinas krona”. Hit kommer viktiga tjänstemän från regeringen som besöker staden, affärsmän från Hongkong, Kina och utlandet, återvändare från den kinesiska diasporan i omvärlden, militärer som besöker staden för överläggningar och övningar, europeiska författare och journalister som skriver om det exotiska livet i orienten, diplomater och dignitärer från främmande

makter på statsbesök, välbärgade turister som har råd med stadens bästa, och tusentals andra.

Allt detta förändrades när japanerna ockuperade Kanton. Under stridigheterna fortsatte hotellet att verka, men de vackra arkaderna utanför var fulla av människor som sökte skydd i skuggan av den armerade byggnaden. Alla var orolig att hotellet skulle bli bombat, men japanerna hade uppenbarligen andra planer. När deras trupper intagit staden döptes hotellet om till ”Japanska arméhögkvarteret för den sydkinesiska regionen”, och fasaden målades svart. En signal om en ny regim, och närvaron av den förtryckande makten.

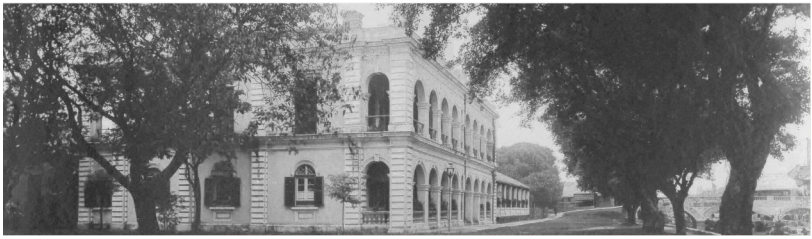
Men Japan besegrades, och Kanton fritogs, och hotellet öppnades och gästerna strömmade tillbaka som om inget hänt. Kantons handelstunga ekonomi blomstrar, och investerare, köpmän och entreprenörer flockas till staden. Alla vill de bo på Oi kwan. Efter år av hunger och misär så återvänder hotellet med lyx och flärd. Kom och ta en drink i hotellbaren, prova den västerländska maten, och ta chansen att få syn på någon kändis, eller en av de många regeringstjänstemän som gradvis börjat dyka upp i Kanton allteftersom man förlorar mark till kommunisterna i norr …

Detaljer:

- En rik kines i restaurangen har aldrig förut ätit med kniv och gaffel.
- I ett bortglömt förråd ligger några vapen från tiden då hotellet användes av den japanska militären: några typ 38 Arisaka-gevär (kända för att vara pricksäkra, ha låg knall och nästan ingen mynningsflamma), typ 4-granater och typ 14 8 mm Nambu-pistoler.
- En vacker kalligrafi som proklamerar 社會主義 (se-wui djyu-yi), ”Socialism”, som är en av Sun Yat-sens tre principer för folket, men som känns lite obekväm nu när den hänger för sig själv.

DE ÅTERLÄMNADE KONCESSIONERNA

Efter att Kina varit på den vinnande sidan i Första världskriget förväntade sig många att hon skulle skaka sig fri från de koloniala bojorna och återfå kontrollen över sitt territorium, åtminstone de tyska koncessionerna, då Tyskland varit på den förlorande sidan i kriget. När dessa koncessioner istället gavs till Japan svepte en våg av ilska över landet, vilket resulterade i strejker och uppror och var startskottet för det kinesiska kommunistpartiets grundande.

Efter Andra världskriget görs inte samma misstag om, och många koloniala koncessioner återlämnas till Kina. Däribland 廣州灣 Gwongdjauwaan, en vik i anslutning till en halvö i västra Gwongdung-provinsen, väster om Kanton. Detta område ”leasades” av Frankrike i 99 år från år 1900 och administrerades som en del av Franska Indokina, men efter kriget mot Japan har det lämnats tillbaka. Egentligen gick Frankrike med på att återlämna området till Kina redan efter Första världskriget, men av någon anledning drog verkställandet ut på tiden … Frankrike var under sin tid aldrig särskilt intresserat av att utveckla området, och nöjde sig mest med att hålla ett fort, kallat Fort Bayard, som främst användes för att skydda franska missionärer. Många av soldaterna var antingen kineser eller vietnameser av kinesiskt ursprung, ledda av franska officerare. Det fanns även en katolsk kyrka och en fransk skola för kinesiska elever i området.

Platsen blev en populär plats för smugglare, eventuellt på grund av den oklara situationen, där Frankrike inte brydde sig om att administrera den, medan Kina inte vågade, då det var franskt territorium. På 1920-talet användes den för att smuggla militärflygplan från Manilla (med exportförbud enligt amerikansk lag) och det var också en plats där människosmugglare kunde hämta upp ”papperssöner”, kineser som gavs falska papper som indikerade att de var barn till amerikanska medborgare med kinesiskt ursprung, under tiden då kineser var förbjudna att immigrera till Förenta staterna. Även opiumsmuggling pågick i området. Under Andra världskriget tillhörde området nominellt Vichy-regimen i Frankrike, men kontrollerades i praktiken av Japan. Efter krigsslutet lämnades det till slut över till Kina.

En annan imperialistisk rest är Shameen, den lilla ön i Pärlfloden vid Saigwaan-området, den första lilla biten utländsk mark i Kina. På den tiden var det en exkludering: Västerlänningar fick endast vistas på den lilla ön och var inte tillåtna att röra sig inne i staden. Men efter Opiumkrigen vändes förbudet: Då var det västerlänningarnas exklusiva plats, där deras lag gällde, och det var kineserna som exkluderades när broarna stängdes klockan 22, medan européer och amerikaner fick strosa fritt i hela staden. 1943 avslutades dock alla utländska koncessioner i Kina, och numera är det en plats för utländska företag, kyrkor och konsulat från flera olika länder, såsom Sovjetunionen, Förenta staterna, Frankrike, Polen, Tjeckoslovakien och Storbritannien, vars konsulat brändes så sent som januari 1948 i upplopp orsakade av Hongkongregeringens beslut att kasta ut kinesiska medborgare som bosatt sig i Kowloons befästa stad, ett område inom Hongkong som tekniskt sett fortfarande är kinesiskt territorium. Men förutom denna incident är livet på Shameen fridfullt, i kontrast till det kaos som hela Kina är inkastat i under denna tid. Här finns tennisbanor, en simhall, kyrkor och och parker. Personalen på konsulaten har dock ett hektiskt arbete med att hantera frågor om pass, visum och medborgarskap, att skriva rapporter om den föränderliga politiska och militära situationen, att hantera statsangelägenheter och förhandla med nationalistregimen (och eventuellt i hemlighet med kommunisterna), främja affärskontakter med kinesiska företag och staten, koordinera med lokala makthavare och skydda sina länders medborgare. Det är naturligtvis inte endast västerlänningar som sköter allt detta arbete, även om de högre positionerna innehas av diplomater från hemländerna. Men chaufförer, kockar, informanter, agenter, sekreterare, tolkar, arbetare och tjänstefolk är såklart ofta lokalt rekryterade.

De största koncessionerna, Macao och Hongkong, är dock långt ifrån återlämnade. Hongkong har en allt större vikt i regionens ekonomi och fungerar som stabil hållpunkt i en kaotisk omvärld, även om även de blev ockuperade av Japan under Andra världskriget. Hongkongdollarn har blivit en viktig handelsvaluta och många i Kanton, framförallt de rikare, använder företrädesvis kolonialvalutan framför Kinas egen yuen, på grund av den galopperande inflationen. När Chiang Kai-shek nyligen avsade sig presidentskapet fick många rika kantoneser panik och flydde till Hongkong med kappsäckar fulla av hongkongdollar. Även bland diplomater och andra utlänningar som finns kvar i staden sköts alla affärer i hongkongdollar, då ingen vet hur mycket en yuen är värd nästa vecka. Och många vanliga kantoneser har ett par hundra hongkongdollar undanstoppade i en liten låda i ett skåp, eller nedgrävt i trädgården.

Hongkong är också en källa till relativt ofiltrerade nyheter, på grund av den fria pressen i kolonin och den strikta censuren i Kina under nationalisterna. Tidningar från Hongkong kommer med båt eller tåg och snappas upp direkt av den som vill veta vad som egentligen händer i landet.

Detaljer:

- En människosmugglare från Gwongdjauwaan erbjuder sina tjänster i att hjälpa folk att fly Kina, mot ett pris.
- Ett diplomatiskt papper är på vift, som detaljerar en europeisk stats förhandlingar med kommunisterna.
- Kineser som arbetat för västerländska makter ber om att få bli medborgare, för att kunna lämna det allt mer kaotiska landet.

KVINNOKAMPEN

När Kina kastade av sig kejsarregimens bojor var det många kvinnor som deltog i den revolutionära Tungmang-wui-organisationen, och många fler som med lättnad såg regimen falla. Kvinnokampen var en del av revolutionärernas program, att riva ned konfucianismens konservativa syn på kvinnan som underställd mannen, och anamma en modern kvinnosyn baserad på jämlikhet. Under kejsartiden praktiserades fotbindning, där unga flickors fötter deformerades till oigenkännlighet för att få plats i pyttesmå skor, så att många av dem knappt kunde gå utan att stödja sig på något. Män hade konkubiner och slavar och kunde fritt förlusta sig med dem, medan kvinnor endast fick ha en make och kunde halshuggas för att ha sex med en slav. Inom konfucianismen ska en kvinna lyda sin far som ogift, sin make som gift och sin son som änka. (Att inte gifta sig är naturligtvis inte ett alternativ.)

Och en hel del förändrades verkligen med revolutionen. Kvinnor fick en mer framträdande roll i samhället och förväntas inte längre hålla sig dolda i husets inre kammare. 1912, året efter revolutionen, grundades den kinesiska suffragettrörelsen i syfte att se till att kvinnlig rösträtt skrevs in i den nya konstitutionen. När detta inte skedde stormade många kvinnor parlamentsbyggnaden och organiserade demonstrationer. Revolutionens fader Sun Yat-sen sade sig positiv till deras kamp, men menade att hans auktoritet inte var tillräcklig, då generalen Yuen Sai-hoi tagit posten som president. När denne försökte utropa sig själv till kejsare och hela landet kollapsade ned i krigsherreeran och styrdes av generaler och militärer blev det otroligt svårt att hålla någon sorts organiserad kvinnokamp. Men under Chan Gwing-mings styre i Kanton förbättrades kvinnors rättigheter. Under denna tid fördes även en kamp för att förbjuda prostitution, även om den i många fall var mer motiverad av en oro för moraliskt förfall än för kvinnors säkerhet och värdighet. Chan Gwing-ming förbjöd ”offentliga bordeller” tillsammans med opium och spelhålor, men hans reformer revs snart upp när Sun Yat-sen tog tillbaka makten och började planera för att återerövra Kina, då alla dessa aktiviteter var viktiga skattekällor för att finansiera militären. Förbudet hade i vilket fall som helst mest effekten att kvinnor utan annan möjlighet till försörjning tvingades till privata bordeller, vilket sällan var en förbättring. Senare gjorde man tvärtom, och försökte förbjuda privata bordeller, vilket hjälpte skatteintäkter, men skiftade en del kvinnor till olagliga hemliga bordeller istället.

Men till slut enades Kina och kvinnorörelsen nådde en del framsteg. Tvångsäktenskap förbjöds, kvinnor gavs lika rätt till arv, och till sist utlovades även kvinnlig rösträtt 1936, även om det inte implementerades förrän alldeles nyligen, 1947 (och så länge Generalissimus Chiang Kai-shek håller makten är frågan hur mycket dessa röster egentligen är värda). Det är dock fortfarande möjligt för en man att ha flera fruar, men inte för en kvinna att ha flera makar.

Under kriget mot Japan försämrades de flesta kantonesers liv drastiskt, men för många kvinnor fanns ett ljus i mörkret: Det omättliga behovet av soldater. Det gjorde att många unga och arbetsföra män deltog i striderna och lämnade tomrum för kvinnor att fylla för att inte samhället skulle kollapsa – ett tomrum som till viss del permanentades när de inte kom tillbaka. Precis som i Väst tog kvinnor roller inom industri och företagsamhet som tidigare varit reserverat männen. Till och med armén fick sin beskärda del av kvinnliga trupper när Chiang Kai-sheks hustru 宋美齡 Soong Mei-ling uppmuntrade dem att plocka upp vapnen mot de japanska angriparna.

Men kriget tog slut, vilket förvisso var en fantastisk sak, men det innebar också till viss del en återgång till det tidigare läget. I kampen mot kommunisterna har de konservativa delarna av nationalistpartiet tagit överhanden, vilket inte bådar gott för kvinnor. Det ledande Gwok man dong-partiet hyser något av en paradox i sin ideologiska kärna. Å ena sidan söker man en motpol mot kommunismens rabulister och finner den i konfucianismen med den konservativa, traditionella ordningen. Man lyfter fram ett städat och konservativt leverne efter konfucianska principer. 1934 lanserades till och med en ny rörelse, ”Nytt livrörelsen”, som skulle bota kinesernas smutsiga, vidskepliga och förlustande leverne och göra dem till ett upplyst och renlevande folk, mycket inspirerat av konfucianismen, och Konfucius skrifter citerades flitigt. Detta innebar också något av en motrörelse mot den ”nya kulturen” som kritiserade Konfucius och lyfte fram kvinnors rättigheter. Det ideala kvinnan, säger Chiang och hans hustru Soong Meiling, skall vara ”en vis hustru och en god moder”, och hennes roll är i hemmet och ingen annanstans.

Å andra sidan vill nationalisterna ta Kina ut ur forntiden och göra henne till ett modernt och vetenskapligt land, som de mäktiga västländerna. Och i västländerna är kvinnorörelsen i högsta grad aktiv, vilket inte alls gått de världstillvända kantoneserna förbi. Flera feministiska organisationer kritiserar regeringens antifeministiska uttalanden med viss framgång, och statsapparaten är långt ifrån enig i frågan.

Kommunisterna, i sin tur, proklamerar en radikal jämlikhet mellan män och kvinnor och patriarkatets avskaffande. Det är ett meddelande som lockar många kvinnor. Och som samtidigt gör nationalisterna misstänksamma mot alla kvinnor med ”avvikande” tendenser.

Detaljer:

- En kopia av Simone de Beauvoirs *L'Invitée*, om ett öppet förhållande som blir till triangeldrama, på franska eftersom ingen översättning till kinesiska ännu publicerats.
- Hackets medicinska högskola för kvinnor, grundat av en amerikansk missionär 1902, utbildade kvinnliga läkare. Det nationaliserades och inkorporerades i Lingnaam-universitetet 1932. Det flyttade runt under kriget men har nu återvänt till Kanton och utbildar återigen kvinnor inom medicin.
- En man förklarar för sin dotter att huruvida lagen förbjuder tvångsäktenskap är irrelevant; Konfucius säger att en kvinna ska lyda sin far som ogift, sin make som gift och sin son som änka.

DEN KONSEKVENTA VÄGEN

一貫道 Yat gwaan dou, den konsekventa vägen, är en religiös rörelse som dök upp i slutet av 1800-talet och har spridit sig under 30- och 40-talet till att bli en riktig folkrörelse. Den är en sorts synkretisk rörelse som enar de tre traditionerna konfucianism, buddhism och taoism, med vissa element av kristendom, till en gemensam helhet. De dyrkar den Oändliga modern, som betecknas med tecknet 中 och som identifieras med taoismens dou (”vägen”) och med elden, den yttersta skapande principen, utan kön, även om den kallas ”moder”. Varje tempel huserar tre lampor, där den mittersta representerar modern och de andra 陰 yam och 陽 yeung (*m: yin, yang*). I större tempel huseras även en staty av buddhan Maitreya, sänd av Modern till mänskligheten för dess frälsning. Andra heliga profeter, buddhor och taoistiska gudomar som integrerats i tron kan också representeras. En ritual börjar med att lanternorna tänds, och slutar med att de släcks.

Likt inom buddhismen är det slutgiltiga målet för utövare att frigöra sig från den eviga cykeln av återfödelse och därmed nå den högsta himlen och förenas med Oändliga modern. För att göra detta måste utövaren först initieras i religionen genom en ritual som kallas ”överföringen av de tre skatterna”. Dessa tre skatter är ett mantra (無太佛彌勒 mou-taai-fat-nei-lak), en handgest (tummen mot den andra handens lillfinger, och vice versa) och den himmelska porten (punkten mellan ögonen, som öppnas för att själen ska kunna komma ut därigenom vid döden). Deras betydelse är en väl vaktad hemlighet. Efter detta måste man leva ett rättrådigt liv i enighet med dygder som tolerans, givmildhet, medlidande, rättvisa och mod, samt praktisera vegetarianism. En annan viktig plikt är att missionera och sprida religionen till andra.

Religionen får stor spridning under kriget mot japanerna. Man proklamerar att denna kosmiska tidsålder är på väg mot sitt slut och att den Oändliga modern sänt ned buddhan Maitreya med ett brev för att proklamera den korrekta doktrinen så att människor ska kunna räddas. En apokalyps är på väg, och beskrivs med livliga bilder om pest, hungersnöd, inflation, vilda djur, kannibalism och torka, innan elden och vattnet ska sluka världen. Budskapet resonerar med många som lever genom krigets ödeläggelse, och löftet om frälsning från lidandet genom att följa vägen väcker gehör. Den konsekventa vägen är inget annat än vägen som leder människan hem till det himmelska paradiset. Andra religioner, som konfucianismen, buddhismen och kristendomen, har en sann grund, men har missförstått och korrumperats, och får numera människan att främja sig från Modern. De förvärrar situationen och för världen närmare apokalypsen, som är en konsekvens av människans oförstånd och felaktiga leverne. Buddhismens nirvana, taoismens tomhet, konfucianismens frihet från egoism är alla olika namn för samma sak, och var och en av deras grundare predikade sanningen, men deras budskap förvanskades med tiden.

Den konsekventa vägen ser, liksom buddhismen, kroppsliga begär som en källa till lidande för människan, men sex inom äktenskapet för fortplantning är fortfarande en god sak, då mänsklighetens fortlevnad behöver säkras. Kvinnans plats är i mångt och mycket densamma som i konfucianismen: Hon ska lyda sin far som ung, sin make som gift och sin son som änka. Det finns fem gifter som skadar människan, som kommer från de fem elementen. Av metall kommer rikedom, av trä kommer sexuell lusta, av vatten kommer rusdrycker, av eld kommer vrede, och av jord kommer tobak och opium. Den som lever ett gott liv och har sin egen familj i ordning räddar inte bara sig själv och sin familj, utan även sina föräldrar och förfäder. 64 goda dåd höjer dem ett steg mot himlen, och efter nio steg är de räddade.

Tillbedjan: Man tvättar sina händer och sitt ansikte och knäböjer och bugar inför den Oändliga modern, samtidigt som man gör det heliga handtecknet. Man lyfter rökelsepinnar upp till ögonen med båda händer och tänder dem med vänsterhanden. Antalet bugningar och rökelsepinnar varierar beroende på riten, och på nyår och den femtonde varje månad sker mer komplexa ritualer. Man bör på detta sätt visa sin respekt minst två gånger per dag (morgon och kväll), men det viktiga är att vara ren i sinnet, inte de ceremoniella handlingarna.

Den konsekventa vägen har fått en hel del spridning bland medlemmar i Gwok man dong-partiet, vilket kanske är en del av förklaringen till att religionen är hårt förkättrad av kommunisterna. Den som lyssnar på (den förbjudna) kommunistiska radion vet om att de ser religionen som en farlig kult som måste utrotas, och att om kommunisterna vinner så kommer de att förbjuda religionen och stänga alla dess tempel. Det är dock fortfarande ingen stor religion med påkostade tempel. Den mesta tillbedjan sker i små hustempel i privatpersoners hem, där ett litet altare har satts upp.

Religionen har nyligen genomgått en omvälvande händelse, då patriarik 張天然 Djeung Tin-yan avled 1947 under en religiös ceremoni. Hans efterträdare är 孫素真 Suen Sou-djan, hans andrahustru, som mottog det himmelska mandatet samtidigt som Djeung och nu fortsätter som ensam matriark. Eller, så hävdar i alla fall hennes följare. Djeungs son 張英譽 Djeung Ying-yu, hävdar att hans far varit den ende med mandatet, och att detta nu förs vidare av sonen. Detta gör att mitt under kriget tvingas alla tempel och troende välja sida i en bitter tronföljdskonflikt.

Detaljer:

- En präst sätter fingret mot näsbryggan mellan ögonen på en nyintagen, för att öppna den himmelska porten.
- En andeceremoni, där ett medium sätter sig i kontakt med en avliden människa, som kommunicerar genom skrift. Ofta talar de om hur de torteras i helvetet för att inte ha följt den rätta vägen, och ber sina ättlingar att följa den för att rädda dem.
- 一貫探原 Yat-gwaan taam yuen, *En undersökning av den konsekventa enhetens ursprung*, en av religionens fundamentala skrifter, går igenom dess principer och ursprung, med flertalet diagram över de kosmiska krafterna.

牡丹

PION

202

题画

李唐

云里烟村雾里滩，
看之容易作之难。
早知不入时人眼，
多买胭脂画牡丹。

Till en målning, av Lei Tong

Dimhöljda byar och disiga stränder,
enkelt att skåda, knivigt att skildra.
Hade jag vetat samtidens misshag
köpte jag rödfärg och målade pioner.

JÄRNVÄG MOT MOMON
DAAÏBAK
GAMLA
SAÏGWAAN
NAAM
SHAMEEN
HONAAM

SIUBAK
STADEN
DUNG-
GWAAN
JÄRNVÄG MOT HONGKONG
DUNG-
SAAN
GWAAN
DAAISAATAU
HOIDJYU-
BRON
PÄRLFLODEN
YISAATAU
KANTON

INTRODUKTION TILL FOLKREPUBLIKEN

MAOISMEN OCH DET NYA KINA

”Östern är röd, solen stiger, från Kina kommer Mou Djaak-dung. Han kämpar för folkets lycka. Hurra! Han är folkets stora frälsare!”

Den kinesiska intelligentian hade vid 1900-talets början sedan länge ifrågasatt landets konfucianska traditioner. Många vände sig mot Europa, som visat sin överlägsenhet i krig och teknologisk utveckling. Men vid freden i Versailles efter första världskriget, en vändpunkt för kinesisk nationalism, gavs Tysklands koncessioner i Kina över till Japan, istället för att ges tillbaka till Kina. Vreden i Kina gav upphov till den så kallade fjärdemaj-rörelsen, och landets intellektuella sökte efter en tredje väg, som varken innebar Konfucius mossiga korruption eller västvärldens koloniala imperialism. När Oktoberrevolutionen införde socialism i Ryssland och Sovjetunionen grundades, fann de denna tredje väg.

Men Kina är inte Ryssland. Ortodox marxism menade att den kommunistiska revolutionen kommer av kapitalismens orättvisa utnyttjande av den industriella arbetarklassen, men Kina, som förindustriellt agrarsamhälle, hade inte särskilt mycket av vare sig kapitalister eller proletärer. Kinesiska kommunister behövde anpassa Marx verk för lokala förhållanden, vilket är vad Mou Djaak-dung gjorde. Maoismen, som ideologin kallas på svenska (efter Mous namn på mandarin, Mao Zedong), har två stora skiljelinjer från ortodox marxism-leninism:

1. Mou ser Kinas bönder som en perfekt bas för en kommunistisk revolution. Man behöver inte vänta på industrialisering, utan kan använda bönderna som substitut för det industriella proletariatet. Bönderna är, enligt Mou, ideologiskt tomma papper, på vilka de vackraste ord kan skrivas.
2. Medan Marx ser kommunistisk revolution som en naturlig och ostoppbar konsekvens av det kapitalistiska samhället, menar Mou att den måste kämpas för och drivas igenom. Det finns ingen historisk dialektik som automatiskt kommer att utmynna i kommunism. Den kräver revolutionärer och ideologiskt arbete från sina kämpar.

De här skiljaktigheterna mellan den sovjetiska och den kinesiska modellen drivs till sin spets efter Stalins död 1953. Mou är en stark beundrare av Stalin, och när dennes efterträdare Nikita Chrusjtjov börjar tala om Stalins terror mot de sovjetiska folken, och om samexistens med västvärlden, bryter Mou med Sovjetunionen. Chrusjtjov blir ett skällsord i Kina, anklagas för revisionism och

”social-imperialism”, och de som inte håller en ortodox maoistisk linje anklagas för att vara ”Chrusjtjovistster”.

En annan skillnad mellan Marx och Mou är den senares fokus på praktik snarare än teori, och mer fokus på folklig massrörelse. Partiet ska enligt Mou leda folket, men det är folket som gör revolution.

Likt stalinismens Sovjet, eller kanske i ännu högre grad än där, är Kina fullt av propaganda. Tidningar, radio, affischer, musik, film, all form av kulturyttring hyllar den nya kinesiska staten, hyllar dess ledare, ordförande Mou, och om de alls nämner omvärlden så är det med negativa och fientliga ord, speciellt efter Koreakriget 1950-53, där Kina kämpar på Nordkoreas sida mot de ondskefulla kapitalisterna i Förenta staterna. Undantaget är Sovjetunionen, som kallas Kinas ”storebror”. Sovjetiska böcker, musik och filmer översköljer Kina. De två folken är bröder i den internationella kommunismen och i kampen mot kapitalismens förtryck. ”Sovjet är Kinas framtid”, säger man, en futuristisk framtid fylld av teknologi och rikedom. Efter Stalins död grusas naturligtvis denna idolisering, men Sovjet är fortsatt sedd som en allierad och en källa till mycket kulturell import.

Och förändringen är inte bara social, utan även estetisk. Människors kläder förändras. De traditionella skruderna var redan omoderna på republikens tid, till förmån för skjorta och byxor, gärna den japanskinspirerade Djungsaan-kostymen. Denna är fortfarande populär, och ordförande Mou själv bär den nästan alltid. Men de västerländska kostymer som var populära på republikens tid är spårlöst försvunna. Och kvinnors kläder genomgår en ännu radikalare förändring. Borta är de långa, ärmlösa cheungsaam-klänningarna. Kvinnor klär sig nu i skjorta och byxor, likt männen, om än ibland i annat snitt. Färgerna går generellt i grått, khaki och blått. Smycken och extravaganta kläder ses som kontrarevolutionärt och mycket misstänksamt, även vid formella och festliga tillfällen. Många kvinnor klipper också håret i en kort, praktisk page-frisyr.

Till och med i språket ses förändringarna. Inte bara i partiets strama och bombastiska kommunikation, utan även i själva skriftspråket. De urgamla kinesiska tecknen genomgår en serie förenklingar för att förbättra läs- och skrivkunskapen. Genom att göra tecknen enklare går de snabbare att skriva och, hoppas man, enklare att lära sig. En del av dessa förändringar försökte redan genomföras under republikens tid, men förslaget mötte så våldsamt motstånd från intellektuella och traditionalister att man drog tillbaka det. Men kommunistpartiet har inte mycket till övers för varken intellektuella eller traditionalister, och genomför förändringen, till vissas förtjusning och andras fasa. Det talas till och med om att helt alfabetisera skriftspråket, men så långt går man aldrig.

Även andraspråksundervisningen genomgår en plötslig förändring. Bort med alla västeuropeiska språk och fram för ryskan, som blir obligatorisk för alla skolbarn. Sovjetisk kultur och litteratur genomströmmar landet, inte minst eftersom all kinesisk kultur från tiden före revolutionen är reaktionär och misstänkt, så innan landet lyckas frambringa en egen kanon av socialistiska verk så får man importera från Sovjet. Människor tvingas göra sig av med eller gömma sina gamla klassiska böcker och filmer, och att ertappas med den sortens kultur kan ge en otaliga problem.

FÖRÄNDRINGARNAS TID

När Folkets befrielsearmé tågar in i Kanton i oktober 1949 möter de en stad som var både avancerad och förfallen på samma gång. Det sista årtiondet innan den japanska invasionen hann staden under ledning av 孫科 Sun Fo, Sun Yat-sens son, införa en imponerande mängd moderniseringar. Telefonnätet har expanderat till att täcka hela staden, ett vattenreningsverk byggdes 1931, ett nytt kraftverk 1933, samma år som den första bron över Pärlfloden stod klar, och 1936 blev till sist den länge planerade järnvägslinjen till 漢口 Honhau (*m: Hankou*) färdig, vilket kopplar ihop Kanton med resten av landet i norr. Skolsystemet expanderade till att omfatta hela staden och ett äkta polisväsende organiserades och expanderades. Kanton 1949 var en moderniserad och organiserad stad, om än knappast i klass med de europeiska metropolerna.

Men samtidigt, efter decennier av krig och bombardemang är stora delar av Kanton förfallna. Skadorna är stora och både gamla byggnader och modern infrastruktur ligger i ruiner och måste byggas upp på nytt. Den stolta bron över Pärlfloden sprängdes av nationalisttrupperna under deras reträtt. Den nya regimen tar tillfället i akt att bygga en ny, socialistisk modellstad i ruinerna av det gamla kapitalistiska samhället. Staden har växt långt bortom kapaciteten som dess sönderslagna infrastruktur har att fylla dess invånares behov. Sovjetiska rådgivare tas in för att bygga en ny stad efter den socialistiska ideologins riktmärken, och man är inte rädd för att ta i med hårdhandskarna. Där det republikanska styret hade försökt kontrollera (och profitera på) prostitution och opiumhandel, söker kommunisterna att rensa bort det helt och hållet, utan pardon. Där den republikanska stadsplaneringen delade upp staden i olika områden med skilda syften – bostäder, industri, kommersiell utveckling, och så vidare – föredrar den nya socialistiska planeringen en blandad stad utan strikta zoner. Industrier och fabriker, symboler för framgång, byggs i hela staden, och snart har varje kvarter sin egen symaskinsfabrik eller plåtverkstad. Kommersiella center rivs ned eller byggs om till andra syften. Kanton ska förvandlas från en konsumentstad till en producentstad.

Det första meddelandet kommunistpartiet hade till folket efter att de tagit över landet var: Fortsätt som vanligt. Ja, proletariatet (det vill säga kommunistpartiet) skulle ta över, men de gamla samhällsklasserna skulle fortsätta att existera för en tid framöver. Intellektuella, affärsinnehavare, hantverkare, arbetare, alla skulle fortsätta som vanligt och hade inget att frukta så länge de inte satte sig upp mot det nya styret. Man hörde till och med av sig till kapitalister som flytt undan revolutionärernas anstormingar och bad dem att komma tillbaka. Det nya Kina behövde alla, och ingen skulle felfördelas. De som begått allvarliga brott skulle tas om hand, och de som begått mindre allvarliga brott skulle behandlas bättre om de bara erkände. Riktigt vad som menades med ”brott” i detta sammanhang specificerades dock aldrig. Till och med de som arbetat för nationalisterna övertalades att återvända till arbetet och fortsätta som vanligt, då de behövdes för stadens fortsatta administration.

Men allteftersom kommunistpartiet lyckades träna sina egna partimedlemmar till att sköta administrationen minskade behovet av dessa tidigare Gwok man dong-tjänstemän, och de såg sig snart misstänkliggjorda och utrensade ur stadsapparaten. Och de som gömt sig undan drabbades hårt av Kampanjen för att förtrycka kontrarevolutionärer 1950. Med Koreakriget igång fruktade kommunisterna mer än någonsin spioner och sabotörer, och en kampanj för att identifiera gömda nationalistsoldater påbörjades. Man utlovade mild behandling till den som gav sig till känna och samarbetade, och det löftet tillsammans med hopplösheten i kommunisternas oåterkalleliga seger gjorde att många kom fram. De förhördes noga, vilket avslöjade fler, som i sin tur förhördes, och när kommunistregimen kände sig tillfreds med att ha hittat de flesta gick man vidare till nästa steg i planen, arresterade och avrättade dem. Mellan 10 oktober 1950 och 10 augusti 1951 avrättades 28 332 personer i staden, enligt kommunistpartiets egen statistik.

Härnäst vände man sig till problemet med kriminalitet, missbruk, prostitution och lösdriveri. Metoden för att ta itu med den organiserade brottsligheten var samma som metoden för att ta itu med godsägare på landsbygden: kampsessioner. Man rekryterade missnöjda medlemmar av de hemliga organisationerna för att identifiera ledarna. Detta gjordes lättare av att anledningarna till att många sökte sig till hemliga sällskap var i mångt och mycket desamma som anledningarna till att folk sökte sig till kommunisterna: fattigdom, vanmakt och bristen på möjligheter. Det faktum att bevisföring och oskuldspresumtion inte var hög prioritet gjorde också saken lättare. När ledare identifierats sökte man rätt på så mycket komprometterande information om dem och anklagelser mot dem som möjligt, och drog dem sedan till stora lokaler där både medlemmar och offer fick överskölja dem med anklagelser, vilket enade folket i kampen mot de hemliga organisationerna. Medlemskap förbjöds sedan och utbrett angiveri gjorde att många blev rädda att umgås med sina tidigare bröder.

På liknande sätt tog man i med hårdhandskarna mot prostitution, opiummissbruk och lösdriveri. Mycket av metoderna reflekterade en något naiv syn på kriminalitet, att det endast var resultatet av ett orättvist samhälle och att i det nya socialistiska Kina skulle det inte längre vara ett problem. Man gjorde relativt brutala åtgärder utan att be om lov, men försökte sedan genuint omplacera människor och se till att de fick ett hederligt arbete. Det löste knappast alla problem, och många av de omplacerade förbrytarna kom att orsaka mer huvudvärk i framtiden, men för den allmänna säkerheten var det ett stort lyft, och hemliga sällskap, opiummissbruk och prostitution, saker som tyckts vara eviga skamfläckar på det kantonesiska samhället, minskade drastiskt och försvann nästan helt från folks vardagsliv, till mångas lättnad. Visst, sade man, kommunisterna är auktoritära, men de får saker gjorda, och jag är inte längre rädd att gå ut på gatan om natten.

Kommunisterna byggde snart upp en stor polisstyrka med poliser i varje kvarter. De gjorde sitt bästa för att polisen ska ses som goda och rättrådiga beskyddare, med stora propagandakampanjer, mycket eftersom polisen under republikens tid haft ett rykte om brutalitet. Men oavsett hur mycket propaganda de lagt på polisens rykte blev det snabbt uppenbart för folket att de levde i en polisstat. Snart skulle alla medborgare över 15 års ålder vara registrerade, och den

lokala polisstationen håller koll på grannskapskommittéer som i sin tur övervakar befolkningen.

Ett annat problem att ta hand om var utlänningarna som var kvar i Kina. De flesta hade redan packat ihop och flytt landet, men vissa missionärer, biståndsarbetare och utbildare fanns fortfarande kvar. Partiet drog igång en masskampanj för att kritisera och driva ut dem, där det mest publicerade fallet var fem kanadensiska nunnor som drev ett barnhem och anklagades för att ha dödat 2 116 kinesiska barn. ”Imperialistiska missionärer mördar kinesiska barn” var ett rykte som florerat ända sedan Opiumkrigets dagar, och det visade sig fortfarande effektivt för att mobilisera befolkningen mot utlänningarna. Samtidigt anordnades kampsessioner mot de få utländska affärsinnehavare och företag som ännu inte givit sig av, och snart fanns i princip inga utlänningar kvar i Kanton. Den nya kommunistregimen kan nu skryta om att ha lyckats med vad varken kejsare eller republik åstadkommit: Avsluta de hundra årens förödmjukelse och kasta ut de främmande imperialisterna ur landet.

Man tar också itu med vapeninnehavet. Efter årtionden av konflikter är Kanton fullt av vapen, från krigsherrar, handelsförbund, nationalistsoldater, japaner och motståndsmän. Kommunisterna låter människor behålla sina vapen, men kräver att de registreras. Alla måste komma in och rapportera vilka vapen de har hemma så att regeringen kan hålla koll. Innehav av ett oregistrerat vapen förbjuds. Efter en tid har gått och man är tillfreds med att de flest vapen registrerats tar man nästa logiska steg och förbjuder vapeninnehav. De omfattande registren gör det enkelt att konfiskera dem.

Den sista reformen är den stora: förstatligandet av ekonomin. Den sker gradvis, och till en början får privata företag verka fritt, men steg för steg dras snaran åt. Första steget är en massiv registrering av alla företag, från försäkringsbolag till ambulerande matförsäljare. Man vill veta vad de gör, hur mycket de tjänar, vad de tillverkar, hur mycket, hur många som arbetar där, och så vidare. Därefter börjar regeringen successivt konkurrera och monopolisera. Industrin får relativt fri lejd, på grund av dess vikt, men regeringen tar över både leveransen av råmaterialet och köpet av slutprodukten, för fast pris. Kommersen drabbas hårdare, och staten börjar driva skolor, reglera restauranger, begränsa investeringar, och monopolisera sädeshandeln. Privata företag får allt svårare att konkurrera med de gynnade statliga företagen, och allt fler nationaliseras. Masskampanjer som kritiserar de giriga kapitalisterna och mobiliserar folket emot dem driver många företagare till bankrutt och en del till självmord. För att övervaka de privata företag som finns kvar organiserar man allt större fackföreningar som ges stor makt att tvinga företagen att följa statens regler och riktlinjer. Och när staten behöver pengar, som under Koreakriget, förväntas privata företag ”donera” en stor del av sin vinst för patriotiska ändamål.

REVOLUTIONENS KANTON

I det nya Kina står industrin i centrum. Allt planeras och byggs för att effektivisera industriell produktion. Landsbygden är till för att producera mat, och staden är till för att producera varor. Men Kanton förbises i den första femårsplanen, och tilldelas inga planer på att omvandlas till ett industriellt centrum, till mångas besvikelse. Ambitiösa tjänstemän försöker att få en förflyttning till några av städerna i inlandet som utsetts till framtida industriella noder. Istället lyfts Kantons potential fram som centrum för fiske och jordbruk, som tack vare gott klimat kan ge två skörder om året, ibland till och med tre. Och nyttovaror som bomull och hampa kan användas som bas för en lättare industri. Ledningen i staden försöker presentera det som att Kanton ska förvandlas från ”en konsumtionsstad till en stad med bas för socialistisk industri”, men inget kan dölja känslan att ha förfördelats av partiledningen i Bakging. Kanton, sedan hundra år centrum för revolutioner och i framkanten för Kinas modernisering, nu relegerad till en andra klassens stad som halkar efter i landets största transformering.

Mycket av staden är sig lik. De äldre delarna finns kvar, inklusive de traditionella husen i gamla Kanton, med kommersiell verksamhet på nedervåningen och bostäder på övervåningarna, med snirklande gränder så trånga att det bitvis känns som att man är inomhus, i bjärt kontrast till den moderna linjalraka socialistiska staden som växer upp utanför. Här hittar man fortfarande traditionella apotek, tehus och småbutiker, även om de blott är ett eko av den livliga verksamheten från förr, och de är ofta kollektiviserade och delar broderligt all vinst med varandra. De rikare områdena, med sina stora villor och vackra trädgårdar, beslagtas av staten och delas upp. De stora trädgårdarna öppnas för allmänheten som parker, och villorna delas upp och nya familjer flyttar in. En välbärgad familj kan därmed bo kvar i en del av sitt gamla hem, men få nya ”grannar” som ockuperar andra delar, och se främlingar gå i deras tidigare privata trädgårdar. På så sätt ligger kroppen av det gamla Kanton fortfarande kvar, även om dess själ har förändrats och dess kläder färgats röda.

Och den majestätiska kei-lou-stilen, byggnader med pelarburna ovanvåningar som skjuter ut över trottoaren och vägg i vägg bildar övertäckta arkader vid sidan av vägen, så kännetecknande för Kanton och en gång en symbol för det nya och moderna Kina, ses nu som en rest av ett kapitalistiskt konsumtionssamhälle. Deras västerländskt inspirerade fasader är en påminnelse om europeisk imperialism, deras bottenvåningar är byggda för kommers, allt detta som nyligen varit stadens stolthet betraktas nu med misstänksamhet, och dess invånare likaså. Många av dem konfiskeras, då de tillhört imperialister, byråkratiska kapitalister, krigsförbrytare och förrädare. Många av de mindre butikerna tvingas stänga, och de större etablissemangen, som hotell och restauranger, nationaliseras. Ovanvåningarna är oftast hyreslägenheter ägda av privata hyresvärdar, vilket naturligtvis sticker i ögonen. Till en början får dessa vara kvar, men efter hand tas de större fastighetsägarnas verksamhet över av staten, en process som

fortsätter långsamt över åren. Många av byggnaderna konverteras helt till statsägda verksamheter, butiker och kontor.

Transportmöjligheterna i staden är något begränsade. En del busslinjer trafikerar de breda avenyerna, men i övrigt tar sig de flesta fram med cykel, ett ekonomiskt och billigt transportmedel som dessutom är en typisk industriell vara av den sort som landet prioriterar. Varje familj har en eller flera cyklar, och det blir snart människors primära transportmetod även för längre avstånd. Bilder på kinesiska vägar med hundratals cyklister sprider sig i världen och fascinerar västerlänningar. Borta ärrepublikens förnedrande rickshawer och den feodala kejsartidens bärstolar.

Men allt är inte murar, tegel och betong. Nya parker etableras för att folket ska ha tillgång till vackra grönområden. Men likt alla andra offentliga områden är de muromgärdade, med vakter vid grindarna, och kanske förvånande för ett kommunistiskt land så måste man betala, om än en väldigt låg summa, för att få komma in. Till skillnad från de flesta större kinesiska städer bygger dock Kanton inga nya pampiga torg för stora folksamlingar och politiska evenemang, även om ett område framför tågstationen hålls öppet för att lättare kunna hantera stora flöden av människor. Härifrån går flera nya tåglinjer med vilka man kan resa till andra städer i Folkrepubliken, åtminstone om man har råd och tillåtelse. Eftersom de matkuponger som delas ut som en del av lönen endast gäller inom Kanton måste man ansöka om nationella kuponger för att inte svälta under en längre resa. Men tåget används bland annat av partitjänstemän, industriarbetare på studieresa, skolelever på utflykt, partimedlemmar som vallfärdar till socialismens heliga platser i norr eller till och med av de familjemedlemmar som lyckats få tillåtelse att besöka någon som skickats till arbetsläger eller omlokaliserats till en annan stad.

Men den största fysiska transformeringen av staden är alla de nya, moderna offentliga byggnaderna. Runtom i staden har departement, institut, samfund, federationer, distriktsråd, statliga företag och andra offentliga institutioner tävlat om att bygga de största, mest moderna kontoren och bostadskomplexen för sina tjänstemän. Skrytbygget går såpass långt att staden får skarp kritik från Bakging om att en så liten del av infrastrukturbudgeten använts till produktiv yta. Partikadern har makten och medlen och tvekar inte att använda dem för sig själva. Det är trots allt de som för samhället mot en stor och socialistisk framtid, och det enorma nya offentliga organisationen måste ha resurser och utrymme att göra sitt arbete.

DET NYA SAMHÄLLET

Livet i Kanton har genomgått en radikal förändring under bara sju år. Staden har förvandlats från en av landets mest blomstrande handelsstäder till en socialistisk modell där privat ägande av produktionsmedlen är omöjligt och ekonomin styrs av direktiv från partiet snarare än genom fria val och marknadskrafter. Det har gått snabbt och ändrat livet i grunden, kanske framförallt i konso-

lideringen av de många småföretag som regionen länge varit känd för. Kanton var under republikens tid fullt av små verkstäder, butiker, restauranger, hantverkarfirmor, handarbetesförsäljare och gatustånd. De tiotusentals små etablissemangen i staden såg den nya regimen som ineffektivt, och i det nya Kanton har dessa verksamheter slagits samman, samtidigt som de större privatägda firmorna har förstatligats. Resultatet blir att det grovt sett kan sägas finnas fyra olika sorters ekonomiska verksamheter:

1. Den första är de helt statliga verksamheterna. Kantons fyra största industrier är sedan länge helt förstatligade: elkraftverket, Dungyungs maskinfabrik, Kantons cementfabrik och Kantons pappersfabrik. 35 andra medelstora fabriker, inklusive tung industri, textilfabriker och annan lättare industri har på olika sätt förstatligats (expropriering, utköp, ägare som flytt landet, och så vidare). Runt hälften av stadens industriella produktion kommer från statliga fabriker, jämfört med 13 procent för bara några år sedan.
2. Den andra typen är de ”gemensamt statligt-privata företagen”. Dessa är i praktiken förstatligade verksamheter, men som på pappret fortfarande är privatägda. De drivs av partikader (”offentliga representanter”), agerar på regeringens order och producerar och säljer till fasta priser, men den tidigare ägaren får en nominell fastlagd ränta på investerat kapital i sju år, utan att ha något reellt inflytande. Så gott som alla större företag i de stora ekonomiska branscherna ”ansökte” om att få bli transformerade. Den förkrossande majoriteten har bara verkat under denna form under några månader, och då planen som först skulle rullas ut inom loppet av fem år påskyndades av politiskt tryck norrifrån till att genomföras under bara ett halvår är den exakta organisationen och operationen av dessa företag fortfarande något kaotisk, men håller på att stabiliseras. I många fall får tidigare direktörer arbeta kvar, men den ”offentliga representanten” informerar dem inte om vad som sker, ger dem felriktade order de inte vågar ifrågasätta, och ser ned på och misstänker de borgerliga resterna i företaget.
3. Sedan har vi kooperativen, som uppstår där många mindre företag (fyra eller färre anställda) slås ihop, och styrs av en partitjänsteman. En grupp mindre verkstäder bildar ett kooperativ, delar på kostnader och maskiner, och fördelar vinsten mellan sig. Detta handlar framförallt om kontroll, snarare än effektivisering. Det är omöjligt för partiet att hålla koll på de tiotusentals olika stånd, vagnar, hantverkare och hål i väggen som staden hyser, så de grupperas ihop, ofta geografiskt och med endast nominell hänsyn till vad de faktiskt sysslar med. Varje distrikt styr en kooperativfederation, och federationen övervakar ett antal kooperativ, som i sin tur består av ett antal mindre verksamheter. Transformationen har dock varit svårare och lägre prioriterad än för de större företagen, vilket innebär att bara runt tre fjärdedelar av småföretagarna ingår i kooperativ i mitten av 1956 och bland stånd och vagnar bara runt hälften, en siffra som ökar, men långsamt, under de kommande åren.
4. Till sist har vi de kvarvarande småföretagen, som inte kunnat eller hunnit organiseras i kooperativ. De är mycket färre än för bara några år sedan, men de finns kvar. En del kan knappt ens kallas företag: saxsliparen som

går från hus till hus, änkan som säljer läkeörter hon odlar i sin trädgård, den åldrade kalligrafen som gör vackra skyltar och pampiga politiska affischer. Men även en hel del marknadsstånd och vagnar, hantverkare och verkstäder har ännu inte organiserats. De fortsätter att bedriva sin verksamhet i princip utan statens inblandning, men de vet att det är en tidsfråga innan partiets aktivister kommer att knacka på dörren och säga att det är dags att slå sig samman med andra verksamheter i distriktet. Detta är kanske inget som alla ser fram emot, men många längtar, då staten kontrollerar flödet av råvaror, prioriterar den offentliga verksamheten och fortfarande kontrollerar priserna på många varor. Eftersom småföretagare inte har rätt till en fast lön eller bidrag vid ekonomiska svårigheter har många av dem svårt att tjäna ihop till sitt levebröd, och bönfaller partiet om att få förstatligas.

Detaljhandeln har också till stor del tagits över av staten. En del enskilda butiker är fortfarande privatägda, men grosshandlarna har så gott som helt förstatligats, och de flesta butiker säljer en stor del av sina varor som agenter för regeringen, med både inköps- och försäljningspris stipulerat av staten. De små vinstmarginalerna leder många handlare till att köpa så lite som möjligt av de kontrollerade varorna, vilket leder till att de ruttnar i statliga lager medan människor inte finner dem i butikerna. Istället försöker de lägga så mycket som möjligt på de varor staten inte reglerar. Och det är inte bara butikerna som strular. Informationshanteringen av att försöka stipulera produktion och fördelning av råvaror och material runtom industrin är en administrativ mardröm, och överflöd av en vara och brist på en annan händer ofta. Samtidigt försöker provinsstyret eliminera Gwongdungs behov av import av ris och sädesslag från andra provinser, något som man alltid gjort, då Kanton varit en stor handelsstad. Detta leder till brist på en del livsmedel och ransonering av ris, säd, olja och socker införs 1954-55.

All ansamling av privat rikedom genom ägande eller genom andras arbete är strikt förbjuden. Statliga företag och gemensamt statlig-privata företag drivs av partikader, men de har inget ägandeskap över dessa företag och har ingen (laglig) möjlighet att överföra rikedomar från arbetsenheten till sin egen person. Dessa industrier har en permanent arbetsstyrka, som ”äger” sitt eget arbete och de sociala fördelar det kan innebära. Någon ”arbetsmarknad” existerar nästan inte, utan människor placeras i olika arbeten av staten. Vissa kontrakt för korttidsarbete existerar, men är en marginell företeelse.

Arbetet är centrum för livet och för din identitet. Platsen du arbetar på är din arbetsenhet, vare sig statligt eller gemensamt statligt-privat företag, kooperativ, departement, distrikt, sjukhus, universitet eller något annat. De större arbetsenheterna ger dig inte bara arbete och lön, utan även bostad, mat (som ibland äts i gemensamma matsalar), barnpassning, sjukvård, pension, politisk utbildning och allt annat. Riktigt stora fabriker kan ha barberare, simbassäng, gästhus för släktingar på besök och allehanda andra stödfunktioner. Din arbetsenhet styr större delen av ditt liv, och ger även staten ett utmärkt verktyg för att övervaka sina medborgare. Varje arbetsenhet styrs av en partimedlem, och för många saker, såsom att resa till en annan stad, krävs tillstånd från denne. Om inget oväntat sker kommer du att tillhöra samma arbetsenhet från det att du börjar arbeta tills dess att du dör.

Den som arbetar i en mindre arbetsenhet kommer antagligen inte att ha allt detta tillhandahållet där, utan förlitar sig istället på distriktet eller kommunen för vissa av sina behov. Din arbetsenhet kanske förser dig med lunch i en gemensam matsal, men du går till distriktets sjukhus och lagar frukost och kvällsmat i din lägenhet som tilldelats dig av kommunen. Den som ingår i ett litet kooperativ eller endast är daglönerbetare eller tillhör någon av de småföretagare som ännu inte kollektiviserats får helt förlita sig på stadens tjänster för det som finns tillgängligt, och betala själv för resten. De gamla delarna i staden organiseras i ”grannskapsenheter”, som tillhandahåller en del av de tjänster som arbetsenheter inte kan erbjuda.

Alla medborgare klassificeras i fyra huvudsakliga områden: klass, urban/rural tillhörighet, kön och etnicitet. Klasstillhörigheten går i princip i arv och är baserad på ens egen, eller ens faders, sysselsättning innan revolutionen, men kan modifieras beroende på nuvarande sysselsättning, politisk aktivism, etc. Det är dock i praktiken mycket svårt att ändra sin klasstillhörighet. Revolutionär kader och partimedlemmar är högst på skalan, arbetare och bönder är den nya överklassen, medan intellektuella, kapitalister och godsägare har ”dålig klassbakgrund” och blir kraftigt diskriminerade. Bönder har dock ofta inte så mycket nytta av sin goda klassbakgrund, då de är ”utanför systemet”, alltså inte en del av det sociala välfärdssystem som finns i städerna och därmed inte har en chans till de attraktiva möjligheter som finns där, utan behöver hålla sig på landsbygden.

Den som har en urban registrering blir tilldelad kuponger av staten, som kan användas för att köpa billigt ris, mjöl, ägg, kött och andra förnödenheter, såsom olja och tyg och till och med cyklar. Matvarorna köps i sin tur från statliga grosshandlare, som köper dem från bönderna, som måste sälja till staten för statligt satta priser. En stadsbo med dålig klassbakgrund (och därmed diskriminerad) äter generellt fortfarande bättre än en bonde med god klassbakgrund. Urban status ärvs med mödernet, så en bondkvinna som lyckas gifta sig med en statsbo kommer fortfarande att se sina barn ärva rural status. Kupongerna man får är lokala, så den som ska resa behöver ansöka om nationella kuponger som kan användas överallt. Överhuvudtaget, om du vill göra något annat än att leva ditt vardagsliv kan du sällan spara ihop pengar till det, utan behöver hitta rätt person (på din arbetsenhet eller på någon statlig institution) och ansöka, och om ditt behov anses rimligt och motiverat så blir du tilldelad det man anser dig behöva.

Inom staden beror din levnadsstandard på var du arbetar och med vad. Statligt drivna företag ger högre lön än kollektivt drivna, administrativ verksamhet för staten ger mer än tung industri, som ger mer än lätt industri och icke-industriell verksamhet. Inom varje arbetsenhet får kader (chefer, tjänstemän) bättre betalt än arbetare. Den högsta klassen (partiordförande och premiärminister) erhåller en månadslön på 560 yuen, medan den lägsta (servicepersonal) får 18 yuen. Även senioritet spelar in, där någon som utfört sitt arbete längre erhåller en högre lön, och partimedlemmar som anslutit sig innan revolutionen belönas för de risker de tagit för kampens skull.

Böcker, musik, film, all form av media granskas kritiskt och endast de som uppmuntrar en god socialistisk vision av världen tillåts. Den socialistiska moralen

är stram, uppoffrande och kollektiv. Individer skall arbeta för folkets bästa, och tilldelas av staten vad de behöver. Individualism och självviskhet, att försöka erhålla mer än du förtjänar, är en grav synd och slutar alltid i lidande för dig själv och andra. Från var och en efter förmåga, till var och en efter behov. Och, naturligtvis, kommunistpartiet och ordförande Mou Djaak-dung är Kinas räddare, visa och rättvisa garanter för folkets väl. Alla försök att motarbeta partiet är att motarbeta det kinesiska folket och därmed folkförräderi, och att överhuvudtaget ifrågasätta beslut eller dekret får folk att distansera sig från dig i bästa fall, eller ange dig som kontrarevolutionär i värsta. Även information distribueras efter rang, där nyheter om oroligheter och uppror endast får läsas av de med hög rang, offentliga tal klipps ned för de med lägre, och sammanfattas av tidningen för det vanliga folket. Samma sak med material som kommer från utlandet, där ideologiskt farligt material endast får konsumeras av dem med oklanderlig lojalitet. Den med tillgång till information och utländskt material kan därmed tjäna en hacka genom att sälja det till de som inte har tillgång.

Eftersom distribution styrs av beslutsfattare på olika nivåer blir personliga kopplingar till dessa beslutsfattare viktiga, och olika informella metoder för att erhålla fördelar, få en attraktiv placering för sig själv eller en bekant, eller ibland ens erhålla de resurser som ens arbetsenhet behöver, är en nationalsport. Släktförhållanden, så viktiga i de traditionella värderingar som partiet försökt utrota, blir här en viktig resurs. Samhället har transformerats i grunden, men människor är fortfarande människor, trots allt.

Värmen är tryckande och fuktig, sådär så att oavsett hur mycket man svettas så tycks det inte hjälpa, för svetten dunstar aldrig, utan rinner längs med huden och letar sig ned i veck och skrymslen under kläderna. Längs med gatan tar sig en buss, tillverkad i stadens egna nygrundade bussfabrik, mödosamt fram, omgiven av cyklister på identiska cyklar av märket Flygande duvan, klädda i grå och bruna uniformsliknande djungsaan-jackor. Någon försöker cykla med ett lass bambustänger på axeln. En annan har ett paket med helande örter för att hjälpa sin gamla mor med hennes reumatism. På ena sidan av gatan sträcker sig de gamla kei-lou-byggnaderna ut på sina pelare och skänker skugga till dem därunder. Ovanvåningarna i klassisk kinesisk stil, därunder en pelararkad av västerländskt snitt. Vad som en gång var tänkt som en trottoar har i praktiken blivit en förlängning av vardagsrummet för de som bor i husen.

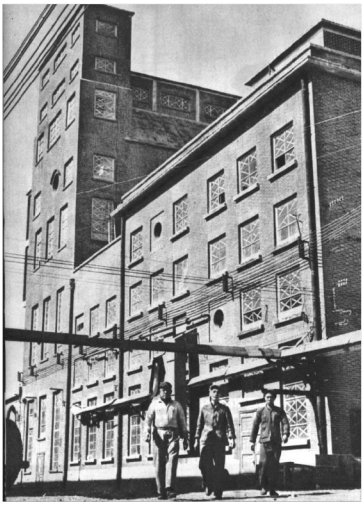
En ung kvinna i partiuniform och praktisk kort page argumenterar med en man bredvid en sliten gammal handdriven vagn. Mannen är krumryggig och mager, med ett ansikte som en lädersoffa och tänder som en gisten ladugårdsvägg. Han undrar sarkastiskt vad som är poängen med att kollektivisera hans skrothämtningsvagn, medan kvinnan otåligt förklarar att alla ska få sin plats i det socialistiska Kina, och nu har turen kommit till honom. Hans skrotvagn är blott en rest av det feodala samhället, och han ska infinna sig på distriktets kooperativfederationskontor klockan 12 imorgon för utbildning. Hon har sju verksamheter till att besöka och har inte tid att argumentera med honom, utan ger honom ett informationsblad han inte kan läsa och går vidare.

En familj som drivit butik på nedervåningen till ett av husen har fått stänga verksamheten men tillåts bo kvar, och ute på trottoaren leker fyra små barn med små uniformsprydda träfigurer medan frun i familjen ammar ett femte

och fläktar sig med en solfjäder prydd med orden ”Kantons konservfabrik nummer 3″. Makens far sitter i en gammal sliten snidad trästol från kejsartiden och röker pipa. Maken själv är på andra sidan gatan, bakom en betongmur klädd i affischer med socialistiska budskap. ”Den centrala regeringen är den enda legitima regeringen för den Kinesiska folkrepubliken!” ”Ordförande Mou tiotusen år!” ”Släkt och vänner till kriminella hemliga agenter, övervaka och övertala dem att erkänna och förnya sig!”

På andra sidan har han tilldelats ett arbete i ett statligt-privat gemensamt företag för tillverkning av borrmaskiner. Den höga muren isolerar den kaotiska gatan från den ordnade världen därinnanför. I en stor tegelbyggnad arbetar han med att öppna gjutformar och inspektera den nya maskindelen. Den stekande solen utanför och den smälta metallen inuti byggnaden gör temperaturen närmast outhärdlig, men snart ringer klockan och arbetarna får ta rast för lunch i matsalen bredvid. Ibland ger en av mattanterna honom ett par extra ångkokta bullar för att ta med sig hem till familjen, som blivit svår att mätta sedan ratio-neringen på ris och säd infördes. Hoppas att idag är en sådan dag.

BILDER

Pappersfabrik i Kanton

Batterifabrik i Kanton

Avrättning av godsägare

Välartade ungdomar i propagandafoto

Norra sidan av Hoi Chu-bron

Wing Hon-vägen

Gemensam matsal

Man i Djungsaan-kavaj

Arbetande kvinna i propagandafoto

Ambulerande matbespisning

HUNDRA FÄNGSLADE BLOMMOR

乙 **Kader:** Partiets funktionärer: frustrerade, överarbetade och inflytelserika. Sidan 222.

乙 **Fabriksarbete:** Existerar den kommunistiska staten för arbetarnas skull, eller arbetarna för statens? Sidan 224.

乙 **Universitet:** Det nya Kina älskar vetenskap, framsteg, teknik och innovation, och är djupt misstänksamt mot intellektuella. Sidan 226.

乙 **Lag och ordning:** En sak som kommunisterna lärt sig av nationalisterna är att lag är något man styr *med*, inte något man styrs *av*. Jurister, advokater och domare bör sätta partiets vilja i första hand. Sidan 228.

乙 **Kvinnor och feminism:** Kommunismen lovade bättring och jämlikhet mellan könen, och levererade en hel del av det utlovade. Men inte allt. Sidan 230.

乙 **Religion: kristendom:** Kristna är tolererade, så länge de sätter staten över Gud. Sidan 232.

乙 **Religion: buddhism:** Vem behöver nirvana när det socialistiska paradiset på jorden snart är här? Det socialistiska paradiset, i vilket fall som helst, behöver inte munkar och nunnor. Sidan 234.

乙 **Religion: den konsekventa vägen:** En ondskefull kult, som hotar statens kontroll, associerad med de förhatliga nationalisterna (som i och för sig också har förbjudit religionen). Sidan 236.

乙 **Film:** De gamla filmerna från tiden före revolutionen är bourgeoisiepropaganda, för att inte tala om de nya från Hongkong. Men vi har mycket att lära av storebror Sovjet. Sidan 238.

丙 **Mat och restauranger:** Nationalisering och rationering gör att många restauranger stänger, och många äter nu på sina arbeten. Men den kantonesiska dim sam-kulturen går inte under så lätt! Sidan 240.

丙 **Medicin och psykiatri:** Det nya Kina är här, och det innebär en revolution även inom medicinen. Men många föredrar sina traditionella örtmediciner, och piller kan inte bota allt. Sidan 242.

丙 **Sport:** Fotboll och bordtennis är det nya Kinas stora sporter, och den som kan göra landet stolt med sina prestationer kan överkomma en dålig klassbakgrund. Sidan 244.

丙 **Dans:** Kina söker efter ett nytt koreografiskt språk, och människor med erfarenhet saknas, så innovation och experimentlusta får nytt utrymme, så länge det sker i rätt ideologisk riktning. Sidan 246.

Mou Djaak-dung	毛泽东	Mao Zedong	Kommunistpartiets ordförande och Kinas ledare
Nikita Chrusjtjov			Sovjetunionens ledare
Dang Siu-ping	邓小平	Deng Xiaoping	Kommunistpartiets generalsekreterare
Toiwaan	台湾	Taiwan	Ö sydöst om Kina, nu hem till Chiang Kai-sheks regering

Notera:

Om ni spelar *Blommornas folk* som en generationskampanj så kan det vara bra att veta att nästa scenario, Revolutionens röda blod, kommer att utspela sig 1966 på en skola och rollpersonerna rekommenderas vara 14 år gamla. Det innebär att rollpersonerna i nästa del bör vara födda 1952. Detta kan vara värt att ta i beaktande när ni skapar rollpersoner till detta scenario, eftersom dessa framtida rollpersoner är fyra år gamla vid detta scenarios början.

KADER

Termen ”kader” (幹部 gon-bou) kommer från Sovjet och innebär någon som heltid arbetar med revolutionen och som är hängiven kommunistpartiets mål och arbetar på uppdrag av dess ledare. Detta är i kontrast till de som är medlemmar av partiet, men som inte arbetar för det i sitt dagliga liv. Du kan vara medlem av Kommunistpartiet om du är skomakare eller lärare, men om du arbetar som sekreterare för All-kinesiska industri- och handelsfederationen så är du kader. Följande kan sägas vara de huvudsakliga kategorierna:

- Ledarskap och personal för nationella institutioner (departement, nationella folkkongressen, och så vidare)
- Ledarskap och personal för kommunistpartiet och underordnade organ.
- Aktiv militärpersonal av rang plutonchef eller högre, samt poliser av högre rang.
- Ledarskap och personal för sociopolitiska massorganisationer, som Kinas litteratur- och konstförbund eller Allkinesiska kvinnofederationen.
- Specialister som ingenjörer, läkare, konstnärer och andra som arbetar direkt för partiet.
- Chefspersonal i statsägda företag eller andra offentliga institutioner, som bibliotek, sjukhus, arkiv, stadsplanering, och så vidare.
- Koordinatörer i distriktens kooperativfederationer och kooperativ.

Strax efter revolutionen tillsattes av nöd en del till dessa positioner som arbetat under Republikens tid och styre och var därmed icke-kommunistisk kader, men dessa har till största del rensats ut. Det finns en tydlig uppdelning inom den revolutionära kadern, det vill säga de som deltog i den socialistiska revolutionen: nordlänningarna som kommit ned till Kanton med kommunistarmén och i många fall inte ens brytt sig om att lära sig kantonesiska, kontra lokalkadern, som hör hemma i söder. Naturligtvis anser nordlänningarna sig vara ett snäpp högre i klass-skalan än lokalinnevånarna, som de inte sällan ser på med en föraktfull hållning.

En stor del av lokalkadern består av dedikerade partimedlemmar som först under kampen mot japansk ockupation, och sedan under inbördeskriget, förde gerillakrig i landsbygden i provinsen. Det var en hård och prövande tillvaro, och deras liv var simpelt och obyråkratiskt, ett liv som inte gjorde mycket för att förbereda dem på att behöva ta över styret av en miljonstad efter 1949. När staden intogs hade de dock förväntningar på att erbjudas höga poster i administrationen, något som inte riktigt vad vad kommunistarmén som kom norrifrån hade i åtanke. De högsta ledarpostitionerna i Kanton gavs alla till nordlänningar, som förvisso ofta inte heller hade stor erfarenhet, då de rekryterats som studenter på universitet i norr och sedan tillbringat den mesta av tiden med militära snarare än administrativa åtaganden. De har dock gemensamt att de alla talar mandarin och att de kommer från en intellektuell medel- eller överklassbakgrund. Detta till skillnad från den lokala kadern, som är en heterogen blandning av kantoneser, hakka, minnaneser och andra, men som alla talar

kantonesiska, och har gemensamt att de flesta är outbildade bönder som levt ett hårt och farligt liv i revolutionens tjänst. Nordlänningarna ser dem som osofistikerade bonnläppar.

Den konfucianska ådran i Kina går djupt, och inte ens en kommunistisk revolution kan få bort den helt. Likt sina kejserliga föregångare tror man gärna att det som gör ett effektivt styre inte är stark kompetens, utan oklanderlig moral och politisk ortodoxi, och nationalisterna misslyckades med att styra landet på grund av sin korrupta och omoraliska livsstil. En kader förväntas därför göra allt för staten, frångå lyx och flärd, och visa prov på oklanderlig moral i sitt leverne. För den lokala kadern, som levt ett fattigt och hårt liv, är ofta svårigheten att motstå stadens frestelser med vin, kvinnor och hasardspel något större. De finner sig också mycket frustrerade och åsidosatta av nordlänningarna, och ibland tvingas de till och med arbeta med eller under kvarvarande personal från republiken. De ser sig själva som revolutionens sanna stoff, nu relegerade till hjälpredor till den ny eliten. Kantonesernas frustration växer ännu litegrann när en policy snart inrättas att all kader måste kunna god mandarin, och den som inte lyckas lära sig ett främmande språk på kort tid finner det snart omöjligt att avancera i partiorganisationen.

Det finns en tredje, liten grupp av lokala partimedlemmar som verkat i hemlighet i Kanton under nationalisternas styre. De bryggar skillnaderna något. De är ofta studenter och intellektuella, som nordlänningarna, men talar kantonesiska som gerillasoldaterna. Som högutbildade har de dock oftast en god mandarin, om än kanske med en lätt brytning. Deras bildning och lokalkännedom gör att de stiger fort i rankerna, men de hamnar fortfarande ofta i konflikt med nordlänningarna, medan gerillasoldaterna ofta ser dem som veka uppkomlingar som inte slitit för revolutionen.

Den fjärde och sista gruppen är de nyrekryterade, som tagits in efter 1949 eftersom behovet av personal var mycket större än utbudet. Dessa ses på av senior kommunistkader som karriärister som inte är sant trogna revolutionen och kommunismen. Hade de varit äkta kommunister, varför anslöt de sig inte förrän efter revolutionen? Trots deras låga status är dessa oftast de som faktiskt rekryterats på grund av sin tekniska kompetens, och vissa är före detta affärsmän.

Det gemensamma för de flesta av kadern är att de är illa tränade för det administrativa och ofta tekniskt komplexa arbete de förvänts utföra, de är frustrerade och anser sig förtjäna något bättre än de där nordlänningarna/bondska kantoneserna/nykomlingarna, och de sitter på en hel del faktisk makt, men måste lyda direktiven ovanifrån utan att ifrågasätta.

Detaljer:

- Den tidigare ägaren av ett väveri, nu arbetare, lyder order från den nye kadern, medveten om att hon gör ett misstag, men rädd för konsekvenserna av att ifrågasätta.
- Ett statligt-privat gemensamt valsverk beordras producera en stor mängd stålplåt, utan att bli tilldelat tillräckligt med stål för att möta ordern.
- En kader säljer förbjudna böcker och filmer från Hongkong, som hon har tillgång till i tjänsten som underrättelseofficer, på svarta marknaden.

FABRIKSARBETE

Kanton har länge varit ett produktivt centrum och många fabriker trängs i stadens industriområde. Efter 1949 nationaliserades alla dessa fabriker och många av dem slogs ihop till än större fabrikskomplex med namn som ”Kantons stålfabrik nummer 3” och lyder under diverse ministerier som Första maskinministeriet. Den nya regimen vill att Kinas ska bli en produktiv industrination, och satsar stort på alla typer av industriproduktion, även om just Kanton blev förbisett i den första femårsplanen, till många kantonesers frustration.

Många som arbetar på dessa fabriker har fått vara kvar sedan tiden innan revolutionen, när de ägdes och drevs av kapitalister under nationalistregimen. Arbetsförhållandena på den tiden var ofta dåliga och många arbetare blev illa behandlade. På många platser fick man inte ens tala under arbetspassen, och man kunde bli pryglad om man inte uppfyllde sin kvot. För dessa arbetare blev övergången till kommunismen en välkommen befrielse, framför allt till en början. Det var trots allt för deras skull man hade gjort revolution, och arbetare efter 1949 gick från hunsade till respekterade. Man tjänar inte mycket mindre än en tjänsteman, och lönerna kan stiga om man presterar väl. När arbetarna lyfter frågor om problem i produktionen så lyssnar man på dem och implementerar deras förslag, och ett skämt lyder att när tjänstemännen ska besöka sina flickvänner så lånar de en arbetaruniform. Men arbetet är hårt och det är mycket övertid. De flesta gör det utan att klaga, även om det innebär ont om tid för familjen.

För många är arbetet organiserat i arbetsenheter, som styr sina arbetares liv. Din arbetsenhet ger dig inte bara arbete och lön, utan även bostad, mat (som ibland äts i gemensamma matsalar), barnpassning, sjukvård, pension, politisk utbildning och i stort sett allt annat. Det mesta av detta sker i fabriksområdet, där det kan finnas allt från cafeteria, dagis, skola och sjukstuga till barberare och swimmingpool. Om arbetsenheten presterar väl och överskrider sina mål får man ofta bonusar som förbättrar allas välfärd genom förbättringar av fabriken eller av arbetarnas levnadsförhållanden, som mat, sjukvård och bostäder.

Men efter de första årens smekmånad blir det mer och mer tydligt att statens prioritet är modernisering och produktion, och inte arbetarnas välfärd. Produktionsmålen blir allt högre, och bekvämlighet anses vara en borgarlast. Arbetare ska leva ett simpelt liv för kollektivets bästa, och det blir mer och mer tydligt att arbetaren förväntas anstränga sig för staten, och inte staten för arbetaren. Och eftersom det nu är staten som driver fabrikerna så riktas inte det bubblande missnöjet mot fabriksägare eller chefer, utan mot staten, som något förvånat ser hur stora delar av proletariatet, de för vilkas skull man gjort revolution, vänder sig emot dem. En del av detta är säkerligen för att proletariatet aldrig varit en del av revolutionen. Till skillnad från i Ryssland så var Kinas kommunistiska revolution främst baserad i landsbygden, och städerna erövrades av armén snarare än intogs genom proletariatets uppror. Så arbetarna är

inte ideologiskt redo att svälja skillnaden mellan statens idealistiska propaganda om arbetarklassens frihet från den förtryckande kapitalismen å ena sidan, och realiteten med ofrihet, lönesänkningar, övertidsarbete, arbetslöshet och byråkrati som det nya systemet innebär å den andra. Staten säger att det är arbetarna som äger produktionsmedlen nu, men arbetarna finner sig likt förbannat under hårda krav från chefer och tjänstemän som försöker uppfylla partiets ambitiösa femårsplan.

Inte alla dessa problem är kommunisternas fel. Krig och hyperinflation ärvd av republiken tvingar fram svåra beslut. Men att fängsla och avrätta de som ägt och administrerat industrin gör inget för att hjälpa situationen, och de som kommer in för att ersätta dem är från landsbygden – väl tränade i socialistisk ideologi men inte i industriell produktion, och de ser sina nya undersåtar som bakåtsträvare som inte var med och gjorde revolution. De som inte får jobb på en statligt driven arbetsenhet hamnar utanför det nya välfärdssystemet och är upprörda över att inte ha samma rättigheter som dem. De arbetar kvar på privatägda fabriker, ofta styrda av samma kapitalister som revolutionen skulle ha befriat dem från. De större och nyare fabrikerna är förstatligade, men mängder av mindre operationer fortsätter som förr, med skillnaden att störningarna i ekonomin och omöjligheten att konkurrera med staten gör att massor av människor måste sägas upp eller få lägre lön.

Allt detta gör att förvånansvärt mycket konflikter blossar upp mellan partirepresentanter och arbetare, och en mängd demonstrationer hålls över hela Kina där arbetare kräver de rättigheter de utlovats. Ibland slutar det väl, då partiet inte vill ses som arbetarklassens fiende, men ibland möts de av beväpnade soldater.

Och sedan finns det den andra klassen arbetare, den som inte borde finnas: de arbetslösa. I en socialistisk ekonomi där alla får sin plats tilldelad borde det inte finnas problem med arbetslöshet, men styret i Kanton har aldrig lyckats bli av med problemet. Att hitta produktivt arbete för outbildade individer visar sig svårt, och de traditionella roller, som tjänstefolk, som dessa kunde finna har eliminerats i det nya samhället. Avsaknaden av arbetsmarknad gör dem oförmögna att göra något åt sin situation. Staden ger dem bostad och bidrag, men livet är redan magert för den som arbetar, och i det nya samhället kretsar allting kring arbetet. Utan arbete har du ingen arbetsenhet, ingen kontakt, inget socialt sammanhang, och inget värde.

Detaljer:

- En arbetsenhet med fabrik, restaurang och bostäder, lokaliserad i det som en gång var stadsgudens tempelkomplex i Kanton.
- På morgonen samlas hundratals arbetare för att genomföra synkroniserade gymnastikövningar för folkhälsan, ledda av instruktörer utsända från fackförbundet.
- En privatägd skofabrik riskerar att exproprieras av staten, då ägaren anklagas för kontrarevolutionär verksamhet. Men om man lyckas muta rätt partitjänsteman så kanske …

UNIVERSITET

När reformister under den sena kejsartiden, och sedan nationalisterna under republiken, gjorde sig av med det gamla kejserliga examenssystemet baserat på kunskap om konfucianska klassiska verk, instiftades en modell av högre utbildning till stor del byggd på amerikansk modell. Denna modell hade inflytande inte bara på hur universiteten organiserades och finansierades, utan även på utbildningarna ifråga. När kommunisterna tog över 1949 utlovades först att privata universitet skulle få vara kvar, men när Koreakriget tog fart och Förenta staterna blev etablerade som den stora fienden tappade kommunistpartiet tålamodet mot de västinfluerade akademikerna och de missionärsfinansierade skolorna och nationaliserade många universitet. Flera av de privata universiteten i Kanton inkorporerades i det statliga Sun Yat-sen-universitetet.

1952 lanseras en kampanj för ”tankereform”, där fakultet och studenter på universiteten, fortfarande alltför väst- och Amerika-influerade, ska skolas om till socialismen. Den satte igång redan 1951 i övriga landet, men Kanton hade vid den tiden fortfarande alltför mycket att göra, så först sommaren 1952 lanseras kampanjen i staden. Det imperialistiska inflytandet bland de intellektuella är alldeles för djupt rotat och behöver rensas ut: Musiker spelar på västerländska instrument och är alldeles för förtjusta i jazz. Filmmakare spelar in västerländskt inspirerade berättelser. Teatrar spenderar alldeles för mycket pengar på sceneriet. Kantons kommers- och borgarkultur utövar ett frätande inflytande på litteraturen, konsten och musiken, som i sin tur korrumperar folket. Intellektuella agerar fortfarande som petit bourgeoisie istället för att inta sin rättmätiga plats som förmedlare av socialismens storhet. Precis som ekonomin bör intellektuell aktivitet planeras av staten efter behov, inte drivas av individers infall.

Kampanjen drevs igenom över hela staden, och ett av de mest publicerade fallen var Lingnaam-universitetet, som på grund av sin storlek och sin historik med utländska missionärer blev ett viktigt mål. Till en början behövde alla i fakulteten läsa Mou Djak-dungs essä om konsterna, och sedan reflektera över sin personliga bakgrund och sina tillkortakommanden i hur de agerat som ”medhjälpare i den imperialistiska kulturella invasionen”, hur de spridit självisk borgarkultur istället för socialistisk proletärkultur. Lärarna samlades i små grupper där de diskuterade med varandra sin rannsakandeprocess, och ibland togs de upp till kampsessioner där elever uppmuntrades att anklaga dem och påminna dem om tillfällen där de inte agerat i enighet med socialistiska värden. Självkritiken behövde skrivas om upprepade gånger tills tankereformerarna var nöjda med lärarens uppriktighet och ångerkänslor, och de publicerades sedan offentligt för allmän beskådan av tankereformarbetsgruppens propagandaundergrupp.

Själva skolsystemet modelleras också om efter sovjetisk modell, och experter från Sovjetunionen bjuds in för att omstrukturera universiteten. Många av lärarna, definitivt alla västerländska lärare, byts ut mot sovjetiska lärare. Ingen

protesterar, då alla har lärt sig vikten av att följa statens visionära plan mot en socialistisk framtid. Intagningssystemen centraliseras, och varje region har nu ett enda centralt prov som avgör vem som får komma in till universitetet. Partirepresentanter sätts på varje universitet, och ideologisk utbildning i Marxism-Leninism blir obligatorisk i all högre utbildning. I övrigt minskas humaniora till förmån för mer vetenskap och ingenjörsutbildning. Det nya Kina är i första hand ett industriellt land, och universitet och tekniska högskolor ska i första hand utbilda tekniskt kunnig personal. Den högre utbildningen ska också spridas med jämlikt i landet, istället för att bara koncentreras i storstäderna, så en hel del akademiker tvingas flytta från Kanton ut till mindre städer i regionen.

I Kanton finns bara några stora universitet kvar, ihopslagna från flera tidigare mindre universitet: Sun Yat-sen-universitetet (inklusive det tidigare Lingnaam-universitetet), med främst humaniora, vetenskap och juridik, Sydkinesiska teknologiska institutet, med fokus på ingenjörsämnen, samt Sydkinesiska agrikulturhögskolan och Sydkinesiska medicinska högskolan. Det nya, stora Sun Yat-sen-universitetet utnämns till ett av Kinas fem ”moderuniversitet”, de mest prestigefulla i landet.

Kina har därmed en tvådelad attityd till högre utbildning: Vetenskap och framsteg är högsta prioritet för landet. Man ska modernisera, göra sig av med gammal vidskepelse (något partiet har gemensamt med sina hatade fiender i nationalistpartiet på Toiwaan) och föra landet framåt mot en ljus framtid styrd av kunskap och rationalitet. Samtidigt är kommunismen, och speciellt ordförande Mous version av den, grundad i det enkla folket, i bönderna, och man hyser en viss misstänksamhet mot intellektuella. Så medan vetenskap, och därmed ett nyfiket och utforskande sinne som prövar alla hypoteser med empiri, ska ”rädda landet”, så är naturligtvis källan till sann kunskap folket och dess erfarenhet, och än mer Marxism-Leninismen, såsom tolkad av Mou Djaak-dung.

Detaljer:

- En tidigare professor i europeisk filosofi arbetar nu som vaktmästare på universitetet, och ser varje dag sina gamla kollegor i korridorerna.
- Den nya läroboken i Marxism-Leninism är återigen redigerad, med kommentarer och citat från ordförande Mou som visar på skillnader i den kinesiska modellen jämfört med den sovjetiska.
- En nybyggd och kraftig dator installeras i universitetet, och gamla böcker slängs ut för att få plats till ett hålkortsarkiv med data för fysiksimuleringar.

LAG OCH ORDNING

Efter revolutionen införde Kina en ny konstitution. Den innehåller relativt få saker som en modern västerländsk läsare skulle finna klandervärt. Konstitutionen garanterar yttrandefrihet, rätten att protestera, rätten till privat egendom (inklusive för kapitalisterna) och religionsfrihet. Ovanpå denna konstitution byggs sedan ett legalt och socialt system nära modellerat på Sovjetunionen, åtminstone i teorin. I praktiken finns det tröghet och anpassning till lokala förhållanden som gör att mycket system från republikansk tid, och till och med från kejsartiden, lever kvar. Lokala domstolar instrueras av partiet att döma endast efter lagen, inför vilken alla är lika. Organisationen är helt vertikal, där lokala domstolar rapporterar till provinsiella, som rapporterar till huvudstaden Bakging. På samma sätt rapporterar lokala polisstationer till provinsiella Folksäkerhetsbyrån, som rapporterar till Folksäkerhetsministeriet.

Vad lagen säger och hur samhället fungerar i praktiken är dock två väldigt olika saker, och landet styrs av partiet och dess vilja, som står över lagen. Lagen används som ett redskap där den är lämplig, men när den är i vägen behöver den sällan konsulteras eller respekteras. Detta sker från fall till fall i lokalt maktutövande, och på nationell nivå i partiets många masskampanjer, som landreformkampanjen 1950-52 och kampanjen mot kontrarevolutionärer 1951, där massiva mängder vanliga människor mobiliseras för att peka ut, förödmjuka och straffa godsägare, före detta nationalister, kontrarevolutionärer, banditer, medlemmar av religiösa sekter och allsköns andra problematiska element. I dessa kampanjer åsidosätts tydligt allt vad lagen heter för den som deltar och för den som hängs ut. Misshandel och till och med mord är inte ovanligt, och runt en till fem miljoner människor beräknas ha dödats i dessa masskampanjer. Genom att ena folket mot olika definierade fiender som de redan avskyr eller kan läras att avsky sammansvetsas folket och många är entusiastiska anhängare av kommunisternas styre. Två viktiga verktyg används i dessa massrörelser för att svetsa samman folket mot deras fiender: kampsessioner och självkritik.

En kampsession går i korthet ut på att en person som på ett eller annat sätt utsetts till klassfiende tas till en plats där hen kan omges av en folkmassa från sin närhet. Vänner, kollegor, familjemedlemmar, grannar, så många som möjligt ska delta. Ofta sker kampsessionen på personens arbetsplats, i ett klassrum eller, om personen är en offentlig person, på ett torg. Därefter följer en lång session av offentlig förödmjukelse, där alla bjuds in att häva anklagelser, kritik, skällsord och förolämpningar mot den anklagade, som kan hållas knäböjande eller i vissa fall uppbunden i smärtfyllda positioner. En persons anseende och rykte är extremt viktigt i det traditionella kinesiska samhället, men där man traditionellt hade givit folk en möjlighet att ”rädda ansiktet” gör man här precis tvärtom, och besudlar personens rykte och anseende så mycket som möjligt. Många kampsessioner är arrangerade och planerade, med deltagare och agitatorer med förberedda repliker. Kampsessionens syfte är såklart delvis att bryta ned den anklagade, men kanske ännu viktigare är att bygga upp och svetsa samman åskådarna i en gemensamhet av klasshat och kampvilja. Den anklagade förväntas vara underdånig och erkänna allt, medan den som visar motstånd kan råka mycket illa ut.

Det andra huvudsakliga verktyget är självkritiken. En självkritik kan ges skriftligt eller muntligt, och i det senare fallet ibland över radio, om det handlar om offentliga figurer. Självkritikern tillbringar en tid med att tänka djupt på sina egna politiska felsteg och brister, och erkänner sedan dessa inför allmänheten, som ett sätt att komma tillrätta med dem. På detta sätt kan man gå vidare och sträva efter att göra bättre, både inför sig själv och inför allmänheten, som kan se att man är medveten om och har accepterat sin egen skuld, och därmed förlåter en. I praktiken, såklart, skapar självkritiken sällan förlåtelse, utan tjänar mest till att förödmjuka och politiskt eliminera en fiende. Människor skriver inte självkritik frivilligt, utan tvingas till det, och vad de ska erkänna för synder är ofta inte nödvändigtvis saker de själva ser som misstag, eller för den delen misstag de ens begått.

Jurister, advokater och domare, som generellt utbildats under den republikanska eran, ses av partiet som en rest av det borgerliga samhället och skärskådas misstänksamt, och även de utsätts för kampanjer riktade mot dem, vilket effektivt hindrar de flesta från att försöka använda landets lagar som skydd mot partiets ilska. De lagar som utfärdas är gärna vaga och flexibla, så att man kan använda dem i enighet med rådande politiska prioriteringar. Åklagare och domare uppmuntras att döma i enighet med analogi, så en handling kan anses kriminell eftersom den liknar en annan handling som är förbjuden, och ibland kan man behöva arrestera folk först och formulera lagen de bröt mot i efterhand. Om man inte hittar något annat kan man oftast ta till ”kontrarevolutionär verksamhet”, och dålig klassbakgrund anses generellt en försvårande omständighet. Principen om oskuld tills motsatsen bevisats anses ”ovetenskaplig”.

När det gäller bestraffning är det endast svåra brott som mord och våldtäkt som bestraffas med döden. Ofta visas förövarna upp offentligt för att sedan avrättas med en kula i bakhuvudet. För övriga personer är prioriteten omskolning. Människor måste lära sig att bli goda medborgare och socialister. Första steget innebär erkännandet av brottet och gärna en skriven självkritik. Erkännande gör resten av bestraffningen lättare, och om den inte kommer fram spontant kan man behöva ta till hårdhandskarna, och inte sällan ren tortyr. Rättegången är mest ett skådespel, där den arresterade, instängd i en bur, anklagas och erkänner sina brott, utan rätt till försvar. För bestraffningarna kan det handla om att sändas till landsbygden eller till arbetsläger för att lära sig vikten av hårt arbete. Dessa läger ligger oftast långt ifrån familj och vänner, ute i vildmarken i nordvästra Kina. Många polisstationer har mottot ”Mildhet till den som erkänner, hårda straff till den som motsätter sig”, och informellt talar många om principen ”Först dom, sedan rättegång”. Att vägra erkänna ses som bevis på dålig attityd, och att överklaga sin dom visar brist på ånger, vilket oftast resulterar i hårdare straff.

Detaljer:

- En advokat ombeds att hitta en lag som gör att man kan döma en person med dålig klassbakgrund, men som inte tydligt har begått något brott.
- En förtvivlad hustru försöker tala med sitt lokala partikontor för att få reda på vart hennes make har skickats på arbetsläger så att hon kan få åka och besöka honom.
- En partipolitisk person uppmanas att skriva en självkritik, utan att det är helt tydligt vilket misstag som begåtts. Något måste skrivas, men allt som skrivs kan användas mot dig i efterhand.

KVINNOR OCH FEMINISM

Den kommunistiska revolutionen var på många sett också en feministisk revolution. ”Kvinnan håller upp halva himlen”, har ordförande Mou sagt, och kommunistpartiet har sedan 1920-talet engagerat sig i frågor som kvinnlig läskunskap. Partiet har drivit igenom lagar som reglerar äktenskap efter sovjetisk modell, där endast de som gifter sig har något att säga till om giftermålet, och som även tillåter skilsmässa, åtminstone om båda parter önskar det. När det initieras av den ena parten är det betydligt svårare, men eftersom skilsmässa bedöms av partipolitiska organ och inte domstolar så hjälper det att ha rätt kontakter. Skilsmässa godkänns om anledningarna är politiskt godkända. I ett land där traditionen alltid inneburit arrangerade äktenskap och konkubinage är detta ändå ett ytterst progressivt steg framåt, och det fick många kvinnor att ansluta sig till den kommunistiska kampen. Liknande frågor hade drivits i revolutionen mot kejsardömet och på samma sätt där fått kvinnokampen att bli en del av revolutionen, men efter kejsardömets fall blev det snabbt bortglömt av de nya makthavarna och endast halvhjärtat implementerat.

En av hörnstenarna i Kinas propagandaapparat är arbetsmodeller, arbetare som lyfts fram och visas upp som exempel på socialistisk dygd och strävsamt arbete. En stor del av dessa modeller är kvinnor, som tjänar syftet att lyfta fram och normalisera kvinnors arbete i den socialistiska produktionsapparaten. Vissa av dem är kvinnor som själva fört en kamp för saker som lika lön för lika arbete, och som lyfts fram som modeller på nationell nivå. De hyllas i propagandapublikationer, i film och media, de får poster i regionala eller till och med nationella organisationer, de deltar på invigningar och håller tal, de intervjuas av tidningarna.

Arbetsmodeller lyfts ofta från hårda liv och får privilegier och möjligheter som de vanligtvis aldrig kunnat drömma om, vilket inte sällan gör dem obrottsligt lojala till partiet. Deras hyllande av Ordförande Mou är en starkt bidragande faktor till bildandet av personkulten runt honom. Inte bara kvinnor blir arbetsmodeller; båda kön har förebilder att se upp till, men medan de manliga modellerna är exempel på manliga dygder som rimmar väl med kinesiska traditioner, är de kvinnliga modellerna ofta betydligt mer normbrytande, åtminstone i de fall de lyfts ur yrken som inte är traditionellt kvinnliga, såsom tung industri, järnväg eller universitet.

Kvinnor har också fått en mycket större närvaro inom sjukvården, då det traditionella barnafödandet med en jordemor ses av partiet som gammalt och ohygieniskt, och dessa kvinnor tränas om till att bli barnmorskor och sjuksköterskor på sjukhusen. I Kanton blir det mer och mer standard att föda på sjukhus, även om landsbygden fortfarande tenderar att följa de gamla traditionerna, av nöd lika mycket som av hävd.

Samtidigt som kinesiska staten gör mycket för kvinnors plats i samhället genom att ge dem plats i arbetslivet, så görs inte mycket för att lätta deras börda när det gäller deras traditionella roller i hushållet. Kvinnor förväntas fortfarande vara ansvariga för matlagning och barnpassning, precis som det alltid har varit, och statens ”frigörelse” innebär främst tillgång till, eller till och med krav på, tidigare maskulina arbeten, även om en utökning av förskolor i städer såsom Kanton hjälper till. Den socialistiska människan är en arbetande människa, och jämlikhet sträcker sig inte mycket längre än till jämlikhet i arbetet, vilket å andra sidan är mer än man haft tidigare. Men högre poster och politiskt ledarskap är och förblir en plats för män. Ränderna går förvisso aldrig ur. Dessutom försvinner inte traditionella värderingar så enkelt som regimen vill, och man kan inte kommendera tradition. Konflikter mellan unga kvinnor som inspirerats av idealistisk propaganda och traditionellt uppfostrade män som ser kvinnors uppgift i lydnad och lojalitet, som Konfucius predikade, är vanliga. Ofta sker det när en man i maktposition bestämmer över en kvinna, men ibland, där en kvinna lyckats erhålla en roll med makt och ansvar i enighet med ideologin, är rollerna ombytta.

Ett område där kvinnokampen inte har kommit så långt är när det gäller abort. Kvinnlig frigörelse i all ära, men när det gäller fortplantning måste statens intressen komma först, och staten behöver arbetare. De första åren under kommunisternas regim var abort strikt förbjudet, men kvinnorättsförkämpar har lyckats få igenom ett fåtal undantag, såsom situationer där moderns hälsa är i fara, i fall av genetiskt överförbara sjukdomar, eller om hon redan fött fyra barn.

Detaljer:

- En kvinna placeras som tillsyningsman över ett gjuteri, men blandat mottagande hos arbetarna.
- En tonåring som förälskat sig i en ung arbetare på tillfällig praktik i Kanton ser sig gravid efter att han rest hem utan att lämna kontaktuppgifter.
- 申紀蘭 San Gei-laam, en bondkvinna från Sansai-provinsen som drivit ett bondekollektiv och blivit hyllad av partiet för hennes arbete för bönderna och kvinnorna när hon drev frågan om lika betalt för lika arbete på fälten. En av 147 kvinnliga delegater i den 1 226 man starka första Nationalkongressen 1954 fick hon lika lön för lika arbete inskrivet i den nya konstitutionen.

RELIGION: KRISTENDOM

Kristendomen har en relativt lång historia i Kanton, jämfört med resten av landet, på grund av stadens historiska roll som enda kontaktpunkt med västvärlden. Kristna har funnits i Kina sedan 700-talet, men i extremt begränsad mängd, och missionärsarbete var helt förbjudet under större delen av Ching-regimen, men i och med opiumkrigen tvingades landet öppna sig för dem. Beroende på ens definitioner var kristendomens höjdpunkt i Kina under Taaiping-upproret på 1860-talet, då en kantonesisk hakka-man som misslyckats med den kejserliga examen fick febervisioner i vilka han talade med den kristne guden, som förklarade att han var Jesus yngre bror, sänd till Kina för att driva ut demonerna (manchurierna) från landet. Den rörelse han startade gav upphov till det blodigaste inbördeskriget i människans historia och kom nära att störta hela Ching-regimen. Med det i åtanke är det kanske inte underligt att många ser med misstänksamhet på religionen i landet. Samtidigt ses Taaiping-upproret av partiet som en sorts protokommunistisk rörelse, som hade många socialistiska drag, och på monumentet till folkets hjältar som håller på att konstrueras för att placeras på Himmelska fridens torg finns en scen som visar Taaiping-rebellerna.

När kommunisterna tar över 1949 finns runt fyra miljoner kristna, både protestanter och katoliker, i landet. Men ”religion är ett opium för folket”, sade Marx, och Kina vet mer än något annat land vikten av att bekämpa opium. Kommunistpartiet är officiellt ateistiskt och ser religion som ovetenskaplig vidskepelse och ett verktyg för konservativa krafter att hålla befolkningen kuvad, och det hjälper knappast att ärkefienden Chiang Kai-shek är metodist. Även om religionsfrihet garanteras i den nya grundlagen är det tydligt redan från början att det mest är en teoretisk rättighet och inget partiet ämnar sätta i praktik. Speciellt kristendomen ses dessutom som en del av den västerländska imperialismen och dess troende som agenter för främmande makter. Med allt detta i åtanke sjösätter kommunistregimen snart efter revolutionen diverse program som syftar till att begränsa, kontrollera och i förlängningen eliminera religionerna från det kinesiska folket.

Den huvudsakliga mekanismen för detta är nationaliseringen av all religiös aktivitet. All form av religiös utövning måste ske genom de patriotiska religiösa organisationerna som drivs av regeringen. Alla tempel och kyrkor måste ansluta sig till dessa organisationer, och de som vägrar arresteras. Detta leder till en tudelning, där många fortsätter sitt religiösa liv under det ateistiska partiets kontroll, medan andra går under jorden och sköter sin religion i skymundan. Speciellt katoliker tvingas hålla sig dolda då lojaliteten till Vatikanen ses som underkastelse till en främmande makt.

Men kristendomen bannlyses inte helt som en ”ondskefull kult”, till skillnad från vissa andra rörelser. Man försöker istället begränsa dess spridning, kontrollera dess utövande, och hoppas att den självdör. Missionerande förbjuds, ut-

ländska missionärer skickas hem, och till en början sätts flera präster i fängelse. Men lojala kommunistmedlemmar tillåts utöva sin tro, och utnämns gärna till präster och biskopar av den ateistiska staten. Många är rädda för partiet och både präster och utövare ger upp och slutar att praktisera sin religion. Flera kyrkor stängs, och vissa anklagas för att vara centrum för spioner för främmande makt. Kvarvarande kristna skickas till ”studieläger” där de får lära sig om Kinas historiska lidande under främmande makter, Vatikanens kontrarevolutionära hållning och statens policy när det gäller religion. Kina kan tolerera kristna, men bara patriotiska kristna. Runt 8 000 utländska missionärer deporteras, och många kinesiska kristna följer dem frivilligt i exil.

De öppna och offentliga kyrkorna blir snart kontrollerade av staten. Att få verka i kyrkan kräver att man visar lojalitet mot partiet. De som inte vill befatta sig med den nya statskyrkan går under jorden och skapar ”huskyrkor” av kristna som utövar sin religion i hemlighet. Samtidigt lär sig en del att navigera politiken, vara flexibla och säga rätt sak till rätt personer, och verka i offentliga kyrkor trots privata reaktionära åsikter om religionsfrihet.

De protestantiska kyrkorna samlas under en ny rörelse kallad 三自Saamdji, ”Tre själv”-rörelsen. Denna av staten upprättade organisation propagerar för att kinesisk kristendom ska vara självstyrande, självfinansierad och självpropagerande, det vill säga fri från utländskt inflytande, utländska pengar och utländska missionärer. Många kinesiska kristna, kritiska över västerländska makters inflytande över den kinesiska kyrkan, ansluter sig gladeligen till den nya rörelsen, medan andra är kritiska mot statlig kontroll över kyrkan (men har naturligtvis inget att sätta emot). 1950 publiceras *Det kristna manifestet*, ett dokument som togs fram av ett antal kinesiska protestanter och som hyllar kommunistpartiets Nya Kina. Manifestet är obligatoriskt att skriva under för den som inte vill bli offentligt anklagad för att springa imperialisternas ärenden. Över 400 000 kinesiska kristna har signerat.

Detaljer:

- En huskyrka som träffas i källaren i en ännu privatägd restaurang. Inte för många får komma till mässan varje gång, för att inte partiet ska notera att folk samlas där.
- En kyrka samlar omgivningens kristna. Ovanför krucifixet hänger hammaren och skäran.
- En pastor, på order av partiet, kritiserar offentligt sina utländska vänner och missionärer som han känt i många år. Efter sitt tal i predikstolen ursäktar han sig och sätter sig i ett privat rum och vill inte bli störd.

要帮助宗教界人士割断同帝国主义的关系，帮助他们‘自己办宗教，自演自唱，不要外国人来传教’。

Vi måste hjälpa religiösa personer att bryta banden med imperialismen, hjälpa dem att ’själva sköta religionen, själva framföra och själva sjunga, inte låta utlänningar komma och missionera’.

– Djau On-loi

RELIGION: BUDDHISM

Buddhismen i Kina har rötter som går tillbaka till det första århundradet efter Kristus, och är av Mahayana-traditionen. Mahayana-buddhismen i Kina har en mer tillbedjande prägel än den Theravada-buddhism man hittar i länder som Sri Lanka och Thailand. Flertalet buddor dyrkas, mer eller mindre som gudar, och att be till dem kan hjälpa den troende att uppnå fördelar i detta liv, samt såklart att återfödas till ett bättre.

En central idé är tron på buddhanaturen, vilket innebär att alla levande varelser inom sig har potentialen att nå upplysning eller buddhaskap. Denna buddhanatur ses som den gemensamma tråd som förenar alla människor och allt liv. Genom att förstå och odla denna inre potential strävar människor efter att nå upplysning och befrielse från lidande.

Karma, en annan central doktrin, betonar principen om orsak och verkan. Handlingar och intentioner i det förflutna påverkar individernas nuvarande och framtida öde . Genom att förstå karma kan människor förändra sina handlingar och medvetet välja att agera för att bryta den negativa cykeln av lidande.

Buddhismen innefattar tro på själavandring, att själen är evig och genomgår en process av återfödelse i olika livsformer beroende på karma. Praktikanter, framför allt buddhistmunkar och -nunnor, försöker nå upplysning och därigenom nå Nirvana och frigöra sig från den ständiga cykeln av födelse, död och återfödelse. Olika metoder finns för detta, som att studera buddhistiska texter, meditera för att förstå sanningen om verkligheten och genomföra goda handlingar för att odla kärlek och medkänsla gentemot andra. Man följer och dyrkar buddhor och bodhisattvor, de som har nått upplysning men väljer att stanna kvar i världen för att hjälpa andra. Många av dessa har blandats med den kinesiska traditionen och dyrkas som taoistiska gudar.

Även om det är blandat med mycket kultur och folktro är buddhismens kärnbudskap dock klart och tydligt även i Kina. Världen är full av sjukdom, lidande och död. Källan till detta är våra begär, vårt fastklamrande vid det som är njutningsfullt och vår flykt från det som är smärtsamt. Vi håller oss fast vid världen, trots att allt inom den är flyktigt, och vi är egoistiska, trots att jaget är en illusion och det inte finns någon skillnad mellan dig och mig. Vägen mot att komma ur denna cykel av lidande är genom mental träning, meditation och tillbedjande av de buddor som uppnått upplysning. En människa kan själv uppnå upplysning genom träning eller vägledning, och upplysta människor finns att besöka i tempel och kloster, där de delar med sig av sin visdom för att hjälpa världen. Den som uppnår upplysning kan undkomma den eviga cykeln av lidande och återfödelse och uppnå Nirvana.

Den dedikerade buddhisten kan vilja bli munk eller nunna, vilket innebär att ägna hela sitt liv till att meditera, recitera sutror och leva ett enkelt liv fritt från begär, kött och sex. Kinesiska buddhistmunkar klär sig traditionellt i gult och

nunnor i grått eller svart, och båda rakar sitt huvud. Många buddhister, inklusive munkar och nunnor, är av Det rena landets lära, som säger att ens karma kan förbättras genom att recitera buddha Amitabhas namn, på kantonesiska 阿弥陀佛 O-nei-to-fat. Att vara munk och söka att uppnå Nirvana är inte bara ett själviskt åtagande, eftersom god karma kan transfereras till dina anfäder, till andra människor och till och med till hela mänskligheten.

Men ”religion är ett opium för folket”, sade Marx, och Kina vet mer än något annat land vikten av att bekämpa opium. Kommunistpartiet är officiellt ateistiskt och ser religion som ovetenskaplig vidskepelse och ett verktyg för konservativa krafter att hålla befolkningen kuvad. Även om religionsfrihet garanteras i den nya grundlagen är det tydligt redan från början att det mest är en teoretisk rättighet och inget partiet ämnar sätta i praktik. 1953 grundas Kinas buddhistiska samfund, för att samla alla landets buddhister och övervaka dem. Det nya buddhistiska samfundet uppmanar sina medlemmar att inte tro på andar och vidskepelse, inte fira religiösa högtider och att sätta kärleken till landet över kärleken till religionen.

Kinesiska buddhistmunkar har länge ignorerat den traditionella uppmaningen att tigga för sin föda. Istället lever man av sina landegendomar, som skänkts till templet av kejsare eller rika filantroper. Man erhåller också offergåvor från troende som besöker templet, eller när munkarna utför ceremonier ute bland folket. Men i landreformen i början av 50-talet fråntogs templen deras landegendomar, vilket gjort det svårare att försörja sig. Munkar i städer som Kanton organiserades av staten i lättare industriverksamhet, som vävning eller tygfärgning, som kunde utföras från tempelområdet, eller så tilldelades munkarna helt sonika arbete i staden. En del tempelbyggnader konfiskeras och används för nya ändamål. Vissa tempel som töms på folk men anses ha kulturhistoriskt värde får två-tre munkar som statsanställda fastighetsskötare, förbjudna att ta emot donationer. Skolor och sjukhus tidigare ofta anslutna till tempel har förstatligats och sekulariserats, och templen förbjuds att ge husrum åt kringresande munkar (eller ”parasiter”, som partiet kallar dem), och att ta emot människor med dålig klassbakgrund inom sina ordnar.

Detaljer:

- *Modern buddhism*, en tidning publicerad av Kinas buddhistiska samfund. Två tredjedelar religion och doktrin, en tredjedel ideologi och politik.
- En tidigare nunna förvarar sin svarta klädnad i garderoben, och tar sig ofta på huvudet, ovan vid att ha hår. Hon mumlar för sig själv: O-nei-to-fat.
- Ett tidigare tempel, nu konverterat till skola. Mellan de rödmålade pelarna där böner förr mumlades ekar nu barnskratt och tillrättavisningar från lärare. Det luktar fortfarande rökelse överallt, och en buddhastaty verkar ha glömts kvar, men någon har klottrat på den.

宗教當然是毒藥。它有兩個缺點：危害人類和阻礙國家進步。

Religion är naturligtvis ett gift. Den har två problem: Den är en fara för folket, och den hindrar landets framsteg.

– Mou Djaak-dung

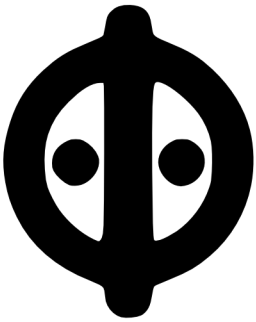

RELIGION: DEN KONSEKVENTA VÄGEN

一貫道 Yat gwaan dou, den konsekventa vägen, är en religiös rörelse som dök upp i slutet av 1800-talet och spred sig under 30- och 40-talet till att bli en riktig folkrörelse. Den är en sorts synkretisk rörelse som enar de tre traditionerna konfucianism, buddhism och taoism, med vissa element av kristendom, till en gemensam helhet. De dyrkar den Oändliga modern, som betecknas med tecknet 中 och som identifieras med taoismens dou (”vägen”) och med elden, den yttersta skapande principen, utan kön, även om den kallas ”moder”. Varje tempel huserar tre lampor, där den mittersta representerar modern och de andra 陰 yam och 陽 yeung (*m: yin, yang*). I större tempel huseras även en staty av buddhan Maitreya, sänd av Modern till mänskligheten för att frälsa. Andra heliga profeter, buddhor och taoistiska gudomar som integrerats i tron kan också representeras. En ritual börjar med att lanternorna tänds, och slutar med att de släcks.

Likt inom buddhismen är det slutgiltiga målet för utövare att frigöra sig från den eviga cykeln av återfödelse och nå den högsta himlen och förenas med Oändliga modern. För att göra detta måste utövaren först initieras i religionen genom en ritual som kallas ”överföringen av de tre skatterna”. Dessa tre skatter är ett mantra (無太佛彌勒 mou-taai-fat-nei-lak), en handgest (tummen mot den andra handens lillfinger, och vice versa) och den himmelska porten (punkten mellan ögonen, som öppnas för att själen ska kunna komma ut därigenom vid döden). Deras betydelse är en väl vaktad hemlighet. Efter detta måste man leva ett rättrådigt liv i enighet med dygder som tolerans, givmildhet, medlidande, rättvisa och mod, samt praktisera vegetarianism. En annan viktig plikt är att missionera och sprida religionen till andra.

Religionen får en stor spridning under kriget mot japanerna. Man proklamerar att denna kosmiska tidsålder är på väg mot sitt slut och att den Oändliga modern sänt ned buddhan Maitreya med ett brev för att proklamera den korrekta doktrinen så att människor ska kunna räddas. En apokalyps är på väg, och beskrivs med livliga bilder om pest, hungersnöd, inflation, vilda djur, kannibalism och torka, innan elden och vattnet ska sluta världen. Budskapet resonerar med många som lever genom krigets ödeläggelse, och löftet om frälsning från lidandet genom att följa vägen väcker gehör. Den konsekventa vägen är inget annat än vägen som leder människan hem till det himmelska paradiset. Andra religioner, som konfucianismen, buddhismen och kristendomen, har en sann grund, men har missförstått och korrumperats, och får numera människan att främja sig från Modern. De förvärrar situationen och för världen närmare apokalypsen, som är en konsekvens av människans oförstånd och felaktiga leverne. Buddhismens nirvana, taoismens tomhet, konfucianismens frihet från egoism

är alla olika namn för samma sak, och var och en av deras grundare predikade sanningen, men deras budskap förvanskades med tiden.

Den konsekventa vägen ser, liksom buddhismen, kroppsliga begär som en källa till lidande för människan, men sex inom äktenskapet för fortplantning är fortfarande en god sak, då mänsklighetens fortlevnad behöver säkras. Kvinnans plats är i mångt och mycket densamma som i konfucianismen: Hon ska lyda sin far som ung, sin make som gift och sin son som änka. Samtidigt har religionen numera en matriark vid namn Suen Sou-djan, som högste ledare, efter att patriarken avlidit 1947. Det finns fem gifter som skadar människan, som kommer från de fem elementen. Av metall kommer rikedom, av trä kommer sexuell lusta, av vatten kommer rusdrycker, av eld kommer vreden, och av jord kommer tobak och opium. Den som lever ett gott liv och har sin egen familj i ordning räddar inte bara sig själv och sin familj, men även sina föräldrar och förfäder. 64 goda dåd höjer dem ett steg mot himlen, och efter nio steg är de räddade.

Men kommunistpartiet är inte ett dugg förtjusta i religionen, som är populär hos många i det hatade nationalistpartiet i Toiwaan, och vars spridning och popularitet hotar partiets makt. Det ses som ett kontrarevolutionärt verktyg av imperialister och nationalister och rörelsen förbjuds helt och hållet 1950. Religionens ledare avrättas eller fängslas, och utövarna skickas till omskolningsläger eller hålls under strikt bevakning. Många utövare har flytt till Hongkong och Toiwaan. Religionen tas upp i offentliga dokument som en ”ondskefull kult”.

Den konsekventa vägen har nyligen genomgått en omvälvande händelse, då patriark 张天然 Djeung Tin-yan avled 1947 under en religiös ceremoni. Hans efterträdare är 孫素真 Suen Sou-djan, hans andrahustru, som mottog det himmelska mandatet samtidigt som Djeung och nu fortsätter som ensam matriark. Eller så hävdar i alla fall hennes följare. Djeungs son 张英誉 Djeung Ying-yu, hävdar att hans far varit den ende med mandatet, och att detta nu förs vidare av sonen. Men Suens gren har visat sig vara den starkare, även om Djeungs gren ännu existerar. Fast med religionen under attack både i Kina och på Toiwaan är ingen av grenarna särskilt stark längre.

Detaljer:

- Troende i en liten lägenhet tvättar sina händer och sitt ansikte, knäböjer och bugar, och tänder rökelse till Modern.
- En medlem av kommunistpartiet intervjuas för att eventuellt tilldelas ett viktigt arbete som administratör för en arbetsgrupp som ska arbeta med religiösa frågor. Intervjuaren ställer flertalet djuplodande frågor och spänner ögonen i kandidaten, för att se hur mycket sanning det ligger i dennes proklamerade ateistiska övertygelse.
- Suen Sou-djan, religionens matriark, ryktas ha flyttat från Hongkong till Toiwaan, trots att religionen är lika förbjuden där som i Kina. Hon sägs gömma sig bland troende på ön.

FILM

Den kinesiska filmindustrin blommade under den republikanska eran, med ett viktigt centrum i Seunghoi som producerade mycket film, bland annat populära kampsportsfilmer redan på 1920-talet. Även Kanton producerade mycket film, riktad mot den kantonesisktalande publiken i Kina och utlandet. Efter Japans ökande aggressioner mot landet började fler och fler nationalistiska filmer produceras, och även dramafilmer om vanliga människor och deras hårda liv. Kommunistpartiet involverade sig i filmbranschen redan på 30-talet, och temalåten till den populära kommunistproducerade filmen ”Hårda tiders barn” blir 1949 utnämnd till Folkrepublikens nationalsång. Men när kriget väl började och Japan invaderade Seunghoi och sedan Kanton slogs industrin i spillror. Den väcktes till liv igen efter segern 1945 och en andra gyllene era blommade, men återigen förändrades allt 1949 när kommunisterna tog över.

Kommunistpartiet hade länge vetat att film är ett kraftfullt verktyg för att utbilda folket, men filmer från tidigare eror går naturligtvis inte att visa, och att importera filmer från väst är inte att tala om. 1951 förbjuds alla filmer från tiden före 1949, och alla filmer från Hongkong och Förenta staterna. Istället kommer en stor våg av sovjetiska filmer som sveper över landet. Biograferna är få, så mobila filmprojektionsgrupper åker runt i landet för att visa film för folk på landsbygden. Men Kanton är en stor och modern stad, och hade ett tjugotal biografer innan 1949, och fler byggs under 50-talet. Landets biobesökare tiodubblas under årtiondet. Besökare kan gå till alltifrån gamla biografer som 永汉 Wing Hon, byggd 1927, till moderna underverk som 新华 San Wa, byggd 1932, men renoverad 1955-56 till att bli en av landets första bredbildsbiografer, samtidigt som den omvandlades till en statlig-privat gemensam verksamhet.

Men förutom de från norr importerade filmerna sätter man också igång en inhemsk produktion, i början ofta i samarbete med Sovjet, som det stora succén 中国人民的胜利, *Det kinesiska folkets seger*, som återskapar flera av Befrielsearméns största segrar, inspelad med riktiga soldater och skarp ammunition. Animerade filmer med hjälp av skuggteater eller pappersdockor ger ett billigt sätt att spela in storslagna berättelser.

Det viktiga arbetet att rensa bort alla spår av amerikansk influens på kulturen, som skett under tiden Kina och Förenta staterna var allierade, gör att det sovjetiska inflytandet växer sig än större. Under 50-talet importeras tre filmer för varje film som produceras i Kina, och tre fjärdedelar av de importerade filmerna kommer från Sovjet. Varje november, under firandet av Oktoberrevolutionen i Ryssland, håller man en sovjetisk filmvecka. Men även andra länders filmer, efter att ha noggrant granskats för ideologiskt innehåll, importeras, och det arrangeras filmveckor för japanska, burmesiska och indiska filmer.

Seunghoi är Folkrepublikens filmcentrum, men Kanton är också relevant för den nya kinesiska filmindustrin, då Hongkong är ett otroligt viktigt mål för ki-

nesisk propaganda. Det kalla kriget mellan Chiang i Toiwaan och Mou i Bakging utkämpas till stor del i den kinesiska befolkningen i kolonin, och att exportera kantonesiskspråkig film, både vanlig spelfilm och inspelad kantonesisk opera med kommunistiska budskap, är en allt mer prioriterad verksamhet. Den största delen av kinesisk filmproduktion är på mandarin, men dessa filmer är inte särskilt populära i Hongkong, så en liten produktion av kantonesiskspråkig film, främst kantonesisk opera, produceras också, om än främst i Seunghoi.

Både de importerade och de egenproducerade filmerna handlar om klassmedvetenhet, socialistisk kamp och frigörelse. Den Sovjetunion som visas upp är full av överfulla lador, modern utrustning och sjungande bönder och industriarbetare, män och kvinnor som arbetar sida vid sida. De ses inte bara som underhållning, utan som utbildning i korrekta attityder och socialistiska dygder. De heroiska anti-nazistiska krigsfilmerna översätts till Kinas heroiska anti-imperialistiska kamp mot Förenta staterna, och kampen mot Japan under Andra världskriget.

Några filmer:

- 神女, *Gudinnan* (1934), en stumfilm från Seunghoi om en kvinna som är en moder om dagen och prostituerad om natten.
- 三毛流浪记, *Trehårs luffaräventyr* (1949), en film baserad på den älskade seriefiguren Trehår, som började spelas in i Seunghoi innan kommunisterna tog över, och som ändrade slutet för att få den accepterad av censuren när den blev klar 1949.
- 黃飞鸿传, *Legenden om Wong Fei-hung* (1951), en kampsportsfilm från Hongkong om den legendariske kantonesiske hjälten 黃飞鸿 Wong Fei-hung, spelad av 关德兴 Kwan Tak-hing, som under sin karriär skulle komma att spela hjälten minst 77 gånger.
- Доброе утро, *Godmorgon* (1955), en komedi om romans och motorvägsbygge.
- Великое прощание, *Stort farväl* (1953), en dokumentär om Stalins begravning.
- Шведская спичка, *Den svenska tändstickan* (1954), ett mordmysterium där en svensk säkerhetständsticka spelar rollen som den huvudsakliga ledtråden. Baserad på en pjäs av Anton Tjechov.

Detaljer:

- En filmmakare som hyllades under republikens tid, vars filmer fortfarande hyllas och studeras i Hongkong, arbetar nu som operatör på ett valsverk.
- En КПТ-1 (KPT-1), 300 kg sovjetisk filmprojektor för 35-mm-film, med optiskt ljudspår, kålbågslampa, 24 bilder/s.
- Ett exemplar av en förbjuden film från Hongkong, så frestande att spela upp, men det kräver en filmprojektor.

丙

MAT OCH RESTAURANGER

Kommunisternas maktövertagande 1949 innebar en brytpunkt för det kantonesiska köket. Staden som alltid kännetecknats av en rik mat- och tekultur får se mycket av sina etablissemang stängas ned i kampen mot den ”gamla kulturen”. I det nya Kina ska maten lagas och konsumeras tillsammans, och ofta på arbetet, i gemensamma matsalar, och även fritidsnöjen organiseras av arbetslagen, vilket slår hårt mot restaurangernas möjligheter till försörjning när den gamla traditionen av att gå ut på restaurang, att fira högtider och viktiga händelser tillsammans runt ett eller flera stora bord i ett lokalt tehus, blir alltmer sällsynt. Tusentals etablissemang tvingas lägga ned. Många som inte läggs ned tas över av staten. Mindre etablissemang slås ihop till större, och alla kvarvarande klassificeras i en av sju kategorier: tehus, bankettsalar, restauranger, snacksbutiker, dessertbutiker, isförsäljare och örttebutiker. Samtliga har olika regler de måste följa. Snacksbutiker får sälja risgröt och nudlar, men inte ris, lunch eller middag. Restauranger får inte servera brunch, och så vidare. Kanton ska under den nya ledningen förvandlas från en plats av dekadens och konsumtion till en producerande industristad.

Samtidigt sker dock en inventering och klassificering av de kinesiska köken, driven av den nya regimens vilja att mäta och katalogisera allt i landet. Det kantonesiska köket undersöks och standardiseras, och försök till ”massifiering”, där maten ska bli likvärdig och tillgänglig för alla i provinsen, innebär både en breddning och en avsmalning av matkulturen. Avsmalningen sker genom att maten omformas till det nya revolutionära Kina, proletärt och självförsörjande. De många traditionella rätter som använt dyra och importerade råvaror försvinner. Inga fler hajfenor, svalbon, sjögurkor och havsöron. De gamla lyxrestaurangerna tvingas nu hålla banketter för vanligt folk till överkomliga priser, vilket ger vanliga arbetare tillgång till stadens bästa delikatesser, om än till en mer begränsad meny. Samtidigt hålls matmässor, kokböcker publiceras, cateringverksamheten förstatligas, och det gamla systemet med lärlingsskap planeras att ersättas med professionell certifiering och kockakademier.

Men verkligheten lyckas inte riktigt leva upp till de högtflygande revolutionära idealen. Etableringen av kockakademierna fastnar på planeringsstadiet, och på grund av matransonering och korruption når ganska lite av den finare maten vanligt folk, utan reserveras för partiets högre tjänstemän och utländska dignitärer på besök. Trots de praktiska problemen ser dock detta statliga engagemang till att en del av stadens mat- och tekultur till stor del överlever kollektiviseringens värsta skövlingar och människor kan fortsätta att, om än i mindre skala, gå till restauranger och tehus med sina magra löner. Även om revolutionen har författigat det kantonesiska köket så har det också stärkt dess lokala identitet, då frånvaron av inflytande utifrån, som tidigare varit en så stor del av staden, samt standardiseringen av de rätter som faktiskt serveras, gör att alla stadens invånare har en gemensam bild av vad kantonesisk mat egentligen är.

Det kantonesiska köket kännetecknas av sina många soppor, inte sällan med olika medicinska örter i, som gärna intas i början av måltiden. Ris är den omistliga stapelvaran, och medan man i norra Kina kan äta en måltid baserad

på nudlar, potatis eller annat, så är riset ständigt fundamentet i Kanton. Risgröt äts gärna till frukost, och till skillnad från den vattniga gröt man kan få i norr har man i ankägg, fläsk, fisk, ormkött, grodlår eller bara grönsaker, om man inte har råd med kött. Nudlar och dumplings är inte frånvarande, men anses mer vara snacks än en riktig måltid. Hundkött äts gärna på vintern i en långkokt gryta. Som generell regel är kantonesisk mat mild och lätt i smaken, och man undviker de starka kryddor som gärna används i norr.

En av de viktigare fundamenten för den kantonesiska kulturen, som minskar drastiskt men utan att försvinna, är 飲茶 yam cha, där man i ett tehus dricker te och äter 點心 dim sam, ett samlingsnamn för en mängd olika traditionella smårätter. Yam cha utförs generellt på morgonen eller tidig eftermiddag. Tillsammans med te beställs diverse olika dim sam, som kommer rykande färska från köket. Man dricker te, pratar, äter dim sam, fyller på med mer te, beställer in lite mer dim sam, pratar lite mer … En ordentlig session yam cha kan pågå i timmar. Numera är det få som har möjligheten att göra detta annat än vid mycket speciella tillfällen, men den som har bra kontakter eller ett välavlönat arbete som partitjänsteman, eller har möjligheten att få delta när dignitärer från norr eller utlandet kommer på besök, kan få njuta av riktiga festmåltider på detta sätt. Vanliga rätter är räkdumplings, ångkokta bullar med stekt fläsk i, rismjölsrullar, och små wraps av klibbris.

Här är några exempel på rätter man kan äta i kommunismens Kanton:

- 炸两 Dja leung: Friterad vetedeg inlindad i ångkokta risnudlar.
- 汤包 Tong baau: Soppfyllda degknyten.
- 马蹄糕 Maa tai gou: Stekt kaka av vattenkastanj.
- 牛筋: Ngau lak: Långkokta senor från nöt.
- 蒸菜 Djing choi: Ångkokta grönsaker, såsom choi sum, gai lan eller vattenspenat.
- 粥 Djuk: Risgröt med olika typer av innehåll, som ägg, kött, och allehanda grönsaker.
- 锅贴 Wo tip: Stekta degknyten med kött och kål.
- 馄饨 Wonton: Degknyten kokta i soppa.

Detaljer:

- 广州酒家 Kantons taverna, en lyxig restaurang i Saigwaan, en gång hyllad som stadens bästa, nyligen en av de första restauranger att omvandlas till statlig-privat gemensam verksamhet. Ligger där Manlaan-akademins Man cheung-tempel en gång låg och serverar därför en berömd rätt som heter Man cheung-kyckling.
- Det törstsläckande kalla örtteet 王老吉 Wong lo kat, bryggt av familjen Wong i Kanton i generationer, har flyttat sin verksamhet till Hongkong, men de gamla produktionslokalerna har tagits över av staten.
- En ännu privat liten snacksbutik serverar risgröt med grönsaker för 5 fan, 0,05 yuen. Den är populär bland lokala fabriksarbetare som gärna köper en skål till frukost när de har ett tidigt skift.

丙

MEDICIN OCH PSYKIATRI

Kina har en lång medicinsk historia med en egen tradition av teorier och behandlingar som går tillbaka tusentals år och inbegriper ett komplicerat system som tar många år av studier att lära sig. Man skulle kunna tro att detta system skulle kastas ut av kommunistregimen i sin revolutionära och vetenskapliga iver, speciellt som ordförande Mou själv inte tror på det, men den kinesiska medicinen lever kvar relativt ostört bredvid den från väst importerade moderna medicinen. Många menar att de två metoderna kompletterar varandra, och man kan misstänka att en viss nivå av nationell stolthet ligger med i ekvationen, speciellt som den vetenskapliga medicinen fördes till Kina av imperialister och missionärer från den nu förhatliga västvärlden.

Trots detta kan kommunistregimen inte låta nationell stolthet gå före framsteg och folkhälsa, och därför blir det viktigt att utbilda en stor mängd läkare och sjuksköterskor i modern läkarvetenskap. Samtidigt pågår ett arbete som började i kommunistkontrollerade områden redan innan 1949, med att göra kinesisk medicin vetenskaplig och vetenskaplig medicin kinesisk. De traditionella läkeörterna och metoderna undersöks och förs in i modern behandlingspraktik, samtidigt som alla privata och missionärsdrivna sjukhus nationaliseras och förvandlas till statsägda institutioner, och alla som arbetar där blir offentliganställda.

Ett typiskt sjukhus har stora salar med ganska enkla sjukbäddar, uppradade bredvid varandra med patientens journal upphängd i en metallstolpe vid fotänden. BB-avdelningen har rad efter rad av spjälsängar, även dem med varsin journal hängande på sidan. Operationsrum är kaklade med en säng i mitten av salen så att kirurger och sjuksköterskor kan samlas runt patienten. Ett apotek med höga trähyllor huserar rad efter rad med förseglade glasflaskor med diverse pulver och vätskor, prydligt etiketterade. De större, statliga sjukhusen har modern utrustning som röntgenapparat och till och med EEG-maskin. Man kan utföra både tumörkirurgi och intrikata operationer som hornhinnetransplantationer. Men de mindre sjukhusen som de flesta går till har naturligtvis betydligt mindre resurser att röra sig med och sämre möjligheter. Stadens infektionssjukhus har inget separat system för infekterade vätskor, och kräk och avföring från sjuka människor blandas i en hink tillsammans med desinfektionsmedel, för att sedan hällas i den septiska tanken.

Den stora satsningen på modern medicin är dock framför allt ett urbant fenomen, och förutom vissa testområden runt Seunghoi finns det inte mer än den traditionella medicinen att tillgå ute på landsbygden. Men även i staden finns det fortfarande många som föredrar att gå till traditionella doktorer, eller någon hemmafru som har lärt sig om helande örter genom att studera under någon annan. Dessa lyssnar på symptomen, diagnostiserar om patienten har för mycket värme eller kyla, väta eller torrhet, på vilket sätt deras kropp och deras 气 hei, den inre livskraften som finns i oss alla, är i obalans, och preskriberar

olika örter för att föra kroppen tillbaka mot jämvikt. Ett recept skrivs, som tas till ett traditionellt apotek, där hundratals lådor med olika kryddor, rötter, torkade örter och malda djurdelar täcker väggarna och de anställda plockar ihop ett paket med de ingredienser som receptet anger. På större apotek kan man behöva stegar för att kunna nå alla de olika små lådorna på väggen, och den som stiger in möts av en anstormning av olika dofter som beblandar sig till en mustig röra. Örterna tas sedan hem av doktorn, som preparerar dem för sin patient. Ofta mals de och blandas i kokande vatten för ett bittert men stärkande te. Kanske blandas de med honung för att smaka bättre, kanske läggs det i lite bitar av fläskkött för att ge lite mer näring, kanske görs de till en salva eller läggs i risgröten på morgonen, eller blandas med risvin.

Förutom detta finns andra traditionella behandlingsmetoder, som akupunktur, där nålar sticks i olika punkter på kroppen utifrån de meridianer där livskraften sägs flöda, eller moxibustion, där koppar värms upp och placeras på kroppen så att de när luften i dem svalnar suger åt sig huden och suger upp blod till ytan. Detta sägs rensa blockerad energi så att den kan flöda fritt i kroppen. Men debatten mellan anhängare av traditionell och modern medicin kan ibland bli spänd, där de förstnämnda menar att den traditionella medicinen har tusentals år av erfarenhet, medan de sistnämnda avfärdar den som bakåtsträvande vidskepelse.

När det gäller den mentala hälsan så har landet en brist på psykiatriska sjukhus. Det finns några i de större städerna, som i Kanton, men hos många är fortfarande mental hälsa som något som kan behandlas en främmande tanke. Många ser mentala problem som en moralisk brist, ett tecken på dåliga handlingar i ett tidigare liv, eller till och med besättning av en ond ande, och varken de drabbade eller deras familjer vill gärna dra uppmärksamhet till problemen. Kanton huserar dock landets äldsta mentalsjukhus, grundat av en amerikansk doktor och missionär 1898 och sedermera nationaliserat. Det heter 惠爱 Wui-oi-sjukhuset, vilket betyder ungefär ”vänlig kärlek”. Bland de som arbetar på sanatorier råder snarast motsatt tro gentemot den som råder bland befolkningen. Mentala problem ses som en rent medicinsk hjärnsjukdom som behandlas med medicin, medan psykosociala förhållanden som kan bidra till symptomen, och möjligheten till terapi som behandlingsform, får mycket mindre fokus.

Detaljer:

- 本草纲目 Bun-chou mong-muk, *Den stora farmakopén*, utgiven år 1578 i 52 volymer, anses vara det mest kompletta och ingående medicinska verk som skrivits om traditionell kinesisk medicin.
- En ung kvinna lider av posttraumatisk stress relaterat till trauma som skedde under kriget. Hennes föräldrar vill ta henne till en taoistpräst för andeutdrivning, medan hennes bror vill ta henne till mentalsjukhuset för att hon ska få medicin.
- En amerikansk kvinna beslutade att stanna kvar på det missionärsdrivna sjukhuset och lever nu som statsanställd av kommunistregimen, men naturligtvis utan medborgarskap.

丙

SPORT

Efter revolutionen och Koreakriget, och med Kalla kriget som bakgrund, är Kina i stort behov av internationellt erkännande. Alla utanför kommunistblocket erkänner fortfarande den Kinesiska republiken på Toiwaan som Kinas rättmätiga regering. Ett sätt att bete sig som en riktig stat och bryta isen gentemot andra länder är genom sport. Sport är trots allt något som står över politik, vilket gör det mycket politiskt användbart. Västerländsk idrott hade blivit en del av nationsbygget mot slutet av den republikanska perioden, och det röda nya Kina har ärvt dessa ansträngningar och fortsätter med dem. Kommunistpartiet introducerar även en ny diplomatisk princip i idrottssammanhang: ”Vänskap i första hand, tävling i andra hand”. Prioriteten i alla sportsammanhang är relationsbygge med omvärlden, och kinesiska atleter instrueras till och med ibland att inte alltid ta en seger när den erbjuds, utifall att det skulle riskera de vänskapliga relationerna. Hellre omtyckt förlorare än avundad segrare. Men det betyder inte att Kina inte tränar sina atleter efter sin, och deras, bästa förmåga. Men sporten, likt allt annat i Kina, är ett statens verktyg. I och med att Kina till en början är långt ifrån jämlika med etablerade atleter i andra länder är dock förluster sällan något utövarna behöver övertalas till. 1951 möter ett tjeckoslovakiskt fotbollslag Kinas armélag och vinner med 17-1. Den sortens förluster må vinna vänner, men är djupt förödmjukande för den kinesiska staten, och en princip om att alltid sätta staten först i tävlingar mot utlandet etableras, så lag som normalt är konkurrenter lånar ofta atleter från varandra när de ska möta utländska lag.

På riksnivå kan man se den höga prioritet regimen sätter på idrott genom att sporten får ett helt eget ministerium. Under OS 1952 röner Sovjetunionen stora framgångar, vilket inspirerar den unga kinesiska staten. Ministeriet får mandat att träna elitidrottare av högsta kaliber, och liksom i det mesta annat kommer inspiration, metodik och tränare från Sovjetunionen. I många fall skickar Kina atleter direkt till Ryssland, Ungern och andra kommuniststater för att träna där. En annan taktik är att försöka locka hem idrottare av kinesisk härkomst som flytt utomlands tillbaka till Kina.

De flesta tävlingar och utbyten sker med andra socialistiska länder, i mindre mån med länder i Afrika och Latinamerika och i vissa fall Nordeuropa. Men vänskapen är alltid mellan länder, inte mellan atleter. Kinesiska atleter som möter utlänningar förbjuds att interagera med dem utanför tävlingen. En annan pinsamhet för Kina, men möjlighet för många, är att många av hennes bästa atleter och ännu fler av hennes tränare är människor av dålig klassbakgrund. 21 procent av idrottare och hela 40 procent av tränare kommer från så kallade ”exploaterande klasser”. Detta är inte bara eftersom dessa har en historia i att utöva sport på den tiden det var en överklassaktivitet, men också eftersom den med en dålig klassbakgrund som diskrimineras i samhället i övrigt har idrotten som en av få möjligheter att överkomma sitt handikapp. Helt ”rena” atleter med fläckfri bakgrund är extremt få.

I Kanton byggs redan 1950 en ny fotbollsstadion, 越秀山 Yuet sau saan, bredvid ett gammalt torn från Mingdynastin och minnesobelisken till Sun Yat-sens ära, och med en 400 m löpbana som omsluter planen.. Där tränas ett lokalt fotbollslag för tävlingar både inom landet och mot andra länder, under det snärtiga namnet *Centrala och Sydkinesiska sportinstitutet.* 1956 har de premiär i landets division två och vinner den, men på grund av en omstrukturering av ligan får de inte komma upp i division ett, utan hålls kvar.

Och det är inte bara fotbollen som får en ny skådeplats i staden. På ön Shameen, där de utländska koncessionerna legat, som så länge varit en symbol för imperialismens förödmjukande närvaro i Kina, byggdes redan 1887, på det brittiska konsulatets inrådan, en simhall. Det är en stor och hög byggnad med vävt tak, 700 m² yta och 7,6 meter högt i mitten. Men imperialismen har äntligen jagats ut av den ärorika revolutionen, och hallen som en gång tjänat den koloniala överklassenförvandlas 1953 till 沙面人民游泳场, Folkets simhall i Shameen! Inte nog med att den görs tillgänglig för stadens folk, 1956 installeras också en panna utanför bassängen, vilket gör den till stadens första simhall med uppvärmt vatten. Även vid Yuet sau byggs en simhall, och där hålls 1954 en stor simtävling med lag från hela landet, och till och med det sovjetiska simlandslaget deltar med uppvisningssimning. Man tävlar i frisim, och flera nationella rekord slås. I slutet spelar Kantons vattenpololag en uppvisningsmatch mot Folkets befrielsearmés vattenpololag.

Men Kinas främsta sport, där hon aldrig behöver skämmas för sina atleter, är bordtennis. Sporten har redan innan revolutionen varit populär bland kinesiska kommunister och bland fattiga, och eftersom den kräver lite utrustning och lite utrymme är den lätt att organisera och träna. Såväl ordförande Mou Djaak-dung som premiärminister Djau Yan-loi älskar sporten, och då den internationella bordtennisfederationen drivs av en övertygad kommunist bjuds Kina in trots att hela världen fortfarande håller republiken på Toiwaan som det enda legitima Kina. Ordförande Mou utropar bordtennis till landets nationalsport och tränare skickas land och rike runt för att upptäcka barn med snabba reflexer och god koordination för att träna upp dem till bordtennisspelare.

Hela landet uppmuntras att röra på sig för folkhälsan, och fackförbunden organiserar idrottslag och aktiviteter på fabriker, företag och institutioner. Basket, volleyboll, fotboll, bordtennis och simning är de större sporterna, och här och där arrangerar till och med matcher. Kantons pappersbruk mot Yikfungs emaljfabrik, 2–1!

Detaljer:

- En ung talangfull bordtennisspelare med möjlighet att vinna internationella medaljer, men vars far var medlem av nationalistpartiet som flydde till Toiwaan och lämnade sin familj bakom sig.
- 蹴踘 Chuk-guk, ett antikt spel där man sparkade en boll genom en korg, men där bollen inte fick vidröra marken. En nationell stolthet att Kina uppfann fotbollen, eller en rest från det feodala samhället som måste förtryckas?
- En alkoholiserad sovjetisk fotbollstränare menar att Kina aldrig kan tävla med den stora Sovjetunionen i idrott.

丙

DANS

På hösten 1949, medan Folkets befrielsearmé var i full färd med att erövra Kanton och kasta ut Chiang Kai-sheks nationalister ur landet, framfördes en imponerande dansföreställning vid namn *Länge leve folkets seger* i huvudstaden. Man snålade inte på något; över 200 dansare och musiker framförde en hyllningsshow till folkets demokratiska diktatur. Men som kritiker försökte att taktfullt påpeka så var den traditionella konstformen inte riktigt kapabel att framföra ett så ståtligt ämne som folkets och kommunismens seger. Eller i klarspråk: Föreställningen var dålig. Många av deltagarna var tekniskt oskickliga, flertalet med bara några månaders träning. Så här kan det inte fortgå, och landet kastar sig strax efter sin fullständiga seger in i ett febrilt sökande efter en ny danskonst och utövare som kan framföra den med den skicklighet som krävs för att hylla den nya makten. 1950-talet ger upphov till en period av intensiv tillväxt och innovation, vars like den kinesiska danskonsten aldrig skådat. Det innebär nya elever, nya institut och nya koreografier, men den unga folkrepubliken behöver all hjälp som kan fås, inte bara från skickliga dansare i hela landet, av vilka många flyttas till Bakging, utan även från utlandet. Sovjet, Förenta staterna, Japan, Korea, Kina försöker rekrytera dansare från när och fjärran för att skapa den nya revolutionära danskonsten. De flesta som engagerar sig i skapandet är unga och många har ingen klassisk träning sedan innan, vilket ger upphov till ett sprudlande nytänkande som ibland skapar imponerande framgångar och ibland pinsamma misslyckanden.

1950 har två stora dansproduktioner premiär: den ena i Bakging och den andra i Kanton. I Kanton i juli framförs *Rida vinden och klyva vågorna för att frita Hoinaam*, en föreställning i sex akter baserad på kommunisternas seger på den stora tropiska ön Hoinaam (*m: Hainan*) bara tre månader tidigare, i vad som skulle bli en av de sista striderna i inbördeskriget. Den utförs av den Sydkinesiska kulturella arbetstruppen och blandar olika tekniker, inklusive regionala folkdanser, västerländsk orkestermusik ackompanjerad av cymbaler från kantonesisk opera, sånger, körer och dialoger, till viss del eftersom endast en del av de som ska framföra stycket hade danserfarenhet, så regissören försöker använda olika personers bakgrund så väl som möjligt. Eftersom koreografisk erfarenhet är begränsad tar man inspiration från verkligheten och dansare får ge sig ut i båt tillsammans med militären för att uppleva verkligheten och skapa rörelser baserat på detta.

Den är gripande och dramatisk och tidvis mörk, och den hyllas, inte minst av dess första publik, som är de hemvändande soldaterna från Hoinaam-kampanjen, som bara några månader efter sin strid får se sina egna bragder återberättas för dem i en heroisk hyllningsdans. Föreställningen prisas som ett riktmärke för kinesisk dans och får bidrag från staden för att utvecklas till en återkommande föreställning, medan årets andra stora dansshow *Fredsduvan*, som hålls i Bakging samma år, blir en sådan flopp att dansakademins utbildningschef som försvarat den inför kritiker tvingas skriva en självkritik där han offentligt erkän-

ner sina brister inför landet. Medan *Rida vinden* hyllades för sitt nytänkande och sin syntes av olika stilar, kritiseras *Fredsduvan* för att vara alltför abstrakt och framför allt alltför västerländsk: moraliskt korrupt och kapitalistisk.

Samtidigt som man arbetar för att hitta en ny kinesisk dans börjar också danstrupper från landets många etniska minoriteter turnera genom landet. Uigurer, tibetaner, mongoler, toiwaaneser, miao, yi och andra minoritetsgrupper, med långa danstraditioner, uppträder på landets nya arenor och väcker beundran och inspiration. Nya dansskolor etableras i minoritetsområden och dansare därifrån reser till Bakging och Kanton för att gjuta nytt liv i den identitetssökande kinesiska danskonsten. En stor anledning till behovet av sådan inspiration är avsaknaden av traditionell kinesisk danskonst, på grund av den tusenåriga seden att binda flickors fötter så att de knappt kunde gå ordentligt, än mindre dansa.

Den sista inspirationskällan kommer efter Koreakriget, när den unga Folkrepubliken ger sig in i sitt första krig mot främmande makt och stöttar den nordkoreanska regimen. Där upptäcks ännu en djup danstradition och den koreanska dansösen 崔承喜 Cheui Sing-hei *(k: Choi Seung-hee)* tillbringar mycket tid i Kina där hon lär ut koreansk dans och forskar om lokala kinesiska danser, och påbörjar ett arbete som ska arbeta alla dessa olika inspirationskällor till ett nytt kinesiskt dansspråk.

Detaljer:

- En danslärare som studerat balett i Sovjet lär ut svåra steg där hälften har franska namn och hälften ryska.
- En kvinna av det traditionellt föraktade båtfolket lär ut sina folksånger till en kör, som ska använda dem i en ny dansföreställning. Huruvida hennes klassbakgrund är god eller dålig är i betraktarens ögon.
- En hypnotiskt vacker dans med röda silkesband som fladdrar och bildar vackra mönster i takt med *Östern är röd*, en hyllningssång till Mou Djaakdung, som vissa ogillar på grund av dess konnotationer av personlighetskult.

REVOLUTIONENS RÖDA BLOD

Det här scenariot är lite annorlunda jämfört med de andra. Istället för att var och en väljer sin bakgrund och reagerar på varandra, så ska varje spelare välja sin rollpersons klassbakgrund. Detta kommer sedan att informera hur de upplever händelserna under scenariot. Alla spelare bör spela fjortonåriga ungdomar i mellanskolan, och vara klasskamrater, vilket ger dem en grundläggande relation till varandra från början.

Börja med att läsa texterna *Skolsystemet* och *Det nya klassamhället* nedan. Dessa texter bör alla läsa. Välj därefter era klassbakgrunder och läs på dem. Tänk på att klassbakgrunden är baserad på vad familjefadern gjorde tre år innan befrielsen, inte vad familjen gör just nu. Fundera en stund över rollpersonens bakgrund och vad deras föräldrar gjorde innan revolutionen. Tillbringa en liten stund med att bolla idéer och hitta på era rollpersoner. Klassbakgrunden är viktig, men såklart inte allt, och väldigt viktigt blir rollpersonernas relationer till varandra. Vilka är vänner, vilka är rivaler, vem är kär i vem? Det här är bland de viktigaste frågorna när man är fjorton, och så även här.

Till sist, gör Önskan och Fruktan, precis som vanligt. Skapa gärna kraftfulla relationer här, då det kommer att informera hela spelomgången.

Revolutionära soldater och martyrer: Sidan 258.

Revolutionär kader: Sidan 260.

Arbetare: Sidan 262.

Fattiga och undre medelklassbönder: Sidan 264.

Kapitalister och affärsinnehavare: Sidan 266.

Mellanklassen: Sidan 268.

Kontrarevolutionärer och högeraktivister: Sidan 270.

Dåliga element: Sidan 272.

Intellektuella: Sidan 274.

Mou Djaak-dung	毛泽东	Mao Zedong	Kinas odiskutable ledare, och kanske en gud
Ng Ham	吴晗	Wu Han	Författare till det kritiserade verket *Hoi Seui blir avsatt*
Bin Djung-wan	卞仲耘	Bian Zhongyun	Första vicerektor av Bakgings normala universitets högre mellanskola
Sung Ban-ban	宋彬彬	Song Binbin	Student på Bakgings normala universitets högre mellanskola
Djau Yan-loi	周恩来	Zhou Enlai	Kinas premiärminister
Wong Wingsing	黄永勝	Huang Yongsheng	Ledare för Kantons militärregion
Gong Ching	江青	Jiang Qing	Ordförande Mous hustru

Bakging	北京	Beijing	Kinas huvudstad Peking
Mouhon	武汉	Wuhan	Stad i centrala Kina

SKOLSYSTEMET

Skolan i Kina delas upp i följande nivåer: 6-12 år går man i småskola, 12-15 går man i lägre mellanskola, sedan kan man fortsätta till högre mellanskola 15-18 och därifrån gå vidare till universitet (”storskola”). Alternativt kan man redan efter den lägre mellanskolan påbörja ett arbete eller studera på en teknisk yrkesförberedande skola. Alla rollpersoner som är skolungdomar i detta scenario rekommenderas vara födda 1952, och därmed fylla 14 år 1966 när spelet börjar; de går således i andra juniorklassen i mellanskolan, och kommer att gå ut längre mellanskolan 1967, för att eventuellt fortsätta till högre mellanskola och universitetsstudier.

De tre kriterier som används för att rekrytera och utvärdera elever är akademisk prestation, klassursprung och politisk aktivism. Över tid har vikten som lagts på dessa tre faktorer skiftat, vilket har direkt påverkan på grundskoleelevers möjligheter att ta sig vidare till högre mellanskola och universitet, eller fabriksarbete i städer. Jämfört med 50-talet har elevers möjligheter till detta försvårats alltmer, och man erfar en allt högre konkurrens om allt färre platser. Officiella kanaler ger ett tudelat budskap: Det är viktigt för staten att kvalificerade elever går vidare till högre studier, men det är lika ärofyllt att ge sig ut på landsbygden för att där tjäna folket och bönderna. För de flesta elever är det dock ingen tvekan om vilken väg som är mest ärofylld, eller ger ett bättre liv. Även från de högre mellanskolorna är trycket högt för att rekrytera begåvade elever som kan ta sig vidare, eftersom de bedöms baserat på andelen av deras elever som tar sig vidare till universitetsstudier. Det är en stor skillnad i prestige mellan Kantons olika skolor. Övre mellanskolans primära funktion är att förbereda elever för universitetsstudier (de som inte vill studera vidare har generellt redan börjat arbeta efter lägre mellanskolan), så den största pressen ligger redan på grundskoleelever för att ta sig in på en prestigefylld övre mellanskola.

Eftersom detta baseras på de tre kriterierna skapas lätt en viss uppdelning, som är som störst mellan elever med god klassbakgrund men dålig akademisk prestation, och de med god akademisk prestation men medelmåttig klassbakgrund (de med dålig klassbakgrund hade aldrig någon chans). För den som vill hävda sig och säkra en plats på en bra högre mellanskola finns dock för bägge grupper en tydlig väg i den tredje bedömningsgrunden: politisk aktivism, även om denna tredje väg över tid har fått mindre och mindre fokus som bedömningsgrund. När akademisk prestation värderas tenderar man att bedöma rödhet genom villighet att studera hårt, och när klassbakgrund premieras bedöms ens politiska engagemang baserat på denna. 1964-1965 sker en ganska skarp gir mot att använda klassbakgrund som bedömningsgrund, och många i lägre mellanskolan som sett sina äldre syskon gå vidare till högre studier genom sina goda betyg ser nu sin väg spärrad på grund av otillräckligt röd klassbakgrund.

Nationens skolor klassificeras i Kanton i tre kategorier (en klassificering som skapades 1962 och övergavs officiellt året därpå, men som inofficiellt fortfaran-

de gäller), där kategori ett är de mest prestigefyllda och svåraste att komma in på, och kategori tre är relativt enkla att komma in på, men de ger å andra sidan små möjligheter att ta sig vidare till högre studier. De prestigefyllda skolorna rekryterar de bästa eleverna, vilket gör att de skickar många vidare till högre mellanskola och universitet, vilket ger dem en hög prestige, och innebär att de återigen kan rekrytera de bästa eleverna i en självförstärkande spiral.

Rollpersonernas skola är en bättre skola av klass två, vilket innebär att eleverna har en blandad bakgrund och en hyfsad chans att komma in på en bra övre mellanskola efter nästa år.

DET NYA KLASSAMHÄLLET

Det kinesiska kommunistsamhället är ett samhälle besatt av klass. Efter att revolutionen besegrat borgarna och godsägarklassen är det i teorin ett klasslöst samhälle som är målsättningen, men i praktiken inordnas människor snabbt i nya samhällsklasser, som till stor del bara är det gamla klass-samhället ställt på sitt huvud. De med god bakgrund delas upp i fem ”röda klasser”: fattiga och lägre medelklassbönder, arbetare, revolutionära soldater, revolutionär kader (officerare och uppsatta partimedlemmar) och revolutionära martyrer. Familjens klassfördelning baseras framför allt på faderns roll och inkomstkälla tre år innan revolutionen kom till hans område. Förutom dessa fem röda kategorier finns även fem ”svarta”: godsägare, rika bönder, kontrarevolutionärer, ”dåliga element” och högeraktivister. Den i särklass värsta klassen är de som är barn till nationalister som aktivt bekämpat revolutionen.

Mellan dessa röda och svarta kategorier existerar en grupp av medelmåttig klassbakgrund: de vars fäder arbetade som affärsbiträden, urbana fattiga, marknadsförsäljare, lägre tjänstemän, medelklassbönder och högre intellektuella. Kanton, som varande gammal handelsstad, har en relativt stor andel av dessa klasser, men också en stor andel dåliga klasser, framför allt rika köpmän och kapitalister. Det fanns dock en viss marginal för justeringar och rakt av bedrägerier, och många med rika föräldrar som idkat affärer i andra länder rapporterar sig som barn till ”arbetare utomlands”.

Naturligtvis kan alla bli goda medborgare, säger den officiella kommunikationen, men det är ju ändå så att de med en god klassbakgrund kan anses ha fått inpräglat goda socialistiska värden från barnsben, då deras föräldrar är av bevisat god karaktär, medan de med dålig bakgrund är inpräntade med dålig moral och högerideologi. Även dessa kan såklart bli goda medborgare, men de måste tydligt ta avstånd från sin familj och bakgrund, och arbeta mycket hårdare för att bevisa sin revolutionära iver, och i praktiken ses de alltid på med misstanke och, framför allt bland revolutionär kader, ofta med förakt.

CITAT UR ORDFÖRANDE MOUS VERK

Boken ”Citat ur Ordförande Mous verk”, med smeknamnet ”Mous lilla röda”, innehåller korta citat från ordförandens tal, skrifter och publikationer, i syfte att låta det vanliga folket lättfattligt kunna ta till sig essensen i ideologin utan att behöva ha den teoretiska utbildning och det tålamod som krävs för att förstå hela det teoretiska ramverket. Dessa citat studeras flitigt och blir sedan gärna slagträn i lokala debatter. Om du har Ordförande Mou på din sida kan din motståndare knappast säga emot! Denna lilla bok med 267 citat uppdelade i 25 ämnen har på senare tid redigerats och förberetts, och 1966 börjar den till slut publiceras. Målet är att ”99 procent av Kinas befolkning ska läsa Ordförande Mous bok”, och den kinesiska tryckeriindustrin pressas till bristningsgränsen för att kunna producera så många kopior som möjligt. Under kulturrevolutionen blir boken närmast obligatorisk att äga och studera som kinesisk medborgare. Nedan följer ett antal valda citat från boken:

1. Varje kommunist måste inse sanningen i orden ”politisk makt växer ut ur en gevärspipa.”

2. Vi talar för krigets avskaffande, och vi önskar inte krig. Men krig kan avskaffas endast genom krig, och för att bli av med geväret är det nödvändigt att gripa till geväret.

3. Just därför att vi har segrat får vi aldrig slappna i vår vaksamhet mot imperialisternas och deras hejdukars vanvettiga hämndkomplotter. Den som låter sin vaksamhet slappna avväpnar sig själv politiskt och försätter sig i ett passivt läge.

4. Officerarna och kämparna i hela Folkets befrielsearmé får inte ens i minsta mån låta sin stridsvilja slappna. Allt tänkande som minskar stridsviljan och nedvärderar fienden är felaktigt.

5. Alla reaktionärer är papperstigrar. Till det yttre är reaktionärerna skräckinjagande, men i verkligheten är de inte så starka. På lång sikt sett är det inte reaktionärerna utan folket som är de verkligt starka.

6. För att göra Kina rikt och starkt krävs flera årtionden av intensiva ansträngningar, som bland annat kommer att omfatta strävan att praktisera strikt sparsamhet och bekämpa slöseri, dvs. en politik för att bygga vårt land genom flit och sparsamhet.

7. Varhelst vi befinner oss måste vi vårda oss om våra mänskliga och materiella tillgångar och vi får inte vara kortsynta och ge oss hän åt slöseri och extravaganser.

8. På senare tid har en farlig tendens visat sig bland många i våra led – en ovillighet att dela massornas glädje och svårigheter, en inriktning på personlig berömmelse och vinning. Detta är mycket illa.

9. Den som ser endast den ljusa sidan men inte svårigheterna kan inte effektivt kämpa för uppfyllandet av partiets uppgifter.

10. Vad är arbete? Arbete är kamp. Det finns svårigheter och problem för oss att övervinna och lösa på dessa platser. Vi beger oss dit för att arbeta och kämpa för att övervinna dessa svårigheter. En god kamrat är en som är ivrig att bege sig dit där svårigheterna är störst.

11. Vad oss beträffar, anser jag att det är illa om en person, ett politiskt parti, en armé eller en skola inte blir angripen av fienden, för i så fall skulle detta utan tvekan betyda att vi sjunkit till fiendens nivå. Det är bra om vi blir angripna av fienden, eftersom detta bevisar att vi dragit en klar skiljelinje mellan fienden och oss själva. Det är ännu bättre om fienden angriper oss ursinnigt och utmålar oss som helsvarta och utan ett enda försonande drag. Detta visar att vi inte enbart dragit en klar skiljelinje mellan fienden och oss själva utan också uppnått ganska mycket i vårt arbete.

12. Vi bör stödja allt som fienden motsätter sig och motsätta oss allt som fienden stödjer.

13. Folkets demokratiska diktatur behöver arbetarklassens ledning. För det är endast arbetarklassen som är den mest förutseende, den mest osjälviska och den alltigenom mest revolutionära klassen. Revolutionens hela historia bevisar att revolutionen misslyckas utan arbetarklassens ledning och att den triumferar när den leds av arbetarklassen.

14. Det är ... nödvändigt att kritisera folkets brister, men då vi gör det, måste vi i sanning ställa oss på folkets ståndpunkt och tala utifrån en helhjärtad önskan att skydda och fostra det. Att behandla kamrater såsom fiender är att gå över till fiendens ståndpunkt.

15. Vi bör driva ut allt ofruktbart tänkande ur våra led. Alla åsikter, som överskattar fiendens styrka och underskattar folkets, är felaktiga.

16. Det revolutionära kriget är ett massornas krig; det kan föras endast genom att man mobiliserar massorna och litar till dem.

17. Vår princip är att partiet har kommandot över geväret, och att geväret aldrig får tillåtas ta kommandot över partiet.

18. Tusen och åter tusen martyrer har heroiskt lidit döden för folket; låt oss hålla deras banér högt och marschera framåt på den väg som färgats röd av deras blod!

19. Var beslutsamma, frukta inga offer och övervinn alla svårigheter för att vinna segern.

20. Vi måste grundligt rensa ut alla föreställningar hos våra kadrer om att vi kan vinna lätta segrar genom god tur och utan hård och bitter kamp, utan svett och blod.

21. Den som ser endast den ljusa sidan men inte svårigheterna kan inte effektivt kämpa för uppfyllandet av partiets uppgifter.

22. I tider då vi möter svårigheter får vi inte förlora våra framgångar ur sikte, vi måste se den ljusa framtiden och ta mod till oss.

23. Vem som helst som vill ha kunskap om ett ting har inget annat sätt att skaffa den än genom att träda i kontakt med det, dvs genom att leva (praktisera) i dess närhet … Om ni vill förvärva kunskap, måste ni deltaga i praktiken för att förändra verkligheten. Om ni vill veta hur ett päron smakar, måste ni förändra päronet genom att själv äta det ... Om ni vill lära känna revolutionens teori och metoder, måste ni deltaga i revolution. All äkta kunskaps ursprung är direkt erfarenhet.

24. När vi ser på ett ting, måste vi undersöka dess natur och behandla dess yttre endast som en väktare vid tröskeln, och när vi väl trätt över tröskeln, måste vi fatta tingets natur; detta är den enda tillförlitliga och vetenskapliga analysmetoden.

25. Ingen i ledande ställning är kompetent att ge allmän vägledning till samtliga enheter därest han inte drar konkret erfarenhet från särskilda individer och tilldragelser i särskilda underordnade enheter. Denna metod måste främjas överallt så att ledande kadrer på alla nivåer lär sig att tillämpa den.

26. Vänta inte till dess att problemen tornar upp sig och åstadkommer en massa besvär innan ni försöker lösa dem. Ledare måste marschera i spetsen för rörelsen och inte hänga efter den.

27. Även om vi uppnår mycket stora framgångar i vårt arbete, finns det inget skäl alls att känna oss högmodiga och förmätna. Blygsamhet hjälper en att göra framsteg, medan högmod gör att man släpar efter. Detta är en sanning som vi alltid måste ha i minnet.

28. En del kamrater inom armén har blivit förmätna och självrådiga i sitt förhållande till soldaterna, folket, administrationen och partiet. De skyller alltid på de kamrater som arbetar lokalt men aldrig på sig själva, de ser alltid sina framgångar, men inte sina brister, och välkomnar alltid smicker men aldrig kritik … armén måste bemöda sig att göra sig av med dessa fel.

29. Att, då en person uppenbart felat, låta detta passera för lugnets och vänskapens skull och avstå från en principiell diskussion därför att han är en gammal bekant, kommer från ens egen hemstad, är en skolkamrat, en nära vän, någon som man håller kär, en gammal kollega eller en före detta underordnad. Eller att, för att bevara vänskapen, endast beröra saken lätt i stället för att gå till grunden med den. Resultatet är att både organisationen och individen skadas. Detta är en typ av liberalism.

30. Liberalismen är ytterst skadlig i ett revolutionärt kollektiv. Den är ett frätämne som fräter bort enheten, undergräver sammanhållningen, orsakar likgiltighet och skapar splittring. Den berövar de revolutionära leden fast organisation och fast disciplin, hindrar politikens genomförande och skiljer partiorganisationerna från de massor som partiet leder. Den är en mycket dålig tendens.

31. Det är endast genom enhet inom kommunistiska partiet som enhet inom hela klassen och hela nationen kan uppnås, och det är endast genom enhet inom hela klassen och hela nationen som fienden kan besegras och den nationella och demokratiska revolutionen slutföras.

32. Ett av partidisciplinens krav är att minoriteten ska böja sig för majoriteten. Om minoritetens mening har förkastats, måste den stödja majoritetens beslut. Om så är nödvändigt, kan den ta upp saken till omprövning vid nästa möte, men bortsett därifrån får den inte på något sätt handla i strid med beslutet.

33. Kommunistiska partiet fruktar inte kritik ty vi är marxister, sanningen är på vår sida och de avgörande massorna, arbetarna och bönderna, är på vår sida.

34. Motsättningar och kamp mellan olika slag av idéer förekommer ständigt inom partiet. Detta är en återspegling inom partiet av motsättningarna mellan klasserna och mellan det nya och det gamla i samhället. Om inga motsättningar och ingen ideologisk kamp för att lösa dessa förekom i partiet, skulle partiets liv ta slut.

35. Om vi har brister, är vi inte rädda för att få dem påtalade och kritiserade, ty vi tjänar folket. Envar, det må vara vem som helst, får påtala våra brister. Om han har rätt, kommer vi att rätta till dem. Om det som han föreslår är till förmån för folket, kommer vi att genomföra det.

36. Vad kritik beträffar, framför den i god tid, ta inte för vana att kritisera först sedan skadan är skedd.

37. Vi bör uppmuntra kamrater att ta hänsyn till det helas intressen. Varje partimedlem, varje slag av arbete, varje uttalande och varje handling måste utgå från hela partiets intressen. Det är absolut otillåtligt att bryta mot denna princip.

38. Vi kommunister är frön och folket är jorden. Vart vi beger oss måste vi bli ett med folket, slå rot och blomma bland det.

39. En kommunist får aldrig vara egensinnig och dominerande eller tro att han är bra i allt och andra inte är bra i någonting. Han får aldrig stänga in sig i sitt lilla rum eller skryta och skrävla och spela herre över allt och alla.

40. Vad människor som är politiskt efterblivna angår, bör kommunister inte ringakta eller förakta dem, utan bjuda dem vänskap och förena sig med dem, övertyga dem och uppmuntra dem att gå framåt.

41. Efterträdare i kampen för proletariatets revolutionära sak framgår ur masstrider och härdas i revolutionens stora stormar. Det är väsentligt att pröva och känna kadrerna och välja och utbilda efterträdare i masstridernas långa lopp.

42. När väl den politiska linjen har bestämts, är kadrerna en avgörande faktor. Därför är det vår kampuppgift att på ett planmässigt sätt utbilda ett stort antal nya kadrer.

43. Vi måste veta hur man bedömer kadrer. Vi får inte inskränka vår bedömning till en kort period eller till en enstaka händelse i en kaders liv, utan bör betrakta hans liv och hans arbete som en helhet. Detta är huvudmetoden i bedömandet av kadrer.

44. I Kina är en man vanligen underkastad tre system för herravälde (politiskt välde, klanvälde och religiöst välde) … Kvinnorna behärskas inte blott av dessa tre myndighetssystem utan också av männen (den äkta makens välde). Dessa fyra välden - det politiska, klanen, det religiösa och det maskulina – förkroppsligar hela det feodalt-patriarkaliska systemet och dess ideologi och är de fyra tjocka rep som fjättrar det kinesiska folket, framför allt bönderna.

45. I dagens värld är all kultur, all litteratur och konst bestämda klassers tillhörighet och sammankopplade med bestämda politiska linjer. Det finns i själva verket ingenting sådant som konst för konstens egen skull, konst som står över klasserna, eller konst, som är lösgjord från eller oberoende av politiken. Proletär litteratur och konst är en del av proletariatets hela revolutionära rörelse. De är, som Lenin sade, kuggar och hjul i hela den revolutionära maskinen.

46. En armé utan kultur är en tjockskallig armé, och en tjockskallig armé kan inte besegra fienden.

47. Om vi har en riktig teori, men endast pratar om den, stoppar in den i ett fack men inte omsätter den i praktiken, då har denna teori, hur bra den än må vara, alls ingen betydelse.

48. Hur ska den marxist-leninistiska teorin förbindas med den kinesiska revolutionens praktik? Det ska, för att använda ett vanligt uttryck, ske genom att ”skjuta pilen mot målet”. Vad pilen är för målet, är marxismen-leninismen för den kinesiska revolutionen. Några kamrater håller emellertid på att ”skjuta utan mål”, att skjuta på måfå, och sådana människor riskerar att skada revolutionen.

REVOLUTIONÄRA SOLDATER OCH MARTYRER

Soldater tillhör en av de röda klasserna, och en än högre klass tillhör de som är nära släkt med en revolutionär martyr, någon som dött för revolutionen. Om din far eller mor, eller någon far- eller morförälder, varit en medlem av kommunistpartiet och/eller av folkets befrielsearmé och avlidit under inbördeskriget så har du god chans att kunna räknas som tillhörande martyrklassen. Även släktingar som avlidit i kampen mot japanerna eller mot kejsarregimen kan räknas in, men naturligtvis inte om de gjorde det för nationalistpartiet. Även soldater som överlevt ser såklart hela sin familj lyftas till en röd klass, även om det säkert finns en och annan hustru som önskar att hennes man hade dött martyrdöden istället …

Folkets befrielsearmé kan spåra sitt ursprung till nationalistpartiets Nationella revolutionära armé (NRA), varifrån en fraktion bröt sig loss för att bilda Kinesiska arbetares och bönders röda armé, som blev till kommunistpartiets militära arm. Kommunister inom armén gjorde myteri och försökte att inta och ockupera Kanton med 20 000 man, men de blev attackerade och besegrade innan de kom fram, med bara några tusen överlevare. Efter flykt och ännu ett misslyckat uppror tog de sin tillflykt till Djenggong-bergen norr om Gwongdung, där Mou Djaak-dung tog kommandot och formade dem till en ny armé. Därifrån växte de till en större styrka och hade flera militära framgångar mot NRA, ända tills 1934, när nationalisterna med nyinköpta tyska vapen anföll Röda arméns bas i Gongsai-provinsen, vilket tvingade dem till en lång och mödosam flykt norrut, en flykt som tagit mytiska proportioner i senare kinesisk historieskrivning. Under Den långa marschen, som den kom att kallas, tågade armén hundratals mil genom hela landet, jagade och attackerade av Chiang Kai-sheks trupper, och ledda av Mou Djaak-dung. 130 000 män påbörjade marschen, och endast omkring 8 000 överlevde när de kom fram till 延安 Yin-on i norr (*m: Yan'an*), där kommunistpartiet grundade sin nya bas. De soldater som deltog i Den långa marschen lyfts upp som odödliga hjältar som genomled helvetiska kval för revolutionens skull.

Basen i norr användes sedan för att bygga upp nya trupper och expandera armén, som därifrån efter andra världskriget rekryterade aggressivt bland bondebefolkningen och växte snabbt, medan man vann seger efter seger mot regeringsstyrkorna, tills man till slut 1949 drev dem från fastlandet. Bland det sista man erövrade var Kanton, där man misslyckats så många år tidigare. Erövringen av Kanton 1949 var på många sätt den slutgiltiga bekräftelsen på att man vunnit över nationalisterna.

Att ha anslutit sig till armén innan 1949 bär generellt mycket högre prestige än att ha anslutit sig efter att segern redan var vunnen, och ju tidigare, desto mer prestigefyllt. Några olika bataljer som ens släkting ha slagits i eller ha avlidit i

för att man ska räknas som soldatklass respektive revolutionär martyrklass inkluderar:

- Upproret i 南昌 Naamcheung 1927, när nationalist- och kommunistpartierna för första gången bröt med varandra och det första inbördeskriget började. 20 000 kommunister från den 9:e, 10:e och 20:e armén gjorde uppror i Naamcheung i Gongsai-provinsen strax nordväst om Gwongdung. De besegrades och tvangs fly mot Gwongdung.
- Slaget vid 汕头 Saamtau 1927, där de flyende från Naamcheung försökte nå havet och förnödenheter från ett sovjetiskt skepp innan de tänkte anfalla Kanton, men besegrades av en regeringsallierad krigsherrearmé. Majoriteten av kommunisterna dödades och resten flydde norrut.
- Upproret i Kanton 1927, när kommunister i Kanton tog över staden och proklamerade en arbetares, soldaters och bönders sovjet, men slogs ned efter bara en dag av regeringsstyrkor.
- Den långa marschen 1934, se ovan.
- Motståndet mot japanska ockupationen av Kanton, Naamging, Bakping eller annan stad, 1938-45. (Förutsatt att man var kommunistisk och inte nationalistisk partisan.)
- Erövringen av Bakping eller Kanton 1949

Armén har nyligen (1965) genomgått en ganska radikal förändring. I syfte att främja socialismen och revolutionen har det gamla systemet med grader och beteckningar på uniformer avskaffats, och en ny, enhetlig uniform har införts för militärer av alla grader. Officerare blir istället militär kader, politiska tjänstemän. De klär sig i samma enhetliga uniform, helgrön för armén, grön överdel med blå byxor för flygvapnet och helgrå för flottan, alla med röd krage och en femuddig röd stjärna på mössan. De har inte längre militära beteckningar, men de har fortfarande olika höga befattningar. Den som är bekant med systemet kan dock känna igen en kader på att de har fyra fickor på uniformen, medan soldatuniformen endast har två.

En vanlig soldat är generellt beväpnad med en 56式半自动步枪, Typ 56 halvautomatisk karbin med fällbar bajonett och ett magasin med tio rundor 7,62×39 mm ammunition. Detta är en kopia av det sovjetiska SKS-geväret, som i Sovjetunionen redan ersatts av AK-47:an, men som fortfarande används i Kina. Gruppchefer har den helautomatiska versionen av geväret.

REVOLUTIONÄR KADER

Den högsta klassen är revolutionär kader, de vars föräldrar har aktivt engagerat sig i revolutionen och bevisat sin rödhet. Lämpligt nog innebär detta att den högsta klassen är barnen till kommunistpartiets tjänstemän och officerare. Det finns också en mindre officiell men på många håll tydlig uppdelning inom den revolutionära kadern: de vars föräldrar är nordlänningar som kommit ned till Kanton med kommunistarmén och i många fall inte ens brytt sig om att lära sig kantonesiska, kontra lokalkadern, vars föräldrar hör hemma i söder. Naturligtvis anser nordlänningarna sig vara ett snäpp högre i klass-skalan än lokalinnevånarna, som de inte sällan ser på med en föraktfull hållning. En annan tydlig skillnad är mellan de som anslöt sig till partiet innan 1949 och de som anslöt sig efter Folkrepublikens grundande, där de förstnämnda har en mycket högre status.

En stor del av lokalkadern består av dedikerade partimedlemmar som först under kampen mot japansk ockupation, och sedan under inbördeskriget, förde gerillakrig i landsbygden i provinsen. De levde i små, tätt sammansvetsade förband, rörde sig i skymundan, lierade sig med fattiga bönder och odlade sin egen mat, och gjorde anfall mot förråd och transporter, samt ibland även räder mot ”orättfärdiga godsägare” och ”borgerliga reaktionärer”. Det var ett hårt och prövande liv, och de kultiverade ofta en sorts asketisk moral som hyllar hårt liv, självuppoffrande och återhållsamhet. Det viktiga för att bli beundrad och befordrad var inte kompetens, utan lojalitet till revolutionen. Deras liv var simpelt och obyråkratiskt, ett liv som inte gjorde mycket för att förbereda dem på att behöva ta över styret av en miljonstad efter 1949. När staden intogs hade de dock förväntningar på att erbjudas höga poster i administrationen, något som inte riktigt vad vad kommunistarmén som kom norrifrån hade i åtanke. De högsta ledarpostitionerna i Kanton gavs alla till nordlänningar, som förvisso ofta inte heller hade stor erfarenhet, då de rekryterats som studenter på universitet i norr och sedan tillbringat den mesta av tiden med militära snarare än administrativa åtaganden. De har dock gemensamt att de alla talar mandarin och att de kommer från en intellektuell medel- eller överklassbakgrund. Detta till skillnad från den lokala kadern, som är en heterogen blandning av kantoneser, hakka, minnaneser och andra, men som alla talar kantonesiska, och har gemensamt att de flesta är outbildade bönder som levt ett hårt och farligt liv i revolutionens tjänst. Nordlänningarna ser dem som osofistikerade bonnläppar.

Den konfucianska ådran i Kina går djupt, och inte ens en kommunistisk revolution kan få bort den helt. Likt sina kejserliga föregångare tror man gärna att det som gör ett effektivt styre inte är stark kompetens, utan oklanderlig moral och politisk ortodoxi, och nationalisterna misslyckades med att styra landet på grund av sin korrupta och omoraliska livsstil. En kader föväntas därför göra allt för staten, frångå lyx och flärd, och visa prov på oklanderlig moral i sitt leverne. För den lokala kadern, som levt ett fattigt och hårt liv, är ofta svårigheten att motstå stadens frestelser med vin, kvinnor och hasardspel något större. De fin-

ner sig också mycket frustrerade och åsidosatta av nordlänningarna, och ibland tvingas de till och med arbeta med eller under kvarvarande personal från republiken. De ser sig själva som revolutionens sanna stoff, nu relegerade till hjälpredor till den ny eliten. Kantonesernas frustration växer ännu litegrann när en policy snart inrättas att all kader måste kunna god mandarin, och den som inte lyckas lära sig ett främmande språk på kort tid finner det snart omöjligt att avancera i partiorganisationen.

Det finns en tredje, liten grupp av lokala partimedlemmar som verkat i hemlighet i Kanton under nationalisternas styre. De bryggar skillnaderna något. De är ofta studenter och intellektuella, som nordlänningarna, men talar kantonesiska som gerillasoldaterna. Som högutbildade har de dock oftast en god mandarin, om än kanske med en lätt brytning. Deras bildning och lokalkännedom gör att de stiger fort i rankerna, men de hamnar fortfarande ofta i konflikt med nordlänningarna, medan gerillasoldaterna ofta ser dem som veka uppkomlingar som inte slitit för revolutionen.

Den fjärde och sista gruppen är de nyrekryterade, som tagits in efter 1949 eftersom behovet av personal var mycket större än utbudet. Dessa ses på av senior kommunistkader som karriärister som inte är sant trogna revolutionen och kommunismen. Hade de varit äkta kommunister, varför anslöt de sig inte förr än efter revolutionen?

Termen ”kader” kommer från Sovjet och innebär någon som heltid arbetar med revolutionen och som är hängiven kommunistpartiets mål och arbetar på uppdrag av dess ledare. Detta är i kontrast till de som är medlemmar av partiet, men som inte arbetar för det i sitt dagliga liv. Du kan vara medlem av Kommunistpartiet om du är skomakare eller lärare, men om du arbetar som sekreterare för All-kinesiska industri- och handelsfederationen så är du kader. Följande kan sägas vara de huvudsakliga kategorierna:

- Ledarskap och personal för nationella institutioner (departement, nationella folkkongressen, och så vidare)
- Ledarskap och personal för kommunistpartiet och underordnade organ.
- Aktiv militärpersonal av rang plutonchef eller högre, samt poliser av högre rang.
- Ledarskap och personal för sociopolitiska massorganisationer, som Kinas litteratur- och konstförbund eller Allkinesiska kvinnofederationen.
- Specialister som ingenjörer, läkare, konstnärer och andra som arbetar direkt för partiet.
- Chefspersonal i statsägda företag eller andra offentliga institutioner, som bibliotek, sjukhus, arkiv, stadsplanering, och så vidare.
- Koordinatörer i distriktens kooperativfederationer och kooperativ.

Strax efter revolutionen tillsattes av nöd en del till dessa positioner som arbetat under Republikens tid och styre och var därmed icke-kommunistisk kader, men dessa har till största del rensats ut, om inte tidigare så under Anti-höger-kampanjen 1956.

ARBETARE

Kanton har länge varit ett produktivt centrum och många fabriker trängs i stadens industriområde. Efter 1949 nationaliserades alla dessa fabriker och många av dem slogs ihop till än större fabrikskomplex med namn som ”Kantons stålfabrik nummer 3” och lyder under diverse ministerier som Första maskinministeriet. Den nya regimen vill att Kanton ska bli en produktiv industristad, och satsar stort på alla typer av industriproduktion i staden.

Många som arbetar på dessa fabriker har fått vara kvar sedan tiden innan revolutionen, när de ägdes och drevs av kapitalister under nationalistregimen. Arbetsförhållandena på den tiden var ofta dåliga och många arbetare blev illa behandlade. På många platser fick man inte ens tala under arbetspassen, och man kunde bli pryglad om man inte uppfyllde sin kvot. För dessa arbetare blev övergången till kommunismen en välkommen befrielse, framför allt till en början.

Men efter de första årens smekmånad blir det mer och mer tydligt att statens prioritet är modernisering och produktion, och inte arbetarnas välfärd. Produktionsmålen blir allt högre, arbetsdagarna allt längre och bekvämlighet anses vara en borgarlast. Arbetare ska leva ett simpelt liv för kollektivets bästa, och det blir mer och mer tydligt att arbetaren förväntas anstränga sig för staten, och inte staten för arbetaren. Och eftersom det nu är staten som driver fabrikerna så riktas inte det bubblande missnöjet mot fabriksägare eller chefer, utan mot staten, som något förvånat ser hur stora delar av proletariatet, de för vilkas skull man gjort revolution, vänder sig emot dem. En del av detta är säkerligen för att proletariatet aldrig varit en del av revolutionen. Till skillnad från i Ryssland så var Kinas kommunistiska revolution främst baserad i landsbygden, och städerna erövrades av armén snarare än intogs genom proletariatets uppror. Så arbetarna är inte ideologiskt redo att svälja skillnaden mellan statens idealistiska propaganda om arbetarklassens frihet från den förtryckande kapitalismen, och realiteten med ofrihet, lönesänkningar, övertidsarbete, arbetslöshet och byråkrati som det nya systemet innebär. Staten säger att det är arbetarna som äger produktionsmedlen nu, men arbetarna finner sig likt förbannat under hårda krav från chefer och tjänstemän som försöker uppfylla partiets ambitiösa femårsplan.

Inte alla dessa problem är kommunisternas fel. Krig och hyperinflation ärvd av republiken tvingar fram svåra beslut. Men att fängsla och avrätta de som ägt och administrerat industrin gör inget för att hjälpa situationen. Och de som kommer in för att ersätta dem är ofta från landsbygden, väl tränade i socialistisk ideologi men inte i industriell produktion, och de ser sina nya undersåtar som bakåtsträvare som inte var med och gjorde revolution. Ibland finns fortfarande de gamla cheferna och förmännen kvar på fabriken, men underställda partikader efter att företaget konverterats till statlig-privat gemensam verksamhet har de svårt att säga ifrån när dåliga beslut tas av den ledande tjänsteman-

nen. Risken att råka illa ut är alltför hög, och även om man skulle bli hörd så har man inget att vinna på att fabriken drivs mer effektivt.

Allt detta gör att förvånansvärt mycket konflikter blossar upp mellan partirepresentanter och arbetare, och en mängd demonstrationer hålls över hela Kina där arbetare kräver de rättigheter de utlovats. Ibland slutar de väl, då partiet inte vill ses som arbetarklassens fiende, men ibland möts de av beväpnade soldater.

Långt ifrån alla av arbetarklassen som fanns i staden vid befrielsearméns intåg var dock i arbete. Ekonomin låg lika mycket i ruiner som den sönderbombade staden efter japanernas anfall. Kommunisterna skilde mellan ”arbetslösa”, som räknades som en del av proletariatet och därmed förtjänade stöd, och rotlösa resterna av den feodala samhällsordningen, som klassades som ”dåliga element” och behandlades som kriminella. Men de som förtjänade hjälp kartlades och man gjorde vad man kunde för att hitta sysselsättning för dem. De gavs arbeten som gatsopning och sophämtning, de som hade någon färdighet gavs medel för att starta sina egna små verkstäder, och de som inte lyckades placeras i något alls gavs motvilligt en temporär arbetslöshetsersättning, tills dess man kunnat hitta någon sysselsättning åt dem. Detta var tänkt som en tillfällig lösning, då alla självklart skulle arbeta i det ny socialistiska Kina, men problemet med arbetslöshet lyckades aldrig riktigt lösas, ens genom auktoritära åtgärder och meningslöst tvångsarbete. De traditionella roller, som tjänstefolk, som man kunde finna har eliminerats i det nya samhället. Avsaknaden av arbetsmarknad gör de arbetslösa oförmögna att göra något åt sin situation. Staden ger dem bostad och bidrag, men livet är redan magert för den som arbetar, och i det socialistiska samhället kretsar allting kring arbetet. Utan arbete har du ingen arbetsenhet, ingen kontakt, inget socialt sammanhang, och inget värde. Men du har i alla fall fortfarande en god klassbakgrund.

Kommunisterna har klassificerat en femtedel av Kantons befolkning som ”utlandskineser”, eftersom de tillbringar alltför mycket tid utomlands och därmed är suspekta. Men man är också medveten om att många fattiga kantoneser sökte sig ut för att arbeta ihop pengar till sina familjer, ofta under svåra förhållanden och utsatta för mycket rasism, så att vara ”utlandskines” är inte nödvändigtvis en dålig sak. Många av dessa har ansökt om att klassificeras som ”arbetarklass”. För de flesta är detta rimligt, men för andra, framförallt i Kanton, handlar det om att dölja en bakgrund som internationell affärsidkare.

En av Kantons största arbetsgivare är TY-fabriken, en hopslagning av tre tidigare fabriker som under 50-talet fått de poetiska namnen Gwongdungs stålmaskinfabrik nummer 1, nummer 2 och nummer 3. Fabriken har runt 3 500 arbetare och är underställd Folkrepublikens första maskinministerium. Sedan revolutionen har de ställt om tillverkningen flera gånger. Först tillverkade de svarvar, hyvlar, cementblandare och domkrafter, sedan produktionsutrustning för sockerindustrin, därefter produktionsutrustning för stål, konstgödsel, cement och oljeraffinering, och sedan 1962 koncentrerar sig fabriken på tillverkning av kemisk och petrokemisk utrustning, centrifuger, domkrafter och syrabeständiga pumpar. Man bedriver även en del tillverkning av militärmateriel, och fabriken har vid flera tillfällen besökts av partiets högdjur, som ordförande Mou Djaakdung och premiärminister Djau Yan-loi.

FATTIGA OCH UNDRE MEDELKLASSBÖNDER

Bönderna i Mous Kina präglas till stor del av minnet av landreformen och ”De tre svåra åren”. Processen med landreform, där ”rika godsägare” skulle bli fråntagna sin mark, som skulle ges till fattiga bönder, var komplicerad och konfliktfylld i Gwongdung-provinsen, på ett sätt som den inte varit i norra Kina. En av anledningarna till detta var den dåliga kommunikationen. I början av processen, strax efter revolutionen, kommunicerades att medan områden i norr hade behövt våld och hårda tag för att reformeras, då det gjordes under krigstid och många godsägare samarbetade med nationalisterna, så kunde landreformen i söder, efter att fienden nu besegrats, göras mjukare och med mindre våld. Detta uppskattades av många i provinsen, och de kantonesiska ledarna talade högt och brett om hur de ville ha ett samarbete med godsägarna och se till att det gick städat och ordnat till. Men efter att planer dragits upp och propganda basunerats ut kom nya direktiv från centralregimen i norr. Landet var nu i krig mot de amerikanska imperialisterna, och man fruktade att godsägarklassen skulle dra nytta av detta och börja göra motstånd, så landreformen behövde ske snabbt och hårt.

Detta gav dubbla problem. För det första förödmjukades partiledningen i Kanton, som nu måste ta tillbaka det de sagt om den mjuka linjen, vilket undergrävde böndernas förtroende för dem, och sådde mycket konflikt mellan kantoneser och nordlänningar. För det andra så var det inte så enkelt att identifiera de ”rika godsägarna” i söder, då den kantonesiska landsbygden inte liknade den i norr. I söder var klanväsendet mycket starkare, och de stora konflikterna var inte mellan rika godsägare och fattiga bönder, utan mellan klaner. En fattig bonde som tillhörde en rik klan kände fortfarande mycket lojalitet till de större godsägarna inom samma klan. Det var ju inte en rik översittare, utan byäldsten, klanledaren. De stora privata landegendomarna man fann i norr var sällsynta i söder; mycket mark var ägd av klanen och det var inte uppenbart att man kunde utan vidare deklarera klanpatriarken ägare, speciellt som många av de fattigare bönderna själva brukade denna klanägda mark. Och många som stod som ägare till mycket mark brukade den själva, även om de tog hjälp av andra i klanen för vad de inte själva hann med. Detta gjorde landreformen en smärtsam och infekterad process. Att regeringen sedan satte höga kvoter av säd och ris som bönderna var tvungna att sälja till staten till låga bestämda priser, och sedan beskattade det lilla överskottet, gjorde inte saken bättre.

Efter landreformen kom kollektiviseringen. Privat jordbruk förbjöds och de som gjorde motstånd demoniserades som kontrarevolutionärer. Den sociala kontrollen var hård och upprätthölls med kampsessioner, en taktik som använts sedan innan revolutionen i kommunistkontrollerade områden. Kampsessioner innebär att den anklagade (ofta den respekterade byäldsten eller klanpatriarken) visas upp offentligt medan människor i hens närhet, familj, vänner, kolle-

gor, uppmanas att ösa anklagelser över offret, för att bryta ned dennas försvar och psyke.

Efter De hundra blommornas kampanj, där kommunistpartiet släppte fram kritik mot partiet för att sedan arrestera alla som uttalat sig, är det få som vågat sätta sig upp mot ordförande Mou. Detta kan ha varit anledningen till att ingen senare protesterade när han lanserade sin nästa stora kampanj: Det stora språnget. I ett slag skulle man ”Överträffa Storbritannien och hinna ikapp Förenta staterna”. Ambitiösa planer, ofta baserade på kommunistisk ideologi snarare än vetenskap, lanserades med stort självförtroende. Till exempel skulle säden planteras tätare än vad som var brukligt, för ”växter av samma art konkurrerar inte med varandra”, och folket ombads smälta om sina gamla verktyg och annat skrot för att skapa stål i små gårdsässjor, samt jaga iväg sparvar som ansågs vara folkfiender då de åt upp sädeskornen. Men tättplanterade växter fick näringsbrist, stålet som skapades var obrukligt och tog arbetskraft från jordbruket, och sparvarna hade hållit gräshopporna under kontroll, och dessa svärmade nu över landet och ödelade skördarna. Det kollektiviserade jordbruket, där alla skulle arbeta för det allmäna bästa och inte för sin egen vinning, hjälpte knappast heller, då incitamentet för att arbeta hårt på fälten minskade drastiskt. Partikader på landsbygden försökte upprätta system som belönade hårt arbete och bestraffade lathet, men kunde inte förhindra att produktiviteten sjönk rejält.

Under Det stora språnget drabbade missväxt och hungersnöd hela landet hårt, men partiet tillät inte kritik av initiativet, och propagandan visade konstant imponerande skördar. Kina exporterade till och med stora mängder spannmål till utlandet för att inte tappa ansiktet, medan folket svalt. Partiet drev in höga skatter på skörden, och tvingade de kollektiviserade hushållen att sälja sina skördar till statligt kontrollerade låga priser, vilket innebar att bönder lämnades i princip utan inkomst oavsett hur mycket de odlade.

Samtidigt drevs flera olika sociala reformer igenom för att ”modernisera” landsbygdssamhället. Konkubinage och arrangerade giftemål förbjöds, opiumrökning och fotbindning rotades ut, och religiösa ”kulter” och vidskepelser bannlystes. Detta förbättrade mångas sociala situation, men innebar också en rotlöshet och en känsla av att inte känna igen sitt eget samhälle. Då industriell produktion prioriterades och människor i städerna hade bättre möjligheter att äta sig mätta var det många som försökte att flytta från landet till staden, vilket ledde till att wuhao-systemet (*m: hukou*) infördes, där människor förbjöds att flytta in till städerna utan tillåtelse. Detta innebar i praktiken att bönder förbjöds att sluta vara bönder. Som vanligt blev kontakter och politiskt kapital avgörande och den som lyckades erhålla en överföring av sin status från rural till urban kunde fly den svältande landsbygden och flytta till den prioriterade staden, vilket kunde rädda hela familjen från svält.

Uppskattningar av dödsfallen i Det stora språnget varierar mellan runt 10 miljoner till över 50, där flertalet studier ger en siffra omkring 30 miljoner dödsfall, främst från svält men även från statligt våld och självmord. Om denna siffra accepteras är detta den största svälten i mänsklighetens historia. Under 60-talet talar man försiktigt om de ”tre svåra åren”, om man talar om dem alls. Säkrast är att låtsas som om det aldrig hände.

KAPITALISTER OCH AFFÄRSINNEHAVARE

En av de klasser som inte är med i de officiella svarta klasserna är kapitalisterna. Detta har delvis att göra med att kommunisterna till en början ville få med dem på sin sida, och delvis med att mycket av revolutionen skett på landsbygden, där godsägare varit de stora förtryckarna, snarare än fabrikörer och grosshandlare.

Ända sedan Kanton var den enda hamn i Kina som var öppen för utländska skepp har traditionen med handel varit stark i staden, och affärsverksamheten har frodats. Affärer, handelsbolag, fabriker, tjänsteföretag, speciellt med moderniseringen av ekonomin efter kejsarregimens fall har Kanton haft en myllrande ekonomisk aktivitet. Och där den ekonomiska aktiviteten skapas, skapas rikedom, och rika människor. Sedan 1800-talets compradorer och hong-köpmän, som gjorde köpmannen Howqua till den rikaste mannen, inte bara i Kina, utan i hela världen, så har rikedomar flödat till de som haft turen och skickligheten att ta för sig. Många rikedomar ödelades visserligen under den japanska ockupationen, men många andra byggdes. Den som samarbetade med japanerna fick ofta sina egendomar konfiskerade efter krigsslutet, men den med rätt politiska kontakter kunde undkomma detta öde, alternativt se sig som förmånstagare av dessa ofrivilliga bidrag. Den gränslösa korruptionen under nationalistpartiets sista år vid makten hade såklart ett finger med i spelet när det gällde många av kapitalisternas rikedomsansamling.

Allt detta förändrades dock när kommunisterna tågade in i staden 1949. Många var de som redan flytt utomlands, då de anade vilket öde som väntade dem när socialisterna tog över, men en del stannade kvar. Kanske lyckades de inte fly i tid, kanske trodde de att de kunde arbeta med kommunisterna, kanske hade de redan medelst bidrag och kontakter erhållit löften om god behandling. Och en del som flydde lämnade kvar familjemedlemmar, som plötsligt stod ensamma och fann sig märkta med etiketten ”dålig klassbakgrund”.

Men till en början var de nya härskarna förvånansvärt milda. Under flaggan av en ”ny demokrati” ville man ena landet och få med sig alla människor, inklusive borgare och kapitalister – åtminstone de som godkänts av partiet. Man var mån om att få med sig dem för att rekonstruera landet efter alla år av krig, och man kunde därmed inte göra sig av med alla som drev företag och fabriker. Partiet vädjade till och med till de som flytt landet innan revolutionen, till Hongkong, Malaysia, Amerika eller annorstädes, att komma tillbaka.

Men ganska snart påbörjade partiet sin plan mot socialismen, och privat företagande var inte en del av den. 1951-52 ordnade staten anti-korruptionskampanjer som riktade kraftigt tryck mot privata företagare. Propagandister, partikader och tränade arbetare gick dörr till dörr för att prata med, sätta press på

och undersöka alla privata affärsidkare. Minsta förevändning togs för att bötfälla, beslagta och nationalisera hela företag. De attackerades politiskt och ibland fysiskt, och till och med deras familjemedlemmar trakasserades för att få dem att övertala sin släkting att ”erkänna” sin korruption och sin girighet. Från små butiksinnehavare till stora fabrikörer, inklusive de som kommit tillbaka till landet efter att partiet bett dem återvända, inklusive de som handlat med kommunisterna, inklusive de som belönats och hedrats av partiet på officiella podium – ingen skonas. Många kinesiska företagsägare kompenseras åtminstone när deras företag görs om till ”statlig-privata gemensamma verksamheter”. Detta innebär att företaget tas över av partiet och drivs av partikader, men den tidigare ägaren får en nominell ränta på investerat kapital under ett antal år. För de flesta har denna tid dock redan gått ut, och de har inget kvar att visa för sina investeringar.

Vissa fick dock stanna kvar i företagen. De är inte längre ägare och direktörer, men de är tjänstemän som fortfarande har en roll i att driva företaget, och som högt uppsatta tjänar de ändå en lön som ligger över medel. Det är en prekär situation, då de har en partikader ovanför sig, som drivs av order ovanifrån och som ofta försöker att klättra i karriären i partiet. De tidigare ägare och direktörer som finns kvar finner sig ofta utföra order som de vet inte ligger i företagets intresse, men då de vet vad som händer med den som ifrågasätter så håller de tand för tunga. Och även när de har förslag för verksamheten ser de flesta partitjänstemän på dem med stark misstänksamhet. De må vara tjänstemän i den nya socialiserade ekonomin nu, men oavsett hur mycket de bedyrar evig trohet till kommunistpartiet så vet man ändå att de är föga mer än giriga kapitalister i själ och hjärta.

Taktiken gentemot utländska företag är att reglera dem hårt i hur de får använda sina vinster, förhindra deras tillgång till banklån och andra taktiker, tills ägarna ger upp och lämnar över företaget i statens händer. Staten visar tydligt att privat egendom, kontrakt och lag inte längre är styrande i landet, utan partipolitiken, och vid det här laget har i praktiken alla utlänningar lämnat landet och överlämnat företagen till staten. Framåt 60-talet är så gott som hela ekonomin förstatligad. De företagare som inte fått anställning i sina gamla företag och inte längre kan leva på den magra kompensation de fått som ersättning när deras företag beslagtagits, tvingas ta de arbeten staten tilldelar dem, leva på sina släktingars välvilja, ge sig in i den svarta ekonomin, eller försöka fly landet. Hongkong har sedan många år tillbaka blivit mottagare för stora mängder tidigare entreprenörer som lyckats fly Folkrepubliken.

Men oavsett om din far arbetar kvar på företaget, har fått ett nytt jobb som fasadmålare eller har flytt landet så förändras såklart inte din klasstillhörighet som skolelev, då den baseras på hans sysselsättning tre år innan revolutionen. Du må vara fattig och leva i Tredje konservfabrikens arbetarbostäder, men du är fortfarande barn till en kapitalist, och även om det inte är en av de officiella svarta klasserna så vet alla vad det innebär.

MELLANKLASSEN

Den medelmåttiga klassen, mellanborgarna, som ordförande Mou kallade dem, lever i ett ideologiskt limbo. Det handlar om människor som affärsbiträden, urbana fattiga, marknadsförsäljare, lägre tjänstemän, medelklassbönder och liknande. Mou identifierade de svarta klasserna som fiender och de röda som allierade, medan de däremellan är osäkra. De som lutar åt vänster kan vara revolutionens vänner, men aldrig sanna vänner, medan de som lutar åt höger kan bli dess fiender. Dessa personer har därmed möjligheten att visa sig goda socialister, men å andra sidan behöver de bevisa sig på ett helt annat sätt än de röda klasserna. De släpps in i finrummet, men under vaksamma blickar, och kan aldrig riktigt slappna av.

Kanton har alltid haft en sprudlande kommers, med affärer, restauranger, handlare, hantverkare, konstnärer, olika typer av ambulerande försäljare och andra sysselsättningar som innebär att man slipper att gå hungrig, men som inte heller kommer att producera en förmögenhet. Under republikens tid var staden berömd för sin blomstrande småföretagarverksamhet och entreprenöranda, och en mycket större del av befolkningen drev sina egna små affärsrörelser jämfört med andra städer i landet. Dessa personer levde relativt gott under den mer fredliga tiden på 20- och början av 30-talet, men när staden invaderades av japanerna blev den ekonomiska chocken brutal. En stad som levt på handel fann sig plötsligt isolerad, och krisen var ett faktum. Affärer stängde, företag gick i konkurs, och restauranger fann sig tvungna att servera japanska officerare för att hålla sig flytande. Många under den här tiden tvingades till svåra val mellan deras egen överlevnad och deras nästas. Men entreprenörandan i Kanton har alltid varit stark, och på ett eller annat sätt hankade man sig fram. Den som var beredd att samarbeta med kollaboratörsregimen under den fruktade Madame Wong kunde göra sig en hacka, även om det fick folk att spotta i backen och byta till andra trottoaren när man passerade. Och så fort japanerna givit sig av dök den kantonesiske småföretagaren upp igen med en såg och en hyvel för att snickra dina småmöbler, eller en slipsten för att vässa dina köksknivar.

Många av dessa verksamheter finns kvar, kanske framförallt i Kantons gamla område, i mångt och mycket likt hur det såg ut på kejsartiden. Vindlande små gränder, omöjliga att köra en bil genom, fulla av små affärsverksamheter. Många av de som driver dem blir aldrig fantastiskt rika, men vinner en stark uppskattning av sina kunder. Skomakaren som fixar dina slitna läderskor av europeiskt snitt (men lokalt tillverkade). Restaurangägaren som driver ett litet hål i väggen som serverar rykande het risgröt med små fläskbitar för att värma magen en kylig vintermorgon. Apotekaren med sin butik fylld till taket med små lådor med torkad ginseng och malet hjorthorn, en eklektisk blandning som fyller lokalen med en karaktäristisk mustig doft. Bokhandlaren som har alla klassiska och moderna verk i handinbundna små luntor, och som plirar över sina glasögon när man ber om Ho Heung-yings diktsamling.

När kommunistpartiet tog över hamnade alla dessa små affärsrörelser lite emellan de förkättrade kapitalisterna och det socialistiska proletariatet. Kapitalisterna fick under 50-talet se sina företag nationaliserade eller konverterade till ”statligt-privta gemensmma verksamheter” och de drivs nu av staten, men det var knappast lönt att nationalisera små verksamheter med två anställda för att låta dem styras av partikader. Lösningen blev kooperativen. Under åren efter revolutionen gick partiet dörr till dörr och vagn till vagn och besökte dessa små verksmheter för att berätta för dem att de skulle ingå i ett kooperativ. De fick fortsätta driva sina små verksamheter, men många småföretag skulle gå ihop med varandra och bilda ett kooperativ, styrt av en partitjänsteman som rapporterade till distriktet. Många av dessa kooperativ är geografiskt indelade och därmed kan skräddaren och den ambulerande nudelförsäljaren ingå i samma kooperativ som rörmokaren och radioreparatören. Dessa rapporterar sina intäkter och kostnader till kooperativet, som i sann socialistisk anda fördelar vinsten jämnt mellan medlemmarna. Att din verksamhet är mer lönsam än min ska naturligtvis inte betyda att du tjänar mer pengar än mig.

Vinstdelningen minskar naturligtvis många verksamheters motivation till att arbeta hårt, och samtidigt blir det svårt att konkurrera med den offentliga verksamheten som försöker vara och göra allt för sina medborgare, med statens explicita stöd. Men småföretagarna försöker överleva i mellanrummen. Många affärer och restauranger kanske får slå igen sina dörrar när arbetarna får allt de behöver av sina arbetsenheter, men skomakaren lagar nu istället de skor arbetarna fått köpa med kuponger, apotekaren säljer fortfarande örter för stärkande mediciner till hårt arbetande proletärer, och bokhandlaren säljer nu ryska och kinesiska böcker om socialism, medan de gamla böckerna är brända eller undangömda. De som driver småbutiker anpassar sig genom att fokusera på att sälja de varor där staten inte satt ett fixerat pris, och vissa sluga affärsidkare hittar sätt att få tag på och kränga några av de bristvaror som alltid verkar dyka upp på grund av Kinas planekonomi. Kanske tar de lite saftigare betalt än vd staten anger, och kanske rapporterar de inte riktigt all vinst till kooperativet. Men på ett eller annat sätt hittar man i Kanton ett sätt att klara sig och driva in lite pengar. Det har man alltid gjort, oavsett vem det är som sitter och bestämmer i huvudstaden.

Dessutom har arbetet med kooperativen varit långsamt och mödosamt, och alla små verksamheter har inte kollektiviserats. Ännu finns de, om än en minoritet, som arbetar själva och behåller sin egen vinst. De behöver naturligtvis fortfarande förhålla sig till statens regler och fixerade priser, och de har liknande problem med att konkurrera med staten (kanske än mer, då de inte har det stöd man ändå får som medlem av ett kooperativ), men de fortsätter i det lilla som en sista kvarglömd skärva av det sedan länge krossade kapitalistsamhället.

Andra som inte kan driva sin verksamhet vidare får ta anställning i någon lokal fabrik för att bygga centrifuger eller sy uniformer. Det är inte alltid man kan få ett sådant arbete tilldelat, men allteftersom ekonomin växer kan den som enträget ansöker hos partiet få tillåtelse att avveckla sin verksamhet och bli arbetare. Detta ändrar naturligtvis inte din familjs tilldelade klass. Du och dina barn är fortfarande mellanklass, oavsett om du nu börjat arbeta. Proletariatet sitter i blodet, trots allt.

KONTRAREVOLUTIONÄRER OCH HÖGERAKTIVISTER

En gång i tiden var kontrarevolutionärer en term som användes om kommunister. Chiang Kai-shek var förtjust i att kalla dem detta öknamn, eftersom de motsatte sig partiet som tagit makten efter den folkliga revolution som omkullkastat kejsarregimen. Nu, efter ännu en revolution, är det Chiangs anhängare, de som motsätter sig kommuniststyret, som får bära termen. Och det finns gott om dem. Ordförande Mou sade att fritagningen av södern skulle bli svårare än fritagningen av norden, eftersom Gwok man dong-partiet var mer etablerat. Kanton var trots allt nationalistpartiets huvudstad och basen för deras erövringståg, och det var här militärakademin låg som hade utbildat deras främsta officerare (tillika många framstående kommunister, förvisso).

Gwok man dong-partiet, nationalisterna, som leddes av Chiang (och fortfarande gör det på Toiwaan), var det styrande partiet i landet innan revolutionen, och massor av människor var på ett eller annat sätt associerade med dem. Det kan handla om att man varit partirepresentant, tjänsteman anställd av partiet, involverad i armén, eller på något annat sätt associerat sig med partiet. Och man behöver för den delen inte ha haft något med nationalisterna att göra för att räknas som kontrarevolutionär. Vem som helst som på ett eller annat sätt gjort motstånd mot kommunisternas inträde kan få bära etiketten. En jounalist som skrivit antikommunistiska artiklar, en lärare som lärt ut ”lögner” till barnen, en fabriksarbetare som ställt sig på ägarens sida och protesterat mot partiets nationaliseringskampanjer.

När kommunisterna intog Kanton fann de dess administrativa apparat i princip övergiven. Nationalisterna hade flytt och med dem de flesta som arbetat inom stadens administration. De hade tagit med sig eller förstört det mesta av arkiv och register, och det som fanns kvar var i oordning. En av de första åtgärder kommunisterna behövde göra var att återupprätta olika register, och en del av det arbetet var att leta reda på tjänstemän som fanns kvar i staden, försäkra dem om att de inte skulle bli avrättade, och övertala dem att återgå till arbetet. Därmed fanns det åtminstone på 50-talet en del administrativ personal som hade kopplingar till nationalistpartiet, men som behövdes för administrationen. Problemet var att även om de genomgått en säkerhetskontroll och politisk utbildning, så kunde man aldrig riktigt vara säker på deras lojalitet. Så medan många fick behålla olika viktiga positioner och ombads arbeta som vanligt, såg de sig snart omgivna av kollegor som såg på dem med misstanke eller förakt i blicken, och minsta möjliga problem så blev de anklagade för sabotage. Därför har de flesta som hamnade i dessa roller vid det här laget blivit utrensade och placerade på mindre viktiga poster, ofta helt utan egen förskyllan. Detta har givit upphov till mycket frustration, speciellt hos människor med en god utbildning och ett fläckfritt uppträdande, som ser sitt jobb tas över av okvalificerad personal vars enda merit är partilojalitet, medan de själva klassas som ”kontra-

revolutionärer” utan att de någonsin höjt ett finger mot kommunistpartiet. Det här har också påverkat moralen hos en del kommunister, då de som övertalat sina vänner med förflutet inom nationalistpartiet att börja arbeta för kommunisterna ser sig förrådda av partiet och misstänkliggjorda för att ha umgåtts med fienden.

Sedan finns det också de som lyckats undgå identifiering. Människor som arbetat för nationalisterna utan att kommunistpartiet lyckats röka ut dem. De kan agera som spioner och sabotörer, och är de sanna kontrarevolutionärerna, men eftersom de inte identifierats så klassas de inte som det. De flesta, så klart, är varken spioner eller sabotörer, utan vanliga människor som försöker klara sig i det nya Kina och tackar sin lyckliga stjärna att deras tidigare liv inte upptäckts. 1950, under Koreakriget, drev regeringen igenom Kampanjen för att förtrycka kontrarevolutionärer, där alla som haft dolt samröre med Gwok man dong-partiet, gömda motståndsmän och soldater, ombads registrera sig, och utlovades mild behandling. Stora mängder människor anmälde sig eller blev anmälda av andra, varefter kommunisterna arresterade och i många fall avrättade dem. De som överlevt lever i ständig skräck att någon ska känna igen dem, att en granne ska förråda dem eller att ett rykte ska börja spridas.

Men det finns även de motsatta: medlemmar av nationalistpartiet som brutit med Chiang. Redan 1946 grundades i Kanton *Gwok man dongs prodemokratiska förbund*, en gren av partiet som motsatte sig Chiangs enpartistyre och förespråkade en koalitionsregering, nationalisering av armén och upprättandet av ett demokratiskt Kina. 1948 gick partiet samman med andra utbrytarpartier och grundade *Kinesiska Gwok man dong-partiets revolutionära kommitté*, och efter 1949 var detta ett av de nio partier som tilläts fortsatt existens under kommunistpartiets styre, även om de naturligtvis helt saknar faktisk makt och i praktiken endast tillåts existera för att prisa kommunistpartiets ledarskap och ge ett sken av demokrati. Det finns inga oppositionspartier i Kina. Detta gör medlemmarna och deras familjemedlemmar till en underlig grupp i det kinesiska samhället. Som tidigare nationalistpartimedlemmar borde de räknas som kontrarevolutionärer, men eftersom kommunistpartiet tillåter deras fortsatta existens och aktivitet – de tillåts till och med behålla en del av de byggnader som ägdes av nationalistpartiet innan revolutionen – så kan de inte riktigt klassas som statsfiender.

DÅLIGA ELEMENT

De ”dåliga elementen” är en samlingsterm för allehanda kriminella, lösdrivare, prostituerade och andra oönskade element. Brottslighet var knappast en ovanlig företeelse under de kaotiska år som föregick kommunistpartiets seger, och både inbördeskriget och den japanska ockupationen gav gott om både möjligheter till brott och motivation i form av desperation, fattigdom och hunger. Människans cirkel av tillit och empati krymper i kristider och folk lurade, stal och mördade varandra för att berika sig själva eller bara för att överleva. När staten är i kaos brister det sociala kontraktet och lagen kan inte upprätthållas.

Men all brottslighet under den tiden var heller inte individuell. Kina har en lång historia av organiserad brottslighet och hemliga sällskap, som har sina rötter i den familjecentrerade konfucianska ideologin. I ett samhälle där familjen och klanen är en viktig del av ens identitet och ens stöd och nätverk så är människor utan starka klan- och familjeband rotlösa och utsatta. Hemliga sällskap föddes som ett sätt att ge dem ett alternativ, en sorts surrogatfamilj, och det är ingen slump att kriminella gäng i Kina sedan urminnes tider titulerat varandra med ”broder” och ”syster”. Vissa av dessa sällskap har rötter i Tindeiwui-sällskapen som sökte störta Ching-regimen under kejsartiden, och som levde kvar efter att deras ursprungliga mål uppnåtts, eftersom banden mellan medlemmarna var starka som blodsband. Andra grundades under krigsherretiden, eller inbördeskriget eller den japanska ockupationen, som ett sätt att överleva och ta sig fram i en värld där man inte kan lita på staten för att skydda en och ge en upprättelse när man skymfats.

Dessa organisationer kan vara små, med ett dussintal medlemmar, eller gigantiska, som det Gröna gänget i Seunghoi, som uppskattades ha hundratusen medlemmar på 1920-talet, runt tre procent av stadens invånare. Sådana gäng kan vara djupt insyltade med politiker och andra makthavare, och driva sina verksamheter relativt ostört. Aktiviteterna är som vilken organiserad brottslighet som helst: prostitution, spelhålor, smuggling, droghandel, utpressning, kidnappning. Samtidigt är de sociala organisationer, likt hembygdsföreningar, religiösa organisationer eller handelshus, och de behandlades ibland av de republikanska myndigheterna som sådana.

Den som sysslade med sådant finner sig därmed klassad som ett ”dåligt element” när kommunisterna tar över, och därmed en av de värsta av de svarta klasserna. De rättrådiga kommunisterna vill naturligtvis rensa upp i undre världen och straffa de brottslingar som fått härja fritt under de kaotiska krigsåren, och det blotta faktum att det återigen finns en centraliserad och relativt stabil stat med ett effektivt våldsmonopol gör en hel del för att ta itu med problemen. Samtidigt är det inte bara bland korrupta nationalister som dessa gäng haft kontakter, utan även bland människor som blivit uppsatta kommunisttjänstemän, inte minst eftersom många av kommunisterna rekryterats bland de fattiga och utstötta, vilket är samma vatten som de hemliga sällskapen fiskat i under

århundraden. Vissa av de hemliga sällskapen samarbetade till och med med kommunisterna och saboterade för nationalistregimen. Lite politiska kontakter och undangömda rikedomar kan göra underverk för att överleva i det nya Kina, och kanske till och med få sin klass omvärderad. Men partiets gunst är nyckfull, som de kinesiska kapitalister fått erfara som lockats hem från utlandet med löften om förtjänstfulla posteringar bara för att sedan se sig attackeras som revolutionens fiender några år senare. Och som många av de hemliga sällskapen skulle få erfara under den Demokratiska reformkampanjen hösten 1951.

Kommunistpartiet visste att en direktattack mot de hemliga sällskapen bara skulle stärka deras enhet, så istället försökte man så split i leden. Man rekryterade missnöjda medlemmar som ogillade ledningen och tog reda på vilka de högst placerade ledarna var. Därefter använde man en taktik som redan framgångsrikt använts mot godsägare på landsbygden: kampsessioner. Genom att arrangera offentliga möten där man lät medlemmar och offer för ledarna anklaga dem för allehanda orättfärdigheter byggde man upp missnöje inom organisationerna och lojalitet mot partiet på samma gång, och genom att kapa huvudet på många hemliga sällskap skingrade ofta resten självmant. Eftersom angiveri var såpass utspritt började många medlemmar bli rädda för att umgås med tidigare ordensbröder.

När det gäller den inte så organiserade brottsligheten, som prostitution, drogmissbruk, förskingring och stöld, hanterade kommunisterna det på ett mer konfucianskt vis. Man ansåg att dessa människor var rester av det feodala samhället som kunde rehabiliteras i det nya socialistiska Kina. De arresterades, men istället för avrättning dömdes de till långa sessioner med självkritik och politisk utbildning för att reformera deras tankar. De tränades upp i nya yrkesroller och tvingades skriva på ett papper där de lovade att aldrig igen ägna sig åt kriminella aktiviteter, varefter de släpptes lösa under övervakning. På så sätt gavs de en ny möjlighet att bidra i samhället och komma ifrån sitt tidigare liv, samtidigt som de klassades som ”dåliga element” och därmed i praktiken förlorade alla möjligheter till sann framgång.

För opiummissbruk drog kommunisterna nytta av stadens historia. På 112-årsdagen av Lam Djaak-cheuis dumpande av britternas opiumlast i Kantons hamn, handlingen som satte igång Opiumkriget, samlade kommunistpartiet med stor fanfar ihop opium och opiumpipor och brände dem i en gigantisk brasa, under stora festligheter och högtidliga tal, hyllandes folkhjälten som hade stått upp emot europeisk imperialism. Samtidigt uppmanar man till reformering av de 4 762 opiummissbrukare som registrerats, och prisade kommunistpartiet som till slut lyckats fullborda vad Lam hade påbörjat 112 år tidigare: Ett land fritt från opium, och fritt från främmande makters imperialism.

Till sist återstod lösdrivare, som man inte hade resurser nog att ge boende i staden, men det problemet löstes genom att ge dem pengar nog (och order att) återvända till sina eller sin familjs hembyar ute på landsbygden. Där fick de försöka leva av landet, och var åtminstone borta från staden.

INTELLEKTUELLA

En klass som inte finns bland varken finns bland de röda eller de svarta är de intellektuella. Officiellt tillhör de mellanklassen, varken bra eller dåliga, men de ses på med mycket misstänksamhet. Den kinesiska kulturen har alltid högaktat lärdomen, och utbildning har setts som den högsta av dygder. Under kejsartiden var den som lyckades väl i de kejserliga examineringarna, dit i teorin alla var välkomna att försöka, i princip garanterad ett gott arbete med hög lön i den kejserliga byråkratin. Att vara en mandarin, en lärd, var bland det finaste man kunde vara. Denna utbildning gick ofta i arv, då familjer som producerat mandariner samlar på sig rikedomar genom dessas lukrativa posteringar, och dessa rikedomar spenderas sedan på att ge nästa generation en förstklassig utbildning så att även de kan klara den kejserliga examineringen. Släkter som producerat illustra personer som tagit bland de högsta placeringarna i de nationella examineringarna stoltserar med dessa namn och får rykten som intellektuella släkten, ett illustert epitet.

Under början av 1900-talet började dock denna bild att falna, då den konfucianska utbildning av klassiska verk och kalligrafi som systemet grundades på ansågs gammalmodig och värdelös i det moderna samhället, och systemet med kejserliga examineringar avskaffades, om än inte i tid för att rädda kejsarregimen. I det nya Kina var det en annan sorts utbildning som krävdes: universitetsutbildning. Modellerat på västerländska institutioner utbildades ingenjörer, professorer, akademiker, matematiker, historiker, politiska forskare och andra som formade den nya intellektuella överklassen. De hade inte längre samma självklara inträdesbiljett till makten som förr, men respekten som sitter i ryggmärgen på den kinesiska kulturen åtnjöt de ännu, och att tillhöra intelligentian gjorde att man titulerades med respekt, ens åsikter blev hörda och ens verk beundrade. Många under den här tiden fick sin utbildning utomlands, ofta i Japan, England eller Amerika. Under en tid när Kina såg sig självt som omodernt och bakåtsträvande gav en utländsk utbildning en ännu större stjärnglans, och viktiga poster inom statsväsendet eller företagen gavs ofta till sådana personer.

Men med nästa revolution sjönk de intellektuellas status ännu ett snäpp. Kommunisterna ser med misstänksamhet på dem som borgerliga teoretiker och antitesen till det idealiserade proletariatet. Universiteten, byggda efter västerländsk modell, betraktas som propagandafabriker för västerländsk och imperialistisk svada, och de som studerat utomlands blir naturligtvis dubbelt misstänkta.

Dessa misstankar nådde sin kulmen under De hundra blommornas kampanj och den efterföljande Anti-höger-kampanjen. Under en tid utropade Mou och kommunistpartiet att all kritik var välkommen, att hundra idéer skulle få blomma ut, eftersom socialismen tål kritiken och eftersom idéer utvecklas av argumentation och dialektik. Till en början var de intellektuella tysta och försiktiga,

då de fruktade bestraffning, men efter en tid började det lossna, och snart därefter brast dammarna och idéerna forsade fram. Demokrati, transparens, intellektuell frihet, kamp mot korruption, till och med fri företagsamhet lyftes fram, och kritiken mot kommunistpartiets styre på både lokal och nationell nivå lades fram till allmän beskådan.

Men plötsligt drogs snaran åt. Det är inte tydligt huruvida det varit en fälla från början eller om partiet överraskades av gallan som kom framvällande, men reaktionen lät inte vänta på sig: Under den efterföljande Anti-höger-kampanjen arresterades mängder av intellektuella för sina uttalanden och de led kampsessioner, tvingades skriva självkritik, och många av dem sändes till landsbygden eller till arbetsläger för att ”omskolas”. Få är de som återvände, och deras familjer tvingas leva med stigmat att ha en landsförrädare i släkten.

Det nya Kina är ett Kina där intellektet är ett verktyg för socialismen. Humanioran är till för att skapa konst som utbildar folket och formar människor till laglydiga, moraliskt rättrådiga, osjälviska socialister. All kultur är uppfostrande och ingen är ifrågasättande. Kulturen centralplaneras som vilken annan vara som helst, med kampanjer, femårsplaner och riktade åtgärder. Om partiledningen ser att folket behöver uppmärksammas på farorna med att låta kontrarevolutionärer tala utan att anmäla dem, då ska de intellektuella skapa kultur som visar dem detta. Om ledningen vill uppmuntra en nationalistisk anda i kampen mot Amerika, då är det detta som de intellektuella ska fokusera på. Att följa sitt eget lynne och bestämma själv vad man vill skriva om är knappast något som kommer att förbättra samhället, utan snarare störa harmonin och sätta käppar i hjulet för de stora planerna som endast partiledningen kan se.

Motsvarande gäller för professorer och forskare inom tekniska ämnen. Universitet är fabriker, studenterna är råmaterial, fakulteten är tekniker och utbildade ingenjörer är varan, som ska produceras av den typ och i den mängd som femårsplanen anger. Likadant med forskning, som ska styras av partiet och producera ny kunskap på kommando.

Detta är naturligtvis svårt för många intellektuella. De som lyckades hålla tand för tunga under De hundra blommornas kampanj kan nog fortsätta knyta näven i fickan, men många är de som har ett hemligt bibliotek av förbjudna böcker, som skriver texter som aldrig kan publiceras, eller som måste smugglas ut till Hongkong, eller som kanske till och med träffar sina vänner över en kopp te och diskuterar förbjuden politik. Den stora frågan är hur mycket av detta deras barn känner till, och hur mycket man kan lita på dem.

Att vara barn till någon ur intelligentian är ett tveeggat svärd, speciellt efter De hundra blommornas kampanj. Å ena sidan har man fått en gedigen uppfostran och en akademisk bakgrund som ofta gör att man presterar bra i skolan. Barn med intellektuell klassbakgrund utmärker sig ofta med höga betyg. Å andra sidan är man permanent brännmärkt med en misstanke på grund av ens klassbakgrund, och om ens förälder någon gång skrivit något som kan tolkas som kritiskt mot partiet och socialismen så kan man räkna med att det förr eller senare kommer att dras fram i ljuset och hindra ens möjligheter att komma upp sig i livet. Dubbelt upp om föräldern blev straffad under Anti-höger-kampanjen. Det är ett märke som aldrig kan tvättas bort.

紫荊

BAUHINIA

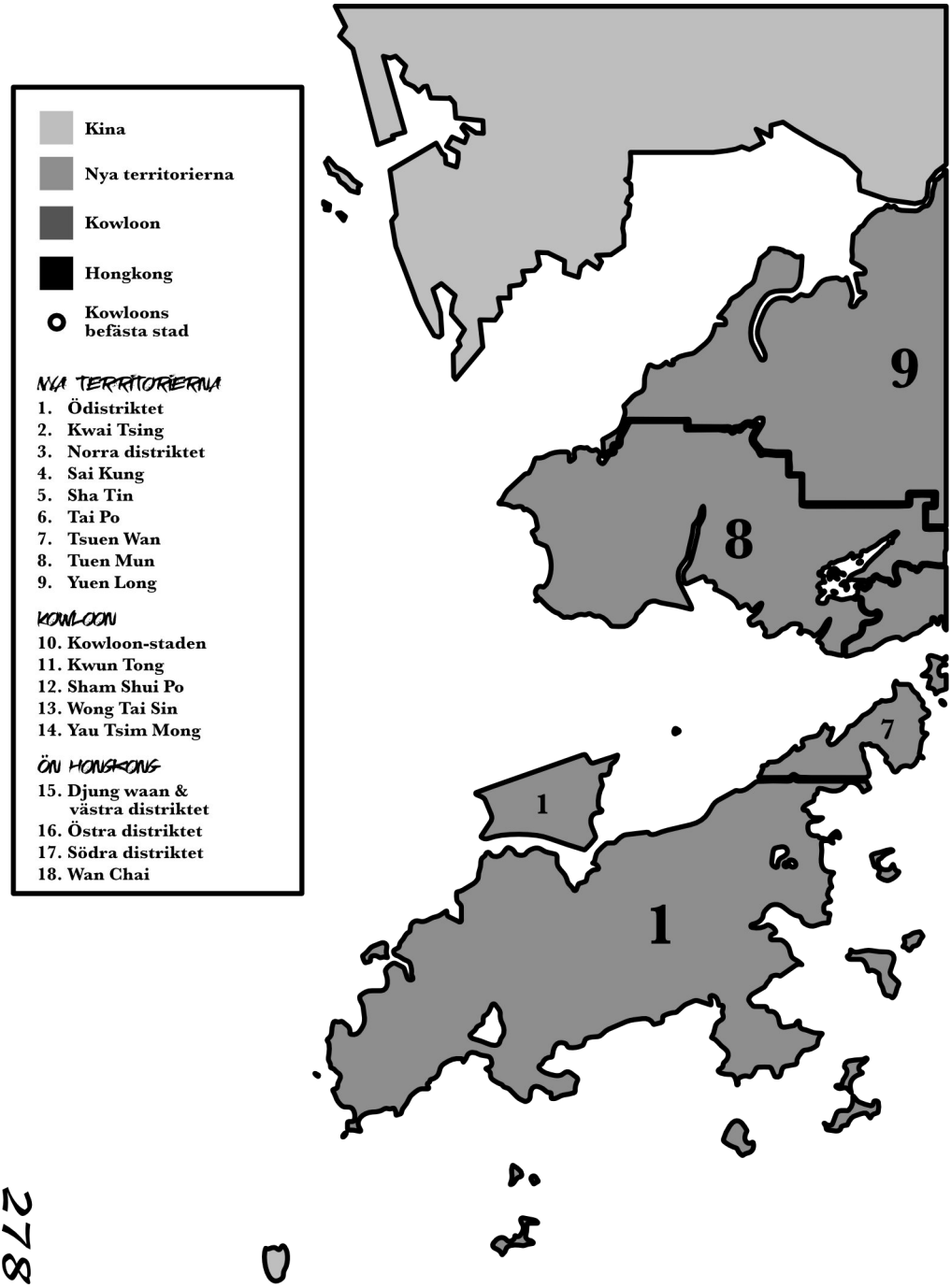
洋紫荊

許冠傑

在東方 有粒珍珠閃閃發光
為未來香港再努力幹
不斷地發展使它更光
互相幫 困境風波一起去擋
讓洋紫荊永遠盛放
永遠是原狀
香港

Bauhinia, av Sam Hui

I öster glimmar en pärla
Hongkong sliter oförtrutet för framtiden
Utvecklas oavbrutet för att skina starkare
Ömsesidigt stöd, skyddar tillsammans mot svåra stormar
Låt bauhinian evigt blomstra
För evigt vara sig lik
Hongkong

Kina
Nya territorierna
Kowloon
Hongkong
Kowloons befästa stad
NYA TERRITORIERNA
1. Ödistriktet
2. Kwai Tsing
3. Norra distriktet
4. Sai Kung
5. Sha Tin
6. Tai Po
7. Tsuen Wan
8. Tuen Mun
9. Yuen Long
KOWLOON
10. Kowloon-staden
11. Kwun Tong
12. Sham Shui Po
13. Wong Tai Sin
14. Yau Tsim Mong
ÖN HONGKONG
15. Djung waan & västra distriktet
16. Östra distriktet
17. Södra distriktet
18. Wan Chai
9
8
7
1
1

3
6
6
7
5
2
2
13
12
4
10
11
14
15
18
16
17
1
1
香
港
HONG
KONG

INTRODUKTION TILL HONGKONG

Hongkong! ”Den väldoftande hamnen”, stad av motsatser och möjligheter. Här möts öst och väst i en kakafoni av ljud och lukter. Det första en besökare möter när hen seglar in till staden är myllret av aktivitet i dess vatten. Fraktskepp och passagerarbåtar ligger förankrade utanför land, och små djonker med sina karakteristiska bambusegel skeppar last och passagerare till och från den överbelastade hamnen. Den berömda Star Ferry-färjan skyttlar människor över vattnet mellan ön Hongkong och Kowloon, och på många ställen vid strandkanten ser man båtfolkets enkla sampan-båtar, där generationer av människor föds, lever och dör. När ett passagerarskepp anländer åker de ut och omger det för att vinka och välkomna besökarna, och de har med sig stora håvar med vilka de kan fånga upp de souvenirer och gåvor som de rika turisterna kastar ned till dem. Innanför detta, en blandning av skyskrapor, brittiska kolonialbyggnader och traditionella sydkinesiska hus, som alla trängs på det smala band av plan mark som omger ön, innan bergen tar vid. Över byggnaderna höjer sig den majestätiska 山頂 Saan-deng (Bergstoppen), ett skogbeklätt berg där brittiska villorna huserar kolonins styrande elit, varifrån de kan se ner över de miljoner av människor som får Hongkongs ekonomi att vara bland de mest dynamiska i världen.

Väl i land möter man en etnisk blandning. Kineser från hela det stora riket samsas här, och dussintalet språk kan höras på gatorna. Kantonesiska, såklart, lingua franca bland kolonins kinesiska befolkning, men också hakka, chiudjau, seunghoinesiska, hokkien och ett sammelsurium av dialekter från allehanda byar, framför allt från södra Kina. Här och var ser man naturligtvis också britterna, som sticker ut med sin röda solpiskade hy, dåligt anpassad till det lokala klimatet. Brittiska poliskonstaplar och affärsmän rör sig i folkhavet. De lever i mångt och mycket i ett eget samhälle, opåverkade av massan av kineser runt omkring dem. Sedan indierna, som tagits hit som billig arbetskraft när Det förenade kungariket ännu regerade sin kronkoloni. De är skräddare, servitörer och sluga affärsidkare som verkar mer i gränder och trånga butiker än i bankernas skyskrapor. Filippinare ses också här och där, framför allt på söndagar, då de ger sig ut på gatorna på sin lediga dag. Övrig tid arbetar de i de rikas hem som husor och hembiträden. Och på senare tid har en ny folkgrupp börjat synas mer och mer: vietnameserna, på flykt från det brutala kriget i deras hemland.

På gatorna är det överallt fullt av folk: bilar trängs med handdragna kärror, på trottoaren står gatuförsäljare och ropar ut allt från fisk och ångkokta bullar till köksredskap och plastiga souvenirer till de europeiska turisterna. Det nya beblandas med traditionerna: Här rusar en stressad börsmäklare i vit skjorta med av värmen påkallade lökringar under armarna, där bränner troende rökelse till

gudinnan Tin Hau i det lokala templet. En rik arvtagerska besöker en spåkvinna i ett litet hål i väggen bredvid en fastighetsmäklare som annonserar en lägenhet med utmärkt fung seui.

När vi tar oss över vattnet till Kowloon börjar det brittiska tona bort och folkets Hongkong kommer allt mer. Först Tsim Sha Tsiu med dess nattklubbar, hotell och glittrande neonskyltar. Bäst att hålla sig undan när några seriösa kineser i kostym går med målmedvetna blickar och väskor i hamnen: Det är triadernas skuldindrivare. En brittisk poliskonstapel ser på dem med uttråkad blick. Han vet vilka de är, men deras Daai-go har betalat honom för att han inte ska lägga sig i deras affärer. Han ger sig av åt ett annat håll, för om det blir våldsamt vill han inte bli sedd i närheten. Antikorruptionsbyrån är redan och nosar i hans avdelning. En man med indisk brytning på sin kantonesiska ropar åt oss från en gränd i närheten av den stora moskén: Klockor, smycken, skräddarsydda kostymer, billigt! Ett tidningsstånd säljer nyheter om vad som försiggår på fastlandet, där den fria pressen inte är mer än ett bittert skämt. En grupp amerikanska marinsoldater vinglar gatan fram, den osäkra säkerhetsgaranten för en koloni som vet att Storbritannien inte längre är i stånd att försvara dem om kommunistregimen skulle besluta sig för att erövra dem. De är på jakt efter risbrännvin och billiga kvinnor.

Längre in börjar glittret och neonet ge vika för medelklassens betongbyggnader, och därefter slummens skjul, överbefolkat av den massiva mängd invandrare som mångdubblat kolonins befolkning under de senaste decennierna, och som ofta anlänt utan mer än kläderna på kroppen. Hongkong erbjuder dem frihet att anlända och arbeta, men inte mycket till socialt stöd. Här får man klara sig själv. Under en bro sitter en grupp medelålders kvinnor på huk och slår med sina tofflor på papperstigrar på vilka de skrivit sina fienders namn. I ett fönster sitter en hålögd gammal man, kanske en flykting från kulturrevolutionens galenskaper på fastlandet. Lutad mot väggen en festklädd kvinna som jagar med ett pappersrör den slingrande röken från heroinet hon värmer upp i en sked med en tändsticka. Två skjortklädda unga män som samtalat dämpat men intensivt tystnar helt och stirrar misstänksamt på oss när vi går förbi. Kanske spioner från kommunistkina eller nationalistiska Taiwan som planerar en aktion? Men även här är det fullt av liv och rörelse. I ett enkelt skjul sitter en man och bankar stålplåt i olika former, maskindelar till den blomstrande tillverkningsindustrin. Överallt ser vi dai pai dong, små stånd som kokar upp billig nudelsoppa eller ångkokta bullar tillsammans med en flaska San Miguel-pilsner som serveras till hugade klienter som äter på språng, eller som sätter sig vid de rangliga små borden. Deras matos fyller luften och beblandar sig med lukten av rökelse från små altare och urinlukten från rännstenarna.

Välkommen till en värld av kontraster och möjligheter. Den är världens friaste plats, där vem som helst kan sälja sina produkter och tjänster och bli rik, men den styrs av en främmande kolonialmakt med ett pseudodemokratiskt råd som kontrolleras av affärsintressen. Den är samtidigt distinkt kinesisk och uppenbart brittisk. Den är hem till stenrika affärsmän som lever i lyx, utfattiga flyktingar från en orolig omvärld, och organiserade brottslingar som utför blodiga våldsdåd medan de svär trohet till en strikt hederskodex.

Välkommen till Hongkong!

GEOGRAFI

Som du kanske minns från Rök över Kanton tog Storbritannien över ön Hongkong efter att ha vunnit det första opiumkriget 1842, genom fördraget i Naamging. Vid den tiden hade ön ett fåtal fiskebyar, samt en rejäl saltproduktionsanläggning. Men det Hongkong vi möter i Bauhinia är inte bara mer utvecklat än denna första koloni, utan även väsentligt större. Britterna tog för sig ännu en bit territorium vid andra opiumkrigets slut 1860. De lade då beslag på 九龍 Kowloon-halvön, som var betydligt mer bebodd än ön Hongkong, även om den inte hade några större städer på sig. 1898 ”hyrde” britterna den sista expansionen, kallad de Nya territorierna, under en avtalad period på 99 år.

Hongkong består således grovt av dessa tre områden: Först har vi själva ön Hongkong, dit man tar sig antingen med bil genom den nybyggda undervattenstunneln, eller med den traditionella 天星小輪 Tin-sing siu-leun, eller ”Star Ferry”, en färjetjänst som trafikerat Victoria-hamnen i över 100 år. Hongkongön är kolonins administrativa och finansiella centrum, och är den bas varifrån resten av området styrs.

På den västra sidan av ön ligger distriktet 中環 Djung waan, på engelska ”Central”, det första området som bebyggdes av kolonisatörerna och kolonins traditionella kärna. Det är mest utvecklat, centrum för finans och banker, och dess invånare har bland de högsta medelinkomsterna i kolonin. Här finner man också berget britterna kallar ”Victoria Peak” eller bara ”The Peak”, kinesiskt namn 太平山 Taai-ping saan, i folkmun 山頂 Saan-deng, ”Bergstoppen”. Det är en rejäl topp som ger en vacker utsikt över hamnen, och som tack vare höjden har ett något svalare klimat än nere vid vattnet. Av den anledningen blev det tidigt hem för den brittiska kolonialmakten, som förbjöd kineser från att bosätta sig där fram till 1947. Att det var ansträngande att ta sig upp och ned för slänten oroade dem inte så mycket, då detta skedde medelst bärstol. (Vad de stackars bärare som behövde kånka sina koloniala mästare uppför slänten tyckte har inte bevarats av historien.) Redan 1888 invigdes dock en bergbana som klättrar uppför slänten och numera finns såklart även en slingrande bilväg. Att ha ett hus på Toppen är såklart hög status, och slänten kantas av lyxvillor med fantastisk utsikt, även om de allra dyraste adresserna ligger mer ostört på 深水灣 Sam seui waan (Deep Water Bay) och 渣甸山 Dja din saan (Jardine’s Lookout) i 灣仔 Wan Chai öster om Central, den senare döpt efter William Jardine, det brittiska imperiets störste opiumsmugglare, stark förespråkare för att tvinga Kina att öppna sig för opiumhandeln, och grundare till det opiumtrafikerande handelsföretaget Jardine Matheson, fortfarande ett av Storbritanniens största företag.

Jardine’s Lookout ligger dock en bit in i Wan Chai, borta från områdets sprudlande centrum nere vid vattnet, traditionellt ett område där kineser bodde och känt för sitt nattliv och sin prostitution. Det är ett område med allt fler höga

och imponerande hus, och dess osedliga rykte försvinner gradvis från 70-talet och framåt.

På den södra delen av ön, blickandes ut mot Sydkinesiska havet, finner vi distriktet 南區 Naam keui (Southern), betydligt lugnare, med platser som den vackra stranden vid 淺水灣 Chin seui waan (Repulse Bay), den vackra halvön 赤柱 Chek chyu (Stanley), den lite sömnigare fiskarbyn 石澳 Shek O, och tidigare nämnda dyra strandvillor i Sam seui waan. Och till öster ligger det förutsägbart namngivna området 東區 Dung keui (Eastern), där man hittar bostadshus och industrier, och som endast kan nås via den ständigt av trafik igenkorkade vägen 英皇道 Yingwong dou (King's Road), samt den pittoreska men inte så snabba dubbeldäckar-spårvagnen som löper genom öns mer befolkade områden.

Sedan har vi den tätbefolkade 九龍半島 Kowloon-halvön, där vi finner affärer och lägenhetshus, trånga gränder med lysande neonskyltar, och längre ut fattiga kåkstäder. Kowloons mest berömda kvarter är 尖沙咀 Tsim Sha Tsui, eller TST för de britter som inte kan hantera de kantonesiska konsonanterna, som ligger mittemot Djung waan på Hongkong-sidan. Detta är staden som aldrig sover, det är nöjen, turism, nattliv och shopping. Hotellen står tätt, från legendariska lyxhotell som The Peninsula till de mytomspunna och ökända gästhusen i Chungking Mansions. Här finns även Kowloon-parken, nyligen invigd 1970 efter att mer än 70 byggnader rivits för att göra plats. Hongkongs största moské, Kowloon-moskén, har även legat här ända sedan 1896.

Längre in hittar vi det legendariska 旺角 Mong Kok (MK för de insatta), Hongkongs pulserande hjärta. Här trängs människor på gator mellan hus från alla olika tidsåldrar, med restauranger, barer och affärer på markplan. Här finns allt att köpa: kläder, elektronik, billiga plastföremål, gatumat, allt utropat av försäljare eller högtalare i affärsingångarna. Nattklubbar, massagehus och spelhålor drivna av triaderna är inte ovanliga, och det gäller att se upp med vem man stöter sig med. Här går triadernas gorillor runt i kostym och driver in sina beskyddarpengar. Dygnet runt är här fullt av liv och rörelse.

På Kowloon-halvön hittar vi även 九龍城 Kowloon sing (Kowloon City), ett område med mer medelklassprägel, men även hem till den vida berömda 九龍城寨 Kowloons befästa stad, världens mest tätbefolkade plats, där triaderna styr och den koloniala polisstyrkan inte vågar träda in.

Sedan har vi de Nya territorierna, som utgör 86,2 % av kolonins landareal, där vi fortfarande finner muromgärdade små byar med bönder vars familjer bott här sedan innan kolonin kom till. Risfält, ängar, skogar och berg pryder det ännu relativt outvecklade området innan man kommer upp mot gränsen till Kina. Flertalet bemurade byar, befolkade av människor från en och samma klan som hållit ihop sedan innan territoriet blev brittisk koloni, finns här att finna. I den södra delen där territoriet ansluter till Kowloon är det dock tättbebyggt, och staden kryper ständigt norrut allteftersom befolkningen växer.

En viktig plats att nämna här är Lejonklippan (獅子山 Si dji saan), som ser ut som ett vilande lejon, i vars skugga ett stort område av slum och fattigkvarter, befolkat av människor som flytt från fastlandet, växte upp efter andra världskriget. 1974 har tv-serien "獅子山下", "Under Lejonklippan", premiär, som be-

skriver livet hos dessa människor, och detta blir en symbol för Hongkongs värderingar om att kämpa hårt under svåra omständigheter och att aldrig ge upp. Detta kallas ”Lejonklippans ande” och introlåten till tv-serien har kallats ”Hongkongs inofficiella nationalsång”.

Ett fjärde område, som tekniskt sett tillhör de Nya territorierna men i praktiken är både fysiskt och socialt separerat, består av alla de olika småöar som ligger strösslade runt omkring kolonin, vissa med små fiskebyar och andra helt folktomma, förutom när de används som överlämningsplatser för knarksmugglare. Den stora ön Lantau till väster om Hongkong-ön är framför allt täckt av fiskebyar, ibland pittoreskt byggda på styltor i vattnet.

HISTORIA

I början av kolonin var Hongkongs befolkning relativt liten, huvudsakligen bestående av fiskare och handelsmän. Efter att området överlämnades till britterna ökade dock antalet invånare drastiskt. Detta berodde till stor del på massiv migration från fastlandskina, särskilt under senare delen av 1800-talet och tidigt 1900-tal. Många kinesiska arbetare och företagare sökte möjligheter i Hongkong och bidrog till stadens tillväxt.

Hongkong har under hela sin historia haft två viktiga roller i relation till Kina: För det första har den varit en plats för kinesiska medborgare som av en eller annan anledning inte kan eller vill vara i Kina. Rebeller, flyktingar och lycksökare har alltid dragits till kolonin som en plats där de kunnat undkomma regimen på fastlandet, vare sig det handlat om kejsaren, Chiang Kai-sheks ”republik”, eller Mou Djaak-dungs kommuniststat. Som sådan har staden alltid existerat i någon sorts motsatsförhållande till Kina självt, som ett alternativ och en tillflyktsort, eller kanske till och med en säkerhetsventil ibland. För det andra har Hongkong nästan från början agerat som Kinas fönster mot världen. För den som vill lämna Kina och resa ut i världen är Hongkong ofta den första anhalten, och för den som vill göra affärer, som vill föra varor in i eller ut ur Kina är Hongkong en självklar hamn att utgå från. Man kan lätt tro att detta skulle ändrat sig efter kommunistpartiets övertagande, men sanningen är tvärtom: Innan kriget hade Hongkong konkurrens från Seunghoi (*m: Shanghai*) som varande den stora internationella metropolen, men efter att kommunisterna tagit över är denna stad lika stängd mot omvärlden som resten av landet, och Hongkong står som ohotad handelshamn. En del av denna handel sker öppet, en del i skymundan – men sker, det gör den. Hongkong blir efter revolutionen Kinas i stort sett enda källa till utländsk valuta, vilket gör den otroligt värdefull för landet.

Detta gör relationerna med Kina något komplexa. Å ena sidan ser Kina på Hongkong som en orättfärdigt stulen bit land, som naturligtvis måste återlämnas. Dess blotta existens är en bitter påminnelse om de orättvisa avtal landet påtvingats under sitt ”århundrade av förödmjukelser”. Å andra sidan fyller kolonin en viktig roll i Kinas annars slutna ekonomi, något som till och med ord-

förande Mou inser. Kinas ledning intar därmed en passiv hållning till Hongkong. Man antar att förr eller senare kommer den att återgå till kinesiska händer, men man har ingen brådska med att tvinga fram detta, utan låter britterna utveckla staden, och drar fördel av den som handelsplats, så länge de beter sig någorlunda respektfullt. Britterna å sin sida gör sitt bästa för att inte förarga Kina, något som kräver en knivig balansgång under kalla kriget på 50- och 60-talet.

Ganska direkt efter revolutionen i Kina påbörjas Koreakriget där Förenta staterna och Kina ställs mot varandra. Som ett svar på detta iscensätter Förenta staterna en fullständig handelsblockad mot Kina, något som slår hårt mot Hongkong. Kolonin måste göra två parter nöjda. Medan Storbritannien var ett av de första länder som erkände Folkrepubliken Kina som stat (långt innan Mou själv besvarade tjänsten och erkände Storbritannien), så har Förenta staterna inte gjort det, utan håller Chiang Kai-sheks regering på Toiwaan som den enda legitima regeringen för hela Kina. Samtidigt är Hongkong i behov av att hålla amerikanerna på gott humör, om inte annat för att om Kina skulle besluta sig för att anfalla Hongkong så skulle det vara så gott som omöjligt att försvara kolonin utan deras hjälp. Handelshindren mot Kina respekteras således (även om en rejäl dos smuggling pågår vid sidan av), vilket till en början är en mindre katastrof för Hongkongs ekonomi. Över tid kommer det dock att visa sig vara en välsignelse, då det tvingar kolonin att hitta andra vägar till försörjning, och Hongkong blir snart centrum för en betydande tillverkningsekonomi. Billig arbetskraft och globala handelsförbindelser gör att ”Made in Hong Kong” blir något människor i hela världen vänjer sig vid att se på sina billiga produkter.

Hongkongs nästa stora kris kom 1967, medan Kina skakades av kulturrevolutionen. Som en del av denna blossar antikoloniala strömningar upp i kolonin, framför allt bland fackförbund och arbetarrörelser. På 1960-talet hade staden upplevt en snabb ekonomisk tillväxt, men samtidigt var det omfattande sociala och ekonomiska klyftor. Många arbetare levde i trånga och ogynnsamma förhållanden, medan vinsterna från Hongkongs ekonomiska framgångar i huvudsak gick till de välbärgade ägarna. Hongkong, sedan dess begynnelse en laissez-faire-ekonomi med minimala regler och förordningar, saknade i princip helt ett socialt skyddsnät. De protester och sabotage som började välla upp på 60-talet mötte snart hårt motstånd från de nationalistiska organisationer, lojala mot Chiang Kai-shek, som befinner sig i hela staden.

Protesterna var våldsamma och resulterade i omfattande störningar och sammandrabbningar mellan demonstranter och polis. Det inträffade bombattacker, vandalisering av egendom och våldsamma konfrontationer som ledde till dödsfall och skador på både demonstranter och polis. Den brittiska kolonialregeringen svarade med att införa stränga säkerhetsåtgärder och arresterade hundratals demonstranter och aktivister. Regeringen stärkte också sin övervakning och kontroll över massmedia för att begränsa spridningen av protester och oro.

Protesterna och konflikterna gick till slut över av två anledningar. Dels gick regeringen med på att införa grundläggande sociala skyddsnät för befolkningen, och dels bad premiärminister Djau Yan-loi (*m: Zhou Enlai*) fackförbunden att

sluta med sina störningsmoment, då Kina fortfarande hade behov av ett fungerande och ordnat Hongkong.

Och här någonstans kommer våra rollpersoner till staden, om ni spelar igenom hela kampanjen. Exakt hur det går till är såklart upp till er att hitta på, men den eller de som lämnar Kanton för att söka sig ett nytt liv i Hongkong är i gott sällskap. Hongkong har vuxit extremt fort sedan dess grundande, och allra mest sedan Andra världskriget. Japans invasion av Kina driver den första stora flyktingsvågen till Hongkong, som avtar först när kolonin själv ockuperas av kejsardömet 1941-45. Efter andra världskrigets slut driver inbördeskriget i Kina massor av människor på flykt, och många av dem hamnar i Hongkong. Kulturrevolutionen innebär en tredje flyktingvåg, och en ström vietnameser anländer sedan under Vietnamkriget. Dessa flyktingar anländer ofta utan mer än kläderna de har på kroppen (och för dem som simmat över kanske knappt ens det). Hongkong, som varande en plats för fri handel och rörelse, tar länge emot alla, även om man 1974 inför en regel kallad 抵壘政策 Daileui djingchaak, på engelska kallad ”touch base”-policyn, som innebär att den som ertappas av gränsvakter eller kustbevakning med att försöka fly in i Hongkong skickas tillbaka till Kina (utom under speciella omständigheter), medan den som lyckas ta sig in till bebyggda områden och etablera sig (till exempel genom att få ett jobb eller bo hos släktingar) får stanna.

Platsen de anländer till är en stad mitt i förvandlingen, vid en tid fylld av förändring och uppbrott, på gränsen mellan den gamla världen och den nya. Britterna är på 1970-talet knappast längre den världsmakt de var när de tog över kolonin, och de flesta av sina andra kolonier har de redan givit upp. Men det finns fortfarande många i Hongkong med minnen från storhetstiden, och britterna bildar ännu något av en överklass, samtidigt som innevånarna med kinesiskt ursprung alltmer dominerar samhällets alla hörn, från kulturen till ekonomin. Kina och Toiwaan är fortfarande i kallt krig, men flera händelser på 70-talet förändrar situationen drastiskt. Den amerikanske presidenten Richard Nixon besöker Kina 1972 och börjar lägga grunden till att tina upp relationerna mellan de två jättarna. Chiang Kai-shek dör 1975 och Mou Djaak-dung året därpå, och ersätts av den tidigare utrensade reformisten 鄧小平 Dang Siuping (*m: Deng Xiaoping*), som påbörjar Kinas öppnande mot världen. Men dessa förändringar är ännu inte i stånd, och spänningarna är fortfarande starka. Ingen vet hur framtiden ser ut. Förenta staterna har fortfarande inte erkänt Bakging som Kinas regering (detta sker först 1979), och Hongkongs egen framtida status är heller inte avgjord, då inget avtal ännu slutits om vad som ska ske efter 1997, året då leasingavtalet för de nya territorierna löper ut.

SAMHÄLLE OCH KULTUR

Hongkongs samhälle och ekonomi är på 70-talet mitt i en transformation. Med den ena foten står kolonin i 50- och 60-talet, med fattigdom, korruption, organiserad brottslighet, drogproblem, rasism och kolonialvälde, kallt krig mellan

kommunister och nationalister, och med en ekonomi baserad på billig manufaktur med låga löner och långa timmar. Allt detta är fortfarande en verklighet för Hongkongs 4,5 miljoner invånare. Men med andra foten står kolonin i vad som kommer att bli dess framtid under 80- och 90-talet: Blomstrande ekonomi som rör sig ifrån tillverkning och mot finans och bankverksamhet, en befolkning som lyfter sig ut fattigdomen, en gradvis minskning av britternas roll i statsapparaten till förmån för kantonesernas, en filmindustri som är känd över hela världen och ett samhälle som rankas som ett av de minst korrupta i världen. Dessa förändringar ligger i Hongkongs 70-tal och väntar på att få blomma ut.

Men Hongkong är såklart även en produkt av ett annat sorts möte: inte mellan forn- och framtid, utan mellan öst och väst, närmare bestämt Kina och Storbritannien. Det här har givit upphov till en salig blandning av intryck för den som vandrar längs stadens gator. Både den kinesiska och den europeiska kulturen existerar i sin helhet, opåverkad av varandra, på varsin sida, med ett sorts blandområde i mitten som är den lokala ungdomen. Vissa, framför allt de gamla, håller fast vid den kinesiska traditionen helt och fullt. Det är tempel, konfucianism, arrangerade giftermål, traditionella kläder, traditionell kinesisk medicin och kantonesisk opera. Och britterna, de ser ofta fortfarande ned på sina kinesiska undersåtar och undviker all form av beblandning. De håller på västerländskt mode, high tea med kakor och Earl Grey, ser på brittisk eller amerikansk film och umgås uteslutande med varandra, förutom när de i tjänsten tvingas interagera med den etniskt kinesiska majoriteten. Deras barn går i egna skolor och undervisas i brittisk kultur och historia.

Men en stor del av ungdomen har börjat blanda kulturerna. De anammar idéer och mode från väst utan att ge upp sin kinesiska identitet. De går fortfarande på yam cha och äter dim sam, de besöker fortfarande gamla tempel, men de anammar en mer individualistisk syn på livet, de klär sig i färgglada skjortor, utsvängda byxor och stora glasögon, och de lyssnar på kantopop, modern popmusik sjungen på kantonesiska av idoler som Liza Wang och Sam Hui. Inte sällan hamnar de i konflikt med sina traditionella äldre släktingar.

Och så har vi såklart 混血兒 wun huet yi, ”blandblod”, som de kallas. Den osynliga lilla minoriteten. Många är barn till en brittisk far med en kvinna från båtfolket, länge den enda grupp som ville befatta sig med de barbariska utlänningarna. Med en brittisk far är de något sånär accepterade, och växer generellt upp som resten av kolonialbritternas barn (om än ofta retade av sina klasskamrater). Men den brittiska kvinna som gifter sig med en kinesisk man kan förvänta sig att lida socialt stigma från båda sidor.

Hongkong har till slut börjat se sig själv som en egen plats, inte bara en tillfällig hållplats, ett ”icke-Kina”, och innevånarna börjar se sig själva som hongkongare, varken kineser eller britter. Staden har sin egen karaktär, olik alla andra platser i världen, skapad av en osannolik kombination av kultur och historia, och det ger den och dess invånare en egen unik identitet. Tidigare invånare har generellt sett sig själva som kineser, även om de råkar bo i Hongkong, men gradvis börjar så inte längre vara fallet.

Hongkong på 70-talet är en dynamisk och något kaotisk plats. Det är en plats för möten och idéer, full av entrepenörer, gängbrottslingar, flyktingar, koloniala makthavare, korrupta poliser, spioner och politiska rörelser, med en exploderande ekonomi och en blick ständigt riktad mot horisonten. Det är också en plats som vuxit explosionsartat av flyktingar från Kina, och för majoriteten av dess invånare är Hongkong inte en plats där man blir rik, utan ett fattigt gytter där man får slita för att få ihop bröd för dagen. Drogmissbruk är utbrett och organiserad brottslighet har infiltrerat mycket av samhället, framför allt dess fattigare delar. Men trots detta är det nästan ingen som vill tillbaka till socialismens Kina.

Hongkong har sedan 50-talet varit centrum för en stark tillverkningsindustri, och folk över hela världen har börjat känna igen den lilla texten ”Made in Hong Kong” som dyker upp på allt fler billiga produkter. Kolonins makthavare har tagit en mycket lätt attityd till reglering och om några år kommer den amerikanske ekonomen Milton Friedman att göra platsen berömd som ”Den friaste platsen i världen” i sitt TV-program ”Free to Choose”. (Han undlåter dock att nämna bristen på demokrati i det koloniala styret; en brist som ska visa sig bli ödesdiger för stadens framtid.) Under 70-talet håller ekonomin på att växla över till att bli ett finansiellt centrum för hela Östasien, mycket tack vare de seunghoinesiska affärsmän som flytt från kommunistregimen i Kina. Hongkong börjar etablera sin identitet som en i sanning ”global stad”, vänd mot världen, en plats där man kan mötas, göra affärer, etablera sig, bli rik. Det är Lejonklippans anda!

STYRE

Under den brittiska kolonialperioden styrs Hongkong som en kronkoloni. Guvernören utses av den brittiska regeringen och har nästan obegränsad makt över kolonins interna angelägenheter. Britterna införde sitt eget rättssystem och administrativa strukturer, vilket skiljde sig från det som tillämpades i Kina. Det ger en underlig kombination av stora friheter utan egentlig politisk makt för den breda massan.

I toppen sitter guvernören, utsedd av drottningen och ytterst ansvarig för kolonin. Sedan 1971 heter guvernören The Right Honourable Crawford Murray MacLehose, Baron MacLehose of Beoch, bland britterna familjärt kallad ”Jock the Sock”. Han är rimligt populär och är ansvarig för införandet av vissa sociala skyddsnät efter de våldsamma protesterna 1967, tillika obligatorisk skolgång. I början klagades det en del över hur hans policyer ökade kolonins utgifter med hela 50 % under de första två åren. Sin imponerande samling titlar och ordnar till trots bär han sällan sin guvernörsuniform, utan föredrar en mer avslappnad hållning i jämförelse med sina föregångare. Han är dock stark motståndare till att införa någon sorts riktig demokrati i Hongkong.

Guvernören i sin tur utser de flesta av medlemmarna i det legislativa och det exekutiva rådet, som föreslår och genomdriver lagändringar i staden. Den civi-

la administrationen befolkas till stor del av britter, men efter andra världskriget har kineser, och sedan även kvinnor, blivit insläppta. Lagsystemet är brittiskt, baserat på ”Common Law”, med Hongkongs högsta domstol som yttersta instans.

Den styrande principen har sedan länge varit att Hongkong försöker sköta sig själv, och eliten tenderar att reagera kraftigt negativt på Londons sporadiska försök att lägga sig i stadens affärer. Likaledes drar man sig in i det längsta för att begära hjälp från regeringen därhemma. Det har lett till ett konservativt och sparsamt styre som behandlar sina invånare precis som de själva vill behandlas: De låter dem vara ifred så länge de inte ställer till med saker, men gör heller inte mycket för att hjälpa dem.

Kolonins försvar säkras främst av brittiska trupper i rotation från moderlandet. Det finns även en lokal styrka kallad det kungliga Hong Kong-regementet (The Volunteers), som främst sysslar med gränsbevakning och spaning. Stadens polisstyrka, den kungliga Hongkongpolisen, anställer både britter och kineser, men med färre av de senare ju högre upp i rangerna man kommer. Polisstyrkan har på 70-talet rykte om sig att vara våldsamt korrupt, vilket är anledningen till att ICAC, ”The Independent Commission Against Corruption” (Den oberoende kommissionen mot korruption) grundas 1974, och börjar en hård och ibland våldsam kamp för att rensa upp i polisstyrkan. De är allmänt avskydda av polisen, men de är effektiva i sitt arbete.

Hongkongs valuta är Hongkong-dollarn, och det går ungefär 5 HKD på en amerikansk dollar.

DEMOKRATI

Hongkong är grundad som en koloni styrd av en guvernör utsedd av den brittiska kronan, men frågan om demokratisk styrning har då och då poppat upp genom historien, mer och mer allteftersom tiden gått. Tidiga försök att inkludera kinesiska medborgare i det politiska systemet, såsom guvernör Sir John Bowrings förslag på 1850-talet, möttes med starkt motstånd från den koloniala administrationen och den brittiska gemenskapen, som såg kineserna som omoraliska och olämpliga för självstyre.

Under slutet av 1800-talet började kinesiska affärsmän och medlemmar av överklassen att integreras i det koloniala samhället, med 伍才 Ng Choy som den förste kinesiske medlemmen av den lagstiftande församlingen 1880. Trots detta förblev det politiska systemet starkt elitistiskt och majoriteten av Hongkongs kinesiska befolkning hade extremt begränsad politisk representation.

Efter andra världskriget uppstod nya tankar om demokratisering, delvis inspirerade av krigets slut som sågs som en seger för demokrati över diktatur. Guvernör Sir Mark Young föreslog en omfattande reformplan 1946 som innefattade skapandet av ett kommunfullmäktige med direktvalda medlemmar, vilket skulle ge kinesiska medborgare en större röst i lokala angelägenheter. Trots initialt

stöd, både i Hongkong och London, motarbetades planen av den koloniala administrationen och affärseliten, som fruktade att demokratin skulle hota deras ekonomiska intressen och den politiska stabiliteten.

Under slutet av 1940-talet och början av 1950-talet växte stödet för demokratiska reformer kraftigt. Många samhällsorganisationer lämnade in petitionerna som krävde större politisk representation och rättigheter för Hongkongs kinesiska majoritet, samt reformer för att säkerställa rättvisa och jämlikhet. Trots det ökande stödet bland både kinesiska och brittiska invånare, avvisades dessa förslag ofta av de koloniala myndigheterna. De fruktade att politisk instabilitet och kommunistisk infiltration skulle hota deras kontroll, och att man riskerade att stöta sig med det nya kommunistiska Kina. Ett demokratiskt Hongkong riskerade att bli ett slagfält mellan kommunister och nationalister, och oavsett vem som vann skulle det bli slutet för kolonin, menade man. Den attityden är konsekvent under hela den brittiska kolonialtiden. Demokrati är naturligtvis viktigt i Storbritannien, och man är stolt över sin långa demokratiska tradition. Men i Hongkong? Nja, då börjar man skruva lite på sig och försöka byta ämne.

Faktum är att den generella attityden bland Hongkongs elit har varit att Hongkong varit såpass framgångsrikt på grund av att den haft ett minimalistiskt styre som inte tyngs ned av alla regler och omfördelningspolitik som sant demokratiskt styre riskerade att föra med sig. Det är vår framgång och rikedom som är vår garant till frihet, säger man, inte demokrati. Det är något som delas av en stor del av befolkningen. Demokrati är något främmande, något man inte haft i Kina och aldrig fått av Storbritannien. Det är helt enkelt något de flesta inte tänker så mycket på, speciellt jämfört med ekonomi och ”frihet”, som är det ord betydligt fler enas kring. Det är frihet man vill ha, säger man, inte demokrati.

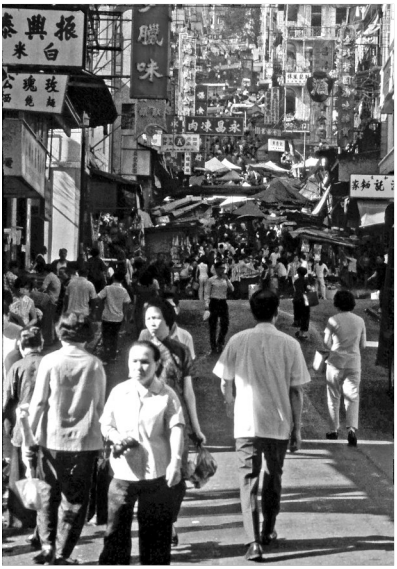
NAMN

Hongkongare har såklart kantonesiska namn, och de följer fortfarande alla regler för namn som nämnts i avsnittet på sidan 44. Men i och med stadens status som brittisk koloni har de flesta även ett engelskt namn. Detta är ofta inte ett smeknamn, utan en del av personens lagliga namn, och det står med på den engelskspråkiga delen av identitetshandlingarna och i statliga register.

Det fullständiga namnet lyder därmed någonting i stil med ”Maggie Tang Chu-ling, där en person som talar engelska skulle kalla henne ”Maggie Tang” och en person som talar kantonesiska skulle kalla henne ”Tang Chu-ling” eller ”Ah-ling”, även om det inte är helt ovanligt att man slänger sig med det engelska namnet även på kantonesiska.

Notera även att de flesta namn i Hongkong transkriberas enligt Hongkong-systemet, som är annorlunda än det system jag använder i resten av boken, och som inte representerar alla ljud i språket. För de flesta verkliga personer i spelet har jag valt att använda deras oficiella transkribering, när en sådan finns.

BILDER

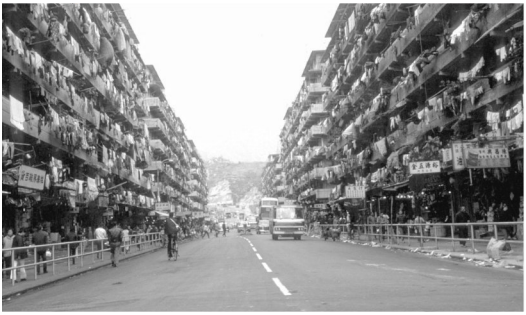

Gatuscen

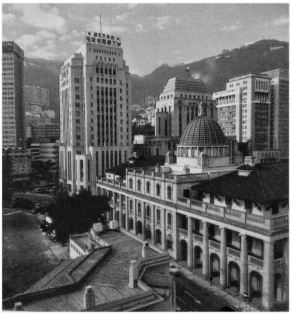

Spårvagn och båtfolkets båtar

Bostadsområde

Centrala Hongkong

Välklädd man med dotter

Rökpaus i arbetet

Rickshawförare

Försäljare med bäranordning

The Himalayan Band jammar

Kvinnor säljer varor

Bilder från Hong Kong Survey and Mapping Office, Lands Department:

Sham Shui Po

Mong Kok

Central

HONGKONG 1974

丙 **Kowloons befästa stad:** Världens mest tättbefolkade plats, där solen aldrig når ned, och polisen aldrig når in, till de labyrintlika gatorna. Sidan 296.

丙 **Triaderna:** Hongkongs undre värld, full av våld, brott, heder och lojalitet. Sidan 298.

丙 **Demografi:** Hongkong har länge varit en plats man kommer till, inte en plats man kommer från. Är du från Kanton? Hanoi? Manchester? Bombay? Manila? Eller är du en av de få vars familj har bott här i århundraden? Sidan 300.

丙 **Kinesiska tempel:** Överallt i staden finns små och stora tempel dedikerade till olika gudomligheter. Be om beskydd, offra lite rökelse, eller få din framtid spådd. Sidan 302.

丙 **Kristendom:** Européerna tog Jesus med sig när de kom till Kina, och i Hongkong har en signifikant del av befolkningen konverterats till kristendomen. Hongkong är också först i den anglikanska världen att prästviga kvinnor. Sidan 304.

丙 **Polisen och ICAC:** Hongkongpolisen är berömd över hela världen. Inte för sin effektivitet eller artighet, utan för sin korruption. Nu har regeringen fått nog, och grundat en ny myndighet för att rota ut rötäggen, och ett kallt krig bryter ut bland lagväktarna. Sidan 306.

丙 **Chungking Mansions:** Hongkongs mest internationella plats, en gång tänkt att vara ett lägenhetshus, men nu fullt av indiska restauranger, malaysiska barberare, somaliska prostituerade och myriader mer eller mindre välskötta gästhus. Sidan 308.

丙 **Kantonesisk opera:** Den kantonesiska kulturens traditionella teater, med djupa rötter, och källa till både filmer och filmstjärnor. Sidan 310.

丙 **Tehus och dai pai dong:** Hongkongs matkultur är legendarisk. Här finns inte bara te och dim sam, utan även de gaturestauranger där du kan få en skål nudlar och en öl för en spottstyver, medan du rusar från ditt viktiga möte till din älskare. Sidan 312.

丙 **Spioner och revolutionärer:** Hongkong ligger rakt på den så kallade bamburidån, där öst möter väst, och här pågår ett kallt krig mellan nationalisterna på Toiwaan och kommunisterna i Kina. Sidan 314.

丙 **Filmindustrin:** Ännu ung och omogen är Hongkongs filmindustri i startgroparna, redo att ta världen med storm. Sidan 316.

Kampkonst: Ett sätt att träna kroppen och lära sig självförsvar, javisst, men också ett sätt att skaffa sig kontakter som man har nytta av hela livet. Det är inte för inte som kung fu-utövare kallar varandra för ”bröder” och ”systrar”. Sidan 318.

Droger: Det enda sättet att få staden att sluta med opium visade sig vara att få den att börja med heroin. Staden är full av drogmissbrukare, en bidragande faktor till triadernas styrka. Sidan 320.

丙

KOWLOONS BEFÄSTA STAD

Välkommen till Kowloons befästa stad! En helt unik plats, hem åt 50 000 människor hopträngda på hälften så många kvadratmeter är det världshistoriens mest tättbefolkade plats.

Att träda in i Kowloons befästa stad är som att befinna sig i en främmande värld, en cyberpunkframtid där överbefolkningen tagit orimliga dimensioner. Invånarna här har byggt sina egna hem och företag utan formell struktur eller tillstånd. Resultatet är en oregelbunden och klaustrofobisk labyrint av på varandra staplade byggnader som känns som att de häger över dig och klättrar på varandra. Gatorna har sedan länge ersatts av korridorer när byggnaderna vuxit ihop till en enda sammanflätad labyrint. Dagsljuset letar sig inte in, men här och var ger elektriska lampor ett dunkelt ledljus. Inte för att någon här är kund hos elbolaget, utan genom en härva av tjuvkopplingar, mutor och förgrenande kablar, som ofta fallerar och ersätts, utan att någon bekymrar sig om att ta bort de gamla, vilket ger enorma nystan av gamla ledningar som hänger i taken.

Stadens har sin existens att tacka en klausul i avtalet när marken lämnades över till britterna 1898. Platsen var då ett fort, som Kina inte ville lämna till britterna. Deras egna soldater kunde dock i praktiken inte heller använda det, då det låg inne på brittiskt område, vilket snart gjorde platsen till ett ingenmansland. Britterna hade inte rätten att regera platsen, och Kina hade inte möjligheten. Fortet blev därmed tillflyktsort för alla som inte ville ha polisen knackandes på dörren. I en rättegång 1959 bedömdes slutligen polisen ha jurisdiktion på platsen, men vid det laget var det redan försent, då den kontrollerades i princip helt av triaderna, Hongkongs organiserade brottslighet. Förutom ett fåtal räder in i området vistas polisen aldrig på platsen och den konstapel som förföljer en misstänkt som flyr in i labyrinten vet att det är lönlöst och farligt att följa efter.

Triaderna håller den ordning som polisen inte kan hålla. Den som tror att platsen är laglös kommer snart att betala dyrt för sitt misstag. Lagen är bara en annan, en brutalare, och alla är inte lika inför den. Människorna här har skapat sin egen gemenskap inom stadens murar. Livet är hektiskt och intensivt. Varje kvadratmeter utnyttjas till sin fulla potential. Invånarna lever, arbetar och socialiserar på samma handfull kvadratmeter.

Men verkligheten är mer komplex än att den koloniala regeringen är helt frånvarande. Brev levereras inuti staden, brandkåren har tillträde, och av flygsäkerhetsskäl gör regeringen sitt bästa för att begränsa höjden på de jengatornsliknande byggnadskomplexen. Efter klagomål från Kina på 60-talet gör man dock ingenting för att försöka upprätthålla kolonins byggnandsstandarder. Det finns dessutom en hemlig regeringsplan, kallad ”Nunneklosterplanen”, som syftar till att stävja och på sikt kontrollera staden. Den första delen av planen innebär att begränsa den befästa stadens utrymme, så att den inte växer. De sedan länge försvunna murarna utgör osynliga gränser, och kolonialregeringen

drar upp breda vägar utanför. I området runtomkring byggs höga lägenhetsbyggnader med låg hyra för att kunna flytta ut invånarna när man till slut beslutar sig för att riva området. Men även om planen fungerat för att se till att staden inte växer horisontellt, fortsätter den att växa vertikalt, och någon organiserad avhysning av invånarna lyckas man aldrig få till stånd, av rädsla för Kina. En detaljerad kartläggning av staden skedde dock på 60-talet, och Hongkongpolisen har en pågående kriminalundersökning som noterar vilka byggföretag som verkar inom staden och vilka (olagliga) byggprojekt de genomför.

I staden finns en otrolig mångfald av yrken och verksamheter. Du kan se hantverkare arbeta med olika material, höra ljudet av symaskiner i klädaffärer och känna doften av mat som tillagas i de många restaurangerna. Det finns små familjeägda butiker som säljer allt från dagligvaror till hushållsartiklar. Den som förväntar sig att allt i den triadkontrollerade staden är bordeller, spelhålor och drogfabriker blir besviken. Nå, allt detta kan du onekligen *också* finna här – drogmissbrukare och -tillverkare finns det gott om, och allteftersom triaderna har gått ifrån det traditionella opiumet till det mer potenta heroinet har både missbruket och intäkterna ökat – men de flesta lagbrytare här är av en mer vardaglig sort: Här kan nudlar tillverkas utan kontroller av hälsomyndigheten, utan att någon ifrågasätter att de anställda arbetar tolv timmar om dagen, sju dagar i veckan, och priserna på nudlarna som tillverkas här är därmed mycket attraktiva. Detsamma gäller många andra produkter som sedan säljs i de ”förnämare” delarna av staden.

Kowloons befästa stad är en plats där gemenskapen är viktig. Invånarna här har skapat sina egna regler och normer för att upprätthålla en viss grad av ordning och säkerhet. Grannar hjälper och stöttar varandra i vardagen. Trots den trånga och hektiska miljön har människorna skapat en sammanhållning som är omisskännlig. Men livet är svårt och kämpigt, och den bristande hygienen gör inte saken bättre. Kowloons befästa stad är en plats som aldrig sover. Dag och natt är det en kontinuerlig ström av aktivitet och rörelse, och du kan ändå inte se dagsljuset när du väl vandrat in i labyrinten, och byggnaderna har vuxit ihop till en sådan grad att något ”utomhus” knappt existerar, utom på taken. Ljusen från butiker och bostäder skapar en skimrande kuliss, och ljudet av människor som pratar, skrattar och arbetar fyller luften.

Stadens byggnader har vuxit upp och ihop över tid, och är nu nästan samtliga runt tio våningar höga. De allra högsta delarna är 14 våningar. Ett nätverk av korridorer och trappor letar sig genom staden och du kan färdas från den ena änden till den andra utan att någonsin behöva ta dig ned till marknivå. Att ta sig upp på taken är det ända sättet att se dagsljus. I mitten finns den gamla magistratbyggnaden kvar, ensamt lågbyggt hus i kinesisk 1800-talsstil. Här samlas de gamla för att spela spel, här kan man se på TV och umgås. Det är den befästa stadens hemliga, bultande hjärta.

Detaljer:

- En spelhall i en mörk och fönsterlös lokal, populär hos triaderna.
- Någon håller fåglar i bur, och tar upp dem på taket varje dag för att de ska få luft och solljus.
- Någon filéar fisk rökandes en cigarett under ett blinkande lysrör.

丙

TRIADERNA

Hongkong på 70-talet är på många sätt en kaotisk plats. Många kommer till staden på flykt från Folkrepubliken, utan mer än kläderna de har på kroppen. Många söker en stabilitet och en trygghet, och för många är denna trygghet 黑社會 Haak sewui, de svarta sällskapen, av den brittiska kolonialregimen kallade ”triaderna”.

Många av dessa brottsorganisationer har sina ursprung i de hemliga sällskap som växte upp under Ching-dynastin, i syfte att störta den främmande kejsaren och återupprätta den kinesiska Ming-dynastin. I Hongkong lever deras arvtagare återigen under en ickekinesisk regim, men de försöker inte störta den, utan lever sitt liv i dess sprickor. Triaderna är lagen i skuggorna, drivna av våld och hot, men också av heder och respekt. Efter att den kejserliga regimen föll fann sig dessa hemliga sällskap utan tydligt mål, men sammanbundna av blodseder och lojalitet kunde de inte bara upplösas, utan fortsatte att verka i skuggorna, men nu för sin egen skull, snarare än för politisk reform. De fann en mycket lukrativ inkomstkälla i opiumsmuggling och försäljning, en verksamhet som gradvis håller på att gå över till det förädlade heroinet.

Triaderna försörjer sig genom beskyddarverksamhet, falskmyntning, narkotikasmuggling, människohandel, prostitution, utpressning och illegal spelverksamhet. Deras makt och inflytande sträcker sig över olika samhällsskikt och deras aktiviteter sprider sig över staden. De har till stor del infiltrerat polisen. Många är de lagens väktare som samtidigt är triadmedlemmar eller tar emot deras pengar för att titta åt ett annat håll.

Det finns flertalet större och massor av mindre brottsorganisationer i Hongkong. De större organisationerna använder sig ofta av mindre organisationer och gäng för att utföra enklare operationer och för att rekrytera nya medlemmar. De mindre gängen är ofta bara en handfull personer, vars ledare ofta kallas Daai go, ”Storebror”. Ofta tar denna person ett smeknamn i stil med ”Broder nio”, ”Broder drake”, ”Broder fet” och så vidare, baserat på hans eget namn, utseende eller dåd. De större organisationerna har olika armar med olika uppgifter. I toppen kan det se olika ut, men traditionellt sitter bossen, ofta kallad ”Drakens huvud” eller ”Bergmästaren” (489). Under honom hittar man personer som ”Spetsen” (438, aktiva operationer), ”Assisterande bergmästaren” (438), ”Rökelsemästaren” (438, ceremonimästare), ”Vita solfjädern” (415, administration), ”Röda pålen” (426, kommenderar trupperna), ”Grässandalen” (432, koordinator). De numeriska koderna kommer från boken 易經 Yik ging (i Väst känd som *I ching*) och kinesisk talmystik och indikerar personens rang. De som utför grovjobbet kallas ”49:or” och ”Blå lanternor”, där de senare är icke-initierade personer som gärna används men som inte räknas som medlemmar i organisationen. Att vara medlem är en tydlig tröskel, som innebär att man genomgår olika ceremonier arrangerade av rökelsemästaren, och svär trohet till organisationen.

Triaderna upprätthåller generellt sträng disciplin inom sina egna rader. Regelbrott kan leda till allvarliga konsekvenser, inklusive fysiska bestraffningar eller uteslutning från triaden. Det finns också ett system för interna sanktioner och rättegångar för att hantera tvister och straffa medlemmar som inte följer reglerna. Även mellan triadgäng kan diplomati och medling behövas för att inte varje liten oförrätt ska eskalera till gängkrig. Om Röda pålen anser att några medlemmar betett sig respektlöst mot ett annat gäng och orsakat dem skada utan anledning kan han mycket väl ta med dem till det andra gängets ledare för att de ska be om ursäkt, som en mor som tar sin olydige son till affären där han snattat. Men å andra sidan, om han anser att någon brustit i respekt mot hans underhuggare tar han istället med dem för att söka en ursäkt, och om en sådan inte ges, vedergällning. Rykte och anseende är A och O, och det gäng som får rykte om sig att inte bita tillbaka när det förödmjukas kommer snart att se vidare provokationer och intrång i territoriet.

På grund av sin långa historik har triaderna många traditioner och strikta regler för hur man kan bete sig som medlem. De bryr sig inte om Hongkongs lag, men deras egen lag håller de ofta strikt på, och dygder som heder och lojalitet till organisationen är extremt viktiga för att vinna respekt och klättra i rang. Men alla brottsorganisationer har inte dessa traditioner. På sistone har en ny grupp dykt upp, kallade Storcirkelgänget, som grundats av tidigare rödgardister som flytt undan militärens tryck i Folkrepubliken och landat i Hongkong, där de använder de färdigheter och den brutalitet de lärt sig som rödgardister för att ta andelar i Hongkongs undre värld. Ett annat väletablerat gäng är 14K, döpt efter adressen där de en gång verkade, 寶華路14號 Bou-wah-gatan nummer 14, i Saigwaan-distriktet i västra Kanton, styrt av en agent för nationalistarméns hemliga polis. Sedan Kanton föll till kommunisterna flydde de till Hongkong och fortsatte sin verksamhet här.

Detaljer:

- Tre kostymklädda män går längs en gata i Kowloon och samlar in beskyddarpengar från butikerna.
- Någon har brustit i respekt mot en annan organisation, och nu måste man bjuda på te och personen ifråga be om ursäkt för att släta över det hela.
- Ett altare till den rödansiktade generalen 關羽 Gwaan-yu, med hillebarden i vänster hand, till skillnad från polisens Gwaan-yu-statyer, som har hillebarden i höger hand.

Tre sigill använda av olika triadsällskap på 70-talet. De förbjöds av polisen, varefter tecknet i mitten helt enkelt byttes ut.

丙

DEMOGRAFI

Under hela sin historia har Hongkong för majoriteten av sina invånare varit ett tillfälligt hem. Det har varit en plats dit man flyr när saker blivit oroliga i hemlandet, med en tanke på att återvända när saker lugnat ned sig. Det har varit en hållplats på väg ut i den vida världen, men det har inte varit en del av folket själva, och man har sett sig som kines, malaj, indier, engelsman, men inte ”hongkongare”. Men på 70-talet har detta börjat ändras, och en ny generation, född och uppvuxen i staden, ser Hongkong som sitt hem, som en plats där man kan leva, bilda familj och se sina barn växa upp. För första gången börjar Hongkong ha ett eget folk.

En stor del av befolkningen är dock fortfarande mer eller mindre tillfällig, och framför allt nytillkommen. Hongkong har sedan Andra världskrigets slut varit en tillflyktsplats för hela södra och östra Asien när det stormat i regionen, och den har växt ofantligt snabbt under de senaste decennierna, från en halv miljon efter andra världskriget till fyra och en halv miljon på 70-talet. Under de mest intensiva perioden flyttade 100 000 människor in i staden varje år. Den första stora vågen flyktingar kom under det kinesiska inbördeskriget. Många var de som flydde undan kommunisternas anstormning och en rejäl portion affärsmän från Seunghoi (*Shanghai*) har flyttat sina operationer till Hongkong, vilket håller på att transformera staden till Östasiens främsta centrum för internationell handel. Nästa stora våg från fastlandet kom under kulturrevolutionen. Till Bakgings skam har vågor av människor olovligen korsat gränsen på flykt från det socialistiska projektet till den fria världen. Till kolonialregeringens skam har detta skapat stora områden av fattig slum där människor lever under erbarmliga förhållanden, men det är också denna billiga arbetskraft som gjort kolonin rik. Många som flyr Kina gör det genom att försöka simma eller paddla över vattnet där det är som smalast, under natten för att inte ses av patrullbåtarna som går där. Den som fångas upp skickas nästan alltid tillbaka till Kina, men den som lyckas ta sig över och in till staden får generellt stanna.

Hongkong är därmed hem för kineser med varierande hemort, och på gatorna kan man höra seunghoinesiska, hakka, hokkien, chiudjau och myriader av andra kinesiska språk och dialekter. Men det gemensamma språket, förutom engelskan som används med kolonialmakten, är kantonesiskan, som är lingua franca bland kineserna i hela kolonin på grund av den stora mängden av dess invånare som härstammar från Gwongdung-provinen och Kanton.

Men den senaste stora flyktingvågen är inte från Kina utan från Vietnam. USA:s nederlag i Vietnamkriget och Saigons fall har fört med sig stora mängder flyktingar som inte vill leva under kommunistregimen, och som sprider sig över hela Sydostasien i flyktingbåtar. Många är de som tar sig till Hongkong utan mer än kläderna de bär på kroppen.

Alla i Hongkong är dock inte flyktingar. En annan stor befolkningsgrupp är indierna, som förts över av britterna som arbetskraft och tjänare och nu har etablerat sig i kolonin. Fler och fler filippinare ses också på gatorna, men sällan ute i de fattigare kvarteren, då de generellt kommer som anställd hemhjälp och under kontrakt måste bo hos sin arbetsgivare för att ha rätten att vistas i staden. Och såklart britterna själva, samt andra européer och amerikaner, som flyttat till Hongkong i jakt på rikedom eller äventyr. Bland dessa ser man också en hel del återvändare; sådana som åkt utomlands för att studera, eller som kanske är födda av kinesiska föräldrar i utlandet, och som nu flyttar till Hongkong när stadens ekonomi blomstrar. Dessa kan ibland känna sig mer hemma bland européerna än bland hongkongare av kinesisk etnicitet, och en del av dem talar dålig kantonesiska efter att ha växt upp i ett engelsktalande samhälle. Deras lott liknar till viss del blandbloden, 混血兒 wun huet yi. Den osynliga lilla minoriteten. Många är barn av en brittisk far med en kvinna från båtfolket, länge den enda grupp som ville befatta sig med de barbariska utlänningarna. Med en brittisk far är de något sånär accepterade, och växer generellt upp som resten av kolonialbritternas barn (om än ofta retade av sina klasskamrater). Men den brittiska kvinna som gifter sig med en kinesisk man kan förvänta sig att lida socialt stigma från båda sidor.

Till sist har vi, speciellt i Nya territorierna, de som bott här sedan innan britterna kom. De bor i muromgärdade småbyar, där ofta hela byn är av en och samma släkt, med samma familjenamn. Dessa har ofta en komplicerad relation till staden. De lever sina liv som de alltid har gjort, med egna traditioner, och odlar marken runtom byn. När en dotter i byn gifter sig flyttar hon till sin makes hem, och därmed ut ur byn, eftersom alla i byn delar samma familjenamn och därmed är släkt. När en son i byn gifter sig tar han med sig sin maka hem. På så sätt fortsätter hela släkten att bo i samma by, och man släpper inte gärna in utomstående, om någon nu skulle vilja bosätta sig där. Men den unga generationen ser med stora ögon på de glittrande neonljusen i Kowloon och många är de som till sin familjs förskräckelse lämnar byn för stadens lockelser.

Samtliga spelare bör reagera på denna bakgrund, genom att berätta hur de kom till Hongkong. Är du invandrad eller infödd, och om det senare, berätta om när din släkt kom hit, eller om du är en av dem vars släkt bott här sedan innan kolonins grundande.

Detaljer:

- Ett fattigt område med trångbodda flyktingar, där narkomaner som inhalerar röken från kokande heroin sitter hukade utanför en plåtslagarverkstad, där en man med en hammare bankar bulan ur en bildörr till en Volvo 144.
- Det är söndag och de filippinska hemtjänstarbetarna är lediga och har samlats till en stor fest i en park. De har lagt ut mat på bananblad och äter gemensamt från den med händerna.
- En indisk man från Gujarat säljer skräddartjänster och klockor. ”Hello, friend! Good price for you!”.

丙

KINESISKA TEMPEL

Hongkong är en smältdegel av influenser, ett möte mellan öst och väst, och detta kan ses även i religionen. Du kan se en anglikansk kyrka och ett taoistiskt tempel stå mitt emot varandra över gatan. De flesta etniska kineser tyr sig till sin traditionella blandning av taoism, buddhism och konfucianism – åtminstone om de inte är lierade med det ateistiska kommunistpartiet i Kina. De går till templen och ber, de spår sin framtid i teckenristade pinnar, de konsulterar fung seui-experter när de inreder sina hem och de bränner papperspengar för sina döda släktingar att spendera på andra sidan. Dessa religioner och föreställningar har haft ett minimalt inflytande på den brittiska styrande klassen, som mest ser det som skrock. Däremot har inflytandet åt det andra håller nått ganska långt, och det finns en ansenlig mängd kristna etniska kineser i Hongkong. Kyrkor, både katolska och protestantiska, men framförallt anglikanska, finns lite överallt och även prästerna är generellt av kinesiskt ursprung, utanför de områden på ön där den brittiska minoriteten huserar.

Den kinesiska folkreligionen är en blandning av inflytanden, och många ser ingen större skillnad mellan taoism, konfucianism och förfädersdyrkan. Även buddhismen smyger sig in där, men folkreligionen i Hongkong har främst taoistiska rötter. Många ser det dock inte så mycket som ”religion” utan mer som traditioner, och mängden tro och dyrkan kan variera kraftigt, men flertalet tempel dedikerade olika 神 ”san”, vilket grovt kan översättas till ”gudar”, är spridda över hela staden, och de flesta bostadsområden har åtminstone något lokalt tempel. Där kan man be om beskydd och rikedom, där kan man träffa en spåkvinna och få sitt öde utläst, och där kan man också arbeta som präst eller tempelvaktmästare. Kantonesiska präster är inte bundna av celibat, och att vara präst i ett tempel kan vara ett arbete som vilket annat som helst. Nedan kan du läsa om några olika vanliga gudar vars tempel finns över hela kolonin:

觀音 Gwun-yam (*m: Guanyin*) är en medlidandets och barmhärtighetens gudinna som är flitigt dyrkad i hela Kina. Hon är en bodisattva vid namn अवलोकéतेश्वर (Avalokiteśvara) importerad från buddhismen, där hon dock till skillnad från i Kina representeras som en man. Hon associeras med förbehållslös kärlek och medlidande, och beskyddar de svaga, och framför allt kvinnor och barn. Hon hjälper också de sjuka, och många ber till henne när de vill tillfriskna.

關羽 Gwaan-yu (*m: Guanyu*) var en kinesisk general på 200-talet berömd för sin lojalitet och rättfärdighet, och har genom historien blivit gudaförklarad, och tempel till honom finns lite överallt. Han associeras med krig och kamp och i varje polisstation i Hongkong finns ett litet altare till Gwaan-yu någonstans. Ironiskt nog är han också flitigt dyrkad av triaderna, som ser sig själva som hedersstyrda krigare precis som honom.

黃大神 Wong Tai Sin är en taoistisk gud populär i Hongkong och anses ha helande krafter. Namnet, som betyder "Store odödlige Wong", är den gudomliga formen av 黃初平 Wong Cho Ping, en taoistisk eremit från Gimwa under den östra Gim-dynastin. Enligt legenden föddes Wong Tai Sin som Wong Cho Ping år 328 i Djit-gong-provinsen (*m: Zhejiang*). Han sägs ha upplevt fattigdom och hunger och blev herde vid åtta års ålder. Vid femton års ålder började han utöva taoism efter att ha mött en helig man på ett berg i sin hemstad. Legenden säger att han fyrtio år senare kunde förvandla stenar till får. Wong Tai Sins födelsedag firas den 23:e dagen i den åttonde månaden. Han har haft stor påverkan i Hongkong, där Wong Tai Sin-området och Wong Tai Sin-distriktet är uppkallade efter guden. Wong Tai Sin-templet är en populär plats för tillbedjan och ett av stadens viktigaste tempel. Sik Sik Yuen, en utbildnings- och välgörenhetsstiftelse, driver en gratis klinik och ett antal skolor, som en hyllning till Wong Tai Sins ursprung som en helare.

天后 Tin Hau sägs ha varit en hokkienesisk schaman på 900-talet som blivit upphöjd som gudinna över haven. Fiskare, sjöfarare och andra som måste bege sig ut på haven ber till henne om säker färd och god fångst.

Förutom dessa är även förfädersdyrkan ett väldigt vanligt inslag i den sydkinesiska traditionen, och framför allt bland de Nya territorierna, där man kan hitta byar där en viss släkt bott i hundratals år, är det vanligt att se tempel dedikerade till en viss släkts förfäder. Vanliga människor har ofta ett litet altare med träplakat med förfädernas namn på, där man offrar rökelse till dem.

Ett typiskt sydkinesiskt tempel är byggt i grå sten, ofta med grönt tegeltak i den traditionella kinesiska stilen. Det består generellt av åtminstone två byggnader, en entrébyggnad och en huvudbyggnad, där altaret finns, ofta med statyer av den gudom templet är helgat åt. Mellan dessa finns oftast en öppen ljusgård, tempelgården, med täckta pelargångar vid sidorna så att man kan nå huvudbyggnaden torrskodd även i regnigt väder. Större tempel har fler byggnader och kan bilda stora, imponerande komplex. Huvudsalen är oftast en stor sal, ofta med pelare som håller upp taket. Pelare, dörrar och andra trädetaljer är ofta rödmålade, och överallt finns vackra sniderier i sten och i trä, av geometriska figurer eller föreställande figurer och varelser som drakar eller fenixfåglar. Vid altaret finns antagligen sandtråg för att sticka ned sitt rökelseoffer, och ibland hängs stora spiraler av rökelse i taket.

Detaljer:

- Ett släkttempel till en större släkt som ligger ute i de Nya territorierna, dit vissa släktmedlemmar ibland åker för att visa sin vördnad och rådgöra med släktens överhuvud.
- Någon söker välsignelse: tänder tre rökelsepinnar och knäböjer, säger sitt namn och födelsedag, reser sig upp, bugar tre gånger och placerar rökelsen i en urna med sand.
- Spådom medelst *kau chim*: En burk med pinnar skakas med en fråga i åtanke, tills en pinne trillar ut. På den står nummer eller tecken, som hänvisar till en vers i siarens bok. Versen läses upp och tolkas av siaren för att besvara frågan.

丙

KRISTENDOM

Hongkong har naturligtvis en mycket högre andel kristna än Kina, på grund av det brittiska styret. Det finns en hel del katoliker och protestanter, och förvånansvärt många mormoner och rysk-ortodoxa, men den största kyrkan är den anglikanska, som kan anses ligga lite mellan den protestantiska och katolska. Just var någonstans mellan dem var länge något av en brännpunkt, men till slut har kyrkan hamnat ganska nära katolicismen, men utan att erkänna påven eller helgondyrkan, och man tillåter präster att gifta sig och skaffa familj. Prästerna klär sig dock fortfarande i ceremoniella vita kläder, och rökelse används ibland i ceremoniella syften, men olika kyrkor lägger sig på olika ställen på den skalan, och vissa ligger närmare de protestantiska när det gäller ceremonier. Kyrkans högsta överhuvud är drottningen av England, drottning Elisabeth II, med hennes titel ”trons försvarare”.

I Hongkong finns både brittiska och etniskt kinesiska präster, och Hongkongs och Macaos stift, som är den anglikanska organisation som omfamnar kolonin, var det första anglikanska stift att ordinera en kvinna. Florence Li Tim-oi föddes i Hongkong men studerade på en teologisk högskola i Kanton och har arbetat med att sprida Guds ord i Kina. Under andra världskriget befann hon sig i Macao, där det inte fanns någon anglikansk präst och dit kriget gjorde det omöjligt för britter att resa, så hon fick speciell tillåtelse av biskopen i Hongkong att utföra sakramenten. Han sade i ett brev till ärkebiskopen i Canterbury att han inte trodde på prästvigning av kvinnor, men att hade han möjligheten så skulle han prästviga henne, då kyrkans behov var större av att ha en präst i Macao. Till slut lyckades Li träffa Hongkongs biskop i en by i Gwongdung-provinsen och hon prästvigdes, vilket ärkebiskopen av Canterbury (den anglikanska kyrkans högste präst) offentligt tog avstånd från. Efter kriget avsade hon sin licens (men inte sin prästvigning) för att undvika kontrovers. Li blev kvar i Kina även under kommunisternas övertagande, och det har hörts nästan inget från henne under de 25 år som gått sedan 1949.

Utan Lis vetskap har dock Hongkongs och Macaos nuvarande biskop Gilbert Baker nyligen prästvigt två kvinnor till, Jane Hwang och Joyce Bennet, så sent som 1971, och samtidigt officiellt bekräftat Lis prästvigning. Detta är 30 år efter den första kvinnliga prästvigningen, men ändå har inga kvinnor blivit vigda under dessa 30 år, och Hongkong är återigen först. I år, 1974, har även den episkopala kyrkan i Förenta staterna, som är medlemmar i den anglikanska gemenskapen, prästvigt elva kvinnor, under mycket protester. Dessa har dock inte fått godkännande från det brittiska biskopshuset, och kvinnliga präster är fortfarande en kontroversiell fråga bland anglikaner.

Förutom sitt kyrkliga arbete har den anglikanska kyrkan i Hongkong även en mycket aktiv diakoni, genom vilken drivs sjukhus och skolor, inklusive teologiska skolor, något även katolska och protestantiska kyrkor gör. Man håller även söndagsskolor, äldrevård och spirituell rådgivning.

Hongkong är ju också det närmaste kinesiska kristna har till en fri kyrka i sitt eget land, och det finns en viss kontakt med kristna huskyrkor som lever i skymundan under kommunisternas styre, och som hoppas på lättnader nu när kulturrevolutionen är över och landet börjar öppna sig.

Det är dock inte alltid helt enkelt att vara en kinesisk kristen, framförallt om man inte kommer från en redan kristen familj. Framförallt de äldre i släkten kan ha mycket negativa reaktioner. För den som sysslar med förfädersdyrkan är en kristen son en fruktansvärd förlust; ett brott i kedjan. Varje generations uppgift är att hedra och offra till sina förfäder, för att säkra dem en god plats i livet efter detta. En kristen son eller dotter kommer naturligtvis inte att utföra dessa riter, vilket sätter din egen andre och alla dina förfäders i fara. I ett samhälle och en tradition där familjen är central, där respekten för dina föräldrar är den viktigaste moraliska plikten, är det ett enormt steg att bryta med sin familj.

Just avsägandet av andra religioner är många kinesers främsta problem med kristendomen. Det är klart att du kan dyrka Jesus, men du behöver fortfarande respektera Buddha, Gwun-yam och dina förfäder! Religion i den kinesiska traditionen har sällan varit en exklusiv historia, och kristendomens insisterande på att andra religioner har fel tas ofta emot som en onödig förolämpning av den kinesiska traditionen.

Den starkaste konverteringsvågen kom på 50-talet och fram till mitten av 60-talet. Antalet kinesiska kristna ökar inte så mycket längre. En del av anledningen till detta är att kristna i ännu högre utsträckning än andra vill emigrera. De känner en större samhörighet med västvärlden och vill gärna flytta dit och bilda sig ett liv i Förenta staterna eller Europa. Det är inte helt tydligt vad som är orsak och vad som är verkan här: De som vill emigrera är antagligen mer intresserade av att konvertera till kristendomen, religion associerad med en rik och kultiverad västvärld.

Detaljer:

- En pastor ordnar med pilgrimsresor till Israel. Det har varit svårt under Jom kippur-kriget förra året, men stridigheterna verkar ha lugnat ned sig nu.
- Konservativa kyrkobesökare diskuterar argt trenden med kvinnlig prästvigning, och förstår inte alls varför Hongkong har gått i bräschen med denna traditionsfientliga reform.
- En präst ger fristad i kyrkan åt en eftersökt triadmedlem, i hopp om att kunna leda in hen på en bättre väg under tiden.

丙

POLISEN OCH ICAC

Hongkong är korrupt. Staden är rutten till sin kärna. Ett av problemen är dess explosiva tillväxt som inte åtföljts av högre löner för stadsanställda, som därmed behövt förlita sig på ”tepengar”, som mutorna kallas, men i början av 70-talet har det sedan länge blivit en utbredd kultur. Vill du ha en bättre plats på sjukhuset? Tepengar till sjuksköterskan. Få ditt byggnadsprojekt godkänt? Anlita en tjänsteman på Byggnadsförordningskontoret som ”rådgivare”. Brinner ditt hus? Brandkårens inofficiella motto är ”冇錢，冇水” (Mou chin, mou seui – inga pengar, inget vatten). Allra värst är det kanske inom polisen, som i vissa fall agerar nästan som ännu en triadorganisation, med utpressningar, ”licensavgifter” och annat. Deras antikorruptionsavdelning har ryktet om sig att upptäcker de något fuffens så vill de ha en del av kakan, snarare än att arrestera de skyldiga.

Den 15 februari 1974, efter studiebesök i Singapore och Sri Lanka och deras antikorruptionsbyråer, öppnas ICAC, ”The Independent Commission Against Corruption” (Den oberoende kommissionen mot korruption), som till skillnad från polisens egna antikorruptionsenhet är ansvarig endast inför Hongkongs guvernör. De får snart rykte om sig att vara effektiva och brutala, och gör ”fiskeövningar” där de tar in ett helt polisskift och frågar ut dem. Animositeten mellan ICAC och polisstyrkan är såpass stor att slagsmål mellan dem inte är ovanliga. Även om organisationen bekämpar korruption i hela samhället känner poliserna av deras närvaro mest av alla, och en ICAC-agent kan knappast vänta sig ett varmt välkomnande om hen kliver in på en polisstation i Hongkong.

Men det är inte bara ruttna ägg i polisstyrkan, utan även många ärliga konstaplar som vill göra staden till en säkrare plats, och de har ett svårt och farligt arbete att göra. Hongkong har vuxit enormt, och svämmar över av nyinflyttade invandrare av dussintals olika nationaliteter och bakgrunder, och många är avtrubbade efter att ha upplevt inbördeskrigets och kulturrevolutionens brutaliteter i Kina. De är trångbodda, de är fattiga, och till detta kommer den organiserade brottsligheten och de stora drogproblemen. Triadernas traditionella opiumhandel har på senare år gradvis gått över till heroin, något som givit upphov till en våg av narkotikaproblem bland stadens invånare. Våldsbrott har fullständigt exploderat det senaste årtiondet, från strax över 2 000 till över 15 000, till stor del på grund av den massiva invandringen.

Triaderna bekämpas av avdelningen OCTB, ”Organized Crime and Triad Bureau” (Byrån för triader och organiserad brottslighet), som tar hand om fall som gäller de ökända brottsgängen. De behandlar människosmuggling, narkotikabrott, olaglig spelverksamhet, smuggling, beskyddarverksamhet och allt annat som triaderna har satt sina tänder i.

En annan avdelning är den som på engelska benämns som ”Special Branch” men som på kinesiska har kvar sitt gamla namn 政治部 Djing-dji bou, ”Politiska enheten”. Denna enhet bildades specifikt för att förhindra Bakgingstödda kommunister och Toiwaan-stödda nationalister från att infiltrera och utföra operationer i kolonin, och sades samarbeta med MI5 och MI6 hemma i London. Organisationen har ironiskt nog flertalet gånger visat sig vara infiltrerad av agenter från Chiang Kai-Sheks Toiwaan, som utnyttjat den för att utföra sabotageoperationer på fastlandet, men dessa pinsamheter har kunnat skötas tyst och har i dagsläget inte läckt ut till allmänheten.

Andra viktiga avdelningar är kustbevakningen, som vaktar Hongkongs stora mängd öar och vatten och gör sitt bästa för att förhindra smugglare, PTU (Police Tactical Unit, Polisens taktiska enhet), som sköter folkmassor och andra insatser som kräver stora grupper av poliser och känns igen på sina blå baskrar, samt den lilla elitstyrkan SDU (Special Duties Unit, Specialpliktsenheten), i folkmun kallad 飛虎隊 Fei fu deoi, ”De flygande tigrarna”. SDU grundades 1974 och är en insatsstyrka som skickas in när riktigt farliga operationer behöver hanteras, speciellt i syfte att motverka internationell terrorism.

Följande grader finns inom polisen, sedan omorganisationen 1972: Ställföreträdande polischef, Högre biträdande polischef, Biträdande polischef, Överintendent, Seniorintendent, Intendent, Chefsinspektör, Seniorinspektör, Inspektör, Stationssergeant, Sergeant, Poliskonstapel. Officersgrader är inspektör och över, och dessa rekryteras för en prövoperiod på tre år, efter vilken de kan erhålla en permanent post. Efter fem år som inspektör kan man bli seniorinspektör, efter sju år som inspektör/seniorinspektör och en rekommendation kan man befordras till chefsinspektör. Officerare kan också transfereras in från andra koloniala områden eller från Storbritannien. Pensionsåldern är normalt 55 för officerare och 45 för konstaplar, förutsatt att man arbetat minst tio år. Poliser erhåller gratis sjukvård för sig själva och sin familj, och det finns en ambition att erbjuda bostad för alla poliser med familj, något som de flesta, men inte alla, har lyckats erhålla. Ogifta poliser erbjuds bostad i barrackerna.

Hongkongs polisstyrka har en rejäl budget och en militär bakgrund, vilket ger dem tillgång till en imponerande samling vapen, från revolver och hagelgevär till tårgasgranatkastare och kulsprutepistoler. Deras pastellgröna kolonialuniformer med shorts gör dem lätt igenkännbara som en brittisk styrka, även om en majoritet av poliserna är kineser. Många enheter har en brittisk officer med kinesiska konstaplar. Även de brittiska poliserna förväntas kunna tala en hjälplig kantonesiska, men är ofta betydligt sämre när det gäller skriftspråket.

Detaljer:

- En brittisk polisofficer står och förklarar, genom sin underordnade som agerar tolk, för en kvinna vilket brott hon har begått.
- Kustbevakningen plockar upp några flyktingar från fastlandet som försöker simma över till Hongkong. De gråter och bönfaller om att inte bli tillbakaskickade, men det är inte upp till kustbevakningen att avgöra detta.
- En polis har fått en kallelse att besöka ICAC. Det är potentiellt en rutinaffär, potentiellt slutet på karriären och ett fängelsestraff.

丙

CHUNGKING MANSIONS

När Chungking Mansions byggdes 1961 skulle det vara ett relativt högklassigt lägenhetshus på 彌敦道 Neideon-dou (Nathan Road) , den fashionabla shoppinggatan i Tsim Sha Tsui, Kowloons mest livliga kvarter. Med sina 17 våningar tornade byggnaden upp sig över de lägre husen runtom. Dess lägre våningar var nattklubb och shoppingcenter, och dess tre torn var fyllda med lägenheter. Men byggnaden var billigt byggd med ganska dålig planläggning. Detta tillsammans med det faktum att Kowloons moské ligger ett stenkast ifrån byggnaden gjorde den tidigt populär bland indier och sydasiater, som började driva diverse etablissemang i byggnaden. Under Vietnamkriget blev den populär hos prostituerade som servade amerikanska soldater på ”Rest and recreation” (vila och vederkvickelse) i Hongkong. Sedan upptäcktes den av Lonely Planet som beskrev dess spännande etniska blandning och multikulturella atmosfär som en unik plats på jorden, och sedan dess har den blivit ett populärt hak för hippies och backpackers från västvärlden som vill uppleva dess exotiska charm.

Som respons till detta har en stor del av byggnaden blivit konverterad till tiotals olika gästhus, som erbjuder klaustrofobiska, ofta fönsterlösa rum till den budgetmedvetne resenären. De kineser som bott i huset har generellt flyttat ut, och antingen sålt sina lägenheter eller låter någon punjabisk föreståndare driva gästhusverksamhet från den, mot hyra. En ny klass av ägare, fastlandskineser från runtom i Kina som tagit sig till Hongkong på jakt efter frihet och pengar, har också börjat etablera sig. De flesta av dem kommer sällan till byggnaden, utom när det är dags att hämta intäkterna från gästhusverksamheten. De har köpt upp de billiga lägenheterna efter att priset sjunkit på grund av byggnadens dåliga rykte, och lever nu på sina hyresintäkter någon annanstans i staden. De kom ofta som fattiga till staden och genom hårt arbete och sluga fastighetsaffärer har de gjort den klassresa många i Hongkong (och Kina) drömmer om.

I Chungking Mansions kan du köpa dig nästan vad du vill. Det finns restauranger som serverar indiska curryrätter, det finns droglangare som säljer dig en billig dos (eller erbjuder dig ett jobb att smuggla heroin in i eller ut ur Hongkong), det finns prostituerade från majoriteten av den afrikanska kontinenten (och stora delar av resten av världen), otaliga affärer som säljer diverse varor, men framför allt tyger och kläder, det finns frisörer och tandläkare och grönsakshandlare och barer och spritbutiker och det finns framför allt småskaliga affärsmän från Indien, Malaysia, Pakistan, Thailand, Burma och Nepal som kommer till Hongkong för att köpa varor att ta med sig hem till sina hemländer, eller lämna varor därifrån. Som en affärsinnehavare sade, ”Det enda man inte kan hitta i Chunking Mansions är sinnesfrid”. Det är en plats där hela världen möts, en plats i Hongkong som domineras varken av kineser eller britter, men av sydasiater, av indier, pakistanier, thailändare, filippinare, en plats där man kan göra affärer oavsett om det handlar om tio hongkongdollar eller tio miljoner och ofta utan att poliserna lägger sig i. Chungking Mansions lever sitt

liv i lagens gränsområden, men utan att kontrolleras av triaderna. Här är det inte kineserna som styr.

De tre första våningarna av byggnaden består av olika typer av affärsinrättningar. Det är inte bara byggnadens originalplaner som definierar hur många affärer man kan få in – varje vrå, skrubb och utrymme, till och med mellan hissarna, har blivit konverterade till stånd och butiker. Det är en klustrofobisk labyrint av kommers och uppfinningsrikedom. Från tredje våningen kan man sedan ta en av de fem hissarna som servar de tre tornen. Det finns ingen kommunikation mellan dem, då huset var planerat som lägenhetshus, så ska man ta sig från ett torn till ett annat måste man ta hissen hela vägen ned, och det är konstant långa köer då hissarna är otillräckliga för de många gästhus som etablerat sig däruppe. Men det är inte bara gästhus; man kan även hitta restauranger och butiker uppe i tornen, i omvandlade lägenheter. Byggnaden i sig är ganska förfallen, och det är ganska smutsigt och mörkt i de många korridorerna. Tornen innehåller små ”ljusbrunnar” som många av de gästrum som har fönster har utsikt över. Dessa är dock mörka och i botten fullständigt belamrade med sopor.

Även byggnadens elsystem är otillräckligt för de behov den fått. Det designades i början av 60-talet, innan luftkonditionering blivit allmänt adopterad, och med tanken att byggnaden skulle vara ett bostadshus. Härvor av hobbykopplade elledningar utgör en brandfara som kan ses i många av dess dunkla korridorer. Just bränder har varit ett problem som hemsökt byggnaden mer än en gång under dess trettonåriga historia, och problemet förvärras av att många av branddörrarna är blockerade, vilket gör det svårare för människor i byggnaden att ta sig ut och för brandmän att ta sig in.

Detaljer:

- En grupp ungdomar från Västberlin med stora ryggsäckar försöker hitta ett gästhus, och finner att den åldrade souvenirförsäljaren på bottenvåningen talar utmärkt tyska.
- En egyptisk smugglare diskuterar med en malaysisk grosshandlare på en indisk curryrestaurang i en korridor.
- En pakistansk frisör försöker sjasa bort två kenyanska prostituerade, som spanar efter kunder utanför hans salong.

It was already a flophouse, for Europeans, Americans, Australians, mostly students; there were a lot of hippies, some druggies … The thing I remember most is the curry joints, Indian restaurants in private apartments … Chungking Mansions was a little dodgy, a little worrying then—my concern was never assault or anything; it was fire. There were many locked exits, and the place was like a labyrinth.

Det var redan ett riktigt slumställe, för européer, amerikaner och australier, mest studenter; det fanns gott om hippies och en del knarkare också … Det jag minns bäst är curryhaken, de indiska restaurangerna i privata lägenheter … Chungking Mansions var lite skumt, lite oroande på den tiden – det jag var rädd för var aldrig att bli överfallen eller något sådant; det var eldsvådor. Det fanns många låsta utgångar, och hela stället var som en labyrint.

– Amerikan om Chungking Mansions

丙

KANTONESISK OPERA

Kantonesisk opera är en traditionell form av teater och musikaliskt drama som har en long historia i Gwongdung-provinsen. Den är känd för sin färgstarka och symboliska kostymdesign, sitt komplexa smink och sina akrobatiska rörelser, och kombinerar olika konstformer som sång, dans, skådespeleri och akrobatik för att berätta historier och förmedla känslor. Traditionella instrument som används inkluderar bl.a. gonggongar, trummor, cymbaler och stränginstrument.

En viktig aspekt av kantonesisk opera är dess roller. Det finns ett antal karaktärstyper som representerar olika personligheter och sociala positioner. En viss skådespelare spelar generellt en viss typ, även om det händer att de behöver spela en annan arketyp i någon föreställning, av olika skäl. De delas upp i 生 ”Saang”, manliga roller, och 旦 ”Daan”, kvinnliga roller. Notera att traditionella grupper är enkönade, även om blandkönade grupper numera också finns, och att det inte är ovanligt att en man spelar en kvinnlig roll, och tvärtom. Det är också vanligt att skådespelaren behåller sin roll efter pjäsen för att interagera med besökarna. Detta har gjort kantonesisk opera till någon av en fristad för många queer-personer. De vanligaste rollerna är:

文武生 **Man mou saang:** Manlig roll, en kultiverad (文) och militärt duktig (武) person. Bär inte skägg. Vanlig i alla historiska draman.

小生 **Siu saang:** är en ung, manlig roll. Dessa figurer är ofta romantiska eller unga hjältemodiga typer och kännetecknas av sin charm, elegans och ungdomlighet. De har vanligtvis en mjuk och melodisk sångröst och umgås ofta med vackra kvinnor.

正印花旦 **Djing yan fa daan:** En ung och livlig kvinna, med en öppen och rak personlighet, eller ibland en kvinna av tvivelaktig moral.

二幫花旦 **Yi bong fa daan:** Kvinnlig biroll. Denna roll kan innefatta en mängd olika kvinnliga typer från olika samhällsskikt, som tjänarinnor, fina damer eller en gammal mor.

丑生 **Chau saang:** Detta är den komiska rollen, som kan vara såväl god som ond, och som bryter upp det episka dramat med skämt och slapstickkomedi.

正印武生 **Djing yan mou saang:** En militär manlig roll, som framför allt är med i stridsscener. Det krävs en stor skicklighet i akrobatik och kampkonst för att kunna spela den här rollen.

De traditionella röda båtarna som framförde kantonesisk opera längs Gwongdung-provinsens kuster och floder finns inte längre, utan har flyttat in i teatrar i staden. Det traditionella förbudet mot att ha grupper av blandade kön har också lyfts, och det finns nu både traditionella grupper där alla skådespelare är

män och moderna grupper med både män och kvinnor, samt ett fåtal enbart kvinnliga grupper.

Men efter andra världskriget har biografer konkurrerat ut många operateatrar, och flertalet har fått stänga sina dörrar. Staden har dock en lång historia av att vara en viktig knutpunkt för den kantonesiska operatraditionen, och det har blivit ett viktigt centrum för uppskattning och bevarande av konstformen, inte minst sedan 1966, då kantonesisk opera varit förbjuden i Kina och endast Bakging-opera (Pekingopera) tillåten.

I Hongkong finns ett antal teatrar och operahus som ägnar sig åt att framföra kantonesisk opera. Dessa platser erbjuder regelbundna föreställningar och är populära både bland lokalbefolkningen och turister som vill uppleva den traditionella kulturen. Det är inte ovanligt att se entusiastiska åskådare i vackra traditionella kläder under dessa föreställningar.

Förutom de professionella framträdandena är kantonesisk opera också en integrerad del av Hongkongs festivaler och högtider. Under viktiga evenemang som det kinesiska nyåret och höstfesten kan man ofta se kantonesiska operauppträdanden på offentliga platser och i samhällen runt om i staden, ofta i tillfälliga bambuteatrar.

I Hongkong finns det också många kantonesiska operaklubbar och föreningar där entusiaster och utövare samlas för att studera och utföra kantonesisk opera tillsammans. Dessa klubbar fungerar som viktiga mötesplatser för att lära och överföra kunskap och tekniker från äldre generationer till yngre.

En annan aspekt av den kantonesiska operan är dess koppling till Hongkongs växande filmindustri. Många av de tidiga filmerna som producerades både i Hongkong och i Kanton var inspelningar av kantonesiska operor, och de komplexa och akrobatiska fajtscenerna i dessa verk utvecklades med tiden inom filmkonsten till sin egen genre. Många är de filmskådespelare som började sin karriär i operasalen.

Detaljer:

- En skicklig ung akrobat vill sluta med opera för att bli filmstjärna.
- En man som spelar kvinnoroller är mycket populär bland ett visst segment av unga män och tillbringar mycket tid med sina ”beundrare”.
- *Härskaren bjuder sin konkubin farväl*, en klassisk opera om 項羽 Gong Yu, härskaren som ser sin fiendes trupper omringa honom. Hans konkubin , 虞美人 Den vackra Yu, vill dö med honom, men han vill inte låta det ske. När han är distraherad tar hon sitt liv med hans svärd.

丙

TEHUS OCH DAI PAI DONG

Maten har alltid spelat en stor roll i den kinesiska kulturen, liksom i andra kulturer, och en kosmopolitisk plats som Hongkong hyser naturligtvis en uppsjö av restauranger och matupplevelser, från brittisk high tea till de billiga curryrestaurangerna i Chungking Mansions, från tre timmar långa yum cha-sessioner till en snabb nudelsoppa på en dai pai dong, Hongkong har mat för alla smaklökar och plånböcker.

När man kliver in på en kinesisk restaurang i Hongkong kan man förvänta sig en livlig och ofta högljudd atmosfär. Hongkongbor gillar att prata, gärna glatt och högljutt. Doften av färsk mat och kryddor fyller luften, och ljudet av kastruller som slamrar och tallrikar som klirrar blandas med sorlet från glada gäster. Restaurangerna är ofta inredda i en traditionell stil med röda lyktor och blommiga tapeter. Många serverar rätter från det kantonesiska köket, en av Kinas åtta kulinariska traditioner. ”Allt med ryggen mot himlen är människoföda” säger ett kantonesiskt ordspråk, och man begränsar sig inte nödvändigtvis till de finare delarna av nöt, fläsk och kyckling. Inälvor, anktunga, kycklingfötter, grodlår, ormar och sniglar har alla funnit sin väg in i det kantonesiska köket, som i övrigt sätter stort fokus på kvalitet på råvarorna och en subtil kryddning.

Den som har tid på sig, ofta på helgen, går gärna till ett tehus för lite yam cha, en traditionell kinesisk matupplevelse som har en speciell plats i Hongkongbornas liv. Yam cha utförs generellt på morgonen eller tidig eftermiddag, och tehuset stänger sedan innan kvällen. Gästerna bestämmer först vilken sorts te de vill ha, av de olika sorter som serveras på etablissemanget. Därefter kan de beställa diverse olika smårätter kallade 點心 dim sam, som kommer rykande färska från köket. De dricker te, pratar, äter dim sam, fyller på med mer te, beställer in lite mer dim sam, pratar lite mer … Vissa kanske bara är där en liten stund, men om du är gammal eller rik och inte behöver arbeta kan du gott sitta kvar i timmar, då både te och mat kommer i små portioner som därmed kan ätas under lång tid. Vissa äter lite frukost, sitter och pratar i timmar, läser tidningen, och beställer sedan in lite mer mat eftersom de suttit så länge att de blivit hungriga igen.

Under yam cha serveras en rad olika små ångkokta dumplings och andra aptitretande rätter. Vanliga dim sam-rätter inkluderar har gow (räkfyllda dumplings), siu mai (fläsk- och räkfyllda dumplings), char siu bao (grillat fläsk i ångade bröd) och cheong fun (risnudlar fyllda med kött eller räkor). Det finns också ett brett utbud av grönsaksrätter, friterad mat och soppor att välja mellan.

大排檔 Dai pai dong är en sorts enkla gaturestauranger som blomstrat upp de senaste årtiondena. De kännetecknas av sina enkla träbord och plaststolar som placeras längs gatan, och serverar en mängd olika rätter, särskilt wokrätter och snabbmat. Maten på dai pai dong är känd för sin smak och sin snabba tillag-

ning. Det finns ofta ett öppet kök där kockarna lagar maten på plats över stora gasbrännare eller öppen eld. Man får rejäla portioner till en billig peng, och det är ett perfekt ställe för såväl en snabblunch som en kväll med polarna, med öl eller mjölkte (en innovation som britterna fört med sig).

Men man kan också se influenser från den brittiska matkulturen. Många restauranger erbjuder afternoon tea, där man kan avnjuta en kopp Earl Grey och smaka på scones med grädde och sylt. Engelska pubar ses också lite här och var, där man kan njuta av en kall öl och en fish and chips.

Det finns även restauranger som erbjuder mat från andra delar av världen. Hongkongs internationella karaktär återspeglas i utbudet av matställen. Man kan hitta italienska trattorior som serverar färska pastarätter och vedugnsbakad pizza. Japanska sushi- och sashimi-restauranger är också populära, där man kan njuta av färska råa fiskarätter och andra delikatesser, samt naturligtvis indiska curry-restauranger.

Här är några dim sam man kan beställa på ett tehus i Hongkong på 70-talet:

- 蛋撻 Daan taat: Små söta äggbakelser.
- 奶黃包: Naai wong baau: Ångkokta bullar med söt äggkräm.
- 蓮蓉包: Lin yung baau: Ångkokta bullar med kräm av lotusfrön.
- 千層糕: Chin chang gou/tusenlagerkaka: En kaka gjord av många lager av salt äggdeg.
- 炸豆腐 Dja dau fu: Friterad tofu.
- 豆腐花: Tofupudding i sockerlag med ingefära eller jasmin.
- 菠蘿包 Bo lo baau: Trots att namnet betyder ”Ananasbulle” innehåller denna söta bulle ingen ananas, utan är döpt efter sitt utseende, med en sprucken skorpa som liknar en ananas.
- 紙包骨 Dji baau yuk: Marinerat fläskkött friterat insvept i bakplåtspapper, för att behålla saftigheten.

Detaljer:

- Någon fyller jämnt och har hyrt en hel våning i en cha lau (tehus). En stor sal är fylld med runda bord, runt vilka sitter de många gästerna. Personalen går runt med vagnar med bambukorgar fyllda med rykande färska delikatesser, och nykokt vatten för att fylla på tekannorna.
- En flaska 藍妹啤酒 Laam-mui beedjau, ”Blue girl”-lager, en av Hongkongarnas favoritöl som importerats från Tyskland sedan 1906, kör en framgångsrik tv-reklamkampanj med vackra tyska kvinnor.
- En dai pai dong med korrugerat plåttak, väderbiten skylt och hopvikbara bord serverar mjölkte och 車仔麵 Chedjai-min, en rejäl skål nudlar i buljong med diverse tillägg som varierar beroende på dag och kundens önskemål. Grislever, burkskinka, fiskbollar, koagulerat grisblod, spenat, torkad svamp – det är billigt och fullt av näring, men kanske inte aptitligt för finsmakarna i finansdistriktets skyskrapor.

丙

SPIONER OCH REVOLUTIONÄRER

70-talets Hongkong är en plats full av bubblande konflikter under ytan. Kalla kriget är i full gång, och staden är frontlinje vid den så kallade ”bamburidån”. Det är en plats där politiska organisationer från Kommunistkina kämpar om inflytande, framför allt genom arbetarrörelsen i landet, och 1967, mitt under pågående kulturrevolution i Kina, pågick en våldsam kamp mellan fackrörelsen och kolonialväldet, med bombdåd och razzior som avkrävde många människor livet och inte slutade förrän premiärminister Djau Yan-loi själv i Kina beordrade dem att lägga ned vapnen. Kampen fick dock britterna att skapa ett minimum av skyddsnät och sociala förmåner som tidigare varit mer eller mindre helt frånvarande i kolonin.

Revolterna 1967 hade dock inte blivit i närheten av lika våldsamma om det inte hade varit för ett annat kallt krig: det mellan Kina och Toiwaan. Ännu i början av 70-talet stirrar de två fienderna hatiskt mot varandra över sundet. På ena sidan Mou Djaak-dung, på andra Chiang Kai-shek, båda ännu i kontroll, båda i 80-årsåldern, som reliker från en annan era. Hongkong har många invånare med ett starkt hat mot Kommunistkina, som flytt under inbördeskriget, och många har starka kopplingar till Toiwaan. Nationalistiska grupperingar och organisationer stod för en betydande del av våldet och oroligheterna 1967. Hongkong är skådeplatsen för politiska operationer från båda sidor, men även kulturella dito. De kämpar om utlandskinesernas hjärtan med filmer, böcker och teaterföreställningar. Deras anhängare är överallt i staden, och hamnar ofta i konflikter med varandra.

Det har också ända sedan inbördeskriget 1949 funnits stora grupper i kolonin som identifierar sig med republikens sida i konflikten, och den tionde oktober, Kinesiska republikens nationaldag, kan den republikanska flaggan ses vaja på många platser i Hongkong. Speciellt området 調景嶺 Tiu Keng Leng i Sai Kung-distriktet, ett område känt som ”Rennie’s Mill” på engelska, har blivit en plats för hårdnackat stöd för Toiwaan, efter att 6 800 soldater från republiken placerades där i väntan på att repatrieras, vilket aldrig hände. Området kallas ibland för ”Lilla Toiwaan”, och republikens flagga kan ofta ses hänga från fönster och balkonger i området. Fram till 1962 var det i praktiken självstyrande och brittiska polisen kunde inte ge sig in.

Toiwaans allierade har länge varit amerikanerna, som sedan 1949 stått på Chiang Kai-sheks sida och vägrat att erkänna regeringen i Bakging, till skillnad från britterna, som erkände den direkt efter revolutionen. Amerikanerna har utfört mängder av politiska operationer riktade mot regimen i Bakging med bas i Hongkong. Det handlar till viss del om rena spionoperationer, in- och exfiltreringar, men också propagandaarbete, där amerikanska organisationer, till ytan privata intresseorganisationer, men i hemlighet finansierade av Förenta stater-

nas regering och underrättelsetjänst, publicerar tidningar, pamfletter (ofta ”anonyma”), radioprogram och annan typ av informationskrigföring gentemot fastlandet. Hongkong är också viktigt som plats för insamling av information, då det är den enda platsen där människor från kommunistlandet interagerar med omvärlden, och tidningar i Hongkong publicerar mycket matnyttig information, som amerikanerna har en hel avdelning dedikerad till att ta in och analysera, och som skickar sammanfattningar till beslutsfattare på andra sidan Stilla havet.

Men Förenta staternas hållning till Mou Djaak-dungs Kina har börjat mjukna på senare tid. Efter att ha hållit en fientlig attityd under Korea- och Vietnamkrigen har Washington börjat försöka tina upp relationerna, och 1972 besökte den amerikanske presidenten Richard Nixon Bakging, vilket satte igång samtal mellan de två dödsfienderna.

Kolonialregeringen i Hongkong är mycket tacksam för denna uppmjukning, då man haft en svår balansgång under de senaste decennierna med att försöka stötta sina amerikanska allierade utan att förarga Folkrepubliken Kina. Attityden under hela kalla kriget har varit en sådan balansgång, där man försökt hålla på Hongkongs frihet och låta alla vara välkomna i kolonin, samtidigt som man velat slå ned på störande aktiviteter och terroristverksamhet. Makten i Hongkong vill framför allt att alla ska vara lugna, låtsas som om det regnar, och definitivt inte göra något som stör den lukrativa handeln.

Detaljer:

- En affisch utanför en restaurang säger ”Mou Djaak-dung tiotusen år”.
- Någon som suttit i fängelse för bombdåd under uppploppen 1967 blir frisläppt.
- En familj som återförenas: Några flydde till Toiwaan under inbördeskriget, andra stannade i Kina. Nu träffas de 25 år senare i Hongkong.

三民主義，吾黨所宗；
以建民國，以進大同。

Folkets tre principer, som vi respektera;
att bygga republiken, mot enhet avancera.

–Toiwaans nationalsång, baserad på ett tal av Sun Yat-sen

东方红，太阳升，
中国出了个毛泽东。
他为人民谋幸福，
他是人民的大救星。

Östern är röd, solen stiger, från Kina kommer Mou Djaak-dung.
Han kämpar för folkets lycka. Han är folkets stora frälsare!

–Kinas inofficiella nationalsång (efter att författaren till den officiella blivit kritiserad under kulturrevolutionen)

丙

FILMINDUSTRIN

Hongkong har en lång och stolt tradition av filmskapande. Under 1920-talet var Seunghoi den dominerande filmstaden i Kina, och den kinesiska filmindustrin var koncentrerad där, med ett andra, mindre centrum i Kanton. Men nationalistregimen var strikt med censuren, och de försökte förbjuda de populära filmerna om svärdsviftande magiska kampsportshjältar kallade 武俠 mouhaap (*m: wuxia*), eftersom de uppmuntrade vidskepelse och våldsam anarki. Och när talfilmer blev populära och kinesiska filmmakare plötsligt behövde bestämma sig för vilket språk de skulle använda (då stumfilmer textats på standardkinesiska som alla läskunniga kunde läsa) så försökte man förbjuda filmer på andra språk än mandarin, för nationens enhet. Men mou-haap och kantonesiska var båda populära, och filmmakare som verkade i Hongkong kunde undkomma dessa förbud, vilket skapade en grogrund för en framgångsrik filmindustri i kolonin.

När kommunistregimen tog över 1949 flydde i stort sett hela den kinesiska filmindustrin från Seunghoi och många landade i Hongkong. Detta blev nu centrum, inte bara för den kantonesiska filmindustrin, utan även för den mandarintalande. På grund av de kapitalstarka producenterna från Seunghoi tenderar filmerna på mandarin att ha högre budget, medan de kantonesiska filmerna reduceras till lågbudgetfilmer. Men i Hongkong har man gjort snabba produktioner av lågbudgetfilm till en egen konstform.

Många av de populäraste filmerna är filmatiseringar av klassiska kinesiska och kantonesiska operor, och även komedier och actionfilmer, och på 70-talet börjar ”Hongkongaction” bli en egen genre. Detta gör att Hongkongs förste internationelle filmstjärna, 李小龍 Lei Siu-lung, slår igenom stort i Amerika under sitt engelska namn ”Bruce Lee”. Född i Kalifornien till kantonesiska föräldrar ser Hongkong honom utan tvekan som en av deras egna.

Hongkongfilmer spelas in under kort tid, ofta utan ljud och dubbas i efterhand. Detta gör att det blir lätt att ha skådespelare som talar olika språk i samma film. Dessutom innebär den snabba takten att manuset ofta inte är färdigt när inspelningen börjar, utan dialogen skrivs och läggs på i efterhand. Vissa skådespelare har då redan gått vidare till nästa projekt så ibland dubbas de av någon annan, trots att skådespelaren talar filmens språk. Samma skådespelare kan ibland dyka upp i över tio filmer som ges ut samma år. Kantonfödde skådespelaren 關德興 Kwan Tak-hing har spelat den kantonesiske folkhjälten 黃飛鴻 Wong Fei-hung, en läkare och kampsportsmästare som slåss för rättvisa och kämpar mot britter och manchurier i Kanton och Fatsaan, igen och igen ända sedan 40-talet, vilket gjort Wong Fei-hung till filmhistoriens mest filmatiserade person.

Men i början av 70-talet är mandarin det totalt dominerande språket i Hongkongs filmvärld. De legendariska bröderna Shaws produktionsbolag spottar ur

sig filmer på mandarin, och med kantonesisktalande tv-program nyligen introducerade i kolonin faller mycket av publiken bort. Bröderna Shaw producerar mycket kung fu-action, musikaler och kostymdrama på mandarin. 1972 produceras inte en enda kantonesisktalande film i Hongkong. Men 1973 produceras en enda: komedin 七十二家房客, *De 72 hyresgästernas hus*, utgiven av bröderna Shaw. Den är en rungande succé och vinner till och med över 龍爭虎鬥 (*I drakens tecken*), Lei Siu-lungs sista film, innan han avlider 1973. Filmen återupplivar den kantonesisktalande filmindustrin. 1974 kommer tv-kändisarna bröderna Hui i olika komedier som drar in stora stålar, och plötsligt är kantonesisk film, med teman och skådespelare från Hongkong, det hetaste i staden. Bröderna Huis filmer är satiriska och speglar Hongkongs samhälle. De handlar om medelklassens hårt arbetande tjänstemän, med långa övertidstimmar och drömmar om rikedom. Det är ett recept som går hem hos publiken, och deras 鬼馬雙星 (*Två spelande stjärnor*) slår alla tiders rekord i Hongkongs biografer, men kritiseras för sin okritiska porträttering av hasardspel. Där traditionella filmer hade visat det som en farlig last ses det i filmen som ett sätt att bli rich. Den nya erans film är inte uppfostrande. Den är träffande, och det går hem hos publiken.

Detaljer:

- En filmskapare vill rekrytera triadmedlemmar för mer realism i sin gangsterfilm.
- En Bauer C1M Super 8 mm filmkamera, med 18 eller 24 fps; det senare kan användas för en lättare slow motion-effekt på häftiga actionsekvenser.
- 再見中國 (*Farväl Kina*, 1974), en film av 唐書璇 Tong Syu-suen, sondotter till krigsherren Tong Gei-yiu. Filmen handlar om fyra studenter som försöker fly Kina under kulturrevolutionen, och målar upp en så dålig bild av landet under kommunismen att Hongkongs regering förbjuder den från att visas, för att inte förarga Kina.

丙

KAMPKONST

Kampkonsten har djupa rötter i södra Kina. Den term som används i väst för kinesisk kampkonst är oftast ”kung fu”, en term inlånad från kantonesiskan (功夫 gung fu), men som där har en bredare betydelse, ungefär ”hårt arbete”. Den mer specifika termen 武術 mou seut, bokstavligen ”militär konst”, är mer använd, även om de mer kampkonstspecifika konnotationerna av ”kung fu” även finns i kantonesiskan. Kanton och Fatsaan (som ligger strax bredvid) är hem för flera berömda stilar. Mest kända bland dem antagligen 永春 Wing chun och 洪家 Hung gar. Båda dessa stilar har spridit sig till Hongkong, tillsammans med många andra kampkonststilar.

Wing chun skapades enligt legenden av en nunna vid namn 伍枚 Ng Mui, vilket förklarar frånvaron av höga sparkar (då de är svåra att göra i en fotsid skrud som den en nunna skulle ha). Stilen fokuserar på närkamp på kort avstånd, med snabba handrörelser, sparkar mot knän och smalben, och träningsformen 黐手 chi sau, ”klibbiga händer”, vilket innebär att man genom att hålla händer eller armar i ständig kontakt med motståndarens armar kan känna dennes rörelser och reagera blixtsnabbt, och även kontrollera och binda motståndarens händer. Stilen blir mycket känd när en av dess utövare, 李小龍 Lei Siu-lung, känd i Väst under namnet ”Bruce Lee”, vinner stora framgångar på bioduken, även om han där visar prov på en hel del tekniker som definitivt inte är Wing chun. Den är populär och utbredd i hela Hongkong, med flertalet olika skolor, bland annat 葉問 Yip Mans skola, efter Lei Siu-lungs mästare. Träningen med 木人桩 muk-yan-djong, en trästock med olika pinnar som representerar motståndarens armar och ben, är en stapelvara inom stilen.

Där Wing chun-utövaren står upp i en hög ställning, är Hung gar berömd för sina djupa, låga ställningar, som kräver åratal av träning för att få de starka ben som stilen kräver. Silens mest berömde utövare är 黃飛鴻 Wong Fei-hung, känd från otaliga romaner, filmer och tv-serier. Wong Fei-hung är en läkare och kinesisk nationalhjälte från Fatsaan som praktiserade medicin och lärde ut Hung Gar i Kantons Saigwaan-distrikt, tills hans klinik brann ned under Handelsförbundets uppror 1924. Han är antagligen världens mest filmatiserade personlighet, och hans ättlingar flyttade till Hongkong och öppnade Hung garskolor där.

För en utövare i Wing chun, Hung gar eller i någon annan stil, så är träningen mycket mer än bara ett sätt att lära sig slåss. Det är som att träda in i en andra familj – eller en första, för den som vuxit upp på gatan. Den som vill lära sig en kampkonst kan traditionellt inte bara dyka upp och betala träningsavgiften. Du måste be mästaren, 師傅 sifu, att träna dig, och även om du får delta i träningarna så kommer du inte att få lära dig allt om du inte antas som 徒弟 toudai, lärjunge. Detta sker i en ceremoni, omgiven av resten av lärjungarna samt mästarens kung fu-bröder, i vilket du ber om att mästaren ska anta dig som lärjunge och erbjuder en kopp te, mottagandet av vilken visar att du antagits.

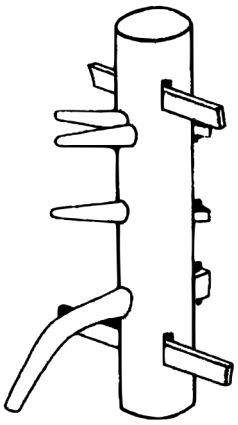
Efter att du antagits förväntas du visa lojalitet till din mästare och de andra lärjungar. De som antagits innan dig kallar du 師兄 ”si-hing” (äldre kung fu-broder) eller 師姐 ”si-dje” (äldre kung fu-syster), och de som antagits efter dig 師弟 si-dai (yngre kung fu-broder) eller 師妹 ”si-mui” (yngre kung fu-syster). Detta har med senioritet, inte ålder, att göra. Det nätverk man således får tillgång till kan vara oerhört värdefullt, och det är inte helt ovanligt att ambitiösa personer försöker bli lärjungar till en mästare bara för att få tillgång till detta nätverk, utan att egentligen vara särskilt intresserade av kampkonst.

Förutom att lära sig slåss och att bli intagen till en familj, så innebär också kampkonstträning mycket självdisciplin och mental träning, vilket av många ses som dess främsta fördel i en värld där fysisk kamp blir allt mindre viktig.

Under 70-talet börjar vissa luckra upp de traditionella regler som förbjuder utlärning av kinesisk kampkonst till västerlänningar. Lei Siu-lung är en av dem som ruckar på detta, och han samlar på sig många fiender på detta sätt. Men traditionerna i kampkonstskolorna går djupt, och det är inte ovanligt med konflikter mellan dem, och inte bara på grund av utländska elever. Det kan räcka med att någon uttalar sig lite för stöddigt om sin egen stil eller mästare, eller nedvärderande om någon annans, för att ont blod ska uppstå. En mästare har såklart sitt anseende att tänka på, vilket kan innebära att vilja tona ned och be om ursäkt för testosteronstinna elever som får honom att tappa ansiktet, men också att stå upp för och försvara sin stil och kunskap. Att själv ta en fajt är dock mycket riskabelt, då en mästare som förlorat mot en annan kommer att ha svårt att locka elever i framtiden.

Detaljer:

- Kampkonstskolan har blivit mycket mer populär sedan dottern till en rik fastighetsmogul blev antagen som lärjunge. Mästaren börjar få slut på tålamod med alla som endast vill knyta kontakten med henne, snarare än att lära sig konsten.
- En träningshall för Wing chun, där ljudet av armar som slamrar mot träningsdockornas träarmar ekar genom salen. På kvällarna är den lokal för en dansskola.
- En fejd mellan två skolor, som ska avgöras genom en uppvisningsmatch.

來留去送，甩手直衝

Ta emot det som kommer, följ med det som går;
så fort armen släpper, genast du slår.

– Mantra inom Wing chun

丙

DROGER

Över 2% av Hongkongs befolkning är på 70-talet enligt uppskattningar beroende av illegal narkotika, en siffra som är den högsta i världen. Anledningarna är många, men ett enormt inflöde av fattiga flyktingar, staden som knutpunkt i handelsrutter som sträcker sig över hela världen, dess läge i närheten av de stora drogodlingarna i Sydostasien och regeringens policy att lämna folket ifred är antagligen bidragande faktorer. Triaderna, den organiserade brottsligheten, kontrollerar handeln och tjänar ofantliga summor på att sprida drogerna, framför allt heroin, i stadens fattigare kvarter. Heroinet kan injiceras eller rullas i en joint, men den föredragna metoden i Hongkong är att lägga pulvret på foliepapper, värma det med en tändare underifrån, och sedan andas in ångorna via ett litet pappersrör. Rökslingorna som stiger upp liknas vid en drake, och att inta heroin på det här sättet kallas ofta 追龍 djeui lung, att ”jaga draken”.

Många är de familjer som slits itu av droganvändningen, men många är även de förmögenheter som görs genom dess handel, och precis som Hongkong är ett handelscentrum för lagliga varor är det också ett centrum för droghandel mellan Asien, Europa och Amerika. Hongkong föddes ur opiumhandeln och badar ett århundrade senare ännu i vallmoblommans safter.

Över hälften av världens heroin framställs från vallmo som odlas i den ”Gyllene triangeln” mellan Laos, Burma och Thailand. Drogerna anländer ibland till Hongkong via flygplatsen eller hamnen, men framför allt via små fiskebåtar som plockar upp drogerna från några av de små öarna i området, där de lämnats av thailändska fiskebåtar – samma metod som en gång användes av de brittiska opiumhandlarna i Kanton. Ofta importeras heroinet av triaderna, där till exempel 14K, Wo shing yee och Storcirkelgänget specialiserat sig i heroinhandeln, och de har egna laboriatorier i Hongkong där de omvandlar det thailändska heroinet till vad som kallas heroin #3, som är den föredragna formen i staden, den form som används för att ”jaga draken”. Väl transformerat använder sig triaderna av sina underhuggare för att sköta distributionen direkt till missbrukare: tio Hongkongdollar för en dos. På platser som Förenta staterna och Australien är heroin #4 mer populärt, och det finns även labb i Hongkong som processar sydostasiatiskt heroin till #4, ”kinesiskt vitt” för att därifrån skeppa vidare till dessa och andra länder. Att ha sin bas i en av världens största hamnar förenklar logistiken. En annan metod är att använda centralamerikanska diplomater, som mot en generös ersättning kan övertalas transportera drogen i sitt bagage, som polisen inte har tillåtelse att genomsöka.

Hongkongs störste knarkbaron är utan tvekan 吳錫豪 Ng Sik-ho, kallad ”Halte Ho” efter en skada han ådrog sig i ett triadslagsmål i sin ungdom. Från Hongkong driver han en internationell heroinsmugglingsoperation i samarbete med triadgruppen Sun yee on. Men Hongkongpolisens narkotikabyrå är honom på spåren i en av kolonins största polisoperationer någonsin.

Heroin är den starkare efterföljaren till opium, som varit Kinas gissel sedan 1800-talet. Det är mycket mer potent och producerar kraftiga euforiska effekter. Verkan är snabb och varar i några timmar. Tolerans byggs upp relativt snabbt och brukaren behöver högre och högre doser för att få samma effekt. Efterverkningarna pågår i flertalet timmar och innebär sömnighet, svårigheter att fokusera och ibland lägre puls och andning, som i vissa fall kan vara livshotande. Abstinens kommer ofta inom ett dygn efter senaste användningen och kan involvera rastlöshet, kallsvettningar, ångest, muskelspasmer och mycket annat.

Den som ertappas av polisen med droginnehav kan erbjudas eller tvingas till behandling med metadon, en mildare opioid som vid låga doser lättar abstinensbesvären och vid högre doser även lindrar suget. Höga doser av metadon kan dock fortfarande vara farligt, och eftersom det inte botar beroendet är det många som återfaller, om de inte fortsätter behandlingen hela livet.

Runt 80 % av Hongkongs drogmissbrukare använder heroin, och merparten av resten tar opium, men även ett par andra droger har börjat få fäste i staden.

Ketamin är ett läkemedel som används som smärtstillande och bedövande inom akutsjukvården. Vid lägre doser ger den ett dissociativt tillstånd där intryck tycks avlägsna och där man separeras från sig själv. Det kan ge hallucinationer och ett drömlikt tillstånd, men kan ibland även ge mardrömsliknande obehagliga upplevelser. På grund av des avtrubbande effekt används den även som date-rape-drog.

MDMA/ecstasy är, till skillnad från de två ovanstående, en uppiggande drog som ger energi, förändrade sinnesintryck, ökad empati och sällskaplighet och en känsla av välmående. Effekterna börjar 30-60 minuter efter intag, når full styrka efter 75-120 minuter och har effekt i uppemot 3,5 timmar efter det. Bieffekter inkluderar hjärtklappningar, illamående, diarré under ruset, sömnsvårigheter, orolighet, och minnesproblem en tid efter bruk.

Detaljer:

- Någon sitter vid urinoaren i en offentlig toalett och stirrar med ofokuserade ögon på den som kommer in.
- En fest spiller ut på gatan, med musik på hög volym och tydligt drogpåverkade och skrattande ungdomar.
- Jackie Pullinger, en brittisk grundskolelärare i Kowloons bemurade stad, hjälper både narkomaner, sexarbetare och triadmedlemmar genom att konvertera dem till kristendomen och döpa dem i Den helige anden.

DEN HIMMELSKA FRIDEN

乙 **Universitet:** Hongkong rymmer några av Östasiens mest välrenommerade universitet, med en stor grad av akademisk frihet, men hur mycket kan man hålla kvar i den när man snart ska lämnas över till en auktoritär regim med dissidentfobi? Sidan 324.

乙 **Journalism:** Hongkong är platsen dit kineser kommer för att ta reda på vad som händer därhemma. Den blomstrande tidningskulturen har allt från skvaller till grävande journalistik. Men även här skymtar överlämningens skugga. Sidan 326.

丙 **Kantopop och karaoke:** Den kantonesiska musiken har sin gyllene era, med legendariska artister som Anita Mui och Leslie Cheung, och folket älskar dem. Sidan 328.

丙 **Homosexualitet:** Homosexualitet legaliserades i England 1967. Det är nu 1989 och Hongkong väntar fortfarande. Och AIDS-epidemin har just kommit till staden. Sidan 330.

丙 **Båtfolket och Tai O:** Länge utstött i Kina var båtfolket bland de första som interagerade med britterna. Många lever fortfarande på sina båtar, och andra i Tai O, byn på styltor, som börjar bli en populär turistattraktion. Sidan 332.

丙 **Kina och Toiwaan:** Ordförande Mou är död, och Generalissimo Chiang likaså, men läget är fortfarande spänt. Hongkong är en mötesplats för det delade folket, och ett sätt för Kina att visa Toiwaan hur en fredlig återförening med moderlandet kan se ut. Sidan 334.

丙 **Mahjong:** Spel om pengar är i lag förbjudet, men det gäller inte Mahjong, såklart. Sätt dig ned med tre vänner, blanda brickorna och skvallra om grannens dotter. Pong! Sidan 336.

丙 **Hästkapplöpning:** Spel om pengar är i lag förbjudet, men det gäller inte spel på hästar, såklart. Hästkapplöpningsbanan är bland kolonins folkligaste platser, men jockeyklubben är stadens mest exklusiva sällskap. Sidan 338.

Mou Djaak-dung	毛澤東	Mao Zedong	Avliden ledare för Kinas kommunistrevolution
Dang Siu-ping	鄧小平	Deng Xiaoping	Kinas nye ledare
Michail Gorbatjov			Sovjetunionens ledare
Wu Yiu-bong	胡耀邦	Hu Yaobang	Avliden generalsekreterare av kommunistpartiet, populär bland studenter och unga
Fong Lai-dji	方勵之	Fang Lizhi	Astrofysiker
Djiu Dji-yeung	趙紫陽	Zhaou Ziyang	Ny generalsekreterare för kommunistpartiet
Lei Paang	李鵬	Li Peng	Kinas premiärminister
Martin Lee Chu-ming	李柱銘	Li Zhuming	Demokratiförespråkare och medlem av legislativa rådet

Bakging	北京	Beijing	Kinas huvudstad Peking
San-waa	新華	Xinhua	Kinesisk nyhetsbyrå och i praktiken Kinas ambassad i Hongkong, i Paau ma dei
Cheung-on-gaai	長安街	Chang'anjie	Gata som leder till Himmelska fridens torg
Macao	澳門	Aomen	Portugisisk koloni i närheten av Hongkong

UNIVERSITET

Högre utbildning har en lång historia i Hongkong. Det första universitetet, engelskspråkiga Hongkongs universitet, öppnade här redan 1911, men under större delen av kolonialtiden var högre utbildning något för stadens elit och inget som vanligt folk hade tillgång till. Detta börjar dock ändra sig under de sista årtiondena av brittiskt styre. På 1970-talet genomgår endast 2 % av befolkningen högre studier, men mot slutet av 80-talet är siffran uppe i 8 % och fortsätter uppåt därifrån. Med sin tradition av frimarknadspolitik är universitet och högskolor generellt privatägda och privatfinansierade, och regeringen lägger sig inte i mer än nödvändigt.

Under 1970-talet blir universiteten, framför allt Hongkongs universitet och Hongkongs kinesiska universitet, centrum för en aktiv och politisk studentrörelse. Som en del av en större rörelse tillsammans med franska maj -68, de amerikanska Vietnam-protesterna och civilrättsrörelsen, japanska Röda armén och Pragvåren, för att inte tala om kulturrevolutionen i Kina, finns en stark antikolonial vänsterrörelse som blommar ut. Man kritiserar dock inte bara Hongkongs kolonialregering, utan även varandra, där Kinatrogna maoister kritiseras av antikommunistisk liberalväster, trotskyister och anarkister.

Hongkongs universitet anses vara bland Asiens bästa och mest akademiskt fria. Man utbyter professorer med andra ledande universitet över hela världen, man publicerar i väl ansedda publikationer och producerar studenter av hög kvalitet. Men det finns under 80-talet en viss skugga ständigt närvarande gällande den akademiska friheten: Överlämningen till Kina 1997 närmar sig, och liksom journalisterna oroar sig många akademiker över hur deras frihet kommer att se ut därefter och huruvida de riskerar att straffas retroaktivt i framtiden för saker de säger och skriver nu.

Trots detta är det många lärare och akademiker på universiteten som engagerar sig politiskt i samhället i stort, och även många som propagerar för och försvarar den akademiska friheten i stadens universitet. Att vara en universitetslärare i Hongkong innebär hög status och en bra lön, som sig bör i en konkurrensutsatt utbildningsmarknad i en ekonomiskt framstående stad.

Det finns flera andra konfliktzoner och skiljelinjer i Hongkongs universitetsvärld, på grund av dess placering som en mötesplats. Den västerländska akademiska traditionen baserad på forskning och publicering är grunden till stadens universitetsväsen, men kinesiska traditioner om lärande och respekt för äldre är samtidigt mycket framträdande, vilket påverkar hur många av studierna sköts. Även när det gäller etik och moral, framför allt bland studenter av psykologi och filosofi, möts två väsensskilda traditioner i studiesalarna: Den konfucianska baserad på hierarkier, lydnad och att fylla sin av samhället och familjen allokerade roll, kontra den europeiska upplysningsfilosofins tonvikt på jämlikhet och individens rättigheter. Även feministiska idéer har börjat flöda in på allvar i Hongkongs tidigare starkt patriarkala politiska system, och lagar om

lika lön, avvecklingen av konkubinage och legaliseringen av abort har genomförts från 40- till 80-talet. Universiteten är självklart en av de platser där dessa idéer debatteras och skanderas mest.

Under 80-talet har Hongkong tre framstående institutioner för högre utbildningar, samt två mindre:

- Hongkongs universitet, framstående inom juridik, humaniora, medicin. Utbildningen sker främst på engelska, men även på och i kantonesiska, och universitetet har ett gott internationellt rykte. Universitetet grundades 1911, men dess medicinska gren är äldre och hette Hongkongs medicinska högskola för kineser, där självaste Sun Yat-sen, mannen som störtade kejsarregimen och grundade den kinesiska republiken, fick sin utbildning.
- Hongkongs kinesiska universitet, grundat 1963 som en federation av tre tidigare högskolor, framstående inom ekonomi, handel, traditionell kinesisk kultur, samhällsvetenskap och medicin. Mycket av deras grundare och personal är universitetslärare och missionärer som tvingats fly Kina under de många tankereform-kampanjer och antiimperialistiska nationaliseringar som drabbat landets universitetsväsen sedan 1949. Vissa av de nu ingående collegen är hela högskolor och universitet som tvingats stänga ned i Kanton och flytta sina operationer och sin personal till Hongkong. Det senaste tillskottet är Shaw-colleget, som grundats genom en personlig donation på fem miljoner Hongkongdollar av Run-run Shaw, Hongkongs store filmproducent. Donationen skedde 1985, och colleget planeras öppnas nästa år.
- Hongkongs polytekniska högskola, framstående inom mer arbetsnära utbildningar som ingenjörsvetenskaper och managementprogram. Det ligger i 紅磡 Hung hom på Kowloonhalvön. De stora röda tegelbyggnaderna, designade av en lokal arkitekturbyrå på 70-talet, ser imponerande och modernistiska ut, som stora fyrkantiga block med ränder av mörka fönster. Byggnaderna sitter ovanpå en stor byggd plattform, och är lyfta över den på pelare, vilket skapar ett stort fritt område på plattformen. De avlånga byggnaderna kopplas ihop med cylindriska torn, vilket ger hela byggnadskomplexet ett utseende som påminner om en medeltida fästning. Högskolan har fem olika examensprogram, och har precis lanserat sina program för filosofie magister och filosofie doktor.
- Två mindre och yngre skolor, Hongkongs baptistcollege som utbildar inom humaniora och socialvetenskaper, samt Stadens polytekniska, som sedan 1984 har IT- och datavetenskapliga utbildningar, är också aktiva och lockar studenter.

Detaljer:

- 烽火台 Fackelscenen, en höjd plattform på Hongkongs kinesiska universitet, där många aktiviteter och även protester äger rum.
- En fest i studentkorridoren spelar Anita Mui på hög volym och stör de som vill sova.
- En Commodore Amiga 500 med 1084S-monitor, laddad med det nya Batman-spelet och Deluxe Paint 2.

JOURNALISM

Journalismen i Hongkong är en rik och varierad buffé. Territoriet har den högsta proportionen av tidningar och magasin per capita i världen. På tidigt 90-tal publiceras 76 dagstidningar och 663 magasin. Det är mycket konkurrensutsatt och kostnadstrycket är högt. Trots det stora utbudet är dock undersökande journalism inte lika utvecklat som i väst, även om det börjat erkännas som en viktig gren. Det som säljer är ofta snaskiga tidningsrubriker och kändisskvaller, och en enkel rapportering av saker som hänt täcker resten av nyhetsflödet. Men vissa journalister brinner för den undersökande delen, att gräva igenom sopsäckar, kontakta visselblåsare, och exponera korruption och brottslighet som polisen inte fångat. Det är en sorts journalism som är beundrad bland många journalister, men som konkurrensutsatta och profitdrivna redaktioner sällan vill finansiera.

Tidningar kan delas kategoriseras baserat på språk (kinesiska eller engelska) och politisk hållning (pro-Kina/pro-Toiwaan, progressiv/konservativ). Olika tidningar riktar sig även mot olika publik. Vissa är populära bland affärseliten, andra bland kolonialmakten, andra bland vanligt folk och ytterligare andra bland fastlandskineser som kommer till kolonin för att få reda på vad som egentligen händer hemma i Kina, eftersom fastlandets tidningar lider under hård censur.

I Hongkong är censuren mycket mildare och territoriet har en relativt hög pressfrihet. Det fåtal lagar som reglerar vad som får publiceras efterlevs sällan. Däremot finns en hel del självcensur, framför allt efter 1979, när det börjar bli klart att kolonin kommer att överlämnas till Kina 1997. Många utgivare är rädda för att skriva alltför kritiska saker om Kina, då de kan komma att få problem med de nya härskarna, och många fruktar att bli retroaktivt bestraffade. En majoritet av befolkningen och tre fjärdedelar av journalisterna misstänker att pressfriheten kommer att bli mindre efter 1997. De som vill kunna skicka reportrar in till fastlandet behöver också akta sig, då en alltför uppmärksammad kritisk artikel kan göra att deras reportrar vägras tillträde eller till och med arresteras. Inte sällan finns en spänning mellan journalister och deras redaktörer om vad som kan och bör publiceras.

Men pressfriheten är heller inte universellt älskad, och framför allt bland stadens affärselit och de högre skikten av statsanställda är det många som ser det mest som ett irritationsmoment och något som kommer i vägen för stora affärer och stabila relationer med fastlandet.

Arbetet som tidningsjournalist kan ofta vara krävande. Långa timmar och obekväma arbetstider, och mycket tid som går åt till att verifiera fakta och bakgrundsinformation. En bra tidning behöver ett bra bibliotek, fyllt med böcker, tidningsurklipp, mikrofilm och annat referensmaterial. Speciellt som ung journalist kan uppdragen vara svåra, och det är upp till en själv att lyckas få tillgång till personen man ska intervjua, som ofta har bättre saker för sig än att tala med en blötörad journalist från en okänd tidning.

När artikeln sedan ska skrivas görs det ofta på en skrivmaskin. För en engelskspråkig tidning är detta ganska enkelt, även om det krävs övning för att skriva snabbt. En kinesiskspråkig skrivmaskin är en betydligt mer komplex apparat,

med ett bord av lösa typer och en mekanisk arm som förs till det tecken som ska användas och som sedan plockar upp det och stämplar in det på rätt plats på pappret. Det tar tid att lära sig att hitta rätt tecken snabbt bland tusentals små typer. Pappret lämnas sedan över till en assistent, korrekturläsare, nyhetsredaktör och andra som markerar ändringar med rödpenna, kontrollerar fakta, kräver omformuleringar och sätter rubrik. När texten är redo matas den in i en dator (en rejäl historia i ett eget rum), och skrivs därifrån ut på bromidpapper, i rätt format och storlek. Alternativt får någon manuellt skriva om artikeln på ett nytt papper, om man inte har en dator som kan göra det åt en. Layoutare klistrar sedan in den på rätt plats på rätt sida på ett stort tidningspapper, som sedan kan kopieras i tryckpressarna för morgondagens utgåva. Kinesisktspråkiga tidningar har ett speciellt problem: När en artikel kräver ett ovanligt tecken, på grund av ett namn eller en term som inte är så vanlig, så behöver man snabbt anlita en gravör som kan producera en ny typ i rätt storlek och stil för att kunna skriva tecknet.

Inom radio är RTHK dominerande, en mer eller mindre oberoende radiostation finansierad av Hongkongs regering. Den har flertalet olika radiokanaler på både kantonesiska och engelska och även en tv-kanal, och agerar lite som Hongkongs version av brittiska BBC. Den mer kommersiella aspekten av tv-underhållning sköts av TVB och ATB, som fokuserar mer på underhållning. Det finns även många magasin som publiceras i Hongkong, men det är framför allt ett engelskspråkigt fenomen ännu så länge, med lokala utgåvor av magasin som Elle, Cosmopolitan och det brittiska lyxmagasinet Tatler, som fokuserar på Hongkongs överklass. Men det finns även några kinesisktspråkiga popmagasin som 好時代 Hou si doi och 新時代 San si doi, för den som vill veta allt om kantopopstjärnorna.

Några tidningar och andra media:

- 華僑日報 *Wah Kiu Yat Po* (1925-1995): Konservativ, har rykte för stor integritet.
- 大公報 *Ta Kung Pao*: (1902-): Prokinesisk, politiskt vänster.
- 信報財經新聞 *Hongkongs ekonomiska tidning* (1973-): Ekonomitidning och explicit prodemokratisk.
- 明報 *Ming Pao* (1959-): Oberoende, relativt anti-Bakging. Grundad av en antikommunistisk författare av kampkonstromaner, och under 70-talet den tidning som gjorde mest för att läcka uppgifter om politiska konflikter och brott mot mänskliga rättigheter i Kina.
- 星島日報 *Sing Dou Yat Po* (1938-): Pro-Toiwaan och pro-Storbritannien.
- *RTHK* (1928-): Tv och radio finansierad av regeringen men anser sig oberoende, likt BBC.
- *TVB* och *ATB*: Tv-kanaler. Sensationalistiska, ”human interest”, game shows, skvaller, drama och brott
- *South China Morning Post* (1903-): Engelskspråkig tidning med gott rykte som pålitlig och oberoende, vida läst även utanför Hongkong. Många journalisters drömarbetsgivare.
- 新華 *NCNA/San wah* (1931-): Kina-ägd tidning som fungerar som Bakgings ambassad i Hongkong

丙

KANTOPOP OCH KARAOKE

Kantopop (teleskopord av ”kantonesisk populärmusik”) är en stor industri och en kulturyttring som sträcker sig långt bortom Hongkongs gränser. Naturligtvis lyssnar man på kantonesisk musik även i de kantonesisktalande delarna av Kina, men musiken är spridd över hela Sydostasien, och sångare som Andy Lau och Anita Mui kan höras i Malaysia, Toiwaan, Vietnam och Singapore.

Genren tar sin början på 70-talet, och liksom den kantonesisktalande filmindustrin sprang kantopoppen ur producenter som flytt undan kommunisternas intåg i Seunghoi under inbördeskriget. Allteftersom västerländsk musik började populariseras i kolonin började musiker röra sig bort från de traditionella kantonesiska musikgenrerna, som kantonesisk opera. Tv:ns inträde i hongkongarnas hem, med filmer och tv-serier tonsatta av nya, unga musiker, hjälpte genomslaget i de breda folklagren, och gjorde artister som Liza Wang Mingchun och Paula Tsui Siu-fung till superstjärnor. Tv-producenter tog populära låtar och gjorde dem till vinjettmusik för såpoperorna som gick varma på tv-kanalen TVB, vilket skapade många ikoniska låtar som väcker starka minnen hos många hongkongare.

På 1980-talet exploderar genren i popularitet och föder stjärna efter stjärna. Alan Tam, Leslie Cheung, Anita Mui, Sally Yeh, Priscilla Chan, George Lam, Sandy Lam, Danny Chan, Jacky Cheung, Andy Lau, listan bara fortsätter. Till och med toiwaanesiska Teresa Teng, en av den kinesiska kulturens största stjärnor genom tiderna, kallad ”drottningen av sånger på mandarin”, släpper ett antal låtar på kantonesiska. Den mesta musiken görs av soloartister, men en hel del band, som Beyond, Grasshopper och Citybeat, slår också igenom stort.

Den dominerande genren är olika sorters pop-ballader, som handlar om livet och kärleken, med instrument som elgitarr, synt och trummor. Texten kan vara skriven på tre olika språk: klassisk kinesiska, standardkinesiska eller talad kantonesiska. I samtliga fall sjungs det med kantonesiskt uttal, men grammatiken och ordförrådet skiljer sig mellan de tre skriftspråken, där det förstnämnda är mest formellt och det sista minst. Att texten är på talad kantonesiska är relativt ovanligt, med Sam Hui som lysande undantag. Att skriva musik på kantonesiska är en svår konst, behärskad av få, eftersom det är ett språk med olika tonnivåer. Det innebär att ett ord som har en hög ton inte kan sjungas med en låg ton, så texten och melodin måste matchas med varandra. Detta resulterar i en del komplexa melodier och mer variation mellan verserna än man kan höra i många andra språk, inklusive mandarin, som inte har det fenomenet. En del populära musikstycken är dessutom översättningar från engelska eller japanska, där man redan har en bestämd melodi, vilket gör konsten ännu svårare. Just Japans inflytande är stort, och landets explosionsartade tillväxt och populärkulturella export har gjort att japansk musik, japanskt mode och japanska frisyrer är inspirationen för många hongkongare, popstjärnor eller ej.

En viktig plats för både artister och beundrare är naturligtvis konserten, och Hongkong har nyligen fått två rejäla scener för att hålla shower i världsklass. Tidigare var det mycket uppträdanden på nattklubbar och teatrar, tillsammans med de få större scener som fanns, som Stadshuset och Akademiska samfunds-

salen, och i speciella fall hästkapplöpningsbanan i Paau ma dei. Men i mitten på 80-talet byggdes både Hongkongs kolosseum i Hung Hom och Hongkongs kulturcentrum i Tsim Sha Tsui, två imponerande scener som snabbt blivit centrum för den nya vågen av kantopopstjärnor.

Förutom konserter är fanklubbar, 歌迷會 go mai wui, en plats för fans (go mai) att interagera med sina idoler. Man samlar på bilder och tidningsurklipp, man träffas och talar om och lyssnar på idolerna, någon kanske lyckas få tag på en signerad skiva eller till och med ett klädesplagg, och ibland anordnar stjärnorna sammankomster där överlyckliga beundrare får chansen att se sin idol på nära håll. Canton Disco i Tsim Sha Tsui är inte bara stadens hetaste nattklubb och stället dit man går för att dansa en lördagkväll, det är också platsen där många sådana mötesevent går av stapeln, framförallt för Anita Mui, Leslie Cheung och Danny Chan, som skänker sin stjärnglans till diskoteket.

Kantopoppen har ett intimt samröre med Hongkongs filmindustri, och det är mer regel än undantag att skådespelare släpper album och sångare dyker upp i filmer. I Hongkongs kulturliv är man ”underhållare” och förväntas ha en bred repertoar av färdigheter. Flertalet galor ger prisutdelningar till populära artister, till exempel de organiserade av radiokanalen RTHK och tv-kanalen TVB.

Men det är inte bara stjärnor som sjunger kantopop. Musikgenren är naturligtvis också dominerande i Hongkongs favoritsysselsättning på en kväll ute med vännerna: 卡拉OK (Ka-la-o-kei), karaoke. Importerat från Japan har karaoke resonerat med stadens själ och blivit extremt populärt. Etablissemang från kedjor som Neway och Red Mister poppar upp överallt. Där kan man boka ett rum för en grupp vänner, och det finns en tv med ett digert bibliotek av kantonesiska sånger, med texten på skärmen och endast musiken utan sång i högtalaren, så att man kan sjunga sina favoritstjärnors låtar tillsammans. Ölen flödar ofta friskt, och hjälper självförtroendet, om kanske inte alltid förmågan. På vissa karaokebarer finns även kvinnligt sällskap inkluderat, som umgås med grabbgänget, triadmedlemmarna eller affärskontakterna som ska sluta ett avtal. Flickan får kommission av klubben för att få kunderna att beställa alkohol, och kunden får ”köpa ut” hennes tid från baren om de ska tillbringa ”privat” tid tillsammans. Men det är knappast alla karaokebarer som är av denna typ, och det är ett extremt populärt tidsfördriv för både män och kvinnor.

Några välkända låtar:

- 徐小鳳 Paula Tsui Siu-fung, 婚紗背後 *Bakom brudslöjan*
- 梅艷芳 Anita Mui Yim-fong, 夢伴 *Drömpartner*
- 許冠傑 Sam Hui Koon-kit, 天才白痴（錢錢錢）*Idiotgeni (pengar pengar pengar)*
- 劉德華 Andy Lau Tak-wah, 情感的禁區 *Kärlekens förbjudna plats*

Detaljer:

- En Sony Discman D-20 portabel CD-spelare.
- Record Museum i Wan Chai, en butik dedikerad till kärleken till musik, full av vinyl, kassettband och CD-skivor och memorbilia.
- 好時代 Hou si doi, ett magasin för den som vill veta allt om stjärnornas liv.

丙

HOMOSEXUALITET

Under större delen av Kinas historia har bi- och homosexuellt sex och romans inte varit något särdeles anmärkningsvärt, åtminstone inte manlig sådan. Då de texter vi har nämner kvinnor överhuvudtaget betydligt mindre än män är det svårt att dra några definitiva slutsatser om kvinnlig homosexualitet, men inget tyder på att det skulle ha varit mer anmärkningsvärt. Listan på kejsare som haft dokumenterade homosexuella förhållanden är lång. I en mycket berömd scen kapar kejsar Oi av Hon-dynastin sin ärm för att inte väcka sin älskare, som somnat på den, en akt som hyllats och refererats i många skrifter sedan dess. Men det betyder inte att homosexuella har en problemfri tillvaro. Kärnan i traditionell kinesisk konfuciansk kultur är familjen, och en människas, framför allt en mans, främsta plikt är att skaffa sig (manlig) avkomma. Att leva sitt liv med en partner av samma kön är därför ett grovt brott mot ens familjära plikter. Ha alltså homosexuellt umgänge om du vill, men gift dig och skaffa barn, är principen. Transsexualitet har historiskt varit ett värre problem, då den suddar ut gränsen mellan män och kvinnor, en gräns som är grundläggande i den konfucianska världsbilden och samhällsordningen.

Över tid har också kinesiska attityder förändrats under inflytande av europeiskt och arabiskt håll, och negativa attityder och homofobi har blivit vanligare, och i Hongkong har naturligtvis brittiska attityder och lagar varit regel. 1989 är manlig homosexualitet, även privat, i lag förbjudet (under namnet ”Abominable Offenses”, vedervärdiga brott), med bestraffning med upp till livstids fängelse. Detta trots att det avkriminaliserats i Storbritannien redan 20 år tidigare. 1983 skrevs en inflytelserik rapport av lagreformskommissionen som rekommenderar avkriminalisering för vuxna över 21 år med samtycke, men denna rekommendation har ännu inte genomförts i lag.

Ännu i början av 80-talet hade polisen en egen enhet för att övervaka homosexuell aktivitet, diskriminering var laglig och praktiserades öppet, och homosexuella höll en låg profil för att inte väcka uppmärksamhet. Men saker har förändrats det senaste årtiondet. Guvernör Murray McLehose har uttalat sig positivt till avkriminalisering, och grupper som kämpar för homosexuellas rättigheter iscensatte 1988 en brevkampanj för att väcka uppmärksamhet för de problem som homosexuella i staden genomlever, såsom utpressning och polistrakasserier. Homosexuella har börjat uttrycka sin identitet mer öppet, och 同志 termen tungdji, en vänskapsterm som i Kina använts av kommunisterna i beteckningen ”kamrat”, har börjat användas i gaykretsar som en könsneutral beteckning.

En vanlig taktik, både i Kina och i Hongkong, är en så kallad 形婚 yingfan, ett ”formäktenskap”, där en homosexuell man och kvinna gifter sig med varandra för att slippa press och nyfikna frågor från släkt och vänner. Vissa gifter sig med någon förstående heterosexuell partner, och en del skaffar till och med barn och familj, medan de har samkönade relationer vid sidan av, eller bara stannar

kvar i garderoben för alltid. Pressen från den äldre generationen att skaffa barn kan vara otroligt stark och svår att motstå. Transpersoner har förvisso möjlighet att genomgå operation i Hongkong, men ID-kortet kommer alltid att visa ditt kön vid födseln, och en diskrepans gentemot ditt utseende kommer genast att väcka uppmärksamhet.

Att hitta partner är naturligtvis svårt, och kräver hemliga signaler, mötesplatser kända inom begränsade kretsar, och en eller annan ”gay-vänlig” klubb i det spirande nattklubbsområdet 蘭桂坊 Lan Kwai Fong. Ett område där homosexuella män är mer representerade än i övriga samhället är också den traditionella kantonesiska operan, fortfarande populär i den moderna metropolen. Eftersom operaskådespelare traditionellt endast är män, inklusive de som spelar kvinnliga roller, tenderar teatertrupper att attrahera transsexuella och homosexuella i en högre grad. I övrigt finns det några gay- och/eller lesbiska caféer som är mötesplatser för den bemedlade homosexuella medelklassen, och diverse hemliga fester man måste känna till för att bli inbjuden till. Annars är offentliga toaletter en av de vanligaste platserna för att ”fiska” (finna sexpartner), även om man kan göra det lite varstans i staden. Försiktighet krävs dock, för blotta akten att visa sexuellt intresse för någon samkönad är olagligt. Det viktiga är blicken, den subtila signalen, sedan en inbjudan, till exempel genom att gå bort till ett av toalettbåsen och se om personen följer efter. Offentliga toaletter har en öppen del med urinoarer och en stängd del med några bås som går över en gemensam ränna, över vilken man hukar sig för att defekera. Båsen är dock inte högre än att huvudet sticker upp om man står upp, så de är inte lämpade för samlag. Är man inte väldigt vågad och man vill göra något mer än bara gemensam onani så får man leta upp en annan plats. Offentliga toaletter blir inte bara en plats för fiske, utan ofta även en plats att träffa vänner, eftersom det är en såpass vanlig mötesplats.

Och det är inte bara diskriminering och trakasserier som hotar Hongkongs unga gaysamhälle. 1984 dokumenteras det första fallet av HIV-infektion i Hongkong, och snart är AIDS-epidemin ett faktum. Liksom i andra delar av världen är homosexuella män speciellt drabbade. Okunskap och rädsla i omgivningen gör att smittade ser sig exkluderade från samhället. Skolor vägrar att ta emot elever, sjukhus vägrar att ta emot patienter, och inte ens när man väl dött av sjukdomen kommer man undan, då begravningsentreprenörer kan vägra att sköta begravningen av en drabbad människa. Staden är en av de första i världen att testa alla blodtransfusioner, men dess problem med droger gör att infektion även sprids via kanyler. Informationskampanjer sänds i tv och på skolor, och gratis testning börjar rullas ut under 1989. I slutet av 1987 rapporterades 107 personer i staden vara smittade, men mörkertalet är naturligtvis stort.

Detaljer:

- Skvallerpressen skriver om en lokal politiker eller affärsman som ryktas vara homosexuell.
- Den desperata kampen med att hitta en begravningsplats för en vän som dött i AIDS.
- Lite slang för att kunna prata om homosexualitet utan att omgivningen förstår: Trädgård = offentlig toalett, fiska = leta sexpartner, spela mahjong = ha sex, mahjongbricka = manligt könsorgan.

丙

BÅTFOLKET OCH TAI O

Båtfolket har många namn, men kallas i folkmun oftast 蜑家 ”tanka” Denna term anses dock idag nedsättande, och den föredragna termen på kantonesiska är 水上人 seui-seung jan, vilket bokstavligt betyder ”folket på vattnet”.

Båtfolket har alltid funnits vid Pärlfloden. Källor redan för tusen år sedan nämner dem, och även om deras ursprung är omtvistat är det nästan säkert så att de bott här längre än kineserna. Sannolikt drevs de ut i vattnet när kineser invaderade och koloniserade området för tvåtusen år sedan. Antika kinesiska källor påstår att båtfolket härstammar från havsormar och att de kan överleva tre dagar i vatten utan att andas. Över tid har de anammat kantonesiska som språk, men talar med en dialekt som särskiljer dem från kantoneserna själva.

Båtfolket har alltid varit diskriminerat och utsatt. Under lång tid var de helt förbjudna från att bosätta sig på land, och var tvungna att leva sina liv i sina båtar. De var också förbjudna från att delta i den kejserliga examineringen, de fick inte delta i officiella festligheter, och även om det inte var förbjudet i lag var det i praktiken förbjudet för dem att gifta sig med de landlevande. Idag är detta naturligtvis allt upphävt, men fördomar och diskriminering sitter djupt.

Hongkongs och Kowloons stränder har varit hem till familjer av båtfolket sedan innan det blev en koloni, och efter att britterna tog över är det många som har tagit sig till staden. Där lever många av dem fortfarande av sitt traditionella levebröd, fisket, men många bedriver också olika typer av småhandel. En lukrativ verksamhet är att åka till de många båtar som ligger i hamnen, som ofta stannar så kort tid att besättningen inte hinner i land, och hissa upp sina varor på däck för att sälja till sjömännen. En annan är att skjutsa turister och lokalinnevånare till pittoreska fisk- och skaldjursrestauranger ute på öarna. Oavsett sysselsättning är det fortfarande många familjer som tillbringar i princip hela sitt liv på båtarna och endast sällan stiger i land, även om det blir allt vanligare att de yngre vill flytta in till land, lockade av neonlampor, popmusik och det hägrande löftet om rikedom. Men många går bara i land för att stanna en gång – efter sin död.

Båtfolket har alltid varit den folkgrupp som har närmast samröre med britterna. Kantoneserna såg länge med ett visst förakt på européerna som okultiverade barbarer, men båtfolket hade inga problem med att ha att göra med dem. En stor del av Hongkongs blandblod har tillkommit ur ett förhållande mellan en brittisk man och en kvinna av båtfolket.

Båtfolket klär sig traditionellt i ljusa kläder, eller kläder i en sorts gummerat silke som är mycket slit- och vattentåligt. De känns ofta igen på sina stråhattar, med ett brätte med en nedvikt kant runtom. Idag är det dock fler och fler som klär sig i jeans och skjorta eller t-tröja, som resten av Hongkongs befolkning.

De vanligaste familjenamnen för båtfolket i Hongkong är 麥 Mak, 濮 Buk, 吳 Ng, 蘇 Sou och 何 Ho.

Båtfolket har många traditionella byar runtom i kolonin, både ute på öarna, på Kowloonhalvöns östra kust och uppe i de Nya territorierna. De är ofta en sorts dubbel bosättning, med några hus på land (ofta bosatta av kantoneser eller hak-

kafolk), och en minst lika stor del flytande på vattnet. De är ofta små, med ett par hundra eller som mest något tusental invånare. Det finns ofta någon dagligvarubutik, där man kan köpa förnödenheter, batterier, cigaretter och annat smått och gott, samt ofta ett lagringsutrymme där man kan förvara fiskenät och verktyg man inte har plats för på båten. Ekonomin är ofta informell och på kredit. Affären blir en sorts mötesplats, för festligheter, mahjongspel, postuthämtning och allt annat som behöver en central lokal och är svårare att ordna på båtarna. Ofta finns också något litet tempel, med en tempelskötare, men kanske ingen präst. Istället kommer en präst på besök några gånger per år under viktiga festivaler. Vid dessa festivaler väcks byn till liv, man bygger en scen av bambu och hyr in skådespelare för att uppträda. Den lilla båthamnen är full av båtar, och man måste går över många andra båtar för att komma ut till sin egen, om man ligger långt ut. En präst kan också behöva anlitas om man haft dödsfall eller olycka, och utför då en ritual som innebär slaktandet av en kyckling vid båten för att ”ändra gudarna” och tvätta bort olyckan. Andra saker som sker på land är saker som att torka fisk, laga nät, ta upp båtar för reparationer och underhåll, hämta vatten och ved, och så vidare.

En av båtfolkets traditionella byar, kallad 大澳 Tai O, ligger på en liten ö utanför Lantau, sydväst om Hongkong. Den var under tiden efter inbördeskriget en vanlig inkörsport för flyktingar från Kina, och har numera en mer blandad befolkning, men fortfarande bor många av båtfolket i byn. Den har blivit känd för sina speciella hus, som står på långa pålar för att komma upp från vattnet, och har börjat attrahera turister. Turistnäringen har därmed börjat konkurrera med den traditionella fiskenäringen, men båda industrierna överlever, och många av turisterna från Hongkong och från andra platser kommer dit för att äta torkad och saltad fisk som fiskats upp av Tai Os många fiskare. Andra attraktioner är Hongkongs rosa delfiner, eller bara att se solen gå ned över havet. Den lilla ön kan nås för 50 cent genom en handdragen kabelfärja som korsar den 15 meter breda floden som skiljer ön från Lantau.

Själva fisket sker genom olika metoder. Det vanligaste är ett notvarp, ett nät som dras genom vattnet mellan två båtar och sedan tas ihop (”öras”). Detta görs främst på natten, och många använder dynamit för att bedöva fisken, vilket är olagligt. En annan metod är långrev, som innebär att man fäster många krokar på en lina som sedan får ligga under en boj tills man hämtar den. Pilkning (en krokförsedd lina som hålls i handen och dras efter båten) och fiskfällor är metoder de flesta använder ibland, medan notvarp och långrev är specialistmetoder.

Detaljer:

- Männen och kvinnorna från Tai O sägs vara de bästa sångarna av alla båtfolkets medlemmar, även om de allra flesta kan sjunga några traditionella ”saltvattensånger”.
- En lokal fiskare offrar rökelse i det lokala templet till Tin Hau, sjöfararguinnan, innan han tar turister ut på havet för en romantisk båttur.
- En kvinna av båtfolket samarbetar med triaderna för att smuggla människor och varor in i och ut ur Kina.

丙

KINA OCH TOIWAAN

Mot slutet av 80-talet har relationerna mellan Kina och Toiwaan, och mellan Toiwaan och världen, förändrats radikalt jämfört med 70-talet. Under det förra årtiondet var ön styrd av Nationalistpartiets militärdiktatur och under det som kom att kallas den ”vita terrorn” fängslas eller dödas dödas 140 000 ”kommunistsympatisörer” i regimens försök att skydda sig från den hatade fienden på andra sidan sundet. Men efter Chiang Kai-sheks död 1975 påbörjas gradvis en övergång mot demokrati, parallellt med att de flesta länder, inklusive Förenta staterna, övergår till att erkänna Folkrepubliken som Kinas rättmätiga regering. 1987 avslutas officiellt landets undantagstillstånd under krigslagar och 1988 väljs 李登輝 Lei Dang-fai (*m: Lee Teng-hui*) som landets president, den förste presidenten som fötts på ön.

Parallellt med detta har också Kina börjat öppna upp sig under 鄧小平 Dang Siu-ping (*m: Deng Xiaoping*), vilket tinat ländernas relationer något, även om de fortfarande ser med extrem misstänksamhet på varandra och båda vidmakthåller att de är Kinas enda rättmätiga regering. Efter Chiangs frånfälle ger dock Toiwaan upp tanken på att en dag militärt återerövra fastlandet. Kolonialregeringen i Hongkong är mycket tacksam för denna uppmjukning, då den haft en svår balansgång under de senaste decennierna med att försöka stötta sin allierade Förenta staterna utan att förarga Folkrepubliken Kina. Attityden under hela kalla kriget har varit en balansgång, där man försökt hålla på Hongkongs frihet och låta alla vara välkomna i kolonin, samtidigt som man försökt slå ned på störande aktiviteter och terroristverksamhet. Makten i Hongkong vill framför allt att alla ska vara lugna, låtsas som om det regnar, och definitivt inte göra något som stör den lukrativa handeln.

1979 ersätter Kina i sin kommuniké frasen ”Toiwaans befrielse” med ”fredlig återförening och ’Ett land, två system’”. Den senare frasen är hämtad från policyn som ska gälla för Hongkong efter 1997. Staden ska införlivas i Folkrepubliken Kina, men tillåts behålla sina friheter och sitt kapitalistiska system. På samma sätt menar man att Toiwaan kan återförenas med Kina, där de underställer sig Bakgings auktoritet och ger upp sin egen suveränitet, men tillåts behålla sitt styrelseskick och sitt ekonomiska system som en autonom provins. Men svaret från Toiwaans sida är rak vägran, och flertalet gånger gör Kina försök till närmanden som möts av tystnad från andra sidan sundet. Till slut mjuknar dock Toiwaans position något, och 1984 tillåts för första gången besök till fastlandet för att träffa släktingar, som inte setts på 35 år.

Annars har Hongkong varit den centrala mötesplatsen för Kinas och Toiwaans befolkning. Här har människor som separerats av kriget lyckats träffa varandra efter många år. Människor både från Kina och från Toiwaan försöker ta sig till staden, vissa i förhoppningen att gamla vänner eller släktingar har lyckats göra samma sak. Omöjligheten i direkt kommunikation med den andra sidan gör att många stannar i Hongkong, i en allt mer hopplös väntan. Den brittiska kolonin

är också den ekonomiska länken, och toiwaanesiska företag som vill göra affärer med Kina kan etablera sig i Hongkong och dra nytta av stadens täta kontakter med det allt öppnare fastlandet.

Det har också ända sedan inbördeskriget 1949 funnits stora grupper i kolonin som identifierar sig med republikens sida i konflikten, och den tionde oktober, Kinesiska republikens nationaldag, hissas den republikanska flaggan på många platser i Hongkong. Speciellt området 調景嶺 Tiu keng leng i Sai Kung-distriktet, känt som ”Rennie’s Mill” på engelska, har blivit en plats för hårdnackat stöd för Toiwaan, efter att 6 800 soldater från republiken placerades där i väntan på att repatrieras, vilket aldrig hände. Området kallas ibland för ”Lilla Toiwaan”, och republikens flagga kan ofta ses vaja där. Fram till 1962 var det i princip självstyrande och brittiska polisen kunde inte ge sig in där.

Den toiwaanesiska regeringen är också mycket intresserad av Hongkong, inte minst som bas för underrättelseoperationer. Staden är en plats där både kineser och toiwaaneser kan röra sig, och där det är svårare för Kina att övervaka allt som sker. Den kinesiske tjänsteman som är beredd att sälja information till fienden kan med fördel göra det i Hongkong, och eftersom många hongkongare reser till Kina på affärer och jobb är det en utmärkt plats att rekrytera agenter som kan verka på kinesisk mark. Kina gör naturligtvis samma sak.

Man är också i Toiwaan mycket intresserad av ”Hongkongfrågan”. Ett Hongkong under stark kontroll från Bakging är inte i deras intresse, så propaganda och inflytandeoperationer för att bygga antikinesisk och prodemokratisk stämning i Hongkong kan vara väl investerade pengar.

Till sist är staden centrum för en växande handel mellan Toiwaan och Kina. Den kan inte ske direkt, men ett toiwaanesiskt företag som vill dra nytta av Kinas billiga arbetskraft kan göra det via ett skalbolag i Hongkong, och på samma sätt kan man via Hongkong importera från och exportera till Kina, något som är otroligt mycket svårare att göra direktvägen. Denna indirekta handel har fullständigt exploderat de senaste åren, och omfattar nu runt en och en halv miljard amerikanska dollar.

Eftersom Storbritannien inte officiellt erkänner Toiwaans regering finns det ingen ambassad, men det finns en ”Kinesiska resebyrån”, som trots sitt namn agerar som önationens de facto-ambassad i Hongkong.

Detaljer:

- En plastmugg med 珍珠奶茶 djandjyu naaicha, ”pärlmjölkte”, sötat kallt te med mjölk och små tapiokakulor som sugs upp med ett grovt sugrör, en specialitet från Toiwaan och den nya innedrycken i Hongkong.
- Den Toiwaanesiska nationalsången, baserad på ett tal som Sun Yat-sen höll på invigningen av militärakademin i Whampoa utanför Kanton, innan nationalistpartiet erövrade landet.
- En gammal kvinna som kom till Hongkong för 40 år sedan, i hopp om att få träffa sin älskade som hon skiljts från under inbördeskriget och som flydde till Toiwaan, och som stannade kvar då hon aldrig mötte honom igen.

丙

MAHJONG

Mahjong, eller 麻雀 ma-djeuk, är ett kinesiskt spel för fyra spelare. Under 1920-talet började det få spridning i Europa och framför allt i Amerika, där det som lanseras som ett ”antikt kinesiskt spel”, men det är mest för att västerlänningar tror att allt som kommer från Kina är 5 000 år gammalt. I själva verket har spelet mindre än hundra år på nacken. Dess exakta ursprung är oklart, men en populär teori är att det härstammar från soldater som spelade det under Taaiping-upproret.

I Hongkong är mahjong mycket populärt och spelas ofta och länge. På bröllop och vid nyår spelas av tradition ofta mahjong, och många restauranger har ett set för att låta kunderna spela, men lagen tillåter en avgift på maximalt 20 hongkongdollar för att få hyra ett mahjongset. Privat spelverksamhet är olaglig i Hongkong, men man kan få en licens för att sätta upp en ”mahjong-skola” där kunder kan spela om pengar så mycket de vill. Förutom registrerade ”skolor” finns det också en viss tolerans för ”vänskapliga samfund”, som inte har någon licens. Myndigheterna är såklart medvetna om att det handlar om spelhålor, men kallar dem ”skolor” och ”samfund” och tillåter dem att hållas. Anledningen är enkel: Folk kommer att spela mahjong om pengar vare sig regeringen tillåter det eller inte, och när man tidigare förbjudit det så gick spelhålorna under jorden och drevs av triaderna. Legaliseringen 1956 har bidragit till spelets stora popularitet, då det tillsammans med att spela på hästar är enda sättet man lagligt kan spela om pengar, något hongkongare älskar att göra. I hela staden finns runt 140 licensierade mahjongskolor och ett oklart antal ”vänskapliga samfund”.

Mahjongskolorna kan variera i storlek och klass. I finanskvarteren i Djung waan, eller bland de lyxiga villorna med havsutsikt i Södra distriktet, finner man etablissemang med polerade teakbord, snidade träskärmar med ornament av drakar, heltäckningsmattor och kristallkronor, med luftkonditionering och kameraövervakning av alla spelbord. Här är insatserna tiotusentals eller hundratusentals hongkongdollar. I Yau ma tei och Mong kok finner man istället rökiga källarlokaler med lågt i tak och bord av rostfritt stål, trånga utrymmen fullproppade med bord, där smattret av brickor blandad med prat och skratt kan bli lika överväldigande som lukten av tobak och svett. De licensierade etablissemangen får endast ha öppet till midnatt, och strax innan tolvslaget kan man ofta se 20-30 taxibilar parkerade i närheten, redo att ta kunderna hem efter en kvälls spelande. Spelhålan tjänar oftast sina pengar både genom att ta ut en avgift för att få sätta sig ned och spela, och genom att ”dra vatten” (抽水 chau seui), vilket innebär att man tar en avgift när någon vinner. På många platser kan man även ta hjälp av personalen för att fylla ett bord om man är färre än fyra spelare. Att spendera sina pengar på mahjong kallas skämtsamt att ”betala skolavgiften”.

Trots att mahjongskolorna har flyttats in i ljuset genom licensiering, finns det fortfarande starka kopplingar till triaderna, och många (men knappast alla) skolor drivs eller infiltreras av organiserad brottslighet. Det är en attraktiv plats för dem att verka, med hög kontantomsättning och många desperata människor som kan vilja ta ett lån. Det finns också fall där märkta mahjobgbrickor och planterade triadspelare används för att spela pengarna av ovetande kunder.

Mahjong kräver fyra spelare och reglerna finns i flertalet varianter, men grunderna är desamma, och i Hongkong spelar man med Hongkong-regler, inget annat. 144 brickor, kallade ”stenar”, blandas av samtliga spelare med båda händer, vilket ger upphov till ett högljutt smattrande ljud. Därefter bygger de upp fyra murar av stenar, med baksidan upp, och varje spelade bygger sin hand av 13 stenar. Sedan turas man om att dra en sten och kasta in en sten i mitten. Stenar som kastas kan plockas av andra spelare genom att ropa ”Pong!”, ”Kong!” eller ”Dji!”, beroende på vilken sorts kombination de kan bygga med stenen. Spelaren bygger en kombination av den tagna stenen och några av stenarna hen har på handen, och lägger ut den framför sig. Spelet går ut på att ha en hand som endast består av kombinationer och inga lösa stenar. En vinnande hand (kallad mahjong) består av 14 stenar (inklusive den som just dragits) i fyra kombinationer à tre stenar, plus ett par. Den spelare som är en sten ifrån att bilda mahjong måste deklarera att hen sitter på en ”vinnande sten”. När man bildar mahjong ropar man ut 食餬 ”Sik wu” (bokstavligen ”ät gröt”) och njuter av sina medspelares nedslagna ansikten. Olika poängvärden innebär olika vinst, och får konsekvenser för hur mycket pengar man vinner.

Mahjong spelas i flertalet omgångar, där man turas om att vara första spelare (östanvind). Det är ett tillfälle att socialisera, skvallra, roa sig och kanske spela av sina vänner lite pengar. Spelet spelas i alla samhällsklasser, både rika societetsdamer och hårdnackade brottslingar kan samlas runt ett bord och lägga stenar. Man kan spela på ett rangligt plastbord eller på ett speciellt mahjongbord, till och med ett mekaniskt bord som kan hjälpa till med att blanda och bygga väggar. Man kan spela med billiga plastbrickor eller dyra jadebrickor.

Det är vanligt med en mängd olika föreställningar om hur man ser till att ha tur i spelet. Vissa vill se till att sitta på den plats de anser har bäst fung seui, andra har olika amuletter som bringar tur, ytterligare andra byter underkläder efter varje förlust, och vissa tror att det är otur att börja med vissa specifika brickor på starthanden. Efter en runda, när alla har varit östanvind, brukar spelarna byta plats, men det händer att någon det gått bra för vägrar, eftersom hen anser platsen lyckosam.

Detaljer:

- Tre spelare försöker rekrytera en fjärde till sin spelomgång, då någon inte dykt upp.
- På ett tehus hörs rasslet av mahjongbrickor i bakgrunden, och plötsligt ett högljutt ”Sik wu!” följt av klagolåt från förlorarna.
- En stor mahjongturnering ska hållas. Insatserna är höga och matcherna kommer att tv-sändas.

丙

HÄSTKAPPLÖPNING

När britterna kom till Hongkong fanns inte mycket på platsen. En viss befolkning fanns, några byar, en saltanläggning, lite tempel. Men för en brittisk koloni saknades nästan allt. Man beslutade att börja med det viktigaste: En hästkapplöpningsbana. Redan 1845, inte långt efter att de första britterna satt sin fot på ön, anlades kapplöpningsbanan i 快活谷 Faai wut-dalen, på engelska kallad ”Happy Valley”, men numera känd på kantonesiska som 跑馬地 Paau ma dei, ”hästkapplöpningsplatsen”. Området ligger i dagens Wan Chai-distrikt och var sankmark, men den enda platta mark man kunde finna av tillräcklig storlek, och de nya koloniala mästarna förbjöd omkringliggande byar att plantera ris för att minska inflödet av vatten till marken. Till en början var det såklart en plats för Hongkongs koloniala elit, men över tid har hästkapplöpning blivit en av hongkongarnas stora nöjen. Kapplöpningarna sker oftast på onsdagar, men speciella helgdagar kan ha extrainsatta lopp.

Hästkapplöpningsbanan är också hem till Hongkongs jockeyklubb, en ideell organisation grundad 1884 och sedan 1960 given kungligt privilegiebrev, och därmed känd på engelska som the Royal Hong Kong Jockey Club. Spel om pengar är generellt förbjudet i Hongkong, men jockeyklubben har en specifik koncession från regeringen och därmed monopol. Förutom vadslagning om hästkapplöpning kan man hos dem även satsa pengar på brittisk fotboll samt köpa lotter från lotteriet 六合彩 Luk hap choi, som grundades 1975 i ett försök att konkurrera ut illegala lotterier i staden. Lottodragningen sker i tv och drar stora skaror av tittare, och alla har ett hemligt svar på frågan ”Vad skulle du göra om du vann Luk hap choi”? Förutom banan i Paau ma dei har man även en andra kapplöpningsbana i Sha Tin, nyare och modernare men utan originalets anrika historia. Dessutom driver man ett antal lokala kontor runtom i kolonin, så att den som vill satsa pengar på hästar eller fotboll, eller vill köpa en lott, inte behöver ta sig ut till kapplöpningsbanan. De bruna golven och gula kakelplattorna är en hemtam syn och många stammisar hejar på varandra och på personalen medan de fyller i dagens rad. En stor del av pengarna som samlas in genom klubbens aktiviteter går till olika välgörenhetsprojekt runtom i staden, som sjukhus, parker och skolor.

Men trots att de aktiviteter som jockeyklubben driver är mycket folkliga och populära hos den stora massan, så är ett faktiskt medlemskap i klubben en extremt exklusiv historia, något som inte har ändrats sedan 1800-talet. Traditionellt har klubben varit exklusiv för ”gamla pengar”, något som fortfarande är sant till viss del, även om etniska kineser numera är välkomna som medlemmar. Medlemskapet kostar en enorm summa, och sedan en fortsatt rejäl slant varje månad, och fullt medlemsskap är endast möjligt genom rekommendation från flera existerande medlemmar. Medlemsskap behövs för hästägare för att låta sina hästar tävla, men ger också tillgång till klubbens exklusiva tillgångar, såsom det lyxiga klubbhuset i 雙魚河 Seung yu ho i norra Nya territorierna. Här finns förutom resturang, stugor och rekreationsområde även en stor och vacker

areal för att rida runt i vacker natur eller träna sina hästar. Även vid det gamla klubbhuset i Paau ma dei och det nyligen invigda huset i Sha tin, finns lyxiga restauranger och rekreationsområden som swimmingpool och trevliga lounger. Och för hästarna finns två flervåningsbyggnader med stall i tre våningar, och personal i våningarna ovanför. I en av dem finns utrymme för hästarna att springa runt på taket. Man driver också en jockeyskola för att träna framtidens stora talanger, samt ett drogtestlaboratorium för att förhindra doping. Jockeyskolan låg förr i Paau ma dei, men har sedan flyttat ut till Seung yu ho.

En nyhet är att Hongkongs hästkapplöpningar inte bara är en intern historia. 1988 arrangerades den första ”Hongkongs inbjudanscup”, med hästar från Hongkong, Singapore och Malaysia. Efter stor succé planeras nu vidare expansion och försök att sätta Hongkong på kartan inom internationella hästkapplöpningsvärlden. Och det går åt andra hållet också. I år, för första gången, har man börjat direktsända lopp från andra länder och möjliggjort vadslagning även på dessa, även om de lokala loppen naturligtvis fortfarande är huvudattraktionen.

Och den moderna teknologin har också kommit till hästkapplöpningen. Förra året lanserades 投注寶 Tau-djyu-bou, eller ”CIT: Customer Input Terminal” (Kundinputterminal). Det är en liten elektronisk låda som har ett konto hos jockeyklubben. Genom att koppla upp den lilla terminalen, stor som en hand, till telefonlinjen kan man direkt knappa in sina vad, som skickas över telefonlinan direkt till jockeyklubbens vadslagningskontor. Nu kan Hongkongs befolkning spela på hästar över cyberspace!

En annan sak som håller på att sätta Hongkong i rampljuset är Bill Benter, en amerikan som slagit sig ned i Hongkong och med hjälp av statistikkunskap och en egenprogrammerad mjukvara lyckats vinna en stadigt ökande mängd pengar på hästar på hästkapplöpningarna i Hongkong. Bill Benter kommer att bli världshistoriens mest framgångsrike vadslagare, och under sin karriär vinna över en miljard dollar genom att spela på hästar och andra sporter. Varken han eller världen vet dock om det ännu, men för den med kunskap och stålnerver finns det pengar att vinna i Hongkong, och inte bara på aktiemarknaden.

Detaljer:

- Kokain är inte bara en innedrog för rika börshandlare, utan även ett dopingmedel för galopp, även om man behöver något i hästväg för att få effekt. ELISA, en nyutvecklad men dyr drogtestningsmetodik, är mycket känsligare än tidigare tunnlagerkromotografi.
- Ett sjukhus renoveras med pengar som donerats av jockeyklubben. Ordförande Sir Oswald Cheung Ou-wai klipper bandet.
- En fest vars värd bjudit in flertalet medlemmar av jockeyklubben i hopp om att få en rekommendation till medlemskap.

DEN SISTE GUVERNÖREN

乙 **Administrationen:** Hongkongs komplexa styre, från guvernören ned till små departement. Sidan 342.

乙 **Politiska partier:** Hongkong har inte demokrati, men man har ändå politiska partier, och ett väldigt underligt sätt att dela upp staden i valdistrikt. Sidan 346.

乙 **Passfrågan:** Hongkongbor är trots allt brittiska medborgare. Bara inte lika brittiska som de som är födda i Storbritannien. Frågan om vem som ska få rätten att flytta till Storbritannien blir allt mer aktuell ju närmare 1997 man kommer. Sidan 348.

乙 **Dissidenter och problemmakare:** Hongkong är en plats som respekterar uttrycksfriheten, och många kinesiska dissidenter vill gärna dra nytta av den rätten, vilket skapar bekymmer för regeringen. Sidan 350.

乙 **Tidningar och kiosker:** Ju närmare överlämningen kommer, desto hårdare blir trycket på journalisterna. Vad kan man skriva? Vad kommer att hända efter 1997 med de som uttryckt sig negativt mot Kina? För försäljare i stadens tidningskiosker spelar nyheterna mindre roll, så länge folk köper tidningar och cigaretter. Sidan 352.

乙 **Pengar:** I Hongkong är pengar det yttersta goda, och så länge man har pengar, behöver man verkligen demokrati? Sidan 354.

丙 **Filmindustrin:** Den gyllene eran är här, med legender som Jackie Chan, John Woo och Michelle Yeoh, och den nya friheten som kategori III-filmerna med 18-årsgräns erbjuder lockar filmmakare att tänja på gränserna. Sidan 356.

丙 **Bing sat och cha chaan teng:** Ikoner i Hongkongs matkultur, de enkla, välkomnande kvartersrestaurangerna. Kom in, sitt ned, ät en omelett med citronte och betala sedan och ge dig av, för vi behöver platsen till nästa kund. Sidan 358.

丙 **Faat leun gung:** Den nya religiösa rörelsen som tar hela Kina med storm. Genom meditation och enkla övningar kan du bota sjukdomar och erhålla övernaturliga krafter. Sidan 360.

Chris Patten			Guvernör av Hongkong
Lou Ping	魯平	Lu Ping	Chef för Ämbetsverket för Hongkong- och Macaofrågor
Lee Kwan Yew			Singapores auktoritäre ledare
Djik Yeung	席揚	Xi Yang	Journalist för tidningen Ming Pao
Mou Djaak-dung	毛澤東	Mao Zedong	Avliden kinesisk diktator
Martin Lee Chu-ming	李柱銘	Li Zhuming	Demokratiförespråkare och medlem av legislativa rådet

Bakging	北京	Beijing	Kinas huvudstad Peking
Kai Tak	啟德	Gaide	Hongkongs flygplats

ADMINISTRATIONEN

Hongkongs konstitution och administrativa struktur är i stort sett oförändrad sedan 1843 när den förste guvernören tillsattes. Hongkong leds av en guvernör, tillsatt av London. Han har rätt att skriva lagar för kolonins fred, ordning och styre, ge ut land, tillsätta domare och andra regeringstjänstemän, att avskeda tjänstemän (förutom domare till högsta och distriktsdomstolen), samt benåda brott. Så står i det Letters Patent (Patentbreven) och Royal Instructions (Kungliga instruktionerna) som fungerar som kolonins grundlag. Guvernören är Londons representant i Hongkong, men i praktiken är han lika mycket Hongkongs representant i London, och argumenterar för och försvarar stadens intressen när Storbritannien tar beslut som påverkar henne.

I övrigt har naturligtvis London och den brittiska kronan full rätt att implementera lagar i Hongkong, en rättighet de generellt inte utnyttjar, och ingen lag stiftad av det lagstiftande rådet i Hongkong har ogiltigförklarats av London sedan 1925. Sedan 1985 har Hongkong även rätten att avvika från brittiska riksdagslagar genom egna, lokala lagar, och sedan 1992 finns en lista på 23 av individens rättigheter som kronkolonins lagar inte får bryta mot, införda i ett sistaminutenförsök att ge Hongkong en modern och demokratisk grund innan man lämnar över henne till Kina. Överhuvudtaget blandar sig Storbritannien inte i Hongkongs dagliga förehavanden överhuvudtaget.

Den gemensamma deklarationen (skriven tillsammans med Kina) som detaljerar hur stadens styre ska se ut efter 1997 etablerar den Gemensamma samordningsgruppen, som består av fem representanter från vardera Hongkongs och Kinas regering och som ska konsulteras gällande frågor som påverkar överlämningen, samt Landkommisionen, som ska godkänna större landförsäljningar. Dessa etablerades 1985.

Till sin hjälp har guvernören det exekutiva rådet, som består av fyra av de högsta tjänstemännen i kolonin, plus eventuella andra personer som London tillsätter på guvernörens begäran. Dessa är ofta personer från det lagstiftande rådet, men även andra ur stadens elit kan tillsättas, som ordföranden av banken HSBC eller sekreteraren av Hongkongs universitet. Deras roll är rådgivande, och guvernören måste enligt lag be dem om råd i diverse frågor, men behöver inte lyda. Det är dock en väletablerad konvention att respektera rådets majoritetsåsikt. Det exekutiva rådet debatterar och omarbetar lagförslag som guvernören sedan presenterar för det lagstiftande rådet, och hjälper guvernören att avgöra vilka ändringar som behöver göras för att lagförslaget ska röstas igenom.

Det lagstiftande rådet är Hongkongs motsvarighet till riksdag, och har 57 medlemmar. Fram till 1985 tillsattes alla i rådet av guvernören, men sedan har ett stigande antal personer valts in genom olika metoder. En hel del väljs genom så kallade funktionella valkretsar, närmare bestämt handel, industri, finans, arbetare, sociala tjänster, medicin, undervisning, juridik, teknik, arkitektur, redovisning, fastigheter och byggnation, turism, stadsråd, regionalt råd, samt landsbygdssektor. Dessa grupper får välja representanter som tar plats i rådet. Andra väljs in genom regionala distriktsråd och några få väljs direkt genom allmän rösträtt, men Kina har varit väldigt tydliga med att de inte vill ha en fortsatt rörelse mot representativ demokrati i Hongkong innan överlämningen.

Lagförslag skrivs generellt av sekretariatet i regeringen. Ofta konsulteras olika kommittéer eller andra grupper innan det sätts till det exekutiva rådet för godkännande. När förslaget godkänts publiceras det i interntidningen *Regeringsgasetten*, varefter det kan debatteras i det lagstiftande rådet, som trots sitt namn sällan faktiskt stiftar några lagar, utan mest godkänner dem. I sällsynta fall kan dock olika tillägg eller ändringar behöva göras innan rådet godkänner lagen. Lagen läses upp två gånger. Den första gången är mest en formalitet, och debatten stängs direkt efter att lagen lästs upp. Därefter kan den diskuteras utanför rådet, innan den läses upp en andra gång, och detta är första gången befolkningen hör talas om lagförslaget om det inte läckts ut till pressen tidigare. Nu kan förslaget debatteras i rådet och i vissa fall kan fler ändringar behöva göras och nya kommittéer tillsättas för att modifiera lagen innan den tredje läsningen, som normalt också är en formalitet då lagförslaget förväntas gå igenom. Till sist skickas lagen till London

och ett meddelande kommer tillbaka om att drottningen har godkänt den, vilket även detta är en formalitet.

I teorin bestämmer det lagstiftande rådet vilka lagar som godkänns och inte, men i praktiken har guvernören stora möjligheter att driva igenom och avfärda lagar efter vad han finner bäst, och att köra över det lagstiftande rådet är inte svårt, även om det sedan blir kämpigt att genomföra lagar som har hela den civila tjänstemannaapparaten emot sig, och de flesta guvernörer har aktat sig för att sätta sig emot rådet.

Förutom dessa centrala råd finns även stadsrådet och regionalrådet, där det föregående har ansvar för Hongkong-ön och Kowloon och det senare för de Nya territorierna. Dessa råd är mer lokala och hanterar frågor som bygge och underhåll av offentliga platser som marknader, parker, stränder, tennisbanor, gravplatser och liknande, kontroll av gatuförsäljare, gaturengöring, avfallshantering, hälsoinspektion av restauranger, skadedjurskontroll, licensiering av biljardsalonger, bowlingbanor, utskänkningstillstånd, och liknande lokala offentliga frågor. Medlemmar till dessa råd var fram till 80-talet den enda delen av Hongkongs styre som faktiskt valdes i riktiga val. Under dessa råd finns också 18 distriktsråd, som sköter verksamheten närmare innevånarna. Dessa har främst en rådgivande roll, men tar även hand om lokala aktiviteter och kulturella evenemang samt förbättring av lokalmiljön.

Kolonins dagliga förehavanden styrs av ett sextiotal olika departement, kontor och institutioner, så som utbildning, polis, immigration, bostäder, och även en hel del stödorganisationer som databehandling eller tryck. Där arbetar de mängder av civila tjänstemän som får staden att fungera. De kan delas upp i de generella klasserna, som administratörer, statistiker, informationsofficerare, revisorer och datorarbetare, som kan flyttas runt mellan olika departement efter behov, och de specifika klasserna, som poliser, lärare, arkitekter, sjuksköterskor och advokater, som tillbringar sina karriärer inom ett och samma departement. De generella klasserna ses ofta som administrationens elit och flyttas runt mellan olika departement medan de klättrar i rang på den offentliga karriärstegen. Ett år arbetar man på finansavdelningen och nästa på jordbruk och fiske. De flesta är infödda hongkongbor eller kineser, men en del britter ser man, framför allt inom polisen, och fler ju högre upp i graderna man tittar.

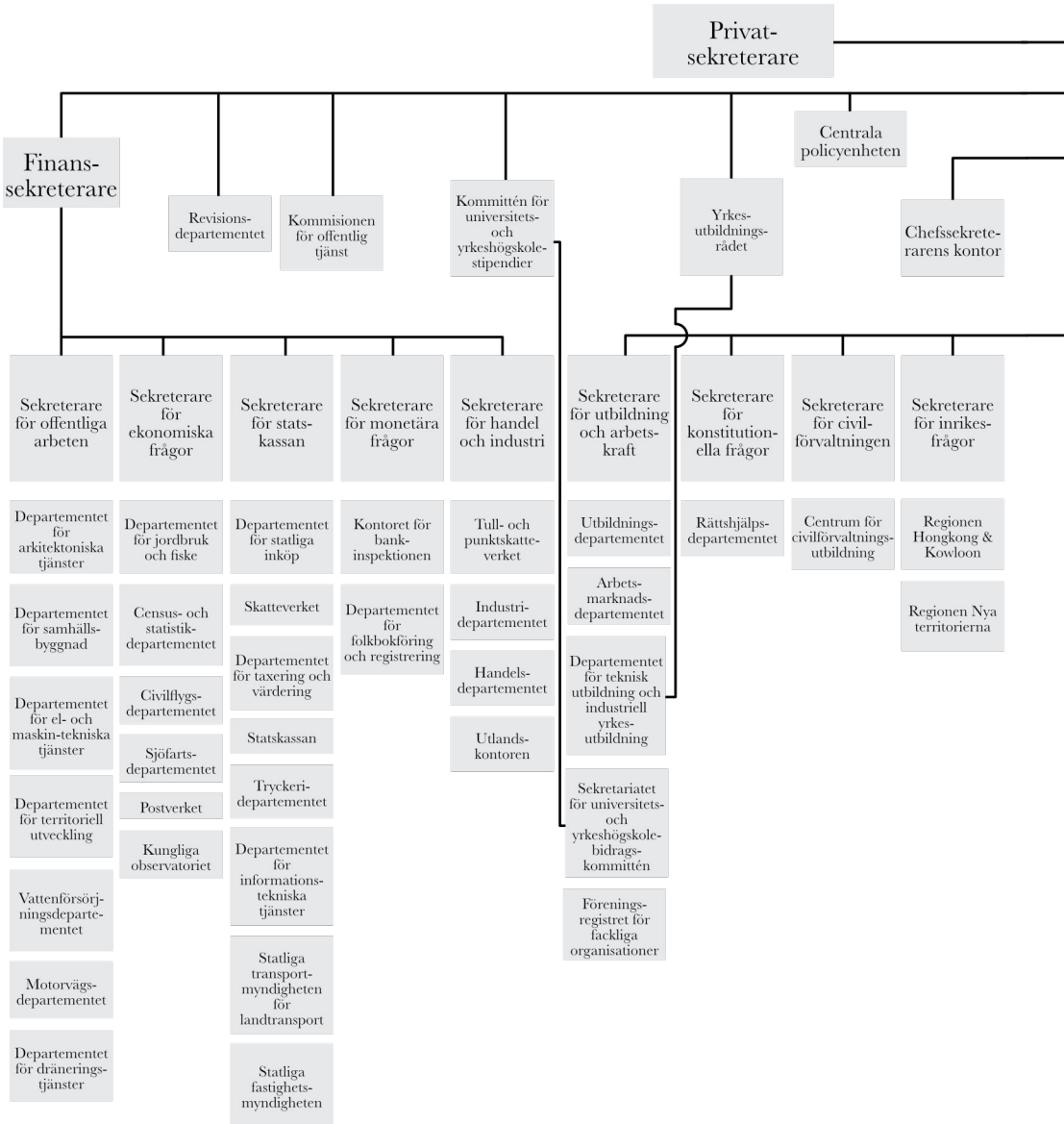
Förutom detta finns hundratals mindre styrelser och kommittéer som organiseras av regeringen eller lokalt av olika distrikt. Det handlar om saker som stipendier, administration av sjukhus, tempel och universitet, licensieringsråd, standardiseringsorganisationer, och en hel del rådgivande expertkommittéer som stöttar andra institutioner. Ibland skapas kommittéer för att diskutera och ge regeringen råd angående en specifik fråga, som när Star Ferry ville höja sina biljettpriser 1966. Sådana kommittéer avvecklas generellt när frågan är utredd. Hongkongs styre vill gärna se dessa kommittéer som en sorts demokratisurrogat, men deras makt är alltför begränsad för att i verkligheten ge upphov till något reellt folkstyre, och utsatta klasser har begränsat tillträde. Vissa menar dessutom att rika personer som hamnar i dessa kommittéer kan dra ekonomisk nytta av förhandsinformation eller utöva inflytande till egen fördel.

Till sist har vi 鄉議局 Heung Yee Kuk, en rådgivande styrelse som består av byrepresentanter som väljs av familjeöverhuvuden i de runt 500 traditionella byar som ligger ute i de nya territorierna, vars invånare är arvtagare till de som bodde där innan britternas övertagande. Dessa dömer i klankonflikter, ger råd till regeringen i lokala frågor samt bildar opinion för sina byars intressen och rättigheter.

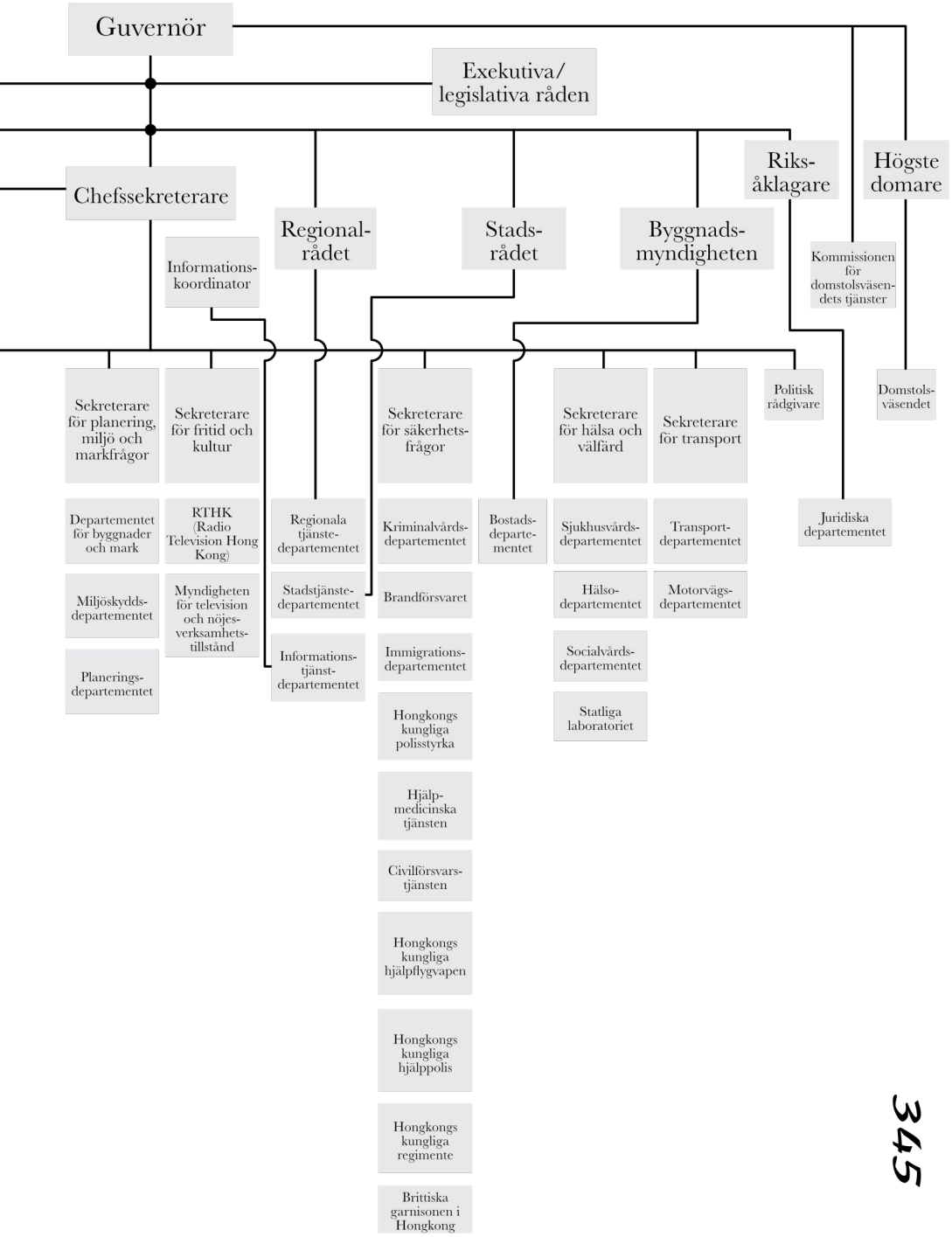
Detaljer:

- En storsatsning på digitalisering av administrationen av IT-departmentet.
- En ambitiös administratör försöker göra avtryck och omorganiserar allt.
- En nyskapad komitté av experter ska diskutera upphandlingen inför ett nytt brobygge. Risken för jäv är överhängande och många vill delta.

(Se nästa uppslag för ett diagram över Hongkongs administration)

Hongkongs administration, som den såg ut 1 april 1990

Guvernör
Exekutiva/ legislativa råden
Chefssekreterare
Regional-rådet
Stads-rådet
Byggnads-myndigheten
Riks-åklagare
Högste domare
Informations-koordinator
Kommissionen för domstolsväsendets tjänster
Sekreterare för planering, miljö och markfrågor
Sekreterare för fritid och kultur
Sekreterare för säkerhets-frågor
Sekreterare för hälsa och välfärd
Sekreterare för transport
Politisk rådgivare
Domstols-väsendet
Departementet för byggnader och mark
Miljöskydds-departementet
Planerings-departementet
RTHK (Radio Television Hong Kong)
Myndigheten för television och nöjes-verksamhets-tillstånd
Regionala tjänste-departementet
Stadstjänste-departementet
Informations-tjänst-departementet
Kriminalvårds-departementet
Brandförsvaret
Immigrations-departementet
Hongkongs kungliga polisstyrka
Hjälp-medicinska tjänsten
Civilförsvars-tjänsten
Hongkongs kungliga hjälpflygvapen
Hongkongs kungliga hjälppolis
Hongkongs kungliga regimente
Brittiska garnisonen i Hongkong
Bostads-departe-mentet
Sjukhusvårds-departementet
Hälso-departementet
Socialvårds-departementet
Statliga laboratoriet
Transport-departementet
Motorvägs-departementet
Juridiska departementet

POLITISKA PARTIER

Politiska partier i Hongkong fungerar inte riktigt på samma sätt som i demokratiska samhällen. I Sverige försöker ett politiskt parti att vinna regeringsmakten via val, men i Hongkong är regeringsmakten kontrollerad av guvernören, som utses av brittiska kronan, och ett politiskt parti kan därmed aldrig hoppas på att vinna makten. Men politiska partier finns fortfarande, och de deltar i val där de vinner poster i det lagstiftande rådet samt i de olika lokala distriktsråden. Dessa råd har inte mycket makt att besluta, men har en viktig rådgivande roll och guvernören behöver i praktiken ta hänsyn till maktförhållandena i dessa råd när han tar sina beslut. I mer extrema fall kan det lagstiftande rådet blockera lagförslag som guvernören lägger fram, så helt maktlösa är de inte.

De två politiska partier i Hongkong med längst historia är Gwok man dong, nationalistpartiet som regerade Kina från kejsardömets fall fram till 1949 och därefter flydde till Toiwaan, samt kommunistpartiet, som regerat Folkrepubliken Kina sedan 1949. Dessa partier har funnits i kolonin i organiserad form sedan 30-talet, men tillåts inte delta i val då partier med politisk koppling utanför Hongkong kan förbjudas från att registreras, en lag som skapats specifikt för att hålla dessa två partier borta. Det sista man vill är att Kinas inbördeskrig smittar av sig på kolonin.

Men 1989 gav den politiska situationen i Kina ändå rejäla följdeffekter i staden. Massakern på Himmelska fridens torg ändrade fundamentalt partistrukturen i Hongkong, och de gamla partierna, som Reformklubben och Medborgarassociationen, har sedan dess nästan helt trängts ut av två större grupperingar som har motsatta åsikter i de mest brännande frågorna gällande demokrati och förhållandet till Kina.

Efter 1989 enades 230 lokala grupperingar och bildade Hongkongalliansen för Kinas patriotiska demokratirörelse, under 司徒華 Szeto Wah, representanten från lärarnas funktionella valkrets, och med vice ordförande 李柱銘 Martin Lee Chu-ming, som skulle komma att bli Hongkongs mest inflytelserike demokratiförespråkare under sitt parti Förenade demokraterna. Kina menade att alliansen var en subversiv organisation och ville att Hongkongs regering skulle förbjuda den, men så skedde inte. De andra två tongivande partierna i alliansen är Hongkongs demokratiska stiftelse samt Liberaldemokratiska federationen, men det är Förenade demokraterna som är det ojämförligt största.

1991 tog Förenade demokraterna under ledning av Martin Lee Chu-ming 17 av de 18 folkvalda posterna i det lagstiftande rådet. De andra 42 posterna väljs ut av guvernören eller ”funktionella valkretsar” som representerar stadens affärsintressen. FD är kritiska inte bara till Kina, utan även till britternas regim. Speciellt kritiska är de mot guvernör Sir David Wilson, på väg ut. Martin Lee Chu-ming, ledaren för FD, ser honom som en typisk brittisk diplomat som inte

gör annat än bugar för Bakging. I Kina ses partiet som ett hot och Martin Lee Chu-ming utpekas i kinesisk media som ett subversivt element.

I Hongkong är han mycket populär hos folket, men inte lika populär bland den styrande eliten. De som är vana vid att kunna styra kolonin utan inblandning från folket ser sig plötsligt utmanade, och även om få vågar offentligt säga att demokrati är dåligt så menar de att Martin Lee Chu-ming är naiv och att han för kolonin i en farlig kollisionskurs med Kina.

En av partiets huvudfrågor är att öka antalet folkvalda poster i den lagstiftande församlingen till 30, det vill säga hälften av totalen. Bakging har dock varit mycket tydliga att en sådan förändring inte kommer att tolereras.

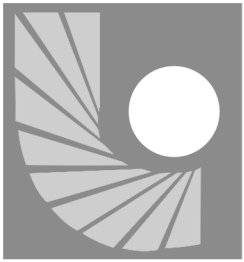
Martin Lees rival är 李鵬飛 Allen Lee Peng-fei, ledare av det Liberala partiet, som representerar stadens affärsintressen. När journalister pressar honom säger han sig självklart vara för demokrati, men att han är en realist, och att han försöker försvara stadens intressen. Han gör sitt bästa för att inte ses som Kinas användbare idiot, och han är populär bland stora delar av stadsförvaltningen och såklart bland affärseliten, eftersom han håller mer ”rimliga” åsikter än idealisten Martin Lee Chu-ming. Han är dock långt ifrån en idiot, och efter att ha smugglats in till Hongkong från Seunghoi som tonåring har han både varit direktör för stadens största ingenjörsföretag och blivit den yngste medlemmen som någonsin valts in i den exekutiva församlingen. På 80-talet var han en klar förespråkare för demokrati och transparens, men på 90-talet har han bytt sida och argumenterar för att inte uppröra draken.

Detaljer:

- Ett nytt parti försöker skilja sig mot båda de stora sidorna, och locka affärsintressen som fortfarande är för demokrati.
- En rekryteringskampanj för frivilliga som ska dela ut flygblad och prata med folk på gatan.
- Påtryckningar från Kina för en politiker som har familj och/eller affärsintressen på fastlandet. Tillstånd, statlig anställning, juridiskt försvar vid kontraktsbrott eller ren brottslighet, allt kan användas som hot och förhandlingsmedel.

Förenade demokraterna

Liberala partiet

PASSFRÅGAN

Fram till 1981 hade alla i Hongkong, såsom boende i en brittisk stad, rätten att bosätta sig i Storbritannien om de skulle vilja. De var trots allt brittiska medborgare. Men med allt starkare motstånd mot invandrare – framför allt icke-vita sådana – drev regeringen igenom ”the Nationality Act” (Nationalitetslagen), som i ett slag fråntog medborgare i kolonier och nyligen självständiga ex-kolonier den rätten. Tre miljoner hongkongare fann sig plötsligt förvandlade till andra klassens medborgare, som hade rätt att vistas i Storbritannien utan visum, men för första gången på 150 år hade de inte rätt att slå ned bopålarna.

Hela 80-talet kampanjades det för att vända detta beslut, eller skapa ett undantag för Hongkong, och efter massakern på Himmelska fridens torg fördubblades dessa ansträngningar. Möjligheten att fly till det Förenade kungariket hade fungerat som en säkerhetsventil för många hongkongare, i det att de visste att bleve det riktigt illa så skulle de i alla fall kunna fly. Men ropen föll på döva öron i Westminster, där regeringen framförde omöjligheten i att kunna acceptera tre miljoner nya medborgare. Inget land skulle kunna hantera något sådant, och därmed kan vi inte heller lova det, sade man. Att 30 miljoner vita medborgare i Australien och Nya Zeeland, eller för den delen 260 miljoner medborgare i EG-länder, alla hade den rätten, det var naturligtvis en helt annan sak. Att Portugal hade givit ut portugisiska pass i Macao, vilket gav dess medborgare där rätten att bosätta sig i Storbritannien, gav också en bitter eftersmak.

Istället gav man hongkongarna så kallade BNO-pass, för ”British National Overseas” (Brittisk utomeuropeisk medborgare). BNO-pass ger rätten till brittiska konsulära tjänster utanför Kina, och visumfri resa till Storbritannien och många andra länder. Dessa skulle vara giltiga även efter 1997, men gav ingen rätt till bosättning i Storbritannien.

Däremot beslöt man att dela ut 50 000 speciella BNS-pass (British Nationality Scheme, Brittiska nationalitetsplanen), som gav alla rättigheter en brittisk medborgare har. Dessa delades ut efter ett poängsystem baserat på hur viktig man var för administrationen av Hongkong, samt om man hade utbildning, kompetens eller resurser som skulle kunna ge ett ”positivt bidrag” till Storbritannien om man skulle flytta dit. När ögonblicket för överlämnandet till Kina närmar sig finns därmed en elit inom administrationen som har en säkerhetsventil, som alltid har möjligheten att emigrera om det skulle visa sig nödvändigt. Resten av befolkningen får dock klara sig utan.

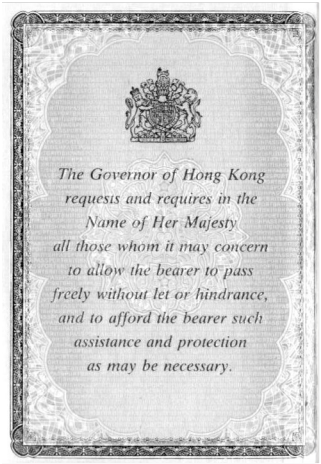
Den värsta sitsen sitter antagligen stadens etniska minoriteter i. De som inte är av kinesisk börd kommer inte att ges kinesiskt medborgarskap, men heller inte brittiskt. Det finns ingen plan, och frågan är inte i händerna på Hongkongs regering, utan avgörs i Storbritannien, där man vill vara hård mot invandring. Om ingen lösning sker innan överlämningen kommer hongkongare av indisk, pakistansk, filippinsk eller annan härkomst visserligen få bo kvar i Hongkong,

men de kommer att vara statslösa, utan vare sig brittiskt eller kinesiskt medborgarskap.

Dessa frågor sliter vissa familjer itu. Det finns de som fått ett av de eftertraktade 50 000 passen, men vars familj inte fått dem. Att ha möjligheten att lämna staden om allt skiter sig är en klen tröst när ens man eller fru och ens barn inte kan följa med. Det skapar också social friktion, där de som inte fått pass känner sig svikna av britterna, och känner en avund eller missunnsamhet mot de utvalda få som har fått dem. Passfrågan ligger som en våt filt över hela överlämningsproceduren, och skapar mer oro för ett redan oroligt folk.

Det finns dock en grupp människor som tjänat på britternas Hongkongfientliga passpolitik: emigrationskonsulterna. Företag som hjälper hongkongare att emigrera har poppat upp som svampar ur marken, framförallt sedan massakern på Himmelska fridens torg 1989. Kanada och Australien är bland de största destinationerna, men Förenta staterna, Storbritannien och Nya Zeeland är också stora emigrationsmål, samt en del kontinentaleuropeiska länder. Hundratals företag startas med filialer i destinationsländerna som hjälper till med ansökningar, pappersarbete, fastighetsköp och andra praktiska detaljer, för att göra flykten från Hongkong så smidig som möjligt. Tiotusentals människor använder deras tjänster varje år, och det går så långt att Hongkongs regering sätter igång en kampanj för att övertala folk att stanna. ”Om ni åker, vem ska ta hand om Hongkong?” frågar man.

Naturligtvis är det samma förutsättningar för både emigrationskonsulter och BNS-pass; det är inget för den vanliga arbetaren. Har du en hög tjänst inom statsapparaten kan du få ett BNS-pass, har du pengar att betala så kan du anlita en emigrationskonsultbyrå, men har du varken eller så får du stanna i Hongkong och hoppas att alla domedagsprofeter har fel, och att staden kommer att fortsätta vara en av världens rikaste och friaste även efter att den lämnats över till Folkrepubliken.

Detaljer:

- 囚鳥 chauniu/qiuniao (Burfågel), en låt av hongkongsångerskan 彭羚 Cass Phang, kommer ut 1996. ”Jag är den fågel du fångslat”, sjunger hon. ”Jag är som en skugga du kan strunta i”. Ironiskt nog sjunger hon den på mandarin, inte på kantonesiska.
- Gaylord Indian Restaurant i Tsim sha tsui, en indisk restaurang öppnad 1972, en samlingsplats för några av stadens indier, där oroliga samtal om passfrågan surrar över den väldoftande currybuffén.
- En tjänsteman erbjuds ett BNS-pass, medan hans undersåtar inte får något. Dålig stämning utbryter.

DISSIDENTER OCH PROBLEMMAKARE

1992 är det rättegång för 鮑彤 Baau Tung, en senior medlem av kommunistpartiet som arresterats strax efter massakern på Himmelska fridens torg. Efter att ha hållits i isolering i ett år och i husarrest i två så döms han för att ha läckt statshemligheter. Beviset är ett samtal med en annan senior medlem av partiet, vars innehåll naturligtvis inte kunde offentliggöras. Baau Tung döms till sju år i fängelse.

Rättegångar är dock långt ifrån det enda vapnet som kommunistpartiet använder för problematiska personer. Polisen har rätt att hålla vem som helst i upp till tio månader utan att de behöver formellt anklagas för något, för att hålla dem i förvar medan en undersökning görs. Detta används ofta proaktivt för att förhindra problematiska personer från att delta i protestaktioner eller på något sätt störa viktiga händelser och statsbesök. 1990 hölls enligt officiella siffror 902 000 personer i förvar på detta sätt, varav 40 % uppskattas ha hållits i mer än tre månader. Det är heller inte ovanligt att döma någon för att vara ”kontrarevolutionär”, ett brott som kan omfatta i stort sett allt som regimen (eller den polischef, domare eller inflytelserik lokalpolitiker som ser till att domen faller) ogillar.

Tortyr, explicit förbjudet i kinesisk lag, är vanligt bland polis och i fängelser. Amnesty International har dokumenterat fall av tortyr genom slag med nävar eller olika föremål, sparkar, piskningar, elchocker, upphängning i armarna, våldtäkt (ofta i kombination med misshandel), isoleringsceller utan värme eller toalett, svält och förhindrandet av sömn. Det är inte helt ovanligt att offer inte överlever behandlingen.

Kinas system är byggt på fasaden av en harmonisk och framstående stat. Vikten av att bevara ansiktet sitter djupt i den kinesiska folksjälen sedan kejsartiden, och de som förnedrar staten offentligt utför därför ett grovt brott. Tanken är att kritik ska hållas tyst och hanteras inom partiet, där lokala tjänstemän och partirepresentanter med örat mot marken ska lyfta och lösa problem, och det som inte kan lösas på lokal nivå lyfts upp till en högre nivå, ända upp till ordföranden själv. Det är ett system som i struktur inte skiljer sig nämnvärt från det urgamla bou-gaap-systemet som kejsarstaten använde för social kontroll. Tyvärr är systemet känsligt för korruption, och dessutom är få personer villiga att erkänna att det finns problem i deras område, så man ljuger för sina överordnade, precis som partiet ljuger för sin befolkning. Alla låtsas som om allt är bra, och kritik tystas ned och sopas under mattan. Men det finns de som inte är villiga att ljuga eller hålla tyst, och ibland riskerar tryckkokaren att explodera, såsom hände på Himmelska fridens torg 1989, en händelse som ingen i Kina tillåts minnas. Många av de som organiserade och deltog i protesterna på torget är nu eftersökta brottslingar, och flertalet har smugglats ut ur landet.

Hongkong är en oas för sådana människor. Här finns yttrandefrihet och ett pålitligt och transparent rättssystem. Det är en ödets ironi att kolonin som stals av Kina genom ett krig för rätten att sälja knark, och som motstått alla krav på demokrati och folkstyre, ska vara den plats där människor kan känna sig fria.

Här ser man regelbundet protester, här skrivs det flitigt i kvällspressen om politbyråmedlemmars privatliv, här debatteras kinesisk demokrati i universitetslokaler, här arrangeras varje år den fjärde juni en vaka för åminnelsen av offren för massakern på Himmelska fridens torg. Hit kommer kineser ibland för att få lära sig vad som egentligen händer i deras eget land, eftersom de inte kan ta reda på det därhemma.

Även dissidenter mot den brittiska kronan finns, varav den mest ikoniske är 曾灶财 Tsang Tsou-choi, en man som anser sig vara arvtagare till all mark i Kowloon, och under årtionden har klottrat på offentliga byggnader sina anklagelser i stora, svarta tecken över hela staden. Han kallas ”Kejsaren av Kowloon” och har blivit en ikon och kändis, men lider antagligen av mentala problem. Men trots hans eviga tirader mot drottningen och den brittiska kolonialmakten får han hållas, även om han arresterats för vandalism ett par gånger.

Men för kritiker mot det kinesiska kommunistpartiet är Hongkong en osäker fristad. Ju närmare överlämningen till Kina kommer, desto osäkrare känner de sig. Många tvekar inför att uttala sig kritiskt mot Kina även här, av rädsla för framtida retroaktiva repressalier. Andra vägrar att hålla tyst, eller inser att det redan är för sent att göra avbön, och planerar att göra sin röst hörd så länge de kan, eller fly utomlands innan överlämningen.

Men inte ens innan dess går de helt säkra. Kommunistpartiet vet naturligtvis att Hongkong är en fristad, och att kineser kommer dit för att höra de kritiska röster som partiet lyckas tysta därhemma. De agerar mot detta på två sätt. Dels utövar de påtryckningar på Hongkongs och Storbritanniens regering för att de ska lägga locket på, dels agerar de genom sina egna agenter, officiella och inofficiella. Många har familj på fastlandet som kan hotas, och många i Hongkong gör affärer med Kina och är därför känsliga för påtryckningar. Och ända sedan början av 80-talet har kommunistpartiet använt sig av en praktisk allierad: Triaderna, Hongkongs organiserade brottslighet, som härstammar från hemliga sällskap som bekämpade kejsarregimen, gör gärna kommunistpartiets smutsgöra i Hongkong mot betalning. Detta kallas den ”enade fronten”, en gammal term som förr användes för deras allians med nationalistpartiet och Chiang Kai-shek, nu för alliansen med vem som helst som kan vara till nytta får partiet.

Detaljer:

- Operation Gul fågel, en ovanlig allians mellan rika privatpersoner, många från Hongkongs filmvärld, och triaderna, för att smuggla ut medverkande i protesterna på Himmelska fridens torg, som är efterlysta i Kina. Ingen inblandning från Hongkongs eller Storbritanniens regering, och de flesta slussas vidare till Förenta staterna, då Storbritannien inte vill förarga Kina genom att ge asyl till dissidenter.
- En skämtteckning visar hur Drottning Elisabeth, symbol för Storbritannien, lämnar över en kedjad man med Hongkongs flagga på bröstet till 江泽民 Gong Djaak-man (*m: Jiang Zemin*), Kinas president, ritad som en kejsare.
- Ett lokalt punkband skriver låtar kritiska mot Kinas auktoritära regim. Det är alltid fullt hus när de spelar, men nästan ingen lokal vågar boka dem, och de får inga skivkontrakt.

TIDNINGAR OCH KIOSKER

Journalismen i Hongkong är en rik och varierad buffé. Territoriet har den högsta proportionen av tidningar och magasin per capita i världen. På tidigt 90-tal publiceras 76 dagstidningar och 663 magasin. Det är mycket konkurrensutsatt och kostnadstrycket är högt. Trots det stora utbudet är dock undersökande journalism inte lika utvecklat som i väst.

Tidningar kan delas kategoriseras baserat på språk (kinesiska eller engelska) och politisk hållning (pro-Kina/pro-demokrati). Olika tidningar riktar sig även mot olika publik. Vissa är populära bland affärseliten, andra bland kolonialmakten, andra bland vanligt folk och ytterligare andra bland fastlandskineser som kommer till kolonin för att få reda på vad som egentligen händer hemma i Kina, eftersom fastlandets tidningar lider under hård censur.

Men pressfriheten i Hongkong är inte universellt älskad, och framför allt bland stadens affärselit och de högre skikten av statsanställda är det många som ser det mest som ett irritationsmoment och något som kommer i vägen för stora affärer och stabila relationer med fastlandet. En större trend under 90-talet är att medieföretag ägs av affärsmän och konglomerat som vill hålla sig väl med kommunistpartiet på grund av affärsintressen på fastlandet. Efter att South China Morning Post köptes upp av en kinesisk affärsmogul från Malaysia sparkas deras satiriska serietecknare som gjort träffande skämtteckningar om både Kina och kolonialmakten. Även västerländska medieföretag som etablerar sig i Hongkong böjer sig för kommunistpartiet.

Samtidigt finns efter 1989 en stark demokratirörelse i kolonin och personer som är villiga att stå upp för den. Våren 1995 lanseras en ny tidning av 黎智英 Jimmy Lai Chee-ying, en miljonär som anlänt som fripassagerare på en fraktbåt från Seunghoi, och som gjort sin förmögenhet genom klädkedjan Giordano samt veckomagasinet Next. Hans tidning 苹果日报 Pinggwo Yat Po/Apple Daily är full av kändisskvaller, snaskiga artiklar om triaderna, och lättklädda kvinnor. Den håller också en tydlig redaktörslinje som är för yttrandefrihet och demokrati, och Jimmy Lai själv har tidigare hamnat i hetluften för sina förolämpningar mot Kommunistpartiet efter massakern på Himmelska fridens torg. Tidningen blir genast omåttligt populär, inte minst på grund av försöken att sabotera den genom att hota dess journalister, tvinga försäljare att sluta sälja den, och dumpa lass med tidningar i hamnen. Ryktet säger att det är triaderna som inte uppskattar vad som skrivs om dem, men det ger tidningen massiv publicitet. När det gäller kolonins framtid och tidningens möjlighet att överleva 1997 säger Jimmy ”Var inte rädda. […] Om inte mitt liv är hotat, så kommer jag att stanna här. Det här är mitt hem. Det här är mitt hem.”

Men trycket från Kina är tydligt, inte minst genom tidningen 新華 San-wa (*m: Xinhua*), ägd av kinesiska staten och dess de facto ambassad i brittiska Hongkong. De vädjar till journalisters ”patriotism”, de kommer med mer eller mind-

re förtäckta hot och påtryckningar, och Kina är tydligt med att Hongkongs journalister inte kommer att tillåtas sprida lögner, rykten eller attacker mot kinesiska ledare, och att när de propagerar för handling istället för att rapportera fakta så ”bör de vara försiktiga”.

Oavsett tidningarnas hållning och målgrupp så hamnar de dock på samma ställe: Tidningskiosken. Det finns runt 2 000 licensierade tidningskiosker i staden (men gatuförsäljning utan licens är något av Hongkongs nationalsport, så faktiska försäljningsställen är betydligt fler). Fram till 1990 tilläts tidningskioskerna endast sälja tidningar, magasin och böcker, men reglerna har sedan breddats så att de nu även får sälja näsdukar, cigaretter, tändare, tuggummi, sötsaker, torkad frukt, batterier och pennor. Människor kommer på morgonen för att köpa ett paket cigaretter och en tidning att läsa på spårvagnen eller färjan på väg till jobbet. Konkurrensen mellan tidningarna är hård, och den som kommer lite senare kan drabbas av att deras favorittidning är slutsåld, och de får köpa en annan. På eftermiddagen reas kvarvarande tidningar ut, ofta två för priset av en. På sistone har priskriget mellan tidningar drabbat försäljarna hårt, och marginalerna blir allt tunnare. Samtidigt gör priskriget att flera tidningar får allt svårare att konkurrera, och några säljer sin sista upplaga. Endast finanstidningarna, med mindre priskänsliga läsare, verkar immuna.

Livet som tidningsförsäljare kan vara hårt. Tidiga morgnar, långa dagar, fysiskt krävande arbete med att baxa runt stora balar med tidningar, och sedan står de upp större delen av dagen, när de inte lyckas få en stunds ro för att sätta sig ned på en plastpall utanför kiosken och röka en cigg.

Några tidningar och andra media:

- 華僑日報 *Wah Kiu Yat Po* (1925-1995): Konservativ, har rykte om sig för stor integritet.
- 大公報 *Ta Kung Pao*: (1902-): Pro-Bakging, politiskt vänster.
- 信報財經新聞 *Hongkongs ekonomiska tidning* (1973-): Ekonomitidning och explicit pro-demokratisk.
- 明報 *Ming Pao* (1959-): Oberoende, relativt anti-Bakging före 1997, men växlar alltmer mot pro-Bakging.
- 星島日報 *Sing Dou Yat Po* (1938-): Traditionellt pro-Toiwaan och pro-Storbritannien, men växlar alltmer mot pro-Bakging.
- *RTHK* (1928-): Tv och radio finansierad av regeringen men anser sig oberoende, likt BBC.
- *TVB* och *ATB*: tv-kanaler. Sensationalistism, människoöden, tävlingsprogram, skvaller, drama och brott.
- *South China Morning Post* (1903-): Engelskspråkig tidning med gott rykte som pålitlig och oberoende, vida läst även utanför Hongkong.
- 新華 *NCNA/San waa* (1931-): Kina-ägd tidning som fungerar som Bakgings ambassad i Hongkong.
- 苹果日报 *Pinggwo Yat Po/Apple Daily* (1995-2021): Startad av affärsmagnaten Jimmy Lai Chee-ying. Skvallerpress, kändisnyheter, väldigt pro-demokratisk och anti-Kina.

PENGAR

Hongkong härbärgerar många tempel, men det mest imponerande av alla är utan tvekan Hongkong-börsen, där stadens majoritetsreligion Mammondyrkan utövas. Staden har stora skillnader mellan rika och fattiga, men till skillnad från på många andra ställen verkar det inte ge upphov till någon märkbar avund. Kanske är det för att kolonin har parkettplats till alla de hemskheter kommunismen visat upp i Kina som rösterna som yrkar på omfördelning av rikedomarna är såpass få och svaga, utanför dem som direkt arbetar för sagda kommunistparti. Istället finns en allmän känsla av att vem som helst kan bli rik, och historierna om dem som arbetat sig upp till fabulösa förmögenheter är många.

Rikedom i Hongkong mäts generellt i kvadratmeter, och på en såpass begränsad plats full av bergig terräng så är bostadsmarknaden glödhet. Din adress och storleken på din bostad är det säkraste tecknet på din framgång, och även ett medel för att göra dig ännu rikare, då priserna konstant stiger och den som köper och säljer bostäder kan tjäna enorma summor. En av de bästa adresserna är såklart att bo på bergssidan på Hongkong-ön, i de gamla kolonialvillorna med utsikt över Victoria-hamnen. Här är priserna astronomiska och villorna luxuösa. Annars är det 潛水玩 Cim seui waan och 深水灣 Saam seui waan, på engelska Repulse Bay och Deep Water Bay, bostadsområden på den södra sidan av Hongkong-ön, med sandstrand, golfbana och lyxiga höghus som gäller för den bemedlade. Här bor här stadens svinrika elit, och dessa områden är bland de dyraste i hela världen.

Förutom fastigheter är en viktig statussymbol att vara medlem i Hongkongs Jockeyklubb. Medlemskapet kostar en enorm summa, och sedan en fortsatt rejäl slant varje månad, och fullt medlemsskap är endast möjligt genom rekommendation från flera existerande medlemmar. Medlemsskap behövs för hästägare för att låta sina hästar tävla, men ger också tillgång till klubbens exklusiva tillgångar, såsom det lyxiga klubbhuset i 雙魚河 Seung yu ho i norra Nya territorierna. Här finns förutom resturang, stugor och rekreationsområde även en stor och vacker areal för att rida runt i vacker natur eller träna sina hästar. Även vid det gamla klubbhuset i 跑馬地 Paau ma dei och det nyligen invigda huset i 沙田 Sha tin, finns lyxiga restauranger och rekreationsområden som swimmingpool och trevliga lounger.

Den riktiga källan till all denna rikedom är handel, mer specifikt handel med Kina. Kommunistlandets öppnande under Dang Siu-ping (*m: Deng Xiaoping*) har givit upphov till många snabba rikedomar. Någon pantar sin lägenhet för att köpa tvåhundra symaskiner, säljer dem med profit, börjar handla i symaskiner, och åker sedan över gränsen för att sätta upp sin egen symaskinsfabrik och bli multimiljonär. Den sortens berättelser flödar genom staden som mytologiska sedeslärande sagor, och alla känner någon som känner någon som blivit rik. Känslan är att rikedom finns inom räckhåll för vem som helst, bara man är smart, arbetsam och har hårda armbågar. För när det gäller affärer är det en

brutal stad. Det är idel leenden och handslag och välgörenhetsgalor, men den som slappnar av ser sig plötsligt huggen i ryggen av konkurrenten man just haft ett lite för förtroligt samtal med. Och precis som att det finns berättelser om de som rest uppåt, finns berättelser om de som gjort resan åt andra hållet. ”Rikedom och fattigdom varar inte mer än tre generationer”, lyder ett ofta citerat ordstäv.

Det är också handeln och skapandet av rikedom som ses som det yttersta goda. Man påpekar gärna att undernäring är okänt i Hongkong, att utbildning är bra och gratis och att arbetslösheten är lägre än i något västerländskt land. Och när frågan om demokrati kommer upp så är det många bland de bättre bemedlade som rycker lite på axlarna. ”Frihet är inte demokrati,” säger man. ”Vi söker frihet och trygghet genom rikedom, det är så den här staden fungerar. I en demokrati blir inget gjort, och det är fullt av menlös debatt och pajkastning. Här är handeln ledstjärna, och det har gjort staden till en rik och lycklig plats. Låt oss inte förstöra det genom folkstyre.”

Och en viktig del av den handeln är aktiehandeln. Hongkongs aktieindex 恒生 Hang Seng följs av hela staden, och indexets stigande och fallande ses som ett betyg på staden och dess policy. Många läser sin framtid i börsindex på samma sätt som andra läser den genom att kasta spådomspinnar i ett av stadens tempel. Och man köper och säljer. Alla är på jakt efter ett hett aktietips, och tehus och caféer flödar av diskussioner om att man borde köpa Jardine Matheson eller sälja HSBC, eller att ett nytt hett företag kommer att listas på börsen och det gäller att få en aktietilldelning innan priset skjuter i höjden. Hongkong är porten mot Kina, och att kunna göra affärer med världens största marknad samtidigt som man lyder under det stabila brittiska systemet med respekt för äganderätt och investerarskydd är ett recept på framgång för både staden och många av dess företagare.

Finansbranschen anställer såklart också många av Hongkongs invånare, såväl välbeställda Regional Account Managers och överarbetade juniora tjänstemän som jobbar tolvtimmarsdagar sex dagar i veckan med att skriva rapporter och analysera marknadsdata, och som kan ses in på småtimmarna där de samlas på en dai pai dong eller en bar över en öl och en tallrik chow mein och diskuterar om vem som ska få nästa befordran och, såklart, vilken aktie man absolut måste satsa på just nu.

Detaljer:

- 奕翠園 Yik cheui tuen, en serie lägenhetshus i 上水 Sheung Shui, Nya Territorierna, håller på att byggas och säljas av fastighetsbolaget Sun Hung Kai. Tennisbanor, swimmingpool och det första huset i staden med elektroniska lås.
- Ett attraktivt erbjudande om att sälja insiderinformation inför kvartalsrapporten nästa vecka, som kommer att påverka företagets börskurser.
- ”Tro mig, Internet kommer att förändra allt. Om du inte bygger om ditt företag för att dra nytta av cyberspacerevolutionen så kommer du att gå under. Jag har erfarenhet av sådana transformationer; jag vet vad jag snackar om!”

丙

FILMINDUSTRIN

Hongkong har en lång och stolt tradition av filmskapande. Under 1920-talet var Seunghoi (*Shanghai*) den dominerande filmstaden i Kina, och den kinesiska filmindustrin var koncentrerad där, med ett andra, mindre centrum i Kanton. Men nationalistregimen var strikt med censuren, och de försökte förbjuda de populära filmerna om svärdsviftande magiska kampsportshjältar kallade 武俠 mou-haap (*m: wuxia*), eftersom de uppmuntrade vidskepelse och våldsam anarki. Och när talfilmer blev populära och kinesiska filmmakare plötsligt behövde bestämma sig för vilket språk de skulle använda (då stumfilmer textats på standardkinesiska som alla läskunniga kunde läsa) så försökte man förbjuda filmer på andra språk än mandarin, för nationens enhet. Men mou-haap och kantonesiska var båda populära, och filmmakare som verkade i Hongkong kunde undkomma dessa förbud, vilket skapade en grogrund för en framgångsrik filmindustri i Hongkong.

När kommunistregimen tog över 1949 flydde i stort sett hela den kinesiska filmindustrin från Seunghoi och många landade i Hongkong. Detta blev nu centrum inte bara för den kantonesiska filmindustrin, utan även för den mandarintalande. Fram till början av 70-talet var mandarin det dominerande språket i Hongkongs filmindustri, under ledning av de legendariska filmproducenterna bröderna Shaw. Men sedan mitten av 70-talet har kantonesiskan exploderat i popularitet, och på 90-talet är filmer på mandarin i princip helt dött. Hongkongs filmindustri har vuxit och slagit igenom internationellt, och stjärnor som 成龍 Sing Lung (Jackie Chan), 李連傑 Lei Lin-djit (Jet Lee), 楊紫瓊 Yeoh Choo-kheng (Michelle Yeoh), 周潤發 Chow Yun-fat och regissören 吳宇森 Ng Yu-sum (John Woo) blir berömda i hela världen. Lei Lin-djit och Yeoh Choo-kheng kommer från Kina respektive Malaysia, men slår igenom i kantonesisktalande Hongkongfilmer. Hongkongs filmindustri är tredje störst i världen, efter bara Holly- och Bollywood.

Det finns ett tätt samspel mellan film och musik i Hongkong, och de flesta stjärnor är både skådespelare och sångare. Personer som 劉德華 Andy Lau Tak-wah och 梅艷芳 Anita Mui Yim-fong slår igenom som sångare men har framgångsrika karriärer som skådespelare. I Hongkong är man generellt ”underhållare” och förväntas kunna både skådespela, kampsporta och sjunga.

Just kampsports- och actionfilmer är naturligtvis några av Hongkongs stora genrer, som gjort dess filmindustri berömd och beundrad världen över. Staden har världens bästa fajtkoreografer, och från Malaysia till Malung tittar folk på Hongkongs bästa skådespelare som sparkar, skjuter och kastar sig (och varandra) genom glasrutor. Riktiga actionstjärnor gör såklart sina egna stunt, men det finns ett enormt behov av duktiga statister som kan övertygande ta sparkar mot huvudet, falla nedför trappor och kastas ut genom sagda glasrutor. Dessa människor, som spelar skurkens hantlangare, får utstå mycket, behöver stor skicklighet, men får aldrig smaka på stjärnornas status i rampljuset. Förutom action är

triad- och polisfilmer en uppskattad genre, med filmer som sätter hårda gängmedlemmar mot lika hårda snutar.

Ett nytt fenomen är de så kallade ”kategori III”-filmerna, som är en framgångsrik men ljusskygg industri. Kategorisystemet introducerades 1988 för att skydda unga från filmer med alltför våldsamt eller sexuellt innehåll. Tanken var att begränsa dem, men kategorimärkningen blev samtidigt en sorts officiell stämpel att det var tillåtet, och en tydlig indikation av vad för sorts film det handlar om, vilket filmproducenter utnyttjar som reklam. Med överlämningen till Kina 1997 vid horisonten, och en osäkerhet om hur reglerna kommer att se ut i framtiden, tar Hongkongs filmproducenter den frihet de har och nyttjar den till fullo. Splatterskräck, blodig action och mjukporr, inte sällan i samma film, förtjusar publiken och förfasar moralisterna. Och med VHS-tekniken kan man lansera filmer utan att behöva gå via biografen, vilket gör det lättare för producenten att få ut sina verk, och för konsumenten att konsumera dem i hemlighet …

En annan aspekt av Hongkongs filmindustri är triadernas inblandning. Den organiserade brottsligheten tar ut beskyddarpengar från filmbolag som vill filma i deras områden, och de startar till och med egna produktionsbolag och ger sig själv in i branschen. Detta leder till situationer där brottslingar spelar in filmer om sig själva och hotar berömda skådespelare för att få dem att spela i dessa filmer, och hotar även andra produktionsbolag för att få dem att ge roller till triadstöttade skådespelare. Den som vägrar arbeta med triaderna får snart erfara att det blir betydligt svårare och farligare att spela in film i Hongkong.

Men den stora skuggan som hänger över filmindustrin, precis som över resten av staden, är överlämningen till Kina första juli 1997. Filmcensuren i Kina är stark och oförlåtande, och många oberoende filmmakare i Hongkong har redan fått smaka på den när deras filmer förbjuds i landet, och när filmfestivaler får påtryckningar om att inte visa dem, då deras innehåll upprör det kinesiska folket. Filmmakare som vill spela in på fastlandet eller få sina filmer visade där måste få både manus och slutlig film godkänt av propagandaministeriet. Samtidigt ser vissa en räddning för en filmindustri som redan börjat dala. Importerade amerikanska filmer tar allt mer plats i biograferna, där lokalproducerade filmer förr dominerade. Överlämningen till Kina innebär mer pengar, både i form av stora kinesiska filmbolag och i form av den enorma kinesiska marknaden. Så länge du inte upprör censorerna finns det mycket pengar att tjäna …

Detaljer:

- Anaflex 535, en pålitlig tysk kamera för professionell filminspelning på 35mm-film. Dess pris är dock saftiga en och en halv miljon Hongkongdollar (ungefär lika mycket i svenska kronor 1995).
- Kategori III-filmen 南洋十大邪術 *Sydostasiens tio stora häxkonster* släpps till VHS. Den handlar om fyra Hongkongbor som på en resa till Thailand har sex med en svartkonstnärs syster, som sedan tar livet av sig av skam, och drabbas av en gruvlig förbannelse som hämnd.
- En filmskapare vill spela in sekvenser i Kantons gamla kvarter, vilket innebär att söka tillåtelse från kommunistpartiet, som har en del synpunkter på filmens innehåll.

丙

BING SAT OCH CHA CHAAN TENG

Öst och väst möts i Hongkong, och ingenstans är detta så tydligt som i en traditionell bing sat eller cha chaan teng. Gränsen mellan dessa sorters etablissemang är inte alltid helt tydlig, och båda serverar snabblagade, enkla måltider och drycker, men en bing sat (冰室, bokstavligen ”isrum”) har fokus mer mot bakverk och kalla drycker, medan en cha chaan teng (茶餐廳, bokstavligen ”terestaurang”) har sitt fokus mer mot snabba måltider och te och kaffe. Men båda sorternas etablissemang kan variera sitt utbud och termerna överlappar en del. Allteftersom europeisk kultur började spridas till Hongkongs kinesiska befolkning ville man gärna äta europeisk mat, men de europeiska restaurangerna var länge dyra och inte välkomnande mot kinesiska kunder, så cha chaan teng växte upp som ett överkomligt och avslappnat sätt att njuta av västerländsk mat. Denna mat har sedan anpassats till vanliga hongkongares smaklökar, och blandats med traditionell kinesisk mat, i en restaurangkultur som är så typiskt hongkongsk att den upprepade gånger hyllats som en essentiell del av stadens kulturarv.

En cha chaan teng är oftast ganska enkelt dekorerad, med lättvättade kakelgolv och -väggar, enkla stolar och plastbestick. På väggen sitter en tv-apparat inställd på en nyhetskanal eller en fotbollsmatch. Det är en livlig plats dit man kan komma för en omelett och en kaffe till frukost, en ost- och skinkmacka och en cola till lunch, och kanske en tallrik stekt ris med grönsaker och fläskkött med en kopp te till kvällsmat. Vänta dig att flera av gästerna röker inne i restaurangen, och antagligen servitörerna också. Många hongkongare har inte mycket till kök i sina små lägenheter, så man kan mycket väl äta frukost på sin lokala cha chaan teng varje morgon, och tjänstemän som jobbar i närheten kommer förbi på sin lunchrast. Det viktiga är att det går snabbt och är billigt.

Så fort du sätter dig ned får du en kopp billigt svart te och en fråga om vad du vill ha. Det här teet är det få som faktiskt dricker. Menyn sitter på väggen och eventuellt under en glasskiva på bordet. Fyra personer kan sitta vid ett bord, och du kan behöva dela om det är mycket folk. Servitrisen tar din order samtidigt som hon delar ut en rätt till bordet bredvid, och du får direkt ett kvitto med en snabb och kryptisk anteckning på en lapp, som läggs den på ditt bord. Du får direkt de bestick/ätpinnar och tallrikar du behöver för maten, och eventuellt får du en skål om du vill tvätta din tallrik och bestick i teet du fick innan du äter (en vana många har, vilket med tanke på hygienen hos somliga cha chaan teng kan vara klokt).

Inom fem minuter har du din mat, och snart har du ätit upp och tar då kvittot du fick av servitrisen till kassan, som oftast finns vid utgången. Du betalar för dig, går ut och är på väg till jobbet, en kvart efter att du steg in. En större cha chaan teng kan ha tre olika kök: Ett för dryck och enklare mat som mackor, ett

för nudelrätter, och ett för risrätter. De anställda arbetar ofta långa pass, och restaurangen har öppet från tidig morgon, inte sällan klockan sex, till sent på natten, inte sällan klockan ett, för grupper av vänner eller arbetskamrater som går iväg på 消夜 ”siu ye”, en sen kvällsmat eller nattmacka.

Några saker man kan hitta på menyn i en cha chaan teng:

- **Drycker:** Snabbkaffe med kondenserad mjölk, djaai fe (svart kaffe), mjölkte (starkt svart te med mjölk), söt sojamjölk, yuenyeung (hälften te, hälften kaffe), Ovaltine (varm choklad), lemonad, ling lok (coca cola med citron), haak ngau (”svart ko”, coca cola med vaniljglass), gwan seui daan (äggmjölk, alltså ett ägg knäckt i kokande vatten och blandat, gärna med socker).
- **Snacks:** Rostat bröd med smör och marmelad, varm macka med ost och skinka, stekt ägg, burkskinka eller andra pålägg, daan taat (minipaj med äggkräm), ”ananasbulle” (en söt bulle som ser ut som, men inte innehåller, ananas), varmkorv, fattiga riddare i Hongkong-stil (rejält tjocka, med en skiva smör på).
- Diverse rätter med stekta nudlar (chow mein) eller stekt ris (chow fan).
- Nudelsoppa med fiskbullar, wonton-nudlar, köttbullar eller skaldjur.
- Djuk: risgröt med grönsaker, svamp och/eller kött.

Generellt finns olika standardmenyer som man snabbt kan beställa.

En bing sat är generellt enklare och har ett mindre varierat utbud, mer fokuserat på kall dryck, snacks och sötsaker. Du kan oftast finna olika sorters tong seui, söta kalla soppor. Du finner fler sorters bakelser och sötsaker, men också mackor och snabbnudlar, och såklart läsk. Gärna också 紅豆水 hung dau seui: söt röd bönpasta blandat med is och kondenserad mjölk.

Detaljer:

- Frukost på en lokal cha chaan teng: Cigarettröken ligger tung i luften och hade sedan länge gulnat det dussintal papper med menyn som sitter på den ljusgula kakelväggen om de inte hade varit inplastade. En omelett och en kaffe är standardbeställning för klientelet, främst grovarbetare som bor i området, och stekoset från köket beblandar sig med tobaktdoften.
- Ett besök från den lokala triaden. Två unga män i halvknäppt skjorta, den ene med blonderat hår. Dags att betala för beskyddet. Så länge man betalar så har man det tryggt.
- En värmebölja sköljer över staden och försäljningen av glass och söta kalla soppor går fantastiskt, tills luftkonditioneringen lägger av och kunderna försvinner.

丙

FAAT LEUN GUNG

法輪功 Faat leun gung (*m: Falun gong*) är en religiös rörelse som grundades av 李洪志 Lei Hung-dji i staden 長春 Cheungcheun (*m: Changchun*) i Kina i maj 1992 och som sedan växer snabbt i Kina under 90-talet. Grunden i rörelsen är 氣功 hei-gung (*m: qigong*), lugna rörelser som används för att stärka och manipulera 氣 hei, den inre livskraft som traditionell kinesisk medicin och filosofi menar cirkulerar i kroppen och är grunden för livet. Lei själv menar att han genom dessa övningar har krafter som klärvoajans, botande av sjukdomar och evig ungdom, och att andra som praktiserar efter hans lära kan erhålla liknande krafter. Han är mycket kritisk till andra hei-gung-mästare och deras skolor, som han menar är irrläror av giriga bedragare. Lei själv erhåller inga pengar från försäljningen av hans böcker, då de mest sprids genom kopiering.

Hei-gung liknar till viss del taai-gik (*tai chi*) i sina lugna fysiska rörelser, men tenderar att utövas mer stillastående, och är mindre likt en kampkonst. Man använder kroppsrörelser, andning och meditation för att erhålla hälsofrämjande effekter. Hei-gung har sina rötter i äldre praktik, men är i sin moderna form inte äldre än slutet av 40-talet och det har tillåtits, under stark övervakning, under kommunistregimen, som försökt att främja det som ett inhemskt och vetenskapligt system för hälsosamma medborgare. Denna typ av hei-gung har inte de moraliska och religiösa aspekter som kännetecknar Faat leun gung.

Kärnan i Faat leun gung är utövandet av hei-gung som välgörande och helande praktik, samt att leva ett moraliskt liv. Lei planterar ett ”laghjul” (faat leun) i magen på sina studenter, som skyddar mot sjukdom och som även skyddar deras hus och platserna där de praktiserar. Han uppmuntrar sina följare att följa de moraliska principerna sanning, medkänsla och tålamod.

Lei har också sagt mer esoteriska saker, som att utomjordingar går ibland oss och att modern vetenskap och rasblandning är sätt för dem att ta över världen. Han ska också ha sagt att han kan göra sig osynlig och gå genom väggar. Han

sägs vid tillfälle ha givit rådet att ljuga för utomstående om Faat leun gung när det gäller dessa ”högre sanningar”. Det är upp till den spelare som väljer att spela en anhängare hur mycket av detta hen är bekant med. Det finns även ett tydligt motstånd mot feminism och homosexualitet och en misstro mot Darwins utvecklingslära inom rörelsen.

Faat leun gung har spridit sig som en löpeld i Kina de senaste åren, och dess popularitet växer stadigt. Människor från fattiga till industrimagnater och partitjänstemän utövar de livgivande egenskaperna, och eftersom rörelsen verkar vara en sorts religion som tolereras av partiet så har den lyckats kanalisera en del av landets undertryckta religiösa behov. För de flesta är det en form av meditation kopplad till en i grunden buddhistisk och taoistisk livsfilosofi, och en modern form av en uråldrig kinesisk helbrägdagörelse. Rörelsen använder både den buddhistiska swastikasymbolen 卍 och den taoistiska symbolen för de kosmiska krafterna 陰 yam och 陽 yeung ☯ (*m: yin, yang*). Dess övningar stärker kroppen och anden och botar sjukdomar och krämpor, och många är de som svär att det förbättrat deras hälsa, att de inte längre blir sjuka, att de funnit en energi som botat deras trötthet, och en inre stillhet som gör att de kan känna sig lugna även i jobbiga och stressande situationer.

Faat leun gung innefattar fyra stående övningar och en sittande, och innebär att man rör sina armar för att fördriva dålig, ”svart” hei-energi, och absorbera god energi, som cirkuleras i kroppen. De har namn som ”Buddha sträcker ut tusen händer” och ”Penetrera kosmiska extremer”. Den femte, sittande övningen, är en meditation. Utövare möts ibland i grupp för att göra dem tillsammans, och stora samlingar av människor kan ses över hela Kina och ibland även i Hongkong, där de synkroniserat rör kroppen för att kanalisera sina energier.

Övningarna och den moraliska förädlingen av människan sägs också innebära möjligheten för vanliga utövare att utveckla övernaturliga krafter, såsom telepati och klärvoajans, men dessa kan enbart utvecklas som en effekt av moralisk utveckling, och kan omöjligen uppstå hos någon som är stolt och drivs av en vilja att briljera med dem, vilket gör dem svåra att visa upp för utomstående.

Detaljer:

- En stor skara utövare ska samlas i Fatsaan utanför Kanton för gemensam praktik i Djungsaan-parken, döpt efter Sun Yat-sen. Många utövare i Hongkong planerar att resa dit och delta.
- En utövare försöker välvilligt att rekrytera en ung homosexuell, med argumentet att övning av rörelserna och det korrekta flödet av livskraft i kroppen kan frigöra sinnet från den sortens onaturliga böjelser.
- En stressig arbetssituation och en toxisk chef pressar en utövare, som försöker praktisera medkänsla och tålamod och inte bita tillbaka, utan istället fokusera på sin andning och sedan gå iväg och utföra den Himmelska cirkulationen för att återbalansera sina energier.

HONGKONG BRINNER

乙 **Hongkongs polytekniska universitet:** Ett av Östasiens främsta universitet, där morgondagens ledare fostras, med ett stort och modernt campus. Sidan 364.

乙 **Polisen:** Fram tills nyligen en av Asiens främsta polisstyrkor i transparens och effektivitet, men på senare år allt mer kritiserad och misstrodd av befolkningen. Sidan 366.

乙 **Paraplyrörelsen 2014:** Förra gången Kina försökte ta över kolonin gick hela staden ut på gatorna. Det var fem år sedan, men ärren har inte läkt. Sidan 368.

乙 **HKGolden och LIHKG:** Hongkongs hetaste internetforum, där allt mellan himmel och jord kan diskuteras, och inklusive brännande politiska ämnen. Sidan 370.

乙 **Triaderna och den enade fronten:** En gång i tiden försökte nationalistpartiet i Kanton nyttja triaderna för sina egna syften. Kommunistpartiet har lärt sig och bemästrat den konsten. Sidan 372.

乙 **Politiken:** De gamla partierna är döda, de nya partierna är här. Mer polariserade än någonsin står nu de konservativa Kinatrogna mot radikala demokrater och till och med separatister. Sidan 374.

丙 **Fastlandskineser i Hongkong:** Hongkong är rikt och många kineser flyttar hit med drömmar. De tar ofta låglönejobben, och möts av nedsättande attityder. Vissa försöker passa in, andra sparkar bakut. Sidan 376.

丙 **Historia och historiker:** Att forska i Kinas moderna historia är ett potentiellt farligt jobb. I ett land där regeringen försöker skriva sin egen historia är sanningen potentiellt landsförräderi. Många av de som ändå försöker tar sig till Hongkong. Sidan 378.

丙 **Faat leun gung:** En gång Kinas mest framgångsrika religion, nu bannlyst och avskydd som en ondskefull kult som måste bekämpas med alla medel. Hur länge har de sin fristad i Hongkong? Sidan 380.

Joshua Wong Alex Chow Nathan Law	黃之鋒 周永康 羅冠聰	Wang Zjifeng Zhou Yongkang Luo Guanzhong	Prodemokratiska aktivister involverade i Paraplyrevolutionen 2014
Poon Hiu-wing	潘曉穎	Pan Xiaoying	Mordoffer
Chan Tong-kai	陳同佳	Chen Tongjia	Mördare
Carrie Lam Cheng Yuet-ngor	林鄭月娥	Lin-zheng Yue'e	Hongkongs chefsminister

Bakging	北京	Beijing	Kinas huvudstad Peking
Seunghoi	上海	Shanghai	Stor stad på kinesiska östkusten
Toibak	台北	Taibei	Taipei, huvudstaden i Taiwan
Toiwaan	臺灣	Taiwan	Ö-stat sydöst om Kina
Tunglo-waan	銅鑼灣	Tongluowan	Shoppingdistrikt i Hongkong, på engelska kallat Causeway Bay
Yuen Long	元朗	Yuanlang	Ett samhälle i Nya territorierna
Sai Wan Ho	西灣河	Xiwanhe	Område på Hongkongöns nordöstra kust
Kowloon	九龍	Jiulong	Halvö mitt emot Hongkongön
Yau ma tei	油麻地	Youmadi	Område på Kowloon-halvön
Mouhon	武漢	Wuhan	Stad i Kina

LIHKG			Populärt webbforum

HONGKONGS POLYTEKNISKA UNIVERSITET

De två stora universiteten i Hongkong var förr i tiden *Hongkongs universitet*, primärt engelsktalande, och *Hongkongs kinesiska universitet*, primärt kantonesisktalande. Det som kom att bli *Hongkongs polytekniska* grundades 1937 som *Regeringens yrkesskola* och var den första offentligt finansierade högre utbildningen i staden. Efter Andra världskriget bytte det namn till *Hongkongs tekniska högskola*, och på 70-talet *Hongkongs polytekniska institut*, för att till slut bli ett universitet 1994.

Universitetets huvudsakliga campus ligger i 紅磡 Hung hom på Kowloonhalvön. De stora röda tegelbyggnaderna, designade av en lokal arkitekturbyrå på 70-talet, ser imponerande och modernistiska ut, som stora fyrkantiga block med ränder av mörka fönster. Byggnaderna sitter ovanpå en stor byggd plattform, och är lyfta över den på pelare, vilket skapar ett stort öppet område på plattformen. De avlånga byggnaderna kopplas ihop med cylindriska torn, vilket ger hela byggnadskomplexet ett utseende som påminner om en medeltida fästning. Det är ett av världens största och tätaste universitetsområden. Den senaste expansionen är område Z på andra sidan Chatham-vägen, som kan nås genom en fotgängartunnel eller en 80 meter lång gångbro, nyligen invigd. Förutom lektionssalar, laboratorier och andra akademiska faciliteter finns diverse fritidsområden, cafeterior, medicinska faciliteter, bokhandlar och en bank. Här finns även Jockeyklubbens auditorium, med balkonger och över 1 000 sittplatser, som huserar konferenser, seminarier, ceremonier, stormöten, samt kulturella event som opera, teater, konserter och filmvisningar. Det finns även flertalet idrottshallar, swimmingpooler och utomhusplaner för basket, fotboll och tennis. På campus finns två dormitorier som kan husera nästan 5 000 studenter.

Universitetet har ett sex våningar högt bibliotek, som förutom en enorm boksamling och 3 900 studieplatser har ett teknikområde med VR-zon, Internet of things, laserskärare, 3D-skanner, bokskanner, storformatsskrivare, vinylskärare och 3D-skrivare. Biblioteket har också ett videoproduktionsområde.

Jockeyklubbens innovationstorn, en 15 våningar hög byggnad som huserar en av världens främsta designskolor, är en annan av universitetets framstående platser. Det är även ICON-hotellet, ett 28 våningar högt hotell som drivs av universitetets hotell- och turismskola, en av de högst rankade i världen. Detta hotell ligger dock i 尖沙咀 Tsim Sha Tsui, en bit söderut, och inte på campus.

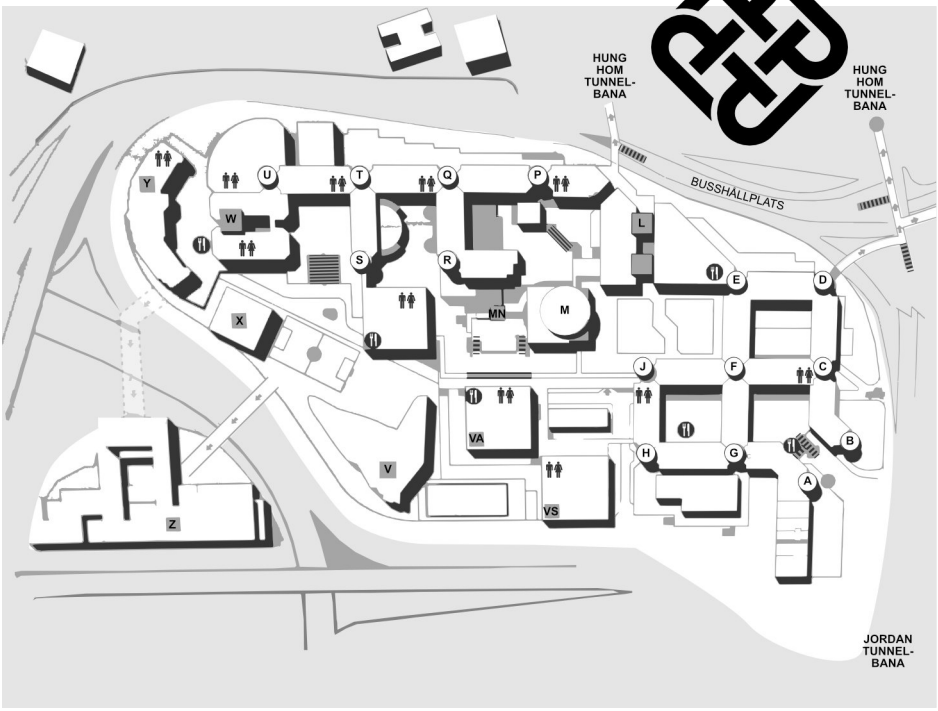
Universitetet anställer över 7 000, varav över 1 500 lärare, och utbildar över 30 000 elever i sina 180 olika program, organiserade inom handelshögskolan, fakulteten för datavetenskap och matematik, fakulteten för byggande och miljö, den tekniska fakulteten, fakulteten för hälsa och samhällsvetenskap, den humanistiska fakulteten, den naturvetenskapliga fakulteten, designhögskolan, mode-

och textilhögskolan, hotell- och turismhögskolan, forskarutbildningsavdelningen samt grundutbildningsavdelningen.

Universitetets fokusområden inom forskning inkluderar rymdutforskning, smarta städer, material- och sensorteknik, medicinsk vetenskap och hälsovård, robotik samt avancerad tillverkning. Det finns över 80 forskningslaboratorier, institut och center.

Detaljer:

- Ett lag med studenter tränar inför drakbåtsfestivalen i maj. 20 paddlare, en rorsman och en trumslagare i en båt av kolfiber. Det dekorativa drakhuvudet har tagits bort från fronten då det bara är träning.
- En föreläsning om Hongkongs historia under britterna, i det stora auditoriet.
- En utbytesstudent från Kina river ned uppsatta lappar på en ”demokrativägg”, som uppmanar till Hongkongs självständighet.

POLISEN

Hongkongs polisstyrka har en lång och krokig historia. Från den första koloniala polisen som efterföljde kejserlig lag för kineser och brittisk för britter, till den japanska tankepolisen under Andra världskriget, till den genomkorrupta polisstyrkan som köptes av triaderna på 70-talet, tills den oberoende kommissionen mot korruption rensade upp i leden och gjorde Hongkongpolisen känd som en av Asiens effektivaste och minst korrupta polisstyrkor. Belönad med epitetet ”Royal” (kunglig) under kolonialtiden har detta sedermera tagits bort, och de flesta av de europeiska poliserna har sedan länge lämnat styrkan. Men under en lång tid efter överlämnandet av staden till Kina fortsatte polisen att upprätthålla sitt goda rykte, och en undersökning 2007 av Hongkongs kinesiska universitet gav vid handen att 79 procent av hongkongare var positivt inställda till stadens polisstyrka.

Därefter började denna popularitet dala, bland annat på grund av en incident 2008 där en kvinna blev våldtagen av en polis inne på en polisstation i Mong kok. Det har funnits fler fall av sexuellt ofredande inom polisen, bland annat ett fall som inträffat men ännu inte kommit i dager, med en polis som vid flertalet tillfällen antastat och haft sexuellt umgänge med minderåriga.

Det stora skiftet i attityd kom dock 2014, under den så kallade Paraplyrevolutionen. En konflikt över löftet om demokrati i Hongkong urartade i massiva protester bland Hongkongs ungdom, och en rörelse som kallades ”Ockupera centrum med fred och kärlek” som påbörjade en fredlig, sittande protest i stadens affärsdistrikt. Polisen svarade denna ”fred och kärlek” med våld och tårgas, vilket sände chockvågor genom hela staden. Ingen hade kunnat föreställa sig att i en lugn och civiliserad stad som Hongkong, med Asiens finaste polisstyrka, skulle tårgas sättas in mot fredliga demonstranter. Vidare anklagelser om samarbete med triaderna, stadens organiserade brottsorganisationer, väckte dåliga minnen om det korrupta 70-talet. En video läckte ut som visade sju poliser som misshandlade en demonstrant i handklovar, vilket fick dem dömda till två år i fängelse 2017. Men polischefen, prokinesiska politiker och tusentals medlemmar av polisfacket försvarade de dömda poliserna och protesterade mot domen.

Polischefen 曾偉雄 Andy Tsang Wai-hung får smeknamnet ”Gamen” och stödet för polisstyrkan sjunker till 29 procent i en mätning 2015. Under Tsangs ledarskap förvandlades polisstyrkan från en transparent och respekterad institution till en politiserad styrka för upprätthållandet av statlig kontroll. Fler kontroverser skakade folkets bild av polisstyrkan, som när polisens hemsida ändrade beskrivningen av uppploppen 1967, där alla referenser till att våldsdåd begicks av vänsterorienterade grupper stödda av Kinas regering togs bort. Tsang har sedermera ersatts av 盧偉聰 Stephen Lo Wai-chung, som fått ett rykte inom kåren om att vara alltför mjuk och svag. Som respons till den fallande

tilliten har poliskåren tenderat att sluta sina led och försvara varandra med stark kåranda.

Den nuvarande uniformen används sedan 2005, då den olivgröna kolonialuniformen byttes ut. De flesta poliser på gatan har ljusblå skjorta, medan högre tjänstemän har vit. Långärmat med svart slips vanligtvis, men kortärmat med något öppnare krage i varmt väder. Män har generellt en svart skärmmössa och kvinnor en smalbrättad hatt med en röd linje på. De olika graderna är som följer, ungefärligt översatt till svenska:

- **Officerare:** Rikspolischef, Biträdande rikspolischef, Senior polisdirektör, Polisdirektör, Överpolismästare, Senior polismästare, Polismästare
- **Inspektörer:** Polisöverinspektör, Senior polisinspektör, Polisinspektör, Aspirant
- **Förmän:** Polisstationchef, Polisförman
- **Manskap:** Senior konstapel, konstapel.
- **Polisenheter:** Polistaktiska enheten (kontroll av folkmassor), Hundpatrull, Kriminalavdelningen (utredare), Särskilda uppdragsenheten (”Flygande tigrarna”, insatsstyrka), Flygplatsbevakningsenheten, Särskilda taktiska gruppen (skapad efter 2014 för att rensa barrikader och liknande), Antiterrorenheten, Personliga skyddsenheten, Vittnesskyddsenheten, Småbåtsavdelningen, Akutenheten, Marinregionen.

Detaljer:

- En Smith & Wesson modell 10, .38-kalibrig revolver, tjänstevapen för många poliser.
- En Kia Cerato modell 2012, dekorerad med den klassiska ”syltmackan” (vit bil med ett rött längsgående streck), en vanlig patrullbil.
- Hongkongpolisens högkvarter, en 42 våningar hög skyskrapa i stål och glas, på Arsenal-vägen 1, Wan Chai, på Hongkong-öns nordkust. Den ligger nära vattnet och har utsikt över Victoria-hamnen och Tsim Sha Tsui på andra sidan.

處理公眾活動以保障公眾安全是警隊另一項重要職責。去年我們共處理11 811項公眾活動，包括10 608次公眾集會和1 203次公眾遊行。上述活動大多數以和平有序的方式進行，我們會繼續與活動的組織者緊密溝通，以公正無私的態度，協助市民參與所有和平合法的公眾活動。

Att hantera offentliga aktiviteter för att skydda allmänhetens säkerhet är ytterligare en viktig uppgift för polisstyrkan. Under det gångna året hanterade vi sammanlagt 11 811 offentliga aktiviteter, däribland 10 608 offentliga sammankomster och 1 203 offentliga demonstrationståg. De flesta av dessa aktiviteter genomfördes fredligt och ordnat. Vi kommer även fortsättningsvis att ha nära kontakt med arrangörerna av aktiviteterna och, med en rättvis och osjälvisk inställning, hjälpa allmänheten att delta i alla fredliga och lagliga offentliga aktiviteter.

– Polisens verksamhetsberättelse 2017

PARAPLYRÖRELSEN 2014

I Hongkongs grundlag, antagen innan överlämningen 1997, står skrivet ett ”mål” att stadens chefsminister och legislativa råd ska väljas genom allmän rösträtt. Detta ”mål” blev inskrivet som en pliktskyldig referens, mycket eftersom varken Kina eller Storbritannien, med undantag för kolonins siste guvernör Chris Patten, hade något egentligt intresse av att låta Hongkong ha något verkligt mått av självstyre. Så trots att Storbritannien lämnade över en icke demokratiskt styrd koloni, så ville man ändå kunna peka på något sorts löfte om folkstyre i framtiden. Huruvida någon egentligen trodde på allvar att Kina skulle respektera detta åtagande lämnas osagt.

Konflikten mellan detta löfte och Kinas planer för staden drevs till sin spets mot slutet av 2014, efter en plågsamt utdragen process under många år av förslag och motförslag i Hongkong om hur detta skulle ske i praktiken. Förslaget som lades fram av Kinas regering var ett en valkommitté skulle välja ut två till tre kandidater, och att hongkongare skulle få välja mellan dessa. Eftersom valkommittén skulle kontrolleras av Kina innebär detta att en kandidat som skulle våga säga emot Bakging aldrig skulle kunna bli vald till chefsminister, och förslaget togs emot med ilska hos stora delar av befolkningen, som såg hur deras möjligheter till riktigt folkstyre försvann.

En rörelse som kallades ”Ockupera centrum med fred och kärlek”, framför allt driven av studenter och unga, påbörjade en sittande protest i Hongkongs centrala affärsdistrikt. Protesten var lugn och städad, och välorganiserad. Mat delades ut, skräp samlades in, och en stämning av samhörighet spred sig bland demonstranterna. Rörelsens ledare var framför allt studenter, och man höll tal och diskussioner om demokrati på de offentliga samlingsplatserna.

Polisens hårdhänta svar kom som en chock för hela staden. Tårgas sattes in vid flera tillfällen, något som ingen hade kunnat föreställa sig i en lugn och välmående stad som Hongkong. Händelserna drev stora delar av stadens ungdom, tidigare relativt ointresserade av politik, mot en allt mer engagerad och konfrontativ attityd, för demokrati och mot Hongkongs och Kinas styrelseskick. Det rev också upp känslor och skapade nya skiljelinjer i samhället, där vissa tog demonstranternas parti och andra anklagade dem för att störa stadens ekonomi och ordning, och kallade dem extremister och separatister. Många unga vände sig mot sina mer konservativt lagda föräldrar.

Trots hot och ibland våldsamheter, både från polis och från medlemmar av organiserad brottslighet som många ansåg hade anlitats av Bakging, så lyckades demonstranterna hålla ut i 77 dagar. Det gula paraplyet, som många köpte för att skydda sig från tårgasgranater, blev en symbol för rörelsen, som fick namnet ”Paraplyrevolutionen”. Händelserna sargade även bilden av Hongkongs poliskår, som sedan den rensats upp från sin korruption på 70-talet ansetts som Asiens mest välskötta, hederliga och oberoende polisstyrkor. Bilder av poliser som

skjuter tårgas mot fredliga demonstranter spreds över hela världen. Rapporter spreds om människor som betalas och lastas på bussar till centrum för att arrangera motdemonstrationer, och anonyma källor inom polisen talade om hur ingen förstärkning kunde ropas in när våldsamheter utbröt.

Många lokala medier vågade inte rapportera om en del av våldsamheterna, och läckta ljudinspelningar från möten på tv-kanalen TVB visade hur man försökte tona ner polisbrutaliteten, när ett filmklipp cirkulerat där poliser slagit och sparkat på en demonstrant i handbojor. I Kina lades locket på och alla censurapparater beordrades att slå ned på all rapportering.

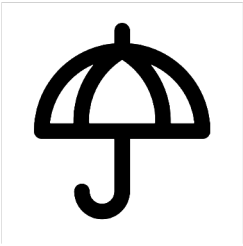
Det lagförslag som till sist kom fram till den lagstiftande församlingen röstades ned av de demokratiska ledamöter som satt i rådet, vilket innebar att ingen förändring genomfördes och status quo bestod, något av en pyrrhusseger för den demokratiska sidan, eftersom det tidigare systemet knappast var demokratiskt, det heller.

Den som deltog i protesterna lärde sig hantera tårgasgranater. Här är några metoder:

- Man kan hälla vatten på tårgasgranaten för att släcka den, eller täcka den med en våt handduk för att fånga partiklarna.
- Man kan täcka den med en trafikkon för att göra en skorsten och sedan hälla vatten i konen, eller ta den med grilltång och lägga den i en vattentät påse med vatten i.
- En annan metod är att plocka upp den med värmebeständiga handskar och kasta tillbaka dem mot polisen, med tennisracket om man är riktigt väl förberedd.

Detaljer:

- 黃之鋒 Joshua Wong Chi-fung, en av studentledarna för protesterna 2014, släpps ur fängelset i juni 2019.
- IKEA-gosedjuret Lufsig, som föreställer Stora stygga vargen med hängslen och en rödvitrutig skjorta, köptes upp i mängd under protesterna, på grund av dess slående likhet med dåvarande chefsminister C. Y. Leung, som kallas 狼 ”Long”, vargen, av sina kritiker.
- 問誰未發聲, *Fråga vem som ännu inte ropat ut*, en protestsång med kantonesisk text skriven till melodin av *À la volonté du peuple* (Till folkets vilja) från den franska musikalen *Les Misérables*, skrevs under protesterna 2014 och får en nyinspelning på YouTube under 2019. Den blandas med den engelska översättningen av samma sång, *Do You Hear the People Sing* (Hör du folket sjunga?).

HKGOLDEN OCH LIHKG

HKGolden (香港高登討論區, Heunggong goudang touleun keui) är ett internetforum som startades i början av 2000-talet som en plats att diskutera ämnen relaterade till datorer, hårdvara och mjukvara. Namnet kommer från ”Golden Computer Centre” i Sham Shui Po, Kowloon, ett shoppingcenter för datordelar. Över tid har det utvecklats till ett generellt forum för Hongkongbor, där alla möjliga sorters ämnen diskuteras fritt och vilt, med satiriska texter och memer, och har blivit en vital del av Hongkongs egna nätkultur. Då politiska frågor inte sällan dyker upp är webbsidan naturligtvis blockerad på fastlandet. Folk som hänger mycket på forumet kallas 高登仔 (Gou dang djai), och man kallar varandra 巴打 och 絲打 (”bada” resp. ”sida”, från engelskans ”brother” och ”sister”). Forumet är uppdelat i tematiska områden som filmer, fotografi, motorer, finanser, sport, etc. Men den i särklass mest populära sektionen är ”Off topic”-området, och det är där de hängivna bada och sida hänger. Forumet bevakas av media och det rapporteras både i och om forumet, och många misstänker att journalister och politiker använder det för att ta pulsen på, och påverka, stadens unga.

Sedan 2016 har många dock lämnat HKGolden till förmån för LIHKG (連登, Lin dang), en app som delar en del av källkoden till HKGolden. På HKGolden måste man registrera sig med bevis på sin verkliga identitet för att bli premiummedlem och få posta fler än fem inlägg per dag, och på LIHKG måste man ha en epostadress från en internetleverantör eller en institution för högre utbildning i Hongkong, men plattformen innebär ändå fullständig anonymitet. LIHKG har ofta liknats vid det amerikanska forumet Reddit, fast för Hongkongbor. Medlemmar kan rösta upp och ned olika ämnen, och på så sätt blir de mest populära trådarna mest synliga. 2019, i en undersökning av tidningen Apple Daily, identifierade 55 % av tillfrågade LIHKG som Hongkongs viktigaste mediaplattform. Forumets största användarbas är mellan 25 och 34 år, och 65 % är män.

Forumen är livliga diskussionsplatser fulla av humor, internskämt och kreativitet, och sker i princip helt och hållet på skriven kantonesiska, inte den ”standardkinesiska” som används i böcker och tidningar, och som i praktiken är skriven mandarin, utan hongkongbornas talspråk, med ord, tecken och grammatik som skiljer sig från rikskinesiskan. Det är en plats framför allt för unga människor där de kan diskutera både små och stora ämnen. Har du sett något udda på tunnelbanan? Skriv om det på forumet. Är du upprörd över regeringens nya lagförslag? Skriv om det på forumet. Känner du dig nedstämd och uppgiven? Skriv om det på forumet. 2017 skrev en användare om sin depression och sina suicidala tendenser, och föreslog ett möte med andra användare, som något som skulle kunna göra honom glad. Ca 40 människor samlades, inklusive forumets grundare, på en McDonalds i 金鐘 Gamdjung (Admirality).

Men forumet har också sina problematiska sidor. 2018 knivhögg en ung kvinna sina föräldrar och tog livet av sig med en heliumfylld självmordspåse, relaterat till stress på grund av svåra eksem. Många på forumet kände igen en av användarna, som diskuterat sina kval med eksem och diskuterat möjligheten till självmord via heliumpåse. Vissa användare hade uppmuntrat hennes suicidala idéer och föreslagit olika sätt att ta livet av sig.

Forumet har också fött olika kändisar. Då medlemmar på LIHKG tenderar att vara väldigt fästa vid Hongkong har en och annan politiker med pro-demokratiska eller till och med självständighetsivrande åsikter börjat sin bana genom att skriva politiska inlägg på forumet. Andra har skrivit berättelser och lyckats vinna uppmärksamhet för att sedan bli publicerade och prisbelönta författare, såsom 理想好遠 (Leiseung hou yuen, ungefär ”Idealet är långt borta”), på engelska känd som ”Wait to be written”, som skriver scifi och fantastikromaner, och 有心無默 (Yau sam mou mak, ungefär ”Besluten att inte tiga”).

Detaljer:

- En tråd med bilder på Lo ting, en humanoid varelse med fiskhuvud och -överkropp, från en gammal legend om ett fiskfolk som lever på ön Lantau i Hongkong. Lo ting har blivit något av en maskot och symbol för hongkongarna.
- En ung kvinna från Kanton skriver på forumet och finner vänner, men attackeras när hennes ursprung avslöjas av hennes användning av fastlandskinesiska ord som 公共汽車 (gunggung heiche) istället för 巴士 (basi) för buss, och flera skriver elaka kommentarer om ”fejk-hongkongare”.
- En diskussion om Pokémon Masters EX drar iväg på en tangent när en medlem skriver saker som låter andra förstå att hen mår mycket dåligt, och den förvandlas till något av en terapitråd.

Några trådar på LIHKG

1. 國際時事政治選舉集中理性討論區（三）
2. 長文慎入）一個仆街既故事
3. 呢度有冇人自修國際試，諗住2018-2019入大學？
4. 美國牌免試換香港車牌
5. (唔係好明) 施永青爆假盤氾濫：16萬放盤 得1萬是真
6. Google 收集 Android 用家 data 比 Apple iOS 多 10 倍
7. 有無人去過成都/重慶旅行
8. 憶念詞神林振強 潘源良：佢將社會不平轉化成創作

1. Internationell politik, aktuella händelser och val – samlad tråd för saklig diskussion (3)
2. Varning: långt inlägg – en berättelse om ett riktigt rövhål
3. Finns det någon här som läser till internationella examina på egen hand och tänker börja på universitetet 2018 – 2019?
4. Byta ett amerikanskt körkort mot ett Hongkongkörkort utan körprov
5. (Fattar inte riktigt) Si Wing-ching avslöjar: falska bostadsannonser finns överallt – av 160 000 objekt är bara 10 000 äkta
6. Google samlar in tio gånger mer användardata från Android-användare än Apple iOS
7. Är det någon som har varit i Singdou/Chunghing?
8. Till minne av låttextgeniet Richard Lam Chun-keung – Poon Yuen Leung: ”Han omvandlade samhällelig orättvisa till skapande”

TRIADERNA OCH DEN ENADE FRONTEN

Triaderna är organiserade brottsorganisationer som har sina ursprung i de hemliga sällskap som växte upp under Ching-dynastin, i syfte att störta den främmande kejsaren och återupprätta den etniskt kinesiska Ming-dynastin. I Hongkong lever deras arvtagare återigen under en ickekinesisk regim, men nu försöker de inte störta den, utan lever sitt liv i dess sprickor. Triaderna är lagen i skuggorna, drivna av våld och hot, men också av heder och respekt. Efter att den kejserliga regimen föll fann sig dessa hemliga sällskap utan tydligt mål, men sammanbundna av blodseder och lojalitet kunde de inte bara upplösas, utan fortsatte att verka i skuggorna, men nu för sin egen skull, snarare än för politisk reform. De fann en mycket lukrativ inkomstkälla i opiumsmuggling och försäljning, en verksamhet som över tid gått över till andra droger, som heroin, ketamin, extacy/MDMA, marijuana, kokain och GHB.

Triaderna försörjer sig genom beskyddarverksamhet, falskmyntning, narkotikasmuggling, människohandel, prostitution, utpressning och illegal spelverksamhet. Deras makt och inflytande sträcker sig över olika samhällsskikt och deras aktiviteter sprider sig över staden. Men polisen har drivit ett till viss del framgångsrikt arbete för att bekämpa dem, och framför allt har antikorruptionsarbetet på 70-talet burit frukt, så det är mindre vanligt med ”dubbelt medborgarskap” i både polisen och triaderna. Triaderna har också expanderat internationellt, med nätverk i städer över hela världen, överallt där kinesiska invandrare etablerat sig.

Det finns flertalet större och massor av mindre brottsorganisationer i Hongkong. De större organisationerna använder sig ofta av mindre organisationer och gäng för att utföra enklare operationer och för att rekrytera nya medlemmar. De mindre gängen är ofta bara en handfull personer, vars ledare ofta kallas 大哥 Dai go, ”Storebror”. Ofta tar denna person ett smeknamn i stil med ”Broder nio”, ”Broder Drake” och så vidare, baserat på hans eget namn, utseende eller dåd. De större organisationerna har olika armar med olika uppgifter. I toppen kan det se olika ut, men traditionellt sitter bossen, ofta kallad ”Drakens huvud” eller ”Bergmästaren” (489). Under honom hittar man personer som ”Spetsen” (438, aktiva operationer), ”Assisterande bergmästaren” (438), ”Rökelsemästaren” (438, ceremonimästare), ”Vita solfjädern” (415, administration), ”Röda pålen” (426, kommenderar trupperna), ”Gräsandalen” (432, koordinator). De numeriska koderna kommer från boken 易經 Yik ging (i väst känd som I ching) och kinesisk talmystik och indikerar personens rang. De som utför grovjobbet kallas ”49:or” och ”Blå lanternor”, där de senare är icke-initierade personer som gärna används men som inte räknas som medlemmar i organisationen. Att vara medlem är en tydlig tröskel, som innebär att man genomgår olika ceremonier arrangerade av rökelsemästaren, och svär trohet till organisationen.

Traditionellt har triaderna hållit sig till en sträng hederskodex, och disciplin inom de egna raderna, och respektfullt bemötande till andra gäng och sin omvärld har varit en del av deras uppförandekod. De har traditionellt varit hjälpsamma inom de områden de verkat, även om den som inte betalar sina beskyddarpengar snabbt blivit varse att den hjälpsamheten har en gräns. Men många känner nu att triadernas gamla hederskodex har luckrats upp, och att det nu bara är pengar och våld som sätter reglerna. De gamla ritualerna, historien, disciplinen, har ersatts med ”simpel” brottslighet där inga medel skys för att skaffa sig makt och pengar.

Detta syns inte minst i det som i folkmun kallas den ”enade fronten”, en gammal term som förr användes för kommunistpartiets allians med nationalistpartiet och Chiang Kai-shek, nu för alliansen med vem som helst som kan vara till nytta får partiet. Däribland triaderna. Nationalisterna har använt sig av dessa organisationer genom historien. Sun Yat-sen tog hjälp av dem för att störta kejsaren, Chiang Kai-shek tog hjälp av dem för att massakrera kommunisterna i Seunghoi, och triadorganisationen 14K grundades av en agent för nationalisternas hemliga polis i Kanton under inbördeskriget. Kommunisterna har inte tolererat triadernas existens på fastlandet, men ser dem som ett vapen för att utöva inofficiell makt i Hongkong. De gör vad man betalat dem för.

Kina närmade sig triaderna försiktigt under 80-talet, tog kontakt med dem och bjöd deras ledare till Bakging. Men efter 1989, när triaderna använde sina smugglingsnätverk för att exfiltrera efterlysta dissidenter ur landet till Hongkong, blev kontakten mer direkt. Bakging arresterade några medlemmar av triadorganisationen 新義安 Sun Yee On och deras ledare slöt en pakt med kommunisterna för att få dem fria. Klanens ledare investerar i utvecklingsprojekt på fastlandet med regeringens goda minne, och skaffar sig inflytande och rikedomar. Under den här tiden infiltrerar triaderna också Hongkongs filmindustri, vilket ger Bakging inflytande att styra narrativen.

Men alla triadorganisationer går inte Bakgings ärenden. Vissa, som 14K, tar andra vägar, vilket ibland leder till våldsamma konflikter med de Kinavänliga gängen.

Detaljer:

- QSZ-92 (92式手枪), en kinesisktillverkad semiautomatisk pistol för 5,8×21 mm DAP92-ammunition.
- Kommunistpartiet vill ha hjälp med att misshandla någon som har problematiska åsikter.
- En mindre triadgrupp rånar fel person, och har nu Sun Yee On emot sig.

POLITIKEN

När Hongkong lämnades över till Kina 1997 utlovades ”Ett land, två system”, och den forna kolonin skulle få behålla sina friheter och sin kapitalism även under kinesisk suveränitet. Detta innefattade det politiska systemet, som fortgick med mindre modifikationer efter överlämningen. Den uppenbara förändringen som behövde göras vad att ersätta guvernören, som utseddes av den brittiska kronan, med en motsvarande roll, som kom att kallas ”chefsminister” (長官 djeunggun, chief executive). Hur denne väljs har varit föremål för stor kontrovers och trots massiva protester under den så kallade ”Paraplyrevolutionen” 2014 har man i praktiken ett system där kommunistpartiet i Bakging har möjligheten att välja, genom ett system med valkommittéer som i stort kontrolleras av kommunistvänliga krafter.

Förutom denna post finns även ett exekutivt råd, utsett av chefsministern, som konsulteras i viktiga frågor, samt ett lagstiftande råd, som mer eller mindre motsvarar vad man skulle kunna kalla Hongkongs ”riksdag”, och har 70 medlemmar. Det lagstiftande rådet väljs genom en komplicerad process där vissa poster tillsätts genom allmänt val och andra genom yrkesgrupper via kallade ”funktionella valkretsar”, på ett sätt som ger folket en viss makt, men affärsintressen, som tenderar att vara under kommunistpartiets inflytande, får också mycket makt. Hongkongs grundlag säger att ”målet” är att hela rådet ska väljas genom allmän rösträtt, men utan en tidslinje för hur detta ska implementeras, och i praktiken har all rörelse i den riktningen avstannat sedan 2014. Det lagstiftande rådet har inte en lika stark position som en riktig riksdag, men har möjligheten att rösta ned lagförslag som kommer från chefsministern och innebär därmed en begränsad demokratisk kontroll över stadens lagstiftning.

Den stora skiljelinjen i Hongkongs politik står inte mellan höger och vänster, utan mellan prokinesiska och prodemokratiska partier. På grund av hur de funktionella valkretsarna är uppsatta har den prokinesiska sidan alltid fått majoritet, trots stort folkligt stöd för de prodemokratiska partierna. Genom att förhindra att de prokinesiska får en tvåtredjedelsmajoritet kan dock dessa partier förhindra ändringar i Hongkongs grundlag från att gå igenom, och de kan fortfarande göra sina röster hörda i debatter.

Sedan Paraplyrevolutionen 2014 har ett stort antal nya partier dykt upp, och en ytterligare gren, än mer Kinafientlig än den prodemokratiska sidan, har gjort intrång i rådet: lokalistpartierna. Dessa är förespråkare av ett Hongkong som styrs så mycket som möjligt från Hongkong utan inblandning från Kina, och framhäver stadens egna kultur som skild från Kinas och som något som behöver försvaras från ”fastlandisering”, en term för processen att göra Hongkong till mer och mer av en kinesisk stad bland andra. Vissa av dem är rakt av förespråkare för Hongkongs självständighet. Ledamöterna från dessa partier är ofta unga, och var studenter under protesterna för fem år sedan.

Hongkong har dussintals olika partier, men nedan listas ett fåtal av de viktigare som deltar i politiken i Hongkong. En del personer lyckas också bli invalda i det lagstiftande rådet utan att tillhöra ett parti, och kommer därmed in som oberoende.

Prokinesiska partier:

- *Demokratiska alliansen för Hongkongs förbättring och framsteg* (DAB): Det största och mest inflytelserika prokinesiska partiet med starkt stöd från centralregeringen.
- *Affärs- och professionsalliansen för Hongkong* (BPA): Representerar näringslivet och driver en företagsvänlig politik.
- *Hongkongs fackföreningsfederation* (FTU): Ett prokinesiskt parti med fokus på arbetstagare och sociala frågor.

Prodemokratiska partier:

- *Demokratiska partiet*: Ett ledande pro-demokratiskt parti som arbetar för gradvisa politiska reformer.
- *Medborgarpartiet*: Betonar rättsstat, friheter och demokratiska institutioner.
- *Arbetarpartiet*: Vänsterinriktat parti som fokuserar på social rättvisa och arbetstagares rättigheter.

Lokalister:

- *Demosistō*: Ett ungt parti som förespråkar demokrati och ökat självbestämmande.
- *Hong Kongs urbefolkning*: En lokalistisk grupp som betonar Hongkongs identitet och autonomi.
- *Medborgarpassion–Proletariatets politiska institut–Hongkongs återuppståndelseordning* (CP–PPI–HKRO): En mer radikal lokalistisk allians med nationalistiska inslag.

Moderata grupper:

- *Demokratins väg*: Förespråkar dialog och en mittenlinje mellan de två lägren.
- *Tredje sidan*: Ett mittenparti som söker kompromisser i politiken.

Detaljer:

- En medlem av det legislativa rådet anklagas för illojalitet mot Kina.
- En kandidat till distriktsrådsvalet står med en stor skylt vid en vägkorsning, vinkar till förare och delar ut flygblad genom nedvevade fönsterrutor.
- 香港城邦論 *Teori om Hongkong som stadsstat*, en kontroversiell och inflytelserik bok från 2011 skriven av 陳云 Chin Wan, professor på Lingnaamuniversitetet, är lokaliströrelsens bibel. Den beskriver hur Hongkong skulle kunna fungera som en självständig stadsstat, likt Singapore.

丙

FASTLANDSKINESER I HONGKONG

Under större delen av Hongkongs historia var det en plats utan egentlig egen befolkning. Det fanns kineser och britter (och indier, filippinare och andra), men inga egentliga hongkongare. De etniskt kinesiska människor som bodde i staden såg sig själv som exilkineser, och staden var en hållplats, en tillflyktsort, en arbetsplats, men egentligen inte ett hem. Detta förändrades under andra halvan av 1900-talet, och accelererade i upptakten till överlämningen av kolonin till Kina. Ironiskt nog, när Hongkong äntligen blev kinesiskt slutade dess invånare att se sig som kineser. Hongkongare såg på sin egen stad, dess starka institutioner, dess frihet, dess rikedom, och såg något som skiljer sig från Kina.

Detta har givit upphov till en ny skiljelinje, då staden fortfarande attraherar människor från det kinesiska fastlandet. Trots att Hongkong nu är kinesiskt så administreras det fortfarande som en självständig enhet, med egna pass och medborgarskap, och fastlandskineser måste ansöka om visum för att få besöka staden. Men många är de som anländer till Hongkong av olika anledningar. Vissa är högutbildade tjänstemän som eftersöks av Hongkongs olika företag. Andra kommer i jakt på lyckan och tar arbeten i låglönesektorer som städ, servering eller äldrevård. Ytterligare andra är studenter som kommer för att studera på något av stadens prestigefulla universitet. Vissa är rika affärsmän eller politiker som investerar i Hongkongs heta fastighetssektor (en bra plats att parkera sina pengar om man är rädd att få dem beslagtagna i Kina). En del är dissidenter som flyr den strikta kommunistregimen. Och några kommer för att arbeta som prostituerade i triadernas bordellverksamhet. Anledningarna att komma är många, men de flesta stöter förr eller senare på samma hinder: Många i Hongkong vill inte ha dem där.

En del av detta är samma attityder som man finner på alla platser med invandrarnärvaro: Fastlandskineser ses som obildade och oförskämda: De spottar på gatan, röker offentligt, äter på tunnelbanan och kan inte prata ordentlig kantonesiska. Många finner med förvåning att de behandlas som utlänningar av människor de ser som landsfränder. En del av kritiken har sitt ursprung i fenomenet där kvinnor från fastlandet som vill att deras barn ska få ett Hongkongpass tar sig gravida över gränsen för att föda i staden, vilket har lett till platsbrist på förlossningsavdelningar som drabbat invånarna. Hongkongs regering satte dock upp regler för att förhindra detta 2012. Ett annat fenomen som fått hongkongborna att se rött är rika företagare och korrupta politiker som köper upp fastigheter och driver upp de redan alltför höga bostadspriserna i staden, vilket gör att vanliga medborgare finner det svårt att få råd att bo i sin egen hemstad. Hongkongs fastighetspriser är bland de högsta i hela världen, och många skyller detta på invandringen av kapitalstarka kineser. Dessa anklagelser om att kineserna kommer och tär på stadens begränsade resurser har givit upphov till den mycket nedsättande benämningen 蝗蟲 wong chung, gräshoppor.

Det andra vanliga skällsordet som används är 強國人 keunggwok yan, ”starkländare”. Denna kommer av Kinas nationalistiska hållning, av propaganda om hur Kina är ett starkt land och överlägset andra, och om vikten av att älska fosterlandet. Den sortens tondöva och osubtila retorik väcker avsmak hos den ironiska befolkningen i Hongkong, och kineser som spyr galla över hongkongbor på nätet för deras opatriotiska hållning och hur de vågar kritisera det mäktiga Kina får hongkongarna att sparka bakut än mer. Spänningarna mellan Hongkong och Kina är nära bristningsgränsen, och det reflekteras i spänningarna mellan infödda hongkongare och invandrade kineser.

Kineser i Hongkong har olika sätt att hantera detta. Vissa försöker dölja sitt ursprung, vilket generellt bara är möjligt för kantoneser, och även dessa kan ibland avslöjas genom sin dialekt. De som inte talar kantonesiska alls möts ofta av en negativ attityd, och även de som anstränger sig kan finna att deras brytning gör att de uppfattas negativt. Det kantonesiska språket är essentiellt för att kunna uppfattas som hongkongare. Många försöker smälta in så mycket som möjligt. Andra finner sin kinesiska identitet stärkt av motståndet, och bygger upp en konfrontativ attityd mot hongkongare. Många försöker på olika sätt navigera sin dubbla identitet, och de som börjar uppskatta Hongkongs friare samhälle finner sig istället kunna hamna i konflikter med familjen därhemma. Dessa är de som hittat nya vänner, nya vanor, och funnit sin plats i Hongkong. Inte alla i staden är fientliga.

Det är dock inte alla förunnat att få bosätta sig i eller ens besöka Hongkong. Det lättaste sättet att få tillstånd att besöka staden för någon från Kina är genom en auktoriserad gruppresa, där tillstånd ges relativt fritt. För individuellt besök måste man ansöka om ett individuellt resetillstånd från Kinas offentliga säkerhetsbyrå. Dessa tillstånd beror på var man kommer från, och är lättare att få om man är från Gwongdungprovinsen eller en större stad i Kina. För den som vill arbeta eller studera krävs fler tillstånd, och man behöver antingen ha släktingar i staden eller sponsras av en skola eller arbetsgivare som går i god för en. Det gör också att om man inte fått permanent uppehållstillstånd måste man lämna staden inom två månader efter att man blivit av med jobbet oavsett orsak, om man inte hittar en ny sponsor. Man hamnar således i stark beroendeställning och har svårt att säga ifrån om arbetsgivaren ställer orimliga krav.

Detaljer:

- 廣州龍獅 Gwongdjau lungsi, Kantons draklejon, Kantons basketlag i den kinesiska basketligan, spelar mot Pekingankorna. I en lokal pub visas matchen på tv, med en stor skara åskådare, nästan ingen infödd hongkongbo.
- Grafitti på en vägg: ”Starkländare åk hem. Hongkong är inte Kina.” En nyinflyttad som jobbar för ett litet städföretag håller på att tvätta bort det med en Kärcher-högtryckstvätt.
- 石金禹 Sek Gam-geui, rik fastighetsmagnat från Kina, betalar 1,1 miljarder Hongkongdollar (runt 1,3 miljarder kronor) för två hus i området 渣甸山 Djadin saan (Jardine’s Lookout), döpt efter Jardine Matheson, det brittiska företaget som växte sig enormt tack vare opiumsmugglingen på 1800-talet. Han äger nu totalt fyra av stadens dyraste adresser.

丙

HISTORIA OCH HISTORIKER

Kina är ett land med ofantligt mycket historia, och landets intellektuella liv är och har alltid varit i en ständig konversation med historien. Dess regenter, från 始皇帝 Chi wong-dai, den förste kejsaren, till kommunistpartiets ledare, har alltid sökt att kontrollera historien för att legitimera sitt styre. De sistnämnda, kommunistpartiet, har tagit detta till en extrem nivå, medan modern teknologi har givit kontrahistoriker nya sätt att sprida sin version av historien, som ifrågasätter den officiella versionen.

Dessa historiker, som kan vara universitetsprofessorer, men också journalister, filmmakare, konstnärer eller vem som helst som har ett intresse för historia och sanning, skapar texter och verk som vänder på stenar som styret helst skulle vilja låta ligga. Det är ett farligt jobb, och det är lätt att råka illa ut, men partiets kontroll är inte alltid helt perfekt, och detta gäller speciellt i Hongkong. Här finns yttrandefrihet, här finns möjligheter att agera öppet och publicera verk på kinesiska utan att direkt bli arresterad och tystad.

Men även här är det inte ofarligt. Dels kan man behöva åka till fastlandet för att göra sina efterforskningar, dels kan man ha familj där som kan utpressas, och dels kan man helt sonika bli misshandlad eller kidnappad och bortförd till Kina för att där arresteras.

Den officiella historien lyder ungefär som följer: Under årtusenden plågades det kinesiska folket under det feodala kejsarstyret. Den korrupta och svaga staten besegrades av de giriga kolonialmakterna, framför allt Storbritannien som tvingade på Kina opium för att försvaga landet, och med de orättvisa avtalen som ingicks påbörjades vad som kallas förödmjukelsens århundrade. Revolutionen 1911 var en folkresning för att kullkasta den korrupta kejsarregimen, och Sun Yat-Sen är en av mycket få personer som hyllas som en hjälte av både nationalister och kommunister. Dock visade sig den nya staten lika korrupt som den gamla. Under Andra världskriget kom de ondskefulla japanerna och begick vidriga brott mot Kina, som de aldrig sonat, och kommunisterna var de som kastade ut japanerna ur landet och räddade folket. Eftersom nationalistregeringen under Chiang Kai-shek var korrupt och kommunisterna var ädla frihetskämpar ställde sig hela folket, förutom några korrupta folkförrädare, på deras sida och gjorde revolution, vilket satte kommunistpartiet vid makten. Tiden då Mou Djaak-dung hade makten är ett känsligt ämne, och dess terror och katastrofer, inklusive massvälten under Det stora språnget, är ämnen som man inte bör nämna alls. Den enda kritik som får riktas mot honom är för Kulturrevolutionen, men även här var det till stor del på grund av att den togs över av De fyras gäng, och de straffades för sina brott. Att på riktigt ifrågasätta Ordförande Mou och hans ledarskap är inte tillåtet. Efter att Dang Siu-ping tog över påbörjades Kinas stora ekonomiska resa, som är ödesbestämd att ta landet till stormakt och ära.

All historieskrivning som motsäger denna officiella historia, som talar om svältkatastroferna, om lynchningen av små jordägare under partiets övertagande, om arbetsläger, om korruption inom partiet, om nationalisternas roll under kriget mot japanerna, eller någon annan antydning om att partiet inte är perfekt och Kinas enda hopp, eller om att platser som Tibet, Östra Turkistan, Toiwaan eller hela det Sydkinesiska havet inte varit kinesiska sedan urminnes tider, är ett direkt hot mot partiets makt och tolereras inte.

Men inte ens partiet med alla sina kontrollapparater kan övervaka allt. Hongkong, internet, utlandet, handdistribuerade inofficiella tidskrifter, dokumentärer och intervjuer med överlevare inspelade med små handhållna kameror, allt detta existerar under ytan. För den som letar går det att finna kontranarrativ, och för den som har något att berätta går det att finna någon som är beredd att lyssna och dokumentera. Och man behöver inte vara regimfientlig revolutionär för att vilja söka upprättelse för sin farfar, eller berätta hur ens moder torterades till döds.

Detaljer:

- En journalist intervjuar människor som flydde Kina under Kulturrevolutionen, för att skriva en bok om deras upplevelser.
- *China Unofficial Archives* (Kinas inofficiella arkiv), 民間檔案館, ett kinesisk- och engelskspråkigt online-arkiv för dokument, böcker och dokumentärer om Kinas censurerade historia.
- En personlig dagbok från någon som arbetade på ett av Kinas läger för ”Reform genom arbete” under ordförande Mous tid.

中华民族近代以来180多年的历史、中国共产党成立以来100年的历史、中华人民共和国成立以来70多年的历史都充分证明，没有中国共产党，就没有新中国，就没有中华民族伟大复兴。历史和人民选择了中国共产党。

De mer än 180 år av kinesisk historia sedan modern tid, de 100 år som gått sedan Kinas kommunistiska parti grundades och de mer än 70 år sedan Folkrepubliken Kina grundades har med full tydlighet visat att utan Kinas kommunistiska parti skulle det inte finnas något Nya Kina och ingen stor föryngring av den kinesiska nationen. Historien och mänskligheten valde det kinesiska kommunistpartiet.

– Kinas ledare 習近平 Djaap Gan-ping (m: Xi Jinping) på 100-årsdagen av kommunistpartiets grundande.

丙

FAAT LEUN GUNG

法輪功 Faat leun gung (*m: Falun gong*) är en religiös rörelse som grundades av 李洪志 Lei Hung-dji i staden 長春 Cheungcheun (*m: Changchun*) i Kina i maj 1992 och som sedan växte snabbt i Kina under 90-talet. Grunden i rörelsen är 氣功 hei-gung (*m: qigong*), lugna rörelser som används för att stärka och manipulera 氣 hei, den inre livskraft som traditionell kinesisk medicin och filosofi menar cirkulerar i kroppen och är grunden för livet. Lei själv menar att han genom dessa övningar har krafter som klärvoajans, botande av sjukdomar och evig ungdom, och att andra som praktiserar efter hans lära kan erhålla liknande krafter. Han är mycket kritisk till andra hei-gung-mästare och deras skolor, som han menar är irrläror av giriga bedragare. Lei själv erhåller inga pengar från försäljningen av hans böcker, då de mest sprids genom kopiering.

Hei-gung liknar till viss del taai-gik (*tai chi*) i sina lugna fysiska rörelser, men tenderar att utövas mer stillastående, och är mindre likt en kampkonst. Man använder kroppsrörelser, andning och meditation för att erhålla hälsofrämjande effekter. Hei-gung har sina rötter i äldre praktik, men är i sin moderna form inte äldre än slutet av 40-talet och det tilläts länge, under stark övervakning, under kommunistregimen, som försökte främja det som ett inhemskt och vetenskapligt system för hälsosamma medborgare. Denna typ av hei-gung har inte de moraliska och religiösa aspekter som kännetecknar Faat leun gung.

Kärnan i Faat leun gung är utövandet av hei-gung som välgörande och helande praktik, samt att leva ett moraliskt liv. Lei planterar ett ”laghjul” (faat leun) i magen på sina studenter, som skyddar mot sjukdom och som även skyddar deras hus och platserna där de praktiserar. Han uppmuntrar sina följare att följa de moraliska principerna sanning, medkänsla och tålamod.

Lei har också sagt mer esoteriska saker, som att utomjordingar går ibland oss och att modern vetenskap och rasblandning är sätt för dem att ta över världen. Han ska också ha sagt att han kan göra sig osynlig och gå genom väggar. Han sägs vid tillfälle ha givit rådet att ljuga för utomstående om Faat leun gung när det gäller dessa ”högre sanningar”. Det är upp till den spelare som väljer att spela en anhängare hur mycket av detta hen är bekant med. Det finns även ett tydligt motstånd mot feminism och homosexualitet och en misstro mot Darwins utvecklingslära inom rörelsen.

Faat leun gung spred sig som sin löpeld i Kina på 90-talet, och dess popularitet växte stadigt. Människor från fattiga till industrimagnater och partitjänstemän utövade de livgivande egenskaperna, och eftersom rörelsen verkade vara en sorts religion som tolererades av partiet så lyckades den kanalisera en del av landets undertryckta religiösa behov. För de flesta är det en form av meditation kopplad till en i grunden buddhistisk och taoistisk livsfilosofi, och en modern form av en uråldrig kinesisk helbrägdagörelse. Rörelsen använder både den buddhistiska swastikasymbolen (卍) och den taoistiska symbolen för de kosmis-

ka krafterna 陰 yam och 陽 yeung ☯ (*m: yin, yang*). Dess övningar stärker kroppen och anden och botar sjukdomar och krämpor, och många är de som svär att det förbättrat deras hälsa, att de inte längre blir sjuka, att de funnit en energi som botat deras trötthet, och en inre stillhet som gör att de kan känna sig lugna även i jobbiga och stressande situationer.

Övningarna sker stående eller sittande, beroende på övning, och innebär att man rör sina armar för att kanalisera hei-kraften. De har namn som ”Buddha öppnar tusen händer” och ”Penetrera kosmiska extremer”. Utövare möts ibland i grupp för att göra dem tillsammans, och stora samlingar av människor kan ses över hela Kina och ibland även i Hongkong, där de synkroniserat rör kroppen för att kanalisera sina energier.

Men allting kom att förändras 1999. Efter en artikel i en universitetstidning där Faat leun gung anklagas för att vara vidskeplighet som förleder ungdomen, organiseras protester av utövare. Dessa slås ned av polisen, vilket ger upphov till ännu större protester. Livrädd för en upprepning av studentprotesterna 1989 beordrar premiärminister 江澤民 Gong Djaak-man (*m: Jiang Zemin*) att gruppen ska ”besegras”. Tusentals organisatörer av Faat leun gung-grupper arresteras som ”ledare” för organisationen, som förklaras olaglig. Utövare utsätts för den kinesiska statens hela förtrycksapparat, med arresteringar, tortyr, tvångsarbete, ofrivillig organdonation och ”tankereform”.

Faat leun gung har kommit att se detta som en kamp mellan gott och ont, och utanför Kinas gränser, inklusive i Hongkong, har man organiserat sig för att bekämpa det kinesiska kommunistpartiet. Mjukvaruutvecklare har byggt VPN-tunnlar och annan mjukvara för att kringgå Kinas censurapparat på nätet. Medieföretag har köpts eller startats, som tv-kanalen *New Tang Dynasty* och tidningen *Epoch Times*, för att framföra Faat leun gungs budskap i omvärlden. I dussintals länder väcker man åtal mot den kinesiska staten eller dess tjänstemän för brott mot mänskligheten. Och i Hongkong organiseras protester, demonstrationer och offentliga meditationer för att väcka uppmärksamhet och sympati för utövarna som så brutalt bekämpas av den kinesiska staten. De utövar en ickevåldsam motståndskamp mot den kinesiska regimen som utan tvivel är den största och mest organiserade i världen. Det är en vanlig syn på Hongkongs gator att gå förbi en grupp människor i gula t-tröjor med ett plakat som säger ”Faat leun gung är bra”, och som delar ut pamfletter och diskuterar med det fåtal stressade hongkongare som går förbi. Deras outtröttliga protester har sedan länge blivit en del av stadsbilden, och en symbol för stadens yttrandefrihet.

Detaljer:

- En samling i en park för att gemensamt genomföra de olika övningarna i grupp, och för att träffas och samtala inom gemenskapen.
- En rapport publiceras som menar att majoriteten av alla inspärrade i kinesiska arbetsläger är utövare av Faat leun gung.
- En grupp utövare av Faat leun gung försöker organisera en hackerattack mot 新華 San-wa (*m: Xinhua*), den Kina-ägda tidningen som fungerar som Kinas främsta propagandaorgan i staden.

附錄

APPENDIX

折枝花贈行

元稹

櫻桃花下送君時，
一寸春心逐折枝。
別後相思最多處，
千株萬片繞林垂。

Bryter en blomkvist till avresan, av Yuen Djan

När jag under körsbärsblomman tar avsked av en vän,
jagar en bit av vårens hjärta den avbrutna kvisten.
Efter avskedet, när saknaden är störst,
blommar i lunden tusen träd och tiotusen kronblad.

ÖNSKNINGAR OCH RÄDSLOR

Nedanstående listor ska endast ses som exempel och inspiration, inte som en komplett lista som man förväntas välja från. I exemplen nedan ska ”Ah-Seui” läsas som ”personen som Önskningen/Rädslan är riktad mot”.

Önskningar gentemot annan rollperson:

1. Jag vill att Ah-Seui ska älska mig.
2. Jag vill att Ah-Seui ska lida.
3. Jag vill att Ah-Seui ska respektera mig.
4. Jag vill ligga med Ah-Seui.
5. Jag vill att Ah-Seui ska rycka upp sig.
6. Jag vill att Ah-Seui ska få den uppskattning hen förtjänar.
7. Jag vill att Ah-Seui ska förlåta sin far.
8. Jag vill ha Ah-Seuis jobb.
9. Jag vill föda Ah-Seuis barn.
10. Jag vill veta Ah-Seuis verkliga lojalitet.
11. Jag vill att Ah-Seui ska återuppta måleriet.
12. Jag vill att Ah-Seui ska ge mig chansen att visa vad jag går för.
13. Jag vill att Ah-Seui ska lämna över företaget till mig.
14. Jag vill förlåta Ah-Seui.
15. Jag vill att Ah-Seui ska bli medlem i mitt gäng.
16. Jag vill att Ah-Seui ska lämna Ah-Keui i fred.
17. Jag vill att Ah-Seui betalar vad hen är skyldig mig.
18. Jag vill återbetala min tacksamhetsskuld till Ah-Seui.
19. Jag vill att Ah-Seui slutar röka opium.
20. Jag vill att Ah-Seui tar sitt jobb på allvar.
21. Jag vill att Ah-Seui lämnar sin make.

Rädslor gentemot annan rollperson:

1. Jag fruktar att Ah-Seui ska förlora hoppet.
2. Jag fruktar att Ah-Seui ska ta mitt jobb.
3. Jag fruktar att Ah-Seui ska skämma ut vår familj.
4. Jag fruktar att Ah-Seui ska lämna mig.
5. Jag fruktar att Ah-Seui ska emigrera.
6. Jag fruktar att Ah-Seui ska få reda på sanningen.
7. Jag fruktar att Ah-Seui ska gifta sig med Ah-Keui.
8. Jag fruktar att Ah-Seui ska ska göra något hen kommer att ångra.
9. Jag fruktar att Ah-Seui ska döda mig.
10. Jag fruktar att Ah-Seui ska kasta bort sin talang.
11. Jag fruktar att Ah-Seui ska kasta bort sitt liv för min skull.
12. Jag fruktar att Ah-Seui ska ta sitt liv.
13. Jag fruktar att Ah-Seui ska bli arresterad.
14. Jag fruktar att Ah-Seui ska lämna partiet.
15. Jag fruktar att Ah-Seui ska få reda på vad jag egentligen tycker.
16. Jag fruktar att Ah-Seui ska sluta binda sina fötter.
17. Jag fruktar att Ah-Seui ska ta sitt förnuft till fånga.
18. Jag fruktar att Ah-Seui ska förlåta ah-Keui.
19. Jag fruktar att Ah-Seui ska bli framgångsrik.
20. Jag fruktar att Ah-Seui ska ta Ah-Keui ifrån mig.
21. Jag fruktar att Ah-Keui ska ta på sig skulden för mina misstag.

Önskningar gentemot sig själv/världen:

1. Jag vill bli rik.
2. Jag vill sluta dricka.
3. Jag vill hitta någon att älska.
4. Jag vill bli en författare.
5. Jag vill klara den kejserliga examineringen.
6. Jag vill rentvå mitt namn.
7. Jag vill rädda Kina.
8. Jag vill ta mig härifrån.
9. Jag vill bli accepterad av européerna.
10. Jag vill hitta ett jobb.
11. Jag vill hitta en mening med tillvaron.
12. Jag vill bli accepterad för den jag är.
13. Jag vill klättra i rang.
14. Jag vill övertyga partiet om mina idéer.
15. Jag vill att staden ska blomstra igen.
16. Jag vill att världen förstår vad som händer här.
17. Jag vill att ingen ska behöva gå hungrig.
18. Jag vill att alla ska veta vem jag är.
19. Jag vill ha en arvtagare.
20. Jag vill reparera templet.
21. Jag vill döda alla manchurier.

Rädslor gentemot sig själv/världen:

1. Jag fruktar döden.
2. Jag fruktar att bli som min mor.
3. Jag fruktar att min familjs rykte ska bli nedsmutsat.
4. Jag fruktar att min hälsa ska bli sämre.
5. Jag fruktar att någon ska få reda på sanningen.
6. Jag fruktar att landet tas över av de där människorna.
7. Jag fruktar att jag ska behöva lämna mitt hem.
8. Jag fruktar att min familj ska splittras.
9. Jag fruktar att mitt barn ska svälta.
10. Jag fruktar att restaurangen ska sprängas.
11. Jag fruktar att bli arresterad.
12. Jag fruktar att bli gammal utan att ha levt.
13. Jag fruktar att tappa ansiktet.
14. Jag fruktar våld.
15. Jag fruktar livet utanför dörren.
16. Jag fruktar att jag aldrig mer ska kunna spela musik.
17. Jag fruktar att komma människor för nära.
18. Jag fruktar att göra mina förfäder besvikna.
19. Jag fruktar att spriten ska ta kol på mig.
20. Jag fruktar att inte vara mogen uppgiften.
21. Jag fruktar att jag ska tvingas kompromissa med mina ideal.

NAMNLISTOR

Notera att kinesiska tecken har en hel massa olika betydelser och konnotationer, och här kommer endast en extremt förenklad betydelse att listas. För familjenamn tänker de flesta inte så mycket på betydelsen, medan den för personnamn ofta har mer vikt. Manliga namn tenderar att ha tecken som associeras med manliga egenskaper, och kvinnliga namn med kvinnliga.

De flesta familjenamn har bara ett tecken, men ett fåtal har två. De flesta personnamn har två tecken, men vissa har bara ett. Om familjenamnet har två tecken har personnamnet nästan alltid bara ett. Därmed har de flesta tre tecken i sitt fullständiga namn, medan vissa bara har två. Det är mycket ovanligt att ha fyra. Notera att familjenamnet alltid kommer först. För mer information om kinesiska namn och tilltal, se rubriken ”Namn” i introduktionskapitlet i Kapok-delen på sidan 44.

I tabellerna nedan betyder T ”Traditionellt”, vilket är det skriftsystem som använts genom Kinas historia fram till kommunisttiden och som fortfarande används i Hongkong och Toiwaan, medan F är ”Förenklat”, vilket är det system som används i Kommunistkina samt i Singapore.

Använd gärna dessa listor för att konstruera namn på era rollpersoner.

Om du vill slumpa fram ett namn kan du slå upp en slumpvis vald sida i boken. Om den första siffran är jämn, ta de två sista sidorna på vänstersidan. Om den är udda, ta de två sista sidorna från högersidan. Så om du skulle slå upp detta uppslag, så skulle du få resultatet 95, eftersom ”3” är en udda siffra. Om det inte finns någon hundratalssiffra räknas det som jämnt.

FAMILJENAMN

#	T	F	Uttal	Betydelse
1	歐陽	欧阳	Au-yeung	Sjunga + solljus
2	卜	卜	Baak	Spådom
3	畢	毕	Bat	Att slutföra
4	卞	卞	Bin	Otålig
5	陳	陈	Chan	Att ställa ut; visa
6	曾	曾	Chang	Förr
7	車	车	Che	Vagn, fordon
8	戚	戚	Chik	Sorg
9	錢	钱	Chin	Pengar
10	程	程	Ching	Resa
11	曹	曹	Chou	Ministertjänsteman
12	松	松	Chung	Tall
13	狄	狄	Dik	Barbar
14	湛	湛	Djaam	Djup
15	習	习	Djaap	Att öva, studera
16	周	周	Djau	Namn på kinesisk dynasti; cirkel
17	鄭	郑	Djeng	Namn på stat; upprätt
18	長孫	长孙	Djeung-syun	Äldste sonens äldste son
19	趙	赵	Djiu	Att besöka
20	宗	宗	Djung	Anfader
21	朱	朱	Djyu	Röd, cinnober
22	東	东	Dung	Öster
23	東方	东方	Dung-fong	Östern
24	東郭	东郭	Dung-gwok	Östra stadsmuren
25	伏	伏	Fuk	Dold; liggande

26	馮	冯	Fung	Att rida i vagn; riklig
27	豐	丰	Fung	Rik
28	簡	简	Gaan	Enkel
29	金	金	Gam	Guld; metall
30	蓋	盖	Goi	Lock
31	弓	弓	Gung	Båge
32	關	关	Gwaan	Gräns
33	廣	广	Gwong	Bred; (används för Kanton och Gwongdung provinsen)
34	侯	侯	Hau	Markis (adel)
35	后	后	Hau	Kejsarinna
36	許	许	Heui	Tillåtelse
37	康	康	Hong	Hälsa
38	孔	孔	Hung	Öppning (Konfucius familjenamn)
39	熊	熊	Hung	Björn
40	空	空	Hung	Tom
41	琴	琴	Kam	Stränginstrument
42	寇	寇	Kau	Bandit
43	夔	夔	Kwai	Ett enbent monster
44	權	权	Kuen	Makt
45	柳	柳	Lau	Pilträd
46	劉	刘	Lau	Stridsyxa
47	李	李	Lei	Plommon
48	利	利	Lei	Fördel, vinst
49	廉	廉	Lim	Billig; ärlig
50	連	连	Lin	Att förbinda

51	樂	乐	Lok	Musik; glädje
52	郎	郎	Long	Ung man; make
53	龍	龙	Lung	Drake
54	馬	马	Ma	Häst
55	文	文	Man	Skrift, kultur
56	毛	毛	Mou	Hår, päls
57	巫	巫	Mou	Trollkarl
58	慕	慕	Mou	Beundran
59	巫馬	巫马	Mou-ma	Trollkarl + häst
60	慕容	慕容	Mou-yung	Beundra + tolerera
61	梅	梅	Mui	Plommonblomma
62	穆	穆	Muk	Vördnadsvärd
63	牧	牧	Muk	Herde
64	能	能	Nang	Förmåga
65	吳	吴	Ng	Namn på stat i de krigande kungadömenas tid
66	伍	伍	Ng	Fem; militär enhet
67	羿	羿	Ngai	Namn på legendarisk bågskytt
68	愛	爱	Oi	Kärlek
69	安	安	On	Frid
70	柏	柏	Paak	Cypress
71	平	平	Ping	Platt
72	西門	西门	Sai-mun	Västra porten
73	石	石	Sek	Sten
74	水	水	Seui	Vatten
75	常	常	Seung	Ständig

76	時	时	Si	Tid
77	司寇	司寇	Si-kau	Ta hand om + banditer
78	孫	孙	Suen	Barnbarn, ättling
79	唐	唐	Tong	Namn på kinesisk dynasti
80	湯	汤	Tong	Soppa
81	華	华	Wa	Blomma; Kina
82	衛	卫	Wai	Att försvara, skydda
83	韋	韦	Wai	Läder
84	惠	惠	Wai	Välvilja
85	雲	云	Wan	Moln
86	屈	屈	Wat	Böjd, vriden
87	榮	荣	Wing	Ära
88	王	王	Wong	Kung
89	黃	黄	Wong	Gul
90	烏	乌	Wu	Korp
91	印	印	Yan	Stämpel
92	游	游	Yau	Resa
93	楊	杨	Yeung	Poppel
94	養	养	Yeung	Uppfostra
95	益	益	Yik	Fördel
96	嚴	严	Yim	Allvarlig
97	冉	冉	Yim	Kant på sköldpaddsskal
98	葉	叶	Yip	Blad
99	禹	禹	Yu	Yu den store (legendarisk kejsare)
100	沃	沃	Yuk	Bördig

MANLIGA PERSONNAMN

#	T	F	Uttal	Betydelse
1	炳	炳	Bing	Lysande
2	保	保	Bou	Skydda
3	褒	褒	Bou	Berömma
4	燦	灿	Chaan	Glänsande
5	秋	秋	Chau	Höst
6	春	春	Cheun	Vår
7	清	清	Ching	Klar
8	昭	昭	Chiu	Tydlig
9	潮	潮	Chiu	Tidvatten
10	超	超	Chiu	Överstiga
11	初	初	Cho	Begynnelse
12	松	松	Chung	Tall
13	銓	铨	Chuen	Klocka
14	德	德	Dak	Moral
15	登	登	Dang	Klättra
16	增	增	Djang	Öka
17	進	进	Djeun	Framåt
18	褶	褶	Djip	Vika
19	照	照	Djiu	Reflektera
20	忠	忠	Djung	Lojal
21	東	东	Dung	Öst
22	洞	洞	Dung	Grotta
23	棟	栋	Dung	Bjälke
24	端	端	Dyun	Ände
25	發	发	Faat	Emittera

26	輝	辉	Fai	Strålglans
27	霍	霍	Fok	Plötslig
28	輔	辅	Fu	Hjälpa
29	符	符	Fu	Symbol
30	復	复	Fuk	Åter
31	寬	宽	Fun	Bred
32	鳳	凤	Fung	Fenix
33	繼	继	Gai	Fortsätta
34	金	金	Gam	Guld
35	根	根	Gan	Rot
36	更	更	Gang	Ändra
37	九	九	Gau	Nio
38	覺	觉	Gok	Känna
39	國	国	Gwok	Nation
40	廣	广	Gwong	Vid (Gwongdung)
41	可	可	Ho	Kunna
42	鶴	鹤	Hok	Trana
43	學	学	Hok	Lära
44	雄	雄	Hung	Manlig
45	楷	楷	Kaai	Modell
46	鈐	钤	Kim	Sigill
47	禮	礼	Lai	Ceremoniell
48	琳	琳	Lam	Vacker jade
49	旒	旒	Lau	Tofs
50	侶	侣	Leui	Följeslagare

51	倫	伦	Leun	Ordning
52	良	良	Leung	God
53	梁	梁	Leung	Bro
54	廉	廉	Lim	Ärlig
55	凌	凌	Ling	Is
56	燎	燎	Liu	Bränna
57	六	六	Luk	Sex (siffran)
58	龍	龙	Lung	Drake
59	晚	晚	Maan	Kväll
60	文	文	Man	Skrift
61	民	民	Man	Folk
62	茂	茂	Mau	Frodig
63	明	明	Ming	Ljus
64	模	模	Mo	Modell
65	枚	枚	Mui	Stam
66	滿	满	Mun	Full
67	乃	乃	Naai	Nämligen
68	南	南	Naam	Syd
69	雁	雁	Ngaan	Gås
70	安	安	On	Fred
71	佩	佩	Pui	Ornament av jade
72	山	山	Saan	Berg
73	西	西	Sai	Väster
74	新	新	San	Ny
75	生	生	Sang	Liv

76	壽	寿	Sau	Långt liv
77	修	修	Sau	Kultivera
78	驤	骧	Seung	Resa sig
79	時	时	Si	Tid
80	成	成	Sing	Framgång
81	聲	声	Sing	Ljud
82	盛	盛	Sing	Blomstra
83	爽	爽	Song	Frisk
84	書	书	Syu	Bok
85	添	添	Tim	Lägga till
86	庭	庭	Ting	Gård
87	滔	滔	Tou	Svämma över
88	統	统	Tung	Enhet
89	華	华	Wa	Praktfull
90	淮	淮	Waai	Flod
91	惠	惠	Wai	Välvilja
92	尹	尹	Wan	Administrera
93	榮	荣	Wing	Ära
94	日	日	Yat	Sol
95	焱	焱	Yim	Flamma
96	應	应	Ying	Svara
97	與	与	Yu	Och
98	玉	玉	Yuk	Jade
99	元	元	Yun	Begynnelse
100	容	容	Yung	Innehåll

KVINNLIGA PERSONNAMN

#	T	F	Uttal	Betydelse
1	碧	碧	Bik	Ljusgrön
2	寶	宝	Bou	Skatt
3	翠	翠	Cheui	Kungsfiskare
4	祥	祥	Cheung	Lyckobringande
5	長	长	Cheung	Lång
6	始	始	Chi	Börja
7	晴	晴	Ching	Vackert väder
8	清	清	Ching	Klar
9	青	青	Ching	Blå, grön
10	充	充	Chung	Fylld
11	丹	丹	Daan	Röd
12	則	则	Djak	Regel
13	箴	箴	Djam	Nål
14	自	自	Dji	Själv
15	芝	芝	Dji	Mirakelsvamp
16	靜	静	Djing	Lugn
17	婕	婕	Djit	Vacker
18	昭	昭	Djiu	Reflektera
19	徽	徽	Fai	Emblem
20	暉	晖	Fai	Solljus
21	芬	芬	Fan	Arom
22	芳	芳	Fong	Väldoftande
23	鳳	凤	Fung	Fenix
24	嘉	嘉	Gaa	Beröm
25	家	家	Gaa	Familj

26	金	金	Gam	Guld
27	瑾	瑾	Gan	Glans
28	敬	敬	Ging	Respekt
29	君	君	Gwan	Monark
30	訇	訇	Gwang	Kraschande ljud
31	霞	霞	Haa	Skymningsmoln
32	厚	厚	Hau	Tjock
33	僖	僖	Hei	Glad
34	香	香	Heung	Väldoft
35	卿	卿	Hing	Minister
36	曉	晓	Hiu	Gryning
37	可	可	Ho	Kunna
38	學	学	Hok	Lära
39	萱	萱	Hyun	Daglilja
40	瓊	琼	King	Jaspis
41	撷	撷	Kit	Samla
42	坤	坤	Kwan	Jord; kvinnlig
43	蘭	兰	Laan	Orkidé
44	琳	琳	Lam	Vacker jade
45	憐	怜	Lin	Medlidande
46	蓮	莲	Lin	Lotus
47	令	令	Ling	Befallning
48	玲	玲	Ling	Klang
49	翎	翎	Ling	Fjäder
50	齡	龄	Ling	Ålder

51	曼	曼	Maan	Graciös
52	敏	敏	Man	Smidig
53	文	文	Man	Skrift
54	媚	媚	Mei	Charmerande
55	美	美	Mei	Vacker
56	明	明	Ming	Ljus
57	鳴	鸣	Ming	Fågelsång
58	妙	妙	Miu	Underbar
59	娜	娜	Na	Graciös
60	雅	雅	Ngaa	Elegant
61	晏	晏	Ngaan	Fridfull
62	愛	爱	Oi	Kärlek
63	鞍	鞍	On	Sadel
64	柏	柏	Paak	Cypress
65	苹	苹	Ping	Malört; äpple
66	璞	璞	Pok	Oslipad ädelsten
67	善	善	Sin	God
68	小	小	Siu	Liten
69	肇	肇	Siu	Begynnelse
70	素	素	Sok	Söka
71	淑	淑	Suk	Dygdig
72	天	天	Tin	Himmel
73	庭	庭	Ting	Domstol
74	華	华	Wa	Praktfull; Kina
75	惠	惠	Wai	Välvilja

76	慧	慧	Wai	Vis
77	維	维	Wai	Bevara
78	筠	筠	Wan	Bambu
79	韻	韵	Wan	Melodisk
80	永	永	Wing	Evig
81	和	和	Wo	Harmoni
82	恩	恩	Yan	Vänlighet
83	茵	茵	Yan	Madrass
84	儀	仪	Yi	Ceremoniell
85	漪	漪	Yi	Ringar på vattnet
86	頤	颐	Yi	Kind
87	琰	琰	Yim	Glittret av ädelstenar
88	燕	燕	Yin	Svala
89	瑩	莹	Ying	Lyster
90	英	英	Ying	Kronblad
91	瑤	瑶	Yiu	Pärlemor
92	如	如	Yu	Likna
93	宇	宇	Yu	Universum
94	瑜	瑜	Yu	Framstående
95	玉	玉	Yuk	Jade
96	原	原	Yun	Ursprung
97	圓	圆	Yun	Rund
98	婉	婉	Yun	Rar
99	宛	宛	Yun	Vindlande
100	容	容	Yung	Tolerans

SNABBLISTOR

Nedan finner du en lista på några kompletta namn, om ni behöver hitta några lite snabbt under spel. Förutom kinesiska namn finns även några korta listor på japanska och brittiska namn, som eventuellt kan behövas i några scenarion.

Kinesiska mansnamn

1	歐陽燮	Au-yeung Sit
2	沈昌傑	Chan Cheung-git
3	陳籙祥	Chan Luk-cheung
4	陳友	Chan Yau
5	錢泰仁	Chin Taai-yan
6	程弘新	Ching Wang-san
7	蔡公正	Choi Gung-djing
8	曹肇松	Chou Siu-chung
9	丁郭芳	Ding Fu-fong
10	周鐵儀	Djau Tit-yi
11	張子基	Djeung Dji-gei
12	蔣中士	Djeung Djung-si
13	蔣孝	Djeung Haau
14	蔣廷嚴	Djeung Ting-yim
15	葉適幹	Djip Sik-gon
16	朱汝維	Djyu Yiu-wai
17	傅朝燮	Fat Chiu-sip
18	簡建榦	Gaan Gin-gon
19	高惠明	Gou Wai-ming
20	顧徵鈞	Gu Chi-kwan
21	郭戰	Gwok Djin
22	夏紹琦	Haa Siu-kei

23	林大樂	Lam Daai-lok
24	林佳浩	Lam Gaai-hou
25	李撫龍	Lei Fu-lung
26	梁永葆	Leung Wing-bou
27	連彥祺	Lin Yin-kei
28	羅又強	Lo Yau-keung
29	陸錦鈞	Luk Gam-kwan
30	吳秉城	Ng Bing-sing
31	吳釗楷	Ng Chiu-kaai
32	伍懋樞	Ng Maau-syu
33	顏維元	Ngaan Wai-yuen
34	魏承谷	Ngai Sing-guk
35	施羣霖	Si Kwan-lam
36	宋運	Sung Wan
37	孫寶文	Suen Bou-man
38	孫詒璿	Suen Yi-syun
39	田蔭人	Tin Yam-yan
40	唐紹霆	Tong Siu-ting
41	王寵泰	Wong Chung-taai
42	汪大煥	Wong Dai-wun
43	黃志時	Wong Dji-si
44	王正茂	Wong Djing-mau
45	黃道芳	Wong Dou-fong
46	汪鴻衛	Wong Hung-wai
47	王世惠	Wong Sai-wai
48	胡志民	Wu Dji-man
49	胡文德	Wu Man-dak
50	胡惟	Wu Wai

Kinesiska kvinnonamn

51	包燕瓊	Baau Yin-king
52	陳亞	Chan A
53	陳攀源	Chan Paan-yuen
54	陳玉渟	Chan Yuk-ting
55	秦雨禧	Cheun Yu-hei
56	蔡儀賢	Choi Yi-yin
57	周潔	Djau Git
58	謝婧蕾	Dje Djing-leui
59	鄭金力	Djeng Gam-lik
60	張維菲	Djeung Wai-fei
61	張茵	Djeung Yun
62	張玥凡	Djeung Yuet-faan
63	趙玄妹	Djiu Yuen-mui
64	杜蜜	Dou Mat
65	杜淵芳	Dou Yuen-fong
66	賈燕那	Ga Yin-na
67	葛芬穎	Got Fan-wing
68	高雅貞	Gou Ngaa-djing
69	賈寧芬	Gu Ning-fan
70	顧悅	Gu Yuet
71	龔千華	Gung Chin-waa
72	關崚皎	Gwaan Ling-gaau
73	夏東晨	Ha Dung-san
74	何潔	Ho Git
75	何雨淑	Ho Yu-suk

76	韓小	Hon Siu
77	韓鑫炫	Hon Yam-yuen
78	林一鑫	Lam Yat-seun
79	劉祉華	Lau Dji-waa
80	劉昉	Lau Fong
81	劉悅涵	Lau Yut-haam
82	李穗雯	Lei Seui-man
83	李炎炎	Lei Yim-yim
84	馬昉芮	Ma Fong-yeui
85	魏雨萍	Ngai Yu-ping
86	農曉紅	Nung Hiu-hung
87	潘卿菲	Pun Hing-fei
88	孫雨	Suen Yu
89	譚寧	Taam Ning
90	唐冰理	Tong Bing-lei
91	唐清	Tong Ching
92	唐群雯	Tong Kwan-man
93	湯鑫嫻	Tong Yam-haan
94	黃潔暉	Wong Git-fai
95	汪楠	Wong Naam
96	王婷婷	Wong Ting-ting
97	楊俊萍	Yeung Djeun-ping
98	楊寧雯	Yeung Ning-man
99	葉菲	Yip Fei
100	於雪	Yu Syut

Manchuriska namn

Många manchurier under sentida Ching-dynasti hade anammat vanliga kinesiska namn, men andra höll på de traditionella manchuriska namnen. Det gängse bruket var att inte bruka det långa klannamnet i vardagen, vilket innebär att manchurier generellt endast kallas för sitt personnamn, utan familjenamn. I och med hur titulering fungerar i Kina brukas dock i praktiken det första tecknet i namnet som om det vore ett familjenamn, så 珍泰 Djan-taai, kan kallas 珍大人 Djan Daai-yan, ”Herr Djan”, trots att Djan alltså inte är hans familjenamn. Än mer udda blir det i och med att namnen generellt är transkiberade efter uttalet på mandarin, och därmed kan låta mycket annorlunda på kantonesiska.

#	Manchuriska	Kanto	Uttal	⚥
1	Jengtai	珍泰	Djan-taai	♂
2	Nionio	牛鈕	Ngau-nau	♂
3	Hūwase	花色	Faa-sik	♂
4	Defu	德福	Dak-fu	♂
5	Jortai	卓爾泰	Cheuk-yi-taai	♂
6	Sahaliyan	薩哈連	Saat-ha-lin	♂
7	Kerkan	科爾堪	Fo-yi-ham	♂
8	Haidu	海都	Hoi-dou	♂
9	Sidai	希岱	Hei-doi	♂
10	G’oji	郭濟	Gwok-djai	♂
11	Ulai	烏喇	Wu-la	♀
12	Šuhuri	舒呼禮	Syu-fu-lai	♀
13	Jemji	珍木積	Djan-muk-djik	♀
14	Hūtuni	瑚圖尼	Wu-tou-nei	♀
15	Yatu	雅圖	Nga-tou	♀
16	Giyage	賈格	Gaa-gaak	♀
17	Sunai	蘇鼐	Sou-naai	♀
18	Jurun	珠倫	Djyu-leun	♀
19	Benjiye	本姐	Bun-dje	♀
20	Fungdz	鳳資	Fung-dji	♀

Brittiska namn

Förutom namnet på engelska finner du här även en möjlig transkribering (eller i vissa fall översättning) av familjenamnet till kantonesiska. Det är upp till er om ni vill använda det i spel, men en kantones kan alltså tala om till exempel Anna Grainger som ”Fru/Fröken Gu-laan-dja”.

#	Engelska	Kanto	Uttal	♂/♀
1	Richard Landseer	蘭些	Laan-se	♂
2	David Boys	波士	Bo-si	♂
3	Charles Cooper	箍杷	Ku-pa	♂
4	Ronald Steell	薛條	Sit-tiu	♂
5	Richard Palmer	杷馬	Pa-ma	♂
6	John Dyce	第士	Dai-si	♂
7	David Greville-Fennell	顧利表	Gu-lei-biu	♂
8	Keith Elliot	艾率	Aai-leut	♂
9	Clive Mogford	莫佛	Mok-fat	♂
10	Lyndon Whitehill	白山	Baak-saan	♂
11	Fiona Glover	顧盧惠	Gu-lou-wai	♀
12	Heather Goldthorpe	金屋	Gam-uk	♀
13	Anna Grainger	顧蘭乍	Gu-laan-dja	♀
14	Emma Green	青	Ching	♀
15	Rebecca Grierson	顧利辛	Gu-lei-san	♀
16	Muriel Hambro	含波	Ham-bo	♀
17	Emily Hamilton	含義盾	Ham-yi-teun	♀
18	Hilda Harding	哈丁	Ha-ding	♀
19	Elizabeth Harris	夏利士	Ha-lei-si	♀
20	Gertrude Fiske	飛色	Fei-sik	♀

Japanska namn

Notera att en kantones som talar kantonesiska inte kommer att uttala ett japanskt namn enligt japanska uttalsregler, utan istället uttala alla tecknen på kantonesiska, precis som vilket kinesiskt namn som helst. Man kan därmed också titulera en japan som ”Herr Yi-tang”, och så vidare.

#	Kanji	Japanskt uttal	Kantonesiskt uttal	⚥
1	伊藤 幸之助	Itō Kōnosuke	Yi-tang Hang-dji-djo	♂
2	加藤 有礼	Katō Arinori	Gaa-tang Yau-lai	♂
3	小林 石根	Kobayashi Iwane	Siu-lam Sek-gan	♂
4	松井 郁彦	Matsui Ikuhiko	Chung-djeng Wat-yin	♂
5	中村 義介	Nakamura Yoshisuke	Djung-chuen Yi-gaai	♂
6	斎藤 正義	Saitō Masayoshi	Chai-tang Djing-yi	♂
7	佐々木 宗麟	Sasaki Sōrin	Djo-djo-muk Djung-leun	♂
8	田中 一郎	Tanaka Ichirō	Tin-djung Yat-long	♂
9	山田 治五郎	Yamada Jigorō	Saan-tin Dji-ng-long	♂
10	山口 道雄	Yamaguchi Michio	Saan-hau Dou-hung	♂
11	林 彌生	Hayashi Yayoi	Lam Nei-sang	♀
12	井上 聖子	Inoue Seiko	Djeng-seung Sing-dji	♀
13	木下 清水	Kinoshita Seien	Ching-seui Muk-haa	♀
14	松本 球子	Matsumoto Tamako	Chung-bun Kau-dji	♀
15	佐藤 望都	Satō Moto	Djo-tang Mong-dou	♀
16	鈴木 洋子	Suzuki Yōko	Ling-muk Yeung-dji	♀
17	高橋 青池	Takahashi Aoike	Gou-kiu Ching-chi	♀
18	渡辺 絹子	Watanabe Kinuko	Dou-bin Gwan-dji	♀
19	山本 千代子	Yamamoto Chiyoko	Saan-bun Chin-doi-dji	♀
20	吉田 智恵子	Yoshida Chieko	Gat-tin Dji-wai-dji	♀